

Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgi-Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi

Proje No: 105K102

Proje Yürütücüsü

Prof.Dr. Nebi Sümer

Araştırmacılar

Prof. Dr. F. Melike Sayıl

Doç. Dr. Sibel Kazak Berument

Proje Asistanları

Burak Doğruyol

Gül Günaydın

Mehmet Harma

Ahu Öztürk

Selin Salman

Emre Selçuk

OCAK 2009

ANKARA

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	2
TABLOLAR	6
ŞEKİLLER.....	8
EKLER	9
ÖNSÖZ.....	10
ÖZ.....	11
ABSTRACT.....	12
GİRİŞ.....	13
Sosyalizasyon ve Çocuk Yetiştirme Davranışları	14
Çocuklukta Bağlanma.....	19
Orta Çocukluk Döneminde Bağlanma.....	22
Bağlanma ve Ebeveynlik Davranışları Arasındaki İlişkiler.....	24
Ebeveyn Duyarlılığı.....	26
Ebeveyn Sıcaklığı ve Koruyuculuğu.....	27
Ebeveyn Otoritesi.....	28
Ebeveyn Stilleri ve Bağlanma.....	28
Aile Bağlamı: Duygusal güvenlik, paylaşılan ve paylaşılmayan çevre	29
Gelişimsel Değişmeler ve Bağlanma Açısından Ebeveynlik.....	30
Okul öncesi Dönem.....	31
Okul Yılları	32
Mizaç ve Çocuğun Gelişimi	33
Psikolojik Uyum: Problem Davranışlar, Evlilik Çatışması ve Akademik Yeterlik Algısı ...	37
Evlilik Çatışması	37
Akademik Benlik Yeterliği	39
Dışavurum problem davranışları.....	40
İçevurum problem davranışları	41
ÇALIŞMA 1.....	42
Gereç ve Yöntem	42
Katılımcılar	42
İşlem	43
Ölçme Araçları	43
Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS; Maternal Behavior Q-Sort).	43
Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS; Attachment Q-Sort).	44
Çocuk Davranışları Kontrol Listesi (ÇDKL; Child Behavior Checklist).	45
Evlilik İçi İletişim Şekilleri Ölçeği (EİİŞÖ; Communication Patterns Questionnaire):	
.....	46
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II (YİYE-II; Experiences in Close	
Relationships Questionnaire–Revised)	48
Çocuğun Mizacı Ölçeği (ÇMÖ; EAS Temperament Survey for Children).....	48
Block Ebeveyn Davranışları Ölçeği (EDÖ; Block Parenting Scale).....	48

Bulgular.....	51
Betimleyici Analizler.....	51
Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS).....	51
Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS).....	57
Faktör Analizleri	63
BDSS Faktör Analizi Sonuçları.....	63
ADSS Faktör Analizi Sonuçları	67
Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar.....	72
Anne Duyarlığının Güvenli Bağlanma Üzerindeki Rolü	73
Çocuğun Güvenli Bağlanmasında Anne Duyarlığının Rolü	74
Ölçüm Modeli.....	74
Yapısal Model.....	74
ÇALIŞMA 2.....	77
Gereç ve Yöntem	77
Katılımcılar	77
İşlem	79
Ölçme Araçları	79
Ebeveyn Davranışları Ölçeği (EDÖ)	80
Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (KGBÖ, Kerns Security Scale)	90
Akademik Benlik Algısı Ölçeği (ABAÖ; Academic Self-Description Questionnaire).....	93
Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri (ÇSKE; State Trait Anxiety Inventory for Children).....	94
Çocuğun Ailedeki Çatışmaya İlişkin Algısı (ÇAÇİA; Children's Perception of Interparental Conflict).....	95
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II (YİYE-II; Experiences in Close Relationships Questionnaire-Revised)	98
Çocuk Mizaç Ölçeği (ÇMÖ; Temperament Survey for Children).....	101
O'Leary-Porter Çatışma Ölçeği (OPÇÖ; O'Leary-Porter Conflict Scale).....	102
Güçler ve Güçlükler Ölçeği (GGÖ; Strengths and Difficulties Questionnaire).....	104
Bulgular.....	106
Betimleyici Analizler.....	106
Değişken Ortalamalarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	106
Çocuk Beyanı.....	106
Anne Beyanı	107
Baba Beyanı.....	109
Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	110
Çocuk Beyanı.....	110
Anne Beyanı	111
Baba beyanları	112
Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarının Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı...	113
Çocuk beyanları	113
Anne beyanları.....	114
Baba beyanları	115
Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarının Anne Eğitimine Göre Dağılımı.....	116
Çocuk beyanları	116

Anne beyanları.....	119
Baba beyanları	120
Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarının Baba Eğitimine Göre Dağılımı	121
Çocuk beyanları	121
Anne beyanları.....	124
Baba beyanları	125
Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarında Yaşanılan İle Göre Dağılım	126
Çocuk beyanları	126
Anne beyanları.....	129
Baba beyanları	129
Okul Dönemi Proje Değişkenleri Arasındaki Korelasyonlar	131
Çocuktan Ölçülen Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	131
Ebeveynlerden Alınan Temel Ölçümler Arasındaki Korelasyonlar	134
Çocuklardan ve Anne - Babalardan Ölçülen Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	136
Yordayıcı Analizler.....	139
Çocuk Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenleri Üzerindeki Etkileri.....	139
Anne - Baba Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenleri (Anne Beyanı) Üzerindeki Etkileri	142
Anne - Baba Beyanına Dayanan Bağlanma Kaygı ve Kaçınmasının Çocuk Beyanına Dayanan Anneye ve Babaya Bağlanma Üzerindeki Etkileri	143
Anne - Baba Beyanı ile Ölçülen Ebeveyn Davranışlarının Çocuk Beyanı ile Ölçülen Sonuç Değişkenleri Üzerindeki Etkileri.....	147
Çocuk Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Anne – Baba Beyanına Dayanan Çocuk Sonuç Değişkenleri Üzerindeki Etkileri.....	149
Okul Dönemi Örneklemi için Genel Bağlamsal Regresyon Modelleri.....	151
Model 1: Ebeveyn Çatışmasının Bağlanma ile Anababa Davranışları Arasındaki Aracı Rolü.....	151
Model 2: Algılanan Ebeveynlik Davranışlarının Çocuğun Uyumu (Kaygı ve Akademik Yeterlik) ile Anne-Babanın Bağlanma Boyutları Arasındaki Aracı Rolü	152
Model 3: Algılanan Ebeveynlik Davranışlarının Çocuğun Uyumu (Kaygı ve Akademik Yeterlik) ile Anne-Babanın Bağlanma Boyutları Arasındaki Aracı Rolü	154
TARTIŞMA/SONUÇ	157
Çalışma 1	157
Çalışma 2.....	161
Genel Betimleyici Bulgular ve Demografik Özellikler.....	161
Çocuğun Cinsiyetine Göre Yapılan Karşılaştırmalar.....	161
Çocuğun Yaşına Göre Karşılaştırmalar	163
Annenin Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırmalar	163
İller Temelinde Karşılaştırmalar	164
Değişkenler Arası Korelasyonlar	165
Yordayıcı Analizler	167
Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenleri ve Bağlanma Üzerindeki Etkileri	167
Aile İçi Çatışmanın Etkisi	171

Anne – Baba Bağlanma Örüntüsünün Çocuk Bağlanması Üzerindeki Etkileri.....	172
Aracı Değişken olarak Anne-Baba Davranışları	173
Sınırlılıklar.....	174
Öneriler	176
Erken Dönem Bağlanma ve Anne Duyarlığına Yönelik Öneriler	177
Anababa Tutumlarına Yönelik Öneriler	177
KAYNAKLAR	179
EKLER	199
Ek 1. Bilgi Formu (Okul Öncesi Dönem).....	200
Ek 2. . İletişim Formu (Okul Öncesi Dönem).....	201
Ek 3. . Telefon Görüşmesi Yönergesi (Okul Öncesi Dönem)	202
Ek 4. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Orjinal Maddeleri(MBQS; Maternal Behavior Q-Sort, Pederson & Moran, 1995a,b).....	203
Ek 5. . Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Yönergesi, Maddeleri ve Açıklamaları	206
Ek 6. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Orjinal Maddeleri (AQS; Waters, 1995).....	217
Ek 7. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Yönergesi, Maddeleri ve Açıklamaları.....	220
Ek 8. Veri Toplama Yönergesi (İlkokul Örnekleme)	248
Ek 9. Veri Toplama Çizelgesi (İlkokul Örnekleme).....	251
Ek 10. Çocuk Bataryası (İlkokul Örnekleme)	252
Ek 11. Anne Bataryası (İlkokul Örnekleme)	274
Ek 12. Baba Bataryası (İlkokul Örnekleme)	287

TABLolar

Tablo 1. Okul Öncesi Katılımcıların Genel Demografik Özellikleri	42
Tablo 2. Evlilik İçi İletişim Örüntüsü Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri	47
Tablo 3. Block Ebeveyn Davranışları Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri	49
Tablo 4. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Maddelerinin Betimleyici İstatistikleri ..	51
Tablo 5. Bağlanma Güvenliği ve Bağlılık Puanlarının Çocuğun Yaşı ve Anne Eğitimine Göre Dağılımı	56
Tablo 6. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Setindeki Betimleyici Maddeler	56
Tablo 7. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Maddelerinin Betimleyici İstatistikleri	57
Tablo 8. Anne Duyarlılık Puanının Çocuğun Yaşı ve Anne Eğitimine Göre Dağılımı	61
Tablo 9. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS)	61
Tablo 10. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Faktör Yapısı	64
Tablo 11. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Faktör Yapısı	68
Tablo 12. Okul Öncesi Dönem Örnekleminde Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	72
Tablo 13. ADSS ve BDSS alt boyutları arasındaki korelasyonlar	73
Tablo 14. Örnekleme ait genel tanımlayıcı bilgiler	77
Tablo 15. Okul Dönemi Katılımcıların Demografik Özellikleri	78
Tablo 16. Ebeveyn Davranışları Ölçeğinde Kullanılan Maddelerin Kaynakları	80
Tablo 17. Ebeveynlik Davranışları Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları	86
Tablo 18. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeğinin Faktör Yapısı	91
Tablo 19. Akademik Benlik Algısı Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri	93
Tablo 20. Çocuklar İçin Kaygı Envanteri'nin Psikometrik Özellikleri	94
Tablo 21. Çocuğun Aile İçi Çatışmaya İlişkin Algısı Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri	96
Tablo 22. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nin Psikometrik Özellikleri	99
Tablo 23. Mizaç Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri	102
Tablo 24. O'Leary-Porter Çatışma Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri	103
Tablo 25. Güçler ve Güçlükler Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri	104
Tablo 26. İlköğretim-Çocuk Beyanına Dayalı Değişken Ortalamaları ve Cinsiyete Göre Farklılıklar	107
Tablo 27. İlköğretim-Anne Beyanına Dayalı Değişken Ortalamaları ve Cinsiyete Göre Farklılıklar	109
Tablo 28. İlköğretim-Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Cinsiyete Göre Özellikleri	109
Tablo 29. İlköğretim-Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Sınıfa Göre Ortalamaları	111
Tablo 30. İlköğretim-Anne Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Sınıfa Göre Özellikleri	112
Tablo 31. İlköğretim-Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Sınıfa Göre Özellikleri	112
Tablo 32. İlköğretim-Çocuğa Uygulanan Ölçeklerin Ortalamalarının Çocuğun Yaşına Göre Dağılımı	114
Tablo 33. İlköğretim-Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Çocuğun Yaşına Göre Özellikleri	114
Tablo 34. İlköğretim-Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Çocuğun Yaşına Göre Özellikleri	115
Tablo 35. İlköğretim-Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farkları	118
Tablo 36. İlköğretim-Anne Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farkları	119
Tablo 37. İlköğretim-Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarının Anne Eğitimine Göre Farkları	120
Tablo 38. İlköğretim-Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklar	123
Tablo 39. İlköğretim – Anne Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklar	124
Tablo 40. İlköğretim – Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında Baba Eğitimine Göre Farklılıklar	125
Tablo 41. İlköğretim – Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında İllere Göre Farklılıklar	128

Tablo 42. İlköğretim – Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında İllere Göre Farklılıklar	130
Tablo 43. İlkokul Dönemi Örneklemdeki Öğrencilerden Alınan Ölçümler Arası Korelasyonlar ...	133
Tablo 44. İlkokul Dönemi Örneklemdeki Anne Babalardan Alınan Ölçümler Arası Korelasyonlar	135
Tablo 45. İlkokul Dönemi Örneklemdeki Öğrencilerden ve Anne – Babalardan Alınan Ölçümler Arası Korelasyonlar	138
Tablo 46. Çocuk Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenler Üzerindeki Etkileri	141
Tablo 47. Anne - Baba Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenleri (Anne Beyanı) Üzerindeki Etkileri	143
Tablo 48. Anne - Baba Beyanına Dayanan Bağlanma Kaygı ve Kaçınmasının Çocuk Beyanına Dayanan Anneye ve Babaya Bağlanma Üzerindeki Etkileri	144
Tablo 49. Anne - Baba Beyanına Dayanan Ebeveyn Davranışlarının Çocuk Beyanına Dayanan Sonuç Değişkenler Üzerindeki Etkileri	148
Tablo 50. Çocuk Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Anne Beyanına Dayalı Sonuç Değişkenleri Üzerindeki Etkileri	150

ŞEKİLLER

Şekil 1. Kabul ve Duyarlık ile Disiplin ve Kontrol Boyutlarında Ele Alınan Çocuk Yetiştirme Stilleri Modeli	16
Şekil 2. Çocuğun Güvenli Bağlanması Üzerinde Anne Duyarlığının Rolü	76
Şekil 3. Babaya Bağlanmayı Yordamada Anne Kaygı ve Baba Kaçınmasının Rolü	145
Şekil 4. Anneye ve Babaya Bağlanmayı Yordamada Anne Kaygı ve Kaçınmasının Rolü.....	146
Şekil 5. Ebeveyn Davranışlarını Yordamada Anne ve Babanın Bağlanma Örüntüsü ve Aile içi Çatışmanın Aracı Rolü	152
Şekil 6. Çocuğun Kaygı ve Akademik Yeterlik Algısını Yordamada Anne ve Babanın Bağlanma Örüntüsü ve Ebeveyn Davranışlarının Aracı Rolü	153
Şekil 7. Çocuğun Problemlerini Yordamada Anne ve Babanın Bağlanma Örüntüsü ve Ebeveyn Davranışlarının Aracı Rol	156

EKLER

Ek 1. Bilgi Formu (Okul Öncesi Dönem).....	200
Ek 2. . İletişim Formu (Okul Öncesi Dönem).....	201
Ek 3. . Telefon Görüşmesi Yönergesi (Okul Öncesi Dönem)	202
Ek 4. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Orjinal Maddeleri(MBQS; Maternal Behavior Q-Sort, Pederson & Moran, 1995a,b).....	203
Ek 5. . Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Yönergesi, Maddeleri ve Açıklamaları	206
Ek 6. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Orjinal Maddeleri (AQS; Waters, 1995).....	217
Ek 7. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Yönergesi, Maddeleri ve Açıklamaları.....	220
Ek 8. Veri Toplama Yönergesi (İlkokul Örnekleme)	248
Ek 9. Veri Toplama Çizelgesi (İlkokul Örnekleme).....	251
Ek 10. Çocuk Bataryası (İlkokul Örnekleme)	252
Ek 11. Anne Bataryası (İlkokul Örnekleme)	274
Ek 12. Baba Bataryası (İlkokul Örnekleme)	287

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Nebi Sümer'in yürütücülüğünü yaptığı 105K102 kodlu "Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgı-Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi" isimli bu proje 01/11/2005-01/11/2008 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiştir.

Bu çalışmada çocuklar ve ebeveynlerinden toplanan veriler temelinde erken ve orta çocukluk dönemindeki duygusal gelişim araştırılmıştır. Özellikle ebeveyne bağlanma, anne baba tutum ve davranışları ve evlilik uyumu gibi yakın bağlamsal faktörlerin çocukların duygusal gelişimine ve psikolojik uyumuna olan etkileri kapsamlı olarak incelenmiştir. Aynı zamanda çok sayıda psikolojik ölçme aracının alana kazandırılması da amaçlanmıştır. Araştırma iki temel örneklem üzerinde yürütülmüştür. Erken çocukluk dönemini kapsayan birinci örneklemde 110 çocuk ($Ort_{yaş} = 26.28$ ay) ve anne çifti ($Ort_{yaş} = 29.44$ yıl) yer almış ve çocuklar ve anneleri gözleme dayalı yöntemlerle incelenmiştir. Orta çocukluk dönemini kapsayan, 4. ve 5. sınıf öğrencileri ve anne babalarına anket uygulamayı içeren ikinci örneklemde ise dört ilden (Ankara, Mersin, Samsun ve Manisa) 1931 çocuk ($Ort_{yaş} = 10.16$ yıl), 1614 anne ($Ort_{yaş} = 36.51$ yıl) ve 1490 baba ($Ort_{yaş} = 40.76$ yıl) yer almıştır.

Birinci çalışmanın bulguları, Türk kültüründe ilk olarak, erken çocukluk döneminde "Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti" ile ölçülen güvenli bağlanma düzeyinin, "Anne Davranışları Sınıflandırma Seti" ile ölçülen anne duyarlılığı ile yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu ilişkinin genel örüntüsü ayrıntılı olarak irdelenmiştir. İkinci çalışmanın bulguları ise, bazı anne baba davranışlarının (örn., reddedici ve müdahaleci davranışlar), aile içindeki çatışma ve evlilik uyumsuzluğunun ve düşük eğitim düzeyinin orta çocukluk döneminde bağlanma, duygusal problemler ve akademik yeterlik algısı bakımından ciddi risk faktörleri olabileceğine işaret etmektedir.

Bu raporda öncelikle araştırmanın temel konularına ilişkin literatür özeti verilmekte ve bulgular erken ve orta çocukluk örneklemi için ayrı ayrı sunulmaktadır. Bulgular kısmında sırasıyla okul öncesi ve okul dönemi (orta çocukluk) çocuk ve anne-baba örneğine ait demografik ve bireysel özelliklerle ilgili betimsel istatistikler sunulmuştur. Bu bağlamda temel değişkenlerde cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitime bağlı farklılıklar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Daha sonra da temel değişkenlerin çocuğun bağlanma, problem davranışları, akademik benlik kavramı gibi sonuç davranışları üzerindeki önemli etkilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Son olarak, bulgular ilgili literatür temelinde tartışılarak, uygulamacılar ile ailelere yönelik önerilerde ve çıkarımlarda bulunulmuştur.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de temel anne ve baba davranışları, bağlanma örüntüleri ve yakın bağlamsal faktörler içerisindeki özelliklerin (evlilik uyumu, sosyoekonomik düzey v.b.) çocuğun psikolojik sağlığına, uyumuna ve akademik yeterlik algısına etkilerini incelemektir. Bu amaçla erken dönem çocuklardan ve annelerinden (N = 110), dört ilden 4. ve 5. sınıf öğrencilerinden (N = 1931) ve ebeveynlerinden ($N_{anne} = 1614$; $N_{baba} = 1490$) gözlem ve anket yoluyla veri toplanmıştır. Erken dönem çocukları BDSS ve anneleri ADSS kullanılarak gözlenmiştir. Orta çocukluk dönemindeki katılımcılara ise proje amaçlarına uygun çok sayıda ölçüm aracı uygulanmıştır. Erken çocukluk çalışmasında BDSS ve ADSS Türk kültürüne uyarlanmıştır. Çocukların güvenli bağlanma düzeylerinin özellikle küçük yaşlarda (12-18 ay) ve anne eğitiminin düşük olduğu durumlarda görece düşük düzeylerde olduğu gözlenmiştir. Anne duyarlık ortalamalarının görece yüksek düzeylerde olduğu, özellikle anne eğitim düzeyi ile birlikte arttığı bulunmuştur. Duyarlık ile çocuk güvenli bağlanması arasında Batı ülkelerinde bulunduğu gibi orta düzeyde güçlü bir ilişki gözlenmiştir.

Orta çocukluk dönemine yönelik çalışmanın bulguları bazı anne baba davranışlarının (örn., reddedici ve müdahaleci davranışlar), aile içindeki çatışma, evlilik uyumsuzluğu ve düşük eğitim düzeyinin bağlanma, duygusal problemler ve akademik yeterlik algısı bakımından ciddi risk faktörleri olabileceğine işaret etmektedir. Değişkenler farklı model önerileri kullanılarak incelenmiştir. Bulgular ebeveyn bağlanma kaçınma ve kaygısının anne ve baba davranışlarını ve evlilik çatışmasını yordadığını göstermiştir. Psikolojik kontrol kültüre özgü özelliklere duyarlı olmasına karşın, müdahaleci ve karşılaştıran ana babalığa karşılık gelen iki alt boyutun, Batı ülkelerindeki bulgulara benzer şekilde Türk kültürel bağlamında da olumsuz etkilere yol açtığı bulunmuştur.

Çalışma bulguları çok sayıda makale ve bilimsel kongre tebliğleri şeklinde analiz edilmiş, hem Türk hem uluslar arası psikoloji yazınına önemli katkılarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: erken ve orta çocukluk, ebeveyn tutum ve davranışları, bağlanma, evlilik uyumu, problem davranışlar, akademik öz yeterlik

ABSTRACT

The purpose of this project is to investigate the role of fundamental parenting behaviors, attachment patterns and proximal contextual factors including marital adjustment and SES on child's psychological well-being, adjustment, and academic self efficacy. For this purpose, preschool children and their mothers (N = 110), 4th and 5th grade students (N = 1931) and their parents (N_{mother} = 1614; N_{father} = 1490) from four major cities in Turkey participated in the study. Preschool children and their mothers were observed using MBQS (Maternal Behaviors Q-Set) and AQS (Attachment Q-Sort), participants in middle childhood and their parents completed a number of self report measures.

Findings indicated that the level of attachment security among young children was found to be relatively lower for young children (12-18 months) and for children with low educated mothers. Mean scores for maternal sensitivity were relatively higher, especially among mothers with high levels of education. The association between child's security and maternal sensitivity was moderately strong similar to the studies in Western cultures.

Results in middle childhood sample demonstrated that certain parenting behaviors, such as rejecting and intrusive parenting, interparental conflict, and low levels of education significantly predicted on attachment (in)security, emotional problems, and academic efficacy for Turkish and Maths. Various models were investigated by using different proposed models. Results yielded that attachment anxiety and avoidance of parents significantly predicted parenting behaviors and interparental conflict. Although many aspects of psychological parental control are sensitive to culture specific characteristics, the two dimensions of psychological control, namely intrusion and comparison, were found to be related with adverse psychological impact on children similar to results obtained in Western cultures.

This project has contributed to the current literature, first, by adapting a number of large scale measures including MBQS, AQS, and specific parenting behaviors, second, accumulating knowledge on parenting and attachment in Turkish culture.

This project has also yielded a number of scientific outcomes as published articles and presentations in national and international conferences.

Key Words: early and middle childhood, parenting behaviors, attachment, marital adjustment, problem behaviors, academic self-efficacy

GİRİŞ

Zihinsel ve psikolojik gelişimde erken çocukluk dönemi kritik öneme sahiptir. Bu dönemde çocuğa yapılacak katkı, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini olumlu yönde etkileyerek toplumun sosyal kapitaline etki yapacaktır. Bu katkının yerinde ve etkili olabilmesi ancak erken çocuklukta ve okul öncesi dönemde çocukların gelişimlerinde önemli rolü olan faktörlerin açığa çıkarılması ve ayrıntılı olarak incelenmesi ile mümkündür. Dolayısıyla, bu faktörlerin başında gelen bağlanmanın Türk kültüründe araştırılması ve anne ilgi-bakım davranışları ile anne-baba çocuk yetiştirme tutumlarının bağlanmaya etkilerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Bu çalışmanın yapacağı bir diğer katkı ise, Türk psikoloji yazınında geniş kapsamlı olarak çocukluk dönemindeki bağlanma davranışlarının incelenmesi ve bunların ebeveyn ilgi-bakım ve çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilişkisinin aydınlatılması olacaktır. Bu kapsamda, araştırmacıların daha sonraki çalışmalarında faydalanabileceği ölçme araçları Türkçeye kazandırılarak gelişim psikolojisi ve eğitim alanlarına katkı yapılmış olacaktır. Bu kapsamda:

1. Çocuğun duygusal bağlanma kalitesinin nesnel yöntemlerle ölçülmesi
2. Çocuğu büyütenlerin (genellikle annenin) ilgi-bakım davranışlarının incelenmesi
3. Kültüre-özüğü ilgi-bakım davranışları ve çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi
4. Aile dinamiklerinin (çocuk yetiştirme stilleri, aile içi iletişim, çatışma, stres, ilişki doyumu ve sosyo-ekonomik farklılıklar) çocuğun bağlanma ve annenin ilgi-bakım davranışlarına etkilerinin incelenmesi
5. Bağlanma, ilgi-bakım ve aile dinamiklerinin çocuğun içevurum (örn., duygusal çöküntü, özgüven yitimi) ve dışavurum (örn., saldırganlık, şiddet yatkınlığı, ilişkide uyumsuzluk ve öfke) davranışları üzerindeki etkilerinin incelenmesi, bu yolla ilgili koruyucu ve risk faktörlerinin saptanması
6. Batı ülkelerinde yaygın olarak kullanılan Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS; WATERS, 1995; WATERS ve DEAN, 1985) ve Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (PEDERSON ve MORAN, 1995) ölçeklerinin Türk kültürüne uyarlanmasının gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Sosyalizasyon ve Çocuk Yetiştirme Davranışları

Çocuğun sağlıklı psikolojik gelişiminde aile içindeki “psikolojik atmosfer” belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu atmosfer içinde en önemli unsur anababaların çocuk yetiştirme konusundaki temel tutum ve davranışlarıdır. Sıcaklık, kabul, ilgi ve duyarlılığa dayanan çocuk yetiştirme tutum ve davranışları çocuğun zihinsel, duygusal ve davranışsal gelişimi bakımından olumlu sonuçlarla ilintilidir. Reddedici, çocuğun duygu ve düşüncelerini kontrol etmeye yönelik (psikolojik kontrol), soğuk, ilgisiz ve duyarsız anababa tutum ve davranışlarının ise sağlıklı gelişimi engelleyen önemli birer risk faktörü olduğu bilinmektedir. Bu kısımda “sosyalizasyon” literatürü olarak bilinen anababa tutum ve davranışları konusundaki temel kuramlar, yaklaşımlar ve bulgular özetlenmektedir.

Bağımsız bir bilim dalı olarak psikolojinin ortaya çıkmasından bu yana incelenen en temel konulardan birisi ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkileri olmuştur. Belki de anne babalar çocuklarını kendi varlıklarını geleceğe taşıyacak bir “ölümsüzlük sembolü” olarak gördükleri için (SCHIMEL, LANDAU ve HAYES, 2008; GREENBERG, SOLOMON ve PYSZCZYNSKI, 1997), kendi değer ve inanç sistemlerini aktarmayı güvence altına alacak bir çocuk yetiştirme tarzı benimserler. Sosyalizasyon olarak tanımlanan bu aktarım süreci çocuğun içinde yaşadığı kültürel ortama ve aileye uyum sağlaması için kazanması gereken temel tutum ve davranışlarının, farklı çocuk yetiştirme yöntemleri, eğitim sistemi, disiplin vb. yollarla çocuğa taşınması ya da kazandırılması olarak tanımlanabilir (DARLING ve STEINBERG, 1993; MACCOBY ve MARTIN, 1983). Aslında anababaların sosyalizasyon yoluyla taşımayı amaçladıkları değer, tutum ve davranışlar çocukları tarafından farklı düzeylerde kabul edilir ve içselleştirilir (GRUSEC ve ark., 2000, DEMİRUTKU, 2006). Bu nedenle sosyalizasyon, aynı zamanda, toplumun aile aracılığıyla çocuktan talep ve beklentileri ile çocuğun bunlara gösterdiği tepkiler arasındaki dengeyi açıklayan bir mekanizma olarak da görülebilir.

Ailenin sosyalizasyon hedeflerinin psikoloji alanında sistematik olarak kavramsallaştırılmasının uzun bir geçmişi olmasına karşın (Örn., BALDWIN, 1948), bu kavramın literatürde görgül olarak çalışılmasına Baumrind’in (1971) çocuk yetiştirme tarzları ve bu tarzların çocuklar üzerindeki etkilerini ele alan yaklaşımı önemli bir ivme kazandırmıştır. Baumrind (1980, 1991) *demokratik/dengeli* (authoritative), *yetkeci* (otoriter) ve *izin verici* olmak üzere üç temel anababalık tarzının farklı gelişimsel sonuçlarla ilişkili olacağını ileri sürmüştür. Optimum çocuk yetiştirme yaklaşımı olarak kabul edilen *demokratik/dengeli* tarzda aile içinde iletişimin kanalları karşılıklı olarak açıktır, çocuğa

duygusal destek verilir ve ona özerklik geliştirmesi için koşullar sağlanır. Aynı zamanda ailede görece bir disiplin vardır, çocuğun davranışları denetlenir (gözetlenir) ve ondan belirli standartlara ulaşması beklenir. Bu tür aile atmosferinde yetişen çocukların ebeveynlerinin değerlerini ve tutumlarını içselleştirdikleri ve psikolojik uyum ve farklı alanlarda olumlu sonuçlar sergiledikleri bulunmuştur.

Yetkeci anababalık çocuğun katı bir disiplin altında ve duygusal bakımdan desteklenmeden ve sıcaklık gösterilmeden yetiştirildiği çocuk yetiştirme tarzıdır. Bu tarzda ebeveynler çocuklarına yüksek standartlar koyarlar ve kendilerine mutlak itaat etmelerini beklerler. Geçmiş araştırmalar bu tarzla yetiştirilen çocukların düşük özsaygı ve yüksek kaygı gibi benlik sorunları yaşadığı ve kişiler arası ilişkilerde onay aradıkları ve genellikle olumsuz sonuçlar sergilediklerini göstermektedir. *İzin verici* anababalık ise genellikle ailede kabulün, sıcaklık ve sevginin bulunduğu ancak çocuktan beklentiler ve denetim konusunda gevşek davranıldığı çocuk yetiştirme tarzıdır. Bu tarzda yetişen çocukların kendini düzenleme, duygularını kontrol etme ve sorumluluk alma gibi konularda sorunlar yaşadıkları bulunmuştur.

Çok sayıda araştırmada ‘demokratik- dengeli stilin’ çocukta benlik kontrolü (kendini kontrol etme ve düzenleme becerisi) gelişimi, özyeterlik algısı, özsaygı, sorumluluk duygusu, akademik başarı gibi olumlu sonuçlarla, ‘otoriter yetiştirme stili’ nin ise olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (örn., BURI, LOUISELLE, MISUKANIS ve MUELLER, 1988; STEINBERG, DORNBUSCH ve BROWN, 1992). Bunun yanı sıra, ‘demokratik çocuk yetiştirme stili’ nin psikolojik ve davranışsal problemlerle olumsuz ; ‘otoriter stil’ in çocukta sorumluluktan korkma, stres yaşama gibi problemlerle olumlu yönde ilişkili olduğu bildirilmektedir (LAMBORN, MOUNTS, STEINBERG ve DORNBUSCH, 1991; WENAR, 1994). ‘İzin verici stil’, zayıf benlik kontrolü, bencillik, sorumluluktan kaçma, doyumsuzluk, aşırı ilgi bekleme ile; ‘ihmalkâr çocuk yetiştirme stili’ nin ise çocukta olumsuz kimlik olasılığı, dağınık-kaçınan kimlik, alkol ve uyuşturucu yatkınlığı vb. sorunlarla ilişkilendirilmektedir (LAMBORN, MOUNTS, STEINBERG ve DORNBUSCH, 1991). Ancak, yukarıda özetlenen bulgularının yoğunlukla Batı ülkelerinde yürütülen araştırmalardan elde edildiği ve kültürler arası geçerliğin sorgulandığı unutulmamalıdır.

Baumrind’in yaklaşımını temel alan daha sonraki araştırmacılar ise anababalık tarzlarını ya da tutumlarını, kabul/ilgi/sıcaklık ve disiplin/denetim olarak isimlendirilen, iki temel boyutun kesişmesinden çıkan dört temel kategoride ele alınmasının daha doğru olacağını ileri sürmüşlerdir (Örn., DARLING ve STEINBERG, 1993; MACCOBY ve

MARTIN, 1983; STEINBERG, MOUNTS, LAMBORN ve DORNBUSCH, 1991). Şekil 1’de gösterildiği gibi iki temel boyutun düşük ve yüksek düzeylerinin birleşimlerinden doğan dört kategoriden ikisi, *demokratik/dengeli* ve *yetkeci stiller*, yukarıda belirtilen Baumrind’in (1972) iki tarzına karşılık gelmektedir. Ancak, üçüncü tarz boyutların farklı kombinasyonunda iki farklı tarzla temsil edilmektedir. Kabulün ve duyarlığın yüksek ancak kontrolün ve disiplinin düşük olduğu *izin verici-şımartan yetiştirme stili*nde doğal olarak aile içinde yüksek ilgi ve sevgi bulunmasına karşın çocuk üzerinde çok düşük kontrol uygulanır. Bu ailelerde tutarsız disiplin ve kararsızlık yaygın olarak gözlenir. Anne-babalar tek yönlü duyarsız iletişimde bulunur ve çocuğun isteklerine sınır koyamazlar. Son olarak, hem kabul ve duyarlığın hem de kontrolün olmadığı bir anlamda en olumsuz ve riskli tarz olarak kabul edilen *ihmkâr çocuk yetiştirme tarzı* gelmektedir. Bu tarzda gösterilen sevgi/ ilgi de denetim/kontrol de düşük düzeydedir. Tutarsız disiplin ve kararsızlık sıkça görülür. Ebeveyn ilgisizdir. Çatışma ve münakaşa, problem çözme stratejisi olarak kullanılır.

Şekil 1. Kabul ve Duyarlık ile Disiplin ve Kontrol Boyutlarında Ele Alınan Çocuk Yetiştirme Stilleri Modeli

		Duyarlık/Sıcaklık/Kabul	
		Yüksek	Düşük
Disiplin/ Kontrol/Talep	Yüksek	Demokratik/ dengeli	Otoriter/ baskıcı
	Düşük	İzin verici/ şımartan	İzin verici / ihmkâr

Bazı araştırmacılar ebeveynlik stillerinin etkilerinin, kültüre ve çalışılan etnik ya da kültürel grubun özelliklerine göre değişebileceğini göstermiştir. Örneğin Steinberg ve arkadaşları (1994), Asya kökenli Amerikalı çocuklarda, yetkeci ebeveynlik stiline göre ‘uyum’ ve ‘akademik başarı’yla daha yüksek düzeyde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ebeveynlik stilleri ve çocukta gözlenen sonuçlarda farklılık gözlenmesinin sosyal bağlamdaki farklılıklar, ebeveynlik uygulamaları veya ebeveynlik stillerinin belli boyutlarının kültüre özgü anlamına bağlı olduğu ileri sürülmektedir

(CHAO, 1994; DARLING ve STEINBERG, 1993). Örneğin; Türk kültüründe ve benzeri diğer toplulukçu kültürlerde çalışmaları olan Kağıtçıbaşı (2005), ebeveyn kontrol ve sıcaklığının birbirinin karşısında değil birbirini tamamlayan boyutlar olarak ele alınmasını önermektedir. Bu nedenle Kağıtçıbaşı, Batı kültüründe çocuklar üzerinde olumsuz etkileri görülen aşırı koruma vb. bazı kontrol davranışların Türk kültüründe aynı derece olumsuz etkileri olmayacağını ileri sürmektedir.

Çocuk yetiştirme stilleri, çocuk yetiştirme davranışları ve uygulamaları arasında kavramsal farkın ortaya konmasıyla birlikte literatürde bu kavramların birbirlerinin yerine kullanılmasının önüne geçilmiştir (DARLING ve STEINBERG, 1993). Bu yaklaşımla birlikte, “*duygusal iklim*” olarak ele alınmaya başlanan anne-baba stillerinin, gerek çocuk yetiştirme davranışlarıyla gerekse çocuk yetiştirme uygulamalarıyla olan ilişkileri ve bunların çocuklarda sonuç davranışlarıyla ilişkisi sistemli biçimde araştırılmaya başlanmıştır. Maccoby ve Martin (1983), Baumrind’in ailenin çocuk üzerindeki denetimi temelinde yaptığı sınıflandırmayı bir adım daha geliştirerek, çocuk yetiştirme stillerinin temelinde duyarlık ve talepkarlık olarak adlandırılan iki boyut olduğunu ileri sürmüştür.

Esasen sosyalizasyonda kontrolü farklı boyutlarıyla kapsamlı biçimde ele alan Schaefer (1965)’in çalışmasından uzunca bir süre sonra Steinberg (STEINBERG, ELMEN ve MOUNTS, 1989) ve Barber (1996), bu sınıflandırmaya temel oluşturan ebeveynlik boyutlarından kontrolü çocuk üzerindeki etkilerini de dikkate alarak davranışsal ve psikolojik olarak ikiye ayırmışlardır. Barber (1996), çocuğun davranışlarını ve psikolojisini (duygularını) kontrol eden uygulamaların birbirinden ayrılmasını önermiştir. Buna göre ‘psikolojik kontrol’, çocuğun ne hissedeceğini ve düşüneceğini kontrol etmek, ‘davranışsal kontrol’ ise çocuğun davranışlarını izleme ve bilgi sahibi olma olarak ele alınır. Literatürde *aşırı kontrol, aşırı koruma, suçluluk yaratma, müdahale, sevgiyi geri çekme, mesafeli davranma* vb., çok sayıda davranışla temsil edilen psikolojik kontrolün bazı durumlar dışında çoğunlukla olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (BARBER, 1996; Öztürk, KINDAP ve SAYIL, 2006). Araştırmalarda her iki kontrol türünün farklı sonuçlarla ilişkili olduğu bulunmuş ve özellikle davranışsal kontrolü ele alan çalışmaların daha tutarlı sonuçlar verdiği gözlenmiştir. Psikolojik ve davranışsal kontrolün çocukta sonuç değişkenlerle ilişkisine yönelik bulgulardan ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bahsedilecektir.

Psikolojik kontrol ve davranışsal kontrolün çocuk üzerindeki etkisi kültürlere göre de farklılık göstermektedir. Davranışsal kontrolle ilgili olarak, Kuzey Avrupa ve Amerika’daki çalışmalarda bazı tutarsız bulgular da gözlenmiştir. Örneğin davranışsal kontrol, demokratik-

dengeli ebeveynler tarafından uygulandığında olumlu sonuçlarla, otoriter ebeveynler tarafından uygulandığında ise olumsuz sonuçlarla ilişkili bulunmuştur. Psikolojik kontrolün çocuğun benlik ve yetkinlik algısını olumsuz etkilediği, özerkliği ve iç motivasyonu zedelediği için özellikle “içselleştirme” problemleriyle (örn., depresyon) ilişkili olduğu ileri sürülmüş ve Batı’da da bununla tutarlı bulgular elde edilmiştir.

Sosyalleştirme (disiplin, kabul, ilgi, kontrol vb.) başta çocuklukta bağlanma olmak üzere pek çok değişkenle ilgilidir (örn., BRETHERTON ve ark., 1997; SÜMER ve GÜNGÖR, 1999). Çocuk yetiştirme stilleriyle ilgili çalışmalarda, reddetme ve aşırı koruma boyutlarının sürekli kaygıya yol açabileceği (örn., MARKUS ve ark., 2003); duygusal yakınlık boyutunun ise saldırganlığın azalması (PALMER ve HOLLIN, 2001) ve özsaygının artması (ARRINDELL ve ark., 1999) gibi sonuçlarla ilişkili olduğu görülmüştür.

Görüldüğü üzere çocuk davranış ve uygulamaları, zaman içinde birbirinden farklı düzeylerde ele alınmıştır. Bunların bazıları ebeveynlik stillerini temel boyutlar düzeyinde (örn. kontrol, kabul), bazıları ise belirgin bazı uygulamaları (örn. psikolojik kontrol) dikkate alarak ölçüm yapmaktadır. Ebeveyn- çocuk ilişkisinde diğer bir önemli konu da ebeveyn davranışlarının anne-babalar ve çocuklar tarafından ne düzeyde farklı algılandığıdır. Ebeveynler çocuklara karşı daha çok kabul ve duyarlık, daha az kontrol davranışı gösterdiklerini söylerken, özellikle ergenlik dönemiyle birlikte, çocuklar bunun aksine ana-babalarından daha fazla müdahaleci ve denetleyici davranışlar algılamaktadır. Bu da anne baba tutum ve davranışlarıyla ilgili ölçümler alınırken hem anne-babadan hem de çocuktan bilgi edinilmesi ve beyanlar arasındaki uyumun kontrol edilmesinin önemini göstermektedir.

Bu noktada sorulabilecek bir başka kritik soru neden ailelerin belirli bir çocuk yetiştirme tarzını tercih ettiğidir. Cevap olarak kültürün kendi özelliklerine ve değerler sistemine uygun çocuk yetiştirmek için ailelerin kültürle uyumlu sosyalizasyon hedeflerini tercih edeceği söylenebilir. Ancak, bu noktada görece homojen kültürlerde bile neden aileler arasında çocuk yetiştirme tarzları bakımından farklılıkların olduğu açıklanmalıdır. Bu konuda en çok kabul gören yaklaşımlardan birisi Belsky’nin (1984) duygusal güvenlik modelidir. Belsky’e göre anababalık tarzının belirleyicileri nasıl bir çocuk yetiştireceğimizi ve bunun çoğun gelişimini nasıl etkileyeceğini biçimlendirir. Belsky anababalık tarzının üç temel alandan etkilendiğini belirtmektedir; (1) ebeveynlerin bireysel özellikleri ve kaynakları, (2) çocuğun bireysel özellikleri ve (3) bağlamsal stres ve destek faktörleri. Bağlamsal stres ve destek faktörleri aile ve çocuğun birlikte yer aldığı sosyal çevreyi tanımlar ve başta evlilik uyumu olmak üzere, sosyal ilişkilerden, meslek türlerine kadar geniş bir bağlamı içerir. Doğal

olarak bu üç belirleyici, etkileri bakımından eşit değildir ve aralarındaki olası etkileşimler de hangi anababalık tarzının seçileceğini etkiler.

Hem kültürler arası farklılıklar hem de Belsky'nin öne sürdüğü belirleyiciler bir arada ele alındığında, anababalık davranışlarının hem bireysel hem de bağlamsal özelliklerin ölçüldüğü geniş bir çerçevede ele alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bu projede duygusal sıcaklık gösterme (kabul/ilgi) ve reddetme (aşırı kontrol/red) gibi genel ya da evrensel olarak kabul edilen ana baba davranışlarının yanı sıra, kültürel farklılığa daha duyarlı olan psikolojik kontrolün alt boyutları da incelemiştir. Bunun yanı sıra anne ve babaların bağlanma stilleri ve çocuğun mizacı gibi kronik bireysel özellikler ve evlilik uyumu gibi bağlamsal özellikler de ayrıntılı olarak ölçülmüştür.

Son yıllarda yapılan çalışmalar, aile dinamiklerinin bir arada ele alınarak, çocuktaki bağlanma, akademik benlik algısı ve diğer psikososyal değişkenlerle ilişkilerinin ortaya konmasının önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmalar, psikolojik kontrolün genellikle duyarsız ebeveynlik gibi ele alındığını, evlilik çatışmasına benzer şekilde ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı ve uygun zamanda tepki vermesini sekteye uğrattığını ileri sürmektedir (DAVIES ve CUMMINGS, 1994; PETTIT ve LAIRD, 2002).

Özetle, ailenin çocuk üzerindeki etkisini kapsamlı olarak inceleyebilmek için çocuğa, ebeveyne, aileye ilişkin bireysel özellikler, yakın bağlamsal değişkenler, sosyo ekonomik düzey ve kültürel etki gibi makro (uzak) bağlamsal değişkenlerin birlikte ele alınması amaçlanmıştır.

Çocuklukta Bağlanma

Bowlby'nin bağlanma kuramı ebeveyn-çocuk ilişkisini ve bu ilişkinin sonuçlarını kapsamlı olarak ele alan çerçeve bir kuram olarak kabul edilmektedir. Kuramın temel varsayımı erken yaşlarda anne ya da çocuğu büyütenle kurulan ilişkinin kalitesi (erken bakım verenlerin duyarlı ve ulaşılabilir olması) çocuğun psikolojik sağlığını belirleyen en önemli etkendir. Bowlby'ye göre, çocuklarıyla güvenli bağlanma ilişkisi kuran ebeveynler, aynı zamanda onlara değerli oldukları, korundukları ve sevildiklerine ilişkin güvence vermiş olurlar. Bağlanma kuramı kapsamında yapılan çok sayıda araştırma ebeveynlere güvenli bağlanma ile optimal psikolojik gelişim arasında, bebeklik (Örn., AINSWORTH, BLEHAR, WATERS ve WALL, 1978; MAIN, KAPLAN ve CASSIDY, 1985; Dewolff ve VAN IJZENDOORN, 1997; THOMPSON, 1999), orta çocukluk (örn., KERNS, ASPELMEIER, GENTZLER ve GRABILL, 2001) ve ergenlik dönemi için (Örn., ALLEN, MOORE,

KUPERMINE ve BELL, 1998; ARMSDEN ve GREENBERG, 1987) güçlü ilişkiler oluşunu göstermiştir.

Bağlanma kuramı (BOWLBY, 1973, 1982) bebeklik döneminde yakın ilişkiler içinde temeli atılan duygu, düşünce ve davranış örüntülerinin “beşikten mezara” kadar sürdüğünü ve gelişim süreci içinde diğer ilişkilere de genellendiğini öne sürmüştür. Bağlanma kuramına göre güvenli bağlanma geliştiren çocuklar ebeveynlerini stres anında ya da korku hissettiklerine güvenli bir sığınak, stres hissetmedikleri durumlarda da güvenli bir “keşif üssü” olarak başarıyla kullanabilirler. Güvenli bağlanmanın duyarlı, zamanında ihtiyaca cevap veren ve tutarlı anne baba davranışlarıyla yakından ilişkili olduğu çok sayıda araştırmada gösterilmiştir (CASSIDY, 1999, MAIN ve ark., 1985). Güvenli bağlanmanın sadece ebeveyn-çocuk ilişkisinde değil başta arkadaşlarla ilişkiler olmak üzere sosyal ilişkilerde başarı ve yetkinlikle ilintili olduğu bilinmektedir (Örn, CASSIDY, 1988, KERNS ve ark., 1996).

Bowlby'nin kuramının görgül olarak sınanması Ainsworth ve arkadaşlarının (1967, 1978) “Yabancı Ortam” yöntemi kullanılarak yaptıkları çalışmalarla başlamıştır. Bu çalışmalarda erken yaştaki çocuklar deney ortamında anneden ayrılma ve yeniden birleşme durumlarına verdikleri tepkilere göre farklı bağlanma stilleri içinde sınıflandırılır. Ayrılma, birleşme ya da yabancıyla birlikte olmayı içeren sekiz farklı koşulda yaratılan strese verdikleri tepkilere göre çocuklar güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan olmak üzere üç gruba ayrılırlar. Bu gözlemlerde güvenli çocuklar anneden ayrılma durumunda kaygılandılar da annenin dönüşünde hemen sakinleştikleri ve anneye yakınlığı yeniden hızlı bir biçimde kurdukları bulunmuştur. Buna karşı, kaygılı/kararsız olarak “güvensiz bağlanma” içinde sınıflanan çocukların anneleriyle ayrıldıklarında bunu abartılı bir şekilde protesto ettikleri ve aşırı kaygı yaşadıkları, annelerinin dönüşüyle de kolayca sakinleşemedikleri görülmüştür. Bu çocukların anneye aşırı ihtiyaç duymalarına karşın, karmaşık ve kararsız davranış ve duygularla, çoğu zaman da öfke göstererek annelerine yapıştıkları gözlenmiştir. Güvensiz bağlanan ikinci grup olan kaçınmacı bağlanan çocukların ise hem anneden ayrılmaya hem de yeniden birleşmeye karşı kayıtsız kaldıkları, anneye yakınlığı tehlike atacak ayrılma ya da reddedilme olasılığını kendilerini kontrol ederek ve duygularını bastırarak engellemeye çalıştıkları gözlenmiştir.

Her üç grupta da çocuklar davranışlarını “işlevsel olarak” bir amaca yönlendirmekte ve temelde onlara bakanlarla yakınlıklarını korumayı ya da daha da fazla uzaklaşmalarını engellemeyi amaçlayan davranış stratejileri izlemektedirler. Geçmiş çalışmalarda bu gruplara ek olarak davranış örüntüsünde organizasyon ve tutarlılık olmayan, hem yaklaşma hem de kaçınma davranışlarını aynı anda gösterebilen “yönelim bozukluğu” olarak isimlenen bir

bağlanma stiline de görece en az sayıda çocukta olduğu bulunmuştur (MAIN ve SOLOMON 1990). Yönelim bozukluğu göstermenin genellikle erken dönemlerde ağır travma yaşantıları geçirmekle ilişkili olduğu öne sürülmektedir.

Son yıllarda yapılan çalışmalar çocuklarda gözlenen farklı bağlanma kökenli davranış örüntülerinin beklendiği gibi ebeveyn tutum ve davranışları ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Temel bağlanmanın zihinsel modelleri oluştuktan sonra, bunlar özellikle yakın ilişkilerdeki duyguları, beklentileri ve davranış stratejilerini yönlendirmekte ve bütün yönleriyle bireyin sosyal dünyasını ve kişiliğini etkilemektedir (MIKULINCER ve SHAVER 2003, 2007).

Geçmiş çalışmalar farklı ölçeklerle ölçülen bağlanma örüntülerinin en temel anlamda bağlanma kaygısı ve kaçınma davranışı olmak üzere iki temel boyutta belirginleştiğini göstermiştir (BRENNAN ve ark. 1998, SÜMER 2006). Bağlanma kaygısı yakın ilişkilerde (özellikle romantik ilişkilerde) yaşanan kaygıyı, hissedilen reddedilme ve terk edilme konusundaki aşırı duyarlılığı tanımlar. Kaçınma boyutu ise başkalarına yakın olmaktan ya da başkalarının yakın olmasından ve her düzeyde bağımlı olmaktan hissedilen rahatsızlığı tanımlar (Bkz. SÜMER 2006).

Bağlanma kaygı ve kaçınma davranışlarının erken dönemlerde çocukların ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanmaması nedeniyle duyarsız ya da tutarsız ebeveyn davranışlarının sonucunda geliştiği kabul edilmektedir. Özellikle çocuğun stres altında olduğu, hastalandığı ya da benzer ihtiyaç ve destek gereksinimi işaretleri verdiği durumlarda, onları büyüten kişilerin (genellikle anneler) tutarsız, yetersiz ve dengesiz karşılık vermeleri, aşırı gergin ve kaygılı olmaları, ben merkezci ya da orantısız müdahaleci davranmalarının bağlanma kaygısının yükselmesine yol açtığı kabul edilmektedir. Bu türden olumsuz ebeveyn davranış örüntüleri sonucu bağlanma kaygısı geliştiren çocuklar kaygıyla baş etmek için yüksek strese karşı aşırı duyarlılığa yol açan “yüksek aktivasyon” (hiperaktivasyon) stratejilerini kullanırlar. Bu strateji sonucu da özellikle yakın ilişki içinde oldukları kişilerin davranışlarına ve ulaşılabilirliğine yönelik olarak aşırı dikkat harcarlar. Yüksek aktivasyon stratejisinin sürekli kullanılması ilişkilere ve partnerlere “yapışma”, sürekli yakınlık ve onay arama gibi davranışlarda kendini gösterir ve depresyon yatkınlığı için ciddi bir risk faktörüdür (Bkz., MIKULINCER ve SHAVER, 2007).

Bağlanmada kaçınma davranışı ise ebeveynlerin çocuğun yaklaşma, destek ve korunma ihtiyaçlarına soğuk, mesafeli ve kızgın davranarak karşılık vermeleri sonucunda oluşur. Bu tür ebeveynler özellikle çocuklarının duygularını bastırarak ya da ifade etmelerini

engellerek (bazı psikolojik kontrol davranışlarında olduğu gibi) onların duygu ve davranışlarını kontrol etmeye çalışırlar. Sonuçta duygularını bastırmayı ve göstermemeyi öğrenen çocuk, bunları ortaya çıkaracak (ya da kontrol etmesini zorlaştıracak) yakınlıklardan kaçınarak, destek aramaktan çekinir ve genel olarak kaçınma davranışı geliştirir. Stresle baş etmek için yakınlık ve destek ara(ya)mayan çocuklar kendilerine aşırı düzeyde yüksek (ya da karşıt) güven geliştirirler. Bunu garantileyecek savunma ya da korunma stratejilerini güçlendirirler. Bu nedenle kaçınan kişiler tehdit ya da stres durumunda duyguları ortaya çıkarabilecek “aktivasyonu engellemeye” (deaktivasyon) yönelik bir davranış stratejisi geliştirirler. Bu stratejinin kullanımı zamanla bağlanma sistemini tetikleyecek davranışlardan kaçınma, başkalarının yakınlık ve destek ihtiyaçlarına duyarsızlık geliştirme gibi davranışlara dönüşür (Bkz., MIKULINCER ve SHAVER, 2007, SÜMER, 2006).

Bağlanma literatüründeki bu son kavramsallaştırmalar dikkate alınarak ebeveynlerin kronik bağlanma yönelimlerinin (kaygı ve kaçınma) onların hem evlilik uyumunu hem de çocuklarına gösterdikleri ana babalık tutum ve davranışlarını ve çocuklarının onlara olan bağlanma düzeylerini etkileyeceği öngörülmüştür. Bu nedenle anne ve babaların bağlanma kaygı ve kaçınma düzeyleri ölçülmüş ve diğer değişkenlerle ilişkilerinin kapsamlı olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Orta Çocukluk Döneminde Bağlanma

Ebeveynlere bağlanma ile olumlu duygusal gelişim arasındaki ilişki orta çocukluk döneminde (8-12 yaşlar) hem Batı ülkelerinde (Bkz., MAYSELESS, 2005) hem de Türkiye’de yeterince çalışılmamıştır. Bu nedenle bu proje kapsamında özellikle orta çocukluk döneminde anne ve babalara bağlanma ile diğer değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmalar güvenli bağlanmanın önemi ve etkisi yaşam boyu değişmeye de bağlanma davranışlarının sıklığı ve derinliğinin erken yaşlardan orta çocukluk dönemine doğru azaldığını göstermektedir (MAYSELESS, 2005; DWYER, 2005; SÜMER, 2008; SÜMER ve Anafarta, basımda; ayrıca bkz., Sunum-Ek 1). Orta çocukluk döneminde bağlanmaya dayalı zihinsel modellerin (içsel çalışan modeller ya da zihinsel şemalar olarak da isimlendirilmektedir) daha da kristalleşerek farklı alanlardaki beklenti ve inançları daha aktif olarak yönlendirmeye başlarlar. Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinden farklı olarak ebeveynler orta çocukluk döneminde hala birincil bağlanma kişisi olma işlevini sürdürürler (LEVITT, GUACCI-FRANCO ve LEVITT, 1993; LIEBERMAN, DOYE ve MARKIEWICZ, 1999). Ancak, zihinsel ve duygusal gelişimlerine paralel olarak, bu dönemdeki çocukların özerklik alanları da genişler. Bunun sonucu olarak, bu dönemlerinde

çocuklar yeni ilişkilere ve ilgi alanlarına yönelirler ve akranlarıyla daha fazla zaman geçirmek isterler, bu da onları bağlanma figürlerine odaklanmaktan görece uzaklaştırır (MAYSELESS, 2005; RICHARDSON, 2005). Bilişsel gelişim düzeylerine paralel olarak, bu dönemde çocuklar farklı kaynaklardan beslenen bağlanma davranışlarını tek bir zihinsel model içinde bütünleştirme becerisi kazanırlar ve akran ilişkilerine yoğunlaşarak birincil bağlanma figüründen kısmen geri çekilme eğilimine girerler (KERNS, SCHLEGELMILCH, MORGAN ve ABRAHAM, 2005). Bu da görünümde bağlanma ihtiyaçlarının azaldığı izlenimi verebilir.

Bebeklikten çocukluğa geçişte bağlanma zihinsel modellerine ilişkin en temel değişim ebeveynlerle ilişkileri düzenleyen “amaca göre düzeltilen ortaklık” (goal-corrected partnership) kavramında gözlenir. Dwyer’in (2005) belirttiği gibi artan bilişsel becerilerine uygun olarak çocuklar ebeveynlerin amaç, niyet ve duygularını daha iyi anlarlar ve kendi bağlanma davranışlarını ebeveynlerinin durum ve amaçlarına göre yeniden düzenleyebilirler. Çocukluktan orta çocukluğa geçişte ise bilişsel beceriler daha da pekişir, benmerkezci düşünce ve davranışlar azalır, çocuk yetişkinlerin bakış açısını daha kolay alabilir ve daha başarılı “amaca göre düzenlenen ortaklık” stratejileri geliştirir. Böylece bu dönemde bağlanma davranışları daha karmaşık ve örtük bir özellik gösterir (DWYER, 2005; MAYSELESS, 2005).

Orta çocukluk dönemi özellikle okula uyum, yeni okula başlama ve akademik başarı değerlendirmeleri bakımından da önemli bir geçiş dönemidir. Güvenli bağlanmanın bu dönemde okula uyum ve okul değiştirme gibi geçiş sorunlarını başarıyla atlatma bakımından da önemli olduğu bulunmuştur (GRANOT ve MAYSELLES, 2001). Özetle, yapılan çalışmalar, ebeveyn-çocuk arasındaki bağlanmanın başta akran ilişkileri olmak üzere farklı uyum değişkenleri ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir (BOOTH-LAFORCE, RUBIN, ROSE-KRASNOR ve BURGESS, 2005).

Kerns, Tomich, Aspelmeier, ve Contreras (2000) boylamsal çalışmalarında zaman içinde babaya yönelik bağlanmanın istikrar göstermesine karşın anneye yönelik bağlanmada sürekliliğin olmadığını bulmuşlardır. Verschueren ve Marcoen (2005) babaya bağlanmanın zaman içinde daha yüksek istikrar gösterdiğini; anne ve babaya bağlanma arasındaki ilişkinin de zaman içinde görece zayıfladığını göstermiştir. Bu çalışmada kullanılan Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeğinin Kullanıldığı bir çalışmada, bir Türk örneğinde de beşinci sınıftan altıncı sınıfa geçişte ebeveynlere bağlanmanın anlamlı olarak azaldığı bulunmuştur (SÜMER ve ANAFARTA, Basımda) . Grossmann ve arkadaşları (2002) boylamsal çalışmalarında

anneye bağlanmanın erken dönemlerde daha güçlü etkiye sahipken, babaya bağlanmanın etkisinin orta çocukluk döneminden sonra daha belirgin olarak görüldüğünü bulmuşlardır.

Bu projede anne ve babaya bağlanma Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği kullanarak ölçülmüştür ve diğer değişkenlerle ilişkisi kapsamlı olarak incelenmiştir.

Bağlanma ve Ebeveynlik Davranışları Arasındaki İlişkiler

Bağlanma, bebek ve bakıcı arasında oluşan ve zaman içinde göreceli olarak kalıcı olan duygusal bağ olarak tanımlandığında (AINSWORTH, 1978), bir bakıma bağlanma ve ebeveynlik birlikte tanımlanmış olmaktadır. Bu tanım, bağlanmanın, karşılıklı doğasına ve ebeveyn ile çocuk arasında zaman içinde biriken yaşantıların bir fonksiyonu olarak geliştiğine işaret etmektedir. Evrimsel bakış açısından bağlanmada biyolojinin yani hayatta kalmanın önemi olmakla birlikte ilk bağlanmalar, bireyin bebeklikten sonra kuracağı yakın ilişkiler için bir başlangıç oluşturmaktadır.

Bağlanma davranışının ebeveynin, bebeğin sadece beslenme ve fiziksel bakım gibi birincil gereksinimlerini karşılaması sonucu gelişmediği bilinmektedir. Ayrıca ilk kuramsal görüşlerin (psikanaliz ve sosyal öğrenme) savunduğunun tersine ebeveynle kurulan ilk duygusal bağlar bağımlı ve işlevsiz bir çocuk ortaya çıkarmamakta, tam tersine çocuğun sağlıklı uyumuna yol açmaktadır. Ancak çocuklar üzerinde etkili bir sosyalleştirme büyük ölçüde anne babanın güvenli bağlanmanın koşullarını ne ölçüde oluşturduklarıyla ilişkilidir (CUMMINGS ve CUMMINGS, 2002). Bowlby'ye (1969) göre ebeveyn ve çocuklar arasındaki yakın ilişkiler, ebeveyn çocuğun duygusal ihtiyaçlarına duyarlı olduğunda daha istenilir gelişimsel sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu türden bağların olmadığı ya da bozulduğu durumlar ise çocuğun sorun davranışlarıyla ilişkilidir. Bebekle ebeveyn arasında kurulamayan ya da kaybedilen yakın duygusal bağlar da çocukların uzun erimli uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Bowlby'nin (1969, 1973) kuramsal açıklamaları ve anne-bebek arasındaki duygusal bağı "bağlanma" olarak tanımlaması; Ainsworth'ün (1967, 1978) doğal gözleme dayalı boylamsal araştırmaları, bağlanma ilişkilerinin oluşmasında rolü olan ebeveyn davranışlarını daha açık ve seçik olarak ortaya koymuştur. Bu davranışlar arasında annenin duygusal olarak hazır bulunuşu ve bebeğe anında karşılık verebilmesi, Bowlby'nin görüşlerini de destekleyen önemli koşullar olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca Ainsworth, duyarlılık, ulaşılabilirlik, kabul ve işbirliği gibi ebeveyn davranışlarını "bebeğin sinyallerini doğru okuma ve hızlı karşılık

verme” (sensitive responsiveness) biçiminde tanımlanan ebeveyn özelliğinin göstergeleri olarak değerlendirmiştir.

Ainsworth (1978), Baltimore çalışmasında da güvenli bağlanma ile ebeveyn duyarlılığı, kabul veya reddi, işbirliği veya müdahaleci olması ve ulaşılabilir veya ulaşılamaz olması arasında ilişkiler gözlemiştir. “Yabancı ortam” paradigmasını kullanan daha sonraki araştırma bulguları da annenin duyarlılığı, duygusal hazır bulunuşu ve ilişkili diğer yapıların bağlanmanın niteliğini yordadığını göstermiştir. Yabancı ortam araştırmaları kaçınan stilde güvensiz bağlanmanın, müdahaleci, çocuğu fazla uyarıcı ve etkileşimi kontrol eden anne davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Annenin bebeğe zamanında tepki vermede zayıf ve ilgi düzeyinin düşük olması ise dirençli güvensiz bağlanmayla ilişkili bulunmuştur (BELSKY, 1999).

Bağlanma ve ebeveynlik arasındaki ilişkiler kapsamlı bir meta analiz çalışmasında ele alınmıştır (DE WOLF ve VAN IJZENDOORN, 1997). Araştırmacılar bağlanma araştırmalarında kullanılan anne-çocuk ilişkisine dair 55 farklı yapı belirlemişler ve bunları 15 yapıya indirerek dört farklı ebeveyn davranış kategorisi içinde sınıflamışlardır. Bu gruplar;

1. Duyarlık: Bebeğin sinyallerini doğru okuma ve bu sinyallere hemen ve uygun biçimde karşılık verme.

2. Tepkinin anındalığı: Nitelik önemli olmaksızın bebeğin sinyallerine anında karşılık verme sıklığı.

3. Fiziksel temas: Fiziksel temasın niteliği ve niceliği.

4. İşbirliği: Araya giren, müdahale eden ya da bozucu tepkilerin varlığı ya da yokluğu.

Diğer 40 kavramlaştırma da sınıflandırılmış ve 5 grup ile temsil edilmiştir. Bunlar: “Senkroni”, “Pozitif Karşılıklılık”, “Destek”, “Duygusal Nitelik” ve “Uyarım/harekete geçirme”dir. *Senkroninin* olmaması tek yönlü ve duyarlı olmayan müdahaleci davranışları içerir. *Pozitif karşılıklılık*, bebek ve anne aynı şey üzerinde iken pozitif etkileşimleri, annenin bebeğin uyarılmalarını düzenleme becerisi ve eğlendiriciliği ile bebeğin ipuçlarına uygun karşılık vermesidir. Aynı zamanda anneye yönelik pozitif duygu ifadesi ve etkileşimi sürdürme gibi bazı bebek davranışlarını da içermektedir. *Destek*, annenin çocuğa yönelik dikkatini, hazır bulunuşluğunu ve çocuğun çabalarına verdiği desteği içerir. Annenin destekleyici varlığı iki ölçütün karşılanması gerektirir: Çocuğun rahatlatılmasında güvenli üs olma ve çocuğa ve işe yönelik dikkati sürdürme. *Duygusal nitelik*, olumlu tutum boyutunun en önemli kavramıdır. Annenin bebeğe yönelik pozitif ve negatif duygu ifadelerini

ve anne-çocuğun birlikte karşılıklı etkileşimlerinin derecesini içerir. Son yapı olan *uyarım* annenin bebeği bir harekete yönelten herhangi bir uyarımıdır.

Bu meta analizin sonuçları annenin duyarlılığının güvenli bağlanmanın gelişmesinde en önemli koşul olduğunu göstermiştir. Tepkilerin anındalığı ise bağlanmayla daha az güçlü bir ilişki göstermiştir. Annenin duyarlılığının önce, bağlanmanın daha sonra ölçüldüğü boylamsal çalışmaların, anneye verilen kısa ve uzun süreli duyarlık eğitimlerinin bağlanma güvenliğini arttırması gibi deneysel sonuçları dikkate alındığında ebeveyn duyarlılığının güvenli bağlanma için nedensel bir faktör olarak değerlendirilebileceği fakat tek neden olmadığı yorumuna yol açmıştır. Sonuçlar karşılıklılık (.32) ve senkroninin de (.26) bağlanma güvenliğiyle oldukça yüksek ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur.

Araştırmacılar, bazı gelişim alanlarının diğerlerine göre güvenli bağlanma için daha etkili olduğunu görerek ebeveynlik alanlarını ikiye ayırmışlardır. Bununla birlikte en uygun ebeveynlik alanları olarak kabul edilen senkroni, karşılıklılık ve duygusal destek ile daha az uygun olarak saptanan grubun (olumlu tutum ve uyarım/harekete geçirme) bağlanma güvenliği ile olan ilişkilerinin gücü açısından farklılaşmadığını görmüşlerdir. Duyarlığın diğer ebeveyn özellikleri ile ilişkili olması nedeniyle araştırmacılar, bağlanma süreci üzerinde bu yapıların da etkili olabileceği vurgusunu yapmışlardır (DE WOLF ve VAN IJZENDOORN, 1997).

Ebeveyn Duyarlığı

Ebeveynin duyarlığı, bebekten gelen sinyallere karşı uyanık olmayı, tepkinin uygun yorumunu, tepki vermeye hazır olmayı, dikkat ve davranışta esnekliği, uygun seviyede bir kontrolü ve birbiriyle çatışan hedeflerin müzakere edilmesi gibi gelişimsel düzeye göre değişen farklı ebeveyn davranışlarını içerir. Duyarlık, ebeveyn sevgisinden sıcaklığından ve çocuğa gösterilen duygusal yakınlıktan farklıdır. Duyarlı olmanın en belirgin işareti, bebeği doğru okumaktır. Zamana ve mekâna göre çocuktan gelen işaretlere verilen tepkiler değişebileceği için duyarlık, esnek bir uyum becerisini de gerektirir. Bakıcının anlayışı ve becerileri, aynı zamanda bebeğin spesifik uyarılma ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır. Bununla birlikte bebekle geliştirilen bu tarz iletişim becerileri, ancak demokratik nitelikteki bakım ortamlarında başarılı olmaktadır.

Annenin duyarlığı ile bebeklerdeki bağlanmanın güvenli olması arasındaki ilişkileri inceleyen geniş araştırma literatürü, duyarlığın güvenilir ve tutarlı bir biçimde güvenli bağlanmayı yordadığını ortaya koymuştur. Thompson'a (2006) göre bakıcının duyarlığı, bebekteki duygusal güven üzerinde iki nedenle etkilidir. Birincisi, duyarlı biçimde karşılık

vermenin stresi yönetmeye katkısıdır. Çocuklar ve diğer bazı türler üzerine yapılan çalışmalar bakımın niteliğinin çocuktaki stres yönetimi kapasitesinin gelişmesi ve düzenlenmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir. İkincisi, duyarlı biçimde karşılık vermenin özyeterliliği arttırmasıdır. Bu konudaki önemli kanıtlar şunu göstermektedir: Bebeğin, kendi davranışı ile çevreden gelen tepkinin izlerliğini algılaması, benlik farkındalığının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bebeğin gereksinimlerine duyarlı bir biçimde tepki veren ebeveyn sayesinde bebek, başkasından pozitif bir tepki almak için ne yapması gerektiğini anlamakta ve bu da ilişkilerindeki duygusal güvene katkı sağlamaktadır.

Ebeveyn Sıcaklığı ve Koruyuculuğu

Bir davranışsal sistem olarak bağlanmayı bağlam içinde anlamaya çalışan kuramcılara göre, bağlanma bir aktivasyon düzeyi olarak bebek anneye yakınlık aradığında ortaya çıkmaktadır. Hastalık gibi içsel ya da bir yabancımanın varlığı gibi dışsal bir tehdit ya da tehlike algısı belirlediği zaman bebeğin bağlanma davranışları aktive olur ve bebek güvenliği için anneye yakın olmak ister. MacDonald'a (1992) göre de güvenli bağlanmanın altında yatan asıl etmen ebeveynin bu koruyucu fonksiyonudur. Ebeveyn sıcaklığı önemli olmakla birlikte çocuğun fiziksel ve duygusal huzursuzluğuna ebeveyn duyarlılığı ve anında tepki daha önemlidir. MacDonald'a (1992) göre sıcaklık ve yakınlığın altında yatan biyolojik sistemle korumanın altında yatan biyolojik sistemler birbirinden farklıdır. Batı kültürlerinde huzursuzluk durumunda ebeveynin uygun karşılık vermesi ile yakınlığı/sıcaklığı ilişkilidir; fakat bu ikisinin birlikte yer almadığı kültürler de vardır ve bu kültürlerde de güvenli bağlanma gelişmektedir.

MacDonald (1992), sıcaklık ve bağlanma güvenliğinin birlikte yer aldığını ama bununla birlikte ikisinin farklı sistemler olduğunu savunmaktadır. Bunun için en önemli delillerden birinin güvenli bağlanmanın kız ve erkeğe göre değişmediğini ancak kişilik özelliği olarak bakıldığında kızların yakın ve güvenilir ilişkilere tüm gelişim süresince daha fazla sahip olduğunun gösterilmesidir. Ainsworth 'ün (1967) araştırmalarında da güvenli bağlanma, anne çocuk arasında sıcak bir ilişki olmadığında da gözlenmiştir. Hayatta kalma ve korunma en öncelikli ihtiyaç olduğundan anne ilgisiz hatta aşırı ihmalkar olsa bile çocuğun ona bağlanma geliştirmesi işlevseldir. MacDonald'a göre bağlanma sistemi, sevgi ve duygusal bağlardan ziyade merkezi duyguları korku ve güvenlik olan bir sistemdir ve bu iki duygu grubu bilindiği gibi birbirinden farklıdır.

Ebeveyn Otoritesi

Tehdit edici ve tehlikeli durumlarda bağlanmanın koruyucu fonksiyonu vurgulanmasına rağmen bağlanma da ebeveynin otoritesinin rolü üzerinde çok fazla durulmadığı vurgulanmaktadır (BRETHERTON, GOLBY ve CHO, 1997). Bebek için tehditkâr bir durum ebeveyn tarafından da bu şekilde yorumlandığında ebeveynin koruyucu fonksiyonu sadece rahatlatmayla değil, uyarma, emir verme ve/veya çocuğu alıp oradan uzaklaşma biçiminde davranışları da içerir. Bu da “daha güçlü ve daha akıllı” koruyucu aktörün varlığında mümkündür. Böyle tanımlanan bir otorite figürü çocuğun üzüntü huzursuzluk kaygı ve korku gibi olumsuz duygularla baş etmesine yardımcı olur. Bağlanma araştırmalarında odağın daha çok bebek üzerinde olması nedeniyle ebeveyn otoritesinden bebeğin korunma, yatıştırılma ve rahatlatılma gibi davranışlara ihtiyacı olduğu durumlar için söz edilmektedir. Oysa okul öncesi çocukların ebeveynleriyle bağlanma üzerine yapılan görüşmeler, anneye işbirliği, kural koyma ve güç mücadelesi gibi alanlarda sorunların nasıl çözüldüğüyle ilgili olarak ailelerin farklılaştığını göstermiştir (BRETHERTON, ve ark., 1997).

Çocuğa bir şey öğretme ve disiplin ebeveynin koruyucu rolü altındaki ebeveyn otoritesiyle yakından ilişkilidir ve bu sebeple, ebeveynleri bağlanma ve sosyalleştirme figürü olarak ayırtmak zordur. Güvenli bağlanma ilişkisinde, ebeveyn otoritesinin kontrol boyutundan ziyade öğretme ve iskele oluşturma bileşenleri önemlidir. Anneye ilişkisinden güven duygusunu edinen bir çocuk bunu sınamaya girişse de ebeveyn otoritesini daha meşru olarak kabul eder (GEORGE ve SOLOMON, 1989).

Ebeveyn Stilleri ve Bağlanma

Bolby (1973) demokratik annebabalık stiliyle bağlanma için optimal kabul edilen duyarlı, kabul edici ve işbirliğine yatkın ebeveynlik davranışlarının örtüştüğünü öne sürmektedir. Demokratik ebeveynler, duyarlı bağlanma figürlerine benzemektedir, çünkü çocuğun gereksinimlerine ve bakış açısına duyarlıdır; ikna, müzakere ve akıl yürütme gibi tekniklerle çocuğun işbirliğini sağlamaya çalışır. Ayrıca demokratik ebeveynler tutarlı, kendine güvenen ve çocuklarının onu zorlayıcı davranışlarına izin vermeyen, diktatör değil lider gibi davranan ebeveynlerdir. Demokratik ebeveyn davranışlarının bazıları karşılıklı güveni sağlarken bazılarının da etkili olabilmesi karşılıklı güven ve bakım ortamının sağlanmış olmasına bağlıdır. Örneğin çocuğa açıklama yapma, sonuç çıkarma ve diğer demokratik rehberlik biçimleri güvensiz ve karşılıklı olarak ödüllendirici olmayan ortamlarda etkisiz olmaktadır.

Zorlayıcı ve otoriter ebeveynlik mutlak standartları kullanır, itaate önem verir, çocuğun özerkliğini sınırlar, sözel alışverişi desteklemez ve ihtiyaçların ve olumsuz duyguların ifadesine izin vermez. Otoriter ebeveynlerin okul öncesi çocukları daha az işbirliği gösteren, daha saldırgan ve daha güvensiz çocuk özellikleri sergilemişlerdir. Esnek ve duyarlı bir ebeveyn rehberliği ebeveynin yeterlik algısıyla birlikte güvenli bağlanmayla oldukça örtüşmektedir (GOLBY,1995, akt. BRETHERTON, GOLBY ve CHO, 1997).

Otoriter kontrol, aşırı koruyucu tutum ve erken yetiştirme, çocukların ayrılık kaygısıyla ilişkili bulunmuştur. Anne eğitimi, annenin psikolojik iyiliği, evlilik doyumu ve çocuğun cinsiyeti kontrol edildikten sonra da aynı ilişkiler korunmaktadır. Demokratik ebeveynlerin çocuklarının (4-5 yaş) bağlanmalarının ve kendilerine güvenin daha yüksek olduğu, otoriter ebeveynlerde ise tersine bir görünüm sergilediği ve kaçınmanın yüksek olduğu bulunmuştur. (CHAO, 1994, akt. BRETHERTON ve ark. 1997). Cho'ya göre, ebeveynin katı ve istikrarlı oluşu güvenli bağlanmayla uyumludur. Çünkü bu istikrarın altında yatan güdü ebeveynin çocuk yönelimli olması ve çocuğun gelişimsel düzeyine kendini uydurmasıdır. Yetkeci anne babalar bağlanma kuramı açısından reddedici tutumu temsil eder. Otoriter kontrol, duygusal soğukluk ve düşmanlıkla birlikte olduğunda ebeveyn korkusunu uyarak güven duygusunu bozabilmektedir. Ebeveyn reddi, anneye yönelik açık veya örtük içerleme, kırgınlık, kızgınlık ve gücenmeye yol açabilir ve bu duygusal durum, anneye ya da akrana yönelik kasıtlı ve kötü davranışlarla kendini gösterebilir. Çocuğu keyfi ve empatik olmayan biçimde kontrol etme aslında annenin önlemek ya da ortadan kaldırmak istediği davranışı ortaya çıkarabilir (BRETHERTON, GOLBY ve CHO, 1997).

Çocuğu çok sık tehdit etme ve sevgiyi esirgeme keyfi kontrol kadar ilişkiyi bozabilir ve bu durum açık bir başkaldırıya, ebeveyn otoritesini alt etmeye ve sadece izlendiği zaman uyma davranışına yol açabilir. Yaygın ebeveyn umursamazlığı/gevşekliği de çocukta kışkırtıcı ya da manipülatif davranışı uyurabilir ve çocuk açısından bu tür davranışların sebebi ebeveynin koruyucu davranışlarını uyarmaktır. Bazı sosyalleşme kuramlarının tersine bağlanma kuramcılarına göre ebeveynin disiplin görevi çocuğun bencil davranışlarını kontrol altına almak ve düzene sokmak değildir. Bağlanma kuramcılarına göre çocuğun antisosyal davranışları, anneye olan ilişkiden doğan hayalkırıklığının ürünüdür (RICHTERS ve WATERS, 1991, akt. BRETHERTON ve ark., 1997).

Aile Bağlamı: Duygusal güvenlik, paylaşılan ve paylaşılmayan çevre

Bağlanmaya bir sonuç olarak değil de süreç olarak yaklaşanlar, bağlanmanın ilişkisel doğası, zaman içinde gelişmesi, aile içindeki diğer etkiler ve bağlanmanın hangi

mekanizmalarla çocuğun işlevselliğini etkilediği gibi konulara da önem vermektedir. Bağlanma güvenliği için çocuk açısından ebeveynin duyarlılığı, duygusal hazır bulunuşu ve ulaşılabilirliği önemlidir. Güvenli bağlanmanın sürekliliği de ancak bu özelliklerin durağan bağlanmalarda durağan kalması koşuluyla olasıdır. Bu nedenle alt SED’de, klinik örneklemelerde ve eşler arası çatışma ya da ekonomik sıkıntılar gibi annenin duygusal hazır bulunuşluğunu ya da ulaşılabilirliğini azaltan ya da engelleyen durumlarda, güvenli bağlanma tehdit olmaktadır (CUMMINGS ve CUMMINGS, 2002).

Aile bağlamı perspektifi, bağlanmada “duygusal güvenliği” önemli görmektedir. Davies ve Cummings (1994)’e göre eşler arasındaki çözülme çatışmasının (anne, bebekle ilişkisinde duyarlı olsa bile), çocukların aile içinde kendilerini duygusal olarak güvende hissetmeleri üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı olumsuz etkileri vardır. Diğer yandan *davranış genetikçileri* bağlamın önemli bir yanına, paylaşılmayan çevrenin etkisine odaklanmışlardır. İkiz çalışmaları bağlanma üzerinde genetiğin doğrudan etkisini göstermemekle birlikte mizaç ya da duygusal tepkisellik gibi özelliklere bağlı olarak bireylerarası farklılıklar ortaya konmuştur. Bu özellikler paylaşılmayan çevreye doğrudan katkısı olan genetik faktörlerdir. Bir anne baba çocuklarını aynı aile ortamında büyütmelerine rağmen mizaç ve yaş gibi özellikler annenin çocukla etkileşimi üzerinde rol oynamaktadır. Paylaşılmayan çevresel etkilerin, bebeklikteki güvenli bağlanmada tek başına ya da ebeveyn niteliğiyle birlikte varyansın önemli bir kısmını açıklayabildiği görülmüştür (ROISMAN ve FRALEY, 2006).

Gelişimsel Değişmeler ve Bağlanma Açısından Ebeveynlik

Thompson (2006)’a göre çocuklarına tüm gelişim sürecinde duyarlı bakım sağlamak isteyen anne babalar, çocuklarla ilişkide güveni geliştirebilmek için karmaşık ve zaman içinde değişen becerilere sahip olmalıdırlar. Pek çok ebeveyn için çocuklara karşı sıcak ve duyarlı davranma (çocukların ve aynı zamanda ebeveynlerin dönemsel gelişim özelliklerinden dolayı) bir gelişim döneminde, diğerine göre daha kolay ya da zor olabilir. Bu yüzden bağlanmadaki güvenin zaman içinde değişiyor olmasının nedenlerinden biri, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin dinamik doğasına bağlıdır. Bağlanma güvenliği hem erken dönemdeki ebeveyn duyarlılığının hem de çocuğun deneyimlediği zamanda bakım kalitesinin bir sonucudur.

Gelişimsel değişmeler nedeniyle bağlanma sistemi de farklılaşmaktadır. Örneğin, okul yıllarında bir çocuk için bağlanma sistemi kolaylıkla aktive olan bir sistem değildir ve bağlanmaya temel olan gereksinimler değişmektedir. Ebeveyn kontrolü ve ebeveyn

yönetiminin özellikle birinci yıldan sonraki bağlanmalarda daha önemli rol oynadığı bildirilmektedir (DE WOLF ve VAN IJZENDOORN, 1997).

Okul öncesi dönemde bebeklikten farklı olarak empati duygusu ve empatik davranışlar gelişmeye başladığı için çocuklar diğer insanların davranışlarının altında yatan niyeti, motivasyonu ve hedeflerini anlamaya başlarlar. Güvenli bağlanan çocuklar, başkalarının hedeflerini, planlarını ve niyetlerini anlamada daha iyidirler ve bu bilgileri ilişkiyi iyileştirmek için, güvensiz bağlanan çocuklar ise ilişkiyi bozma yönünde kullanırlar. Okul öncesi çocukluk döneminden sonra da ebeveyn ve akran gibi özel kişilerle olan ilişkinin niteliğini, diğer insanların zihnini dikkate alma becerisi ve bu bilgiyi kullanma büyük ölçüde belirlemektedir. Çocuğun bu davranışsal ve duygusal organizasyonu okul öncesinde iyi gelişmişse sonraki dönemlerde de ilişkinin belirleyicisi olmaktadır.

Okul öncesi Dönem

İki yaşında oldukça hareketli hale gelen bir bebek için keşif süreci başlar. Bebek, anneden uzaklaşıp keşfe çıktığında yeni şeylerle karşılaştığında ve yeni olanın bazı yönlerinin üstesinden gelemediğinde, örneğin, bir oyuncağı çalıştıramadığında engellenme yaşar ve bu durum çocuğu sinirlendirir. Duyarlı anne çocuğun üzerinde olduğu oyun ya da işi kesmeyerek bir yandan onu keşfe cesaretlendirmeye devam ederken bir yandan da rahatlatır. Bu dönemde duyarlılık, bebeğin keşif sırasındaki engellenmelerini görme ve çocuğun gelişim düzeyini ve hedefini dikkate alarak ona destek sağlamaktır. Çocuk, güvenli bağlanmanın yanı sıra hedef yönelimli keşif davranışını bu koşullarda geliştirebilir. Anne, engellenme durumunda çocuğun tepkisini fark etmekle birlikte keşif sürecini bozacak biçimde davrandığında (örneğin dikkatini başka yöne çektiğinde) iki yaş çocuklarında kaçınan (avoidant) stilde bağlanma gözlenmiştir. Bu ebeveyn davranışı oyunu engelleyerek çocuğun konsantrasyonunu bozmakta ve çocuk meşguliyetinden kopmaktadır. Kaygılı/kararsız bağlanan iki yaş çocuklarının anneleri de aynı şekilde keşif sürecini ketleyici davranışlar göstermekte ve aynı zamanda çocuğun stresli durumlarında anne tutarlı olarak hazır bulunmamaktadır (GROSSMAN, GROSSMAN ve ZIMMERMANN, 1999).

Okul öncesi çocuklarda sözel iletişim fiziksel hareketliliğin önüne geçtiğinde, anne-çocuk etkileşimi daha çok zihinsel içerikli keşiflerde önem kazanmaya başlar. Bir boylamsal çalışmada üç yaş çocuklarının anneleri ile bir keşif ortamında, annenin sözel, fiziksel ve ifade edici zihinsel bileşenleri kullanması ile çocukların 6 ay ve 3 yıl sonra kendi yeteneklerini aşan görevler üzerinde odaklanabildikleri görülmüştür (CAREW, 1980). Annenin engelleyici, sınırlayıcı ve müdahale edici olmadığı sıcak bir atmosferde anneyle empatik ilişkiler, çocuğun

hem ev hem de laboratuvar ortamındaki görevlerde duygusal organizasyonunu olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca annenin çocuğun negatif duygularıyla baş edip onu yaptığı işte tutma başarısı, evde çocuğuyla sadece oyun oynayan ve onu eğlendiren anne desteğine göre çocuğun zor görevlerdeki başarısıyla daha fazla ilişkili bulunmuştur. Anne duyarlılığı, keşif sırasındaki güçlüklerle baş etmeyi ve yeniden göreve uyum sağlamayı kolaylaştırmaktadır.

Grossman'a göre özellikle bağlanma ve keşif sistemlerinin uyarıldığı bağlanmalarda ebeveynin çocuğun tepkilerine ve iletişim çabalarına duyarlı olması, çocuğun duygularını düzenlemesini kolaylaştırarak da güvenli bağlanmaya hizmet etmektedir. Bağlanma güvenliği ile öğrenme sırasındaki keşif güvenliği genellikle birlikte gözlenmektedir (GROSSMAN ve ark., 1999).

Okul Yılları

Okul yaşına gelen çocuklar bilişsel ve sosyal yeterlik açısından kapasitelerini geliştirmiş oldukları için bilgi dağarcıkları hızla gelişir, fiziksel olarak anne babalarıyla daha az zaman geçirmeye ve onlara daha az bağımlı olmaya başlarlar. Okul öncesi döneme göre ebeveyn çocuk ilişkisindeki sınırlar yeniden şekillenir. Akran grubunda bir yer edinme, arkadaşlıklar kurma ve sürdürme önemli gelişimsel görevler olsa da bağlanma güvenliği açısından ebeveyn, önemini korumaktadır. Ebeveynler hala psikolojik açıdan doyurucu, bakım veren, duygusal destek sağlayan ve araçsal yardım veren önemli aktörler olarak algılanmaktadır. Ayrıca çocuklar, tehdit ve tehlike gibi olağandışı durumlarda ebeveyninden yakınlık, korunma, yardım ve rahatlatılma beklerler.

Bağlanmanın hedefi fiziksel yakınlık aramadan daha çok psikolojik desteğe kayar. Ebeveyn çocuğun özerklik ve bağımlılık gereksinimlerine bunları dengeleyecek biçimde karşılık vermelidir. Okul yıllarında bağlanma açısından ebeveynliğin önem kazanan yönleri talepkarlık, kural ve sınırlamalar koyma ve disiplindir. Duyarlı ebeveynliğin tanımı da bu yönde değişir. Ebeveynin sıcak ve katılımcı olduğu bir ortamda çocuğun psikolojik özerkliğini destekleme ve bu arada yaşına uygun disiplin ve izleme davranışları sergileme okul yılları için duyarlı ebeveynliğin tanımını oluşturmaktadır (KARAVASILIS, DOYLE ve MARKIEWICZ, 2003). Bu ebeveyn duyarlılığı, çocuğun bireyleşme süreciyle ilgili ebeveyn-çocuk arasındaki müzakerelerde güvenli üs işlevi görmektedir. Böyle bir bağlanmanın sağlanamadığı durumlar, çocuğun birincil bağlanma ilişkisinde özerk ve ilişkili olma dengesini kurma yeteneğini bozar. Ebeveyninden algılanan tutarlı ve zamanında tepkiler ve destek, okul yıllarındaki bağlanma ile güçlü ve tutarlı ilişkiler göstermemektedir. Orta çocukluk yıllarında ebeveyn duyarlılığı güvenli bağlanmayla pozitif yönde ilişkiliyken, kaçınan

bağlanma stiliyle negatif yönde ilişkilidir. Saplantılı ya da kaygılı bağlanma için ise bulgular tutarsızdır (KERNS ve ark., 2000).

Karavasilis ve ark. (2003), 4-6. sınıf öğrencilerinin ebeveynlerden algıladıkları sıcak katılımcı tavır, psikolojik özerkliği destekleme ve davranışsal kontrol (izleme) ile güvenli bağlanmaları arasında ilişki bulmuştur. Davranışsal kontrol güvenli bağlanmayla diğer iki boyut kadar ilişkili değildir. Bu bulgu, güvenli bağlanan çocukların ebeveyn değerlerini daha fazla içselleştirmeleri nedeniyle izlenmeye ihtiyaç duymamalarına bağlanmıştır. Hem çocuğu sevgiyle destekleme hem de bireyselliğini cesaretlendirme çocuğun kendisiyle ilgili olumlu içsel temsilini birbirlerinden bağımsız olarak etkilemektedir. Her üç ebeveynlik boyutunda da düşük puanlar kaçınan stilde bağlanmayla ilişkili bulunurken takıntılı (preoccupied) stil ile hiçbir ebeveynlik boyutu orta çocuklukta ilişkili bulunmamıştır. Bu bulgu, sözü edilen gelişim evresinde diğer ebeveynlik uygulamalarının daha etkili olabileceğini düşündürmüştür.

Aile ortamının sıcak ve kabullenici olmasının yanı sıra ebeveynin psikolojik özerkliği destekleyici fakat aynı zamanda çocuğun ne yaptığından haberdar olması ve sınır koyması okul yıllarındaki güvenli bağlanma için optimum koşullar olarak öne sürülmüştür (KARAVASILIS ve ark., 2003). Grossman ve arkadaşlarınınca Almanya’da yürütülen boylamsal çalışmada 10 yaşındaki çocukların ebeveynleriyle ilgili “destekleyici ve duyarlı” tanımlamasına giren zihinsel modelleri, hem ebeveynin bildirimleriyle uyuma göstermiş hem de sorunlu durumlarda anneden yardım ve rahatlatılmayı talep etmeyle ilişkili bulunmuştur (GROSSMAN ve ark., 1999).

Mizaç ve Çocuğun Gelişimi

Mizaç çocuğun doğuştan getirmiş olduğu, çevreden gelen uyaranları algılama ve kendine özgü tepki verme tarzı olarak tanımlanmaktadır (Kristal, 2005). Bu alanda en çok bilinen kuramlar Thomas, Chess ve Birch (1968), Buss ve Plomin, (1986) ve Rothbart ve Derryberry (1981 akt. ROTHBART, 1988) tarafından geliştirilmiştir.

Thomas, Chess ve Birch (1968) çocuğun davranış tarzını belirleyen mizaç boyutlarını hareketlilik düzeyi, duyum eşiği, tepkilerin şiddeti, uyum, beden fonksiyonlarının düzenliliği (uyku vb.), genel duygu durumu, yaklaşma/çekinme, sebatkarlık ve dikkatin dağılılırılığı olarak tanımlamışlardır. Bu boyutlara göre Thomas ve arkadaşları (1968) beden fonksiyonları düzenli olmayan, genel duygu durumu olumsuz olan, yeni durumlarda çekingen, ortama kolay uyum sağlayamayan, tepkileri şiddetli olan çocukları “zor çocuk” olarak tanımlamışlardır. Beden fonksiyonları düzenli, genel duygu durumu olumlu olan, yeni durumlarda çekingen

olmayan, ortama ve değişikliklere kolay uyum sağlayan, tepkileri ölçülü olan çocuklar da “kolay çocuk” olarak tanımlanmıştır. Yeni durumlarda çekingen, ortama ve değişikliklere yavaş uyum sağlayan, çok hareketli olmayan çocuklar ise “yavaş alışan çocuk” olarak tanımlanmıştır.

Buss ve Plomin (1984) ise mizacı üç boyutta açıklamışlardır. “Duygusal” duygusal ve davranışsal uyarılma, “aktivite” hareketlilik, tempo ve tepki düzeyi, ve “sosyal olma” başkalarıyla birlikte olmayı tercih etme ve sosyal tepkisellik olarak tanımlanmıştır.

Rothbart ve Derrbberyy (1981 akt. ROTHBART, 1988) ise mizacı iki boyutta; “tepkisellik” (uyaranlara karşı verilen duygusal, fiziksel tepkiler ve dikkat) ve “kendini düzenleme/kontrol etme” (uyarana yaklaşma uzaklaşma, tepki düzeyini ayarlama ve dikkati düzenleme olarak) açıklamaktadırlar.

Geçmiş çalışmalarda mizacın bebeklikten yetişkinliğe devamlılığını gösteren kanıtlar bulunmaktadır (MCDEVITT, 1986; SANSON, HEMPHILL, ve SMART, 2004). Prior (1992) gözden geçirme makalesinde mizacın tepkisellik, çekingenlik ve hareketlilik boyutlarında devamlılık gösterdiğini, ancak genel olarak araştırmalara bakıldığında devamlılığın daha çok herhangi bir mizaç boyutunda uçlarda puan alan çocuklarda daha belirgin olduğunu öne sürmektedir. Pek çok araştırmacı ise mizaç özelliklerinin devamlılığını bu özelliklerin çevresel faktörlerle olan etkileşimi ile açıklamaktadır (SANSON, HEMPHILL, ve SMART, 2004; THOMAS ve CHESS, 1986).

Çocuğun mizacı ile psikolojik gelişimi arasındaki ilişkilere bakan çalışmaların bir kısmı mizacın doğrudan gelişimsel sonuçları nasıl yordadığına odaklanmıştır. Örneğin, mizacın temel boyutlarından birisi olan *olumsuz duygusallığın* hem içe yönelim hem de dışavurum uyum problemlerini, kaçınıcı başa çıkma yöntemini, olumsuz uyarılara duyarlılığı, düşük sosyal yeterliliği, dikkat problemlerini, saldırganlığı, güvensiz bağlanmayı (LENGUA ve LONG, 2002; LENGAU, 2003; GAERTNER, SPINRAD, ve EISENBERG, 2008; FOLEY, MCCLOWRY, ve CASTELLANOS, 2008; IZARD, HAYNES, CHISHOLM, ve BAAK, 1991; ROTHBART ve BATES (1998); VITARO, BARKER, BOIVIN, BRENDGEN, ve TREMBLAY, 2006) yordadığı gösterilmiştir. Genel duygu durumunun olumlu olması olarak tanımlanan *mizaçta olumlu duygusallığın* sosyal yeterliliği ve uyumu (Lengua, Wolchik, Sandler, ve West, 2000), *dikkati düzenlemenin* ise sosyal yeterliliği, içselleştirme problemlerinde düşük puanları (BELSKY, FEARON ve BELL 2007) yordadığı bulunmuştur. *Yüksek ketleme yetisinin* (inhibitory control) sosyal yeterliliği, daha az içselleştirme ve dışavurum problemlerinde düşük puanları (LENGAU, 2003; LENGAU,

2006; VALIENTE, LEMERY-CHALFANT, ve REISER, 2007; ZHOU, EISENBERG, WANG ve REISER, 2004), düşük *ketleme yetisinin* ise dikkat ve hiperaktivite bozukluğunu, davranım bozukluğunu (FOLEY ve ark. 2008; VEENSTRA, LINDENBERG, OLDEHINKEL, DE WINTER, ve ORMEL, 2006), *hareketlilik düzeyinin* ise davranım bozukluğunu (LAHEY, VAN HULLE, KEENAN, RATHOUZ, D'ONOFRIO, ve ark. 2008) yordadığı bulunmuştur.

Mizacın çocuğun gelişimiyle hem doğrudan hem de dolaylı olarak ilişkili olduğunu gösteren bulgular bulunmaktadır. Örneğin, mizaç bir anlamda sosyal çevreyi yapılandırarak çocuğun gelişimini etkileyebilmektedir. Yüksek tepkisellik düzeyleri düşük ebeveyn desteğine, açıklayıcı disiplinin daha az kullanılmasına ya da ebeveynlerin destekleyici davranışlarında zaman içinde düşüşe neden olabilmektedir (MILLS-KOONCE, GARIEPY, PROPPER, SUTTON, CALKINS, MOORE ve COX, 2007; SCARAMELLA, SOHR-PRESTON, MIRABILE, ROBISON, ve CALLAHAN, 2008; PAULUSSEN-HOOGBOOM, STAMS, HERMANNNS, ve PEETSMA, 2007). Popp, Spinrad ve Smith (2008) annelerin duyarlılığı, risk faktörleri ve çocuğun mizacının etkileşimine baktıkları çalışmalarında, düşük engellenmişlik ve yüksek düzeyde duyguları düzenleme becerisinin olumlu ve duyarlı ebeveyn davranışlarını yordadığını göstermişlerdir. Buna karşın çocuğun aşırı çekinik davranışları annelerin koruyucu ve kontrol edici davranışlarıyla ilişkili bulunmuştur (RUBIN, HASTINGS, STEWART, HENDERSON ve CHEN, 1997).

Genelde mizacı zor çocuklar olumsuz ebeveynlik özelliklerini tetiklemelerine rağmen, çocuğun zor mizaca sahip olması bazı ebeveynleri olumlu duygusal yaklaşıma yönlendirmekte ve olumlu çaba göstermeye de neden olabilmektedir (RUBIN, HASTINGS, STEWART ve MCNICOL, 1998).

Mizacın diğer çevresel faktörlerle etkileşiminden gelişimsel sonuçların nasıl etkilendiği konusunda da araştırmalar yürütülmüştür. Son yıllarda mizacın ebeveyn tutum ve davranışları ile olan etkileşimine bakan çalışmalar artmaktadır. Mizacı zor tanımlanan çocuklar destekleyici ebeveynlere sahip olduklarında okul başarıları, sosyal yeterlilikleri, arkadaş ve öğretmen ilişkileri kolay mizaçlı çocuklardan daha iyi olurken; bu çocuklar destekleyici ebeveynlere sahip olmadıklarında hem okul başarıları hem de sosyal yeterliliklerinin daha düşük olduğu bulunmuştur (STRAIGHT, KELLEY ve GALLAGHER, 2008). Lengua (2008) orta çocukluk dönemindeki araştırmasında, kaygılı erkek çocukların tutarlı olmayan ebeveyn disiplinine maruz kaldığında hem içe yönelim hem de dışa vurum problemlerinde artış gösterdiklerini bulmuştur. Ayrıca kaygılı çocuklar fiziksel ceza

aldıklarında dışa vurum problemleri artarken, düşük kaygılı çocuklar fiziksel ceza aldıklarında ise dışa vurum problemleri azalmıştır. Lengua (2008) tepkisellik özelliğinin engellenmişlik boyutu ile ebeveyn davranışları etkileşimine baktığında, engellenmişliği şiddetli hissedilen çocukların tutarsız disiplin karşısında içe yönelim problemlerinde, reddedilme karşısında ise dışa yönelim problemlerinde artış olduğunu göstermiştir.

Bir başka araştırmada ise annelerin yargılayıcı ve öfkeli yaklaşımlarının mizaç olarak huzursuzluğu yüksek ancak kontrol çabası düşük olan çocuklarda dışa vurum problemlerini, ebeveynlerin psikolojik kontrol davranışlarının ise huzursuzluğu yüksek çocuklarda içe yönelim problemlerini yordadığı bulunmuştur (MORRIS, SILK, STEINBERG, SESSA, AVENEVOLI ve ESSEX, 2002).

Çocuğun bağlanma tipi ve arkadaş ilişkilerindeki yeterliliğini mizaç ve ebeveyn özelliklerinin etkileşimine bakarak inceleyen araştırmacılar, duygusallığı yüksek olan çocukların özerkliği ebeveynleri tarafından desteklediğinde çocukların kaygılı bağlanma gösterdiğini, hareketliliği yüksek olan çocukların özerkliği kısıtlandığında ise kaçınan bağlanma geliştirdikleri bulmuştur (FINZI-DOTTAN, MANOR, ve TYANO, 2006). Anneleri kendileriyle çok ilgilenen aşırı çekingen çocukların, anneleri çok ilgilenmeyen çekingen çocuklara oranla, arkadaş ilişkilerinde daha da çekingen davrandıkları görülmüştür (RUBIN, HASTINGS, STEWARD, HENDERSON ve CHEN, 1997)

Çocuğun gelişiminde mizaç özelliklerinin tek başına önemini gösteren çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Ancak, ebeveyn davranışları ile çocuğun mizaç özellikleri arasındaki etkileşimi inceleyen çalışmalar, çocuk riskli mizaç özelliklerine sahip olsa bile uygun ebeveyn davranışlarının bu mizaç özelliklerini olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, çocuğun mizacı ile anababa davranışları arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin çocuğun psikolojik sağlığı ve diğer uyum davranışlarını nasıl etkilediğinin incelenmesi önem taşımaktadır.

Geçmiş çalışmaların çoğunda sadece bir ebeveyn davranış özelliği ile farklı mizaç boyutları arasındaki etkileşiminin çocuğun gelişimini nasıl etkilediği incelenmiştir. Bu projede kapsamında çok sayıda ebeveyn davranışı, bağlanma örüntüsü ve çocuğun mizacı arasındaki ilişkiye bakılması bu alandaki literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, hem erken çocukluk hem de orta çocukluk dönemlerinde anne beyanına daylı olarak çocuğun mizacı ölçülmüştür.

Psikolojik Uyum: Problem Davranışlar, Evlilik Çatışması ve Akademik Yeterlik Algısı

Uyum genel olarak duygusal, davranış ve akran sorunları gibi kavramları içeren içevurum ve dışavurum davranışları olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada, davranış problemlerinin yanı sıra akademik yeterlik algısı ve evlilik çatışması gibi değişkenler de uyum davranışları ile birlikte sonuç değişkenler bağlamında ele alınmıştır. Bu bölümde, uyum problemleri ile akademik benlik yeterliği ve evlilik çatışmasına ilişkin kısa literatür bilgisi verilmektedir.

Olumsuz anababalık davranışlarının genel olarak problemlili davranışlarla ilişkili olduğu gözönünde tutularak (BARBER, 1996; TANGNEY, BAUMEISTER ve BOONE, 2004), dışavurum, içevurum, olumlu akran davranışları, kaygı ve akademik yeterlik algısı çocuk uyumunun ve psikolojik sağlığının göstergeleri olarak kullanılmıştır. Önceki çalışmalar tutarlı olarak, duygusal yakınlık gibi olumlu ebeveynlik davranışlarının yüksek akademik performans, başarı ve olumlu sosyal davranışlar ile ilişkili olduğunu, reddetme gibi olumsuz ebeveyn davranışlarının da düşük akademik performans ve yeterlik algısı ile çeşitli problem davranışlar ile ilişkili olduğunu göstermektedir (örn; BARBER, STOLZ ve OLSEN, 2005).

Evlilik Çatışması

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarının çocuğun gelişimi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini daha iyi anlamak için aile ortamının da göz önünde tutulması kritik bir rol oynamaktadır (BELSKY , 1981). Aile içi iletişim, çatışma ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun bağlanma örüntüsünü doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen aile dinamiklerinin başında gelmektedir (BELSKY, 1999). Özellikle ebeveynin çocuk yetiştirme konusundaki anlaşmazlıklarının, çocuğun gelişimi üzerindeki olumsuz etkisinin çok yüksektir. Eşler arasındaki yüksek düzeyde çatışma ve iletişim bozukluğu, çocukların duygusal ve davranışsal problemleri üzerindeki etkisinin yanı sıra, çocukların ebeveynlerine bağlanmasını da olumsuz yönde etkilemektedir (FINCHAM, 1998).

Evlilik çatışması ebeveynlerin olumlu duygularını ve duygusal yakınlıklarını çocuklara gösterme üzerinde bozucu bir etkiye sahiptir. Ayrıca, çatışmalı evlilik ortamı ebeveynlerin çocukları üzerinde, uyumu bozucu etkileri olan stratejiler uygulamalarına yol açmaktadır (VOLLING, BLANDON ve KOLAK, 2006). Örneğin, okul öncesi çocuklarda yapılan bir çalışmada, evlilik içi çatışma yaşayan çocukların kontrol ve mutluluk hissini sağlamak ve sürdürmek için yaşadıkları stresin üstesinden gelmek yerine, onu açıkça reddetme ve

görmezden gelme eğilimi içerisine girdiklerini göstermektedir (MARTIN ve CLEMENTS, 2002).

Çatışma hemen hemen bütün evliliklerde kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bir durumdur. Ancak, bu çatışma özellikle sıklık içerdiğinde ve öfkenin ve saldırganlığın ifade edildiği durumlarda çocuk için temel bir stres kaynağı olabilmektedir (DAVIES ve CUMMINGS, 1994). Evlilik çatışmasının çocuğun uyumu ve akran ilişkileri üzerindeki bozucu etkileri çok sayıda çalışmada gösterilmiştir (örn.; GRYCH ve FINCHAM, 1990). Evlilik çatışması ve çocuğun uyumu ile ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler üzerinde çeşitli hipotezler önerilmiştir. Evlilik çatışması ve eşler arası iletişim sorunlarını inceleyen çalışmalarda iki temel yaklaşım göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi, “duyarlılaştırma hipotezini” ve evlilik çatışmasının stres yaratan etkilerini içeren *doğrudan etki modelleridir*. İkincisi ise, ebeveyn çocuk ilişkilerini ve “duygusal güvenlik hipotezini” içeren *aracı değişkenli modellerdir*.

Doğrudan etki modellerinde çatışmalı aile ortamının çocuğun üzerinde doğrudan etkili olacağı varsayılmaktadır. Örneğin, “duyarlılaştırma hipotezine” göre yüksek düzeylerde aile içi çatışmaya maruz kalan çocuklar, düşük düzeylerde aile içi çatışmaya maruz kalan çocuklara göre daha saldırgan olmaktadır (DAVIES ve CUMMINGS, 1994). Ayrıca, aile içi çatışmaya daha fazla maruz kalan çocuklar, ebeveynlerine daha agresif ve öfkeli tepkiler vermekte ve daha çok stres yaşamaktadırlar (CUMMINGS, PELLEGRINI, NOTARIUS ve CUMMINGS, 1989).

Bir çok psikoloji kuramında çocukların ebeveynlerinin davranışlarını taklit ettikleri ileri sürülmektedir (BANDURA, 1977; PIAGET, 2002). Bu popüler görüş doğrudan etki modellerine, çatışma ortamı ve çocuk uyumu arasındaki bağlantı için kuramsal zemin oluşturmaktadır. Belsky’e (2001) göre, anne ve babaların çatışma ortamındaki iletişim karakteristikleri çocuklar tarafından kişilerarası ilişki kalıpları olarak öğrenilmektedir. Bir başka deyişle, çocuklar anne ve babalarından kişilerarası ilişkiler için işlevsel olmayan davranış modelleri öğrenmektedirler. Bu yaklaşıma göre, modelleme süreci davranışın taklidinin yanısıra davranışlarla ilgili bilginin de aktarılmasını içermektedir (GRYCH ve FINCHAM, 1990). Örneğin, çocuklar bir sorunu çözmek için saldırganlık göstermenin uygun bir tarz olduğunu öğrenmekte ve arkadaşları ile bir anlaşmazlık yaşadıklarında daha saldırgan davranmaktadırlar.

Davies ve Cummings’e (1994) göre ebeveynlerin uyumsuzluk göstermesi çocuklar için temel stres kaynağıdır. Ek olarak, stresin kronik olarak yaşanmasının ve çocuğun buna bağlı olarak geliştirdiği uyum problemlerinin karşılıklı olarak birbirlerinin etkilerini

şiddetlendirdiği bulunmuştur (GRYCH ve FINCHAM, 1990). Sonuç olarak, sıklıkla yaşanan aile içi çatışma, çocuğun uyumu ile ilgili olumlu değişkenler üzerinde bozucu etki yaratmakta ve bu sorunlar da aile içi çatışmaları artırmaktadır.

Aracı değişkenli modeller ise evlilik çatışması ve çocuk uyumu arasındaki aracı değişkenlerin rolünü vurgulamaktadır. “Duygusal güvenlik” ve “duygusal düzenleme” hipotezleri aracı değişkenli modellerin örnekleridir. “Duygusal güvenlik hipotezine” göre, evlilik çatışması ebeveyn çocuk ilişkisinin kalitesini, anababalık davranışlarının kalitesini ve çocukların ebeveynlerine bağlanmasını ve aile içinde güvende hissetmelerini etkilemektedir (DAVIES ve CUMMINGS, 1994). Ek olarak, evlilik çatışması ebeveynlerin çocuk yetiştirme yeteneklerini ve ilgi – bakım yeteneklerini etkilemektedir. Bu yaklaşıma paralel olarak, evlilik uyumsuzluğu duygusal desteğin düşük düzeyleriyle ve tutarsız anababalık davranışları ile ilişkili bulunmuştur (FAUBER, FOREHAND, THOMAS ve WIERSON, 1990; FINCHAM, GRYCH ve OSBORNE, 1994). Aile ortamı değişkenleri aynı zamanda davranış ve duygusal problemler ile ilişkili bulunmuştur (FINCHAM, GRYCH, ve OSBORNE, 1994).

“Duygusal düzenleme hipotezi” çocukların sadece evlilik çatışmasına tepki vermediğini, aynı zamanda eşler arası uyumsuzluğu aile içi ilişkiler temelinde değerlendirdiğini vurgulamaktadır. Ebeveynler arası uyumsuzluğun bir sonucu olarak aile atmosferi olumsuz bir hal almakta, bakım veren kişilerin duygusal olarak ulaşılabilirliğini engellenmekte ve çocuğun güvensiz hissetmesine neden olmaktadır. Ayrıca, bu uyumsuzluk ebeveyn çocuk ilişkilerini bozmakta ve aile değerlerini olumsuz yönde etkilemektedir (CUMMINGS ve DAVIES, 1994). “Duygusal düzenlemesi” yüksek olan çocuklar ebeveyn ilişkilerinin tutarlı ve tahmin edilebilir olduğuna dair yüksek bir güvene sahip olmakta, çatışmaların çözüleceğine inanmakta ve ebeveynlerinin ihtiyaç halinde yanlarında olacağına güvenmektedirler (CUMMINGS ve DAVIES, 1994). Ayrıca, çocukların yüksek düzeylerde duygusal düzenlemeye sahip olması ebeveyn çatışmasının çocuk üzerindeki bozucu etkilerini azaltmakta ve bir çeşit tampon görevi görmektedir.

Akademik Benlik Yeterliği

Yapılan çalışmalar, olumsuz ebeveyn davranışlarının ve evlilik çatışmasının, çocukların ve ergenlerin benlik yeterliğini olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir (BARBER, 1996; DAVIES ve CUMMINGS, 1994; TANGNEY, BAUMEISTER ve BOONE, 2004). Harter (1993) benlik yeterliğini davranışlar ve tutumların tanımları ve değerlendirmelerini içeren görece durağan benlik tutumları olarak tanımlamıştır. Öğrenciler için benlik yeterliği akademik olan ve akademik olmayan yeterlik olarak iki temel boyutta tanımlanmıştır.

Akademik olmayan benlik yeterliği sosyal, duygusal ve fiziksel alt alanları içerirken, akademik benlik yeterliği öğrencilerin genel ve dersler üzerindeki yetenek algısı olarak tanımlanmıştır (MARSH, 1990). Bu çalışmada akademik benlik yeterliği matematik ve Türkçe benlik yeterliği temelinde incelenmiştir.

Çocuklar akademik benlik yeterliğini belirlemede geçmiş öğrenmeler, benlik düzenleme becerileri, önemli diğerlerinin değerlendirmeleri, aile ortamı ve sosyal karşılaştırma gibi birçok bilgi kaynağı kullanmaktadırlar. Akademik benlik yeterliği akademik performans ve başarı ile genel benlik yeterliği algısına göre çok daha yakın ilişkili olduğundan öğrencilerin sınıf arkadaşlarına kıyasla kendilerini akademik temelde nasıl değerlendirdiklerini anlamak büyük önem taşımaktadır. Bryne ve Shavelson (1986) akademik benlik yeterliğinin 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin değişik alanlardaki başarısını yordadığını göstermiştir. Benzer bir şekilde, Marsh (1987) okul not ortalaması ile akademik yeterlik algısının .50 düzeyinde ilişkili olduğunu bulmuştur. Sonuç olarak, önceki çalışmalar genel yeterlik algısından ziyade, akademik yeterlik algısının okul başarısını yordadığını göstermektedir (HOGE, SMITH ve 1995; ORR ve DINUR, 1995; SKAALVIK ve HAGTVET, 1990).

Anababalık tutum ve davranışlarının akademik (benlik) yeterlik algısı üstünde önemli etkileri olduğu çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir (DORNBUSCH, RITTER, LEIDERMAN, ROBERTS ve FRALEIGH, 1987; STEINBERG, LAMBORN, DORNBUSCH ve DARLING, 1992). Bu çalışmalara göre, otoriter ve izin verici çocuk yetiştirme stillerinin düşük okul başarısı ve düşük akademik benlik yeterliği ile ilişkili olduğu bulunurken, demokratik/dengeli anababalık stillerinin yüksek okul başarısı ve yüksek akademik yeterlik algısı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ek olarak, özerkliği destekleyen anababalığın yüksek okul başarısı ve motivasyonla ilişkili olduğu gösterilmiştir (ECCLE, EARLY, FRASER, BELANSKY ve MCCARTHY, 1997). Çocukların sık ve şiddetli evlilik çatışmasına maruz kalması da onların akademik yeterlik algısını ve başarısını olumsuz yönde etkilemektedir (KATZ ve GOTTMAN, 1997).

Dışavurum problem davranışları

Dışavurum davranışları, kontrolsüz ve kontrol dışı davranışlar olarak tanımlanmaktadır (MOILANEN, 2005). Ebeveynlerin sergilediği psikolojik kontrol davranışlarının dışavurum problemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (BARBER ve HARMON, 2002; BARBER, 1996). Ancak, özellikle değişik kültürlerde yapılan bazı çalışmalarda bu ilişkiler ya anlamlı olarak gösterilememiş ya da tutarsız sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, Bean, Barber ve Crane (2006) anne ve baba psikolojik kontrolünün çocuğun dışavurum problemleri ve akran sorunları ile

ilişkisiz olduğunu göstermiştir. Olumsuz ebeveyn davranışları ile çocuğun uyum problemleri arasındaki tutarsız sonuçların psikolojik kontrolün ve bazı alt boyutlarının kültürler arasında farklılıklara duyarlı olmasıyla ilişkili olabileceği öne sürülmüştür (RUDY ve GRUSEC, 2006).

Önceki çalışmaların bulguları evlilik çatışmasına maruz kalma ile dışavurum problem davranışları arasında bir ilişki olabileceğini göstermektedir (EMERY, FINCHAM ve CUMMINGS, 1992; EMERY ve O'LEARY, 1982; 1984; KATZ ve GOTTMAN, 1993). Emery, Fincham ve Cummings'e (1992) göre, eşler arası uyumsuzluğa sıklıkla maruz kalmak dışavurum davranışlarının en önemli yordayıcılarından biridir. Ayrıca, çatışmalı bir aile ortamında yetişen çocukların düşük düzeylerde sosyal yetkinliğe sahip oldukları bulunmuştur (JOURILES, BOURG ve FARRIS, 1991). Bir başka çalışmada ise, ebeveynlerin alkol kullanımı ve patolojik sorunları gibi değişkenler kontrol edildikten sonra bile evlilik uyumsuzluğu davranış ve akran problemlerini yordamıştır.

İçevurum problem davranışları

İçevurum problem davranışları genel olarak depresyon, kaygı ve geri çekilme gibi “içe dönme – kapanma” davranışları olarak kavramsallaştırılmaktadır (MOILANEN, 2005). Dışavurum davranışlarına benzer şekilde, içevurum davranışları da hayatın ikinci onyılında daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır (GOODMAN, 1997). İçevurum problem davranışları ebeveynlerin uyguladıkları psikolojik kontrol davranışları ile ilişkili bulunmuştur (BARBER, OLSEN ve SHAGLE, 1994; BARBER, 1996). Dışavurum problemlerine benzer bir biçimde, ebeveyn davranışları ile içevurum problemleri arasındaki ilişkilerin değişik kültürlerde incelendiği çalışmalar tutarsız sonuçlar göstermektedir (SHEK, 2006; VAZONYI, HIBBERT ve SNIDER, 2003). Psikolojik kontrolün yanısıra eşler arası çatışmanın da içevurum davranışları ile ilişkili olduğu bulunmuştur (FANTUZZO et al., 1991). Yüksek çatışmalı aile ortamı içinde yaşayan çocuklar kaygı, depresyon ve içe çekilme gibi yüksek içevurum problem davranışları yaşadıklarını beyan etmişlerdir (FINCHAM, GRZYCH ve OSBORNE, 1994).

Özetle, yukarıda kısa literatür bilgileri verilen anne baba tutumları, bağlanma örüntüleri, aile içinde uyum ve diğer bağlamsal faktörlerin bir arada ele alınıp kapsamlı olarak çalışılması amaçlanmıştır. Projenin hedef kitlesi okul öncesi küçük çocuklar ve orta çocukluk dönemindeki öğrenciler olduğundan araştırma yaş dönemlerini dikkate alan iki ayrı kapsamlı çalışma olarak yürütülmüş ve bulguları aşağıda ayrı başlıklar altında verilmiştir.

ÇALIŞMA 1

Okul Öncesi Çocuklarda Bağlanma, Anne Duyarlılığı ve Anababa Davranışları

Bu bölümde projenin okul öncesi dönemindeki çocuklar ve onların anneleri üzerindeki ayrıntılı gözlemlere dayanan sonuçlar ele alınacaktır. Genel olarak, çocukların bağlanma güvenliğinin ve annelerin duyarlıklarının ölçüldüğü bu kısımda ilk önce katılımcıların demografik özellikleri sunulacak, daha sonra kullanılan ölçüm araçları ayrıntılı olarak tanıtılacaktır. Bulgular bölümünde ise betimleyici analizlerden sonra temel değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınacaktır.

Gereç ve Yöntem

Katılımcılar

Projenin okul öncesi dönem örneklemini 110 anne-çocuk çifti oluşturmaktadır. Çocukların 48'i kız ($Ort_{yaş} = 26.09$ ay), 62'si erkektir ($Ort_{yaş} = 26.42$ ay). Annelerin yaş ortalaması ise 29.44 yıldır. Annelerin yaklaşık %3'ünün okuma yazması yoktur, %30'u ilkokul, %13'ü ortaokul, %34'ü lise ve %17'si üniversite ve üstü mezundur. İrtibat kurulan 198 anneden 110'u çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Üç anne ikinci gözlemin yapılmasını çeşitli nedenlerden dolayı kabul etmemiştir. 19/10/2006 tarihinde başlayan veri toplama çalışmaları 13/05/2008 tarihinde sona ermiştir. Örnekleme ilişkin ayrıntılı bilgi Tablo1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Okul Öncesi Katılımcıların Genel Demografik Özellikleri

	Kız (N=48)			Erkek (N=62)			Toplam (N=110)		
	Ort	S	Ranj	Ort	S	Ranj	Ort	S	Ranj
Çocuklar									
Yaş (Ay olarak)	26.09	11.09	11.20-55.10	26.42	11.69	10.33-54.51	28.28	11.38	10.33-55.10
Anneler									
Yaş (Yıl olarak)	29.18	4.67	20-37	29.56	5.54	20-45	29.44	5.17	20-45
Eğitim	Okuma-yazma yok	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise	Üniversite (2 yıllık)	Üniversite (4 yıllık)	Yüksek lisans ve doktora		
	3 (%2.7)	33 (%30)	14 (%12.7)	37 (%33.6)	5 (%4.5)	9 (%8.2)	5 (%4.5)		

İşlem

Okul öncesi dönemde annenin ilgi bakım davranışları ve çocuğun bağlanma davranışları her biri ortalama 3 saat süren (*ranj* = 2 - 4,5 saat) iki ayrı ev ziyareti ile değerlendirilmiştir. Katılımcı annelere *kartopu yöntemi* ile ulaşılmış ve projenin amacını anlatan bir metin (Bkz. [Ek-1](#)) sunulduktan sonra iletişim bilgilerinin sorulduğu bir form doldurmaları istenmiştir (Bkz. [Ek-2](#)). Telefon yoluyla irtibat kurulan annelere proje ekibi tarafından hazırlanan ‘telefon yönergesi’ izlenerek gözlem öncesi bilgi verilmiştir (Bkz. [Ek-3](#)). Dört kişiden oluşan gözlemcilerin ikisi Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti’ni (BDSS) kullanarak çocuk davranışlarını, diğer ikisi ise, ayrı bir ziyaretle, Anne Davranışları Sınıflandırma Seti’ni (ADSS) kullanarak anne davranışlarını değerlendirmişlerdir. Gözlemlerin yarısında ilk ziyarette ADSS kullanılmış, ikinci gözlemlerde BDSS kullanılmıştır. Gözlemler ortalama iki hafta arayla yapılmıştır (*ranj*= 7-21 gün).

Ölçme Araçları

Bu bölümde, okul öncesi örnekleminde kullanılan araçların psikometrik bilgileri sunulmaktadır. İlk olarak, gözleme dayalı ADSS ve BDSS ölçüm setlerine ilişkin tanımlayıcı bilgiler sunulmuştur. Daha sonra, annelere uygulanmış ölçekler tanıtılmış ve psikometrik özellikleri ile ilgili yapı geçerliğini (faktör analizi) sınamaya yönelik analiz sonuçları verilmiştir. Söz konusu ölçeklerin faktör analizi sonuçları yorumlanırken aşağıdaki ölçütler kullanılmıştır.

Hem okul öncesi hem de okul dönemi örnekleminde uygulanan ölçeklerin faktör analizi sonuçları yorumlanırken aşağıdaki temel ölçütler gözönüne alınmıştır:

- İlgili faktör özdeğerinin (eigenvalue) birden yüksek olması;
- Maddenin kuramsal ve anlamsal olarak ilgili boyutla örtüşüyor olması;
- Her bir maddenin ilgili faktörden en az .30 düzeyinde yük alması
- Çocuk, anne ve baba tarafından doldurulan aynı ölçeklerin faktör yapıları arasındaki tutarlılığın dikkate alınması;
- Catell’in “scree plot” testi sonuçları ile tutarlı olması

Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS; Maternal Behavior Q-Sort).

Annenin duyarlılığı Pederson ve Moran (1995a,b) tarafından geliştirilen ADSS kullanılarak ölçülmüştür. Ölçekte annenin ilgi-bakım davranışlarına ilişkin 90 madde bulunmaktadır. Bu maddeler, Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) tanımladığı ilgi-bakım davranışları çerçevesinde hazırlanmıştır. Gözleme dayalı bir ölçme aracı olan ADSS’nin

uygulanması “kart sınıflama tekniğine” dayanmaktadır. Bunun için araştırmacı (kodlayıcı hakem) gözlem sonucunda 90 maddeyi annenin “en sık yaptığı”, “orta sıklıkta yaptığı” ve “hiç yapmadığı” davranışlar olarak üç kümeye ayırır. Araştırmacı daha sonra her grubu kendi içinde grup başına 10 madde olacak şekilde üç kümeye daha ayırarak toplam dokuz grup elde eder (1 = annenin hiç yapmadığı davranışlar, 9 = annenin en sık yaptığı davranışlar). Her bir maddenin bulunduğu grup numarası annenin o maddeden aldığı puanı temsil etmektedir. Daha sonra bu puanlar Pederson ve Moran (1995a) tarafından belirtilen ölçütlerle karşılaştırılarak annenin “duyarlık” puanı elde edilir. Bir uzman grubunun değerlendirmesi temelinde elde edilen “ideal duyarlı” anne ölçütü ile gözlenen annenin duyarlık puanı arasındaki korelasyon annenin “duyarlık” puanını temsil eder. Böylece puanlar -1 ile +1 arasında değişmektedir. Diğer bir deyişle yüksek puanlar (“1” e yaklaşan puanlar) annenin yüksek düzeyde duyarlı olduğu anlamına gelmektedir. Bu işlemleri daha hızlı ve verimli yapabilmek için proje ekibi tarafından geliştirilen bir bilgisayar programı kullanılmıştır (METU Q-Soft).

Geçmiş çalışmalarda ADSS’nin geçerliği gösterilmiştir (PEDERSON, GLEASON, MORAN ve BENTO, 1998; PEDERSON ve MORAN, 1996). Ölçek Türk kültüründe daha önce kullanılmamış olduğundan ADSS maddeleri ve açıklamaları araştırmacılar tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır (Ölçeğin orijinal maddeleri için bkz. [Ek-4](#)). Maddelerin daha iyi anlaşılması, maddelere aşinalık kazanılması ve gözlemciler arası tutarlılığın sağlanabilmesi için iki bağımsız gözlemci tarafından pilot çalışmalar yapılmıştır. Gözlemciler arasındaki güvenilirliğin en az .70’e kadar yükseldiği beş denemeden sonra esas gözlemlere başlanmıştır. Yaklaşık üç saat süren ev ziyaretleri ile toplam 110 gözlem yapılmıştır. Altmışbirinci gözlem sonrasında araştırmacılardan birinin projeden ayrılması nedeniyle proje ekibine yeni katılan diğer bir araştırmacı ile ADSS uygulamalarına devam edilmiştir. Tüm gözlemler sonunda gözlemciler arası uyum katsayısının yeterli olduğu bulunmuştur (ilk grup için $r_{ort} = .86$; ikinci grup için $r_{ort} = .83$). Ölçeğin Türkçeye uyarlanan yönergesi, maddeleri ve açıklamaları [Ek-5](#)’te verilmektedir.

Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS; Attachment Q-Sort).

Okul öncesi örneklemindeki çocukların bağlanma davranışları 90 maddeden oluşan BDSS (WATERS, 1995; WATERS ve DEANE, 1985) kullanılarak ölçülmüştür. Ölçeğin uygulama aşamaları ADSS’nin uygulanma aşamalarıyla aynıdır. Sadece anne yerine çocuk gözlenmektedir. Gözlemi yapan araştırmacılar gözlem sonunda, öncelikle çocuğun

davranışlarını “en sık yaptığı”, “orta sıklıkta yaptığı” ve “hiç yapmadığı” davranışlar olarak üçe ayırır ve daha sonra her grup kendi içinde tekrar üçe bölünerek 9 grup oluşturulur (1 = çocuğu hiç tanımlamayan özellikler, 9 = çocuğu en iyi tanımlayan özellikler). Her bir maddenin bulunduğu grup numarası çocuğun o maddeden aldığı puanı temsil etmektedir. Daha sonra bu puanlar, Waters (1995)’ın uzman grubunun değerlendirmesiyle oluşturulmuş olan ve güvenli çocuğu temsil eden “ideal” ölçütle karşılaştırılarak çocuğun bağlanma güvenliği düzeyi hesaplanır. Çocuğun puanı ile uzmanların ideal çocuk puanı arasındaki korelasyon çocuğun güvenli bağlanma düzeyini temsil eder. Böylece puanlar -1 ile +1 arasında değişmektedir. Diğer bir deyişle yüksek puanlar (“1” e yaklaşan puanlar) çocuğun güvenli bağlanmaya sahip olduğu anlamına gelir. BDSS ile alınan ölçümlerde bağlanma güvenliğinin yanı sıra kriter puanına bağlı olarak “anneye bağlılık” puanı da elde edilmektedir. Anne bağlılık puanıyla çocukların yapışma, yakınlık arama ihtiyaçlarının ölçülmesi amaçlanmıştır.

van IJzendoorn ve arkadaşları (1991, 1995) yaptıkları meta-analiz çalışmalarında ölçeğin geçerliğine yönelik kanıtlar sunmuşlardır. Ölçek Türk kültüründe daha önce uygulanmamıştır. Bu nedenle, maddeler ve açıklamaları araştırmacılar tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır (Ölçeğin orjinal maddeleri için bkz. [Ek-6](#)). ADSS uygulamalarında olduğu gibi asıl gözlemlerden önce pilot çalışmalar yapılarak maddelerin daha iyi anlaşılması ve maddelere aşinalık sağlanmıştır. Yaklaşık üç saat süren ev ziyaretleri yapılarak, 110 çocuğun günlük davranışları gözlemlenmiş ve gözlem sonrası BDSS maddeleri sınıflandırılmıştır. ADSS uygulamasında olduğu gibi altmışbirinci gözlem sonrasında bir diğer araştırmacı ile uygulamalara devam edilmiştir. Tüm gözlemler sonunda gözlemciler arası uyum katsayısının yeterli olduğu bulunmuştur (iki grup için de $r_{ort} = .81$). Ölçeğin Türkçeye uyarlanan yönergesi, maddeleri ve açıklamaları [Ek-7](#)’de verilmektedir.

Okul öncesi örneklemden alınan BDSS ve ADSS ölçümleri tamamlandıktan sonra annelere ayrıca demografik özellikleri ve bazı psikoloji ölçümleri içeren bir ölçek seti uygulanmıştır. Bu ölçek seti Çocuk Davranışları Kontrol Listesi, Evlilik İçi İletişim Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, Mizaç Ölçeği ve Ebeveynlik Ölçeğinden oluşmaktadır. Aşağıda bu ölçekler sırasıyla tanımlanmıştır.

Çocuk Davranışları Kontrol Listesi (ÇDKL; Child Behavior Checklist).

Çocuk Davranışları Kontrol Listesi okul öncesi dönemde çocukların sorunlu davranışlarını ölçmek amacıyla uygulanmıştır. Achenbach (1991) tarafından geliştirilen ve

105 maddeden oluşan ölçekte özel olarak 7 alt ölçek bulunmaktadır. Duygusal Tepkisellik, Kaygılı/Depresif, Bedensel Şikayetler, İçekapanıklık, Dikkat Problemleri, Saldırgan Davranışlar ve Uyku Problemleri olmak üzere yedi faktörden oluşan ölçek ayrıca ‘içselleştirme’, ‘dışsallaştırma’ ve ‘toplam problemler’ olmak üzere genel boyutlar altında da toplanmaktadır. Katılımcılardan her bir maddenin çocuklarında gözledikleri davranışları ne oranda yansıttığını 3 dereceli likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (*1 = doğru değil, 2 = biraz ya da bazen doğru, 3 = çok ya da sıklıkla doğru*). Buna göre, Duygusal Tepkisellik, Saldırgan Davranışlar ve Dikkat Problemleri alt boyutları toplanarak “dışsallaştırma”; Kaygılı/Depresif ve İçekapanıklık alt boyutları toplanarak “içselleştirme” boyutları oluşturulmaktadır. Okul öncesi örnekleme annelerden toplanan veriler temelinde Çocuk Davranışları Kontrol Listesi alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları şu şekildedir: Duygusal Tepkisellik: .79; Kaygılı/Depresif: .70; Bedensel Şikayetler: .41; İçekapanıklık: .52; Dikkat Problemleri: .38, Saldırgan Davranışlar: .73 ve Uyku Problemleri: .74.

Evlilik İçi İletişim Şekilleri Ölçeği (EİİŞÖ; Communication Patterns Questionnaire):

Christensen ve Sullaway (1984) ve Christensen (1988) tarafından geliştirilen Evlilik İçi İletişim Şekilleri Ölçeği (EİİŞÖ), 9’u yapıcı iletişim (örn. “*Her ikimiz de mümkün olan çözüm ve anlaşma yollarını ararız.*”), 12’si yapıcı olmayan iletişim (örn. “*Eşim beni eleştirirken, ben kendimi savunurum.*”), 8’i saldırgan iletişim (örn. “*Ben eşime kötü sözler söyler ve/veya hakaret ederim.*”) ve 6’sı talep/kaçınma örüntülü iletişim (örn. “*Eşim tehdit ederken, ben susar ve/veya geri çekilirim.*”) boyutları olmak üzere evlilik içi iletişimin kalitesini ölçen toplam 35 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılardan, her bir maddenin kendileri ve eşleri arasındaki ilişkiyi ne oranda yansıttığını 5 dereceli likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (*1 = hiç uymuyor, 2 = uymuyor, 3 = kararsızım/ fikrim yok, 4 = uyuyor, 5 = çok uyuyor*).

Yürütücülüğünü Prof. Dr. Nebi Sümer’in yaptığı “Anne-baba tutum ve davranışlarının çocuğun duygusal gelişimi üzerindeki etkileri” başlıklı ve BAP-2005-01-04-01 kodlu proje kapsamında 150 anne ile yapılan çalışma sonucu elde edilen ölçek yapısı, okul öncesi gruptaki anneler üzerinde de sınanmıştır. Bu çalışmada, oblimin rotasyon yöntemi kullanılarak yapılan temel bileşenler analizi sonucunda (N =108), sözü geçen çalışmadaki ölçek yapısıyla benzer şekilde; toplamda varyansın sırasıyla *yapıcı iletişim için % 17.48’ ini, yapıcı olmayan iletişim için %10.38’ ini, saldırgan iletişim için % 6.75’ ini, ve talep/kaçınma örüntülü iletişim için % 6.38’ ini* açıklayan dört boyut elde edilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa

iç tutarlık katsayısı yapıcı iletişim için .75, yapıcı olmayan iletişim için .72, saldırgan iletişim için .76 ve talep/kaçınma örüntülü iletişim için .53 olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Evlilik İçi İletişim Örüntüsü Ölçeği' nin Psikometrik Özellikleri

Maddeler	Yapıcı İletişim	Yapıcı Olmayan İletişim	Saldırgan İletişim	Talep/ Kaçınma Örüntülü İletişim
b4. Her ikimiz de mümkün olan çözüm ve anlaşma yollarını ararız.	.75			
c1. Her ikimiz de birbirimizin sorunla ilgili düşüncelerini anlamış oluruz.	.72			
c5. Tartışmadan sonra her ikimiz de birbirimize özellikle iyi davranmaya çalışırız.	.72			
c3. Her ikimiz de sorunun çözüldüğünü düşünürüz.	.65			
b2. Her ikimiz de duygularımızı birbirimize ifade ederiz.	.60			
b10b. Ben eşime kötü sözler söyler ve/veya hakaret ederim.	-.54			
b8b. Ben duygularımı ifade ederken, eşim mantıklı yaklaşım sebepler gösterir, çözümler ileri sürer.	.54			
b3. Her ikimiz de birbirimizi olumsuz sonuçlarla tehdit ederiz.	-.34			
b7b. Ben eşime bir konuda baskı yaparken, eşim buna karşı direnir.		.66		
b7a. Eşim bana bir konuda baskı yaparken, ben buna karşı direnirim.		.65		
c6a. Eşim söylediği veya yaptığından suçluluk duyarken, ben kendimi incitilmiş hissederim.		.59		
c7a. Eşim her şey normale dönmüş gibi davranmaya çalışırken, ben uzak dururum.		.52		
b6a. Eşim beni eleştirirken, ben kendimi savunurum.		.51		
c4. Her ikimiz de tartışmadan sonra pes etmeyiz.	.48			
c6b. Ben söylediğim veya yaptığımdan suçluluk duyarken, eşim kendini incitilmiş hisseder.	.48			
c8a. Eşim beni özür dilemek ve/veya bir daha yapmamam için söz vermeye zorlarken, ben buna direnirim.	.46			
b6b. Ben eşimi eleştirirken, eşim kendini savunur.	.42			
c9a. Eşim başkalarından (anne-baba, arkadaş veya çocuklarından) destek arar.	.40			
c2. Tartışmadan sonra her ikimiz de kendi köşemize çekiliriz.	.37			
b8a. Eşim duygularını ifade ederken, ben mantıklı yaklaşım sebepler gösterir, çözümler ileri sürerim.	.33			
c9b. Ben başkalarından (anne-baba, arkadaş veya çocuklarımdan) destek ararım.	.24			
b5a. Eşim ısrarla kusur bulup üstelerken ve isteklerde bulunurken ben karşılık vermem, sessizleşirim veya konuyu daha fazla tartışmayı reddederim.			.77	
b9a. Eşim tehdit ederken, ben susar ve/veya geri çekilirim.			.64	
b10a. Eşim bana kötü sözler söyler ve/veya hakaret eder.			.64	
a3a. Eşim tartışmayı başlatmaya çalışırken, ben tartışmaktan kaçınırım.			.60	
b11a. Eşim beni iter, bana vurur ve/veya tekme atar.			.56	

b1. Her ikimiz de birbirimizi suçlar ve eleştiririz.	.47			
c8b. Ben eşimi özür dilemesi ve/veya bir daha yapmaması için söz vermeye zorlarken, eşim buna direnir.	.46			
c7b. Ben her şey normale dönmüş gibi davranmaya çalışırken, eşim uzak durur.	.33			
a2. Her ikimiz de sorunu tartışmaya çalışırız.				-.58
a3b. Ben tartışmayı başlatmaya çalışırken, eşim tartışmaktan kaçınır.				.57
b9b. Ben tehdit ederken, eşim susar ve/veya geri çekilir.				.57
b5b. Ben ısrarla kusur bulup üstelerken ve isteklerde bulunurken eşim karşılık vermez, sessizleşir veya konuyu daha fazla tartışmayı reddeder.				.52
a1. Her ikimiz de sorunu tartışmaktan kaçınırız.*				-.52
b11b. Ben eşimi iter, ona vurur ve/veya tekme atarım.				.37
Özdeğer	6.12	3.63	2.36	2.23
Açıklanan Varyans	%17.4	%10.3	%6.75	%6.38
	8	8		
Chronbach Alfa Katsayısı	.75	.72	.76	.53

*Ters kodlanan maddeler

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II (YİYE-II; Experiences in Close Relationships Questionnaire–Revised)

Okul öncesi örneklemdaki çocukların annelerinin bağlanma temelli kaygı ve kaçınma düzeyleri Çalışma 2’de ayrıntılı olarak sunulan YİYE-II ölçeği ile ölçülmüştür. Bu ölçeğe ilişkin bilgiler Çalışma 2’de sunulacaktır. Bu örnekleimde bağlanma temelli kaygı alt ölçeği için iç tutarlık katsayısı .84, kaçınma için ise .88’dir.

Çocuğun Mizacı Ölçeği (ÇMÖ; EAS Temperament Survey for Children)

Okul öncesi dönemde annelere, çocuklarının mizaç özelliklerini ölçmek amacıyla *Çocuğun Mizacı Ölçeği (ÇMÖ)* uygulanmıştır. Okul örnekleminde de kullanılan bu ölçeğe ilişkin bilgiler Çalışma 2’de sunulacaktır. Bu örnekleimde alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları duygusallık alt boyutunda .78, hareketlilik alt boyutunda .65 ve sosyallik alt boyutunda .61 olarak bulunmuştur.

Block Ebeveyn Davranışları Ölçeği (EDÖ; Block Parenting Scale)

Block ve Block (1981, akt; DEKOVIĆ, JANSSENS ve GERRIS, 1991) tarafından geliştirilen ölçek 31 maddeden oluşmaktadır. “İlgi-bakım” ve “sınırlandırma” olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. İlgi-bakım alt boyutu ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl vakit geçirdiklerini ve çocuklarını nasıl desteklediklerini ölçmeyi amaçlamaktadır (örn., “Çocuğumla iyi geçinirim ve onunla rahat bir ilişkim vardır”). Sınırlandırma alt boyutu ise

ebeveynlerin daha çok çocuğu kontrol etmeye ve kısıtlamaya yönelik davranışlarını ölçmektedir (örn., “Çocuğuma duygularını daima kontrol altında tutmasını öğretirim”). Bu çalışmada EDÖ anneler tarafından doldurulmuştur ve her bir maddenin çocuk yetiştirme davranışlarını ne oranda tanımladığını 5 dereceli likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (1 = beni hiç tanımlamıyor, 2 = beni tanımlamıyor, 3 = kararsızım, 4 = beni tanımlıyor, 5 = beni çok iyi tanımlıyor).

Varimax döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizi sonucunda orjinal ölçekte olduğu gibi iki alt boyut bulunmuştur. İlgili-bakım alt boyutu toplam varyansın %24.32’sini, sınırlandırma alt boyutu ise %14.28’ini açıklamıştır. Cronbach alpha değerleri ilgili-bakım ve sınırlandırma faktörleri için sırasıyla .89 ve .78 olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Block Ebeveyn Davranışları Ölçeği’nin Psikometrik Özellikleri

Maddeler	İlgili ve Bakım	Sınırlandırma
11. Çocuğumla iyi geçinirim ve onunla rahat bir ilişkim vardır.	.73	
26. Çocuğumu, sorunları hakkında konuşması için cesaretlendiririm.	.72	
13. Çocuğum kötü davrandığında konuşarak onu ikna ederim.	.72	
31. Çocuğumla uzun uzun vakit geçirmeyi ilginç ve eğitici bulurum.	.70	
19. Çocuğumu merak duyması, araştırması ve soru sorması için cesaretlendiririm.	.70	
16. Çocuğumla şakalaşır ve onunla oyun oynarım.	.68	
7. Çocuğumun hayata dair merakını ve düşünmesini desteklerim.	.66	
17. Çocuğum ve ben birlikte sıcak ve hoş zaman geçiririz.	.66	
1. Çocuğumun fikirlerine saygı duyarım ve ifade etmesi için desteklerim.	.64	
23. Çocuğum çabalarını ve başarılarını takdir edeceğimi hissettiririm.	.63	
14. Ben yanında olmasam bile, çocuğumun nasıl davranması gerekiyorsa öyle davranacağından eminim.	.57	
8. Aileyi ilgilendiren planlar yaparken, genellikle çocuğumun tercihlerini dikkate alırım.	.57	
2. Bir çocuk korktuğu veya üzüldüğü zaman teselli edilmeli ve anlayış gösterilmelidir.	.56	
4. Sevgimi çocuğumu kucaklayarak, öperek ve ona sarılarak ifade ederim.	.50	
5. Hayatta en fazla doyum aldığım şeylerin çoğu çocuğumla ilgilidir.	.39	.36
28. Çocuğuma, oynarken üzerini kirletmemesini öğretirim.		.70
18. Çocuğuma duygularını daima kontrol altında tutmasını öğretirim.		.70
15. Tuvalet eğitiminin çocuğa, mümkün olduğunca erken yaşta verilmesi gerektiğine inanırım.		.63
30. Çocuğumu başına gelebilecek kötü şeyler hakkında uyararak engellerim.		.60
21. Çocuğumun bir şeyi başkalarından daha iyi yapması için cesaretlendirilmesi gerektiğini düşünürüm.		.59
12. Çocuğumun bana kızmasına müsaade etmem.		.55

27. Çocuğumun başkaları üzerinde iyi bir izlenim bırakmasını isterim.		.50
6. Başarısız olma ihtimali olduğunda çocuğumun o işi denememesini tercih ederim.		.49
24. Çocuğumun benim kararlarımı sorgulamasına izin vermem.		.47
9. Çocuğuma, kötü davranışlarının öyle ya da böyle cezasız kalmayacağını öğretirim.	.31	.41
25. Çocuğum yanlış davrandığında, nasıl utandığımı ve hayal kırıklığına uğradığımı bilmesini sağlarım.	.31	.39
Özdeğer	6.32	3.71
Açıklanan Varyans	24.32	14.28
Chronbach Alfa Katsayısı	.89	.78

Bulgular

Betimleyici Analizler

Bu bölümde Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) ve Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) maddelerinin genel örüntüsüne ilişkin istatistiksel bilgiler sunulmaktadır. Tüm maddelerin ortalama, mod, standart sapma ve ölçüm aralıkları verildikten sonra, sırasıyla güvenli bağlanma gösteren bir çocuk ve duyarlı bir anne için *en betimleyici*, *en az betimleyici* ve *betimleyici olmayan* maddeler sunulmaktadır.

Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS).

Yapılan gözlemler sonrasında iki gözlemci tarafından 1 ile 9 arasında sınıflandırılan maddelerin ortalamaları alınmış ve her gözlem için tek bir sonuç puanı elde edilmiştir. Buna göre, BDSS maddelerinin sonuç (ortalama) puanlarının 2.30 ile 7.54 arasında değiştiği görülmüştür. Tüm maddelerin ayrıntılı betimleyici istatistikleri Tablo 4’te verilmiştir. Maddeler en yüksekte en düşük puana doğru sıralanmıştır.

Tablo 4. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Maddelerinin Betimleyici İstatistikleri

BDSS Maddeleri	Ort	Mod	S	GÖA
68. Genelde çocuk anneden daha hareketli bir yapıdadır .	7.54	9	1.34	3.5 – 9
53. Annesi onu kaldırıp kucaklarına aldığında çocuk kollarıyla annesini sarar veya ellerini omuzuna koyar.	7.36	9	1.70	1.5 – 9
48. Eğer isterlerse, çocuk ilk defa karşılaştığı yetişkinlerin sahip olduğu şeyleri tutmasına veya onları paylaşmasına kolaylıkla izin verir.	7.24	9	2.31	1 – 9
45. Çocuk dans etmekten ve müziğe eşlik etmekten hoşlanır.	7.23	7	1.55	2 – 9
1. Çocuk, annesi isterse oyuncaklarını, eşyalarını ya da çeşitli şeyleri onunla kolaylıkla paylaşır veya tutmasına izin verir.	7.21	8.5	1.42	1 – 9
27. Annesi şakalaşp takıldığında çocuk güler.	7.17	7.5 ; 8.5	1.20	3.5 – 9
7. Çocuk hemen hemen herkesle birlikteyken kolaylıkla gülümser veya güler.	6.88	9	2.31	1.5 – 9
77. Anne çocuktan bir şey yapmasını istediğinde, çocuk annenin ne istediğini kolaylıkla anlar.	6.85	7.5	2.02	1 – 9
9. Çocuk çoğu zaman tasasız, neşeli ve oyuncudur.	6.81	8.5	1.89	2 – 9
20. Çocuk birçok çarpma, düşme veya irkilmeyi göz ardı eder.	6.79	5 ; 8	1.71	1 – 9
11. Çocuk annesi açıkça istekte bulunmadan veya çağırılmadan da sıklıkla ona sarılır veya sokulur.	6.70	9	2.07	1 – 9
44. Çocuk annesinin onu tutmasını, sarmasını ve kucaklamasını talep eder ve bunlardan hoşlanır.	6.69	6 – 8.5	1.96	1.5 – 9
37. Çocuk çok hareketlidir. Daima etrafta dolandır. Hareketli oyunları sakın oyunlara tercih eder.	6.61	8.5	2.29	1.5 – 9
85. Yeni oyuncaklar ve faaliyetler çocuğu çok çeker.	6.60	8.5 - 9	2.29	1 – 9

72. Eğer misafirler çocuğun yaptığı bir şeye güler veya onaylarsa, çocuk aynı şeyi tekrar tekrar yapar.	6.51	7.5 - 8	2.21	1.5 - 9
21. Çocuk evde oynarken annesinin nerede olduğunu takip eder. Zaman zaman annesine seslenir; annesinin ne yaptığının, odadan odaya geçtiğinin farkındadır.	6.49	7	1.73	2.5 - 9
47. Anne gülümser ve bunun bir eğlence olduğunu hissettirirse, çocuk oyunda yüksek sesleri veya zıplatılıp hoplatılmayı kabul eder ve bunlardan hoşlanır.	6.31	5	1.42	4.5 - 9
57. Çocuk korkusuzdur.	6.29	8	1.86	1 - 9
38. Çocuk, anneye karşı talepkar ve sabırsızdır. Anne istediğini hemen yapmazsa çocuk ısrar eder ve mızızlanır.	6.22	8	2.27	1 - 9
28. Çocuk annesinin kucağında rahatlamaktan hoşlanır.	6.19	9	2.37	1 - 9
40. Çocuk, yeni nesneleri ve oyuncakları çok detaylı inceler. Onları parçalarına ayırmaya veya farklı şekillerde kullanmaya çalışır.	6.10	9	2.54	1 - 9
74. Annesi çocuğun istediğini hemen yapmadığında, çocuk annesi bu isteğini hiç yerine getirmeyecekmiş gibi davranır.	6.09	8	2.12	1.5 - 9
89. Bir şeyle oynarken çocuğun yüz ifadeleri güçlü ve anlaşılır.	6.08	7.5	2.24	1 - 9
81. Çocuk annesine istediği şeyi yaptırabilmek için ağlar.	6.07	9	2.03	1 - 9
59. Çocuk bir faaliyeti veya bir oyuncakla oynamayı bitirdiğinde faaliyetler arasında annesine dönmeksizin genellikle yapacak başka bir şey bulur.	5.94	7.5	2.17	1.5 - 9
39. Çocuk, annesinden uzakta veya oyuncaklarıyla yalnız oynarken genellikle ciddi ve önemli bir iş yapıyormuş gibidir.	5.91	8.5	2.24	1 - 9
64. Çocuk annesiyle oyun oynarken onun üstüne tırmanmaktan ve sarmaş dolaş olmaktan hoşlanır.	5.88	7.5	2.10	1 - 9
42. Annesi üzgün olduğunda çocuk bunu fark eder. Kendisi de sessizleşir veya üzülür. Annesini rahatlatmaya çalışır. Ne olduğunu sorar, vs.	5.84	7	1.43	2.5 - 8
41. Anne kendisini takip etmesini istediğinde çocuk denileni yapar.	5.72	5	1.61	1.5 - 9
71. Korktuğunda veya huzursuzlandığında annesi onu kucağına alırsa çocuk ağlamayı keser veya çabucak yatıştır.	5.68	5	1.84	1 - 9
36. Çocuk keşifleri için anneyi üs olarak kullandığını açıkça gösteren bir örüntü sergiler. Oynamak için uzaklaşır, geri döner veya annenin yanında oynar, tekrar uzaklaşır ve bu böyle sürer.	5.58	7.5	2.18	1 - 9
19. Çocuk, annesi bir şey getirmesini veya kendisine vermesini istediğinde söz dinler.	5.57	6.5	1.93	1 - 9
62. Çocuk mutlu bir ruh halinde ise bütün gün mutlu kalır.	5.54	7	1.79	1 - 9
23. Anne aileden birileriyle birlikteyken veya onlara ilgi ve sıcaklık gösterirken çocuk annenin ilgi ve sıcaklığını kendisine çekmeye çalışır.	5.53	7	1.82	1 - 8.5
61. Anneye sertçe oynar. Fiziksel oyunlar sırasında anneye vurur, onu tırmalar veya ısırır.	5.45	5	1.60	1.5
50. Zamanla onlara ısınsa bile, misafirler geldiğinde çocuğun ilk tepkisi onları görmezden gelmek veya onlardan kaçınmak olur.	5.40	9	3.08	1 - 9
13. Çocuk annesinin ayrılmasına üzülürken, o gittikten sonra ağlamaya devam eder ve hatta öfkelenir.	5.32	5	0.96	4 - 9
35. Çocuk annesinden bağımsızdır. Kendi başına oynamayı tercih eder, oynamak istediğinde annesinden kolaylıkla ayrılır.	5.28	8.5	2.63	1 - 9

14. Çocuk oynayacağı yeni bir şey bulduğunda, onu annesine götürür veya odanın diğer tarafından annesine gösterir.	5.26	5	1.95	1 – 9
43. Çocuk, anneye yakın durur veya ona sık sık döner. Bu davranışlar annenin nerede olduğunu takip etmek için gerekenden daha sıktır.	5.24	3	2.23	1 – 9
76. Seçme şansı olduğunda çocuk, büyükler yerine oyuncaklarla oynar.	5.12	3 - 5	2.11	1.5 – 9
78. Çocuk, ebeveynleri ve/veya büyükanne/büyükbabası dışındaki kişiler tarafından kucağa alınmaktan veya kucaklanmaktan hoşlanır.	5.08	8.5	2.61	1 – 9
87. Anne çocuğun yaptığı bir şeye güler veya onaylarsa, çocuk aynı şeyi tekrar tekrar yapar.	5.07	5	1.36	1.5 – 8.5
18. Çocuk, annenin önerilerini emir şeklinde söylenmese bile kolayca yerine getirir.	5.04	5	1.92	1 – 9
12. Çocuk ilk başta çekingenlik gösterdiği veya onu korkutan kişi ve eşyalara hemen alışır.	5.00	1 ; 5	2.41	1 – 9
49. Yeni birileri eve ziyarete geldiğinde çocuk utangaç bir gülümsemeyle annesine koşar.	5.00	5	1.46	1 – 8.5
55. Çocuk annesinin birçok davranışını veya işleri nasıl yaptığını onu izleyerek taklit eder.	4.80	3.5	1.55	1.5 – 8.5
88. Bir şey huzurunu kaçırdığında çocuk olduğu yerde durur ve ağlar.	4.78	5	1.98	1 – 9
46. Çocuk çarpmadan, düşmeden ve sendelemen etrafta yürür ve koşar.	4.77	1	2.85	1 – 9
5. Çocuk eşyalardan çok insanlarla ilgilenir.	4.76	2.5 ; 3 ; 6	1.97	1 – 8.5
3. Çocuk üzülduğünde veya canı yandığında, annesinden başka yetişkinlerin de onu rahatlatmasına izin verir.	4.75	5	1.19	1 – 9
66. Çocuk ona arkadaşça davranan yetişkin misafirlere kolayca ısınır .	4.72	1	2.83	1 – 9
8. Ağladığında çok uzun ve bağırarak ağlar.	4.70	4.5	1.96	1 – 9
83. Çocuk sıkıldığında yapacak bir şeyler bulmak için annesinin yanına gider.	4.69	4	1.78	1 – 8.5
67. Eve misafir geldiğinde çocuk onlardan kendisine çok ilgi göstermelerini ister.	4.58	1.5 - 4	2.34	1 – 9
82. Çocuk oyun vaktinin çoğunu sadece sevdiği birkaç oyuncak veya faaliyetle geçirir.	4.56	2	2.33	1 – 9
86. Çocuk annesinin onu taklit etmesini sağlamaya çalışır veya annesi onu kendiliğinden taklit ettiğinde bunu hemen fark eder ve bu çocuğun hoşuna gider.	4.54	4.5	1.28	2 – 8.5
22. Çocuk, oyuncak bebeklere, ev hayvanlarına ve bebeklere karşı sevecen bir ebeveyn gibi davranır.	4.52	5	1.96	1 – 9
69. Çocuk annesinden nadiren yardım ister.	4.46	2	2.29	1 – 8.5
79. Çocuk en ufak şeyde annesine kızar, parlar.	4.44	3 - 4	2.24	1 – 9
80. Bir şey tehditkar veya tehlikeli görüldüğünde çocuk annesinin yüz ifadesini iyi bir bilgi kaynağı olarak kullanır.	4.41	4.5	1.15	1 – 7
51. Çocuk misafirlerle oynarken onların tepesine çıkmaktan hoşlanır.	4.40	4	2.32	1 – 9
34. Çocuk, annesi yanından ayrıldığı için üzülduğünde, bulunduğu yere oturur ve ağlar. Annesinin arkasından gitmez.	4.34	5	1.50	1 – 9

60. Annesi ona 'tamam' veya 'bir şey olmaz' gibi sözlerle güven verdiğinde çocuk, başlangıçta onu korkutan veya tedirgin eden şeylere yaklaşır veya onlarla oynar.	4.32	5	1.38	1 – 7.5
17. Eğer yeni tanıdığı yetişkinler canını sıkın bir şey yaparsa, çocuk onlara olan ilgisini hemen kaybeder.	4.26	5	1.21	1 – 9
90. Anne çok uzağa giderse çocuk onu takip eder ve oyununa annenin gittiği yerde devam eder.	4.25	2.5	2.29	1 – 9
10. Annesi öğle uykusuna veya akşam yatmaya götürürken çocuk sıklıkla ağlar veya direnir.	4.24	3	1.74	1.5 – 7.5
15. Annesi ondan isterse çocuk, yeni tanıdığı insanlarla konuşmaya isteklidir, onlara oyuncaklarını ve neler yapabildiğini gösterir.	4.08	1	2.58	1 – 9
29. Bazen çocuk bir şeye kendini o kadar çok kaptırır ki başkaları ona bir şey söylediğinde duymaz.	3.98	1	2.77	1 – 9
56. Bir faaliyet zor gibi görüldüğünde çocuk ona ilgisini kaybeder veya çekingenlik gösterir.	3.94	2.5	2.13	1 – 9
25. Annenin görüş alanının dışında oynarken çocuk kolayca annesinin gözünden kaçabilir.	3.87	4.5	1.87	1 – 9
84. Çocuk evde temiz ve düzenli olmak için az da olsa çaba harcar.	3.87	2.5	2.05	1 – 9
58. Çocuk eve gelen yetişkinleri büyük ölçüde gözardı eder. Kendi oyunlarını/faaliyetlerini daha ilginç bulur.	3.85	1	2.64	1 – 9
16. Çocuk; bebek veya oyuncak hayvan gibi canlı şeylere benzeyen oyuncaklarla oynamayı tercih eder.	3.63	4.5	1.81	1 – 9
26. Annesi çocuğu evde bebek bakıcısı, babası veya büyükanne/büyükbabasıyla bıraktığında çocuk ağlar.	3.59	3	1.47	2 – 8
73. Çocuğun beraberinde taşıdığı, yatağa götürdüğü veya keyfi kaçtığı sarılabildiği yumuşak bir oyuncuğu (oyuncak ayı, bebek, vb.) veya bir battaniyesi var.	3.59	3	1.77	1.5 – 9
65. Annesi onu bir faaliyetten başka bir faaliyete yönlendirdiğinde çocuğun hemen keyfi kaçır, huzursuzlanır.	3.46	2.5	1.72	1 – 8
52. Çocuk küçük nesnelere uğraşmakta veya onları bir araya getirmekte güçlük çeker.	3.37	2	1.89	1 – 9
24. Anne çok kararlı konuştuğunda veya ona karşı sesini yükselttiğinde, çocuk annesini mutsuz ettiği için üzülür, keyfi kaçır veya utanır.	3.35	4	1.43	1 – 7.75
4. Çocuk oyuncaklara ve ev hayvanlarına karşı dikkatli ve naziktir.	3.29	1.5 ; 2.5	1.78	1 – 8.5
30. Çocuk oyuncaklarına çok çabuk kızır.	3.29	2.5	1.98	1 – 9
32. Anne hayır dediğinde veya cezalandırdığında çocuk istenmeyen davranışı bırakır.	3.11	1 ; 2.5	1.85	1 – 8.5
63. Kendi başına bir şeyi denemeden önce, çocuk ona yardımcı olacak birini arar.	3.02	1	1.91	1 – 9
31. Çocuk annesinin ilgi odağı olmak ister. Anne meşgulse veya başka biriyle konuşuyorsa araya girer.	2.96	1.5	1.88	1 – 9
70. Annesi odaya girdiğinde çocuk onu hemen kocaman bir gülümsemeyle karşılar.	2.75	1.5	1.71	1 – 9
2. Çocuk oyundan sonra annesine döndüğünde bazen belirgin bir neden yokken huysuzlanır.	2.73	1	1.89	1 – 8.5
33. Çocuk bazen annesine kucaktan inmek istediğini hissettirir;	2.56	1.5	1.57	1 – 8

bırakıldığında ise huysuzlanır veya tekrar kucağa alınmak ister.				
75. Evde, annesi odanın dışına çıktığında çocuk huzursuzlanır veya ağlar.	2.53	1.5	2.05	1 – 9
54. Anne sadece yardım etmeye çalışırken çocuk annesi işini bozacakmış gibi davranır.	2.34	1	1.47	1 – 8
6. Çocuk annesinin yanındayken oynamak istediği bir şey gördüğünde mızırdanır veya annesini o yöne çekiştirir.	2.30	1	1.66	1 – 9

Ort = Ortalama; *S* = Standart Sapma; *GÖA* = Gözlenen Ölçüm Aralığı

Genel olarak bakıldığında gözlenen çocukların bağlanma puanlarının ortalaması **.21** ($N = 109, S = .19$); bağıllık puanlarının ortalaması **-.06** ($N = 109, S = .21$) olarak bulunmuştur. Bağlanma puanı, 12-18 aylık çocuklar için $.16$ ($n = 33$); 19-24 aylık çocuklar için $.25$ ($n = 22$); 25-47 aylık çocuklar için $.24$ ($n = 47$) ve 48 aydan büyük çocuklar için $.21$ ($n = 7$) olarak bulunmuştur, ancak bu değerler arasındaki farklar anlamlı değildir. Annelerin eğitim düzeyi gözönüne alındığında, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının bağlanma puanı ortalamasının ($Ort = .15, n = 36$), ortaokul/ lise mezunu ($Ort = .24, n = 51$) ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının bağlanma puanı ortalamalarından ($Ort = .27, n = 19$) anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmüştür. Bağıllık puanına baktığımızda ise; 12-18 aylık çocukların ($Ort = .00$) 48 aydan büyük çocuklara ($Ort = -.19$) göre daha yüksek bağıllık puanına sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, bağıllık puanı ortalaması ilkokul mezunu annelerin çocuklarında ($Ort = .00$) ortaokul/lise mezunu annelerin çocuklarına göre ($Ort = -.11$) anlamlı olarak daha yüksektir. Üniversite mezunu annelerin çocuklarının bağıllık puanları ($Ort = -.09$) diğer eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarına göre anlamlı bir fark göstermemiştir. Üniversite mezunu anneler veri setinden çıkarıldığında bağlanma puanı ortalaması $.20$ 'ye düşerken bağıllık puanı ortalamasında bir değişiklik olmamıştır. Son olarak, bağlanma ve bağıllık puanlarında kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Bağlanma Güvenliği ve Bağlılık Puanlarının Çocuğun Yaşı ve Anne Eğitimine Göre Dağılımı

	Bağlanma güvenliği				Bağlılık		
	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>GOA</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>GOA</i>
Çocuğun Yaşı							
12-18 aylık	33	.16	.22	-.27; .51	.00	.21	-.40; .40
19-24 aylık	22	.25	.19	-.08; .55	-.07	.19	-.47; .33
25-47 aylık	47	.24	.18	-.24; .57	-.09	.20	-.55; .29
48 aydan büyük	7	.21	.15	.05; .47	-.19	.19	-.41; .11
Anne Eğitim							
İlkokul	36	.15	.20	-.24; .49	.00	.20	-.40; .40
Ortaokul- lise	51	.24	.19	-.27; .57	-.11	.18	-.55; .37
Üniversite	19	.27	.16	-.02; .55	-.09	.22	-.47; .26

BDSS maddelerinin ortalamaları temel alınarak yapılan sıralamada en betimleyici, orta düzeyde betimleyici ve en az betimleyici olan beş madde Tablo 6’da sunulmuştur. Buna göre, en sık gözlemlenen çocuk davranışlarının olumlu, uyumlu ve hareketli davranışlar olduğu görülmüştür. Bunun yanında, huzursuz, ağlayan ve işbirlikçi olmayan davranışlar en az sıklıkla gözlemlenen çocuk davranışlarıdır. Son olarak, üçü dolgu maddesi, biri çocuğun mizaç özelliğini yansıtan ve biri de çocuğun misafir ilk geldiğinde nasıl tepki verdiğini ölçen maddelerin genel olarak çocuk davranışlarını orta düzeyde betimlediği görülmüştür.

Tablo 6. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Setindeki Betimleyici Maddeler

En Betimleyici Çocuk Davranışları	Ort
68. Genelde çocuk anneden daha hareketli bir yapıdadır	7.54
53. Annesi onu kaldırıp kucığına aldığı anda çocuk kollarıyla annesini sarar veya ellerini omuzuna koyar.	7.36
48. Eğer isterlerse, çocuk ilk defa karşılaştığı yetişkinlerin sahip olduğu şeyleri tutmasına veya onları paylaşmasına kolaylıkla izin verir.	7.24
45. Çocuk dans etmekten ve müziğe eşlik etmekten hoşlanır.	7.23
1. Çocuk, annesi isterse oyuncaklarını, eşyalarını ya da çeşitli şeyleri onunla kolaylıkla paylaşır veya tutmasına izin verir.	7.21
Orta Düzeyde Betimleyici Çocuk Davranışları	
87. Anne çocuğun yaptığı bir şeye güler veya onaylarsa, çocuk aynı şeyi tekrar tekrar	5.07

yapar.	
18. Çocuk, annenin önerilerini emir şeklinde söylenmese bile kolayca yerine getirir.	5.04
12. Çocuk ilk başta çekingenlik gösterdiği veya onu korkutan kişi ve eşyalara hemen alışır.	5.00
49. Yeni birileri eve ziyarete geldiğinde çocuk utangaç bir gülümsemeyle annesine koşar.	5.00
55. Çocuk annesinin birçok davranışını veya işleri nasıl yaptığını onu izleyerek taklit eder.	4.80
En Az Betimleyici Çocuk Davranışları	
2. Çocuk oyundan sonra annesine döndüğünde bazen belirgin bir neden yokken huysuzlanır.	2.73
33. Çocuk bazen annesine kucaktan inmek istediğini hissettirir; bırakıldığında ise huysuzlanır veya tekrar kucağa alınmak ister.	2.56
75. Evde, annesi odanın dışına çıktığında çocuk huzursuzlanır veya ağlar.	2.53
54. Anne sadece yardım etmeye çalışırken çocuk annesi işini bozacakmış gibi davranır.	2.34
6. Çocuk annesinin yanındayken oynamak istediği bir şey gördüğünde mızırdanır veya annesini o yöne çekiştirir.	2.30

Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS).

Yüz dört annenin gözlemlenmesi sonucunda elde edilen ADSS maddelerinin ortalamaları 1.79 ile 8.02 arasında değişmektedir. Tüm maddelerin ayrıntılı betimleyici istatistikleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Maddelerinin Betimleyici İstatistikleri

ADSS Maddeleri	Ort	Mod	S	GÖA
65. B'nin verdiği işaretlere (ihtiyaçlarına) cevap verir.	8.02	9	1.25	2.5 – 9
6. B'nin ziyaretçilerle etkileşime girmesini destekler.	7.78	9	1.39	2.5 – 9
72. B gülümsediğinde ve sesler çıkardığında fark eder.	7.76	8.5	1.34	2.5 – 9
77. Ziyaret boyunca B ile konuşur. sesler çıkarır.	7.72	9	1.82	1 – 9
51. Yaşına uygun oyuncaklar verir.	7.70	9	1.75	1.5 – 9
48. B'nin çevresindeki ilginç şeyleri gösterir ve tanıtır.	7.52	8.5	1.48	2 – 9
38. Atıştırarak besleyici şeyler verir.	7.43	8 ; 8.5	1.51	2 – 9
46. Kucağına aldığı B'yi vücuduyla uyum içinde sarar. Orta: Bebek anne tarafından kucağa alınmıyorsa.	7.41	8.5	1.43	2 – 9
50. B için ilgi çekici fiziksel ortamlar yaratır.	7.28	8	1.66	1 – 9
45. B'ye takdirini gösterir.	7.13	8	1.71	2 – 9

47. Sevgisini dokunarak. okşayarak gösterir. Orta: Sevgi ifadesi yoktur. Düşük: Sevgisini fiziksel olmayan biçimlerde ifade eder.	6.89	7.5	1.69	2.5 – 9
10. Doğrudan B'ye konuşur.	6.88	7.5	1.30	1.5 – 9
52. Sözlü yasaklamalar kullanır (“Hayır” veya “Yapma” gibi).	6.87	9	1.88	2 – 9
69. B sıkıntılı olduğunda fark eder (örn.. ağladığında. huysuzlandığında veya sızlandığında)	6.86	8	1.41	1.5 – 9
81. B'ye olumlu duygularını kendiliğinden (spontan olarak) gösterir.	6.82	9	2.04	1.5 – 9
39. B'yle etkileşim sırasında öğreticidir.	6.73	9	2.05	1.5 – 9
58. Çevreyi düzenlerken B'nin ihtiyaçlarını göz önüne alır.	6.69	7.5	1.58	1.5 – 9
23. B'nin kendisine istediği zaman ulaşabileceği bir ortam sağlar.	6.53	7	1.68	2 – 9
24. Yerini B'yi görebileceği/duyabileceği bir şekilde ayarlar.	6.49	7.5	1.38	1.5 – 9
40. B'nin kendi başına yeme girişimlerini teşvik eder.	6.47	9	2.00	1 – 9
2. Ziyaret süresince B'nin ne yaptığını yakından izler.	6.39	7	1.88	1 – 9
76. B'yi yatıştırmak için yakın fiziksel temas kullanır.	6.27	5	1.64	1 – 9
27. Ziyaretçiyle sohbet gibi başka faaliyetler yaparken bile B'nin stres içeren ve içermeyen tüm işaretlerine cevap verir.	6.21	6.5	1.88	1.5 – 9
75. Çevreyi tek başına keşfetmesi için B'yi teşvik eder.	6.11	7	1.67	1 – 9
26. Ağlamalara/sızlanmalara anında cevap verir.	6.00	5	1.83	1 – 9
36. B için tehlike yaratabilecek aktiviteleri durdurur.	6.00	5.5	1.65	1 – 9
55. Bir birey olarak B'ye saygı duyar; yani kendi arzularıyla uyuşmasa bile B'nin davranışını kabul edebilir.	6.00	7	1.89	1 – 8.5
57. B'yle etkileşimden keyif aldığı belli olur.	5.91	5 ; 6	2.13	1 – 9
62. B'nin tepkilerinden de anlaşıldığı gibi. B'nin ipuçlarını doğru yorumlar.	5.80	6.5	1.58	1 – 8.5
68. B'nin tepkilerinden anlaşıldığı gibi etkileşimler uygun düzeyde heyecan verici ve güçlüdür.	5.78	7 ; 8	2.32	1 – 9
78. B ile sosyal/etkileşimsel oyunlar oynar.	5.70	9	2.83	1 – 9
89. A'nın müdahaleleri B'yi tatmin eder.	5.70	5.5	1.75	1 – 8.5
59. Uygun faaliyetlerini kesmez. bunlara devam etmesine izin verir.	5.67	7.5	2.10	1 – 9
29. B stres altında olduğunda A bunun neden kaynaklandığını anlayabilir.	5.65	5.5	1.47	1 – 9
41. B'yle olan etkileşimlerinde nesnelere (oyuncak, yemek, vb.) aracı olarak kullanır.	5.60	3.5	1.91	2 – 9
43. B'yle etkileşim sırasında canlıdır (canlandırmalar, taklitler yapar).	5.60	6.5	2.57	1 – 9
14. Ziyaretçiyle konuşmak veya başka bir şey yapmak için B'yle etkileşimini pat diye keser.	5.55	7	1.78	1.5 – 9
44. B'nin kendi duygulanımlarını kontrolü konusundaki beklentileri gerçekçidir.	5.42	5	1.65	1.5 – 8.5
53. Etkileşimler sırasında yavaşlayıp B'nin tepkisini bekler.	5.41	5	1.69	1 – 8
49. B'yle etkileşim için isteklidir. fırsat kollar.	5.38	9	2.64	1 – 9
11. B'ye bir nesnenin veya aktivitenin adını veya anlamını öğretiyormuş gibi kelimeleri dikkatle ve yavaşça tekrarlar.	5.24	5	1.58	2 – 9
17. Etkileşimin içeriği ve hızı B'nin tepkilerinden ziyade A tarafından belirlenir.	5.19	4.5	1.85	1.5 – 9
71. B'nin odaklandığı şey etrafında etkileşimi sürdürür.	5.19	6	1.78	1.5 – 8.5
20. B'nin sıkıntı ve rahatsızlık işaretlerine doğru ve yerinde	5.12	5.5	1.79	1 – 9

karşılık verir.				
28. Uygun olmayan bir faaliyetten dikkatini uzaklaştırmak için B'ye kabul edebileceği bir seçenek sunar.	5.12	5	1.71	1 - 8.5
35. B'yle olan etkileşim iyi sonuçlanır. B tatmin olduğunda etkileşim sonlanır.	5.12	6	1.95	1 - 9
34. Etkileşimler bebeğin temposu ve o anki durumuna göre şekillenir.	5.04	5	1.89	1 - 8.5
13. B'yi oyalamak için kardeşlerini veya televizyonu kullanır.	5.03	4.5	1.59	1 - 8.5
85. B ile etkileşimleri tamamlanmadan sona erer.	4.94	3	1.98	1.5 - 9
30. B'yle etkileşimi daha çok aktif fiziksel manipülasyonlar içerir.	4.91	1.5	2.66	1 - 9
32. Etkileşimler B ile senkronize değil. Yani A'nın davranışını zamanlaması B'nin davranışıyla tutmuyor.	4.88	3	1.79	2 - 9
54. Etkileşimi/teması devam ettirmek için B'yle dalga geçer.	4.74	3.5 ; 4	1.61	1.5 - 9
33. Bebeğin ihtiyacına cevap verebilecek en iyi yöntemi bulmak için bir dizi müdahalede bulunur; deneme-yanılma yöntemine başvurur.	4.61	4 ; 5	1.60	1.5 - 8.5
16. Etkileşim sırasında. B'nin yavaşlama veya faaliyeti bitirme isteğini belirten işaretlerini kaçırmaz.	4.58	4	1.59	1.5 - 9
8. Odadan ayrılırken B'ye gittiğini belli eder veya açıklama yapar.	4.52	3.5	2.24	1 - 9
73. B'ye sinirlendiğinde. etkileşimi keser veya B'yle etkileşimden uzak durur.	4.51	5	1.40	1 - 9
64. Odaya tekrar girdiğinde B'yi selamlar.	4.44	5	1.38	1 - 7
12. Uyku saatleri B'nin o anki ihtiyacından ziyade A'nın düzenine göre belirlenir.	4.40	5	1.45	1.5 - 8
84. A'nın gösterdiği duygu. B'nin gösterdiği duygu ile uyumsuzdur. örtüşmez (örn.. B stresliyken A güler).	4.34	3	1.94	1.5 - 9
15. B'ye becerebileceğinin üzerinde oyun veya faaliyetleri yaptırmaya çalışır.	4.30	3	1.44	1 - 8.5
1. Etkileşime katkıda bulunması için B'ye pek fırsat tanımaz.	4.14	2.5	1.89	1.5 - 8.5
80. B kendisiyle işbirliği yapmadığı zaman rahatsız olur.	4.09	3	2.08	1 - 9
37. B'nin üzerini batırma olasılığı varsa. uygun aktivitede bile müdahale eder.	4.06	4 ; 5	1.79	1 - 8.5
56. B'nin bakımıyla ilgili pek çok "-meli. -malı"ları ya da kalıpları vardır. Rutinlere sıkı sıkıya bağlıdır.	4.04	4	1.27	1.5 - 9
25. Dikkatini aynı anda hem B'ye hem de diğer işlere vermeyi beceremediği için B'nin ipuçlarını kaçırmaz.	3.73	3	1.73	1 - 9
67. Sadece sık. uzun süren veya şiddetli sıkıntılara tepki verir.	3.67	4.5	1.45	1 - 7.5
19. B huysuzlandığında onu başka bir odaya götürür.	3.66	3 ; 4	1.39	1 - 9
82. Yakınında olduğunda B'nin hareketlerini fiziksel olarak kısıtlar.	3.66	2.5 ; 3	1.66	1 - 8
31. Pürüzsüz bir etkileşim sağlayacak bir geçiş süresi olmaksızın. B'nin yakınlık ve/veya temas arayışlarını başka bir şeye yönlendirir.	3.62	2.5	2.15	1 - 9
63. B'nin sıkıntısının farkında olduğunu B'ye hissettirir. ama müdahale etmez.	3.59	2.5 ; 4	1.66	1 - 7.5
4. Ziyaretçilerle ilgilenirken B'nin ne yaptığının farkında olmaz.	3.57	2.5	1.77	1 - 9
7. Dolandırırken veya duruşunu düzeltirken B'ye cansız bir nesneymiş gibi davranır.	3.56	2	2.15	1 - 9
86. B tatmin olmadan fiziksel teması keser.	3.38	2	1.97	1 - 9

90. B ile etkileşim sırasında cezalandırıcı veya karşılık vericidir.	3.26	1.5	2.27	1 – 9
42. Sevgi ifadeleri genelde başa kondurulan üstünkörü ve mekanik öpücüklerle sınırlıdır.	3.16	1	1.89	1 – 7.5
60. B'yi azarlar veya eleştirir.	3.14	1.5	2.16	1 – 9
88. B ile etkileşimlerinde çatışma hakimdir.	3.05	1.5	2.26	1 – 9
83. B ile etkileşimi sırasında uzak, ilgisiz.	3.04	1	2.35	1 – 9
74. B'nin keşif davranışları konusunda kaygılıdır (örn.. sürekli başında dikilir).	2.99	3	1.45	1 – 8.5
3. A'nın tepkileri tutarsızdır. kestirilemez. Düşük: Tutarlı olarak aynı şekilde tepki verir.	2.87	1.5	1.69	1 - 8
79. B'nin istekleri A'yı strese sokar.	2.87	1.5	1.89	1 – 9
87. B'nin arzularına bilfiil karşı çıkar.	2.78	2	1.59	1 – 9
61. B'nin fiziksel temas veya yakınlık isteğinden rahatsız olur.	2.68	1	1.98	1 – 8
5. B ile yakın etkileşim sırasında acemice ve tedirgin davranışlar gösterir.	2.54	1	1.78	1 – 9
70. A'nın tepkileri gecikmeli olduğundan B annesinin tepkisiyle onu doğuran hareket arasında bağlantı kuramaz.	2.45	2	1.33	1 – 9
18. Evin bebekli bir ev olduğuna dair çok az işaret vardır.	2.42	1	1.49	1 – 8.5
22. B'ye karşı kendini kapatır ve onun ilgi isteklerini farketmez.	2.34	1	1.89	1 – 9
9. Olumlu işaretleri (sesler çıkarma, gülücükler, uzanmalar gibi) gözardı eder.	2.32	1.5	1.72	1 – 8.5
21. B'nin bakım ihtiyaçları karşısında bunalır.	2.28	1	1.37	1 – 9
66. Mütemediyen tepkisizdir.	1.79	1	1.11	1 – 7

Ort = Ortalama; S = Standart Sapma; GÖA = Gözlenen Ölçüm Aralığı

Yapılan gözlemler sonucunda genel olarak anne duyarlılığı puanının ortalaması **.44** ($N = 105$, $S = .35$) olarak bulunmuştur. Çocuğun yaşı ay olarak ele alındığında 12-18 aylık çocukların annelerinin duyarlık puanı $.41$ ($N = .31$); 19-24 aylık çocukların annelerinin $.55$ ($N = 21$); 25-47 aylık çocukların annelerinin $.45$ ($N = 46$) ve 48 aydan büyük çocukların annelerinin duyarlık puanı $.27$ ($N = 7$) olarak bulunmuştur. Görüldüğü gibi 48 aydan büyük çocukların annelerinin duyarlık puanında düşüş gözlenmekle birlikte bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Anne duyarlığının annelerin eğitim düzeyine göre dağılımına baktığımızda üniversite mezunu annelerin duyarlık puanının ($Ort = .61$, $N = 19$) ortaokul/lise mezunu annelerinkine göre ($Ort = .38$, $N = 48$) anlamlı olarak daha yüksek olduğu, ilkökul mezunu annelerin duyarlık puanının ise ($Ort = .46$, $N = 35$) diğer eğitim seviyesindeki annelere göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Son olarak, kız ve erkek çocukların annelerinin duyarlık puanı karşılaştırılmış ve anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Anne Duyarlık Puanının Çocuğun Yaşı ve Anne Eğitimine Göre Dağılımı

	Anne Duyarlığı			
	N	Ort.	S	GOA
Çocuğun Yaşı				
12-18 aylık	31	.41	.44	-.67; .79
19-24 aylık	21	.55	.26	-.13;.81
25-47 aylık	46	.45	.32	-.32;.84
48 aydan büyük	7	.27	.29	-.30;.54
Anne Eğitim				
İlkokul	35	.46	.34	-.52;.79
Ortaokul- lise	48	.38	.39	-.67;.84
Üniversite	19	.61	.20	.12;.81

Ortalamalar temel alınarak yapılan sıralamada en betimleyici, orta düzeyde betimleyici ve en az betimleyici olan beşer ADSS maddesi Tablo 9’da sunulmuştur. Buna göre, en sık gözlemlenen anne davranışlarının çocuğu fark eden ve ihtiyaçlarına karşılık veren, çocuğu teşvik eden ve çocukla iletişimi içeren davranışlar olduğu görülmüştür. Çocuğa karşı tepkisiz, kendini kapatan, çocuğun ihtiyaçlarını gözardı eden ve bu ihtiyaçlar karşısında bunalan anne davranışlarının görülme sıklığı ise düşüktür. Orta düzeyde betimleyici anne davranışlarına bakıldığında ise, bir tane dolgu maddesinin dışında diğer maddelerin anne duyarlığı açısından önemli maddeler olduğu görülmüştür. Bu durum ADSS içinde sadece bir tane dolgu maddesi olması ve bu nedenle diğer maddelerin orta kümelerde değerlendirilmesi ile açıklanabilmektedir.

Tablo 9. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS)

En Betimleyici Anne Davranışları	Ort
65. B'nin verdiği işaretlere (ihtiyaçlarına) cevap verir.	8.02
6. B'nin ziyaretçilerle etkileşime girmesini destekler.	7.78
72. B gülümsediğinde ve sesler çıkardığında fark eder.	7.76
77. Ziyaret boyunca B ile konuşur. sesler çıkarır.	7.72
51. Yaşına uygun oyuncaklar verir.	7.70
Orta Düzeyde Betimleyici Anne Davranışları	
20. B'nin sıkıntı ve rahatsızlık işaretlerine doğru ve yerinde karşılık verir.	5.12
28. Uygun olmayan bir faaliyetten dikkatini uzaklaştırmak için B'ye kabul	5.12

edebileceği bir seçenek sunar.

35. B'yle olan etkileşim iyi sonuçlanır. B tatmin olduğunda etkileşim sonlanır.	5.12
34. Etkileşimler bebeğin temposu ve o anki durumuna göre şekillenir.	5.04
13. B'yi oyalamak için kardeşlerini veya televizyonu kullanır.	5.03

En Az Betimleyici Anne Davranışları

18. Evin bebekli bir ev olduğuna dair çok az işaret vardır.	2.42
22. B'ye karşı kendini kapatır ve onun ilgi isteklerini farketmez.	2.34
9. Olumlu işaretleri (sesler çıkarma, gülücükler, uzanmalar gibi) gözardı eder.	2.32
21. B'nin bakım ihtiyaçları karşısında bunılır.	2.28
66. Mütemediyen tepkisizdir.	1.79

Türk kültüründeki anne davranışlarının genel profilini daha iyi anlamak için Bailey ve arkadaşlarının (1997) önerdikleri yol izlenmiş ve PQMethod programı kullanılarak faktör analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılan anneler ‘duyarlı/duyarsız’ ve ‘uyumlu/uyumsuz/ olmak üzere iki grupta toplanmışlardır. ‘Duyarlı/duyarsız’ grubunda yer alan annelerin genel olarak çocuklarının ihtiyaçlarını farkettikleri, onlara cevap verdikleri ve soğuk ve ilgisiz davranmaktan kaçındıkları görülmüştür. ‘Uyumlu/uyumsuz’ grubunda yer alan annelerin ise çocuklarıyla olan etkileşimlerinde sınırlayıcı oldukları, etkileşimin hızı ve içeriği konusunda müdahaleci oldukları görülmüştür (Ayrıntılı bilgi için bkz Sunum-Ek 2).

Anne Duyarlılığı ile Güvenli Bağlanma Arasındaki İlişkiler

“Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti” ile ölçülen güvenli bağlanma düzeyi ile “Anne Davranışları Sınıflandırma Seti” ile ölçülen anne duyarlılığının yakından ilişkili oldukları bulunmuştur. Bu ilişkinin genel örüntüsü basit ve kısmi korelasyonlarla ayrıntılı olarak irdelenmiştir. Anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma değişkenleri arasındaki basit korelasyonlar değerlendirildiğinde, olumlu ebeveyn davranışı olarak nitelendirilen anne duyarlılığı ile güvenli bağlanma boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur ($r = .32, p < .001, N = 105$). Diğer taraftan, anne eğitim düzeyi ve çocuk yaşı kontrol edildiğinde anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma değişkenleri arasındaki kısmi korelasyonlar değerlendirildiğinde; anne duyarlılığı ile güvenli bağlanma boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur ($r = .34, p < .001, N = 102$).

Sonuç olarak bağımsız gözlemciler tarafından ölçülen anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma arasındaki ilişkiler bir arada ele alındığında; anne eğitim düzeyi ve çocuğun yaşının kontrol edildiği ve edilmediği durumlarda anne duyarlılığı ile çocuğun güvenli bağlanma

örüntüsü arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, literatürde anne duyarlılığı ile çocuğun güvenli bağlanma örüntüsü ilişkilerine paralellik göstermektedir. Takip eden bölümde, bu temel iki boyut arasındaki ilişkiler ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Faktör Analizleri

Bu bölümde BDSS ve ADSS maddeleri ile yapılan faktör analizleri sonuçları sunulmaktadır. Çocuk bağlanma ve anne duyarlılık davranışlarının ülkemizde nasıl bir örüntü gösterdiğini daha iyi anlamak için maddeler üzerinde faktör analizleri ve yapısal eşitlik maddeleri ile ek analizler yapılmıştır. Ancak, ilgili ölçeklerde madde sayısının fazla olması, buna karşın analizlerde kullanılan kişi sayısının az olması nedeniyle faktör analizi sonuçları çok dikkatli yorumlanmalıdır ve bu bulguların sadece dolaylı ipuçları sunduğu dikkate alınmalıdır.

BDSS Faktör Analizi Sonuçları

BDSS maddeleri ile yapılan faktör analizleri, örneklem darlığının etkisini de dikkate alarak, 35 dolgu maddesi dahil edilmeden gerçek sınıflama için kullanılan 55 madde ile yapılmıştır. Varimax döndürme yöntemi ile yapılan faktör analizleri sonucunda üç faktörlü çözümün uygun olduğu görülmüştür. Bu faktörler; ‘*kaygıya karşı kararsızlık*’ (örn., “çocuk annesinin ayrılmasına üzüldüğünde, o gittikten sonra ağlamaya devam eder ve hatta öfkelenir”, “çocuk oyundan sonra annesine döndüğünde bazen belirgin bir neden yokken huysuzlanır”), ‘*yakınlığa karşı kaçınma*’ (örn., . çocuk annesinin onu tutmasını, sarmasını ve kucaklamasını talep eder ve bunlardan hoşlanır”, “çocuk annesinden bağımsızdır. Kendi başına oynamayı tercih eder, oynamak istediğinde annesinden kolaylıkla ayrılır”) ve ‘*amaca uygun ortaklık davranışında başarısızlık*’ (örn., “annesini çocuğun istediğini hemen yapmadığında, çocuk annesi bu isteğini hiç yerine getirmeyecekmiş gibi davranır”) olarak adlandırılmıştır. On yedi maddeden oluşan ilk faktör toplam varyansın %14.60’ını, 14 maddeden oluşan ikinci faktör %10.30’unu ve 9 maddeden oluşan üçüncü faktör ise toplam varyansın %7’sini açıklamıştır. Cronbach alfa değerleri ‘*kaygıya karşı kararsızlık*’ faktörü için .86, ‘*yakınlığa karşı kaçınma*’ faktörü için .87 ve ‘*amaca uygun ortaklıkta başarısızlık*’ faktörü için ise .80 olarak bulunmuştur (Tablo 10).

Tablo 10. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Faktör Yapısı

BDSS Maddeleri	Kaygıya karşı Kararsızlık	Yakınlığa karşı Kaçınma	Amaca uygun başarısız ortaklık
13. Çocuk annesinin ayrılmasına üzüldüğünde, o gittikten sonra ağlamaya devam eder ve hatta öfkelenir	.74		
66. Çocuk ona arkadaşça davranan yetişkin misafirlere kolayca ısınır.	-.74		
50. Zamanla onlara ısınsa bile, misafirler geldiğinde çocuğun ilk tepkisi onları görmezden gelmek veya onlardan kaçınmak olur.	.65		
75. Evde, annesi odanın dışına çıktığında çocuk huzursuzlanır veya ağlar.	.64		
78. Çocuk, ebeveynleri ve/veya büyükanne/büyükbabası dışındaki kişiler tarafından kucağa alınmaktan veya kucaklanmaktan hoşlanır.	-.60		
67. Eve misafir geldiğinde çocuk onlardan kendisine çok ilgi göstermelerini ister.	-.59		
60. Annesi ona 'tamam' veya 'bir şey olmaz' gibi sözlerle güven verdiğinde çocuk, başlangıçta onu korkutan veya tedirgin eden şeylere yaklaşır veya onlarla oynar.	-.55		
49. Yeni birileri eve ziyarete geldiğinde çocuk utangaç bir gülümsemeyle annesine koşar.	-.54		
9. Çocuk çoğu zaman tasasız, neşeli ve oyuncudur.	-.54		
2. Çocuk oyundan sonra annesine döndüğünde bazen belirgin bir neden yokken huysuzlanır.	.53	-.32	.44
33. Çocuk bazen annesine kucaktan inmek istediğini hissettirir; bırakıldığında ise huysuzlanır veya tekrar kucağa alınmak ister.	.53	-.32	
6. Çocuk annesinin yanındayken oynamak istediği bir şey gördüğünde mızırardanır veya annesini o yöne çekiştirir.	.51		
36. Çocuk keşifleri için anneyi üs olarak kullandığını açıkça gösteren bir örüntü sergiler. Oynamak için uzaklaşır, geri döner veya annenin yanında oynar, tekrar uzaklaşır ve bu böyle sürer (Düşük: Her zaman annenin yakınındadır veya annesi çağırmadığı/almadığı sürece hep uzaktadır).	-.51		
72. Eğer misafirler çocuğun yaptığı bir şeye güler veya onaylarsa, çocuk aynı şeyi tekrar tekrar yapar.	-.49		
25. Annenin görüş alanının dışında oynarken çocuk kolayca annesinin gözünden kaçabilir.	.47		

15. Annesi ondan isterse çocuk, yeni tanıdığı insanlarla konuşmaya isteklidir, onlara oyuncaklarını ve neler yapabildiğini gösterir.	-41	
48. Eğer isterlerse, çocuk ilk defa karşılaştığı yetişkinlerin sahip olduğu şeyleri tutmasına veya onları paylaşmasına kolaylıkla izin verir.	-36	
64. Çocuk annesiyle oyun oynarken onun üstüne tırmanmaktan ve sarmaş dolaş olmaktan hoşlanır.		.79
11. Çocuk annesi açıkça istekte bulunmadan veya çağırmadan da sıklıkla ona sarılır veya sokulur.		.77
44. Çocuk annesinin onu tutmasını, sarmasını ve kucaklamasını talep eder ve bunlardan hoşlanır.		.77
35. Çocuk annesinden bağımsızdır. Kendi başına oynamayı tercih eder, oynamak istediğinde annesinden kolaylıkla ayrılır.		-.68
28. Çocuk annesinin kucağında rahatlamaktan hoşlanır.		.66
59. Çocuk bir faaliyeti veya bir oyuncakla oynamayı bitirdiğinde faaliyetler arasında annesine dönmeksizin genellikle yapacak başka bir şey bulur.		-.65
43. Çocuk, anneye yakın durur veya ona sık sık döner. Bu davranışlar annenin nerede olduğunu takip etmek için gerekenden daha sıktır.	.43	.64
47. Anne gülümser ve bunun bir eğlence olduğunu hissettirirse, çocuk oyunda yüksek sesleri veya zıplatılıp hoplatılmayı kabul eder ve bunlardan hoşlanır.		.57
83. Çocuk sıkıldığında yapacak bir şeyler bulmak için annesinin yanına gider.		.52
53. Annesi onu kaldırıp kucağına aldığında çocuk kollarıyla annesini sarar veya ellerini omuzuna koyar.		.51
27. Annesi şakalaşır takıldığında çocuk güler.		.47
90. Anne çok uzağa giderse çocuk onu takip eder ve oyununa annenin gittiği yerde devam eder.	.34	.43
87. Anne çocuğun yaptığı bir şeye güler veya onaylarsa, çocuk aynı şeyi tekrar tekrar yapar.		.36
86. Çocuk annesinin onu taklit etmesini sağlamaya çalışır veya annesi onu kendiliğinden taklit ettiğinde bunu hemen fark eder ve bu çocuğun hoşuna gider.		.31
19. Çocuk, annesi bir şey getirmesini veya kendisine vermesini istediğinde söz dinler.		-.77
74. Annesi çocuğun istediğini hemen yapmadığında, çocuk annesi bu isteğini hiç yerine getirmeyecekmiş gibi davranır.		.73

38. Çocuk, anneye karşı talepkar ve sabırsızdır. Anne istediğini hemen yapmazsa çocuk ısrar eder ve mızımızlanır.				.71
79. Çocuk en ufak şeyde annesine kızar, parlar.				.66
81. Çocuk annesine istediği şeyi yaptırabilmek için ağlar.	.32			.64
61. Anneyle sertçe oynar. Fiziksel oyunlar sırasında anneye vurur, onu tırmalar veya ısırır.				.50
24. Anne çok kararlı konuştuğunda veya ona karşı sesini yükselttiğinde, çocuk annesini mutsuz ettiği için üzülür, keyfi kaçır veya utanır.				-.39
54. Anne sadece yardım etmeye çalışırken çocuk annesi işini bozacakmış gibi davranır.				.35
1. Çocuk, annesi isterse oyuncaklarını, eşyalarını ya da çeşitli şeyleri onunla kolaylıkla paylaşır veya tutmasına izin verir.				-.33
Açıklanan Varyans (%)	14.60	10.30		7.00
Özdeğer	8.03	5.67		3.85
Cronbach Alfa değerleri	.86	.87		.80

ADSS Faktör Analizi Sonuçları

Doksan madde içeren ADSS'nin faktör analizi bir dolgu maddesi (“*atıştırarak besleyici şeyler verir*”) çıkartılarak kalan 89 madde ile yapılmıştır. Varimax döndürme yöntemi ile yapılan faktör analizi sonucunda beş faktörlü çözümün uygun olduğu görülmüştür. Bu faktörler sırasıyla; ‘*çocukla çatışmalı etkileşimler*’ (örn., “etkileşimin içeriği ve hızı bebeğin tepkilerinden ziyade anne tarafından belirlenir”), ‘*mesafeli bakım*’ (örn., “bebek ile etkileşimi sırasında uzak, ilgisiz”), ‘*güvenli üs sağlama*’ (örn., “bebek için ilgi çekici fiziksel ortamlar yaratır”), ‘*çocuğun olumsuz duygularına duyarlık*’ (örn., “ağlamalara/sızlanmalara anında cevap verir”) ve ‘*ulaşılabilirlik*’ (örn., “bebeğin kendisine istediği zaman ulaşabileceği bir ortam sağlar”) olarak isimlendirilmiştir. Açıklanan toplam varyansın %32.84’ünü 17 maddeden oluşan ilk faktör, % 10.59’unu 18 maddeden oluşan ikinci faktör, % 7.02’sini 12 maddeden oluşan üçüncü faktör, % 6.78’ini 9 maddeden oluşan dördüncü faktör ve %4.59’unu 7 maddeden oluşan beşinci faktör açıklamıştır. Cronbach alfa değerleri ‘*çocukla çatışmalı etkileşimler*’, ‘*mesafeli bakım*’, ‘*güvenli üs sağlama*’, ‘*çocuğun olumsuz duygularına duyarlık*’ ve ‘*ulaşılabilirlik*’ faktörleri için sırasıyla .95, .95, .88, .89 ve .86 olarak bulunmuştur (Tablo 11).

Tablo 11. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Faktör Yapısı

	Çocukla çatışmalı etkileşimler	Mesafeli bakım	Güvenli üs sağlama	Çocuğun olumsuz duygularına duyarlık	Ulaşılabilirlik
53. Etkileşimler sırasında yavaşlayıp bebeğin tepkisini bekler.	-.84				
34. Etkileşimler bebeğin temposu ve o anki durumuna göre şekillenir.	-.81				
71. Bebeğin odaklandığı şey etrafında etkileşimi sürdürür.	-.80				
17. Etkileşimin içeriği ve hızı bebeğin tepkilerinden ziyade anne tarafından belirlenir.	.78				
59. Uygun faaliyetlerini kesmez, bunlara devam etmesine izin verir.	-.78				
1. Etkileşime katkıda bulunması için bebeğe pek fırsat tanımaz.	.77				
80. Bebek kendisiyle işbirliği yapmadığı zaman rahatsız olur.	.76				
16. Etkileşim sırasında bebeğin yavaşlama veya faaliyeti bitirme isteğini belirten işaretlerini kaçırır.	.73				
87. Bebeğin arzularına bilfiil karşı çıkar.	.73			-.33	
60. Bebeği azarlar veya eleştirir.	.71			-.38	
55. Bir birey olarak bebeğe saygı duyar; yani kendi arzularıyla uyuşmasa bile bebeğin davranışını kabul edebilir.	-.70			-.32	
52. Sözlü yasaklamalar kullanır ("Hayır" veya "Yapma" gibi).	.69				
88. B ile etkileşimlerinde çatışma hakimdir.	.69			-.37	
90. B ile etkileşim sırasında cezalandırıcı veya karşılık vericidir.	.61			-.34	
32. Etkileşimler bebek ile senkronize değil. Yani annenin davranışını zamanlaması B'nin davranışıyla tutmuyor.	.59	-.50			
75. Çevreyi tek başına keşfetmesi için bebeği teşvik eder.	-.58				

79. Bebeğin istekleri anneyi strese sokar.	.58	-.32		
83. Bebek ile etkileşimi sırasında uzak, ilgisiz.		.83	.33	
43. Bebekle etkileşim sırasında canlıdır (canlandırmalar taklitler yapar).		-.80		
42. Sevgi ifadeleri genelde başa kondurulan üstünkörü ve mekanik öpücüklerle sınırlıdır.		.78		
57. Bebekle etkileşimden keyif aldığı belli olur.	-.40	-.78		
49. Bebekle etkileşim için isteklidir. fırsat kollar.		-.78		
78. Bebekle sosyal/etkileşimsel oyunlar oynar.		-.75		
68. Bebeğin tepkilerinden anlaşıldığı gibi etkileşimler uygun düzeyde heyecan verici ve güçlüdür.	-.37	-.74	.30	
5. Bebekle yakın etkileşim sırasında acemice ve tedirgin davranışlar gösterir.		.70		
81. Bebeğe olumlu duygularını kendiliğinden (spontan olarak) gösterir.		-.68		
47. Sevgisini dokunarak. okşayarak gösterir.		-.66		
85. Bebek ile etkileşimleri tamamlanmadan sona erer.		.61		.44
61. Bebeğin fiziksel temas veya yakınlık isteğinden rahatsız olur.		.60	.32	
77. Ziyaret boyunca bebek ile konuşur. sesler çıkarır.		-.57	.48	
31. Pürüzsüz bir etkileşim sağlayacak bir geçiş süresi olmaksızın bebeğin yakınlık ve/veya temas arayışlarını başka bir şeye yönlendirir.	-.30	.57	.33	
22. Bebeğe karşı kendini kapatır ve onun ilgi isteklerini farketmez.		.57	.50	
30. Bebekle etkileşimi daha çok aktif fiziksel manipülasyonlar içerir.		-.55	-.38	
14. Ziyaretçiyle konuşmak veya başka bir şey yapmak için bebekle etkileşimini pat diye keser.		.52		.44
13. Bebeği oyalamak için kardeşlerini veya televizyonu kullanır.		.42		
18. Evin bebekli bir ev olduğuna dair çok az işaret vardır.			-.75	

51. Yaşına uygun oyuncaklar verir.		.69	
66. Mütemediyen tepkisizdir.	.45	-.69	
50. Bebek için ilgi çekici fiziksel ortamlar yaratır.		.67	
70. Annenin tepkileri gecikmeli olduğundan bebek annesinin tepkisiyle onu doğuran hareket arasında bağlantı kuramaz.		-.66	
58. Çevreyi düzenlerken bebeğin ihtiyaçlarını göz önüne alır.		.58	
65. Bebeğin verdiği işaretlere (ihtiyaçlarına) cevap verir.	-.33	.57	.42
84. Annenin gösterdiği duygu, bebeğin gösterdiği duygu ile uyumsuzdur, örtüşmez.		-.56	
33. Bebeğin ihtiyacına cevap verebilecek en iyi yöntemi bulmak için bir dizi müdahalede bulunur; deneme-yanılma yöntemine başvurur.	.31	-.54	
39. Bebekle etkileşim sırasında öğreticidir.		.52	
62. Bebeğin tepkilerinden de anlaşıldığı gibi bebeğin ipuçlarını doğru yorumlar.	-.32	.52	
21. Bebeğin bakım ihtiyaçları karşısında bunalır.		-.50	
26. Ağlamalara/sızlanmalara anında cevap verir.			.85
63. Bebeğin sıkıntısının farkında olduğunu bebeğe hissettirir ama müdahale etmez.			-.81
67. Sadece sık uzun süren veya şiddetli sıkıntılara tepki verir.			-.79
69. Bebek sıkıntılı olduğunda fark eder (örn.. ağladığında. huysuzlandığında veya sızlandığında)			.71
44. Bebeğin kendi duygulanımlarını kontrolü konusundaki beklentileri gerçekçidir.		.35	.61
20. Bebeğin sıkıntı ve rahatsızlık işaretlerine doğru ve yerinde karşılık verir.	-.36	.41	.60
76. Bebeği yatıştırmak için yakın fiziksel temas kullanır.		-.30	.58
19. Bebek huysuzlandığında onu başka bir odaya götürür.			-.53
89. Annenin müdahaleleri bebeği tatmin eder.			.42
2. Ziyaret süresince bebeğin ne yaptığını yakından izler.			.78
24. Yerini bebeği görebileceği/duyabileceği bir şekilde			.71

ayarlar.

23. Bebeğin kendisine istediği zaman ulaşabileceği bir ortam sağlar.

.69

4. Ziyaretçilerle ilgilenirken bebeğin ne yaptığının farkında olmaz.

.36

.35

-.68

25. Dikkatini aynı anda hem bebeğe hem de diğer işlere vermeyi beceremediği için bebeğin ipuçlarını kaçıır.

.38

.51

-.58

8. Odadan ayrılırken bebeğe gittiğini belli eder veya açıklama yapar.

.55

27. Ziyaretçiyle sohbet gibi başka faaliyetler yaparken bile bebeğin stres içeren ve içermeyen tüm işaretlerine cevap verir.

.55

.44

Açıklanan Varyans (%)

32.84

10.59

7.02

6.78

4.59

Özdeğer

20.69

6.67

4.43

4.27

2.89

Cronbach Alfa değerleri

.95

.95

.88

.89

.86

Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Bu bölümde temel değişkenler (çocuğun güvenli bağlanması, çocuğun bağımlılığı ve anne duyarlılığı) ile sonuç değişkenleri (çocuğun problem davranışları, çocuğun mizacı, evlilik içi iletişim şekilleri, anne davranışları ve annenin bağlanması) arasındaki korelasyonlar incelenmiştir.

Tablo 12’de de görüldüğü gibi, anne eğitimi ve çocuğun yaşı kontrol edildikten sonra, çocuğun kaygılı/depresif ve içekapanıklık gibi içselleştirme problemleri ile güvenli bağlanma arasında olumsuz yönde bir ilişki bulunmuştur. Bir başka deyişle, güvenli bağlanan çocukların için anneleri tarafından daha az içselleştirme problem davranışları beyan edilmiştir. Annelerin çocukları için beyan ettikleri toplam problemler de aynı şekilde çocuğun güvenli bağlanması ile olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur. Bunun yanında, çocuğun mizacı ele alındığında *duygusallık* alt boyutu ile çocuğun bağımlılığının olumsuz yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Evlilik içi iletişim şekilleri boyutlarından *saldırgan iletişimin* çocuğun bağımlılığı ve anne duyarlılığı ile olumsuz yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir. Son olarak, *annenin ilgi-bakım davranışlarının* çocuğun güvenli bağlanması ile olumlu; *sınırlandırma davranışlarının* ise çocuğun bağımlılığı ile olumsuz yönde ilişkili oldukları bulunmuştur.

Tablo 12. Okul Öncesi Dönem Örnekleminde Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	Çocuğun Güvenli Bağlanması	Çocuğun Bağımlılığı	Anne Duyarlılığı
Çocuğun Problem Davranışları (ÇDKL)			
İçselleştirme	-.19*	.12	-.05
Dışsallaştırma	-.10	-.12	.00
Toplam problemler	-.20*	-.10	-.12
Çocuğun Mizacı (ÇMÖ)			
Duygusallık	.08	-.33**	.08
Hareketlilik	-.09	-.04	.03
Sosyallık	.03	-.14	-.10
Evlilik İçi İletişim Şekilleri			
Yapıcı İletişim	-.03	-.05	-.03
Yapıcı Olmayan İletişim	-.16	-.12	-.12
Saldırgan İletişim	-.04	-.19*	-.19*
Talep/kaçınma Örüntülü İletişim	-.07	-.04	-.05
Anne Davranışları (Block EDÖ)			
İlgi-Bakım	.17*	-.07	.15
Sınırlandırma	.15	-.17*	-.04
Annenin Bağlanması (YİYE-II)			
Kaygı	.12	.08	-.10
Kaçınma	-.08	.14	-.11

Not: Çocuğun yaşı ve anne eğitim düzeyi kontrol edilmiştir.

* p < .10, **p < .05

ADSS ve BDSS'deki maddelerle yapılan faktör analizi sonucu elde edilen alt boyutlar arası ilişkiler, annenin eğitimi ve çocuğun yaşı kontrol edildikten sonra korelasyon analizi ile incelenmiştir. Buna göre, anne duyarlılığına ilişkin çocukla çatışmalı etkileşimler ($r = .22$), güvenli üs sağlama ($r = -.52$), çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık ($r = -.20$) ve ulaşılabilirlik ($r = -.25$) bağlanmanın önemli bir parçası olan kaygı ve kararsızlık boyutu ile ilişkili bulunmuştur. Bunun yanında mesafeli bakım ile yakınlığa karşı kaçınma ($r = -.26$) ve amaca uygun ortaklıkta başarısızlık ($r = .21$) alt boyutları da ilişkili bulunmuştur (Tablo 13).

Tablo 13. ADSS ve BDSS alt boyutları arasındaki korelasyonlar

	Kaygı ve Kararsızlık	Yakınlığa Karşı Kaçınma	Amaca Uygun Ortaklıkta Başarısızlık
Çocukla Çatışmalı Etkileşimler	.22*	-.23*	.06
Mesafeli Bakım	.03	-.26**	.21*
Güvenli Üs Sağlama	-.52***	-.03	-.38***
Çocuğun Olumsuz Duygularına Duyarlılık	-.20*	.12	-.02
Ulaşılabilirlik	-.25*	.06	-.17

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Anne Duyarlılığının Güvenli Bağlanma Üzerindeki Rolü

Erken dönem örnekleminde anne duyarlılığı ve bebeğin güvenli bağlanma puanı arasındaki ilişki Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak da sınanmıştır. Modelin sınanmasında Kenny, Kashy ve Bolger'in (1998) önerileri temelinde bazı stratejiler kullanılmıştır. Modelleri belirlerken ilk adım ölçüm modelini test etmek olmuştur. Ölçüm modeli farklı göstergelerle temsil edilen gizil değişkenlerin toplanan veriye ne kadar uyum sağladığını gösteren bir doğrulayıcı faktör analizidir. İkinci adım, önerilen modelle diğer alternatif modelleri karşılaştırarak en iyi çözümü bulmayı hedefleyen yapısal modelin testini içermektedir. Bütün analizlerde önceki bulgular ışığında çocuğun yaşı, cinsiyeti ve annenin eğitim düzeyinin kontrol edildiği kısmi korelasyon matrisleri en yüksek olasılık kestirim yöntemi (maximum likelihood estimation technique) kullanılarak sınanmıştır. Takip eden YEM analizlerinde Bollen (1989) ve Hu ve Bentler'in (1999) önerileri kriter olarak kullanılmıştır. Buna göre:

- df/ki kare oranının 5'ten küçük olması,
- RMSEA değerinin .05 veya .10'dan küçük olması,
- Uyum indexlerindeki parametrelerin (örn., CFI, GFI, AGFI) .85 ve üstü bir değer olması.

Çocuğun Güvenli Bağlanması Anne Duyarlığının Rolü

Önerilen bu modelde okul öncesi dönemdeki çocukların güvenli bağlanması üzerinde annelerinin duyarlı davranışlarının rolü YEM analizi kullanılarak test edilmiştir (Bkz. Şekil 2).

Ölçüm Modeli

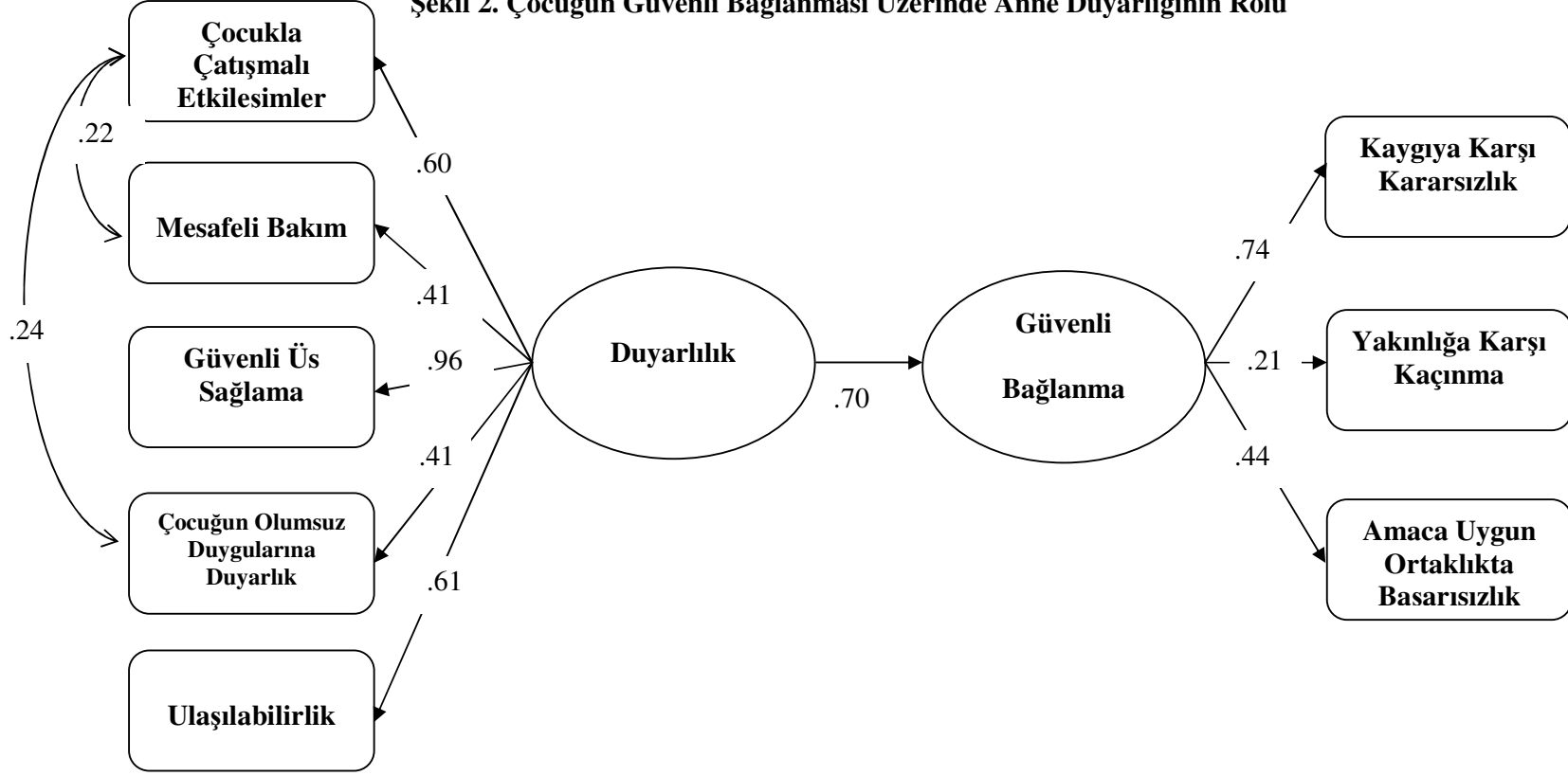
İki gizil değişkenli ölçüm modeli LISREL 8.51(JORESKOG ve SORBOM, 1993) paket programı aracılığıyla test edilmiştir. Buna göre, annenin duyarlığı ADSS'deki alt boyutlardan *çocukla çatışmalı etkileşimler, mesafeli bakım, güvenli üs sağlama, çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık ve ulaşılabilirlik* değişkenlerinden oluşmaktadır. Bu boyutlardan *çocukla çatışmalı etkileşimler* ve *mesafeli bakım* değişkenleri ters çevrilmiştir. Çocuğun güvenli bağlanması ise BDSS'deki alt boyutlardan *kaygı ve kararsızlık, yakınlığa karşı kaçınma ve amaca uygun ortaklıkta başarısızlık* değişkenlerinden oluşmaktadır. Bu gözlenen değişkenlerin hepsi güvenli bağlanma gizil değişkenini oluşturmak için ters çevrilmiştir. İlk sonuçlar sonunda modifikasyon endeksinin önerileri de göz önüne alınarak, ölçüm modeli kabul edilebilir düzeye getirilmiştir ($\chi^2 (17, N=98)=48.62, p<.001, GFI=.89, AGFI=.77, NNFI=.77, CFI=.86, RMSEA=.14$). Önerilen değişiklikler kuramsal temele uygun olarak yapıldıktan sonra yapısal model test edilmiştir. Buna göre çocukla çatışmalı etkileşimler, mesafeli bakım ve çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık göstergelerinin hataları ilişkilendirilmiştir. Buna göre anne duyarlığı gizil değişkenini temsil eden göstergelerin yükleri .41 ile .96 arasında değişmektedir. Çocuk bağlanma güvenliği gizil değişkenini ise yükleri .21 ile .74 arasında değişen göstergeler oluşturmaktadır.

Yapısal Model

Ölçüm modeli sonunda önerilen değişiklikler yapıldıktan sonra iki gizil değişkenli yapısal model test edilmiştir (Bkz. Şekil 2). Model uyum değerlerinden, verinin önerilen modele görece orta düzeyde güçlü bir uyum gösterdiği anlaşılmaktadır ($\chi^2 (17, N=98)=48.62, p<.001, GFI=.89, AGFI=.77, NNFI=.77, CFI=.86, RMSEA=.14$). Ancak, modeldeki yapısal ilişkiye bakıldığında, annenin duyarlığının çocuğun güvenli bağlanmasını güçlü bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Standardize edilmiş beta değerinin .70 olması, ölçüm hataları kontrol edildikten sonra anne duyarlığı ile çocuğun güvenli bağlanma düzeyi arasındaki yapısal ilişkin çok güçlü olduğuna işaret etmektedir. Bu analizler, aynı zamanda, genel bir duyarlık

ile bağlanma arasındaki ilişkinin yanı sıra, duyarlık ve bağlanma alt alanları arasındaki ilişkilerin de incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Şekil 2. Çocuğun Güvenli Bağlanması Üzerinde Anne Duyarlılığının Rolü



ÇALIŞMA 2

Bu bölümde orta çocukluk dönemi (ilköğretim 4. ve 5. sınıf) örnekleminde toplanan verilerin analiz ve sonuçları sunulmaktadır.

Gereç ve Yöntem

Katılımcılar

Projenin orta çocukluk kısmına ilköğretim 4. ve 5. sınıfa devam eden toplam 1931 çocuk ($yaş_{ort} = 10.16$, $S = .66$), 1614 anne ($yaş_{ort} = 36.51$, $S = 4.99$), ve 1490 baba ($yaş_{ort} = 40.76$, $S = 5.39$) katılmıştır. Çocukların 978'i kız ($yaş_{ort} = 10.13$, $S = 0.65$), 953'ü erkek ($yaş_{ort} = 10.18$, $S = 0.64$) öğrencidir. İlköğretim grubunda dört ilden (Ankara = 390; Mersin = 422; Samsun, 491; Manisa = 628), ilin özelliklerini temsil ettiği düşünülen semtlerden dörder adet okul seçilmiştir. Ulaşılan 3050 öğrenciden ailesinin onay formunu dolduran 2009 çocuk ve onların ebeveynleri çalışmaya katılmıştır. Örnekleme ilişkin ayrıntılı tanımlayıcı bilgiler Tablo 14 ve 15'te sunulmuştur.

Tablo 14 . Örnekleme ait genel tanımlayıcı bilgiler

	Ankara N=390 %20.2	Mersin N=422 %21.9	Samsun N=491 %25.4	Manisa N=628 %32.5	Toplam N= 1931
Cinsiyet					
Kız	200 (%51.3)	223 (%52.8)	256 (%52.1)	299 (%47.6)	978 (50.6)
Erkek	190 (%48.7)	199 (%47.2)	235 (%47.9)	329 (%52.4)	953 (%49.4)
Yaş					
Dokuz	155 (%39.7)	89 (%21.1)	222 (%45.2)	310 (%49.4)	776 (%40.2)
On	199 (%51.0)	227 (%53.8)	251 (%51.1)	285 (%45.4)	962 (%49.8)
Onbir	36 (%9.2)	106 (%25.1)	18 (%3.7)	33 (%5.3)	193 (%10.0)
Anne Eğitim					
Okur -Yazar					
Değil	8 (%2.1)	15 (%3.6)	7 (%1.5)	22 (%3.6)	52 (%2.8)
İlkokul	85 (%22.0)	124 (%29.8)	119 (%25.2)	250 (%40.7)	578 (%30.6)
Ortaokul	52 (%13.5)	61 (%14.7)	65 (%13.7)	87 (%14.1)	265 (%14.0)
Lise	125 (%32.4)	135 (%32.5)	155 (%32.8)	181 (%29.4)	596 (%31.5)
Üniversite ve Üstü	116 (%30.01)	81 (%19.5)	127 (%26.8)	75 (%12.2)	399 (%21.1)
Baba Eğitim					
Okur -Yazar					
Değil	3 (%.8)	3 (%.7)	2 (%.4)	8 (%1.3)	16 (%.8)
İlkokul	42 (%10.9)	81 (%19.5)	56 (%12.0)	171 (%27.8)	350 (%18.6)
Ortaokul	48 (%12.4)	82 (%19.7)	75 (%16.1)	102 (%16.6)	307 (%16.3)
Lise	125 (%32.4)	136 (%32.7)	155 (%33.2)	170 (%27.6)	586 (%31.1)
Üniversite ve Üstü	168 (%43.5)	114 (%24.7)	179 (%38.3)	164 (%26.7)	625 (%33.2)

Tablo 15. Okul Dönemi Katılımcıların Demografik Özellikleri

	<i>Kız</i> (N = 978)			<i>Erkek</i> (N = 953)			<i>Toplam</i> (N = 1931)		
	<i>Ort</i>	<i>S</i>	<i>Ranj</i>	<i>Ort</i>	<i>S</i>	<i>Ranj</i>	<i>Ort</i>	<i>S</i>	<i>Ranj</i>
Çocuklar									
Yaş	10.14	0.66	8.42-12.08	10.18	0.66	8.17-13.00	10.16	.66	8.17-13
Anneler									
Yaş	36.40	4.96	22-57	36.51	4.96	24-52	36.5	5.01	22-57
Babalar									
Yaş	40.77	5.44	23-63	40.69	5.49	27-61	40.75	5.45	19-63
Eğitim Düzeyi									
	Okuma-yazma yok	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise	Üniversite (2 yıllık)	Üniversite (4 yıllık)	Yüksek lisans ve doktora		
Anneler									
Kız	%0	%15.6	%6.9	%16.5	%4.9	%5.6	%0.6		
Erkek	%0	%18.6	%5.2	%15.9	%4.3	%5.6	%0.3		
Toplam	%0	%34.2	%12.1	%32.4	%9.2	%11.1	%0.9		
Babalar									
Kız	%0	%10.1	%7.4	%15.3	%5.9	%10.8	%0.8		
Erkek	%0	%10.4	%7.7	%14.5	%6.3	%9.1	%1.6		
Toplam	%0	%20.5	%15.1	%29.8	%12.2	%19.9	%2.4		

İşlem

Araştırmaya başlamadan önce örneklem için belirlenen okulların listesi ve çalışma ile ilgili bütün bilgiler (proje önerisi ve ölçekler) Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderilerek gerekli yasal izinler ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan araştırma izni alınmıştır. Okul yöneticileri ve öğretmenlerle toplantılar düzenlenerek araştırma amacı anlatılmış ve veri toplaması için planlamalar yapılmıştır. Veri toplama süreci, ilgili okullarda çalışan psikolojik rehberlik ve danışma uzmanı öğretmenlerle yakın işbirliği içerisinde yürütülmüştür.

Veri toplamasına ilişkin ayrıntılı bir yönerge hazırlanmış ve bu yönerge takip edilerek veri toplanmıştır (Bkz. [Ek-8](#)). Bu örneklemedeki veriler öğrencilerin devam ettiği sınıflarda iki araştırmacı tarafından sınıf öğretmeni nezaretinde toplanmıştır. Anket uygulaması iki ders saati içerisinde tamamlanmıştır. Daha önce belirlenen gün ve ders saatlerinde hem annesi hem de babası tarafından çalışmaya katılmasına izin verilen öğrencilerden veri toplanmıştır. Çocuklardan veri toplandıktan sonra, anne ve babalarının dolduracağı anketler kapalı zarflarda çocuklara verilerek geri getirmeleri gereken tarihler belirtilmiştir. Ebeveynleri tarafından doldurularak kapalı zarf içinde çocuklar vasıtasıyla geri gönderilen anketler sınıf öğretmenleri tarafından biriktirilmiş ve iki proje asistanı tarafından okullara gidilerek teslim alınmıştır (ayrıntılar için bkz. [Ek-9](#)).

Ölçme Araçları

Projenin temel amaçlarından biri de literatürde çocuğun gelişiminde bağlanma, ilgi, bakım ve ebeveyn uygulamalarıyla ilgili olarak kullanılan ölçme araçlarının Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin (geçerlik ve güvenilirliklerinin) Türk örnekleminde sınanmasıdır. Herhangi bir psikolojik ölçme aracı bir başka kültürde uygulanmadan önce ölçeğin ölçtüğü değişkenle ilgili kavramsallaştırmanın, ölçeğin uyarlanacağı kültürdeki kavramsal yapıyla denkliğinin ve bağlama uygunluğunun incelenmesi gereklidir. Belirtilen amaç doğrultusunda hem ölçeklerin dayandığı kuramsal/kavramsal çerçeve hem de ölçeklerin uygulanacağı gelişimsel dönem dikkate alınarak ölçme araçları gelişim ve sosyal psikoloji alanında çalışan altı kişilik bir uzman grup tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Yapılan çevirilerin İngilizce'ye tekrar çevirisi, Türkçe ve İngilizce'ye aynı düzeyde hakim olan bir sosyal psikolog tarafından yapılmıştır. Çeviri ve tekrar çeviriler dikkate alınarak ölçeklere son hali verilmiştir (Ölçek bataryası için Bkz. [Ek-10,11,12](#)).

Aşağıda ilköğretim örnekleminde öğrencilere ve ebeveynlerine uygulanan ölçeklerin psikometrik özelliklerine ilişkin analiz sonuçları ve ölçek bilgileri sunulmuştur. Bu bölümde önce uygulanan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı bilgiler sunulmakta daha sonra da psikometrik özellikleri ile ilgili yapı geçerliğini (faktör analizi) sınamaya yönelik analiz sonuçları verilmektedir.

Orta çocukluk dönemi için kullanılan anket bataryasında Ebeveyn Davranışları Ölçeği, Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği, Akademik Benlik Algısı Ölçeği, Çocuğun Aile İçi Çatışmaya İlişkin Algısı ve Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri yer almaktadır. Anne ve babalar ise Ebeveyn Davranışları Ölçeği, İlişkilerde Mutluluk Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, O'Leary-Porter Çatışma Ölçeğini doldurmuşlardır. Anneler bu ölçeklere ek olarak Güçler ve Güçlükler Ölçeği ile Mizaç Ölçeğine de cevap vermişlerdir.

Ebeveyn Davranışları Ölçeği (EDÖ)

Hem genel hem de Türk kültürüne özgü anne-baba davranışlarını içermesi amaçlanan EDÖ 52 maddeden oluşmaktadır. EDÖ'nün oluşturulmasında mevcut farklı ölçeklerden yararlanılmış ve araştırmacılar tarafından ilgili boyutlar dikkate alınarak yeni maddeler geliştirilmiştir. Ölçekteki maddelerin hangi kaynaktan alındığına ilişkin bilgi Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Ebeveyn Davranışları Ölçeğinde Kullanılan Maddelerin Kaynakları

<i>Maddeler (Alt-boyutlara göre)</i>	<i>Geliştiren</i>
10. (R) Annen sana karşı çok sert davranır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
45. (R) Annenin sana vurduğu veya seni dövdüğü olur mu?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
6. (SY) Yaptığın bir şey yüzünden, annenin "artık seni sevmeyeceğini" söylediği olur mu?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
13. (R) Annen sana herkesin içinde kötü sözler söyler mi?	EMBU,7
17. (R) Annenin durup dururken sana kızgın davrandığı olur mu?	EMBU,1
25. (R) Annenin sana karşı çok kaba davrandığı olur mu?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
5. (R) Annen yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni ağır bir şekilde cezalandırır mı?	EMBU,21
32. (R) Yanlış bir şey yapmadığın halde annenin seni cezalandırdığı olur mu?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
20. (R) Annen sana hiçbir işi başaramadığını söyler mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
51. (R) Evde bir şey ters gittiğinde annen hemen seni mi suçlar?	EMBU,13

15. (PK) Anneni hayal kırıklığına uğrattığında seninle göz göze gelmekten kaçınır mı?	Barber, 1996
38. (R) Annen diğer çocuklardan daha kötü veya başarısız olduğunu söyler mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
4. (PK) Diyelim ki anneni üzdün. Onu memnun edene kadar seninle konuşmadığı olur mu?	Barber, 1996
11. (SY) Anneni her üzgün gördüğünde bunun senin suçun olduğunu düşünür müsün?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
14. (DY) Annen sana kızdığında kendisi de üzülür mü?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
8. (DY) Yaşına kötü bir şey geldiğinde annen seni rahatlatmaya çalışır mı?	EMBU,12
3. (DY) Annen üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
42. (DY) Kötü bir şey yaptığında annen sana kızmadan önce nedenini sorar mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
23. (DY) Annen, senin zamanının eğlenceli geçmesine çalışır mı (örneğin; tatile, akrabalara göndererek, sana güzel kitaplar alarak)?	EMBU, 6
49. (DY) Annen sana sevgisini kucaklayarak veya sarılarak gösterir mi?	EMBU,14
30. (DY) Annen sana sıcak ve sevecen davranır mı?	EMBU,19
37. (DY) Bir işi başardığında annen seninle gurur duyar mı?	EMBU,23
39. (SY) Annen ailede yapılan her şeyin senin için yapıldığını söyler mi?	Olsen, et. al, 2002
18. (SY) Annenin istemediği gibi bir çocuk olmaktan korkar mısın?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
33. (SY) Anneni hayal kırıklığına uğrattığını hisseder misin?	Olsen, et. al, 2002
43. (M) Ödevlerini yaparken annen sana sen istemediğin halde karışır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
44. (M) Annen senin bir konudaki düşünce ve kararlarını ısrarla değiştirmeye çalışır mı?	Barber, 1996
50. (M) Annen sana sormadan odandaki eşyaların yerini değiştirir mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
16. (M) Annen oyuncaklarıyla ne oynayacağına karışır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
29. (M) Sen bir şey söylemeye çalışırken annen konuyu değiştirir mi?	Barber, 1996
31. (M) Üstün pislenir diye annenin bazı oyunları oynamana izin vermediği olur mu?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
24. (M) Annen yaptığın bir işi beğenmezse, o işi zorla senden alıp kendi yapar mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
26. (SY) Annen sana bebekmişsin gibi davranır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
22. (M) Annen sen konuşurken cümlelerini tamamlar mı?	Barber, 1996
34. (SY) Annen sana kızdığında daha önce yaptığın	Barber, 1996

hataları sürekli söyleyip durur mu?

27. (K) Annen seni arkadaşlarınla karşılaştırır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
19. (K) Annen derslerin konusunda seni arkadaşlarınla karşılaştırır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
12. (K) Annen başka çocukları sana örnek gösterir mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
35. (K) Annen arkadaşlarının notlarını sana sorar mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
40. (K) Annen derslerin konusunda seni kardeşin, ağabeyin/ablan veya akraba çocuklarıyla karşılaştırır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
52. (SY) Annenin, sadece istediği bir şeyi yaparsan seni seveceğini söylediği olur mu?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
2. (SY) Annen senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?	Olsen et al.2002
9. (SY) Annenle aynı fikirde olmadığında sana karşı daha az sevecen davranır mı?	Barber, 1996
46. (SY) Annen senin yaşına uygun davranmadığını sık sık söyler mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
1. (AK) Annen kendi başına bir şey yapmandan hoşlanır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
7. (AK) Oynarken annen "Gözümün önünden ayrılma" der mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
21. (AK) Annen terleyip terlemediğini sürekli kontrol eder mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
28. (AK) Sence annen sana çok mu karışır?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
36. (AK) Annen arkadaşlarının kim olduğuna karışır mı?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
41. (AK) Annen sağlığın konusunda çok endişelenir mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.
48. (AK) Annen evin uzağında oynamana izin verir mi?	Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

Not: Maddelerin yer aldığı alt boyutlar orijinal ölçeklerde belirtildiği psikolojik kontrol boyutlarında yer almıştır. Bu maddelerden bazıları faktör analizleri sonucunda orijinal ölçeklerden farklı gruplara yerleştirilmiştir. **R**= Reddetme; **DY**=Duygusal Yakınlık; **M**=Müdehaleci; **K**=Karşılaştırma; **SY**=Suçluluk Yaratma; **AK** = Aşırı Koruma

Öğrencilerden her bir maddeye anne ve babalarının davranışlarını düşünerek cevap vermeleri istenmiştir. Değerlendirmeler 4 aralıklı ölçek kullanılarak yapılmıştır (1 = hayır; 2 = evet, bazen; 3 = evet, çoğu zaman; 4 = evet, her zaman). Öğrenciler ebeveyn davranışları ölçeğini anne ve babaları için ayrı ayrı doldurmuşlardır. Anne ve babalar için ise ölçek maddeleri uygun ifadeyle biçimlendirilmiş ve anne babalar, ölçeği kendi ebeveynlik davranışlarını dikkate alarak doldurmuşlardır.

Ebeveyn davranışları ölçeğinin faktör yapısı 52 madde üzerinde faktör analizi yoluyla ayrıntılı olarak her üç grupta da (çocuk, anne ve baba) incelenmiştir. Bu uygulamada dört farklı kaynaktan (çocukların anne ve babaları için yaptığı iki değerlendirme ile anne ve babaların yaptıkları değerlendirmeler) alınan ölçek puanları değerlendirilmiştir. Faktör analizleri bu dört değerlendirme dikkate alınarak yapılmıştır (Çocuk/Anne, Çocuk/Baba, Anne ve Baba). Çocuk ve ebeveyn değerlendirmelerinin birbirleriyle karşılaştırılabilir olması için aynı madde ve alt boyutların bütün gruplarda bulunması gerekmektedir. Bu nedenle çocuğun değerlendirmeleri temel alınarak bütün değerlendirmeleri en iyi şekilde temsil eden örüntü yakalanmaya çalışılmıştır. Bütün analizlerde aynı faktör altında bulunmayan ya da ilgili faktörü temsil etmeyen maddeler elenerek tek bir ölçek formatı elde edilmiştir.

Önce, çocuğun anne davranışlarına ilişkin yaptığı değerlendirmelere, 52 madde üzerinden temel bileşenler (faktör) analizi uygulanmıştır. Faktör sayısının sınırlandırılmadığı ilk analizde özdeğeri 1'in üzerinde sekiz faktör elde edilmiştir. Yukarıda belirtilen faktör sayısı kriterleri dikkate alınarak yapılan değerlendirmede beş faktörlü çözümün uygun olduğu görülmüştür. Promax döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizinde beş faktörlü çözüm sonunda toplam varyansın %37.02'si açıklanmıştır. Ölçeğin maddelerinin faktör yükleri Tablo 15'te verilmiştir. Beş faktöre verilen isimler ve açıkladıkları varyanslar aşağıda özetlenmektedir.

Reddetme davranışına karşılık gelen birinci faktör toplam varyansın %18.68'ini; *duygusal yakınlık* olarak isimlendirilen ikinci faktör % 7.99'unu; *müdahalecilik* boyutu % 4.21'ini; *karşılaştırma* boyutu % 3.15'ini ve *suçluluk yaratma* boyutu varyansın % 2.99'unu açıklamıştır. Her bir faktörün Cronbach alfa cinsinden iç tutarlık katsayıları Tablo 15'te görüldüğü gibi, sırasıyla .85, .73, .57, .78 ve .39 olarak bulunmuştur.

Reddetme alt boyutunda yer alan maddelerin 4'ü Arindell ve arkadaşları (1999) tarafından geliştirilen EMBU (My Memories of Upbringing) ölçeğinden alınmıştır. Geriye kalan 6 madde ise araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Bu faktördeki maddelerin daha çok, ebeveynlerin çocuğun ihtiyaç ve isteklerine duyarsız kalma, cezalandırma ve çatışma gibi reddetme içeren davranışlardan oluştuğu görülmektedir. (örn., "Annen sana karşı çok sert davranır mı?"). Bunun tersine, *duygusal yakınlık* boyutu daha çok sıcaklık, kabul, özel ilgi gösterme, koşulsuz sevgi ve ihtiyaçlara karşı duyarlık göstergesi olan davranışlardan oluşmaktadır (örn., "Başına kötü bir şey geldiğinde annen seni rahatlatmaya çalışır mı?"). Bu alt ölçekte yer alan 8 maddenin 5'i EMBU ölçeğinden alınmıştır. Geriye kalan üç madde

ise araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. *Suçluluk yaratma* boyutunu ölçmek amacıyla 9 madde seçilmiştir. Bunların 3’u Olsen ve arkadaşlarının (2002) geliştirmiş olduğu psikolojik kontrol leğinden alınmış, diğer altı madde araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

Toplamda onsekiz maddeden oluşan *karşılaştırma* (6), *müdahale* (5), ve *aşırı koruma* (7) psikolojik kontrol alt boyutlarındaki maddelerden bazıları araştırmacılar tarafından gündelik deneyimler ve kültürel pratikler gözönüne alınarak oluşturulmuştur. Projede kullanılan ebeveynlik ölümündeki psikolojik kontrol boyutu, Barber (1996) tarafından geliştirilen psikolojik kontrol ölçeğindeki maddelerden oluşmaktadır (Tablo 16). Ancak faktör analizi sonucunda maddelerin bazıları farklı ölçeklerin alt boyutlarından alınmıştır.

Son olarak, bu 5 boyuta ek olarak araştırmacılar tarafından “aşırı koruma” davranışlarına karşılık gelen 7 madde yazılmıştır. Ancak, aşırı koruma maddeleri diğer boyutlarla olan yüksek korelasyonu nedeniyle ebeveyn davranışları ölçeğinde yer alan diğer maddelerle birlikte faktör analizine tabii tutulmamıştır. Bu raporda takip eden ayrıntılı analizlerde çocukların ve onların ebeveynlerinin beyan ettiği aşırı koruma boyutu ele alınmamıştır.

Bu çalışmada literatürde “psikolojik kontrol” olarak bilinen genel ana-baba tutumu alt boyutlar düzeyinde ölçülmüştür. Bu alt boyutlardan birisi olan *müdahaleci* davranışlar, çocuğun özerkliğine ya da özerklik algısına doğrudan ya da dolaylı engelleyici müdahalelere karşılık gelen davranışlardan oluşmaktadır (rn., “*Annen sana sormadan odadaki eşyaların yerini değiştirir mi?*”). *Karşılaştırma* boyutu ise genellikle çocuğun motivasyonunu arttırmak niyetiyle onları farklı alanlarda akran ya da benzer kişiler ile karşılaştırmayı içermektedir (rn., “*Annen derslerin konusunda seni arkadaşlarıyla karşılaştırır mı?*”). Son olarak, *suçluluk yaratma* davranışları ebeveynin çocuğun istenmeyen davranış ve sonuçlar nedeniyle bir suçluluk duygusu uyandırmayı ifade etmektedir (rn., “*Annen senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?*”). Bunlara ek olarak yukarda belirtildiği gibi aşırı koruma da ebeveyn kontrolünün bir alt boyutudur. Ancak, faktör analizlerinde aşırı korumaya ilişkin maddeler dikkate alınmadığından analizlerde de ebeveyn kontrolünün bir alt boyutu olarak dikkate alınmamıştır. Aşırı koruma ile ilişkili ayrıntılı analizler projeden yapılan yayınlarda görülebilir(bkz., SÜMER ve KAğITçIBAŞI, basımda).

Çocuğun baba davranışlarına ilişkin beyanından elde edilen verilere dayanılarak yapılan ikinci paralel analizde ise benzer Şekilde beş faktörlü zm elde edilmiştir. Promax döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizi bu yorumlanabilir beş faktörün toplam varyansın %38.73’ünü açıkladığını göstermiştir. Buna göre reddetme boyutu toplam

varyansın %21.03'ünü, duygusal yakınlık %8.15'ini, müdahalecilik %2.97'sini, karşılaştırma %3.87'sini ve suçluluk yaratma %2.71'ini açıklamaktadır. Ölçek maddelerinin faktör yükleri ve her bir boyutun iç tutarlık katsayıları Tablo 17'de sunulmuştur.

Anne beyanına dayanan Ebeveyn Davranışları Ölçeğinden alınan veriler temelinde Promax döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizi sonucunda çocuğun bildirimine göre elde edilen beş faktörlü yapıyla tutarlı bir yapı bulunmuştur. Beş faktörlü yapı toplam varyansın %34.30'unu açıklamaktadır. Diğer paralel formlarda olduğu gibi birinci faktör olarak reddetme toplam varyansın %19.04'ünü açıklarken, duygusal yakınlık %5.32'sini, müdahaleci %3.51'ini, karşılaştırma %3.38'ini ve suçluluk yaratma %3.05'ini açıklamaktadır. Her bir faktörün iç tutarlık katsayısı Tablo 17'de sunulmuştur.

Son olarak, babalardan alınan verilere Promax döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizi sonucunda beş faktörle toplam varyansın %31.89'u açıklanmıştır. Reddetme boyutu toplam varyansın %15.03'ünü açıklarken, duygusal yakınlık %6.58'ini, müdahale %3.89'unu, karşılaştırma %3.34'ünü ve suçluluk yaratma %3.05'ini açıklamaktadır. Bu beş boyutun iç tutarlık katsayısı ve her bir maddenin faktör yükleri Tablo 17'de sunulmuştur.

Sonuç olarak, Tablo 17'de de görüleceği üzere, çocuğun anne-baba ve anne babanın kendileri için beyanlarında farklı boyutlara yerleşen 4. ve 11. maddelerin yeri, kuramsal olarak anne-babanın beyanı daha doğru bulunduğu için çocuk bildirimlerine dayalı boyutlarda değiştirilmiştir.

Elde edilen faktörlerdeki maddelerin ortalama puanları hesaplanarak ebeveyn davranışlarına karşılık gelen sürekli değişkenler oluşturulmuş ve temel analizlerde bu değişkenler kullanılmıştır. Bu faktörlere göre oluşturulan ve aynı maddelerin yer aldığı alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları Tablo 17'de verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi alfa katsayıları çocuklar için .87 (algılanan reddetme-baba) ile .38 (algılanan suçluluk yaratma-baba) arasında değişmektedir. Sadece üç madde ile ölçülmesi nedeniyle suçluluk yaratma alt ölçeğinde güvenilirlik katsayıları hem çocuklar hem de ebeveynler için görece düşük düzeydedir.

Tablo 17. Ebeveynlik Davranışları Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Anne N=1926					Baba N=1905					Anne Rapor N=1609					Baba Rapor N=1489				
	R	DY	M	Kar	SY	R	DY	M	Kar	SY	R	DY	M	Kar	SY	R	DY	M	Kar	SY
10. Annen sana karşı çok sert davranır mı?	0.73					0.80					0.70					0.63				
45. Annenin sana vurduğu veya seni dövdüğü olur mu?	0.72					0.72					0.59					0.65				
6. Yaptığın bir şey yüzünden, annenin "artık seni sevmeyeceğini" söylediği olur mu?	0.62					0.56					0.39									
13. Annen sana herkesin içinde kötü sözler söyler mi?	0.62					0.80					0.60					0.64				
17. Annenin durup dururken sana kızgın davrandığı olur mu?	0.59					0.72					0.49					0.50				
25. Annenin sana karşı çok kaba davrandığı olur mu?	0.61					0.82					0.74					0.68				
5. Annen yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni ağır bir şekilde cezalandırır mı?	0.60					0.67					0.39			0.31		0.51				
32. Yanlış bir şey yapmadığın halde annenin seni cezalandırdığı olur mu?	0.51					0.49										0.32				
20. Annen sana hiçbir işi başaramadığını söyler mi?	0.46					0.63					0.46		0.31			0.32				
51. Evde bir şey ters gittiğinde annen hemen seni mi suçlar?	0.38		0.31			0.51					0.35					0.32				
15. Anneni hayal kırıklığına uğrattığında seninle göz göze gelmekten kaçınır mı?	0.35														0.57					
38. Annen diğer çocuklardan	0.33					0.44							0.44							

daha kötü veya başarısız olduğunu söyler mi?									
4. Diyelim ki anneni üzdün. Onu memnun edene kadar seninle konuşmadığı olur mu?	0.31	0.40					0.65		0.45
11. Anneni her üzgün gördüğünde bunun senin suçun olduğunu düşünür müsün?	0.31		0.31	0.31			0.65		0.68
14. Annen sana kızdığında kendisi de üzülür mü?	0.71	0.72				0.50	0.32	0.53	
8. Başına kötü bir şey geldiğinde annen seni rahatlatmaya çalışır mı?	0.67	0.71				0.60		0.49	
3. Annen üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?	0.67	0.66				0.58		0.52	
42. Kötü bir şey yaptığında annen sana kızmadan önce nedenini sorar mı?	0.66	0.66			-0.44	0.29		0.42	
23. Annen, senin zamanının eğlenceli geçmesine çalışır mı (örneğin; tatile, akrabalara göndererek, sana güzel kitaplar alarak)?	0.57	-0.35	0.56			0.47		0.58	
49. Annen sana sevgisini kucaklayarak veya sarılarak gösterir mi?	0.51	-0.36	0.50		0.33	0.61		0.64	
30. Annen sana sıcak ve sevecen davranır mı?	0.51	-0.44	0.50			0.50		0.57	
37. Bir işi başardığında annen seninle gurur duyar mı?	0.48	-0.35	0.49			0.51		0.61	
39. Annen ailede yapılan her şeyin senin için yapıldığını söyler	0.39				0.59		0.30	0.31	0.32

mi?					
18. Annenin istemediği gibi bir çocuk olmaktan korkar mısın?	0.38		0.42		0.40
33. Anneni hayal kırıklığına uğrattığını hisseder misin?	0.33		0.45		0.46
43. Ödevlerini yaparken annen sana sen istemediğin halde karışır mı?	0.63	0.54	0.71	0.51	0.47
44. Annen senin bir konudaki düşünce ve kararlarını ısrarla değiştirmeye çalışır mı?	0.60		0.45	0.38	0.33
50. Annen sana sormadan odadaki eşyaların yerini değiştirir mi?	0.54	0.32	0.55	0.32	0.46
16. Annen oyuncaklarıyla ne oynayacağına karışır mı?	0.55	0.44	0.51	0.46	0.50
29. Sen bir şey söylemeye çalışırken annen konuyu değiştirir mi?	0.51	0.36		0.31	0.42
31. Üstün pisenir diye annenin bazı oyunları oynamana izin vermediği olur mu?	0.46		0.37	0.46	0.45
24. Annen yaptığın bir işi beğenmezse, o işi zorla senden alıp kendi yapar mı?	0.43			0.40	0.44
26. Annen sana bebekmişsin gibi davranır mı?	0.41		0.39	0.51	0.52
22. Annen sen konuşurken cümlelerini tamamlar mı?	0.32		0.48	0.51	0.42
34. Annen sana kızdığında daha önce yaptığın hataları sürekli söyleyip durur mu?	0.32				0.47

27. Annen seni arkadaşlarınla karşılaştırır mı?	0.86		0.37		0.82					0.68									0.78	
19. Annen derslerin konusunda seni arkadaşlarınla karşılaştırır mı?	0.84		0.40		0.84					0.80									0.76	
12. Annen başka çocukları sana örnek gösterir mi?	0.75		0.37		0.73					0.78									0.72	
35. Annen arkadaşlarının notlarını sana sorar mı?	0.56				0.52					0.51									0.56	
40. Annen derslerin konusunda seni kardeşin, ağabeyin/ablan veya akraba çocuklarıyla karşılaştırır mı?	0.55		0.38	0.38	0.64					0.71									0.65	
52. Annenin, sadece istediği bir şeyi yaparsan seni seveceğini söylediği olur mu?	0.63				0.52					0.47									0.36	
2. Annen senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?	0.54				0.62					0.41									0.33	
9. Annenle aynı fikirde olmadığında sana karşı daha az sevecen davranır mı?	0.44			0.37	0.30					0.46									0.29	
46. Annen senin yaşına uygun davranmadığını sık sık söyler mi?	0.37		0.33	0.37	0.30	0.32				0.32									0.48	
Özdeğerler	8.22	3.52	1.85	1.38	1.31	9.25	3.59	1.31	1.71	1.19	8.38	2.34	1.55	1.49	1.34	6.61	2.89	1.71	1.47	1.34
Açıklanan Varyans (%)	18.68	7.99	4.21	3.15	2.99	21.03	8.15	2.97	3.87	2.71	19.04	5.32	3.51	3.38	3.05	15.03	6.58	3.89	3.34	3.05
Cronbach Alfa Değerleri	.85	.73	.57	.78	.39	.87	.76	.55	.77	.38	.77	.64	.61	.77	.46	.73	.68	.55	.76	.46

¹Promax Rotation metodu kullanılmıştır

²**R**= Reddetme; **DY**=Duygusal Yakınlık; **M**=Müdehaleci; **Kar**=Karşılaştırma; **SY**=Suçluluk Yaratma

³Her gruptaki ortak faktör yükü kalınlaştırılarak gösterilmiştir. .29'un altındaki yükler tabloda gösterilmemiştir.

Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (KGBÖ, Kerns Security Scale)

Kerns, Klepac ve Cole (1996) tarafından geliştirilen KGBÖ, orta çocukluk ve erken ergenlik dönemindeki (9 – 12 yaş) çocukların anne ve babalarına bağlanma düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Türkçe'ye Sümer ve Anafarta (Basımda) tarafından uyarlanan KGBÖ, 7'si ters kodlanmış toplam 15 maddeden oluşmaktadır. Her maddede aynı boyutta zıt yönleri vurgulanan, farklı iki çocuğun tanımı verilmektedir (örn: *“Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirler AMA bazı çocuklar annelerine güvenip güvenmeyecekleri konusunda emin değildirler”*). Katılımcılardan öncelikle bu iki çocuktan hangisine daha çok benzediklerini seçmeleri, ardından da seçtikleri çocuğa “Biraz” mı yoksa “Çok” mu benzediklerini işaretlemeleri istenmektedir. Böylece her bir madde dört aralıklı ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Yüksek puanlar ebeveynlere karşı güvenli bağlanmaya karşılık gelmektedir. Ölçeğin alt boyutları, çocukların bağlanma figürlerinin duyarlı ve ulaşılabilir olacaklarına ne oranda güvendiklerini (örn., *“Bazı çocukların annelerinin yardım edeceklerine inanmaları kolaydır AMA bazı çocuklar için ise annelerine inanmak zordur.”*), stres altında iken bağlanma figürlerine güvenme eğilimlerini (örn., *“Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanlarına giderler AMA bazı çocuklar da üzgün olduklarında annelerinin yanlarına gitmezler”*) ve bağlanma figürleri ile iletişim kurma kolaylığını ve isteklilik düzeylerini (örn., *“Bazı çocuklar annelerinin onları dinlemediklerini düşünürler AMA bazı çocuklar da annelerinin onları gerçekten dinlediklerini düşünürler”*) ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu projede çocuklar ölçeği hem anneleri hem de babaları için ayrı doldurmuşlardır.

Bu projede varimax döndürme yöntemi ile yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin faktör yapısı değerlendirilmiş ve tek faktörlü yapının uygun olduğu bulunmuştur. Bu faktör yapısı toplam varyansın anne formu için %25'ini, baba formu için ise %29'unu açıklamaktadır. Ölçeğin maddelerinin faktör yükleri anne formu için .31 ile .66 arasında, baba formu için .25 ile .68 arasında değişmektedir. Cronbach alfa değerleri anne formu için .77, baba formu için .81 olarak bulunmuştur (Tablo 18).

Tablo 18. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeğinin Faktör Yapısı

Maddeler	<i>Anne</i> (N= 1901)	<i>Baba</i> (N= 1887)
12. Bazı çocuklar annelerinin/babalarının onları dinlemediklerini düşünürler AMA bazı çocuklar da annelerinin/babalarının onları gerçekten dinlediklerini düşünürler.	.66	.68
14. Bazı çocuklar "keşke annem/babam sorunlarımla daha çok ilgilense" derler AMA bazı çocuklar da annelerinin/babalarının onlara yeterince yardım ettiklerini düşünürler.	.63	.64
8. Bazı çocuklar annelerinin/babalarının onları gerçekten sevmediklerinden endişe duyarlar AMA bazı çocuklar da annelerinin/babalarının onları sevdiklerinden gerçekten emindirler.	.61	.65
*9. Bazı çocuklar annelerinin/babalarının onları gerçekten anladıklarını hissederler AMA bazı çocuklar da annelerinin/babalarının onları gerçekten anlamadıklarını hissederler.	.59	.62
*4. Bazı çocuklar annelerinin/babalarının onlarla yeterince zaman geçirdiklerini düşünürler AMA bazı çocuklar da annelerinin/babalarının onlarla yeterince zaman geçirmediklerini düşünürler.	.55	.62
11. Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında annelerinin/babalarının yanlarında olamayacaklarını düşünerek endişelenirler AMA bazı çocuklar da ihtiyaç duyduklarında annelerinin/babalarının yanlarında olacaklarından emindirler.	.54	.57
7. Bazı çocuklar "Keşke anneme/babama daha yakın olabilseydim" derler AMA bazı çocuklar da annelerine/babalarına olan yakınlıklarıyla mutludurlar.	.50	.49
5. Bazı çocuklar annelerine/babalarına ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten pek hoşlanmazlar AMA bazı çocuklar da annelerine/babalarına ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten hoşlanırlar.	.49	.47
*3. Bazı çocukların annelerinin/babalarının yardım edeceklerine inanmaları kolaydır AMA bazı çocuklar için ise annelerine/babalarına inanmak zordur.	.47	.55
*1. Bazı çocuklar annelerine/babalarına kolayca güvenirler AMA bazı çocuklar da annelerine/babalarına güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirler.	.47	.53
*13. Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin/babalarının yanlarına giderler AMA bazı çocuklar da üzgün olduklarında annelerinin/babalarının yanlarına gitmezler.	.46	.52
*10. Bazı çocuklar annelerinin/babalarının onları terk etmeyeceklerinden gerçekten emindirler AMA bazı çocuklar da bazen annelerinin/babalarının onları terk edebileceğinden endişelenirler.	.44	.49
2. Bazı çocuklar yaptıkları her şeye annelerinin/babalarının çok karıştıklarını hissederler AMA bazı çocuklar da annelerinin/babalarının kendi başlarına bir şeyler yapmalarına izin verdiklerini hissederler.	.39	.36
*15. Bazı çocuklar anneleri/babaları etrafta olduklarında kendilerini daha iyi hissederler AMA bazı çocuklar da	.31	.38

anneleri/babaları etrafta olduklarında kendilerini gerçekten daha iyi hissetmezler.

6. Bazı çocuklar annelerine/babalarına pek çok şey için ihtiyaç duymaz AMA bazı çocuklar da annelerine/babalarına pek çok şey için ihtiyaç duyar.

.25

Özdeğer

3.78

4.28

Açıklanan Varyans

%25.21

%25.52

Cronbach Alpha Katsayısı

.77

.81

* Ters kodlanan ifadeler.

Akademik Benlik Algısı Ölçeği (ABAÖ; Academic Self-Description Questionnaire)

Marsh (1992) tarafından 12-18 yaş arasındaki gençlerin akademik benlik kavramını ölçmek amacıyla geliştirilen ölçek orijinalde toplam 102 madde ve 11 boyuttan oluşmaktadır. Bu araştırma kapsamında ölçeğin Matematik ve Sözel alanlarına ilişkin alt boyutları kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe standardizasyonu Özdemir (2002) tarafından yapılmıştır. Öğrencilerden, ölçeğin Matematik (6 madde: örn. “Kendimi yaşitlarımla karşılaştırdığımda Matematikte iyiyim”) ve Türkçe (6 madde: örn. “Kendimi yaşitlarımla karşılaştırdığımda Türkçede iyiyim”) ile ilgili toplam 12 maddesini 4 dereceli likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir (1 = çok yanlış, 2 = yanlış, 3 = doğru, 4 = çok doğru). Her bir alt ölçekten elde edilen ortalama puan, çocuğun alana özgü akademik benlik algısını temsil etmektedir. Yapılan çalışmalarla; SDQII’ nin psikometrik özellikleri (faktör yapısı ve güvenirlik) farklı kültür ve gruplarda sınanmış ve destekleyici bulgular elde edilmiştir (örn. KONG, HAU, ve MARSH, 2003; MARSH, PLUCKER, ve STOCKING, 2001). Byrne (1996) ABAÖ’ nün alt ölçeklerinin Cronbach alfa güvenirlik katsayılarının .89 ila .95 arasında değiştiğini bulmuştur.

Bu çalışmada, ölçeğin faktör yapısı varimax döndürme yöntemi ile incelenmiştir. Orijinal ölçek yapısıyla benzer şekilde; toplamda varyansın % 57 sini açıklayan iki faktörlü yapı elde edilmiştir. Ölçeğin Matematik alt boyutu varyansın %29 unu ve Türkçe altboyutu ise %28 sini açıklamaktadır. Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı, Matematik alt boyutu için .84 ve Türkçe ile ilgili benlik algısı alt boyutu için .83 olarak bulunmuştur (Tablo 19).

Tablo 19. Akademik Benlik Algısı Ölçeği’nin Psikometrik Özellikleri

Maddeler	Matematik	Türkçe
1. Kendimi yaşitlarımla karşılaştırdığımda Matematikte iyiyim.	.76	
2. Matematik dersinde hep yüksek not alırım.	.82	
3. Matematik dersinde başarılı olma umudum yok.*	.54	
4. Matematik konularını çabucak öğrenirim.	.74	
5. Matematikte şimdiye kadar hep iyi yaptım.	.83	
6. Matematik dersini çalışmak benim için kolaydır.	.72	
7. Kendimi yaşitlarımla karşılaştırdığımda Türkçede iyiyim.		.78
8. Türkçe dersinde hep yüksek not alırım.		.76
9. Türkçe dersinde başarılı olma umudum yok.*		.43
10. Türkçe konularını çabucak öğrenirim.		.79
11. Türkçede şimdiye kadar hep iyi yaptım.		.78
12. Türkçe dersini çalışmak benim için kolaydır.		.78
Özdeğer	4.72	2.10

Açıklanan Varyans	%28.92	%27.90
Chronbach Alfa Katsayısı	.84	.83

* Ters kodlanan ifadeler.

Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri (ÇSKE; State Trait Anxiety Inventory for Children)

Spielberger'ın (1973) geliştirdiği "Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri" 20'si sürekli kaygıyı (örn. "Kendimi mutsuz hissedirim.") ve 20'si durumluk kaygıyı ölçen toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Bu araştırma kapsamında, Özusta (1993) tarafından ilkökul örnekleminde Türkçe'ye uyarlanan 20 maddelik *Sürekli Kaygı (Trait Anxiety)* alt ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılardan, her bir maddenin duygu durumunu ne ölçüde yansıttığını 3 dereceli likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir (1 = *hemen hemen hiç*, 2 = *bazen*, 3 = *sık sık*). Özusta (1993) 9-12 yaş aralığında 615 çocuk üzerinde yaptığı güvenilirlik ve geçerlik çalışmasında ölçeğin yüksek düzeyde Cronbach alfa ve test - tekrar test güvenilirliğine sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca, ölçeğin kaygı bozukluğu ve diğer psikiyatrik gruplarla normal öğrenci gruplarını anlamlı şekilde ayırt ettiği bulunmuştur. Bu çalışmada, ölçeğin faktör örüntüsü oblimin döndürme yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Orjinal ölçek yapısıyla benzer şekilde; toplamda varyansın % 27 sini açıklayan tek faktörlü yapı elde edilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .85 olarak bulunmuştur (Tablo 20).

Tablo 20. Çocuklar İçin Kaygı Envanteri'nin Psikometrik Özellikleri

Maddeler	Kaygı
1. Yanlış yapacağım diye endişelenirim.	.50
2. Ağlayacak gibi olurum.	.54
3. Kendimi mutsuz hissedirim.	.52
4. Karar vermekte güçlük çekerim.	.50
5. Sorunlarımla yüz yüze gelmek bana zor gelir.	.50
6. Çok fazla endişelenirim.	.61
7. Evde sınırlarım bozulur.	.51
8. Utangacım.	.44
9. Sıkıntılıyım.	.57
10. Aklımdan geçen önemsiz düşünceleri engelleyemem ve bu beni rahatsız eder.	.56
11. Okul beni endişelendirir.	.48
12. Ne yapacağıma karar vermekte zorluk çekerim.	.60
13. Kalbimin hızlı hızlı attığını farkedirim.	.40
14. Nedenini bilmediğim korkularım var.	.61
15. Annem ve babam için endişelenirim.	.42
16. Ellerim terler.	.44
17. Kötü bir şey olacak diye endişelenirim.	.62
18. Geceleri uykuya dalmakta güçlük çekerim.	.45
19. Karnımda bir rahatsızlık hissedirim.	.46

20. Başkalarının benim hakkımda neler düşündükleri beni endişelendirir.	.56
Özdeğer	5.36
Açıklanan Varyans	%26.82
Chronbach Alfa Katsayısı	.85

Çocuğun Ailedeki Çatışmaya İlişkin Algısı (ÇAÇİA; Children's Perception of Interparental Conflict)

Grych, Seid ve Fincham (1992) tarafından geliştirilen ÇAÇİA, 10'u *algılanan korku ve tehdit* (örn. "Annemle babam tartıştıklarında kötü bir şey olacak diye korkarım."), 17'si *algılanan çatışma* (örn. "Annemle babam tartışırken birbirlerine bağırlar.") ve 16'sı *kendini suçlama* (örn. "Annemle babam genellikle benim yaptığım şeyler yüzünden tartışırlar.") boyutlarını ölçen toplam 48 maddeden oluşmaktadır. Öğrencilerden, her bir maddenin anne-babaları tartıştığında düşünce veya duygularını ne oranda yansıttığını 3 dereceli likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (1 = *yanlış*, 2 = *bazen*, 3 = *doğru*). ÇAÇİA daha önce Öz (1999) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ancak bu uyarlamada ölçeğin bütün maddeleri kullanılmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada orijinal ölçek maddelerinin çeviri ve tekrar çevirisi yapılmıştır.

Ölçeğin faktör örüntüsü oblimin dönüştürme yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. Orijinal ölçek yapısıyla benzer şekilde; sırasıyla toplam varyansın % 21.3' ünü açıklayan birinci faktör *algılanan çatışma* altboyutuna karşılık gelmekte, %7.51' i açıklayan ikinci faktör *algılanan korku ve tehdit* boyutuna ve % 6.42' sini açıklayan üçüncü faktör *kendini suçlama* boyutuna karşılık gelmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları algılanan çatışma için .86, algılanan korku ve tehdit için .82 ve kendini suçlama için ise .82 olarak bulunmuştur (Tablo 21).

Tablo 21. Çocuğun Aile İçi Çatışmaya İlişkin Algısı Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri (N=1894)

Maddeler	Algılanan Çatışma	Algılanan Korku ve Tehdit	Kendini Suçlama
12. Annemle babam bir anlaşmazlıkları olduğunda sakince konuşurlar.*	.67		
35. Annemle babam tartışırken hemen hemen hiç bağırılmazlar.*	.67		
27. Annemle babam tartıştıklarında genellikle hemen barışırlar.*	.66		
18. Annemle babam bir konu hakkında anlaşamadıklarında genellikle bir çözüm bulurlar.*	.65		
26. Annemle babam çok az tartışırlar.*	.60		
2. Annemle babam tartıştıklarında genellikle sorunu çözerler.*	.55		
22. Annemle babam tartıştıklarında genellikle durumu düzeltmelerine yardım edebilirim.*	.51		
30. Annemle babam tartışırken birbirlerine bağırlar.	.50	.41	.32
10. Annemle babamın tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder.	.48	.38	.37
1. Annemle babamın tartıştıklarını hiç görmedim.	.48		
45. Annemle babam tartışmaları bittikten sonra birbirlerine kötü davranmaya devam ederler.	.45		.44
37. Annemle babam tartışırken bir şeyler kırar veya fırlatırlar.	.43		
14. Annemle babam yanlarında ben olsam bile birbirlerine sık sık kötü davranırlar.	.43	.30	.47
21. Annemle babam tartıştıklarında birbirlerine kötü sözler söylerler.	.42		.47
17. Annemle babamı sık sık tartışırken görürüm.	.39	.33	.47
5. Annemle babam tartıştıklarında moralimi düzelterek bir şeyler yapabilirim.*	.39		
4. Annemle babam tartışırken çıldırış gibi olurlar.	.36	.35	.41
23. Annemle babam tartıştıklarında kötü bir şey olacak diye korkarım.		.79	
32. Annemle babam tartıştıklarında ikisinden birine bir zarar gelecek diye korkarım.		.72	
6. Annemle babam tartıştıklarında korkarım.		.68	
15. Annemle babam tartıştıklarında bana ne olacak diye endişelenirim.		.66	
44. Annemle babam tartıştıklarında boşanabilirler diye korkarım.		.66	
13. Annemle babam tartıştıklarında ne yapacağımı bilemem.		.58	
7. Annemle babam tartıştıklarında arada kalmış hissederim.		.57	
39. Annemle babam tartıştıklarında bana da bağırabileceklerinden korkarım.		.56	.34
43. Annemle babam tartıştıklarında hiçbir şey moralimi düzeltmez.		.50	
48. Annemle babam tartışırken benim söylediğim hiçbir şeyi	.33	.38	

dinlemezler.			
28. Annemle babam genellikle benim yaptığım şeyler yüzünden tartışırlar.			.74
25. Annemle babam tartıştıklarında. söylemeseler bile suçlu benim.			.72
16. Annemle babamın tartışmaları genellikle benim suçumdur.			.71
19. Annemle babamın tartışmaları genellikle benimle ilgili bir konudur.			.68
40. Annemle babam tartıştıklarında beni suçlarlar.			.67
36. Ben yanlış bir şey yaptığımda annemle babam genellikle tartışmaya başlarlar.			.59
3. Annemle babam sık sık benim okulda yaptıklarım yüzünden tartışırlar.			.54
24. Annemle babam tartıştıklarında annem kendi tarafını tutmamı ister.			.51
41. Annemle babam tartıştıklarında babam kendi tarafını tutmamı ister.			.47
47. Annemle babamın tartışmaları genellikle benim hatam değildir.			.40
34. Annemle babam evde sıkça birbirleri hakkında söylenirler.	.42		.37
33. Annemle babam tartıştıklarında birisinin tarafını tutmak zorundaymışım gibi hissederim.		.37	.37
11. Annemle babam birlikte mutlu olmadıkları için tartışırlar.	.31		.34
8. Annemle babamın tartışmaları benim suçum değil.*			.34
29. Annemle babam birbirlerini gerçekten sevmedikleri için tartışırlar.	.33		.33
Özdeğer	9.13	3.23	2.76
Açıklanan Varyans	% 21.24	% 7.51	% 6.42
Chronbach Alfa Katsayısı	.86	.82	.82

*Ters kodlanan maddeler

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II (YİYE-II; Experiences in Close Relationships Questionnaire–Revised)

Fraley, Waller ve Brennan (2000) tarafından geliştirilen “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II” 18’i *kaygı* (örn. “Eşimin sevgisini kaybetmekten korkarım”) ve 18’i *kaçınma* (örn. “Eşime güvenip dayanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım”) boyutlarını ölçen toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. İlkokul örnekleminde sadece anne ve babalar tarafından doldurulan ölçekte, katılımcılardan her bir maddenin eşleriyle ilişkilerindeki duygu ve düşüncelerini ne oranda yansıttığını 5 dereceli likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir ($1 = hiç katılmıyorum, 2 = biraz katılmıyorum, 3 = kararsızım/fikrim yok, 4 = biraz katılıyorum, 5 = tamamen katılıyorum$). Selçuk ve arkadaşlarının (2005) 256 üniversite öğrencisi ($Ort_{yaş} = 20.85$ yıl) ile yaptıkları güvenilirlik ve geçerlik çalışmasında, ölçeğin yüksek düzeyde Cronbach alfa (kaçınma için .90, kaygı için .86) ve test - tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu gösterilmiştir.

Bu çalışmada, ölçeğin anne ve baba formları için ayrı faktör örüntüleri varimax yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Orijinal ölçek yapısıyla benzer şekilde; toplamda varyansın sırasıyla anne için %31 ve baba için %28’ini açıkladığı bulunmuştur. Anne için kaçınma boyutuna karşılık gelen birinci faktör toplam varyansın %16.32’sini, kaygı boyutuna karşılık gelen ikinci faktör ise toplam varyansın %14.55’ini açıklamıştır. Baba için kaygı boyutuna karşılık gelen birinci faktör toplam varyansın %14.15’ini, kaçınma boyutuna karşılık gelen ikinci faktör toplam varyansın % 13.92’sini açıklamıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları hem anne hem baba versiyonları için yüksek düzeydedir ($Kaçınma_{anne} = .88, Kaçınma_{baba} = .85$ ve $Kaygı_{anne} = .85$ ve $Kaygı_{baba} = .83$) (Tablo 22).

Tablo 22. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nin Psikometrik Özellikleri

Maddeler	Anne (N= 1575)		Baba (N = 1470)	
	Kaçınma	Kaygı	Kaçınma	Kaygı
1. Eşimin sevgisini kaybetmekten korkarım.		.38		
1. Gerçekte ne hissettiğimi eşime göstermemeyi tercih ederim.		.31		.31
2. Sıklıkla, eşimin artık benimle olmak istemediği korkusuna kapılırım.		.65		.62
3. Özel duygu ve düşüncelerimi eşimle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissedirim.*	.61		.61	
4. Sıklıkla, eşimin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.		.68		.65
5. Eşime güvenip dayanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	.32	.57		.53
6. Eşimin beni, benim onu önemseydiğim kadar önemsemediğinden endişe duyarım.		.67		.66
7. Eşime yakın olma konusunda çok rahatımdır.*	.68		.64	
8. Sıklıkla, eşimin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	-.34		-.47	
9. Eşime açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	.34	.42		.39
10.İlişkilerimi kafama çok takarım.		.48		.49
11.Eşime fazla yakın olmamayı tercih ederim.				
12.Benden uzakta olduğunda, eşimin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.		.63		.52
13.Eşim benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	.33	.32		.33
14.Eşime duygularımı gösterdiğimde, onun benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.		.63		.60
15.Eşimle kolayca yakınlaşabilirim.*	.73		.59	
16.Eşimin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.*				
17.Eşimle yakınlaşmak bana zor gelmez.*	.57		.49	
18.Eşim kendimden şüphe etmeme neden olur.		.42		.46
19.Genellikle, eşimle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.*	.51		.58	
20.Terk edilmekten pek korkmam.*				
21.Zor zamanlarımda, eşimden yardım istemek bana iyi gelir.*	.69		.68	
22.Eşimin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.		.48		.55

23.Eşime hemen hemen her şeyi anlatırım.*	.69		.64	
24.Eşimin bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirdiğini hissederim.		.60		.55
25.Başımdan geçenleri eşimle konuşurum.*	.70		.65	
26.Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.		.43		.38
27.Eşim benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.		.34		.46
28.Eşim beni yakından tanırrsa, “gerçek ben”i sevmeyeceğinden korkarım.		.40		.45
29.Eşime güvenip dayanmak konusunda rahatımdır.*	.65		.61	
30.Eşimden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendir.		.33		
31.Eşime güvenip dayanmak benim için kolaydır.*	.64		.55	
32.Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım		.38		.41
33.Eşime şefkat göstermek benim için kolaydır.*	.59		.54	
34.Eşim beni sadece kızgın olduğumda önemser.		.42		.48
35.Eşim beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.*	.64		.61	
Özdeğer	7.72	3.40	3.06	7.04
Açıklanan Varyans	%16.33	%14.55	%13.92	%14.15
Chronbach Alfa Katsayısı				

*Ters kodlanan maddeler

Çocuk Mizaç Ölçeği (ÇMÖ; Temperament Survey for Children)

Buss ve Plomin (1984) tarafından geliştirilen ÇMÖ, çocukların mizacını ölçmeyi amaçlayan 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte *duygusallık*, *hareketlilik* ve *sosyallik* olmak üzere üç alt boyut bulunmaktadır. Duygusallık alt boyutu, çocuğun stres düzeyini, olumsuz duygu durumunu, tepkilerinin yoğunluğunu ve üzgün olma eğilimini ölçmektedir (örn., “*Kolayca ağlar*”). Hareketlilik alt boyutu, çocuğun motor davranışlardaki hareketliliği ve genel olarak ne düzeyde enerjik olduğunu ölçmektedir (örn., “*Yerinde duramaz.*”). Sosyallik alt boyutu ise çocuğun sosyal davranışlarını (örn., “*Kolayca arkadaş edinir*”) ve utangaçlık düzeyini (örn., “*Tanımadığı insanlara ısınması zaman alır*”) ölçmektedir. Ölçek orijinalinde anneler tarafından küçük çocuklar (7 yaş altı) için “şimdiki zaman” formatında uygulanmaktadır. Bu çalışmada, çocukların orta çocukluk döneminde oldukları dikkate alınarak maddeler, “geçmiş zaman” kipiyle ifade edilmiştir (örneğin, “*Yerinde duramaz*” maddesi, “*Yerinde duramazdı*” olarak değiştirilmiştir). Değerlendirmelerde dört aralıklı ölçek kullanılmıştır (*1 = hiçbir zaman, 2= bazen, 3=sık sık 4 = her zaman*).

Geçmiş çalışmalarda ÇMÖ'nün batı örneklemelerinde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu (örn., BUSS ve PLOMIN, 1986; HUBERT, WACHS, PETERS-MARTIN, ve GANDOUR, 1982) ve ebeveyn algısının çocukların mizacını ölçmede geçerli olduğu saptanmıştır (SLABACH, MORROW, ve WACHS, 1991). Varimax döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizi sonucunda orijinal ölçekte olduğu gibi üç alt boyut bulunmuştur. Sosyallik alt boyutu toplam varyansın %19.58'ini, duygusallık faktörü %16.64'ünü ve hareketlilik faktörü %8.64'ünü açıklamıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sosyallik, duygusallık, hareketlilik faktörleri için sırasıyla .71, .69 ve .65 olarak bulunmuştur (Tablo 23).

Tablo 23. Mizaç Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri

Maddeler	Sosyallik	Duygusalılık	Hareketlilik
12. Arkadaş canlısıydı.	.72		
8. Kolayca arkadaş edinirdi.	.69		
3. İnsanlarla bir arada olmayı severdi.	.63		
20. Tanımadığı insanlarla kolay arkadaşlık kurardı.	.58		
5. Tek başına oynamaktansa baskalarıyla oynamayı tercih ederdi.	.54		
14. Tanımadığı insanlara ısınması zaman alırdı.*	.47	-.33	
10. Onun için insanlar diğer şeylerden daha ilgi çekiciydi.	.45		
15. Kolayca keyfi kaçırdı.		.66	
11. Sık sık huysuzlanır ve ağlardı.		.66	
2. Kolayca ağlardı.		.65	
19. Keyfi kaçtığında şiddetli tepki gösterirdi.		.61	.31
6. Duygusal olmaya meyilliydi.		.53	-.33
18. Yalnızken tek başına, ayrı kalmış hissederdi.*		.52	
7. Bir şeye başlarken yavaş hareket ederdi.		-.45	.42
4. Yerinde duramazdı.			.76
13. Çok enerjikti.	.32		.71
9. Uyanır uyanmaz koşuşturmaya başlardı.			.71
Özdeğer	3.33	2.83	1.47
Açıklanan Varyans	% 19.58	% 16.64	% 8.64
Chronbach Alfa Katsayısı	.71	.69	.65

*Ters kodlanan maddeler

O'Leary-Porter Çatışma Ölçeği (OPÇÖ; O'Leary-Porter Conflict Scale).

On maddeden oluşan OPÇÖ, Porter ve O'Leary (1980) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, anne ve babaların farklı konularda çocukların önünde ne sıklıkla tartıştıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır (örn., “Eşinizle tartışmalarınız ne sıklıkla çocuğunuzun önünde cereyan eder?”, “Siz eşinizi ne sıklıkla kişisel bir alışkanlığı nedeniyle çocuğunuzun önünde eleştirirsiniz?”). Proje ekibi tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğe, uyarlama aşamasında kültürümüzde yaygın olduğu düşünülen çatışma alanları düşünülerek 5 madde daha eklenmiştir (örn., “Okul başarısı ve ders çalışma konusunda çocuğunuzun önünde eşinizle ne sıklıkla tartışırsınız?”). Katılımcılara toplam 15 madde uygulanmıştır. Katılımcılardan eşleriyle ne sıklıkta çatışma yaşadıklarını 4 dereceli likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (1 = hiçbir zaman 2= bazen 3=sık sık 4 = her zaman).

Varimax döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizleri sonucunda, anne ve baba raporları için tek faktörlü yapı uygun bulunmuştur. Anne raporu için açıklanan varyans %29 iken baba raporu için %27 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri anne için .23 ile

.70 arasında değişirken, baba için .29 ile .67 arasında değişmektedir. Cronbach alfa değerleri ise anne raporu için .80, baba raporu için .77'dir (Tablo 24).

Tablo 24. O'Leary-Porter Çatışma Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri

Maddeler	Anne	Baba
7. Her evlilikte tartışmaların olması normaldir. Eşinizle tartışmalarınız ne sıklıkla çocuğunuzun önünde cereyan eder?	.70	.64
9. Siz veya eşiniz ne sıklıkla çocuğunuzun önünde birbirinize öfkeli sözler söylersiniz?	.68	.67
3. Eşler genellikle çocuklarının disiplini konusunda anlaşmazlığa düşerler. Siz ve eşiniz çocuğunuzun disiplini ile ilgili problemleri onun önünde ne sıklıkla tartışsınız?	.66	.60
1. Ekonomik sıkıntıların arttığı günlerde geçimle ilgili tartışmaları belirli zamanlara ve ortamlara sınırlamak zorlaşır. Siz ve eşiniz parasal konuları çocuğunuzun önünde ne sıklıkla tartışsınız?	.64	.61
5. Eşiniz ne sıklıkla sizi kişisel bir alışkanlığınız nedeniyle (örneğin; içki-sigara içmek, söylenmek, özensiz olmak ve benzeri konularda) çocuğunuzun önünde eleştirir?	.61	.53
6. Siz eşinizi ne sıklıkla kişisel bir alışkanlığı nedeniyle çocuğunuzun önünde eleştirirsiniz?	.60	.58
13. Çocuğunuzla yeterince ilgilenmediği konusunda eşinizle çocuğunuzun önünde ne sıklıkla tartışsınız?	.59	.55
4. Çocuğunuz ne sıklıkla sizi veya eşinizi, ailede kadının üstlenmesi gereken roller (örneğin; ev kadını olmak, çalışan kadın olmak, vb.) ile ilgili tartışırken duyar?	.57	.54
14. Eşler bazen çocuklarının üzerine gereğinden fazla düşüp onları aşırı korurlar. Siz eşinizle bu konuda çocuğunuzun önünde ne sıklıkla anlaşmazlığa düşersiniz?	.53	.46
8. Hepimiz aşırı stres altındayken elimizde olmadan kontrolümüzü biraz da olsa kaybederiz. Evliliğinizde öfke ne sıklıkla çocuğunuzun önünde fiziksel davranışlarla ifade edilir?	.48	.48
15. Okul başarısı ve ders çalışma konusunda çocuğunuzun önünde eşinizle ne sıklıkla tartışsınız?	.48	.47
12. Eşinizi çocuğunuzun çok şımarttığı için çocuğunuzun önünde ne sıklıkla eleştirirsiniz?	.44	.50
11. Çocuğunuzun neler ve ne kadar yediği konusunda onun önünde eşinizle ne sıklıkla tartışsınız?	.37	.41
2. Çocuklar genellikle anne ya da babasının birinden para veya izin isteyip alamadıklarında hemen diğerine giderler. Sizin çocuğunuz bunu yaptığında ne sıklıkla istediğini elde eder?	.30	.29
10. Eşinizle birbirinize olan sevginizi ne sıklıkla çocuğunuzun önünde gösterirsiniz?*	.23	
Özdeğer	4.42	3.99
Açıklanan Varyans	% 29.45	% 26.70
Chronbach Alfa Katsayısı	.80	.77

*Ters kodlanan madde

Güçler ve Güçlükler Ölçeği (GGÖ; Strengths and Difficulties Questionnaire)

Goodman (1997) tarafından geliştirilen GGÖ'nün 40'ın üzerinde farklı dilde çevirisi bulunmaktadır. Ölçek, Güvenir, Özbek, Baykara, Arkar, Şentürk ve İncekaş (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu ölçeğin, 4-16 yaşlar için anne-baba ve okul formu ile 11-16 yaş aralığındaki ergenlerin kendilerinin doldurabileceği formları bulunmaktadır. Yirmi beş maddeden oluşan GGÖ, 5 alt boyut içermektedir. Bu alt boyutlar: 'davranış sorunları' (örn., "Sıkça öfke nöbetleri olur ya da aşırı sinirlidir."), 'dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik' (örn., "Huzursuz, aşırı hareketli, uzun süre kıpırdamadan duramaz."), 'duygusal sorunlar' (örn., "Birçok kaygısı vardır. Sıkça endişeli görünür."), 'akran sorunları' (örn., "Daha çok tek başınadır, yalnız oynama eğilimindedir.") ve 'olumlu sosyal davranışlardır' (örn., "Diğer insanların duygularını önemser"). Her alt boyutun kendi içinde değerlendirilmesinin yanı sıra ilk dört boyut birlikte ele alınarak "Toplam Güçlük Puanı" elde edilmektedir.

Varimax döndürme yöntemi kullanılarak yapılan faktör analizi sonucunda üç alt boyuttan oluşan yapının uygun olduğu bulunmuştur. Sekiz maddeden oluşan ilk faktör *Dışavurum* olarak adlandırılmış (örn., "Huzursuz, aşırı hareketli, uzun süre kıpırdamadan duramaz.") ve toplam varyansın %20'sini açıklamıştır. *Olumlu sosyal davranış* olarak adlandırılan ikinci faktör 7 maddeden oluşmaktadır (örn., "Diğer çocuklarla kolayca paylaşır.") ve toplam varyansın %10'unu açıklamıştır. Üçüncü faktör ise 6 maddeden oluşmaktadır, *İçselleştirme* olarak adlandırılan (örn., "Birçok kaygısı vardır. Sıkça endişeli görünür.") bu faktör toplam varyansın %8'ini açıklamıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları her bir faktör için sırasıyla .72, .67 ve .67 olarak bulunmuştur (Tablo 25).

Tablo 25. Güçler ve Güçlükler Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri

Maddeler	Dışavurum	Olumlu Sosyal Davranış	İçselleştirme
2. Huzursuz. aşırı hareketli. uzun süre kıpırdamadan duramaz.	.72		
10. Sürekli elleri ayakları kıpır kıpırdır ya da oturduğu yerde kıpırdanıp durur.	.70		
15. Dikkati kolayca dağılır. Yoğunlaşmakta güçlük çeker.	.58		
25. Başladığı işi bitirir. dikkat süresi iyidir.*	.56	-.38	
21. Bir şeyi yapmadan önce düşünür.*	.46	-.43	
18. Sıkça yalan söyler ya da hile yapar.	.43		
12. Sıkça diğer çocuklarla kavga eder ya da onlarla alay eder.	.38		
9. Eğer birisi incinmiş. morali bozulmuş ya da		.67	

kendini kötü hissediyor ise ona yardımcı olur.			
4. Diğer çocuklarla kolayca paylaşır.		.60	
20. Sıkça başkalarına (anne, baba, öğretmen, diğer çocuklar) yardım etmeye istekli olur.		.58	
1. Diğer insanların duygularını önemser.		.54	
14. Genellikle diğer çocuklar tarafından sevilir.		.53	
7. Genellikle söz dinler. erişkinlerin isteklerini yapar.	-0.37	.46	
17. Kendinden küçüklere iyi davranır.		.46	
8. Birçok kaygısı vardır. Sıkça endişeli görünür.			.69
24. Pek çok korkusu var. Kolayca ürker.			.65
13. Sıkça mutsuz görünür. kederli ya da ağlamaktadır.			.64
16. Yeni ortamlarda gergin ya da huysuzdur. Kendine güvenini kolayca kaybeder.			.55
3. Sıkça baş ağrısı, karın ağrısı ve bulantıdan yakınır.			.52
6. Daha çok tek başınadır. yalnız oynama eğilimindedir.			.48
5. Sıkça öfke nöbetleri olur ya da aşırı sinirlidir.	.40		.46
Özdeğer	4.22	2.07	1.63
Açıklanan Varyans	%20.09	%9.84	%7.78
Chronbach Alfa Katsayısı	.72	.67	.67

Bulgular

Betimleyici Analizler

Bu bölümde çocuktan ve ebeveyninden toplanan verilerin genel örüntüsüne ilişkin istatistiksel bilgiler sunulmaktadır. Önce ikinci çalışmada yer alan bütün değişkenlerin ortalama, standart sapma ve ölçüm aralığı ile ilgili değerler verilmektedir. Daha sonraki bölümde ise ilgili değişken ortalamaları dikkate alınarak, çocuğun cinsiyeti, yaşı, devam ettiği sınıf, anne ve baba eğitimi temelinde yapılan karşılaştırmalı analizlere yer verilmektedir.

Değişken Ortalamalarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Bu bölümde projede yer alan değişkenlerden hesaplanan ortalama puanların çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı verilmektedir. İlk olarak çocuk beyanına dayanan veriler, daha sonra da anne ve babadan alınan değişkenler temelinde betimleyici istatistikler sunulmaktadır.

Çocuk Beyanı

İlk olarak, ilköğretim grubunda ele alınan değişkenlerin kız ve erkek çocuklar arasında farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu bölümde sadece istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunan değişkenler özetlenmektedir. Ortalama değerler ve anlamlılık düzeyine ilişkin bilgiler toplu halde Tablo 26’da sunulmaktadır.

Cinsiyet temelinde değişken ortalamaları karşılaştırıldığında, erkeklerin ($Ort = 3.19$) kızlara ($Ort = 3.09$) oranla matematik benlik/yeterlik algılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna karşı kızların Türkçe yeterlik algısı ($Ort = 3.40$) erkeklerinkinden ($Ort = 3.20$) daha yüksektir.

Bağlanma örüntüsünde cinsiyete göre gözlenen farklar ele alındığında ise, kızların ($Ort = 3.41$) erkeklere ($Ort = 3.32$) göre annelerine daha fazla bağlanma gösterdikleri bulunmuş; babaya bağlanma düzeylerinde ise cinsiyet bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Aile içinde algılanan çatışma nedeniyle kendini suçlama eğiliminin erkek çocuklarda ($Ort. = 1.33$) kızlardan ($Ort. = 1.22$) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ebeveyn davranışları ele alındığında ise, kızların erkeklere göre annelerinden daha fazla duygusal yakınlık ($Ort_{kız} = 3.27 > Ort_{erkek} = 3.19$) algıladıkları bulunmuştur. Erkeklerin kızlara göre annelerinden daha fazla ret ($Ort_{erkek} = 1.23 > Ort_{kız} = 1.18$), müdahale ($Ort_{erkek} =$

1.64 > $Ort_{kız} = 1.53$) karşılaştırma ($Ort_{erkek}=1.87 > Ort_{kız}=1.73$), suçluluk yaratma ($Ort_{erkek} = 2.09 > Ort_{kız} = 1.92$) ve babalarından daha fazla ret ($Ort_{erkek} = 1.25 > Ort_{kız} = 1.16$), müdahale ($Ort_{erkek} = 1.49 > Ort_{kız} = 1.40$), karşılaştırma ($Ort_{erkek} = 1.71 > Ort_{kız} = 1.52$) ve suçluluk yaratma ($Ort_{erkek} = 2.08 > Ort_{kız} = 1.88$) algıladıkları bulunmuştur. Görüldüğü üzere, erkek öğrenciler kızlara göre olumsuz anne-baba yetiştirme davranışlarını daha yüksek düzeyde algılamaktadır. Anlamli farklılıkların büyüklüğünü görmek amacıyla yapılan Eta² analizleri, cinsiyetler arasında en belirgin farklılıkların, Türkçe yeterlik algısı, çatışma nedeniyle kendini suçlama ve baba tarafından karşılaştırma değişkenlerinde olduğunu göstermektedir. Farklılıklara ilişkin ayrıntılı bilgiler, F değerleri ve diğer istatistikler Tablo 26'da sunulmuştur.

Tablo 26. İlköğretim – Çocuk Beyanına Dayalı Değişken Ortalamaları ve Cinsiyete Göre Farklılıklar

Değişkenler	Kız (N=967)		Erkek (N=938)		Toplam (N=1905)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Kaygı	1.86	.35	1.84	.35	1.85	.35	2.56	.110	.001
Matematik Yeterlik	3.09	.56	3.19	.52	3.14	.56	15.24	.000	.008
Türkçe Yeterlik	3.40	.49	3.20	.52	3.30	.52	74.19	.000	.038
Kendini Suçlama	1.22	.26	1.33	.33	1.28	.30	68.21	.000	.035
Ebeveyn Çatışma	1.41	.34	1.43	.35	1.42	.35	1.48	.224	.001
Algılanan Tehdit	1.94	.52	1.97	.49	1.95	.50	1.39	.239	.001
Anneye Bağlanma	3.41	.47	3.32	.45	3.37	.46	15.03	.000	.008
Babaya Bağlanma	3.26	.54	3.24	.50	3.25	.52	.65	.419	.000
Red- anne	1.18	.29	1.23	.35	1.21	.32	12.20	.000	.006
Duygusal Yak.- anne	3.27	.47	3.19	.50	3.23	.49	11.46	.001	.006
Müdahale- anne	1.53	.41	1.64	.47	1.58	.44	29.40	.000	.015
Karşılaştırma- anne	1.73	.64	1.87	.67	1.79	.66	23.09	.000	.012
Suçluluk yar. –anne	1.92	.65	2.09	.72	2.00	.69	28.55	.000	.015
Red- baba	1.16	.31	1.25	.37	1.20	.34	28.98	.000	.015
Duygusal Yak.- baba	3.14	.53	3.11	.53	3.12	.53	1.24	.265	.001
Müdahale- baba	1.40	.38	1.49	.42	1.45	.40	22.13	.000	.012
Karşılaştırma- baba	1.52	.58	1.71	.64	1.61	.62	50.74	.000	.026
Suçluluk yar.- baba	1.88	.65	2.08	.72	1.98	.69	39.32	.000	.020

Anne Beyanı

İlköğretim grubunda anne beyanlarının çocuk cinsiyetine göre gösterdiği farklar incelenmiştir. Cinsiyete göre ebeveyn davranışlarında gözlenen farklar ele alındığında, erkek annelerinin kız annelerine göre çocuklarını daha fazla red ettiklerini ($Ort_{erkek} = 1.44 > Ort_{kız} = 1.40$), müdahale ($Ort_{erkek} = 1.68 > Ort_{kız} = 1.60$) ve karşılaştırma yaptıklarını ($Ort_{erkek}=1.74 > Ort_{kız} = 1.66$) bildirdiği bulunmuştur.

Çocuk davranışları ele alındığında ise, erkek annelerinin kız annelerine göre çocukları için daha fazla hareketlilik ($Ort_{erkek} = 2.87 > Ort_{kız} = 2.66$), ve dışa vurum ($Ort_{erkek} = 1.73 > Ort_{kız} = 1.57$) bildirdikleri ve kız annelerinin erkek annelerine göre daha fazla olumlu sosyal davranış ($Ort_{kız} = 2.64 > Ort_{erkek} = 2.60$) bildirdiği bulunmuştur. Görüldüğü üzere, erkek çocukların anneleri kızlarınkilere göre daha olumsuz anne-baba yetiştirme davranışları bildirmekte ve çocuklarında olumsuz davranışları daha yüksek düzeyde algılamaktadır (Tablo 27).

Tablo 27. İlköğretim – Anne Beyanına Dayalı Değişken Ortalamaları ve Cinsiyete Göre Farklılıklar

Değişkenler	Kız (N = 681)		Erkek (N = 683)		Toplam (N = 1364)		F	P	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Anne red	1.40	0.33	1.44	0.34	1.42	0.34	6.66	.010	.005
Anne duygusal yakınlık	3.57	0.38	3.54	0.39	3.55	0.39	2.49	.115	.002
Anne müdahale	1.60	0.37	1.68	0.38	1.64	0.37	16.25	.000	.012
Anne karşılaştırma	1.66	0.52	1.74	0.50	1.70	0.51	8.37	.004	.006
Anne suçluluk yaratma	1.67	0.43	1.71	0.42	1.69	0.43	3.06	.081	.002
Anne Çatışma	1.70	0.40	1.74	0.36	1.72	0.38	3.22	.073	.002
Anne Bağlanma-kaygı	2.26	0.65	2.27	0.62	2.27	0.64	0.11	.737	.000
Anne Bağlanma- kaçınma	1.74	0.69	1.75	0.66	1.75	0.68	0.42	.517	.000
Çocuk Sosyallık	2.91	0.58	2.98	0.57	2.94	0.58	3.67	.056	.003
Çocuk Duygusalılık	2.29	0.59	2.24	0.60	2.27	0.59	1.82	.177	.001
Çocuk Hareketlilik	2.66	0.71	2.87	0.69	2.76	0.71	29.75	.000	.021
Çocuk Dışa vurum	1.57	0.38	1.73	0.40	1.65	0.40	55.48	.000	.039
Çocuk Olumlu sosyal davranış	2.64	0.33	2.60	0.31	2.62	0.32	5.48	.019	.004
Çocuk İçselleştirme	1.49	0.39	1.46	0.38	1.48	0.39	2.32	.128	.002
İlişki tatmini	4.38	0.97	4.42	0.91	4.40	.94	0.398	.528	.000

Baba Beyanı

İlköğretim grubunda baba beyanlarının çocuk cinsiyetine göre farkları incelenmiştir. Cinsiyete göre ebeveyn davranışlarında gözlenen farklar ele alındığında, erkek babalarının kız babalarına göre çocuklarını daha fazla red ettikleri ($Ort_{erkek} = 1.36 > Ort_{kız} = 1.30$), karşılaştırma yaptıkları ($Ort_{erkek} = 1.59 > Ort_{kız} = 1.51$) ve suçluluk yarattıkları ($Ort_{erkek} = 1.64 > Ort_{kız} = 1.58$) görülmektedir. Son olarak, erkek babaları kız babalarına göre eşleriyle ilişkilerinden daha fazla evlilik doyumu ($Ort_{erkek} = 4.63 > Ort_{kız} = 4.53$) bildirmiştir. Görüldüğü üzere, erkek çocukların babaları kızlarınkine göre daha olumsuz anne-baba yetiştirme davranışı ama daha yüksek ilişki doyumu bildirmiştir (Tablo 28).

Tablo 28. İlköğretim – Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Cinsiyete Göre Özellikleri

Değişkenler	Kız (N=652)		Erkek (N=636)		Toplam (N=1288)		F	P	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Baba red	1.30	.30	1.36	.30	1.33	.30	11.205	.001	.009
Baba duygusal yakınlık	3.41	.45	3.38	.45	3.39	.45	.941	.332	.001
Baba müdahale	1.48	.32	1.51	.33	1.50	.32	2.768	.096	.002
Baba karşılaştırma	1.51	.45	1.59	.52	1.55	.49	9.740	.002	.008
Baba suçluluk yaratma	1.58	.39	1.64	.43	1.61	.41	6.437	.011	.005
Baba Çatışma	1.68	.35	1.69	.33	1.68	.34	.693	.405	.001
Baba Bağlanma-kaygı	2.15	.57	2.13	.57	2.14	.57	.445	.505	.000

Baba Bağlanma- kaçınma	1.74	.61	1.70	.61	1.72	.61	2.371	.124	.002
İlişki Doyumu	4.53	.85	4.63	.72	4.58	.79	5.845	.016	.005

Özet olarak, bu bölümde anne, baba ve çocuklardan alınan tüm beyanlar çocukların cinsiyetine göre incelenmiştir. Sonuçlara göre, çocuk beyanına dayanan ebeveyn davranışları arasında babanın duygusal yakınlığı hariç bütün boyutlarda anlamlı cinsiyet farklılıkları bulunmuştur. Kızlar annenin duygusal yakınlığını erkeklerden daha yüksek beyan etmişlerdir. Müdahale, karşılaştırma, suçluluk yaratma ve reddetme boyutlarını ise erkekler kızlara göre daha yüksek beyan etmişlerdir. Anne beyanında sadece müdahale ve suçluluk yaratma boyutlarında, baba beyanında ise reddetme, karşılaştırma ve suçluluk yaratma boyutlarında cinsiyete göre anlamlı farklar gözlenmiştir. Bu farklarda da yine erkek çocukları için ortalamalar kız çocuklarına göre daha yüksek beyan edilmiştir.

Çocuk beyanına dayanan sonuç değişkenler ele alındığında kızların erkeklere göre daha yüksek düzeylerde anneye bağlanma beyan ettikleri bulunmuştur. Ek olarak, kızların bildirdiği Türkçe yeterlik algısı, erkeklerinkinden; erkeklerin matematik yeterlik algısı ise kızlarinkinden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca aile içi çatışmada erkek çocukları, anlamlı olarak kendilerini daha çok suçlamaktadır. Anne beyanına dayanan sonuç değişkenlerin hepsinde anlamlı farklar bulunmuştur. Annelere göre erkek çocukları daha yüksek dışa vurum ve duygusal problemler, kız çocukları ise daha fazla olumlu sosyal davranışlar göstermektedir.

Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Çocuk Beyanı

İlk olarak, ilköğretim grubunda çocuk beyanlarıyla ele alınan değişkenlerin çocuğun devam ettiği sınıfa göre farkları incelenmiştir. Bulgular, 4. sınıfa devam eden öğrencilerin matematik yeterlik algılarının ($Ort = 3.20$) 5. sınıftakilere ($Ort = 3.09$) göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Türkçe yeterlik ve kaygı düzeyleri arasında herhangi bir fark bulunmamıştır. Bunun yanı sıra, 4. sınıftaki öğrencilerin ($Ort = 1.99$) 5. sınıftakilere ($Ort = 1.91$) göre aile içi anlaşmazlıklar yüzünden daha fazla tehdit algıladıkları bulunmuş; algılanan ebeveyn çatışması ve çatışmadan dolayı suçlu hissetme düzeyleri arasında herhangi bir fark bulunmamıştır.

Bağlanma örüntüsünün sınıfa göre gösterdiği farklar ele alındığında, herhangi anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çocuk yetiştirme davranışları ele alındığında ise, 4. sınıfa devam eden çocukların 5. sınıfta okuyanlara göre hem annelerinden ($Ort_{4.sınıf} = 2.06 > Ort_{5.sınıf} = 1.95$) hem de babalarından ($Ort_{4.sınıf} = 2.05 > Ort_{5.sınıf} = 1.91$) daha fazla suçluluk yaratma algıladıkları bulunmuştur. Bunun dışında anne ve babadan algılanan yetiştirme davranışlarında sınıfa bağlı herhangi anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Görüldüğü üzere, 4. sınıfta okuyan çocuklar 5. sınıftakilere göre aile içindeki çatışmalarda daha fazla tehdit algılamakta ve anne-babalarının kendi üzerlerinde daha yüksek düzeyde suçluluk yarattığını bildirmektedir (Tablo 29).

Tablo 29. İlköğretim – Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Sınıfa Göre Ortalamaları

Değişkenler	4. Sınıf (N=967)		5.Sınıf (N=938)		Toplam (N=1905)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Kaygı	1.85	.33	1.85	.36	1.85	.35	.092	.761	.000
Matematik Yeterlik	3.20	.55	3.09	.57	3.14	.56	18.978	.000	.010
Türkçe Yeterlik	3.28	.51	3.32	.52	3.30	.52	2.687	.101	.001
Kendini Suçlama	1.29	.31	1.26	.29	1.28	.30	3.086	.079	.002
Ebeveyn Çatışma	1.42	.35	1.41	.35	1.42	.35	.255	.613	.000
Algılanan Tehdit	1.99	.49	1.91	.51	1.95	.50	11.637	.001	.006
Anneye Bağlanma	3.38	.45	3.36	.47	3.37	.46	1.208	.272	.001
Babaya Bağlanma	3.26	.51	3.24	.53	3.25	.52	1.081	.299	.001
Red-anne	1.21	.33	1.20	.31	1.21	.32	.729	.393	.000
Duygusal Yak.- anne	3.23	.49	3.23	.48	3.23	.49	.017	.896	.000
Müdahale- anne	1.57	.44	1.59	.45	1.58	.44	1.654	.199	.001
Karşılaştırma- anne	1.79	.67	1.80	.65	1.80	.66	.040	.841	.000
Suçluluk yar. –anne	2.06	.70	1.95	.68	2.00	.69	11.912	.001	.006
Red- baba	1.20	.33	1.20	.36	1.20	.34	.002	.963	.000
Duygusal Yak.- baba	3.13	.53	3.12	.53	3.12	.53	.030	.864	.000
Müdahale- baba	1.45	.40	1.45	.41	1.45	.40	.000	.990	.000
Karşılaştırma- baba	1.61	.61	1.61	.62	1.61	.62	.003	.956	.000
Suçluluk yar.- baba	2.05	.71	1.91	.67	1.98	.69	17.782	.000	.009

Anne Beyanı

İlköğretim grubunda anne beyanından elde edilen ele alınan değişkenlerin ortalama puanlarının çocuğun devam ettiği sınıfa göre farkları incelenmiştir. Anne beyanına göre, sadece 4. sınıfa devam eden çocukların, 5. sınıfta okuyanlara göre daha fazla dışa vurum davranışı ($Ort_{4.sınıf} = 1.68 > Ort_{5.sınıf} = 1.62$) gösterdikleri bulunmuştur. Bunun dışında annenin bildirdiği çocuk yetiştirme davranışlarında sınıfa göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır (Tablo 30).

Tablo 30. İlköğretim – Anne Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Sınıfa Göre Özellikleri

Değişkenler	4. Sınıf (N=670)		5.Sınıf (N=694)		Toplam (N=1364)		F	P	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Anne red	1.42	0.32	1.43	0.35	1.42	0.34	0.338	.561	.000
Anne duygusal yakınlık	3.58	0.37	3.53	0.40	3.55	0.39	1.542	.214	.001
Anne müdahale	1.64	0.36	1.65	0.39	1.64	0.37	0.329	.566	.000
Anne karşılaştırma	1.68	0.50	1.72	0.52	1.70	0.51	1.808	.179	.001
Anne suçluluk yaratma	1.68	0.41	1.70	0.44	1.69	0.43	1.475	.225	.001
Anne Çatışma	1.71	0.38	1.72	0.38	1.72	0.38	0.051	.821	.000
Anne Bağlanma-kaygı	2.28	0.66	2.26	0.61	2.27	0.64	0.854	.356	.001
Anne Bağlanma- kaçınma	1.75	0.69	1.74	0.67	1.75	0.68	0.497	.481	.000
Çocuk Sosyallık	2.92	0.57	2.97	0.58	2.94	0.58	1.778	.183	.001
Çocuk Duygusalılık	2.30	0.60	2.24	0.59	2.27	0.59	2.462	.117	.002
Çocuk Hareketlilik	2.75	0.71	2.78	0.70	2.76	0.71	0.260	.610	.000
Çocuk Dışa vurum	1.68	0.40	1.62	0.39	1.65	0.40	8.215	.004	.006
Çocuk O.S.D.	2.61	0.32	2.62	0.32	2.62	0.32	0.580	.446	.000
Çocuk İçselleştirme	1.49	0.40	1.46	0.38	1.48	0.39	2.397	.122	.002
İlişki tatmini	4.41	0.94	4.40	0.95	4.40	0.94	0.110	.740	.000

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir ($p < .05$).

Baba beyanları

İlköğretim grubunda baba beyanlarının çocuğun devam ettiği sınıfa göre farkları incelenmiştir. Sınıfa göre ebeveyn davranışlarında gözlenen farklar ele alındığında, 4. sınıfta çocuğu olan babalar 5. sınıftakilere göre çocuklarına daha fazla duygusal yakınlık gösterdiklerini ($Ort_{4.sınıf} = 3.42 > Ort_{5.sınıf} = 3.37$) ve müdahale ettiklerini ($Ort_{4.sınıf} = 1.52 > Ort_{5.sınıf} = 1.48$) bildirmişlerdir. Ayrıca 4. Sınıf öğrencilerinin babalarının bağlanma kaygıları 5. Sınıftaki öğrencilerin ($Ort_{4.sınıf} = 2.17 > Ort_{5.sınıf} = 2.11$) babalarından daha fazla bulunmuştur (Tablo 31).

Tablo 31. İlköğretim – Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Sınıfa Göre Özellikleri

Değişkenler	4.sınıf (N=639)		5.sınıf (N=649)		Toplam (N=1288)		F	P	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Baba red	1.33	.29	1.33	.30	1.33	.30	.171	.679	.000
Baba duygusal yakınlık	3.42	.44	3.37	.46	3.39	.45	4.328	.038	.003
Baba müdahale	1.52	.33	1.48	.31	1.50	.32	6.303	.012	.005
Baba karşılaştırma	1.54	.50	1.55	.49	1.55	.49	.037	.848	.000

Baba suçluluk yaratma	1.63	.42	1.59	.41	1.61	.41	2.020	.155	.002
Baba Çatışma	1.68	.33	1.69	.35	1.68	.34	.005	.946	.000
Baba Bağlanma-kaygı	2.17	.59	2.11	.54	2.14	.57	3.959	.047	.003
Baba Bağlanma-kaçınma	1.73	.60	1.71	.62	1.72	.61	.395	.530	.000
İlişki tatmini	4.58	.79	4.58	.79	4.58	.79	.007	.934	.000

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir ($p < .05$).

Temel değişkenler arasındaki sınıf farkına dayanan analizler sonucunda, dördüncü sınıfa devam eden çocuklar beşinci sınıftakilere göre anne ve babalarının daha yüksek suçluluk yarattığını beyan etmişlerdir. Ek olarak, matematik yeterlik algısında ve algılanan tehditte yine dördüncü sınıflar daha yüksek ortalamalar beyan etmişlerdir. Anne beyanında sadece çocuğun dış vurum davranışlarında dördüncü sınıflar yönünde anlamlı bir fark bulunmuştur. Çocuğu dördüncü sınıfta okuyan babalar, beşinci sınıftakilere göre çocuklarına daha yüksek duygusal yakınlık ve müdahaleci davranışlar gösterdiklerini ve daha fazla bağlanma kaygısı beyan etmişlerdir.

Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarının Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Çocuk beyanları

Bu bölümde ilköğretim grubunda ele alınan değişkenlerin çocuğun yaşına göre farkları incelenmiştir. Matematik yeterlik algısı ele alındığında, yaş temel etkisi anlamlı bulunmuştur; ileri düzey analizler incelendiğinde 9 yaşındaki çocukların, 10 ve 11 yaşındakilere göre matematik yeterlik algılarının daha yüksek olduğu ($Ort_{9yaş} = 3.20 > Ort_{10yaş} = 3.10$, $Ort_{11yaş} = 3.08$) bulunmuş; Türkçe yeterlik algısı ve kaygı düzeyleri arasında yaşa bağlı herhangi anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bununla birlikte, 9 yaşındaki çocukların ($Ort = 1.99$) 10 yaşındakilere ($Ort = 1.93$) göre aile içi anlaşmazlıklar yüzünden daha fazla tehdit algıladıkları bulunmuş; algılanan ebeveyn çatışması ve çatışmadan dolayı kendini suçlu hissetme düzeyleri arasında herhangi bir fark bulunmamıştır.

Bağlanma örüntüsünün yaşa göre gösterdiği farklılıklar ele alındığında ise, 9 yaşındaki çocukların ($Ort = 3.29$) 11 yaşındakilere ($Ort = 3.17$) göre babaya daha fazla bağlanma gösterdikleri bulunmuş; anneye bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çocuk yetiştirme davranışları ele alındığında ise, 9 yaşındakiler ($Ort = 2.06$) 10 yaşındakilere ($Ort = 1.97$) göre annelerinin daha fazla suçluluk yarattığını belirtmişlerdir. Bunun dışında anne ve babadan algılanan yetiştirme davranışlarında yaşa bağlı herhangi anlamlı bir fark bulunmamıştır. Görüldüğü üzere, yaşla beraber matematikte yeterlik, aile içi

çatışmalarda algılanan tehdit, anneden algılanan suçluluk yaratma ve babaya bağlanma azalmaktadır (Tablo 32).

Tablo 32. İlköğretim – Çocuğa Uygulanan Ölçeklerin Ortalamalarının Çocuğun Yaşına Göre Dağılımı

Değişkenler	9 Yaş (N=761)		10 Yaş (N=954)		11 Yaş (N=190)		Toplam (N=1905)		F	P	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Kaygı	1.84	.33	1.85	.35	1.85	.36	1.85	.35	.029	.972	.000
Matematik Yeterlik	3.20_a	.54	3.10_b	.57	3.08_b	.56	3.14	.56	7.711	.000	.008
Türkçe Yeterlik	3.28	.52	3.31	.51	3.36	.51	3.30	.52	1.925	.146	.002
Kendini Suçlama	1.28	.30	1.27	.29	1.28	.30	1.28	.30	.108	.898	.000
Ebeveyn Çatışma	1.42	.36	1.42	.34	1.40	.36	1.42	.35	.189	.828	.000
Algılanan Tehdit	1.99_a	.49	1.93_b	.51	1.90_{a,b}	.51	1.95	.50	4.808	.008	.005
Anneye Bağlanma	3.39	.45	3.36	.46	3.33	.52	3.37	.46	1.975	.139	.002
Babaya Bağlanma	3.29_a	.50	3.24_{a,b}	.52	3.17_b	.56	3.25	.52	4.200	.015	.004
Red- anne	1.20	.32	1.21	.32	1.20	.34	1.21	.32	.379	.685	.000
Duygusal Yak.- anne	3.25	.48	3.22	.49	3.21	.48	3.23	.49	1.032	.356	.001
Müdahale- anne	1.57	.44	1.59	.44	1.61	.47	1.58	.44	.915	.401	.001
Karşılaştırma- anne	1.78	.66	1.80	.65	1.84	.69	1.80	.66	.709	.492	.001
Suçluluk yar. –anne	2.06_a	.70	1.97_b	.69	1.95_{a,b}	.65	2.00	.69	3.686	.025	.004
Red- baba	1.19	.31	1.21	.36	1.22	.39	1.20	.34	.787	.456	.001
Duygusal Yak.- baba	3.15	.52	3.12	.53	3.07	.57	3.12	.53	1.856	.157	.002
Müdahale- baba	1.44	.40	1.45	.41	1.44	.42	1.45	.41	.158	.854	.000
Karşılaştırma- baba	1.60	.60	1.62	.62	1.65	.65	1.61	.62	.622	.537	.001
Suçluluk yar.- baba	2.02	.70	1.96	.68	1.92	.68	1.98	.69	2.683	.069	.003

Anne beyanları

İlköğretim grubunda anne beyanlarıyla ele alınan değişkenlerin ortalama puanlarının çocuğun yaşına göre farklılıkları incelenmiştir. Tüm değişkenler ele alındığında, sadece 9 ve 10 yaşındaki çocukların anneleri, 11 yaşındakilere göre daha fazla dışa vurum problemi ($Ort_{9yaş} = 1.68$, $Ort_{10yaş} = 1.63 > Ort_{11yaş} = 1.58$) beyan etmişlerdir (Tablo 33).

Tablo 33. İlköğretim – Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Çocuğun Yaşına Göre Özellikleri

Değişkenler	9 Yaş (N=550)		10 Yaş (N=674)		11 Yaş (N=140)		Toplam (N=1364)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Anne red	1.41	.32	1.43	.34	1.41	.37	1.42	.34	.437	.646	.001
Anne duygusal yakınlık	3.56	.38	3.55	.38	3.53	.42	3.55	.39	.052	.950	.000
Anne müdahale	1.64	.36	1.64	.38	1.66	.41	1.64	.37	.488	.614	.001
Anne karşılaştırma	1.68	.51	1.71	.51	1.71	.53	1.70	.51	.741	.477	.001
Anne suçluluk yaratma	1.68	.42	1.68	.41	1.76	.50	1.69	.43	2.974	.051	.004
Anne Çatışma	1.71	.38	1.71	.37	1.78	.44	1.72	.38	1.936	.145	.003
Anne Bağlanma-kaygı	2.27	.68	2.26	.61	2.28	.59	2.27	.64	.040	.961	.000
Anne Bağlanma-	1.74	.66	1.74	.69	1.80	.71	1.75	.68	.181	.835	.000

kaçınma												
Çocuk Sosyallik	2.92	.58	2.95	.57	3.01	.59	2.94	.58	1.337	.263	.002	
Çocuk Duygusalılık	2.30	.61	2.26	.58	2.16	.59	2.27	.59	1.843	.159	.003	
Çocuk Hareketlilik	2.76	.72	2.76	.71	2.79	.64	2.76	.71	.143	.867	.000	
Çocuk Dışa vurum	1.68a	.40	1.63a	.39	1.58b	.37	1.65	.40	4.153	.016	.006	
Çocuk O.S.D.	2.61	.33	2.61	.33	2.67	.26	2.62	.32	2.441	.087	.004	
Çocuk İçselleştirme	1.49	.40	1.47	.38	1.46	.39	1.48	.39	.509	.601	.001	
İlişki tatmini	4.44	.88	4.39	.97	4.32	1.01	4.40	.94	1.070	.343	.002	

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir ($p < .05$).

Baba beyanları

İlköğretim grubunda baba beyanlarına dayanan değişkenlerin ortalama puanlarının çocuğun yaşına göre farkları incelendiğinde, Scheffe kriterine göre değişkenlerin hiçbirinde anlamlı fark bulunmamıştır (Tablo 34).

Tablo 34. İlköğretim – Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Çocuğun Yaşına Göre Özellikleri

Değişkenler	9 Yaş (N=532)		10 Yaş (N=628)		11 Yaş (N=128)		Toplam (N=1288)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Baba red	1.33	.29	1.33	.30	1.34	.30	1.33	.30	.183	.833	.000
Baba duygusal yakınlık	3.42	.43	3.37	.47	3.42	.42	3.39	.45	1.533	.216	.002
Baba müdahale	1.51	.33	1.48	.32	1.52	.32	1.50	.32	1.777	.170	.003
Baba karşılaştırma	1.53	.49	1.56	.49	1.57	.50	1.55	.49	.532	.587	.001
Baba suçluluk yaratma	1.62	.42	1.60	.40	1.62	.47	1.61	.41	.567	.567	.001
Baba Çatışma	1.68	.33	1.69	.35	1.69	.35	1.68	.34	.012	.988	.000
Baba Bağlanma- kaygı	2.16	.59	2.11	.54	2.20	.58	2.14	.57	1.323	.267	.002
Baba Bağlanma- kaçınma	1.73	.61	1.70	.60	1.80	.66	1.72	.61	1.974	.139	.003
İlişki tatmini	4.58	.81	4.61	.73	4.44	.96	4.58	.79	2.881	.056	.004

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir ($p < .05$).

Projede kullanılan değişkenlerin yaşa göre değişimi incelendiğinde, yaşı daha büyük çocukların babaya bağlanma, anne suçluluk yaratma, aile içi çatışmadan algılanan tehdit ve matematik yeterlik algısını daha düşük rapor ettikleri bulunmuştur. Ek olarak, daha büyük yaşta çocuğu olan anneler, çocuklarının daha düşük düzeylerde dışa vurum problemi gösterdiğini beyan etmişlerdir.

Genel olarak bakıldığında hem anne hem de baba beyanına dayalı analizlerde çocuğun yaşı bakımından benzerliklerin farklılıklardan çok daha fazla olduğu gözlenmiştir.

Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarının Anne Eğitimine Göre Dağılımı

Bu bölümde ilköğretim grubuna uygulanan değişkenlerin, sırasıyla çocuk, anne ve baba bildirimlerinde üç farklı anne eğitim düzeyine (ilkokul ve altı, ortaokul ve lise, üniversite ve üstü) göre gösterdiği farklılıklar incelenmiştir. Anne eğitim düzeyi değişkeni, ilkokul ve altı düzeydeki grup için alt eğitim düzeyi, ortaokul ve lise için orta eğitim düzeyi ve üniversite ve üstü grup için ise üst eğitim düzeyi olarak tanımlanmış ve aşağıdaki bölümlerde bu şekilde anılmıştır.

Çocuk beyanları

Anne eğitim düzeyine göre gözlenen farklar ele alındığında; anneleri alt eğitim düzeyindeki çocukların anneleri orta ve üst eğitim düzeyinde olan çocuklara göre daha yüksek kaygı ($Ort_{ilkokul} = 1.90 > Ort_{lise} = 1.83$, $Ort_{üniv} = 1.80$), daha düşük matematik ($Ort_{ilkokul} = 3.03 < Ort_{lise} = 3.18$, $Ort_{üniv} = 3.23$) ve Türkçe yeterlik ($Ort_{ilkokul} = 3.22 < Ort_{lise} = 3.23$, $Ort_{üniv} = 3.37$) algıladıkları bulunmuştur. Orta ve üst düzeyler arasında ise anlamlı herhangi bir fark bulunmamıştır.

Anneleri alt eğitim düzeyinde olan çocuklar, anneleri orta ve üst eğitim düzeyinde olanlara göre aile içi çatışmalarda daha fazla kendilerini suçlamakta ($Ort_{ilkokul} = 1.33 > Ort_{lise} = 1.27$, $Ort_{üniv} = 1.23$); anneleri alt eğitim düzeyindeki çocuklar, orta düzeyde olanlara göre daha fazla ebeveyn çatışması algılamakta ($Ort_{ilkokul} = 1.46 > Ort_{lise} = 1.39$) ve son olarak anneleri alt eğitim düzeyinde olan çocuklar, üst eğitim düzeyinde olanlara göre aile içi çatışmalarda daha fazla tehdit algılamaktadırlar ($Ort_{ilkokul} = 2.01 > Ort_{üniv} = 1.87$).

Bağlanma örüntüsünün anne eğitim düzeyine göre gösterdiği farklılıklar ele alındığında, anneleri alt eğitim düzeyinde olan çocukların, orta ve üst eğitim düzeyindekilere göre anneye daha az bağlanma bildirdikleri ($Ort_{ilkokul} = 3.30 < Ort_{lise} = 3.41$, $Ort_{üniv} = 3.42$) bulunmuştur. Babaya bağlanma düzeyleri incelendiğinde ise sadece anneleri alt eğitim düzeyindeki çocukların, orta düzeydekilere göre babaya daha az bağlanma gösterdikleri ($Ort_{ilkokul} = 3.20 < Ort_{lise} = 3.27$) bulunmuştur.

Çocuk yetiştirme davranışları ele alındığında ise, anneleri alt eğitim düzeyinde olan çocukların, anneleri orta ve üst eğitim düzeyinde olanlara göre annelerinden daha fazla red ($Ort_{ilkokul} = 1.26 > Ort_{lise} = 1.18$, $Ort_{üniv} = 1.17$), daha az duygusal yakınlık ($Ort_{ilkokul} = 3.16 < Ort_{lise} = 3.26$, $Ort_{üniv} = 3.28$) algıladıkları ve bunun yanı sıra her bir anne eğitim düzeyi arasında annenin suçluluk yaratma düzeyinin anlamlı olarak birbirinden farklı olduğu; annenin eğitim düzeyi düştükçe çocuğun suçluluk yaratma algısının arttığı bulunmuştur

($Ort_{ilkokul} = 2.09 > Ort_{lise} = 1.99 > Ort_{üniv} = 1.88$). Çocukların babaların yetiştirme davranışlarına ilişkin algıları üzerinde anne eğitiminin etkisi incelendiğinde ise; anneleri alt eğitim düzeyinde olan çocukların, anneleri orta ve üst eğitim düzeyinde olanlara göre babalarından daha fazla reddedilme ($Ort_{ilkokul} = 1.25 > Ort_{lise} = 1.18, Ort_{üniv} = 1.18$), daha fazla suçluluk ($Ort_{ilkokul} = 2.09 > Ort_{lise} = 1.95, Ort_{üniv} = 1.86$), daha az duygusal yakınlık ($Ort_{ilkokul} = 3.05 < Ort_{lise} = 3.18, Ort_{üniv} = 3.15$) ve son olarak anneleri alt eğitim düzeyindeki çocukların, üst eğitim düzeyinde olanlara göre daha fazla müdahale ($Ort_{ilkokul} = 1.48 > Ort_{üniv} = 1.41$) algıladıkları bulunmuştur.

Eğitim düzeyi dikkate alınarak yapılan analizlerde, anne eğitim düzeyinin çocuğun sosyo-duygusal özelliklerini, aile ortamına yönelik algılarını, bağlanma örüntülerini ve çocukların hem anne hem de babalarından algıladığı yetiştirme davranışlarını geniş ölçüde etkilediği görülmektedir (Tablo 35).

Tablo 35. İlköğretim – Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farkları

Değişkenler	İlkokul ve altı (N=598)		Ortaokul ve Lise (N=821)		Üniversite ve Üstü (N=386)		Toplam (N=1805)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Kaygı	1.90a	.34	1.83b	.34	1.80b	.37	1.85	.35	10.925	.000	.012
Matematik Yeterlik	3.03a	.56	3.18b	.55	3.23b	.55	3.14	.56	20.935	.000	.022
Türkçe Yeterlik	3.22a	.50	3.23b	.51	3.37b	.54	3.30	.52	13.752	.000	.015
Kendini Suçlama	1.33a	.33	1.27b	.29	1.23b	.26	1.28	.30	14.558	.000	.015
Ebeveyn Çatışma	1.46a	.35	1.39b	.34	1.41a,	.36	1.42	.35	6.470	.002	.007
Algılanan Tehdit	2.01a	.48	1.95a,	.51	1.87b	.51	1.95	.50	9.089	.000	.009
Anneye Bağlanma	3.30a	.46	3.41b	.45	3.42b	.47	3.37	.46	12.348	.000	.013
Babaya Bağlanma	3.20a	.50	3.27b	.52	3.28a,	.54	3.25	.52	9.456	.000	.004
Red-anne	1.26a	.37	1.18b	.29	1.17b	.28	1.21	.32	15.206	.000	.016
Duygusal yakın.- anne	3.16a	.51	3.26b	.47	3.28b	.46	3.23	.48	11.180	.000	.013
Müdahale- anne	1.60	.48	1.57	.43	1.56	.41	1.58	.44	1.270	.281	.001
Karşılaştırma- anne	1.84	.69	1.76	.64	1.80	.64	1.79	.66	2.547	.079	.002
Suçluluk yar. -anne	2.09a	.73	1.99b	.67	1.88c	.64	2.00	.69	11.445	.000	.012
Red- baba	1.25a	.39	1.18b	.30	1.18b	.35	1.20	.35	7.318	.001	.007
Duygusal yakın.- baba	3.05a	.52	3.18b	.53	3.15b	.52	3.13	.53	9.456	.000	.011
Müdahale- baba	1.48a	.46	1.43a,	.38	1.41b	.35	1.46	.40	4.039	.018	.004
Karşılaştırma- baba	1.66	.66	1.59	.58	1.62	.63	1.62	.62	2.513	.081	.003
Suçluluk yar.- baba	2.09a	.73	1.95b	.68	1.86b	.63	1.97	.69	14.659	.000	.015

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir (p< .05)

Anne beyanları

Ebeveyn davranışları açısından incelendiğinde, alt ve orta eğitim düzeyinde olan annelerin, üst eğitim düzeyinde olanlara göre daha yüksek red ($Ort_{ilkokul} = 1.47$, $Ort_{lise} = 1.45 > Ort_{üniv} = 1.38$), müdahale ($Ort_{ilkokul} = 1.72$, $Ort_{lise} = 1.64 > Ort_{üniv} = 1.59$), karşılaştırma ($Ort_{ilkokul} = 1.81$, $Ort_{lise} = 1.68 > Ort_{üniv} = 1.64$), suçluluk yaratma ($Ort_{ilkokul} = 1.79$, $Ort_{lise} = 1.72 > Ort_{üniv} = 1.62$) bildirdikleri bulunmuştur.

Bağlanma örüntüleri incelendiğinde; alt eğitim düzeyinde olan annelerin, üst eğitim düzeyinde olanlara göre eşleriyle ilişkilerinde daha yüksek kaygı ($Ort_{ilkokul} = 2.38 > Ort_{üniv} = 2.20$) ve kaçınma ($Ort_{ilkokul} = 1.80 > Ort_{üniv} = 1.70$) bildirdikleri bulunmuştur.

Annenin bildirdiği çocuk davranışları ele alındığında; alt ve orta eğitim düzeyinde olan anneler, üst eğitim düzeyinde olanlara göre daha yüksek duygusallık ($Ort_{ilkokul} = 2.36$, $Ort_{lise} = 2.37 > Ort_{üniv} = 2.18$), daha yüksek dışa vurum ($Ort_{ilkokul} = 1.68$, $Ort_{lise} = 1.73 > Ort_{üniv} = 1.60$) ve son olarak daha yüksek içselleştirme ($Ort_{ilkokul} = 1.54$, $Ort_{lise} = 1.52 > Ort_{üniv} = 1.43$) bildirmiştir. Görüldüğü üzere, anne eğitim düzeyi azaldıkça anneler daha olumsuz yönde ebeveyn ve çocuk davranışları bildirmiş, bağlanma temelli kaygı ve kaçınma daha fazla gözlenmiştir (Tablo 36).

Tablo 36. İlköğretim – Anne Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farkları

Değişkenler	İlkokul ve altı (N=455)		Ortaokul ve Lise (N=180)		Üniversite ve Üstü (N=728)		Toplam (N=1363)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Anne red	1.47a	.39	1.45a	.35	1.38b	.30	1.42	.34	14.22	.000	.015
Anne duygusal yakınlık	3.54	.43	3.54	.39	3.57	.36	3.55	.39	.244	.783	.000
Anne müdahale	1.72a	.44	1.64b	.36	1.59b	.33	1.64	.37	14.016	.000	.020
Anne karşılaştırma	1.81a	.60	1.68b	.48	1.64b	.44	1.70	.51	15.003	.000	.022
Anne suçluluk yaratma	1.79a	.50	1.72a	.42	1.62b	.36	1.69	.43	21.913	.000	.031
Anne Çatışma	1.74	.42	1.73	.37	1.70	.36	1.72	.38	.525	.592	.001
Anne Bağlanma- kaygı	2.38a	.64	2.29a,b	.61	2.20b	.62	2.27	.63	11.542	.000	.017
Anne Bağlanma- kaçınma	1.80a	.65	1.79a,b	.64	1.70b	.70	1.74	.68	3.050	.048	.004
Çocuk Sosyallık	2.93	.56	2.93	.59	2.95	.58	2.94	.58	.668	.513	.001
Çocuk Duygusallık	2.36a	.61	2.37a	.59	2.18b	.58	2.27	.59	16.443	.000	.024
Çocuk Hareketlilik	2.73	.70	2.82	.68	2.77	.72	2.76	.71	1.230	.293	.002
Çocuk Dışa vurum	1.68a	.40	1.73a	.38	1.60b	.39	1.65	.40	8.692	.000	.013
Çocuk O.S.D.	2.63	.33	2.62	.32	2.61	.31	2.62	.32	.722	.486	.001
Çocuk İçselleştirme	1.54a	.40	1.52a	.40	1.43b	.36	1.48	.39	12.361	.000	.018
İlişki tatmini	4.49	.90	4.43	.93	4.34	.96	4.40	.94	2.819	.060	.004

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir ($p < .05$).

Baba beyanları

Ebeveyn davranışları ele alındığında; alt ve orta eğitim düzeyinde eşleri olan babaların, üst eğitim düzeyinde eşleri olanlara göre daha yüksek müdahale ($Ort_{ilkokul} = 1.55$, $Ort_{lise} = 1.52 > Ort_{üniv} = 1.46$) bildirdikleri bulunmuştur. Yine babanın bildirdiği ebeveyn davranışlarında; alt eğitim düzeyinde eşleri olan babaların, üst eğitim düzeyinde eşleri olanlara göre daha yüksek karşılaştırma ($Ort_{ilkokul} = 1.61 > Ort_{üniv} = 1.51$) ve daha yüksek suçluluk yaratma ($Ort_{ilkokul} = 1.69 > Ort_{üniv} = 1.56$) bildirdikleri bulunmuştur.

Bağlanma örüntüleri incelendiğinde; alt eğitim düzeyinde eşleri olan babaların, üst eğitim düzeyinde eşleri olanlara göre eşleriyle ilişkilerinde daha yüksek kaygı ($Ort_{ilkokul} = 2.22 > Ort_{üniv} = 2.09$) ve kaçınma ($Ort_{ilkokul} = 1.78 > Ort_{üniv} = 1.69$) bildirdikleri bulunmuştur. Görüldüğü üzere, anne eğitim düzeyi azaldıkça babalar daha olumsuz ebeveyn davranışları bildirmiş ve daha yüksek bağlanma temelli kaygı ve kaçınma beyan etmişlerdir (Tablo 37).

Tablo 37. İlköğretim – Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarının Anne Eğitimine Göre Farkları

Değişkenler	İlkokul ve altı (N=424)		Ortaokul ve Lise (N=173)		Üniversite ve Üstü (N=691)		Toplam (N=1288)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Baba red	1.35	.30	1.33	.33	1.32	.29	1.33	.30	.813	.444	.001
Baba duygusal yakınlık	3.36	.45	3.40	.46	3.41	.44	3.39	.45	.650	.522	.001
Baba müdahale	1.55a	.34	1.52a	.32	1.46b	.30	1.50	.32	13.623	.000	.021
Baba karşılaştırma	1.61a	.53	1.54a,b	.51	1.51b	.46	1.55	.49	5.658	.004	.009
Baba suçluluk yaratma	1.69a	.46	1.62a,b	.47	1.56b	.36	1.61	.41	14.844	.000	.023
Baba Çatışma	1.70	.35	1.67	.33	1.68	.34	1.68	.34	.675	.509	.001
Baba Bağlanma- kaygı	2.22a	.62	2.13a,b	.54	2.09b	.53	2.14	.57	7.377	.001	.011
Baba Bağlanma- kaçınma	1.78a	.59	1.70a,b	.65	1.69b	.61	1.72	.61	3.749	.024	.006
İlişki tatmini	4.58	.81	4.63	.73	4.57	.79	4.58	.79	.346	.707	.001

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar alt simgelerle ifade edilmiştir ($p < .05$).

Özetle, bu bölümde projede kullanılan değişkenlerin annenin eğitimi temelindeki farklılaşması incelenmiştir. Çocuklar, anne eğitiminin artmasıyla birlikte hem anne hem de babalarından daha düşük düzeylerde reddetme, suçluluk yaratma ve müdahalecilik algıladıklarını beyan etmişlerdir. Ek olarak, babadan algılanan duygusal yakınlık da anne eğitimi arttıkça azalma eğilimi göstermektedir. Anne duygusal yakınlığı temelinde ise,

ilkokul mezunu annelerin çocukları daha az duygusal yakınlık algıladıklarını belirtirken, diğer gruplarda belirgin farklar gözlenmemiştir. Benzer bir şekilde, anneler de eğitim düzeyleri düştükçe daha yüksek düzeylerde reddetme, müdahale, karşılaştırma ve suçluluk yaratma beyan ederken, babalar da anne eğitiminin azalmasıyla birlikte daha yüksek düzeylerde müdahale, karşılaştırma ve suçluluk yaratma beyan etmişlerdir. Sonuç değişkenler açısından ise, çocukta anneye bağlanma, matematik ve Türkçe yeterlik algısının anne eğitimi arttıkça artış eğiliminde olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan, anne eğitimi arttıkça, çocukta kaygı, kendini suçlama, algılanan tehdit, ebeveyn çatışma algısının düştüğü bulunmuştur. Anneler de benzer bir şekilde, eğitim düzeyleri arttıkça, çocukları hakkında daha düşük düzeylerde dışa vurum ve içselleştirme sorunu beyan etmişlerdir. Ayrıca anneler ve babaların, bağlanma kaygı ve kaçınmalarının anne eğitiminin artmasıyla birlikte düşme eğiliminde olduğu bulunmuştur.

Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarının Baba Eğitimine Göre Dağılımı

Bu bölümde ilköğretim grubunda ele alınan değişkenlerin baba eğitim düzeylerine (ilkokul ve altı, ortaokul ve lise, üniversite ve üstü) göre gösterdiği farklılaşma çocuk, anne ve baba bildirimlerine göre ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bölümde yer alan açıklamalarda babanın eğitimine göre ilkokul ve altı düzeydeki grup, “alt eğitim düzeyi”, ortaokul ve lise, “orta eğitim düzeyi” ve üniversite ve üstü grup ise “üst eğitim düzeyi” olarak anılacaktır.

Çocuk beyanları

Baba eğitim düzeyine göre gözlenen farklar ele alındığında; babaları üst eğitim düzeyinde olanların, babaları alt ve orta eğitim düzeyinde olan çocuklara göre daha düşük kaygı ($Ort_{üniv} = 1.82 < Ort_{ilkokul} = 1.88, Ort_{lise} = 1.90$), daha yüksek matematik yeterlik ($Ort_{üniv} = 3.21 > Ort_{ilkokul} = 2.99, Ort_{lise} = 3.04$) ve Türkçe yeterlik ($Ort_{üniv} = 3.35 > Ort_{ilkokul} = 3.22, Ort_{lise} = 3.22$) algıladıkları bulunmuştur. Bunun yanı sıra, aile içindeki çatışmalarda kendilerini daha az suçladıkları ($Ort_{üniv} = 1.25 < Ort_{ilkokul} = 1.32, Ort_{lise} = 1.33$) ve daha az tehdit algıladıkları ($Ort_{üniv} = 1.25 < Ort_{ilkokul} = 1.32, Ort_{lise} = 1.33$) görülmüştür.

Bağlanma örüntüsünün baba eğitim düzeyine göre gösterdiği farklılıklar ele alındığında, babaları üst eğitim düzeyinde olanların, babaları alt ve orta eğitim düzeyinde olanlara göre annelerine ($Ort_{üniv} = 3.41 > Ort_{ilkokul} = 3.31, Ort_{lise} = 3.32$) ve babalarına ($Ort_{üniv} = 3.28 > Ort_{ilkokul} = 3.19, Ort_{lise} = 3.20$) daha fazla bağlanma bildirdikleri bulunmuştur.

Çocuk yetiştirme davranışları ele alındığında ise, yine babaları üst eğitim düzeyinde olanların, babaları alt ve orta eğitim düzeyinde olan çocuklara göre annelerinden daha az red ($Ort_{üniv} = 1.18 < Ort_{ilkokul} = 1.25, Ort_{lise} = 1.26$), daha fazla duygusal yakınlık ($Ort_{üniv} = 3.27 > Ort_{ilkokul} = 3.17, Ort_{lise} = 3.17$) ve daha az suçluluk yaratma ($Ort_{üniv} = 1.94 < Ort_{ilkokul} = 2.13, Ort_{lise} = 2.08$) algıladıkları bulunmuştur. Çocukların babalarının yetiştirme davranışlarına ilişkin algıları üzerinde baba eğitiminin etkisi incelendiğinde ise; babaları üst eğitim düzeyinde olanların, babaları alt ve orta eğitim düzeyine sahip olanlara göre daha fazla duygusal yakınlık ($Ort_{üniv} = 3.17 > Ort_{ilkokul} = 3.04, Ort_{lise} = 3.08$) ve daha az suçluluk yaratma ($Ort_{üniv} = 1.91 < Ort_{ilkokul} = 2.09, Ort_{lise} = 2.09$) algıladıkları bulunmuştur. Son olarak babaları ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip çocukların, üniversite ve üstü eğitim düzeyinde olanlara göre babalarından daha fazla reddedilme ($Ort_{ilkokul} = 1.26 > Ort_{üniv} = 1.18$) algıladıkları bulunmuştur. Görüldüğü üzere, baba eğitim düzeyindeki artışın çocukta olumlu sonuçlardaki artış ve olumsuz sonuçlardaki azalmayla ilişkili olduğu gözlenmektedir (Tablo 38).

Tablo 38. İlköğretim – Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklar

Değişkenler	İlkokul ve altı (N=347)		Ortaokul ve Lise (N=293)		Üniversite ve Üstü (N=1159)		Toplam (N=1799)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Kayı	1.88a	.35	1.90a	.34	1.82b	.34	1.85	.35	7.799	.000	.009
Matematik Yeterlik	2.99a	.55	3.04a	.54	3.21b	.55	3.14	.59	26.711	.000	.029
Türkçe Yeterlik	3.22a	.51	3.22a	.51	3.35b	.51	3.30	.52	13.461	.000	.015
Kendini Suçlama	1.32a	.31	1.33a	.33	1.25b	.28	1.28	.30	12.395	.000	.014
Ebeveyn Çatışma	1.45	.34	1.45	.36	1.40	.35	1.42	.35	4.072	.017	.005
Algılanan Tehdit	2.02a	.48	2.01a	.52	1.91b	.50	1.95	.50	9.978	.000	.011
Anneye Bağlanma	3.31a	.47	3.32a	.47	3.41b	.45	3.37	.46	7.792	.000	.009
Babaya Bağlanma	3.19a	.52	3.20a	.52	3.28b	.52	3.25	.52	6.274	.002	.007
Red-anne	1.25a	.35	1.26a	.39	1.18b	.29	1.21	.32	12.153	.000	.013
Duygusal yakın.- anne	3.17a	.54	3.17a	.54	3.27b	.45	3.23	.48	9.247	.000	.010
Müdahale- anne	1.58	.49	1.62	.47	1.57	.42	1.58	.44	1.519	.219	.002
Karşılaştırma- anne	1.84	.69	1.76	.64	1.80	.64	1.79	.66	.118	.889	.000
Suçluluk yar. -anne	2.13a	.75	2.08a	.72	1.94b	.66	2.00	.69	15.255	.000	.017
Red- baba	1.26a	.41	1.23a,	.37	1.18b	.31	1.20	.35	9.233	.000	.010
			b								
Duygusal yakın.- baba	3.04a	.54	3.08a	.57	3.17b	.51	3.13	.53	8.505	.000	.009
Müdahale- baba	1.47	.48	1.47	.42	1.43	.37	1.45	.40	1.956	.142	.002
Karşılaştırma- baba	1.63	.64	1.60	.61	1.62	.61	1.62	.62	.215	.806	.000
Suçluluk yar.- baba	2.09a	.74	2.09a	.73	1.91b	.66	1.97	.69	15.266	.000	.017

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir (p< .05).

Anne beyanları

Ebeveyn davranışları ele alındığında; alt eğitim düzeyinde eşleri olan annelerin, üst eğitim düzeyinde eşleri olanlara göre daha yüksek red ($Ort_{ilkokul} = 1.49 > Ort_{üniv} = 1.39$) ve daha yüksek müdahale ($Ort_{ilkokul} = 1.70 > Ort_{üniv} = 1.62$) bildirdikleri bulunmuştur. Yine annenin bildirdiği ebeveyn davranışlarında; alt eğitim düzeyinde eşleri olan annelerin, orta ve üst eğitim düzeyinde eşleri olanlara göre daha yüksek karşılaştırma ($Ort_{ilkokul} = 1.83 > Ort_{lise} = 1.70$, $Ort_{üniv} = 1.66$) bildirdikleri, bununla birlikte üst eğitim düzeyinde eşleri olan annelerin, alt ve orta eğitim düzeyinde eşleri olanlara göre daha düşük suçluluk yaratma ($Ort_{üniv} = 1.65 < Ort_{ilkokul} = 1.79$, $Ort_{lise} = 1.73$) bildirdikleri bulunmuştur.

Bağlanma örüntüleri incelendiğinde; alt eğitim düzeyine sahip eşleri olan annelerin, üst eğitim düzeyinde eşleri olanlara göre eşleriyle ilişkilerinde daha yüksek kaygı ($Ort_{ilkokul} = 2.38 > Ort_{üniv} = 2.23$) ve kaçınma ($Ort_{ilkokul} = 1.86 > Ort_{üniv} = 1.70$) bildirdikleri görülmüştür.

Annenin bildirdiği çocuk davranışları ele alındığında; alt eğitim düzeyinde eşleri olan anneler, üst eğitim düzeyine sahip eşleri olanlara göre çocuklarında daha yüksek dışa vurum ($Ort_{ilkokul} = 1.73 > Ort_{üniv} = 1.62$) ve daha yüksek içselleştirme sorun davranışı ($Ort_{ilkokul} = 1.53 > Ort_{üniv} = 1.45$) bildirmiştir. Görüldüğü üzere, baba eğitim düzeyi azaldıkça anneler daha olumsuz ebeveyn davranışları ve çocuk davranışları bildirmiş, eşlerine bağlılıklarında ise kaygı ve kaçınmanın arttığı görülmüştür (Tablo 39).

Tablo 39. İlköğretim – Anne Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklar

Değişkenler	İlkokul ve altı (N=455)		Ortaokul ve Lise (N=180)		Üniversite ve Üstü (N=728)		Toplam (N=1363)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Anne red	1.49a	.39	1.45a,b	.36	1.39b	.31	1.42	.34	7.408	.001	.011
Anne duygusal yakınlık	3.50a	.45	3.52a,b	.41	3.58b	.36	3.55	.39	3.536	.029	.005
Anne müdahale	1.70a	.41	1.67a,b	.41	1.62b	.35	1.64	.38	3.944	.020	.006
Anne karşılaştırma	1.83a	.57	1.70b	.54	1.66b	.48	1.70	.51	9.654	.000	.014
Anne suçluluk yaratma	1.79a	.45	1.73a	.45	1.65b	.41	1.69	.43	1.351	.000	.015
Anne Çatışma	1.76	.40	1.72	.41	1.70	.37	1.72	.38	1.552	.212	.002
Anne Bağlanma- kaygı	2.38a	.63	2.29a,b	.66	2.23b	.63	2.27	.63	4.407	.012	.006
Anne Bağlanma- kaçınma	1.86a	.71	1.79a,b	.71	1.70b	.66	1.74	.68	5.629	.004	.008
Çocuk Sosyallik	3.00	.56	2.96	.58	2.93	.58	2.94	.58	1.868	.155	.003
Çocuk Duygusallık	2.35	.58	2.30	.63	2.24	.59	2.27	.59	2.850	.058	.004

Çocuk Hareketlilik	2.78	.69	2.74	.73	2.77	.71	2.77	.71	.115	.891	.000
Çocuk Dışa vurum	1.73a	.39	1.67a,b	.42	1.62b	.39	1.65	.40	6.865	.001	.010
Çocuk O.S.D.	2.61	.35	2.62	.33	2.62	.31	2.62	.32	.009	.991	.000
Çocuk İçselleştirme	1.53a	.38	1.51a,b	.40	1.45b	.38	1.48	.39	3.269	.038	.005
İlişki tatmini	4.38	.99	4.49	.90	4.39	.93	4.40	.94	1.059	.347	.002

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir ($p < .05$).

Baba beyanları

Ebeveyn davranışları ele alındığında; alt ve orta eğitim düzeyindeki babalar, üst eğitim düzeyindekilere göre daha yüksek müdahale ($Ort_{ilkokul} = 1.54$, $Ort_{lise} = 1.55 > Ort_{üniv} = 1.47$) bildirmiştir. Bunun yanı sıra, alt eğitim düzeyindeki babaların, üst eğitim düzeyine sahip olanlara göre daha yüksek red ($Ort_{ilkokul} = 1.38 > Ort_{üniv} = 1.32$), daha yüksek karşılaştırma ($Ort_{ilkokul} = 1.67 > Ort_{üniv} = 1.51$) ve daha yüksek suçluluk yaratma ($Ort_{ilkokul} = 1.72 > Ort_{üniv} = 1.57$) bildirdikleri bulunmuştur.

Bağlanma örüntüleri incelendiğinde; alt eğitim düzeyindeki babaların, üst eğitim düzeyine sahip olanlara göre eşleriyle ilişkilerinde daha yüksek kaygı ($Ort_{ilkokul} = 2.30 > Ort_{üniv} = 2.09$) bildirdikleri bulunmuştur. Görüldüğü üzere, baba eğitim düzeyi azaldıkça babalar daha olumsuz ebeveyn davranışları ve eşlerine bağlılıklarında ise daha fazla kaygı bildirmiştir (Tablo 40).

Tablo 40. İlköğretim – Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında Baba Eğitimine Göre Farklılıklar

Değişkenler	İlkokul ve altı (N=239)		Ortaokul ve Lise (N=193)		Üniversite ve Üstü (N=850)		Toplam (N=1288)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Baba red	1,38a	0,32	1,33a,b	0,34	1,32b	0,28	1,33	0,30	3,089	.046	.005
Baba duygusal yakınlık	3,37	0,49	3,38	0,45	3,40	0,44	3,39	0,45	.438	.645	.001
Baba müdahale	1,54a	0,34	1,55a	0,34	1,47b	0,31	1,50	0,32	7,209	.001	.011
Baba karşılaştırma	1,67a	0,54	1,58a,b	0,49	1,51b	0,47	1,55	0,49	9,833	.000	.015
Baba suçluluk yaratma	1,72a	0,47	1,64a,b	0,47	1,57b	0,38	1,61	0,41	13,106	.000	.020
Baba Çatışma	1,68	0,36	1,66	0,35	1,69	0,33	1,69	0,34	.651	.522	.001
Baba Bağlanma-kaygı	2,30a	0,66	2,19a,b	0,58	2,09b	0,53	2,14	0,57	14,638	.000	.022
Baba Bağlanma-kaçınma	1,79	0,62	1,79	0,61	1,69	0,60	1,72	0,61	3,282	.038	.005
İlişki tatmini	4,65	0,78	4,61	0,79	4,55	0,79	4,58	0,79	1,583	.206	.002

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir ($p < .05$).

Kısaca, bu bölümde projede kullanılan değişkenlerin babanın eğitimi temelindeki farklılaşması incelenmiştir. Çocukların, baba eğitiminin azalmasıyla birlikte hem anne hem de babaları için daha yüksek düzeylerde reddetme, suçluluk yaratma beyan ettikleri bulunmuştur. Ek olarak, çocukların baba ve anneden algıladıkları duygusal yakınlık da baba eğitimi ile artma eğilimi göstermektedir. Benzer şekilde, hem anneler hem de babalar babanın eğitim düzeyi arttıkça daha düşük düzeylerde reddetme, suçluluk yaratma, karşılaştırma ve müdahalecilik uyguladıklarını beyan ederken, sadece anneler daha yüksek duygusal yakınlık beyan etmişlerdir. Sonuç değişkenler açısından ise hem anne hem de çocuk beyanında duygusal problemler, dışa vurum, kaygı, kendini suçlama ve algılanan tehdit gibi olumsuz değişkenlerin baba eğitiminin artmasıyla birlikte düştüğü gözlenmiştir. Diğer taraftan, matematik ve Türkçe yeterlik algısı, anne ve babaya bağlanmanın baba eğitimiyle birlikte arttığı bulunmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, anne ve babanın eğitimi ile anne ve baba ebeveyn davranışlarının ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu ilişkiler her üç katılımcı (anne, baba ve çocuk) beyanı için de hemen hemen aynı şekillerde ortaya çıkmıştır. Ek olarak, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin azalması, genel olarak, olumsuz sonuç değişkenleri ile ilişkili bulunmuştur.

Proje Değişkenlerinin Ortalama Puanlarında Yaşanılan İle Göre Dağılım

Çocuk beyanları

İlköğretim grubunda çocuk beyanlarıyla ilgili değişkenlerin illere (Ankara, Mersin, Samsun, Manisa) göre farkları incelenmiştir. Bulgular; Manisa grubundaki çocukların, Samsun'dakilere göre daha yüksek kaygı ($Ort_{Manisa} = 1.88 > Ort_{Samsun} = 1.80$) ve hem Samsun hem de Manisa ilindekilerin ise Mersin'deki çocuklara göre daha yüksek matematik yeterlik ($Ort_{Samsun} = 3.20, Ort_{Manisa} = 3.18 > Ort_{Mersin} = 3.05$) algıladıklarını göstermiştir. Samsun ilindeki çocukların Mersin ve Manisa ilinde olanlara göre, aile içindeki çatışmalarda daha fazla kendilerini suçladıkları ($Ort_{Mersin} = 1.29, Ort_{Manisa} = 1.29 > Ort_{Samsun} = 1.24$); Manisa ilindeki çocukların, Mersin ilindeki çocuklara göre bu çatışmalarda daha fazla tehdit algıladıkları ($Ort_{Manisa} = 2.00 > Ort_{Mersin} = 1.91$) bulunmuştur.

Bağlanma örüntüsü incelendiğinde, Samsun ilindeki çocukların, Mersin ilindeki çocuklara göre babaya daha fazla bağlanma gösterdikleri ($Ort_{Samsun} = 3.28 > Ort_{Mersin} = 3.18$) bulunmuştur.

Ebeveynlik davranışları açısından çocukların babalarının yetiştirme davranışlarına ilişkin algıları üzerinde ilin etkisi incelendiğinde ise; Manisa ilinde olan çocukların Samsun ilindeki çocuklara göre babalarından daha fazla karşılaştırma ($Ort_{Manisa} = 1.65 > Ort_{Samsun} = 1.58$) algıladıkları bulunmuştur.

Ele alınan değişkenlerin bazılarında şehirler arası farklılıklar gözlenirse de genel olarak değişkenlerin çoğunda farklılık olmadığı, farklılık olan değişkenlerde etki düzeylerinin çok düşük olduğu gözlenmiştir (Tablo 41).

Tablo 41.İlköğretim – Çocuk Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında İllere Göre Farklılıklar

Değişkenler	Ankara (N=379)		Mersin (N=398)		Samsun (N=474)		Manisa (N=609)		Toplam (N=1860)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Kaygı	1.85_{a,b}	.35	1.86_{a,b}	.34	1.80_a	.34	1.88_b	.35	1.85	.35	4.656	.003	.008
Matematik Yeterlik	3.11_{a,b}	.58	3.05_a	.52	3.20_b	.56	3.18_b	.56	3.14	.56	7.094	.000	.011
Türkçe Yeterlik	3.27	.54	3.34	.49	3.29	.55	3.31	.49	3.30	.52	1.590	.190	.003
Kendini Suçlama	1.29_{a,b}	.32	1.29_b	.30	1.24_a	.27	1.29_b	.31	1.28	.30	3.283	.020	.005
Ebeveyn Çatışma	1.41	.36	1.42	.37	1.41	.34	1.43	.33	1.42	.35	.115	.951	.000
Algılanan Tehdit	1.95_{a,b}	.50	1.91_a	.51	1.93_{a,b}	.50	2.00_b	.50	1.95	.50	3.462	.016	.006
Anneye Bağlanma	3.37	.48	3.33	.48	3.38	.44	3.39	.45	3.37	.46	2.078	.101	.003
Babaya Bağlanma	3.27_{a,b}	.52	3.18_a	.52	3.28_b	.51	3.25_{a,b}	.52	3.24	.52	3.629	.013	.006
Red-anne	1.21	.33	1.21	.32	1.20	.31	1.21	.33	1.21	.32	.375	.771	.001
Duygusal yakınlık- anne	3.24	.49	3.22	.48	3.20	.47	3.25	.50	3.23	.49	1.164	.322	.002
Müdahale- anne	1.59	.46	1.59	.41	1.57	.44	1.58	.44	1.58	.44	.516	.671	.001
Karşılaştırma- anne	1.75	.66	1.81	.68	1.78	.62	1.83	.68	1.79	.66	1.339	.260	.002
Suçluluk yar. –anne	1.96	.69	1.98	.62	1.98	.67	2.07	.75	2.00	.69	2.319	.074	.004
Red- baba	1.19	.34	1.23	.37	1.19	.33	1.21	.34	1.20	.35	1.016	.385	.002
Duygusal yakınlık- baba	3.14	.55	3.10	.53	3.10	.51	3.15	.52	3.12	.53	1.658	.174	.003
Müdahale- baba	1.45	.40	1.46	.41	1.43	.39	1.44	.42	1.45	.40	.328	.805	.001
Karşılaştırma- baba	1.59_{a,b}	.63	1.64_{a,b}	.62	1.58_a	.57	1.65_b	.64	1.61	.62	2.713	.044	.004
Suçluluk yar.- baba	1.93	.71	1.97	.62	1.94	.67	2.05	.74	1.98	.69	3.330	.019	.005

Not: Scheffe kriterine göre ele alınan anlamlı farklar altsimgelerle ifade edilmiştir (p< .05).

Anne beyanları

İlköğretim grubunda ele alınan anne beyanlarıyla ilgili değişkenlerin illere (Ankara, Mersin, Samsun, Manisa) göre farkları Scheffe kriterine göre incelendiğinde, iller arasında anne beyanları bakımından hiçbir anlamlı fark bulunmamıştır.

Baba beyanları

İlköğretim grubunda ele alınan baba beyanlarıyla ilgili değişkenlerin illere (Ankara, Mersin, Samsun, Manisa) göre farkları incelenmiştir. Bulgular, Mersin grubundaki babaların, Samsun'dakilere göre daha yüksek duygusal yakınlık gösterdiklerini ($Ort_{Mersin} = 3.46 > Ort_{Samsun} = 3.36$) ve daha fazla suçluluk yarattıklarını ($Ort_{Mersin} = 1.67 > Ort_{Samsun} = 1.57$) göstermiştir. Bunun yanı sıra, Ankara ilindeki babalar Samsun'daki babalara göre daha yüksek müdahale ($Ort_{Ankara} = 1.54 > Ort_{Samsun} = 1.46$) beyan etmişlerdir. Ayrıca, Mersin ilindeki babalar ($Ort_{Mersin} = 1.63$), Ankara ve Samsun ($Ort_{Ankara} = 1.51; Ort_{Samsun} = 1.49$) ilindeki babalara göre daha fazla karşılaştırma yaptıklarını beyan etmişlerdir.

Bağlanma örüntüsü incelendiğinde, Ankara ilindeki babaların, Samsun ilindeki babalara göre daha fazla bağlanma kaygısı gösterdikleri ($Ort_{Samsun} = 2.21 > Ort_{Mersin} = 2.06$) bulunmuştur.

Aile içi çatışma ele alındığında ise Ankara ($Ort_{Ankara} = 1.74$) ilindeki babaların Mersin ($Ort_{Mersin} = 1.64$) ilindeki babalara göre daha fazla çatışma algıladıkları bulunmuştur.

Ele alınan değişkenlerin bazılarında baba beyanı temelinde şehirler arası farklılıklar gözlenirse de farklılıkların etki düzeylerinin çok düşük olduğu gözlenmiştir (Tablo 42).

Tablo 42.İlköğretim – Baba Grubuna Uygulanan Ölçeklerin Ortalama Puanlarında İllere Göre Farklılıklar

Değişkenler	Ankara (N=227)		Mersin (N=262)		Samsun (N=341)		Manisa (N=453)		Toplam (N=1283)		F	p	Eta kare
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S			
Baba red	1.34	.28	1.34	.30	1.31	.31	1.34	.29	1.33	.30	0.56	0.62	0.00
Baba duygusal yakınlık	3.37a,b	.44	3.46a	.44	3.36b	.46	3.39a,b	.45	3.39	.45	2.95	0.03	0.01
Baba müdahale	1.54a	.32	1.53a,b	.35	1.46b	.29	1.49a,b	.32	1.50	.32	3.89	0.01	0.01
Baba karşılaştırma	1.51a	.52	1.63b	.53	1.49a	.45	1.57a,b	.48	1.55	.49	3.57	0.01	0.01
Baba suçluluk yaratma	1.62a,b	.43	1.67a	.47	1.57b	.39	1.59a,b	.39	1.61	.41	3.01	0.03	0.01
Baba Çatışma	1.74a	.35	1.64b	.33	1.67a,b	.33	1.69a,b	.34	1.68	.34	2.63	0.05	0.01
Baba Bağlanma-kaygı	2.21a	.55	2.16a,b	.58	2.06b	.52	2.15a,b	.59	2.14	.56	4.34	0.01	0.01
Baba Bağlanma- kaçınma	1.79	.64	1.67	.60	1.69	.62	1.73	.59	1.72	.61	2.59	0.05	0.01
İlişki tatmini	4.53	.80	4.61	.76	4.57	.79	4.60	.79	4.58	.79	0.59	0.62	0.00

Okul Dönemi Proje Değişkenleri Arasındaki Korelasyonlar

Bu bölümde, okul dönemi örnekleminde kullanılan değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. İlk olarak, çocuk beyanına dayanan değişkenler, ikinci olarak da anne ve baba beyanına dayanan değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Son olarak, çocuk beyanına dayanan değişkenler ile anne – baba beyanına dayanan değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiştir.

Çocuktan Ölçülen Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Çalışmaya katılan çocuklardan elde edilen veriler temelinde değişkenler arası korelasyonlar Tablo 43’de sunulmuştur. Çocuk beyanları dikkate alındığında, çocukların annelerinden ve babalarından algıladıkları ebeveyn davranışları açısından genel olarak bir örtüşme görülmektedir. Tablo 43’de görüldüğü gibi aynı ebeveynlik davranışının çocuk tarafından anne ve baba için ayrı ayrı yapılan değerlendirmeleri arasındaki korelasyonlar .62 (duygusal yakınlık) ile .51 (reddetme) arasında değişmektedir. Çocuğun beyan ettiği ebeveyn davranışları arasındaki genel korelasyonlar (aynı ebeveyn davranışları hariç) incelendiğinde duygusal yakınlığın reddetme ve diğer psikolojik kontrol davranışları ile olumsuz yönde ilişkili olduğu, reddetmenin ise olumlu yönde en yüksek ilişkiyi müdahaleci anne - babalık ile gösterdiği görülmüştür. Anne ve baba için beyan edilen değişkenler arası korelasyonlar .35 (anne müdahale ile baba reddetme) ile -.24 (anne reddetme ile baba duygusal yakınlık) arasında değişmektedir.

Ayrıca çocukların hem anne hem de baba davranışlarıyla ilgili algısının farklı değişkenlerle ilişkileri de anlamlı bulunmuştur. Buna göre, her iki ebeveynden algılanan duygusal yakınlığın anneye ve babaya bağlanma ile olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (örn., anne duygusal yakınlık ile anneye bağlanma = .42; baba duygusal yakınlık ile babaya bağlanma = .48).

Psikolojik kontrol davranışları içerisinde anneye ve babaya güvenli bağlanma ile en yüksek düzeyde ilişki gösteren değişken müdahaleci davranışlardır. Genel olarak, olumsuz ebeveyn davranışları olarak adlandırılacak reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma davranışları anneye ve babaya bağlanma ile olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur (örn., anne reddetme = .42; baba reddetme = .48).

Çocuğun bildirdiği ebeveyn davranışları ile kaygı, Türkçe ve matematik yeterlik algısı değişkenleri arasındaki korelasyonlar incelendiğinde, ebeveyn davranışlarının söz konusu değişkenler ile anlamlı olarak ilişkili olduğu bulunmuştur. Ebeveyn davranışları ile bağlanma

ilişkinine benzer bir örüntü bu üç sonuç değişken için de geçerlidir. Her iki ebeveyn den algılanan reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma davranışları çocukların kaygı düzeyi ile olumlu yönde ilişkili bulunurken, algılanan duygusal yakınlık matematik ve Türkçe yeterlik algısı ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Korelasyonlar .30 (anne karşılaştırma ile çocuğun kaygısı) ile -.20 (anne reddetme ile çocuğun matematik yeterlik algısı) arasında değişmektedir. Ayrıca, babadan algılanan duygusal yakınlık çocukların kaygıları ile olumsuz yönde ilişkili iken ($r = -.10$) anneden algılanan duygusal yakınlık ile kaygı arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Diğer bir deyişle, babalarından yüksek düzeyde duygusal yakınlık gördüğünü beyan eden çocukların aynı zamanda düşük düzeyde kaygı beyan ettikleri bulunmuştur.

Farklı ebeveyn davranışları ile çocuğun aile içi çatışmaya ilişkin algıları arasında beklendiği yönde ilişkiler bulunmuştur. Buna göre, olumsuz ebeveyn davranışları (reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma) beyan eden çocuklar daha çok aile içi çatışmadan dolayı kendini suçlama, algılanan tehdit ve aile içi çatışma beyan etmişlerdir. Bu değişkenler arasındaki korelasyonlar .48 (baba reddetme ile algılanan çatışma) ile -.40 (baba duygusal yakınlık ile algılanan çatışma) arasında değişmektedir. Ayrıca anne ve babadan algılanan duygusal yakınlık bu üç farklı aile içi çatışma boyutları ile ters yönde ilişkili bulunmuştur. Sonuç olarak, olumsuz ebeveyn davranışları olarak tanımlanabilecek reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma gibi davranışların genellikle olumsuz sonuç değişkenleri ile, olumlu ebeveynlik olarak değerlendirilebilecek duygusal yakınlığın ise olumlu sonuç değişkenleri ile aynı yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Tablo 43).

Genel olarak değerlendirildiğinde, beklendiği gibi olumlu ebeveyn davranışları olumlu sonuç değişkenlerle ilişkili bulunurken, olumsuz ebeveyn davranışları olumsuz sonuç değişkenlerle ilişkili bulunmuştur. Özellikle anne ve babadan algılanan reddetmenin etkili olduğu gözlenmiştir. Ek olarak, çocuklar anneleri ve babaları için oldukça benzer davranışlar beyan etmişlerdir.

Tablo 43. İlkokul Dönemi Örneklemindeki Öğrencilerden Alınan Ölçümler Arası Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.A-R																	
2.A-DY	-.30																
3.A-M	.49	-.02															
4.A-K	.42	-.05	.41														
5.A-SY	.26	.07	.30	.23													
6.B-R	.51	-.16	.35	.26	.22												
7.B-DY	-.24	.62	-.06	-.05	.02	-.35											
8.B-M	.29	.02	.59	.23	.26	.51	-.05										
9.B-K	.28	-.01	.31	.59	.22	.47	-.06	.39									
10.B-SY	.25	.04	.29	.20	.61	.27	.09	.33	.32								
11.A-Bağ	-.47	.42	-.31	-.29	-.13	-.33	.33	-.21	-.17	-.12							
12.B-Bağ	-.38	.24	-.30	-.24	-.14	-.50	.48	-.27	-.27	-.12	.57						
13.Kaygı	.29	-.03	.32	.30	.21	.26	-.10	.27	.23	.22	-.33	-.36					
14.Matematik	-.20	.20	-.15	-.11	-.12	-.18	.25	-.11	-.07	-.09	.27	.26	-.30				
15.Türkçe	-.19	.29	-.08	-.05	-.09	-.18	.29	-.11	-.08	-.10	.27	.21	-.20	.40			
16.K-S	.44	-.21	.37	.28	.23	.47	-.27	.36	.32	.27	-.32	-.36	.27	-.18	-.26		
17.Çatışma	.40	-.29	.23	.21	.08	.48	-.40	.20	.20	.08	-.36	-.46	.26	-.20	-.21	.48	
18.AI-Tehdit	.25	-.02	.21	.21	.19	.25	-.07	.18	.19	.18	-.23	-.28	.41	-.18	-.16	.32	.34

(+-.).045 – (+-.).070 arası $p < .05$; (+-.).070 üstü $p < .01$

Maddeler Not: **A**=Anne; **B**=Baba; **R**=Reddetme; **DY**=Duygusal Yakınlık; **M**=Müdahaleci; **K**=Karşılaştırma; **SY**=Suçluluk Yaratma; **Bağ**=Bağlanma; **K-S**=Kendini Suçlama; **AI**= Algılanan

Ebeveynlerden Alınan Temel Ölçümler Arasındaki Korelasyonlar

Çalışmaya katılan anne ve babalardan elde edilen veriler temelinde değişkenler arası korelasyonlar Tablo 44’de sunulmuştur. Ebeveyn davranışları temelinde, anneler ile babaların birbirleri ile tutarlı davranışlar gösterdikleri bulunmuştur (örn., suçluluk yaratma_{A-B} = .30; duygusal yakınlık_{A-B} = .19). Ayrıca, belirli ebeveyn davranışları ile anne ve babaların bağlanma temelli kaygı ve kaçınma puanları arasındaki korelasyonlar da anlamlı bulunmuştur. Buna göre, olumsuz ebeveynlik davranışları olarak adlandırılabilir reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma boyutları ile bağlanma temelli kaygı ve kaçınma değişkenleri arasındaki korelasyonlar olumlu yönde anlamlı bulunmuştur (örn., Anne müdahale ile anne bağlanma kaçınması = .31; Baba karşılaştırma ile baba bağlanma kaçınması = .06).

Bunun tersine, çocuklarına daha fazla duygusal yakınlık gösterdiklerini beyan eden anne ve babalar aynı zamanda daha az bağlanma temelli kaygı ve kaçınma beyan etmişlerdir. Bağlanma temelli kaygı ve kaçınma değişkenleri ile çatışma arasındaki korelasyonlar incelendiğinde, her iki boyutun da aile içi çatışma ile olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (örn., Anne bağlanma kaçınması ile anne beyanı çatışma = .42; Baba bağlanma kaygısı ile baba beyanı çatışma = .34). Son olarak, ebeveyn davranışları ve bağlanma değişkenleri ile çocuğa ilişkin sonuç değişkenleri arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Buna göre, genel olarak olumsuz ebeveyn tutumları olumsuz çocuk sonuç değişkenleri ile anlamlı bir şekilde ilişkili bulunmuştur (Tablo 44).

Özetle, çocuk beyanına paralel şekilde, olumlu ve olumsuz ebeveyn davranışları sonuç değişkenleri ile beklendik yönde ilişkiler göstermişlerdir. Ayrıca anne ve baba bağlanma kaygı ve kaçınmaları olumlu ve olumsuz ebeveyn davranışları ile beklendik yönde korelasyonlar göstermişlerdir. Ek olarak, anne tarafından beyan edilen çocuk mizacı boyutları diğer değişkenlerle genel olarak ilişkisiz iken, yine anne tarafından beyan edilen olumlu ve olumsuz çocuk davranışları, ebeveyn bağlanmaları ve ebeveynlik davranışları ile beklendik yönde ilişkiler göstermiştir.

Tablo 44. İlkokul Dönemi Örneklemindeki Anne Babalardan Alınan Ölçümler Arası Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
1.A-R																								
2.A-DY	-.35																							
3.A-M	.46	-.17																						
4.A-K	.49	-.19	.47																					
5.A-SY	.55	-.21	.45	.51																				
6.B-R	.28	-.15	.16	.16	.23																			
7.B-DY	-.09	.19	-.05	-.06	-.09	-.31																		
8.B-M	.13	-.03	.21	.10	.18	.31	-.01																	
9.B-K	.13	-.07	.17	.29	.21	.33	-.05	.35																
10.B-SY	.16	-.12	.12	.15	.30	.42	-.10	.40	.44															
11.A-Çat	.46	-.26	.37	.37	.40	.24	-.14	.14	.20	.20														
12.B-Çat	.23	-.12	.18	.20	.24	.41	-.20	.25	.24	.29	.48													
13.A-BKY	.27	-.11	.31	.20	.28	.13	-.06	.13	.10	.14	.35	.23												
14.A-BKÇ	.21	-.25	.19	.12	.17	.11	-.17	.10	.07	.10	.42	.20	.44											
15.B-BKY	.10	-.07	.10	.08	.13	.22	-.15	.21	.16	.22	.22	.34	.29	.26										
16.B-BKÇ	.11	-.12	.08	.06	.07	.19	-.30	.14	.06	.13	.22	.33	.24	.38	.43									
17.SOS	-.04	.11	-.05	.01	-.02	-.01	.04	-.01	.01	.01	-.06	-.02	-.02	-.05	-.01	-.02								
18.DUYG	.27	-.02	.22	.17	.30	.11	-.04	.10	.13	.10	.21	.09	.25	.16	.05	.08	-.13							
19.HRK	.00	.05	.01	.02	.03	.05	-.00	.02	.03	.07	.03	.00	.03	-.01	.00	.02	.35	.08						
20.DV	.40	-.23	.27	.25	.38	.25	-.12	.12	.13	.20	.35	.18	.23	.19	.08	.09	-.03	.34	.31					
21.AKR	-.26	.32	-.19	-.17	-.22	-.16	.15	-.06	-.06	-.11	-.23	-.12	-.11	-.19	-.08	-.07	.31	-.12	.04	-.35				
22.DUY	.32	-.14	.25	.21	.29	.13	-.09	.09	.16	.15	.28	.14	.27	.22	.12	.09	-.22	.46	-.08	.42	-.23			
23.A-İD	-.15	.18	-.06	-.04	-.06	-.11	.15	-.02	-.03	-.03	-.39	-.23	-.27	-.68	-.22	-.37	.02	-.07	-.00	-.13	.14	-.12		
24.B-İD	-.11	.09	-.03	-.05	-.08	-.14	.23	-.05	-.03	-.06	-.25	-.33	-.17	-.36	-.30	-.62	.03	-.04	.02	-.06	.05	-.06	.47	

(+-.).045 – (+-.).070 arası $p < .05$; (+-.).070 üstü $p < .01$

Not: **A**=Anne; **B**=Baba; **R**=Reddetme; **DY**=Duygusal Yakınlık; **M**=Müdahaleci; **K**=Karşılaştırma; **SY**=Suçluluk Yaratma; **Çat**=Çatışma; **BKY**=Bağlanma Kaygısı; **BKÇ**=Bağlanma Kaçınması; **SOS**=Sosyallik; **DUYG**=Duygusalılık; **HRK**=Hareketlilik; **DV**=Dışa vurum; **AKR**=Olumlu Akran İlişkileri; **DUY**=Duygusal Problemler; **ID**=İlişki Doyumu

Çocuklardan ve Anne - Babalardan Ölçülen Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Çalışmaya katılan çocuklar ve anne - babalardan elde edilen veriler temelinde değişkenler arası korelasyonlar Tablo 45'te sunulmuştur. Çocuk beyanı ile anne – baba beyanına dayanan değişkenler değişen düzeylerde ilişkili bulunmuştur. Çapraz beyana (çocuk ve ebeveyn beyanları) dayanan korelasyonlar değerlendirildiğinde, aynı ebeveyn boyutları üzerinde çocuk ile ebeveyn beyanına dayanan korelasyonlar görece olumlu yönde anlamlı bulunmuştur. Korelasyon katsayıları .24 (baba ve çocuk beyanı reddetme) ile .11 (anne ve çocuk beyanı duygusal yakınlık) arasında değişmektedir.

Çocuk tarafından beyan edilen anneye ve babaya bağlanma sırasıyla anne ve babanın beyan ettiği ebeveynlik değişkenleri ile genel olarak anlamlı ilişkiler göstermiştir. Çocuğun anne ve babaya bağlanma puanlarıyla, anne ve babanın bildirdiği olumsuz anne – baba davranışları arasındaki korelasyonlar genel olarak anlamlı ve olumsuz yönde iken (anne raporu karşılaştırma ile bağlanma boyutları arasında anlamlı ilişki yok), bağlanma ile olumlu anne - baba davranışı olan duygusal yakınlık arasındaki korelasyonlar olumlu yönde anlamlı bulunmuştur (örn., baba raporu duygusal yakınlık ile baba bağlanma = .15; anne reddetme ile anneye bağlanma = -.14).

Anne – baba beyanına dayanan ebeveynlik davranışları ile çocuğun beyanına dayanan sonuç değişkenler (kaygı, matematik ve Türkçe yeterlik) arasındaki ilişkiler genel olarak anlamlı düzeydedir. Buna göre, anne ve babanın bildirdiği duygusal yakınlık çocuğun olumlu sonuç değişkenleri ile ilişkili iken (örn., anne duygusal yakınlık ile matematik yeterlik algısı = .13; baba duygusal yakınlık ile matematik yeterlik algısı = .07), reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma gibi olumsuz anne – baba davranışları çocuğun kaygısı ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur (örn., anne reddetme = .14; baba karşılaştırma = .07).

Çocukların beyan ettiği anne – baba davranışları ile annelerin beyan ettiği çocuk sorun davranışları arasındaki ilişkilerin (ikisi dışında) genel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Buna göre, olumsuz ebeveynlik davranışları olarak adlandırılacak reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma boyutları olumlu akran ilişkileri ile olumsuz yönde ilişki gösterirken (örn, anne müdahale ile -.16), dışa vurum ve duygusal problemler ile olumlu yönde ilişki göstermiştir (örn., anne reddetme ile dışavurum = .22; baba karşılaştırma ile duygusal problemler = .06). Tersine, duygusal yakınlık boyutunun olumlu akran davranışları ile olumlu yönde, dışa vurum ve duygusal problemler ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Anne ve babaların beyan ettiği bağlanma kaygı ve kaçınma ile çocukların beyan ettiği sonuç değişkenler (aile içi çatışma, algılanan tehdit, kendini suçlama, akademik yeterlik algısı) arasında anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Analizler çocukların aile içi çatışmayı nasıl algıladıkları ile ilgili değişkenler temelinde incelendiğinde, anne ve babaların bildirdiği bağlanma, kaygı ve kaçınma boyutları, çocuğun bildirdiği aile içi çatışma, algılanan tehdit ve kendini suçlama değişkenleri ile olumlu yönde anlamlı korelasyonlar olduğunu göstermiştir (örn., anne bağlanma kaçınması ile çatışma = .23; baba bağlanma kaçınması ile çatışma = .19). Bunlara ek olarak, anne – baba bağlanma kaygı ve kaçınması çocuğun kaygısı ile olumlu, matematik ve Türkçe yeterlik algısı ile olumsuz ilişki göstermiştir. Bunun yanı sıra, çocuğun ebeveynler arası çatışmaya ilişkin beyanları ile anne ve babalar tarafından beyan edilen çatışma değişkenleri arasında benzerlik olduğu bulunmuştur (örn., anne çatışma = .23; baba çatışma = .19). Sonuç olarak, anne beyanına dayanan çocuğun mizacı ile ilgili boyutlar diğer bütün değişkenler ile genel olarak anlamsız korelasyonlar göstermiştir.

Özetle, çocuk tarafından beyan edilen ebeveyn davranışları ile ebeveynlerin kendi davranışları ile ilgili beyanları, farklı kaynaklara dayanması nedeniyle yüksek hata varyansı içerdiği için, düşük ile orta düzeyde ilişkili bulunmuştur. Ancak, yine de çocuğun beyan ettiği sonuç değişkenler, anne - babalar tarafından beyan edilen ebeveynlik davranışları ile beklendik yönde ilişkiler göstermişlerdir. Ebeveynlerin beyan ettiği sonuç değişkenler, çocuk beyanına dayanan ebeveynlik davranışları ile karşılaştırıldığında ise, yine beklendik yönde ilişkiler gözlenmekle birlikte, bu korelasyonların görece daha düşük düzeylerde olduğu bulunmuştur.

Tablo 45.İlkokul Dönemi Örneklemdeki Öğrencilerden ve Anne – Babalardan Alınan Ölçümler Arası Korelasyonlar

Çocuk Beyanı	A-R	A-DY	A-M	A-K	A-SY	B-R	B-DY	B-M	B-K	B-SY	A-Bağ	B-Bağ	Kayı	Mat	Türkçe	K-S	Çatışma	AL-Teh
Ebeveyn	-09	11	-08	-02	-06	-10	11	-09	-01	-01	11	06	-11	13	09	-07	-07	-06
AR-DY	11	-05	17	07	11	08	-04	10	07	08	-10	-07	08	-13	-06	10	05	07
AR-M	12	-01	12	16	12	07	00	07	11	04	-05	-04	08	-09	-03	11	05	08
AR-SY	11	-02	12	08	18	09	-03	09	07	10	-12	-06	13	-14	-07	15	07	08
BR-R	10	-04	05	02	07	24	-09	07	10	09	-10	-14	09	-05	-02	16	14	12
BR-DY	-08	07	-05	-04	-01	-15	18	-03	-03	02	03	15	-05	07	08	-08	-12	-05
BR-M	10	-02	09	03	08	11	-02	14	08	09	-09	-06	10	-11	-08	13	08	09
BR-K	04	-03	06	08	06	14	-07	06	18	06	-09	-09	07	-07	00	11	07	05
BR-SY	10	-06	06	04	12	16	-05	10	10	14	-14	-11	10	-12	-05	16	09	12
AR-BKY	10	-05	06	04	06	12	-06	07	03	04	-06	-07	13	-11	-11	06	14	12
AR-BKÇ	10	-02	08	01	07	11	-10	05	02	03	-10	-14	11	-11	-08	08	23	13
BR-BKY	10	-03	09	05	03	07	-06	07	03	07	-06	-10	10	-05	-06	11	15	16
BR-BKÇ	09	-01	08	00	06	11	-07	08	04	05	-06	-13	11	-06	-05	09	19	13
SOS	-01	01	-04	-02	02	03	00	00	00	01	04	01	-05	03	02	04	01	-01
DUYG	08	-04	06	04	11	08	-03	05	02	08	-06	-05	11	-05	-01	05	05	04
HRK	06	-02	03	02	02	06	-02	03	03	00	-03	-03	-02	00	-03	05	05	04
DV	22	-09	15	13	21	21	-11	15	13	16	-20	-15	15	-15	-14	21	12	11
AKR	-16	09	-16	-14	-07	-13	12	-11	-09	-05	13	12	-11	09	06	-10	-08	-09
DUY	15	-03	09	08	11	13	-06	09	07	09	-12	-10	16	-14	-08	11	09	06
A-ID	-03	-01	-02	00	00	-07	08	-01	00	01	07	12	-07	04	00	-04	-24	-14
B-ID	-02	-01	-02	04	02	-05	03	-03	00	-02	-01	05	-01	01	02	-04	-18	-07
A-Çat	13	-01	10	06	08	17	-06	09	10	04	-14	-13	13	-09	-06	16	23	12
B-Çat	07	01	09	02	03	13	-06	06	05	04	-06	-09	08	-08	-04	13	19	11

(+-.).045 – (+-.).070 arası $p < .05$; (+-) .070 üstü $p < .01$

Not: **A**=Anne; **B**=Baba; **AR**= Anne Raporu; **BR**= Baba Raporu; **R**=Reddetme; **DY**=Duygusal Yakınlık; **M**=Müdahaleci; **K**=Karşılaştırma; **SY**=Suçluluk Yaratma; **Bağ**=Bağlanma; **K-S**=Kendini Suçlama; **AL-Teh**= Algılanan Tehdit; **MAT**=Matematik; **AR**= Anne Raporu; **BR**=Baba Raporu; **Çat**=Çatışma; **BKY**=Bağlanma Kaygısı; **BKÇ**= Bağlanma Kaçınması; **SOS**=Sosyallik; **DUYG**=Duygusalılık; **HRK**=Hareketlilik; **DV**=Dışa vurum; **AKR**=Olumlu Akran İlişkileri; **DUY**=Duygusal Problemler; **ID**=İlişki Doyumu

Yordayıcı Analizler

Bu bölümde, ilk olarak araştırmanın amacına göre değişkenler iki temel gruba ayrılmıştır. Ana-baba tutum ve davranışları (*reddetme, duygusal yakınlık, müdahalecilik, karşılaştırma* ve *suçluluk yaratma*) bağımsız değişken ve çocuktan veya anneden ölçülen sonuç değişkenleri (*kaygı, akademik benlik kavramı, dışa vurum, duygusal problemler* ve *akran ilişkileri*) bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Böylece ana-baba tutum ve davranışlarının birbirinden bağımsız olarak çocuğun ruh sağlığı, akademik başarısı ve uyumuna karşılık gelen davranışları ne ölçüde yordadığı incelenmiştir. Bu analizler çocuk, anne ve baba beyanına göre tekrarlanmıştır.

Çocuk Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenler Üzerindeki Etkileri

Çocuk beyanına dayanan anne - baba davranışlarının anneye bağlanma, babaya bağlanma, kaygı, matematik ve Türkçe yeterlik algıları üzerindeki yordayıcı etkileri aşamalı regresyonlar ile sınanmıştır. Regresyonların ilk basamaklarında cinsiyet, yaş ve anne eğitimi kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır. İkinci basamakta ise demografik bilgiler kontrol edildikten sonra algılanan anne ve baba davranışlarının sonuç değişkenler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Anne ve babaların ebeveynlik davranışları ayrı ayrı regresyon analizleri ile değerlendirilmiştir. Regresyon analizlerinin ayrıntılı sonuçları Tablo 46’da verilmiştir.

Buna göre, demografik değişkenlerin etkileri kontrol edildikten sonra, suçluluk yaratma dışındaki ebeveyn davranışlarının anlamlı olarak anneye ve babaya bağlanmayı yordadığı bulunmuştur. Spesifik olarak, annelerinden reddetme ($\beta = -.25, p < .001$), müdahalecilik ($\beta = -.12, p < .001$) ve karşılaştırma ($\beta = -.11, p < .001$) algılayan çocuklar düşük düzeylerde anneye bağlanma beyan etmişlerdir. Diğer taraftan, annelerinden yüksek düzeylerde duygusal yakınlık ($\beta = .33, p < .001$) algılayan çocuklar, yüksek düzeylerde anneye bağlanma beyan etmişlerdir. Benzer şekilde, annenin reddedici ($\beta = -.22, p < .001$), müdahaleci ($\beta = -.14, p < .001$) ve suçluluk yaratıcı ($\beta = -.07, p < .05$) davranmasının çocukların babaya bağlanmasını da azalttığı bulunmuştur. Öte yandan, annenin yüksek düzeylerde duygusal yakınlık göstermesi ($\beta = .17, p < .001$), çocukların babaya bağlanmasını arttırmaktadır.

Demografik değişkenler kontrol edildikten sonra, anneden algılanan olumsuz ebeveynlik davranışları olarak adlandırabilecek reddetme ($\beta = .12, p < .001$), müdahalecilik ($\beta = .18, p < .001$), karşılaştırma ($\beta = .16, p < .001$) ve suçluluk yaratma ($\beta = .10, p < .001$), çocuğun kaygısının yüksek düzeyleri ile anlamlı ilişki göstermiştir. Suçluluk yaratma ($\beta = -$

.15, $p < .001$) ve müdahaleci ($\beta = -.09, p < .001$) anne davranışları çocukların matematik yeterlik algısını olumsuz yönde yordarken, duygusal yakınlık ($\beta = .16, p < .001$) matematik yeterlik algısını olumlu yönde yordamıştır. Ayrıca reddetme ($\beta = -.06, p < .05$), müdahaleci ($\beta = -.06, p < .05$) ve suçluluk yaratma ($\beta = -.16, p < .001$) değişkenleri Türkçe yeterlik algısını olumsuz yönde yordarken, anne duygusal yakınlığı ($\beta = .23, p < .001$) ve karşılaştırma ($\beta = .08, p < .05$) Türkçe yeterlik algısını olumlu yönde yordamıştır.

Anne ebeveynlik boyutlarına benzer şekilde, algılanan baba davranışları hem anneye bağlanmayı hem de babaya bağlanmayı yordamıştır. Buna göre, babadan yüksek düzeylerde reddetme ($\beta = -.29, p < .001$), karşılaştırma ($\beta = -.09, p < .001$) ve müdahaleci ($\beta = -.06, p < .05$) davranışları algılaması, çocuğun düşük düzeylerde babaya bağlanmasını yordamıştır. Benzer bir biçimde, babadan yüksek düzeyde reddedici ($\beta = -.17, p < .001$), müdahaleci ($\beta = -.07, p < .05$) ve suçluluk yaratıcı ($\beta = -.06, p < .05$) davranışlar algılayan çocuğun anneye bağlanmasının da azaldığı bulunmuştur. Ek olarak, babanın duygusal yakınlığı, hem anneye hem de babaya bağlanmanın yüksek düzeyleri ile ilişkili bulunmuştur (sırasıyla $\beta = .37, p < .001$; $\beta = .26, p < .001$).

Babadan algılanan reddetme ($\beta = .07, p < .05$), müdahalecilik ($\beta = .15, p < .001$), karşılaştırma ($\beta = .11, p < .001$) ve suçluluk yaratmayı ($\beta = .13, p < .001$) içeren olumsuz ebeveynlik davranışlarının çocukların beyan ettiği kaygının yüksek düzeylerini yordadığı bulunmuştur. Diğer taraftan, yüksek baba duygusal yakınlığı beyan eden çocuklar düşük kaygı düzeyi belirtmişlerdir ($\beta = -.06, p < .05$).

Hem Türkçe hem de matematik yeterlik algılarını aynı baba davranışları anlamlı olarak yordamıştır. Buna göre, babalarının daha çok müdahaleci (matematik için $\beta = -.08, p < .05$; Türkçe için $\beta = -.09, p < .001$) ve suçluluk yaratıcı (her iki yeterlik algısı için $\beta = -.13, p < .001$) davrandıklarını beyan eden çocuklar, düşük düzeylerde matematik ve Türkçe yeterlik algısı rapor etmişlerdir. Son olarak, algılanan baba duygusal yakınlığı hem matematik hem de Türkçe yeterlik algısını olumlu yönde yordamıştır (sırasıyla $\beta = .16, p < .05$; $\beta = .24, p < .05$).

Yordayıcı değişkenlerin ölçüt (bağımlı) değişkenlerde açıkladıkları toplam varyanslar incelendiğinde hem anne hem de baba değişkenlerinin benzer oranda varyans açıkladıkları (etkili oldukları), sadece kaygının yordanmasında anne davranışlarının ($\Sigma R^2 = .18$), baba davranışlarından ($\Sigma R^2 = .14$) daha fazla varyans açıkladığı görülmüştür.

Tablo 46.Çocuk Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenler Üzerindeki Etkileri

Analizler	A-Bağ		B-Bağ		Kaygı		Matematik		Türkçe	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2
1.Basamak: <i>Demografikler</i>		.03**		.01**		.02**		.03**		.02**
Cinsiyet	-.01		.04		-.10**		.08**		-.04	
Yaş	-.03		-.06*		.01		-.04		-.01	
Anne Eğitimi	.04*		.00		-.08**		.12**		.08**	
2.Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.31**		.18**		.16**		.07**		.09**
Anne Reddetme	-.25**		-.22**		.12**		-.03		-.06*	
Anne Duygusal Yakınlık	.33**		.17**		.01		.16**		.23**	
Anne Müdahaleci	-.12**		-.14**		.18**		-.09**		-.06*	
Anne Karşılaştırma	-.11**		-.07*		.16**		-.02		.08*	
Anne Suçluluk Yaratma	-.02		-.04		.10**		-.15**		-.16**	
		$\Sigma R^2=.34$		$\Sigma R^2=.19$		$\Sigma R^2=.18$		$\Sigma R^2=.10$		$\Sigma R^2=.11$
1.Basamak: <i>Demografikler</i>		.03**		.01**		.02**		.03**		.02**
Cinsiyet	-.04*		.05*		-.11**		.07*		-.05*	
Yaş	-.03		-.04*		.01		-.04		.00	
Anne Eğitimi	.07**		.00		-.08**		.13**		.09**	
2.Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.15**		.36**		.12**		.06**		.07**
Baba Reddetme	-.17**		-.29**		.07*		-.03		.04	
Baba Duygusal Yakınlık	.26**		.37**		-.06*		.16**		.24**	
Baba Müdahaleci	-.07*		-.06*		.15**		-.08*		-.09**	
Baba Karşılaştırma	-.01		-.09**		.11**		-.01		.03	
Baba Suçluluk Yaratma	-.06*		-.03		.13**		-.13**		-.13**	
		$\Sigma R^2=.18$		$\Sigma R^2=.37$		$\Sigma R^2=.14$		$\Sigma R^2=.09$		$\Sigma R^2=.09$

* $p < .05$ ** $p < .001$ Not. A-Bağ = Anneye Bağlanma; B-Bağ = Babaya Bağlanma. β değerleri son basamaktan alınmıştır.

Anne - Baba Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenleri (Anne Beyanı) Üzerindeki Etkileri

Anne - baba beyanına dayanan ebeveynlik davranışlarının annelerin beyanına dayanan çocuğun içselleştirme problemleri, olumlu akran davranışları ve dışa vurum davranışları üzerindeki yordayıcı etkileri aşamalı regresyonlar ile sınanmıştır.

Regresyonların ilk basamaklarında cinsiyet, yaş ve anne eğitimi kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır. İkinci basamakta ise demografik bilgiler kontrol edildikten sonra anne ve baba davranışlarının sonuç değişkenler üzerindeki etkileri yordamıştır. Anne ve babaların ebeveynlik davranışları ayrı ayrı regresyon analizleri ile değerlendirilmiştir. Regresyon analizlerinin ayrıntılı sonuçları Tablo 47’de verilmiştir.

Sonuçlara göre, demografik değişkenler kontrol edildikten sonra yüksek düzeylerde reddetme ($\beta = .19, p < .001$) ve müdahalecilik ($\beta = .07, p < .05$) beyan eden anneler çocukları için yüksek düzeylerde duygusal problemler beyan etmişlerdir. Annenin reddedici ($\beta = -.09, p < .05$) ve suçluluk yaratıcı ($\beta = -.10, p < .05$) davranması olumlu akran davranışlarının düşük düzeyleri ile ilişki iken, annenin duygusal yakınlık ($\beta = .25, p < .001$) göstermesi olumlu akran davranışlarının yüksek düzeyleri ile ilişkili bulunmuştur. Diğer taraftan yüksek düzeylerde duygusal yakınlık ($\beta = -.10, p < .001$) beyan eden anneler, çocukları için düşük düzeylerde dışa vurum davranışları beyan etmişlerdir. Annenin reddedici ($\beta = .23, p < .001$) ve suçluluk yaratıcı ($\beta = .21, p < .001$) davranması ise yüksek dışa vurum davranışlarını yordamıştır.

Babanın beyan ettiği ebeveynlik davranışları göz önüne alındığında, babanın karşılaştırma ($\beta = .11, p < .001$) yapmasının annenin çocuğu için beyan ettiği içselleştirme problemlerini yordadığı bulunmuştur. Ek olarak, babanın reddedici ($\beta = -.08, p < .05$) ve suçluluk yaratıcı ($\beta = -.07, p < .05$) davranması, olumlu akran davranışlarının daha düşük düzeyde olmasıyla ilişkili iken, duygusal yakınlığı ($\beta = .12, p < .001$) yüksek olumlu akran davranışları ile ilişkili bulunmuştur. Son olarak, babanın duygusal yakınlığı ($\beta = -.06, p < .05$) düşük düzeylerde dışa vurumu yordarken, reddedici ($\beta = .16, p < .001$) ve suçluluk yaratıcı ($\beta = .07, p < .05$) davranması dışa vurum davranışlarının yüksek düzeylerini yordadığı bulunmuştur.

Bağımlı değişkenler anne beyanı temelinde ölçüldüğü için anne bağımsız değişkenleri ile ortak yöntem varyansı (common method variance) oluşturmaktadır. Bu nedenle anne bağımsız değişkenleri baba bağımsız değişkenlerinden daha fazla varyans açıklamaktadır. Ebeveyn davranışları (anne) en yüksek düzeyde çocuk dışa vurum davranışındaki varyansı ($\Sigma R^2 = .24$) açıklamıştır.

Tablo 47. Anne - Baba Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenleri (Anne Beyanı) Üzerindeki Etkileri

Değişkenler	İçselleştirme Problemleri		Olumlu Sosyal Davranışlar		Dışa vurum	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2
1.Basamak: <i>Demografikler</i>		.02**		.01*		.06**
Cinsiyet	-.06*		-.05		.17**	
Yaş	-.04		.06*		-.09**	
Anne Eğitimi	-.07*		-.07*		.04	
2.Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.12**		.13**		.18**
Anne Reddetme	.19**		-.09*		.23**	
Anne Duygusal Yakınlık	-.04		.25**		-.10**	
Anne Müdahaleci	.07*		-.06		.03	
Anne Karşılaştırma	-.02		-.01		-.01	
Anne Suçluluk Yaratma	.16**		-.10*		.21**	
		$\Sigma R^2=.14$		$\Sigma R^2=.14$		$\Sigma R^2=.24$
1.Basamak: <i>Demografikler</i>		.02**		.01*		.05**
Cinsiyet	-.06*		-.06*		.17**	
Yaş	-.02		.05		-.08*	
Anne Eğitimi	-.11**		-.06*		-.07*	
2.Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.03**		.04**		.06**
Baba Reddetme	.05		-.08*		.16**	
Baba Duygusal Yakınlık	-.05		.12**		-.06*	
Baba Müdahaleci	.00		-.03		.02	
Baba Karşılaştırma	.11**		.03		.00	
Baba Suçluluk Yaratma	.06		-.07*		.07*	
		$\Sigma R^2=.05$		$\Sigma R^2=.05$		$\Sigma R^2=.11$

* $p < .05$ ** $p < .001$

Not. β değerleri son basamaktan alınmıştır.

Anne - Baba Beyanına Dayanan Bağlanma Kaygı ve Kaçınmasının Çocuk Beyanına Dayanan Anneye ve Babaya Bağlanma Üzerindeki Etkileri

Bu bölümde anne ve baba beyanına dayanan bağlanma kaygı ve kaçınmasının çocuğun beyanına dayanan anneye ve babaya bağlanma üzerindeki etkileri aşamalı regresyonlarla sınanmıştır. Analizin ilk basamağında, daha önceki analizlerde olduğu gibi, çocuğun cinsiyeti, yaşı ve annenin eğitimi kontrol değişkenleri olarak girilmiştir. İkinci aşamada demografik değişkenler kontrol edildikten sonra anne ve babanın beyan ettikleri kaygı ve kaçınmanın çocuğun anneye ve bağlanma davranışları üzerindeki etkileri test edilmiştir. Son aşamada ise, anne – baba kaygı ve kaçınmalarının etkileşimleri (ortak etkileri) regresyon eşitliğine dahil edilmiştir. Bu aşamada anne ve baba bağlanma kaygı ve kaçınma değişkenlerinin altı tane ortak etkisi son aşamada eklenmiştir. Analizler anneye bağlanma ve babaya bağlanma için ayrı ayrı sınanmıştır. Özetle, ölçüt değişken (anne ve babaya bağlanma)

çocuklardan alınmış, bağlanma kaygı ve kaçınma değişkenleri de ebeveynlerden alınmıştır. Analiz sonuçları Tablo 48’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 48. Anne - Baba Beyanına Dayanan Bağlanma Kaygı ve Kaçınmasının Çocuk Beyanına Dayanan Anneye ve Babaya Bağlanma Üzerindeki Etkileri

Analizler	Babaya Bağlanma		Anneye Bağlanma	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
1.Basamak: <i>Demografikler</i>		.01*		.02**
Cinsiyet	-.01		-.11**	
Yaş	-.06*		-.02	
Anne Eğitimi	-.05*		.09*	
2.Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.03**		.01*
Anne Kaygı	-.01		.00	
Anne Kaçınma	-.11*		-.11**	
Baba Kaygı	-.04		-.02	
Baba Kaçınma	-.08*		-.02	
3.Basamak: <i>Etkileşimler</i>		.01*		.01*
A-Kay X A-Kaç	.11**		.09*	
B-Kay X B-Kaç	.04		.01	
A-Kay X B-Kay	.04		-.02	
A-Kay X B-Kaç	-.09*		-.05	
A-Kaç X B-Kay	-.03		.05	
A-Kaç X B-Kaç	.04		.04	
		$\Sigma R^2=.05$		$\Sigma R^2=.04$

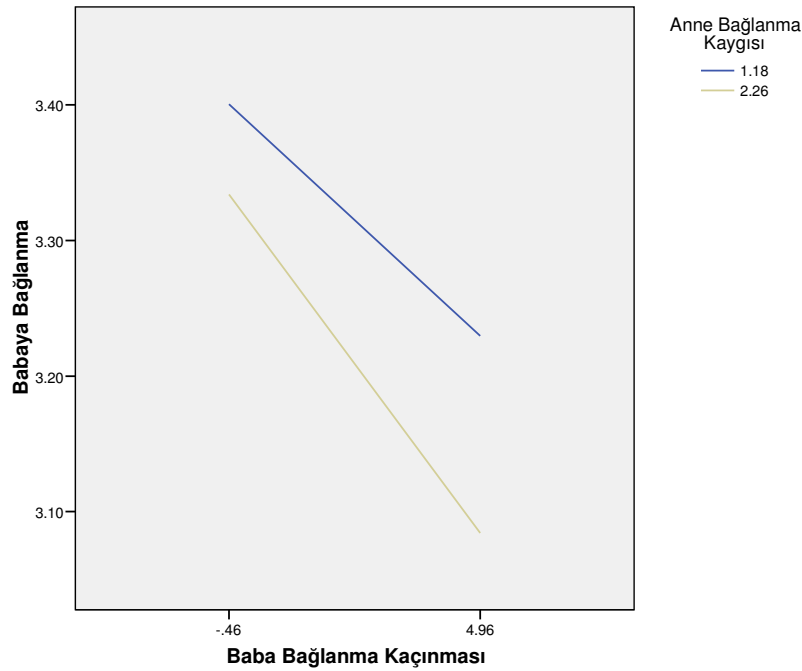
* $p < .05$ ** $p < .001$

Not. β değerleri son basamaktan alınmıştır.

Demografik değişkenler kontrol edildikten sonra anne ve baba kaçınma davranışlarının babaya bağlanma ile ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre, anne ve babanın bağlanma kaçınması (sırasıyla $\beta = -.11, p < .05$; $\beta = -.08, p < .05$) arttıkça çocuğun babaya bağlanmasının düştüğü görülmektedir. Etkileşim değişkenlerinin çocuğun babaya bağlanması üzerindeki etkileri incelendiğinde ise, annenin bağlanma kaygı ve kaçınması ile annenin kaygı ve babanın kaçınmasının ortak etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($\beta = .11, p < .001$).

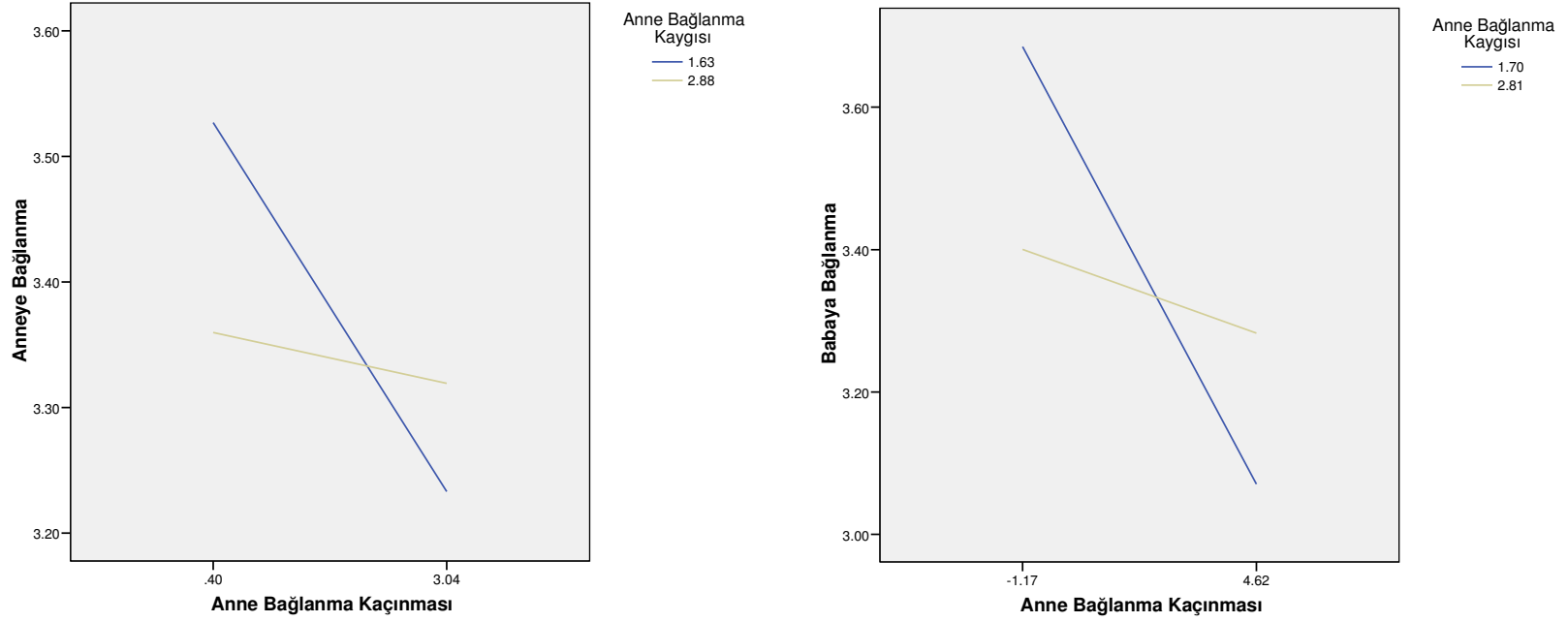
Ek olarak, annenin bağlanma kaygısı ile babanın bağlanma kaçınması arasındaki etkileşim ($\beta = -.09, p < .05$) çocuğun babaya bağlanmasını yordamıştır. Buna göre, annenin hem yüksek ($\beta = -.83, p < .001$) hem de düşük kaygı ($\beta = -.57, p < .001$) beyan ettiği koşullarda babanın kaçınması düşükse babaya bağlanma yine de yüksek olarak bulunmuştur. Ancak hem anne kaygısı yüksek hem de baba kaçınmasının düşük olduğu koşulda babaya bağlanma en düşük düzeyde bulunmuştur (Şekil 3).

Şekil 3. Babaya Bağlanmayı Yordamada Anne Kaygı ve Baba Kaçınmasının Rolü



Kontrol değişkenlerinin etkileri kontrol edildikten sonra annenin bağlanma kaçınması ($\beta = -.11, p < .001$) çocuğun anneye ve babaya bağlanmasını yordamıştır. Buna göre, annenin bağlanma kaçınması arttıkça çocuğun anneye ve babaya bağlanması düşmektedir. Etkileşim değişkenlerinin çocuğun anneye bağlanması üzerindeki etkileri incelendiğinde ise, sadece annenin bağlanma kaygı ve kaçınma davranışlarının ($\beta = .09, p < .05$) etkileşiminin anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Bu etkileşimin, çocuğun anneye bağlanması üzerindeki etkisi, babaya bağlanma üzerindeki etkisi ile paraleldir. Buna göre, annenin düşük bağlanma kaygısı gösterdiği koşulda, bağlanma kaçınması arttıkça (tipik olarak kayıtsız bağlanma) çocuğun anneye bağlanması düşmektedir ($\beta = -.16, p < .001$). Yüksek bağlanma kaygısı ile bağlanma kaçınmasının ortak etkileri ise anlamlı değildir (Şekil 4).

Şekil 4. Anneye ve Babaya Bağlanmayı Yordamada Anne Kaygı ve Kaçınmasının Rolü



Anne - Baba Beyanı ile Ölçülen Ebeveyn Davranışlarının Çocuk Beyanı ile Ölçülen Sonuç Değişkenler Üzerindeki Etkileri

Ebeveyn literatüründe anne baba davranış ve tutumlarının hedefi olan çocukların beyanına dayanarak ölçülmesiyle, bu tutumları uygulayan ebeveynlerden ölçülmesinin sonuç değişkenlere etkisi bakımından farklılıklar yarattığı gösterilmiştir. Bu nedenle, aşağıda önceki analiz grubundan farklı olarak, çocuk beyanına dayanan ebeveyn davranışları yerine anne – baba beyanlarına dayanan ebeveyn davranışları, anne beyanına dayanan çocuk sonuç davranışları yerine çocuğun kendisi için beyan ettiği sonuç davranışları (bağlanma, matematik ve Türkçe yeterlik algısı ve kaygı) kullanılmıştır. Demografik değişkenlerin (yaş, çocuğun cinsiyeti ve anne eğitim düzeyi) etkileri bu analiz grubunda da kontrol edilmiştir.

Tablo 48’de de görüldüğü gibi, yordayıcı ve ölçüt değişkenler farklı kaynaklara dayanan bağımsız ölçümler olduğundan beta değerlerinin büyüklüğü görece düşük düzeylerde dir. Ancak yine de beklendiği gibi görece yüksek reddetme beyan eden annelerin çocukları annelerine düşük düzeylerde bağlanma bildirmişlerdir ($\beta = -.09, p < .05$). Yine beklendiği üzere, yüksek düzeyde duygusal yakınlık bildiren annelerin çocukları daha fazla güvenli bağlanma bildirmişlerdir ($\beta = .07, p < .05$). Ancak, sadece çocuk beyanına dayanan analizlerden farklı olarak, annelerin rapor ettiği karşılaştırma davranışı anneye bağlanmayı pozitif yönde yordamıştır ($\beta = .07, p < .05$). Bu bulgu karşılaştırma davranışının çocuk ve anne tarafından farklı algılandığına işaret etmektedir.

Anneye benzer şekilde, babaların beyan ettiği reddetme ve duygusal yakınlık davranışı da çocuğun bildirdiği babaya bağlanmayı anlamlı düzeyde yordamıştır (sırasıyla, $\beta = -.08, p < .05$; $\beta = .11, p < .001$).

Reddedici davrandığını beyan eden annelerin çocukları daha fazla kaygı gösterirken ($\beta = -.07, p < .05$), duygusal yakınlık gösterdiğini beyan eden annelerin çocuklarının kaygı düzeyi görece düşük bulunmuştur ($\beta = .07, p < .05$). Ayrıca, anne duygusal yakınlığı hem matematik ($\beta = .11, p < .001$) hem de Türkçe yeterlik algısını ($\beta = .08, p < .05$) olumlu yönde yordarken, annenin müdahaleci davranışları çocukların matematik yeterlik algısını olumsuz yönde yordamıştır ($\beta = -.07, p < .05$).

Babaların beyan ettiği duygusal yakınlık ise çocukların beyan ettiği matematik ($\beta = .06, p < .05$) ve Türkçe ($\beta = .08, p < .05$) yeterlik algısının yüksek düzeylerini yordarken, müdahalecilik Türkçe yeterlik algısının düşük düzeylerini yordamıştır ($\beta = -.07, p < .05$) (Tablo 49).

Tablo 49. Anne - Baba Beyanına Dayanan Ebeveyn Davranışlarının Çocuk Beyanına Dayanan Sonuç Değişkenler Üzerindeki Etkileri

Analizler	A-Bağ		B-Bağ		Kaygı		Matematik		Türkçe	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2
1. Basamak: <i>Demografikler</i>		.02**		.01*		.02**		.04**		.03**
Cinsiyet	-.10**		.00		-.06*		.02		-.09**	
Yaş	-.02		-.06*		.00		-.03		.02	
Anne Eğitimi	.09**		.06*		-.10**		.17**		.13**	
2. Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.02**		.01		.02**		.03**		.01*
Anne Reddetme	-.09*		-.01		.07*		.03		.04	
Anne Duygusal Yakınlık	.07*		.04		-.07*		.11**		.08*	
Anne Müdahaleci	-.03		-.04		.01		-.07*		-.02	
Anne Karşılaştırma	.07*		.01		-.01		.02		.03	
Anne Suçluluk Yaratma	-.06		-.02		.06		-.07*		-.05	
		$\Sigma R^2=.04$		$\Sigma R^2=.02$		$\Sigma R^2=.04$		$\Sigma R^2=.07$		$\Sigma R^2=.04$
1. Basamak: <i>Demografikler</i>		.02**		.01*		.02**		.04**		.03**
Cinsiyet	-.09**		.01		-.07*		.01		-.09**	
Yaş	-.03		-.06*		.01		-.04		.01	
Anne Eğitimi	.09*		.06*		-.10**		.17**		.13**	
2. Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.02**		.03**		.01*		.01*		.01*
Baba Reddetme	.04		-.08*		.05		.02		.04	
Baba Duygusal Yakınlık	-.01		.11**		-.02		.06*		.08*	
Baba Müdahaleci	-.02		.01		.05		-.06		-.07*	
Baba Karşılaştırma	-.01		-.03		.01		-.01		.04	
Baba Suçluluk Yaratma	-.10*		-.05		.04		-.07*		-.02	
		$\Sigma R^2=.04$		$\Sigma R^2=.04$		$\Sigma R^2=.03$		$\Sigma R^2=.05$		$\Sigma R^2=.04$

* $p < .05$ ** $p < .001$ Not. A-Bağ = Anneye Bağlanma; B-Bağ = Babaya Bağlanma. β değerleri son basamaktan alınmıştır.

Çocuk Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Anne – Baba Beyanına Dayanan Çocuk Sonuç Değişkenleri Üzerindeki Etkileri

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi, çocuğun problem davranışları Güçler ve Güçlükler Ölçeği kullanılarak anne beyanı temelinde ölçülmüştür. Bu bölümde çocuğun beyan ettiği ana-baba davranışlarının, annenin beyan ettiği çocuğun problem davranışlarını ne düzeyde yordadığı analiz edilmiştir.

Önceki analizlere paralel olarak anne eğitimi, çocuğun yaşı ve cinsiyeti ilk aşamada eşitliğe girilerek etkileri kontrol edilmiştir. Regresyon analizlerinin ayrıntılı bulguları Tablo 50’de verilmiştir. Buna göre, demografik değişkenlerin etkileri kontrol edildikten sonra, anneden algılanan reddetme (sırasıyla $\beta = .12, p < .001$; $\beta = .14, p < .001$) ve suçluluk yaratma (sırasıyla $\beta = .06, p < .05$; $\beta = .13, p < .001$) çocuğun içselleştirme ve dışavurum davranışlarını yordamıştır. Bir başka deyişle, annelerinden yüksek düzeylerde reddetme ve suçluluk yaratma algılayan çocukların anneleri, çocuklarının daha fazla içselleştirme ve dışavurum davranışları sergilediklerini beyan etmişlerdir. Ayrıca, annelerini müdahaleci ($\beta = -.09, p < .05$) ve karşılaştırmacı ($\beta = -.07, p < .05$) algılayan çocuklar için anneleri, daha az olumlu sosyal davranış beyan ederken, yüksek duygusal yakınlık ($\beta = .07, p < .05$) algılayan çocuklar daha fazla olumlu sosyal davranış göstermiştir.

Babadan algılanan ebeveyn davranışlarının, anne beyanına dayanan çocuk sonuç değişkenleri üzerindeki etkisi incelendiğinde, yüksek reddetmenin ($\beta = .10, p < .05$) içselleştirme davranışının yüksek düzeyleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ek olarak, babadan algılanan reddetme ($\beta = .11, p < .001$), duygusal yakınlık ($\beta = -.07, p < .05$) ve suçluluk yaratma ($\beta = .08, p < .05$) ile birlikte dışavurum davranışlarını yordamıştır. Buna göre, babalarından reddetme ve suçluluk yaratma algılayan çocuklar daha fazla dışavurum davranışları gösterirken, duygusal yakınlık algılayan çocukların daha az dışavurum davranışları gösterdiği bulunmuştur. Son olarak, babalarından duygusal yakınlık ($\beta = .11, p < .001$) algılayan çocukların anneleri, çocukları için daha fazla olumlu sosyal davranış beyan ederken, müdahale ($\beta = -.07, p < .05$) algılayan çocukların anneleri daha az olumlu sosyal davranış beyan etmişlerdir.

Tablo 50. Çocuk Beyanına Dayanan Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Anne Beyanına Dayalı Sonuç Değişkenleri Üzerindeki Etkileri

Değişkenler	İçselleştirme Problemleri		Olumlu Sosyal Davranışlar		Dışa vurum	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2
1.Basamak: <i>Demografikler</i>		.02**		.01*		.05**
Cinsiyet	-.07*		-.03		.15**	
Yaş	.00		.04		-.07*	
Anne Eğitimi	-.10*		-.06*		-.05	
2.Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.04**		.04**		.05**
Anne Reddetme	.12**		-.06		.14**	
Anne Duygusal Yakınlık	.01		.07*		-.03	
Anne Müdahaleci	.01		-.09*		.02	
Anne Karşılaştırma	.02		-.07*		.01	
Anne Suçluluk Yaratma	.06*		-.01		.13**	
		$\Sigma R^2=.06$		$\Sigma R^2=.05$		$\Sigma R^2=.11$
1.Basamak: <i>Demografikler</i>		.02**		.01*		.05**
Cinsiyet	-.07*		-.05		.16**	
Yaş	.00		.04		-.07*	
Anne Eğitimi	-.11**		-.06*		-.06*	
2.Basamak: <i>Ana Değişkenler</i>		.02**		.03**		.04**
Baba Reddetme	.10*		-.05		.11**	
Baba Duygusal Yakınlık	-.02		.11**		-.07*	
Baba Müdahaleci	.03		-.07*		.05	
Baba Karşılaştırma	.00		-.03		.00	
Baba Suçluluk Yaratma	.05		-.01		.08*	
		$\Sigma R^2=.04$		$\Sigma R^2=.04$		$\Sigma R^2=.09$

* $p < .05$ ** $p < .001$

Not. β değerleri son basamaktan alınmıştır.

Okul Dönemi Örnekleme için Genel Bağlamsal Regresyon Modelleri

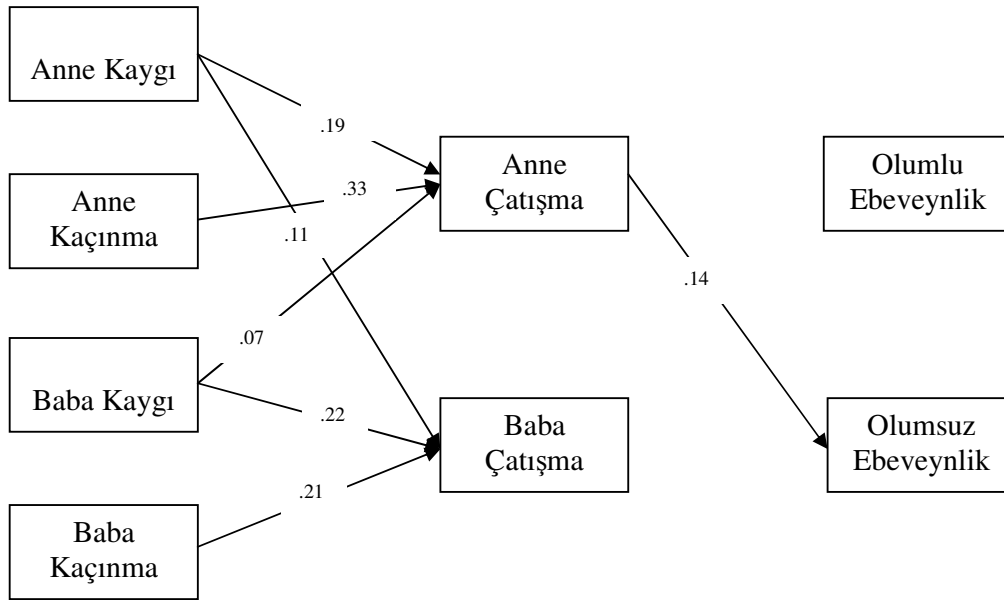
Bu projenin amaçlarına uygun olarak, çocuğun gelişiminde aile dinamiklerinin etkisi farklı regresyon modelleriyle sınanmıştır. Projede ölçülen değişken sayısı ve ilgili literatür dikkate alındığında çok sayıda model önerisi geliştirmek ve sınamak mümkündür. Olası modellerden bazıları projeden çıkan sunumlarla ilgili ekte görüldüğü gibi farklı konferanslar ya da sunumlar için yapılmış bulunmaktadır. Bu bölümde proje amaçları bakımından önceliği dikkate alınarak üç model önerilmiş ve sınanmıştır. Aşağıda bu modellere ilişkin bulgular verilmektedir. Önerilen regresyon modelleri LISREL 8.51 paket programı (JÖROSKOG ve SÖRBOM, 1993) kullanılarak sınanmıştır.

Model 1: Ebeveyn Çatışmasının Bağlanma ile Anababa Davranışları Arasındaki Aracı Rolü

Bu modelde anne ve babanın beyan ettiği bağlanma boyutlarının (kaygı ve kaçınma) olumlu ve olumsuz ebeveyn davranışları üzerindeki olası etkisinde anne-baba arasındaki çatışmanın aracı rolü irdelenmiştir. Bu amaçla, anne ve babadan elde edilen bağlanma kaygı ve kaçınma boyutları bağımsız değişken, anne ve babanın rapor ettiği çatışma düzeyi aracı değişken, olumlu ve olumsuz ebeveyn davranışları da bağımlı değişken (ölçüt) olarak ele alınmıştır. Anne-babadan algılanan duygusal yakınlık boyutlarının ortalaması olumlu ebeveynlik; anne-babadan algılanan reddetme, suçluluk yaratma, müdahalecilik alt boyutlarının genel ortalaması da olumsuz ebeveynlik olarak gruplandırılmıştır.

Analizler modelin veriye iyi düzeyde uyum sağladığını göstermiştir ($\chi^2(10, N=1414)=267.40, p<.001, GFI=.99, AGFI=.98, NNFI=.97, CFI=.99, RMSEA=.13$). Ancak değişkenler arasındaki ilişkiyi daha açık inceleyebilmek için ikinci aşamada anlamlı olmayan ilişkiler modelden çıkarılarak eşitlik yeniden hesaplanmıştır. Sonuç olarak, ikinci modelin veriye uygunluğunun yükseldiği görülmüştür ($\chi^2(15, N=1414)=270.16, p<.001, GFI=.95, AGFI=.90, NNFI=.91, CFI=.85, RMSEA=.11$). Buna göre, Şekil 5'te de görüldüğü gibi, annenin ve babanın bağlanma kaygıları hem kendi hem de eşlerinin beyan ettiği çatışmayı yordamaktadır. Bağlanma kaygısı arttıkça beyan edilen aile içi çatışmanın da arttığı bulunmuştur. Ancak, sadece annenin beyan ettiği çatışmanın bağlanma kaygısı ile olumsuz ebeveynlik arasındaki ilişkiyi anlamlı düzeyde aracılık ettiği bulunmuştur (Şekil 5). Diğer ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Şekil 5. Ebeveyn Davranışlarını Yordamada Anne ve Babanın Bağlanma Örüntüsü ve Aile İçi Çatışmanın Aracı Rolü



Model 2: Algılanan Ebeveynlik Davranışlarının Çocuğun Uyumu (Kaygı ve Akademik Yeterlik) ile Anne-Babanın Bağlanma Boyutları Arasındaki Aracı Rolü

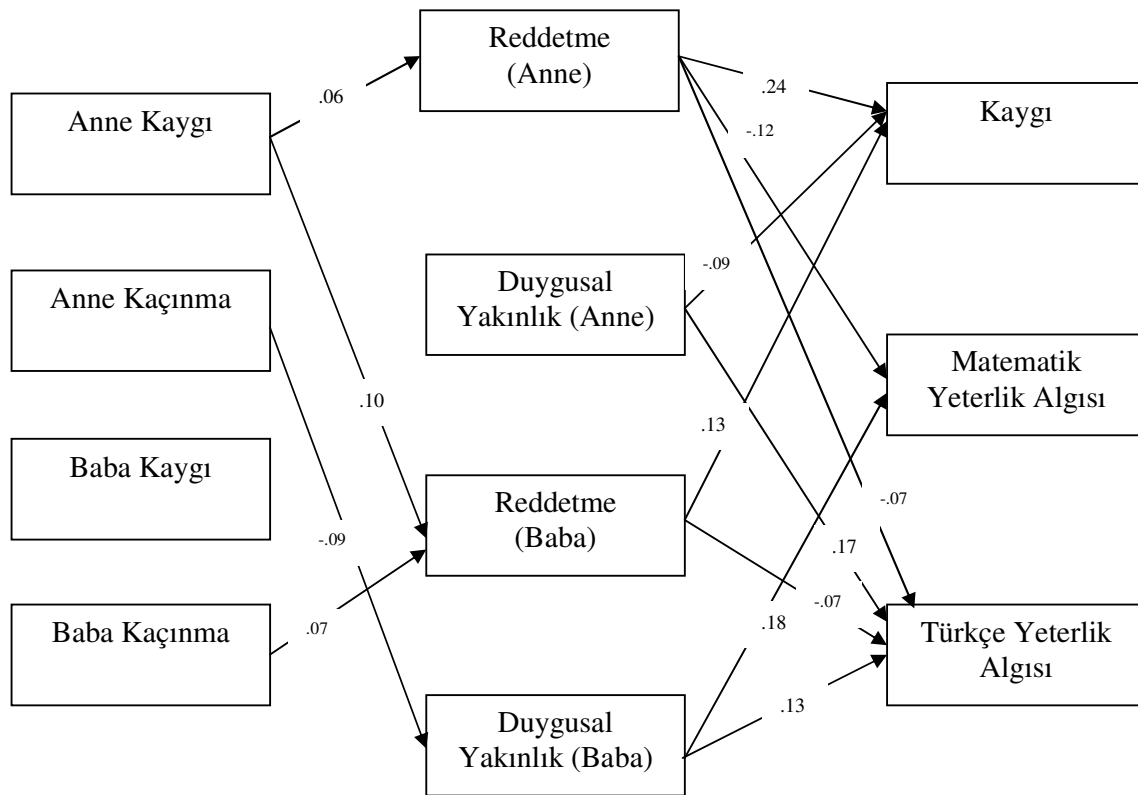
Bu modelde anne ve babanın beyan ettiği bağlanma boyutlarının (kaygı ve kaçınma) çocuğun algıladığı ebeveyn davranışları aracılığı ile çocuğun uyumu (kaygı ve akademik yetkinlik) üzerindeki etkisi incelenmiştir. Modelde anne ve babaların beyan ettiği bağlanma boyutları bağımsız değişken, çocuğun anne ve babası için beyan ettiği iki temel ana baba davranışı (reddetme, duygusal yakınlık) aracı değişken ve yine çocuğun rapor ettiği kaygı, matematik ve Türkçe akademik yetkinlik algısı da bağımlı değişken olarak yer almıştır.

Analizler modelin veriye orta düzeyde iyi uyum sağladığını göstermiştir ($\chi^2 (17, N=1414)=317.31, p<.001, GFI=.96, AGFI=.85, NNFI=.67, CFI=.90, RMSEA=.11$). Anlamli olmayan ilişkilerin modelden çıkarılarak yeniden hesaplanan eşitlikte modelin veriye uygunluğunun arttığı gösterilmiştir ($\chi^2 (32, N=1414)=336.62, p<.001, GFI=.96, AGFI=.85, NNFI=.70, CFI=.90, RMSEA=.08$). Şekil 6’da görüldüğü gibi, özellikle annenin bağlanma temelli kaygısı ve babanın kaçınması temel ebeveynlik davranışları üzerinde etkili bulunmuştur. Ebeveynlik tutumlarından duygusal sıcaklık, beklendiği gibi, daha çok yüksek düzeyde matematik ve Türkçe akademik yeterlik ve düşük düzeyde kaygıyı yordarken,

reddetme boyutunun olumsuz yönde akademik yeterliği ve olumlu yönde kaygıyı yordadığı bulunmuştur.

Bu modelde bağımsız değişkenler (yordayıcılar) ebeveynlerden, aracı ve sonuç değişkenler çocuktan alındığı için beta değerleri görece zayıf düzeydedir. Ancak, ebeveyn bağlanma kaygısının göreceli olarak reddedici ebeveynliği artırdığı, bağlanma kaçınmasının ise ebeveyn duygusal yakınlığını azalttığı gözlenmektedir. Aracı değişken olarak ele alınan ebeveyn davranışları ise sonuç değişkenler üzerinde anlamlı etkiler göstermiştir.

Şekil 6. Çocuğun Kaygı ve Akademik Yeterlik Algısını Yordamada Anne ve Babanın Bağlanma Örüntüsü ve Ebeveyn Davranışlarının Aracı Rolü



Model 3: Algılanan Ebeveynlik Davranışlarının Çocuğun Uyumu (Kaygı ve Akademik Yeterlik) ile Anne-Babanın Bağlanma Boyutları Arasındaki Aracı Rolü

Bu modelde anne ve babanın beyan ettiği bağlanma boyutlarının (kaygı ve kaçınma) çocuğun algıladığı ebeveyn davranışları aracılığı ile çocuğun uyumu (kaygı ve akademik yetkinlik) üzerindeki etkileri gizil değişkenli yapısal eşitlik modeli kullanılarak test edilmiştir. Bu modelde anne ve babaların beyan ettiği bağlanma boyutları bağımsız değişken, çocuğun anne ve babası için beyan ettiği iki temel ana baba davranışı (olumlu ve olumsuz ebeveynlik) aracı değişken ve annenin çocuğu için beyan ettiği problem davranışları bağımlı değişken olarak yer almıştır. Modeldeki bağlanma kaygısı gizil değişkeni anne ve babaların beyan ettiği bağlanma kaygısından; bağlanma kaçınması gizil değişkeni ise yine anne ve babaların beyan ettiği bağlanma kaçınması puanlarından oluşturulmuştur. Olumlu ebeveynlik gizil değişkeni çocukların beyanına dayalı anne ve babalarına ilişkin algıladıkları duygusal yakınlık boyutlarıyla; olumsuz ebeveynlik gizil değişkeni de anne ve babadan algılanan reddetme boyutlarıyla oluşturulmuştur. Son olarak, problem davranışları gizil değişkeni de annelerin çocukları için rapor ettiği dışavurum ve içselleştirme problemlerinden oluşturulmuştur.

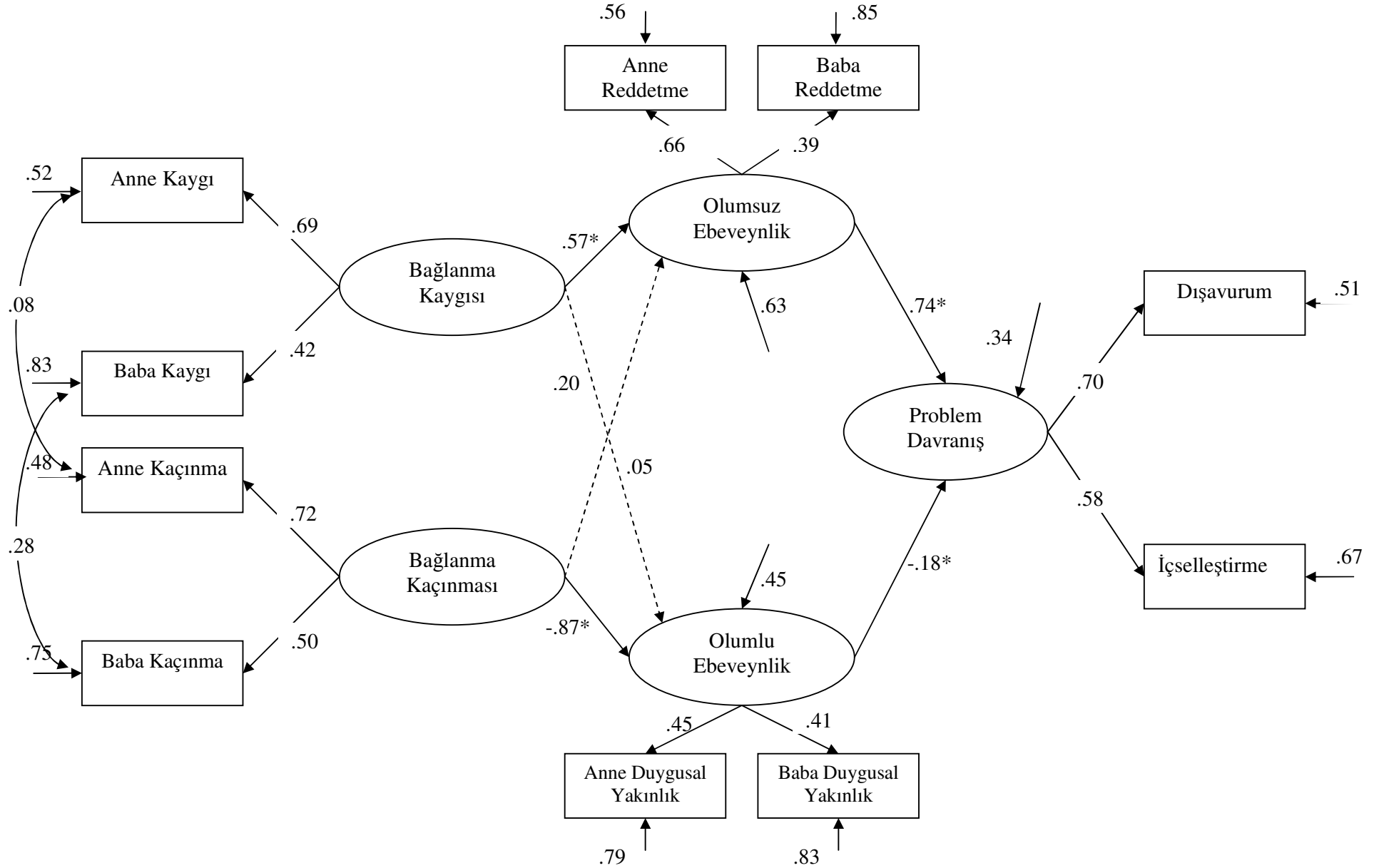
Anderson ve Gerbing'in (1988) önerileri temelinde model ilk önce ölçüm modeli daha sonra yapısal eşitlik modeli olmak üzere iki aşamada test edilmiştir. Bu modellerde girdi olarak kovaryans matrisi, kestirim yöntemi olarak da en fazla olasılık kestirim (maximum likelihood estimation) yöntemi kullanılmıştır.

Beş gizil değişkenli ölçüm modelinin veriye kabul edilebilir düzeylerde uyum sağladığını göstermiştir ($\chi^2(25, N=1433)=481.36, p<.001, GFI=.94, AGFI=.87, NNFI=.70, CFI=.83, RMSEA=.11$). Bütün göstergeler ilgili gizil değişkenleri için .39 ile .72 arasında değişen anlamlı yükler almıştır. Ancak modelin önerdiği modifikasyonlara bakıldığında, kuramsal olarak beklendik önerilerde bulunmuştur. Buna göre, annenin ve babanın kaygı ve kaçınma puanlarının hataları ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde çocukların beyanına dayalı anne ve baba reddetme ve duygusal yakınlık göstergelerinin hataları ilişkilendirilmiştir. Önerilen modifikasyonlar yapıldıktan sonra, modelin veriye uyumunun arttığı gözlenmiştir ($\chi^2(21, N=1433)=168.94, p<.001, GFI=.98, AGFI=.94, NNFI=.87, CFI=.94, RMSEA=.07$).

Ölçüm modelinde sonra yapısal model test edilmiştir. Analizler modelin veriye iyi düzeyde uyum sağladığı göstermiştir ($\chi^2(10, N=1414)=267.40, p<.001, GFI=.97, AGFI=.94, NNFI=.87, CFI=.93, RMSEA=.13$). Buna göre, Şekil 7'de de görüldüğü gibi, annenin bağlanma kaygısı arttıkça çocuğun beyan ettiği olumsuz ebeveynlik de artmakta, babanın bağlanma kaçınması arttıkça da çocuğun beyan ettiği olumlu ebeveynlik azalmaktadır. Çocuk

tarafından beyan edilen ebeveynlik davranışları da anne beyanına dayalı problem davranışları beklendik yönde yordamışlardır. Buna göre, olumlu ebeveynlik problem davranışı olumsuz yönde, olumlu ebeveynlik ise olumlu yönde yordamıştır. Son olarak, bağlanma kaygı ve kaçınmasının çocuğun problem davranışları üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur. Genel olarak, bağlanma kaygısı problem davranışları yordarken olumsuz ebeveynliğin aracılık ettiği model varyansın %8'ini açıklarken, bağlanma kaçınması problem davranışları yordarken olumlu ebeveynliğin aracılık ettiği model varyansın yine %8'ini açıklamıştır.

Şekil 7. Çocuğun Problemlerini Yordamada Anne ve Babanın Bağlanma Örüntüsü ve Ebeveyn Davranışlarının Aracı Rol



TARTIŞMA/SONUÇ

Çalışma 1

Türkiye’de erken çocukluk döneminde bağlanmanın ilk kez kapsamlı tekniklerle ölçüldüğü bu çalışmada, başta anne duyarlılığı olmak üzere erken dönem bağlanmayı etkileyen birçok faktör bir arada incelenmiştir. Erken dönem bağlanmayı ve ilgi-bakım davranışlarını ölçmek için Batı ülkelerinde yaygın olarak kullanılan ‘Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti’ (BDSS, WATERS ve DEANE, 1985) ve ‘Anne Davranışları Sınıflandırma Seti’ (ADSS, PEDERSON ve MORAN, 1995) Türkçeye uyarlanmış ve araştırmacıların kullanımına hazır hale getirilmiştir.

Yapılan ayrıntılı gözlemler sonrasında elde edilen sonuçlar çoğu ülkede gözlenen genel örüntüye uygun olarak (bkz. VAN IJZENDOORN ve SAGI, 1999) Türkiye örnekleminde de güvenli bağlanmanın baskın olduğu gözlenmiştir. Değerleri -1 ile +1 ranjında değişen bir aralık içinde ortalama bağlanma puanı .21 olarak bulunmuştur. Anne eğitimi ve çocuğun yaşı dikkate alındığında ise ortalama puanın .15 (ilkokul ve altı eğitim düzeyi annelerin çocukları) ile .27 (üniversite mezunu annelerin çocukları) arasında değiştiği gözlenmiştir. Küçük yaştaki çocuklar (12-18 ay) ve düşük eğitim düzeyindeki annelerin çocukları için ortalama bağlanma puanının görece düşük olması erken dönemdeki risk faktörleri bakımından dikkate alınması gereken bir bulgudur.

Bu bulgular, Batı ülkelerinde elde edilen bulgularla karşılaştırıldığında, bu ülkelerdeki ortalama bağlanma puanlarının Türkiye’den görece yüksek olduğu gözlenmektedir. van IJzendoorn ve arkadaşlarının (2004) 34 örnekleme (N=2703) yaptıkları kapsamlı meta analizi çalışmalarında güvenli bağlanma ortalamasını .31 (S = .16) olarak bulmuşlardır. Ancak, bu meta analizinde kullanılan örneklemin çoğunluğu orta ya da yüksek SED ailelerden oluşmaktadır. Pederson ve arkadaşları (1990) yapılan ilk çalışmaların birinde ortalama bağlanma puanını .40 olarak bulmuşlardır. Posada, Gao, Wu, Posada, Tascon, Schoelmerich ve arkadaşlarının (1995) birçok kültürü içeren çalışmalarında ise bağlanma puanı ortalaması Çin’de .30, Almanya’da .42, İsrail’de .34, Japonya’da .37 ve Norveç’te .58 olarak bulunmuştur. Posada ve arkadaşları son yıllarda Kolombiya’da yaptıkları çalışmalarda ise güvenli bağlanma ortalamasını .42 olarak bulmuşlardır.

Bu değerler dikkate alındığında Türkiye’de çoğunluğu ilkokul mezunu annelerin çocuklarından oluşan bu projedeki örnekleme güvenli bağlanma ortalamasının görece düşük

düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak, bu bulgu farklı sosyo-ekonomik düzeylerden annelerin çocukları için tekrarlanmalıdır.

Gözlemde kullanılan BDSS maddelerinin ortalamaları dikkate alındığında en sık gözlemlenen çocuk davranışlarının olumlu, uyumlu ve hareketli davranışlar olduğu görülmüştür. Bunun yanında, huzursuz, ağlayan ve işbirlikçi olmayan davranışlar en az sıklıkla gözlemlenen çocuk davranışlarıdır. Bu da genel olarak güvenli bağlanma davranışlarının daha yaygın gözlemlendiğine ilişkin dolaylı bir bilgi niteliğindedir.

ADSS ile ölçülen anne duyarlılığına bakıldığında ise gözlenen ortalama duyarlık puanının (.44) çocuk yaşı ve anne eğitimine göre kısmen farklılık gösterdiği bulunmuştur. En yüksek duyarlık ortalaması 18-24 aylar arasındaki çocukların annelerinde (.55) ve üniversite mezunu annelerde (.61) gözlenmiştir. Bu puanlar diğer ülkelerdeki çalışmalarda elde edilen ortalamalara yakın değerlerdedir. Örneğin, Posada ve arkadaşları (2002, 2004), duyarlık ortalamasını ABD orta sınıf ve yüksek eğitim düzeyinden anneler için .65, benzer eğitim ve sosyo ekonomik düzeyden seçilen Kolombiyalı anneler için ise .69 olarak rapor etmişlerdir. Bulgular diğer ülkelerden elde edilen bulgularla karşılaştırıldığında Türk annelerin benzer şekilde yüksek düzeylerde ortalama duyarlık puanına sahip oldukları, ancak duyarlılığın anne eğitim düzeyinden ve çocuğun yaşından etkilendiğini göstermektedir.

En sık gözlemlenen anne davranışlarının, çocuğu fark eden ve ihtiyaçlarına karşılık veren, çocuğu teşvik eden ve çocukla iletişime giren davranışlar olduğu görülmüştür. Çocuğa karşı tepkisiz, kendini kapatan, çocuğun ihtiyaçlarını göz ardı eden ve bu ihtiyaçlar karşısında bunalan anne davranışlarının görülme sıklığı ise görece düşüktür. Bu bulgular da gözlenen örneklem için duyarlık davranışlarının daha tipik olarak gözlemlendiğine ve kültürde yaygın olduğuna işaret etmektedir.

Bağlanma alanında en çok araştırılan konuların başında anne duyarlılığın ne oranda çocuğun güvenli bağlanma düzeyi ile ilişkili olduğu gelmektedir. Bu çalışmada çocuk bağlanma düzeyi ile anne duyarlılığı arasındaki basit korelasyon .32 olarak bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi ve çocuğun yaşı kontrol edildiğinde bu ilişki görece yükselmektedir. De Wolf ve van IJzendoorn (1997) çok sayıda ülkeden 66 örneklem ve 4106 anne-çocuk çiftinin dâhil edildiği meta analiz çalışmasında anne duyarlılığı ile bağlanma arasında .22 düzeyinde bir etki genişliği bulmuşlardır. Bu çalışmaya benzer şekilde sadece BDSS'nin kullanıldığı ve anne duyarlılığının ADSS ve farklı yöntemlerle ölçüldüğü meta analizde ise van IJzendoorn ve arkadaşları (2004) bağlanma ve duyarlık arasında .39 düzeyinde bir ilişki bulmuşlardır. Meta analiz çalışmalarında anne duyarlılığı ile çocuk bağlanması arasındaki korelasyonlara ülkeler

düzeyinde bakıldığında, Amerika'da .20, Kanada'da .53, Avrupa'da .48 düzeyinde bulunmuştur. Posada ve arkadaşlarının (2002), Kolombiya örnekleme ile yaptıkları çalışmada bu ilişkiyi .46 olarak rapor etmişlerdir. Bu sonuçlar Türkiye'de de diğer ülkelere benzer şekilde anne duyarlılığı ve çocuk bağlanması arasındaki ilişkinin orta düzeyde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Çocuğun bağlanması ve anne duyarlılığının ülkemizde nasıl bir örüntü gösterdiğini daha iyi anlayabilmek için BDSS ve ADSS maddeleri üzerinde ayrıntılı faktör analizleri yapılmış ve her iki ölçme aracının da alt boyutları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bulgular, çocuklarda gözlenen bağlanma davranışının 'kaygı ve kararsızlık', 'yakınlığa karşı kaçınma' ve ' amaca uygun ortaklıkta başarısızlık' alt boyutlarında ele alınabileceğini göstermiştir. Anne davranışlarına bakıldığında ise Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) kavramlaştırmasına benzer bir şekilde 'çocukla çatışmalı etkileşimler', 'mesafeli bakım', 'güvenli üs sağlama', 'çocuğun olumsuz duygularına duyarlık' ve 'ulaşılabilirlik' alt boyutları Türk örnekleminde de gözlenmiştir.

Anne duyarlılığı ve çocuk bağlanma gözlemlerinden bağımsız olarak elde edilen bu alt boyutların birbirleri ile ilişkilerine bakıldığında ise annenin eğitimi ve çocuğun yaşı kontrol edildikten sonra anlamlı ilişkiler görülmüştür. Buna göre, bağlanmanın önemli bir parçası olan 'kaygı ve kararsızlık' boyutunun anne duyarlılığına ilişkin 'çocukla çatışmalı etkileşimler' ile olumlu, 'güvenli üs sağlama', 'çocuğun olumsuz duygularına duyarlık' ve 'ulaşılabilirlik' boyutlarıyla ise olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. 'Yakınlığa karşı kaçınma' boyutu ise 'çocukla çatışmalı etkileşimler' ve 'mesafeli bakım' ile olumlu ilişki göstermiştir. Bağlanma davranışlarından elde edilen son boyuta bakıldığında 'amaca uygun ortaklıkta başarısızlık' boyutunun 'mesafeli bakım' ile olumlu, 'güvenli üs sağlama' boyutu ile olumsuz bir ilişki gösterdiği bulunmuştur.

Genel olarak çocuk bağlanma düzeyi ile anne duyarlılığı arasındaki basit korelasyonla (.32) karşılaştırıldığında, bağlanma ve duyarlık alt boyutları arasındaki korelasyonların çok daha yüksek düzeylerde ve tanımlayıcı olduğu görülmektedir. Örneğin, annenin güvenli üs sağlama konusundaki duyarlılığı çocuğun güvensiz bağlanma davranışına karşılık gelen kaygı ve kararsızlık eğilimi ile -.52 düzeyinde bir ilişki göstermiştir. Bulgular genel duyarlık-bağlanma ilişkisi yerine alt boyutlar arasındaki ilişkiye bakmanın duygusal gelişimdeki dinamikleri anlamak bakımından daha kapsamlı bilgi verebileceğini göstermektedir.

Bağlanma ve anne davranışlarının alt boyutları arasında bulunan bu anlamlı ilişkiler bağlanma kuramının temel hipotezlerinden birisi olan ‘güvenli bağlanma-duyarlık’ hipotezini Türk kültürü bağlamında da destekler niteliktedir. Bunun yanında, anne duyarlığının güvenli bağlanma üzerindeki rolünü daha iyi anlayabilmek için anne davranışlarından elde edilen alt boyutların bağlanma davranışlarından elde edilen alt boyutları ne düzeyde yordadığı yapısal eşitlik modeli kullanılarak sınanmıştır. Yapılan analizler anne duyarlığı ile çocuğun güvenli bağlanma düzeyi arasındaki yapısal ilişkinin, basit korelasyondan çok daha güçlü olduğunu göstermiştir (yapısal eşitlik katsayısı = .70). Bu bulgular bu alanda en temel araştırma olarak kabul edilen Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) bulgularıyla da tutarlıdır (bkz. Sunum-Ek 3).

Anne duyarlığı ve bağlanmanın çocuk üzerindeki etkisi anneden ölçülen diğer ölçeklerle de incelenmiştir. Örneğin, analizlerde bulunan bağlanma faktörlerinden *kayıgı ve kararsızlığın* içselleştirme problemleriyle olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, anne duyarlığı faktörlerinden güvenli üs sağlamanın da içselleştirme problemleri ile olumsuz yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir (bkz. Sunum-Ek 3).

Yine anneye uygulanan anketle ölçülen evlilikte iletişim kalitesinin duyarlıkla ilişkili olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir. Annenin beyan ettiği *yapıcı ve yıkıcı iletişimin* doğrudan anne duyarlığı üzerinde etkisini bulamamakla birlikte, anne duyarlığının olumlu tepkisellik ve sınırlandırıcı yönleri incelendiğinde; eşler arasındaki yıkıcı iletişimin annenin erken çocukluk dönemindeki çocuğunu sınırlandırması üzerinde anlamlı etkisi olduğunu bulmuşlardır (bkz. Sunum-Ek 4).

Özetle, bulgular hem ADSS hem de BDSS’nin Türk örnekleminde güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin kanıtlar sunmuştur. Her iki ölçüm de araştırmacıların kullanımına hazır hale getirilmiştir. Bu ölçeklerle elde edilen bulgular diğer ülkelerde, özellikle Batı ülkelerinde elde edilen bulgularla tutarlıdır. Ancak, çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarında ve çocuktan beklentilerde gözlenen kültürel farklılıklara bağlı olarak, Batı ülkelerindeki duyarlık ve bağlanma davranışlarına göre oluşturulmuş bulunan BDSS ve ADSS maddelerinden bazıları bu çalışmada incelenen anne ve çocuklarda yaygın olarak gözlenmemiştir. Gözlenen ve kültürümüzde görece yaygın olan bazı davranışlar da uygun madde (kart) olmadığı için sınıflamaya dahil edilememiştir. Gelecek çalışmalarda kültüre özgü davranışlara karşılık gelecek maddelerin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Çalışma 2

Orta çocukluk döneminde bağlanma, anne baba davranışları ve genel aile ortamının çocuğun duygusal gelişimi ve uyumu üzerindeki etkisinin incelendiği ikinci çalışmada veriler hem betimleyici hem de yordayıcı istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir. Bulguların sistematik olarak yorumlanabilmesi için analiz sırasına uygun olarak, önce betimleyici istatistikler ve demografik özellikler temelinde yapılan analizlerden elde edilen bulgular, daha sonra da kuramsal temelde oluşturulan modellerin sınanmasından elde edilen bulgular tartışılacaktır.

Genel Betimleyici Bulgular ve Demografik Özellikler

Anne, baba ve çocuklardan ölçülen değişkenlerin genel ortalamaları ve bu ortalamaların cinsiyetlere göre karşılaştırılmalı analizleri kapsamlı olarak yapılmıştır. Çocuğun bildirdiği değişkenler dikkate alındığında Türkiye genelinde orta çocukluk dönemindeki öğrencilerin anne ve babalarına daha çok güvenli olarak bağlandıkları, ebeveynlerinden de genel olarak yüksek düzeyde duygusal yakınlık ve düşük düzeyde reddedici davranışlar algıladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda çocukların yüksek düzeyde matematik ve Türkçe yeterlik algısına sahip oldukları gözlenmiştir. Ancak diğer değişkenlere bakıldığında bazı olumsuz özelliklerin en azından gözlenen dört ilden öğrenciler arasında orta düzeyde yaygın olduğu bulunmuştur. Çocukların hissettikleri genel kaygı, yaşadıkları aile içi çatışma ve bu çatışmadan çıkarsadıkları suçluluk ve tehdit duygularının orta düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Ebeveyn kontrolünü yansıtan değişkenlerden suçluluk yaratma ve başkaları ile karşılaştırma değişkenlerinde de ortalamalar ölçüm aralığının orta noktasına yakın düzeydedir. Bu bulgular çocuk yetiştirme davranışlarında özellikle kültürümüzdeki yaygın alışkanlıklar bakımından dikkatle yorumlanmalıdır. Duygusal yakınlık ya da matematik yeterlik duygusu gibi genel özellikler bakımından risk oluşturacak bir sorun görünmese de çocuğun genel uyumunu, benlik algısını ve duygusal gelişimini olumsuz etkileyebilecek, kültürle uyumsuz psikolojik kontrol davranışları ve aile içi çatışmalar genel bir risk faktörü olarak dikkati çekmektedir.

Çocuğun Cinsiyetine Göre Yapılan Karşılaştırmalar

Çocuğun cinsiyetine göre değişken ortalamaları karşılaştırıldığında, erkeklerin bütün ölçümlerde kızlardan daha yüksek düzeyde olumsuz ebeveyn davranışları (örn., reddetme, müdahale, karşılaştırma, müdahale) bildirdikleri görülmüştür. Bu durum erkek çocuklarının hem daha fazla olumsuz ve kontrol içeren anne baba davranışı algıladıkları hem de anne

babaların bunu teyit ettiğini göstermektedir. Bu sonuç erkek çocuktan başarı beklentilerinin daha yüksek olması, kızların toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirme ve uyumla sergileme bakımından erkeklerden daha istekli olması vb. durumlarla ilgili olabilir. Gelecek çalışmalar bu konuları ayrıntılı olarak irdelemelidir. Ancak bu bulgular, yukarda bahsedilen risk faktörlerinin kız çocuklara oranla erkek çocuklar için daha ciddi ve geçerli olduğu anlamına gelmektedir.

Ebeveyn davranışlarının yanı sıra, kızlar erkeklere göre daha yüksek düzeylerde anneye bağlanma bildirmiştir. Değişkenlerin çoğunluğunda istatistiksel bakımdan cinsiyetler arası anlamlı farklılıklar bulunmasına karşın, bu farklılıkların etki genişlikleri görece düşük düzeydedir. Etki genişliği en yüksek olan dört değişkene bakıldığında ise, kızların erkeklerden daha yüksek düzeylerde Türkçe yeterlik algısına sahip olduğu, erkeklerin kızlardan daha fazla aile içi çatışmadan etkilenerek kendilerini suçladıkları, erkek çocukların babalarından daha fazla karşılaştıran ve suçluluk yaratan ebeveyn davranışları algıladıkları gözlenmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ilgili yazınla büyük ölçüde tutarlıdır. Geçmiş çalışmalarda, erkek ergenlerin kızlara göre daha fazla psikolojik kontrol algıladıkları (örn., FINKENAUER, ENGELS ve BAUMEISTER, 2005) fakat bu bulguların sadece babalarından algılanan ebeveyn kontrolü için geçerli olduğu gösterilmiştir (örn., BARBER, 1996).

Bu projede yukarda özetlendiği gibi erkeklerin matematik, kızların da Türkçe yeterlik algısında daha yüksek puan aldıkları gözlenmiştir. Bu bulgular diğer ülkelerde yapılan çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Örneğin, kızların genel olarak erkeklere göre daha yüksek düzeyde akademik yeterlik algısı beyan ettikleri bilinmektedir (GALAMBOS ve ark., 2004). Ayrıca, özelde kızların erkeklere göre dille ilgili becerilerde daha iyi oldukları da bilinmektedir (PATTERSON, KUPERSMIDT ve VADEN, 1990).

Bu çalışmada dikkat çeken bir diğer bulgu da annelerin erkek çocukları için daha yüksek düzeylerde dışa vurum ve duygusal problemler beyan ederken, kız çocukları için daha yüksek olumlu sosyal davranışlar beyan etmeleridir. Söz konusu bulgular literatürle tutarlıdır; kızların erkeklere göre daha çok olumlu sosyal davranış (CARLO, HAUSMANN, CHRISTIANSEN ve RANDALL, 2003; CHEN, LI, LI, LI ve LIU, 2000) ve daha az dışa vurum davranışı gösterdikleri bulunmuştur. Bu bulgular ilgili değişkenlerle yapılan uluslararası çalışmaların bulgularıyla ayrıntılı olarak karşılaştırılarak, kültüre özgü davranış ve uyumla ilgili örüntüler ortaya çıkarılmalıdır.

Çocuğun Yaşına Göre Karşılaştırmalar

Anne, baba ve çocuklardan ölçülen tüm değişkenlerin çocukların yaşına ve devam ettiği sınıfa göre ortalamaları karşılaştırıldığında da bazı farklar gözlenmiştir. Genel olarak anne ve babadan algılanan yetiştirme davranışlarında devam edilen sınıfa göre anlamlı bir farklılaşma bulunmasa da, aile içi çatışma ve problem davranışlarında bazı farklılıklar gözlenmiştir. Dördüncü sınıfta (ortalama 9 yaş) okuyan çocuklar 5. sınıftakilere (ortalama 10 yaş) göre aile içindeki çatışmalarda daha fazla tehdit algılamakta ve annelerinin kendi üzerlerinde daha yüksek düzeyde suçluluk yarattığını bildirmektedirler. Ayrıca, anneler küçük yaştaki çocukları için daha fazla dışavurum problemleri beyan etmişlerdir. Aile içi çatışmanın etkilerinin çocuğun gelişimsel düzeyine göre değiştiği de ileri sürülmektedir (LEON, 2003). Araştırmalar daha küçük çocukların aile içi çatışmadan daha olumsuz etkilendiklerini ve kendilerini suçladıklarını göstermiştir ve çatışmanın çocuklar için bir risk faktörü olduğu bildirilmiştir. Bu bulgular ülkemizde de küçük çocukların aile içi çatışmalardan kaynaklanan örselenmelere daha açık olduğunu göstermektedir.

Yaş temelindeki karşılaştırmalar 5. sınıfa giden çocukların 4. sınıfa giden çocuklardan daha düşük düzeyde matematik yeterlik algısına sahip olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, zaman içerisinde matematiğin daha zor olarak algılanması, gerçekten matematiğin zorlaşması veya diğer eğitimle ilgili diğer değişkenlerle ilişkili olabilir. Ancak, matematik yeterlik algısının yaşla birlikte belirgin olarak düşmesi, eğitimciler, psikologlar ve ebeveynler için dikkate alınması gereken bir bulgudur.

Annenin Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırmalar

Anne eğitim düzeyi bütün değişkenlerde en yüksek miktarlarda farklılığa yol açan bir demografik değişkendir. Çocuk beyanına dayalı ölçülen onsekiz değişkenden onbeşinde (örn. Bkz. Tablo 33) , anne beyanına dayalı ölçülen onbeş değişkenden dokuzunda ve baba beyanına dayalı ölçülen dokuz sonuç değişkenden de beşinde anne eğitim düzeyine göre anlamlı biçimde farklılıklar gözlenmiştir. Anne eğitim düzeyinin, çocuğun sosyo-duygusal özellikleri, aile ortamına yönelik algıları, bağlanma örüntüleri ve çocukların hem anne hem de babanın yetiştirme davranışlarıyla ilgili algılarıyla yakından ilişkili bulunmuştur.

Anne eğitim düzeyi azaldıkça hem çocukların hem de ebeveynlerin daha olumsuz ebeveyn davranışları, daha düşük düzeyde duygusal yakınlık, bağlanma, matematik ve Türkçe yeterlik algısı ve daha yüksek düzeylerde ebeveynler arası çatışma algıladıkları, bundan dolayı kendini suçlama ve tehdit algıladıkları bulunmuştur. Benzer örüntü anne ve babaların kendi bireysel özellikleri için bildirdikleri değişkenlerde de geçerlidir. Örneğin,

anne ve babanın bağlanma kaygı ve kaçınması düşük eğitim düzeylerinde istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Hem anne hem de baba eğitimindeki artışın özellikle çocukta matematik yeterlik algısında anlamlı fark yaratması dikkat çekicidir. Matematik yeterlik algısı, anne ve baba eğitim düzeyinin en yüksek düzeyde etki genişliğine sahip olduğu değişkendir. Bu fark özellikle annenin ortaokul ve üstü eğitime ve babanın ise üniversite ve üstü eğitime sahip olması durumunda belirgin olarak gözlenmektedir. Bu ilişki muhtemelen eğitim düzeyi ile SED arasındaki olumlu ilişkiye de bağlanabilir. Yüksek eğitim düzeyinden gelen ailelerin görece yüksek gelir düzeyine sahip olacakları varsayılmaktadır.

Matematik yeterlilik algısı dışında anne eğitim düzeyinin görece yüksek düzeyde etki genişliğine sahip olduğu diğer iki değişken ise çocuğun anneden algıladığı reddetme ve babadan algıladığı suçluluk yaratma davranışlarıdır. İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip annelerin çocukları diğer eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarından daha yüksek düzeyde reddedici ve suçluluk yaraticı davranışlar bildirmişlerdir. Bu durum, düşük anne eğitim düzeyinin daha önceki çalışmalarda da gösterildiği gibi (KAĞITÇIBAŞI ve ATACA, 2005) psikolojik gelişim bakımından en önemli demografik/bağlamsal faktörlerin başında geldiğine işaret etmektedir.

Görüldüğü üzere, anne ve babanın eğitim düzeyinin artması hem çocuğun algıladığı hem de ebeveynin beyan ettiği ebeveynlik uygulamalarını olumlu yönde etkilemektedir. Beklendiği gibi, eğitim düzeyini inceleyen çalışmalarda da benzer bulgular elde edilmiştir. Örneğin, anne eğitimi arttıkça annenin uyguladığı katı kontrol veya müdahalenin azaldığı (MOORMAN ve POMERANTZ, 2008) ve çocuğun istek ve ihtiyaçlarına duyarlılığın arttığı (PEDERSON ve ark., 1990) bulunmuştur. Ayrıca, anne eğitim düzeyinin çocukların bilişsel ve sosyal becerilerdeki yetkinlik ve güvenli bağlanma düzeyi ile olumlu, problem davranışlarıyla da olumsuz yönde ilişkili olduğu diğer çalışmalarda bulunmuştur (Örn., CLARKE-STEWART, VANDELL, MCCARTNEY, OWEN ve BOOTH, 2000).

İller Temelinde Karşılaştırmalar

Dört ilden çocukların ve ebeveynlerin beyanları karşılaştırıldığında iller arasındaki benzerliklerin farklılıklardan çok daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Değişkenlerin çoğunluğunda il temelinde farklılık gözlenmemiştir. Farklılıkların gözlemlendiği değişkenlerde de etki genişlikleri düşük düzeydedir. Belirli bir ili diğerinden çok farklı kılabacak bir örüntü gözlenmediğinden ve gözlenen farklılıklarda etki genişliği düşük olduğundan yordayıcı analizlerde iller dikkate alınmamış ve etkisi kontrol edilmemiştir.

Değişkenler Arası Korelasyonlar

Çalışmada yer alan değişkenler arası korelasyonlar değerlendirildiğinde, genel olarak ilişkilerin beklendik yönde olduğu gözlenmiştir. Örneğin, hem çocuk hem de ebeveyn raporlarında duygusal yakınlık gibi olumlu ebeveyn davranışları matematik ve Türkçe yeterlik algısı gibi olumlu sonuç değişkenlerle, reddetme ve müdahalecilik gibi olumsuz ebeveyn davranışları içselleştirme ve dışavurma gibi olumsuz sonuç değişkenleri ile olumlu yönde ve görece yüksek düzeylerde ilişkili bulunmuştur (Bkz., Tablo 41, 42 ve 43). Olumsuz ebeveyn davranışlarından özellikle reddetme davranışının, olumsuz sonuç değişkenlerle görece yüksek düzeylerde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada kullanılan örneklem çok geniş olduğundan görece düşük düzeylerdeki korelasyonlar istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Ancak vurgulanması gereken önemli bir nokta değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyi ile değişkenin ölçüldüğü kaynak arasındaki ilişkidir. Aynı kaynaktan ölçülen, örneğin sadece çocuklardan ölçülen, değişkenler arasındaki korelasyonların, ortak yöntem varyansı (common-method-variance) nedeniyle, farklı kaynaklardan ölçülen değişkenler arasındaki korelasyonlardan (örneğin anne beyanına dayalı çocuğun problem davranışı ile çocuk beyanına dayalı ebeveyn davranışı arasındaki ilişkiler) yüksek olması beklenir. Nitekim, bu çalışmada da farklı kaynaktan ölçülen korelasyonlar hem ortak yöntem varyansı içermediğinden hem de daha yüksek hata varyansı içerdiğinden daha düşük düzeydedir. Ancak bu korelasyonlar arasındaki gözlenen örüntüler de beklendik yöndedir. Bu bölümde sadece yüksek düzeydeki korelasyonlar dikkate alınarak bulgular yorumlanmaktadır.

Bağlanma değişkenleri ile diğer değişkenler arasındaki ilişkiler dikkate alındığında, anne ve babaya bağlanmanın en yüksek düzeyde ebeveynden algılanan duygusal yakınlık ve reddetme ile ilişkili olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, çocukların genel olarak anne ve babalarına benzer düzeyde bağlanma gösterdikleri aralarındaki yüksek korelasyondan da anlaşılmaktadır. Çocuk bağlanma değişkeni beklendiği gibi diğer bütün sonuç değişkenleriyle de farklı düzeylerde olsa bile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkilidir. Bu bulgu ilişki düzeyinde anneye ve babaya bağlanmanın hem bireysel özelliklerle hem de aile dinamiğine ilişkin yakın bağlamsal özelliklerle (örn., algılanan çatışma) yakından ilişkili olduğu ve çocuğun psikolojik gelişimini değerlendirme bakımından önem taşıdığını göstermektedir.

Ebeveynlerden ölçülen bağlanma kaygı ve kaçınma değişkenlerinin diğer değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde, grup içi korelasyonlarda en yüksek ilişkinin anne ve babanın beyan ettikleri evlilik çatışması olduğu görülmüştür. Ayrıca, bağlanma kaygı ve kaçınması diğer

değişkenlerle de beklendik yönde ilişkilidir. Örneğin, babanın bildirdiği bağlanma kaçınması, yine kendilerinin çocuklarına ilişkin bildirdikleri duygusal yakınlık ile yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur. Farklı kaynaklardan değişkenler arası korelasyonlara bakıldığında da benzer şekilde hem bağlanma kaygısının hem de bağlanma kaçınmasının çocuğun bildirdiği ebeveyne bağlanma ve davranışları ile anlamlı düzeylerde ilişkili olduğu gözlenmektedir. Kronik bağlanma yönelimleri olarak ele alınan ebeveyn bağlanma kaygı ve kaçınma düzeylerinin hem onların çocuk yetiştirme davranışlarıyla hem de evlilik uyumuyla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bağlanma literatüründe kaygı ve kaçınma boyutlarının ve bununla ilgili “hiperaktivasyon” ve “deaktivasyon” davranışlarının yakın ilişkiler dinamiğini doğrudan belirleyen en önemli süreçler olduğu gösterilmiştir (MIKULINCER ve SHAVER, 2007). Bu çalışmanın bulguları bu dinamiğin eşler arasındaki ilişkiyle birlikte aile içinde en yakın ilişki kabul edilen çocuklarla ilişkiler için de geçerli olduğunu göstermiştir. Sonuçlar bu bakımdan da alana önemli katkı niteliğindedir.

Aynı değişkenin hem ebeveyn hem de çocuklardan ölçüldüğü durumlarda bu değişkenler arasında elde edilen korelasyonlar çocuk ve ebeveyn algılarının ne oranda biniştiğine ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır. Öncelikli olarak, korelasyonlar çocukların anne ve babalarının uyguladıkları ebeveyn davranışlarını oldukça birbirine benzer algıladıklarını ortaya koymuştur. Yukarıda belirtildiği gibi ölçüm kaynağı farklı olduğunda korelasyonlar görece zayıflasa da aynı ebeveyn davranışlarında anne ve baba beyanları ile çocuk beyanları arasındaki korelasyonların hepsi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ebeveyn-çocuk algısının en çok biniştiği iki değişken babanın ve çocuğun rapor ettiği reddetme davranışı ve annenin ve çocuğun rapor ettiği suçluluk yaratma davranışıdır. Genel olarak temel anne babalık davranışları boyutlarında binişmenin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Farklı kaynaktan aynı davranışlar arasındaki korelasyonların çok yüksek olmaması aynı zamanda ebeveyn davranışlarının uygulayan ve hedef olanlar (çocuklar) tarafından kısmen farklı algılandığına da işaret etmektedir. Bu farkın sonuç davranışlarına etkisinin anlaşılması için ebeveyn ve çocuk arasındaki farkın çeşitli yöntemlerle hesaplanarak yordayıcı gücünün değerlendirilmesi gerekmektedir. Daha önce yapılan bazı sunumlarda özellikle bu konu incelenmiştir. Bulgularımıza göre anne ve babaların reddetme, duygusal yakınlık ve müdahaleci davranışları arasındaki farkın bir çok sonuç değişkeni üzerinde olumsuz etki gösterdiği bulunmuştur. Örneğin, anne ve babanın beyan ettiği reddetme davranışları

arasındaki fark ya da uyumsuzluk arttıkça hiperaktivite davranışlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (bkz. Sunum-Ek 5).

Özetle, değişkenler arasındaki korelasyonlar beklendik yöndedir. Bağlanma, anababa reddetme, duygusal yakınlık ve evlilik çatışması tutarlı olarak sonuç değişkenleri ile yüksek düzeylerde ilişki göstermiştir. Bu nedenle, aşağıdaki yordayıcı analizlerde daha çok bu değişkenlerin temel ve aracı etkileri incelenmiştir.

Yordayıcı Analizler

Projede temel değişkenler olarak ele alınan bağlanma ve anne-baba davranışlarının bağımsız (özgün) etkisini incelemek amacıyla çok sayıda regresyon analizi ve model testi yapılmıştır.

Anne – Baba Davranışlarının Sonuç Değişkenler ve Bağlanma Üzerindeki Etkileri

Bu proje ile hem çocuk hem de ana-baba tarafından beyan edilen ebeveyn davranışlarının, çocukların kaygı düzeyleri, akademik benlik algıları, içselleştirme/dışavurum problemleri ve olumlu sosyal davranış gibi sonuç değişkenleri ve anne ve babaya bağlanma ile ilişkileri incelenmiştir. Yapılan analizler genel beklentilerle büyük oranda tutarlı sonuçlar vermiştir. Bulgular, birbirinden bağımsız olarak anne ve babanın çocuğa reddedici ve müdahaleci davranışlarının ve başta karşılaştırma olmak üzere bazı psikolojik kontrol davranışlarının çocuk üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir. Anne ve baba davranışlarının ayrı ayrı ebeveynlere bağlanma, kaygı, matematik ve Türkçe yeterlik algısını yordama düzeyine bakıldığında en geniş etkinin ebeveynlere bağlanma üzerinde olduğu görülmüştür. Babanın davranışları çocuğun babaya bağlanmasındaki varyansın %37'sini, anne davranışları da çocuğun anneye bağlanmasındaki varyansın %34'ünü açıklamıştır. Çapraz yordamalarda da (örn., baba davranışlarının anneye bağlanmayı yordaması) benzer sonuçlar gözlenmiştir.

Sonuçlar hem anne hem baba davranışlarının benzer şekilde bağlanmayı yordadığını hem de yordayan değişkenlerin aynı olduğunu göstermektedir. Geçmiş çalışmalarda anne çocuk yetiştirme davranışlarının baba davranışlarından daha güçlü düzeyde bağlanmayı yordadığı bulunmuştur (SCHOPPE-SULLIVAN, DIENER, MANGELSDORF, GEOFFREY, JEAN ve CYNTHIA, 2006). Bu çalışmada ise orta çocukluk döneminde baba değişkenlerinin en az anne değişkenleri kadar güçlü yordayıcı olduğu gözlenmiştir. Geleneksel olarak, annenin duygusal yakınlık gösterdiği, babanın da kontrol işlevi gördüğü aile modelinin hala

yaygın olmasına karşın, (TÜİK, Aile Raporu, 2006) bu çalışmaların bulguları babaların çocukların duygusal gelişimindeki önemini vurgulamaktadır.

Diğer ülkelerde de yapılan, geçmiş çalışmalarda reddedici anne-baba tutumunun güvensiz bağlanma ile ilintili olduğu bulunmuştur (DE WOLF ve VAN IJZENDOORN, 1997; KARAVASILIS, DOYLE ve MARKIEWICZ, 2003). Bu çalışmada buna ek olarak reddedici ana-babalık değişkeni kontrol edildikten sonra bile psikolojik kontrolün temel boyutlarından biri olan müdahaleci davranışlar ile kültürümüzde görece yaygın olduğu bilinen karşılaştırma davranışının güvenli bağlanma ilişkisi geliştirme bakımından birer risk faktörü olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, duygusal yakınlık ve reddetme gibi genel ebeveynlik davranışlarının diğer kültürel farklılıklara sahip alt boyutlara oranla daha güçlü yordayıcılar olduğunu göstermektedir. Ancak kültüre özgü psikolojik kontrolün belirli alt alanlarının etkisinin de ne kadar yaygın ve işlevsel olduğuna bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Temel iki ebeveynlik boyutu olan reddetme ve duygusal yakınlık kontrol edildikten sonra, psikolojik kontrol boyutlarının ne oranda yordayıcı olduğu konusunda ayrıntılı analizler için bkz. Sunum-Ek 6.

Yordayıcı analiz sonuçlarına göre, çocukların beyan ettiği anne ve babanın reddetmesi, müdahaleci davranması, karşılaştırma yapması, yine çocukların beyan ettiği anne ve babaya bağlanma akademik yeterlik algılarını azaltmakta, kaygı düzeylerini ise artırmaktadır. Çocuk beyanlarına dayanan suçluluk yaratma ise sadece çocukların kaygı düzeylerini olumlu yönde, akademik yeterlik algılarını da ters yönde yordamıştır. Duygusal yakınlık tam tersi bir etki göstererek, anne ve babaya güvenli bağlanmayı ve akademik yeterliği yordamaktadır. Çocuk beyanı ile yapılan analizlere paralel olarak ebeveynlerin beyanına dayanan analizlerde de benzer sonuçlar elde edilmiştir. Annelerin beyan ettiği yüksek düzeylerdeki reddetme, müdahaleci ve suçluluk yaratma gibi olumsuz ebeveyn davranışlarının yüksek düzeylerde içselleştirme ve dışa vurum problemleri ve düşük düzeylerde olumlu sosyal davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu değişkenlerde en büyük etkiyi reddetme davranışının gösterdiği bulunmuştur.

Farklı kaynaklardan ölçülen anababa davranışlarının yordayıcı gücü bağımlı değişkenin hangi kaynaktan ölçüldüğüne göre değişmektedir. Farklı kaynaklardan ölçümün yol açtığı yüksek “hata varyansı” ölçüm gücünü zayıflatsa da, kaynaktan bağımsız olarak evrensel kabul edilen iki temel anababa davranışı olan duygusal yakınlık ve reddetme, çocuğun sonuç davranışları üzerinde belirgin bir etki göstermiştir. Psikolojik kontrolün alt boyutları kabul edilen anababa davranışlarının yordayıcı gücü ise görece kim tarafından rapor edildiğine göre

farklılaşmaktadır. Bu değişkenler arasında rapor eden kaynaktan bağımsız olarak, müdahaleci davranışın çocuğa etkisinin her koşulda olumsuz olduğu bulunmuştur. Bu bulgu müdahaleci anababalık davranışlarının Batı ülkelerindeki bulgulara paralel şekilde olumsuz etki gösterdiğini desteklemektedir (BARBER, 1996; OLSEN ve ark., 2002). Müdahaleci anababalığın olumsuz etkisi aslında temel bireysel gelişim ihtiyaçlarından birisi olan özerkliği (bkz. DECI ve RYAN, 1985) her kültür için geçerli olduğunu göstermektedir. Müdahaleci davranışların özellikle ergenlik döneminde çocuğun kimlik gelişimini ve uyumunu olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Orta çocukluk döneminde de bunun etkili olması özerklik ihtiyacını vurgular niteliktedir. Anne babaların hangi alanlarda çocuklara müdahale ettiklerini ve bu müdahalenin etkisi ayrıntılı olarak incelenmelidir.

Çocuk beyanında psikolojik kontrol boyutlarından suçluluk yaratmanın ya çok zayıf düzeyde yordayıcı olduğu ya da anlamlı ilişki göstermediği bulunmuştur. Ebeveyn beyanında ise hem suçluluk yaratma hem de karşılaştırma davranışının sonuç değişkenlerine etkisi görece zayıf ya da anlamsız bulunmuştur.

Başka araştırmalarda da bu projedeki bulgularla tutarlı biçimde, uyum davranışlarının yanı sıra duygusal yakınlık (ya da kabul) ve açıklayıcı-otoriter anababalığın güvenli bağlanmayı yordadığı bulunmuştur (örn., KARAVASILIS, DOYLE ve MARKIEWICZ, 2003; SÜMER ve ENGİN, 2004). Benzer olarak, bağlanma kuramı çerçevesinde, annenin kontrol davranışlarının güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğu ileri sürülebilir (AINSWORTH ve ark., 1978). Ancak söz konusu kontrol davranışlarının farklı boyutlarının (örn., suçluluk yaratma, müdahale, karşılaştırma) ve kültürel olarak taşıdıkları farklı anlamların bağlanma güvenliği üzerindeki etkileri ayrıntılı olarak incelenmemiştir. Başta aşırı kontrol olmak üzere, çok sayıdaki anababa davranışı kültürel bakımdan farklı işlevsellikler içermektedir (KAĞITÇIBAŞI, 2007). Dolayısıyla hem etki genişliği hem de etkinin yönü bakımından psikolojik kontrol davranışları kültürler arası araştırmalarda ayrıntılı olarak incelenmelidir. Büyük bir örnekleme kapsayan bu çalışma ile hem evrensel anababalık davranışları hem de kültüre özgü değişimler gösteren kontrol davranışlarının çocukların güvenli bağlanmaları üzerindeki etkileri yapılan ayrıntılı analizlerle incelenmiştir.

Bulgular çocuk beyanına dayalı suçluluk yaratma dışındaki yüksek düzeydeki olumsuz anababalık davranışları (reddetme, müdahale ve karşılaştırma) düşük güvenli bağlanma ile ters yönde ilişkili bulunmuştur. Beklendiği gibi, çocuk tarafından algılanan duygusal yakınlık yüksek düzeylerdeki güvenli bağlanmayı anlamlı bir şekilde yordamıştır. Çapraz beyanlara dayalı regresyon analizi sonuçlarına göre ise, anne beyanına dayalı reddetme ve karşılaştırma

düşük güvenli bağlanma ile, duygusal yakınlık ise yüksek güvenli bağlanma ile ilişkili bulunmuştur. Benzer örüntü baba beyanına dayalı reddetme ve duygusal yakınlık davranışları için de bulunmuştur. Reddetme babaya güvenli bağlanma için bir risk faktörü olarak görülürken, duygusal yakınlık güvenli bağlanma ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur.

Anababalık davranışlarının güvenli bağlanma üzerindeki etkileri ile ilgili bütün bu bulgularda dikkat çekici bir nokta, hem algılanan hem de anne/baba tarafından beyan edilen suçluluk yaratma davranışları ile güvenli bağlanma arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmamasıdır. Bununla beraber, suçluluk yaratmanın sonuç değişkenleri (kaygı, akademik yeterlilik, içselleştirme vs.) ile olumlu yönde ilişkili olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda, literatürde suçluluk yaratma olarak kabul edilen davranışların Türk kültürel bağlamında hem ebeveynler hem de çocuklar tarafından olumsuz algılanmadığı anlaşılmaktadır. Suçluluk yaratma Kağıtçıbaşı'nın (2005) daha çok Türkiye benzeri kültürler için önerdiği “duygusal karşılıklı bağımlılığa” dayalı aile modeli içinde dışlanma olarak algılanmadığı söylenebilir. Bu bulgu psikolojik kontrol boyutlarının kültürel işlevsellik dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Çapraz beyanlara dayalı regresyon analizleri de benzer sonuçlar vermiştir. Olumsuz ebeveynlik davranışları olumsuz sonuç değişkenleri ile, olumlu ebeveynlik davranışları ise olumlu sonuç değişkenleri ile ilişkili bulunmuştur. Bu bulgular, mevcut literatürdeki ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerinin çocuğun psikolojik gelişiminde etkili olduğu bulgularıyla tutarlıdır. Örneğin, çocuk yetiştirme stilleri akademik başarı (örn. DORNBUSCH, RITTER, LIEDERMAN, ROBERTS ve FRALEIGH, 1987), uyuşturucu madde bağımlılığı ve çocuk suçları (JOHNSON, SHULMAN ve COLLINS, 1991), içsel başarı motivasyonu (GINSBURG ve BRONSTEIN, 1993), özsaygı (STEINBERG, LAMBORN, DARLING, MOUNTS ve DORNBUSCH, 1994), depresyon (örn., WAGNER, COHEN ve BROOK, 1996), kendine güven ve benlik algısı (STRAGE, 1998) ve kaygı (WOLFRADT, HEMPEL ve MILES, 2003) ile ilişkilidir. Projedeki bulgular ile tutarlı olarak, duyarsız ilgi-bakım güvensiz bağlanma ile ilişkisi meta analitik çalışmalarda ortaya konulmuştur (DE WOLF ve VAN IJZENDOORN, 1997).

Ebeveyn- çocuk ilişkisinde diğer bir önemli konu da ebeveyn davranışlarının anne-babalar ve çocuklar tarafından ne düzeyde farklı algılandığıdır. Ebeveynler çocuklara karşı daha çok kabul ve duyarlık, daha az kontrol davranışı gösterdiklerini söylerken, özellikle ergenlik dönemiyle birlikte, çocuklar bunun aksine ana-babalarından daha fazla müdahaleci ve denetleyici davranışlar algılamaktadır. Bu da anne baba tutum ve davranışlarıyla ilgili

ölçümler alınırken hem anne-babadan hem de çocuktan bilgi edinilmesi ve beyanlar arasındaki uyumun kontrol edilmesinin önemini göstermektedir.

Bu bulgulara ek olarak, yapılan karşılaştırma analizleri, çocukların annelerini babalarına kıyasla daha kontrol edici algıladıklarını göstermiştir, ancak anne ve baba raporları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca, hem anneler hem de babalar çocuklarını (çocuk beyanına kıyasla) daha çok kontrol ettiklerini beyan etmişlerdir. Yordayıcı analiz bulgularına göre, çocukların her iki ebeveyni için beyan ettiği psikolojik kontrol hem çocuk hem de anne beyanından alınan kaygı ve problem davranışlarla ilişkili bulunmuştur. Diğer taraftan, anne ve baba beyanına dayanan psikolojik kontrol sadece anne beyanından alınan problem davranışları yordamıştır.

Bu sonuçlar psikolojik kontrolün çocuk ve ebeveynler tarafından farklı algılandığını ortaya koymaktadır. Beklenmedik bir bulgu olarak, çocuklar ebeveynlerinin beyan ettiğinden daha düşük düzeyde psikolojik kontrol algılamaktadırlar. Bu bulgu, geçmiş çalışmalarda gösterilen toplulukçu kültürlerde çocukların psikolojik kontrolü olumsuz bir anababalık tutumu olarak algılamaması bulguları ile uyumlu gözükmektedir (KAĞITÇIBAŞI, 2007). Bulgular ayrıca çocukların ve ebeveynlerin beyan ettikleri psikolojik kontrol davranışlarının birbirinden bağımsız etkileri olduğunu göstermiştir. Ek olarak bu bulgular, değişik kaynaklardan alınan beyanların kullanıldığı durumlar için de geçerlidir. Sonuç olarak, bu çalışmanın bulgularının kültüre özgü ve daha genel psikolojik kontrol alt boyutları kullanılarak tekrarlanması ve genişletilmesi, psikolojik kontrolün etkilerini daha iyi anlamada yardımcı olacaktır.

Aile İçi Çatışmanın Etkisi

Bağlamsal değişkenler kapsamında evlilik uyumu ve aile içindeki çatışmanın çocuk üzerindeki etkisi kapsamlı olarak incelenmiştir. Hem ebeveynlerden hem de çocuklardan alınan çatışma ölçümleri aile içi çatışma başta ana baba tutumlarını olumsuzlaştırma, çocuklar üzerinde psikolojik kontrolü artırma gibi bir çok olumsuz etkisi olduğunu göstermiştir. Yüksek düzeyde aile içi çatışma yaşayan alilerden gelen öğrencilerin genel kaygı düzeylerin daha yüksek olduğu, çatışma bedeniyle kendilerini suçladıkları ve daha fazla problem davranış gösterdikleri de bulunmuştur. Bu kapsamda aile içi uyumsuzluk ve çiftler arasındaki geçimsizliğin çocuk üzerindeki etkisi bakımından kritik bir risk faktörü oluşturduğu söylenebilir.

Davies ve Cummings (1994) ebeveyn çatışmasının çocukların aile içinde kendilerini duygusal olarak güvende hissetmeleri üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı olarak olumsuz

etkilediğini belirtmektedir. Bu projedeki bulgularla tutarlı olarak geçmiş çalışmalarda da evlilik çatışmasının hem doğrudan hem de başka aracı değişkenler yoluyla dolaylı olarak çocukta uyum sorunları ve ebeveynlik üzerinde olumsuz etkiler gösterdiği bulunmuştur (Örn., EREL ve BURMAN, 1995; DOYLE ve MARKIEWICZ, 2005).

Bulgular genel olarak Davies ve Cummings'ın (1994) doğrudan etki modelleri ile tutarlı sonuçlar vermiştir. Bu yazarların önerdiği gibi evlilik içi çatışmanın ebeveynlik davranışlarını olumsuz etkilediği görülmüştür. Çatışmanın özellikle suçluluk yaratma, reddetme ve müdahale davranışlarında artış ve duygusal yakınlık, sıcaklık gibi olumlu davranışlarda bir azalma ile ilişkili bulunmuştur.

Bulgular ayrıca Grych ve Fincham'ın (1990) duyarlılaşma ve stresör hipotezlerini destekler niteliktedir. Orta çocuklukta hem olumlu hem de olumsuz sonuç değişkenleri duygusal yakınlık gibi olumlu ebeveynlik davranışlarından çok, reddetme, müdahale ve suçluluk yaratma gibi olumsuz ebeveyn davranışlarının yordama gücü yüksek bulunmuştur. Özetle, bulgular aile içi uyumsuzluğun hem doğrudan hem de ana baba tutumları gibi aracı değişkenlere etkisi aracılığıyla çocuğun uyumunu ve psikolojik sağlığını etkilediği görülmüştür. Bu konuda da ayrıntılı analizler yapılmış ve uluslar arası kongrelerde sunulmuştur (bkz. Sunum-Ek 7).

Anne – Baba Bağlanma Öriintüsünün Çocuk Bağlanması Üzerindeki Etkileri

Anne - baba beyanına dayanan bağlanma kaygı ve kaçınmasının çocuk beyanına dayanan anneye ve babaya bağlanma üzerindeki etkileri incelendiğinde, anne ve babaların kaygı ve kaçınma davranışları içinde anne bağlanma kaçınmasının en olumsuz etkilere sahip olduğu bulunmuştur. Anne kaçınması çocuğun hem anneye hem de babaya bağlanmasını aynı düzeylerde yordamıştır. Ayrıca, baba bağlanma kaçınması da babaya bağlanmanın düşük düzeyleri ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, anne ve baba bağlanma kaygı ve kaçınmalarının ortak etkileri de, kaçınma ve kaygı temel etkilerinden bağımsız olarak, çocukların ebeveynlere bağlanmasını yordadığı bulunmuştur. Ortak etkilerin incelenmesi sonucunda genellikle hem ebeveyn kaygısının hem de kaçınmasının yüksek olduğu (korkulu bağlanma) hem de kaygının düşük kaçınmanın yüksek olduğu (kaçınan bağlanma, bkz. SÜMER, 2006) koşullarda ebeveynlere, özellikle anneye bağlanmanın en düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir. Bu bulgular genel olarak, analiz edilen değişkenlerin kültürel önemini vurgulamaktadır.

Batı ülkelerinde yapılan araştırmalarda daha çok bağlanma kaygısının yüksek olması daha fazla olumsuz sonuçla ilişkili olması beklenir (SCHMITT ve ark., 2004), ancak toplulukçu kültürlerde ve özellikle Türkiye gibi duygusal yakınlığın, karşılıklı bağımlılığın,

ilişkisel benliğin ve yakın ilişkiyi korurken özerkliği de korumanın önemli olduğu ülkelerde (KAĞITÇIBAŞI, 2007, İMAMOĞLU, 2003), bağlanma kaygısından çok kaçınmanın bir risk faktörü olduğu ileri sürülebilir. Bu görüşleri destekler biçimde bulgular ebeveynlerde, özellikle annede bir anlamda soğukluk ve mesafe anlamına gelen bağlanma kaçınma eğiliminin (kaçınan bağlanma örüntüsünün) yüksek olması çocuklarda da ebeveyne bağlanmayı azaltmaktadır. Bu konu sadece iki ilin (Ankara ve Mersin) verisi toplandıktan sonra yazılan bir yabancı kitap bölümünde ayrıntılı olarak analiz edilmiştir (SÜMER ve KAĞITÇIBAŞI, basımda). Veriler tamamlandıktan sonra analizler tekrar edilmiş ve genel örüntünün çok değişmediği gözlenmiştir.

Batı literatüründe iç içe geçmiş (enmeshed) ebeveyn çocuk ilişkisi örüntüsü bağlamında tanımlanabilecek bağlanma kaygısının (ROTHBAUM ve ark., 2002), psikolojik/duygusal karşılıklı bağlılığı vurgulayan kültürlerde olumsuz olmayabileceğini, hatta olumlu etkileri olabileceğini göstermektedir (KAĞITÇIBAŞI, 2007). Ancak, kaygılı bağlanmanın çocuğun güvenli bağlanmasının üzerindeki olumsuz etkileri Batı kültürlerinde yapılan çalışmalarda yaygın bir şekilde bulgulanmıştır (VAN IJZENDOORN ve SAGI, 1999). Bu bulgular, güvenli bağlanmanın bütün kültürlerde “norm” olarak kabul edildiği ve en yaygın örüntü olduğunu göstermektedir (SCHMITT ve ark., 2004). Ancak güvensiz bağlanmanın, özellikle kaygılı ve kaçınan bağlanma örüntülerindeki yaygınlığın kültüre özgü anne baba davranışlarıyla ilgili olduğu öne sürülmektedir (ROTHBAUM ve ark., 2000). Güvensiz bağlanmanın kültürlerde dağılımına bakıldığında kaygılı/kararsız bağlanma stiline genellikle Japonya vb. toplulukçu kültürlerde, kaçınan bağlanma stiline de daha çok Almanya gibi bireyci kültürlerde yaygın olduğu görülmektedir (örn., SAGI, VAN IJZENDOORN ve KOREN-KARİE, 1991)

Benzer bir şekilde, bazı çalışmalarda, bağlanma kaygısının yordayıcı gücü ile ilgili tutarsız bulgular elde edilmiş ve bu sonuçların kaygılı bağlanma davranışının farklı kültürlerde değişik şekillerde ortaya çıkmasında kaynaklanmış olabileceği öne sürülmüştür (e.g., PIETROMONACO ve BARRETT, 2000). Bu bulgulara paralel olarak, Schmitt ve arkadaşları (2004) kaygılı bağlanmanın toplulukçuluk kültürü ile ilişkili olduğunu ve Doğu kültürlerinde daha yaygın olarak ortaya çıktığını göstermişlerdir.

Aracı Değişken olarak Anne-Baba Davranışları

Projenin temel değişkenlerinden olan ana-baba davranışları çok sayıda analizlerde aracı değişken olarak da ele alınmıştır. Yukarıda özetlenen kavramsal çerçeveye uygun olarak, özellikle kronik bağlanma yönelimlerinin (kaygı ve kaçınma) anne baba davranışlarını ne

ölçüde etkilediği ve bu olası etkinin çocuğun uyumu üzerindeki etkisi hem bu rapor kapsamında hem de bu projeden çıkan kongre tebliğleri içerisinde incelenmiştir (bkz. Sunum-Ek 7). Gizil değişkenlerle yapılan analizler güçlü bir şekilde ebeveynlerin bağlanma kaygısının olumsuz anne-baba tutumunu (örn., reddetme) pekiştirerek, bağlanma kaçınması ise olumlu tutumu (örn., duygusal yakınlık) azaltarak olumsuz etkilerde bulunduğu saptanmıştır. Bu etkilerin de çocuğun uyum davranışlarının göstergesi olarak kabul edilen hiperaktivite ve duygusal problemleri arttırdığı anlaşılmaktadır. Aslında kuramsal olarak bu değişkenlerin kısır döngülü modeller içerisinde incelenmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, çocuğun uyumsuzluğunun artması da aynı zamanda ebeveyn davranışlarını olumsuzlaştırabilir. Bu türden alternatif modeller gelecek çalışmalarda sınanmalıdır.

Özetle, çocuk beyanına dayanan ebeveyne bağlanmanın anne baba beyanlarına dayanan bağlanma boyutları tarafından yordanmasına dayalı analizler, farklı kaynaklardan gelen bağımlı ve bağımsız değişken ölçümlerinin içerdiği yüksek hata varyansına rağmen, özellikle anne kaçınmasının güvenli bağlanma üzerinde bir risk faktörü oluşturduğunu göstermektedir. Bu bulgu aynı zamanda yakınlığa önem veren Türk kültüründeki sıcak aile ortamının güvenli bağlanma bakımından koruyucu yönüne de işaret etmektedir. Genellikle Batı literatüründeki bulguların etkisiyle anne kaygısı üzerinde ağırlıklı duran psikologların ve uygulamacıların aynı zamanda kaçınma ve “soğuk ebeveynlik” konusuna da değinmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu proje kapsamında çok sayıda değişken ve geniş örneklem kullanılarak amaçların çoğu gerçekleşmiş olsa da, bulguların değerlendirilmesinde ölçüm, örneklem ve modellemeden kaynaklanan sınırlılıklar gözönüne alınmalıdır. Bunlardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Birinci çalışmanın temel ölçüm araçları olan ADSS ve BDSS Kuzey Amerika kültüründe geliştirilmiş ve Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Bu nedenle yeterince kültüre özgü maddelerin ölçeklerde olmaması ve bu nedenle gözlenen bazı davranışların sınıflandırmaya dahil edilememiş olması önemli bir yöntem sınırlılığıdır. Aynı zamanda ölçüm araçlarında olmasına rağmen kültürde yaygın olmadığı için gözlenemeyen bazı maddeler (kartlar) tam olarak sınıflandırılmamıştır. Bu konuda bir başka sınırlılık da hem çocuk bağlanma hem de anne duyarlığı puanlarının hesaplanmasında daha önce de belirtildiği gibi Kuzey Amerika’da geliştirilen ölçütler kullanılarak puanlar verilmiştir. Çocuk bağlanma ve anne duyarlık

puanlarının görece bazı Batı ülkelerinden düşük olması kullanılan ölçütlerin Batı ülkelerinden alınmış olması ile ilgili olabilir.

Çocuk bağlanmasının, anne duyarlılığının ve bunların arasındaki ilişkinin daha iyi araştırılabilmesi için kültüre özgü kriter sınıflandırmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ileriki çalışmalarda çocuk gelişimi uzmanları, psikologlar ve anneler yardımıyla kültüre özgü tipik bağlanma ve duyarlık davranışlarının saptanarak, sınıflandırmalarda kullanılması büyük önem taşımaktadır.

Kültüre özgü kriter sınıflandırmasının yokluğunun yanı sıra kültüre özgü davranışların (kart) olmaması da bu çalışmanın bir sınırlılığı olarak sayılabilir. Örneğin, Anne Davranışları Sınıflandırma Seti'nde yer almayan ancak çalışmaya katılan annelerin sık sık gösterdikleri davranışlardan biri, yaygın yardım etme bir diğeri ise tehdit etme davranışdır. Bu ve benzeri davranışlar orjinal ölçümlerde yer almadığı halde çocuğun bağlanması, anne duyarlılığını ve bunların arasındaki ilişkiler üzerinde belirleyici rol oynayabilir. Yukarıda belirtildiği gibi gelecek çalışmalarda kültüre özgü davranış maddelerinin belirlenerek ölçüme eklenmesi daha güvenilir sonuçlar elde edilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın bir diğer sınırlılığı da anne eğitim düzeyindeki farklılıkların yüksek olması ve her bir eğitim düzeyi içerisinde eşit sayıda anne bulunmamasıdır. Bulgular anne eğitim düzeyinin hem beğlanma hem de duyarlık puanlarını etkilediğini göstermiştir. Bu nedenle gelecek çalışmalarda her bir eğitim düzeyini temsilen yeterli sayıda çocuk ve anne örneklemi alınması önem taşımaktadır.

Orta çocukluk dönemine yönelik çalışmanın dikkate alınması gereken sınırlılıklarından biri örnekleme ulaşma yöntemi nedeniyle örneklemin görece yanlı olmasıdır. Uygulama etiği dikkate alınarak veri toplamadan önce ebeveynlerden çocukları için ayrı ayrı imzalı izin istenmiştir. Yöntem kısmında belirtildiği üzere, etik kurallar gözetilerek anne ve babalara çalışmaya katılım onay formu gönderilmiş ve sadece her iki ebeveynin kabul ettiği aileler çalışmaya katılmıştır. Sonuçta çeşitli nedenlerle (izin vermeme, imzalı onayın ulaşmaması, öğrencinin devamsızlığı vb.) katılımcı kaybı yaşanmıştır. Anne babalara gönderilen anketlerde de benzer kayıplar söz konusu olmuştur. Sonuçta ilgili sınıfta bulunan öğrencilerin %70'ine anket uygulanabilmiş ve bu çocukların da %84'ünün annesi anket formlarını doldurup geri göndermiştir. Bu oran babalarda biraz daha düşük düzeyde kalmıştır. Kayıplar nedeniyle örneklem türdeşliği (homojenliği) artmış ve muhtemelen benzer profile sahip aileler çalışmaya katılmış olabilir. Bu da örneklemden varyansın azalmasına yol açmış olabilir. Bir

başka deyişle onay sürecinde meydana gelen seçim, verilerin pozitif yönde yanlılaşmasına neden olmuş olabilir.

Örneklem kaybının etkisini incelemek amacıyla çocuk verisi kullanılarak ek analizler yapılmıştır. Bu amaçla, örneğin, annesi anket dolduran ve doldurmeyen çocukların bütün değişkenlerden aldıkları puanların ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar aslında annesi araştırmaya katılan ve katılmayan çocuklar arasında değişkenlerin çoğunda anlamlı farklılıklar olmadığını göstermiştir. Üç değişkende anlamlı farklılık bulunmuştur. Birincisi çocukların algıladığı aile içi çatışma; annesi anket dolduranlardan doldurmeyenlerden daha yüksek bulunmuştur ($t(1892) = 2.77, p < .05$). İkincisi annesi anket doldurmeyen çocukların babalarından algıladıkları suçluluk yaratma ve müdahale davranışları; annesi anket dolduranlardan daha yüksek olduğu görülmüştür (sırasıyla $t(1895) = 2.30, p < .05, t(1895) = 2.43, p < .05$).

Psikolojik kontrolün kültürümüz bakımından önemli boyutlarından birisi olan aşırı korumanın ebeveynlik maddeleri içerisinde faktör analizlerine tabii tutulamamış olması da bir sınırlılık olarak görülebilir. Aşırı korumayı ölçen bazı maddeler kültürel özellikler nedeniyle başta duygusal yakınlık ve müdahaleci ana-babalık olmak üzere çok sayıda ebeveynlik altölçeği ile yüksek düzeyde ilişkili çıkmıştır. Bu nedenle aşırı koruma altboyutu diğer boyutlardan bağımsız olarak incelenmiştir ve bu raporda diğer anababa davranışları ile birlikte ele alınmamıştır. Ancak, proje dahilinde yürütülen başka çalışmalarda aşırı koruma incelenmiştir(SÜMER ve KAĞITÇIBAŞI, basımda). İleriki çalışmalarda psikolojik kontrolün alt boyutları arasındaki ilişkiler derinlemesine incelenmeli, kültüre özgü ilişki örüntüleri ortaya konmalıdır. Örneğin, Batı'da geliştirilen aşırı koruma maddelerinin bazılarının duygusal yakınlık boyutu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, ileriki çalışmalarda *duygusal karşılıklı bağımlılığı* vurgulayan Türk kültürü gibi örneklerde, bu boyutların daha dikkatli incelenmesi ve ölçeklerin yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Ele alınan değişkenler farklı kaynaklardan ölçülmesine karşın, ilişkilerin sadece kesitsel yöntemle incelenmiş olması da önemli bir sınırlılıktır. Özellikle bu projede iddia edildiği gibi nedensellik öngören denencelerin boylamsal yöntemlerle incelenmesi gerekmektedir.

Öneriler

Hem erken çocukluk hem de orta çocukluk döneminde bağlanma, anababa tutum ve davranışları ve genel aile dinamiklerinin etkisini inceleyen bu proje kapsamında özellikle

Türkiye’de ilgili alana değerli katkıda bulunacak veriler ortaya konmuştur. Elde edilen bulgu ve araştırma sırasındaki gözlemlere dayarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

Erken Dönem Bağlanma ve Anne Duyarlığına Yönelik Öneriler

- Annenin özellikle keşif ve aktif oyun için uygun ortam yaratarak, fazla müdahale etmeden ancak çocuğun istek ve ihtiyaçlarına dikkat ederek duyarlık göstermesi güvenli bağlanma gelişimi için çok önemlidir.
- Annenin kendi istek ve duygu durumlarının farkında olarak, bunları çocuğa yansıtmadan ve çocuğun bireysel özelliklerini dikkate alarak bakım vermesi gerekir.
- Anne-çocuk ilişkisi temelinde bağlanma ve duyarlığı olumsuz etkileyen faktörlere yönelik geri bildirim dayalı bir anne-çocuk eğitim programı geliştirilmesi önem taşımaktadır.
- Özellikle alt SED’den annelerin izlediği TV programlarına kültürümüze uygun örnek ebeveyn duyarlık davranışları konulması, bu konuda sistemli eğitim ve yayın politikalarının geliştirilmesi yararlı olacaktır.

Anababa Tutumlarına Yönelik Öneriler

- Bu araştırmada ailelerimizde reddedici anababalığın çok düşük, duygusal sıcaklığın da yüksek düzeylerde olması çok önemli bir koruyucu faktör olarak değerlendirilebilir. Ancak, düşük düzeyde olsa bile olumsuz etkisi en belirgin olan tutum reddedici davranışlardır. Bunların neler olduğu konusunda farkındalık geliştirilmelidir. Anne babaların geleneksel alışkanlıklar nedeniyle ya da amacı çocuğu olumsuz etkilemek olmayan fakat çocuk tarafından olumsuz algılanan bazı davranışları, reddetme veya müdahale olarak kendini göstermektedir. Bu davranışların eğitim programlarında örneklenmesi yararlı olabilir.
- Anne babaların çocuklarını başarı için güdülemek ya da olası tehlikelere karşı korumak için yaptıkları bazı psikolojik kontrol davranışlarının belirgin olumsuz etkileri gözlenmiştir. Bunların başında müdahaleci ve karşılaştıran anababa davranışları gelmektedir. Nedeni ne olursa olsun, sürekli müdahale özerklik gelişimi için ciddi bir risk faktörüdür. Özellikle orta çocukluk ve ergenlik döneminde aşırı müdahale özerklik ihtiyacını öne çıkaracağından ebeveyn- çocuk (ergen) arasında çatışmalara da neden olabilir. Ebeveynler gelişimsel değişimleri ve ihtiyaçları dikkate alarak tutumlarını değiştirmeli, çocuklara daha fazla özerklik alanı bırakmalı ve

çocuklarını başka çocuklarla karşılaştırmaktan kaçınmaya özen göstermelidir.

Ebeveynler arasında yaygın olan müdahaleci ve karşılaştıran davranışların neler olduğu araştırılmalı ve bu bilgiler ebeveynlere aktarılmalıdır. Karşılaştırma davranışlarının başında akademik başarıya yönelik davranışların olduğu tahmin edilmektedir. Bu konuda eğitimcilerin de yardım ve desteği alınmalıdır.

- Ebeveynlerin gösterdikleri aşırı psikolojik kontrol davranışlarının amaçlanan tersine hem problem davranışları arttırdığını hem de akademik yeterlik algısını zayıflattığı bilinmelidir.
- Bu araştırmanın önemli bulgularından bir tanesi, ailelerde eşler arasındaki çatışma ve uyumsuzluğun görece yüksek olması ve bunun hemen hemen çocuktan alınan bütün değişkenlerle ilişkili bulunmasıdır. Bu nedenle evlilikte çatışmanın çocuk üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alınarak, eşlere evliliklerinde uyumu sağlamanın sadece mutluluğu arttırmadığı aynı zamanda çocuk yetiştirme davranışlarını olumlulaştırarak çocuk ruh sağlığında ve akademik başarısında da olumlu etkilere sahip olduğu anlatılmalıdır. Evlilikle ilgili dinamiklerin aynı zamanda çocuk yetiştirme ve çocuk uyumuyla doğrudan ilişkili olduğu eğitim ve kamuoyu oluşturma programlarına dahil edilmelidir.
- Genel bağlamsal etkiler bakımından, beklendiği gibi, anne ve baba eğitiminin düşük olması ele alınan çoğu değişkende anlamlı farklılıklara yol açmıştır. Yukarıda bahsedilen bütün önerilerin ve eğitim programlarının özellikle risk grubu olarak tanımlanan düşük eğitim düzeyinden ailelere ulaşılacak şekilde planlanması gerekir.
- Özetle, riski azaltıcı, güvenli bağlanma, duyarlı tepki ve olumlu çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- ACHENBACH, T. M. *Manual for Child Behavior Checklist/ 4-18 and 1991 Profile*.
Burlington, VT: University of Vermont, Dept. of Psychiatry, (1991).
- AIKEN, L. S., & West, S. G. *Multiple Regression: Testing and interpreting interactions* .
Newbury Park, CA: Sage, (1991).
- AINSWORTH, M. D. S. Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716,
(1989).
- AINSWORTH, M. D. S. *Infancy in Uganda: Infant care and the growth of love* . Baltimore:
Johns Hopkins University Press, (1967).
- AINSWORTH, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. *Patterns of
attachment: Assessed in the Strange Situation and at home*. Hillsdale NJ Erlbaum,
(1978).
- AINSWORTH, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. *Patterns of attachment: A
psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, (1978).
- ALLEN, J. P., Moore, C. W., Kuperminc, G. P., & Bell, K. Attachment and adolescent
psychosocial functioning. *Child Development*, 69 (5), 1406-1419, (1998).
- ANDERSON, J. C., & Gerbing, D. W. Structural equation modeling in practice: A review and
recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103, 411-423, (1988).
- ARMSDEN, G. C., & Greenberg, M. T. The inventory of parent and peer attachment:
Individual differences and their relationship to psychological well-being in
adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427 – 454, (1987).
- ARRINDELL, W. A., Sanavio, E., Aguilar, G., Sica, C., Hatzichristou, C., Eisemann, M. ve
ark. The development of a short form of the EMBU: Its appraisal with students in
Greece, Guatemala, Hungary, and Italy. *Personality and Individual Differences*, 27,
613-628, (1999).

- AUNOLA, K., & Nurmi, J.-E., Maternal psychological control moderates the impact of affection on children's math performance. *Developmental Psychology*, 40, 965 – 978, (2004).
- BALDWIN, A. L., Socialization and the parent-child relationship. *Child Development*, 19, 127-137, (1948).
- BANDURA, A., *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press, (1977).
- BARBER, B. K., Parental Psychological Control: Revisiting a Neglected Construct. *Child Development*, 67(6), 3296-3319, (1996).
- BARBER, B. K., & Harmon, E. L., *Violating the Self: Parental Psychological Control of Children and Adolescents*. In B. K. Barber (ed.), *Intrusive Parenting: How Psychological Control Affects Children and Adolescents*. Washington, DC : American Psychological Association Press, (2002).
- BARBER, B. K., Stolz, H. E., & Olsen, J. A., Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, method, and culture. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70 (7, Serial No. 276), (2005).
- BARBER, B., Olsen, J., & Shagle, S., Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136, (1994).
- BAUMRIND, D., An exploratory study of socialization effects on black children: Some black-white comparisons. *Child Development*, 43, 261-267, (1972).
- BAUMRIND, D., Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 1-103, (1971).
- BAUMRIND, D., Effective parenting during the early adolescent transition. In P. A. Cowan & M. Hetherington (Eds.), *Family transitions* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, (1991). Pp: 111-163.
- BAUMRIND, D., New directions in socialization research. *Psychological Bulletin*, 35, 639-652, (1980).

- BELSKY, J., Developmental risks (still) associated with early child care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42, 845–859, (2001).
- BELSKY, J., Early human experience; a family perspective. *Developmental Psychology*, 17(1), 3-23, (1981).
- BELSKY, J., Interactional and contextual determinants of attachment security. In J. Cassidy and P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment*. New York: The Guilford Press, (1999). Pp: 249-264.
- BELSKY, J., The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83–96, (1984).
- BELSKY, J., Fearon, R. M. P., & Bell, B., Parenting, attention and externalizing problems: Testing mediation longitudinally, repeatedly and reciprocally. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(12), 1233-1242, (2007).
- BOOTH-LAFORCE, C., Rubin, K. H., Rose-Krasnor, L., & Burgess, K. B., Attachment and friendship predictors of psychosocial functioning in middle childhood and the mediating roles of social support and self-worth. In K. A. Kerns & R. A. Richardson (Eds.), *Attachment in Middle Childhood*. New York: The Guilford Press, (2005).
- BOWLBY, J., *Attachment and loss Vol II: Separation*. New York: Basic Books, (1973).
- BOWLBY, J., *Attachment and loss: Vol I. Attachment* (2nd ed.). New York: Basic Books, (1982).
- BOWLBY, J., *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books, (1969).
- BRENNAN K. A., & Shaver, P. R., Attachment styles and personality disorders: Their connections to each other and to parental divorce, parental death, and perceptions of parental caregiving. *Journal of Personality*, 66, 835-878, (1998).
- BRENNAN, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R., Self-report measurement of adult romantic attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships*. New York: Guilford Press, (1998). Pp: 46-76.

- BRETHERTON, I., Golby, B. & Cho, E., Attachment and the Transmission of Values. In J.E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and Children's Internalization of Values: A Handbook of Contemporary Theory*. New York: John Wiley & Sons, Inc, (1997). Pp.103-134.
- BURI, J. R., Louiselle, P. A., Misukanis, T. M., & Mueller, R. A., Effects of parental authoritarianism and authoritativeness on self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14(2), 271–282, (1988).
- BUSS, A. H., & Plomin, R., *Temperament: Early developing personality traits*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc, (1984).
- BUSS, A. H., & Plomin, R., The EAS approach to temperament. In R. Plomin & J. Dunn (Eds.), *The study of temperament: Changes, continuities and challenges*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc, (1986).
- BUSS, A. H., & Plomin, R., The EAS approach to temperament. In R. Plomin & J. Dunn (Eds.), *The study of temperament: Changes, continuities and challenges* (pp. 27-38). Hillsdale, NJ: Erlbaum, (1986).
- BYRNE, B. M., & Shavelson, R. J., On the structure of adolescent selfconcept. *Journal of Educational Psychology*, 78, 474-481, (1986).
- CAREW, J., Experience and the development of intelligence in children at home and in day care. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 45(6-9, No. 187), 1-115, (1980).
- CARLO, G., Hausmann, A., Christiansen, S., & Randall, B., ASociocognitive and behavioral correlates of a measure of prosocial tendencies for adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 23(1), 107–134. , (2003).
- CASSIDY, J., Child mother attachment and the self in six-years- olds. *Child Development*, 59, 121-134, (1988).
- CASSIDY, J., The nature of the child's ties. In J. Cassidy & P. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications*. New York: Guilford Press, (1999). Pp: 3-20.

- CHAO, R. K., Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65, 1111–1119, (1994).
- CHEN, X., Li, D., Li, Z., Li, B., & Liu, M., Sociable and prosocial dimensions of social competence in Chinese children: Common and unique contributions to social, academic and psychological adjustment. *Developmental Psychology*, 36, 302–314, (2000).
- CHRISTENSEN, A., Dysfunctional interaction patterns in couples. In P. Noller & M. A. Fitzpatrick (Eds.), *Perspectives on marital interaction*. Clevedon, England: Multilingual Matters, (1988). Pp: 31-52.
- CHRISTENSEN, A., & Sullaway, M., *Communication Patterns Questionnaire*. (Unpublished Manuscript). University of California, Department of Psychology, Los Angeles, (1984).
- CLARKE-STEWART, K. A., Vandell, D. L., McCartney, K., Owen, M. T., & Booth, C. L., Effects of parental separation and divorce on very young children. *Journal of Family Psychology*, 14, 304-326, (2000).
- CUMMINGS, E. M. & Cummings, J. S. Parenting and Attachment. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of Parenting: Vol.5. Practical issues in parenting*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, (2002). Pp: 35-58.
- CUMMINGS, E. M., & Davies, P. T., Maternal depression and child development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 73-112, (1994).
- CUMMINGS, J. S., Pellegrini, D. S., Notarius, C. I., & Cummings, E. M., Children's responses to angry adult behavior as a function of marital distress and history of interparent hostility. *Child Development*, 60, 1035- 1043, (1989).
- DARLING, N., & Steinberg, L., Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496, (1993).
- DAVIES, P. T. & Cummings, E. M., Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 387-411, (1994).

- DE WOLF, M. S. & Van IJzendoorn, M. H., Sensitivity and Attachment: A Meta-analysis on parental antecedents of infant attachment. *Child Development*, 68(4), 571-591, (1997).
- DECI, E. L., & Ryan, R. M., *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum. (1985).
- DEKOVIĆ, M., Janssens, J. M. A. M., & Gerris, J. R. M., Factor structure and construct validity of the Block Child Rearing Practices Report (CRPR). *A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3(2), 182-187, (1991).
- DEMİRUTKU, K., *Değerler, sosyalleşme ve sosyal sapma*. 14. Ulusal Psikoloji Kongresi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 6-8 Eylül, (2006).
- DOYLE, A. B., & Markiewicz, D., Parenting, Marital Conflict and Adjustment From Early- to Mid-Adolescence: Mediated by Adolescent Attachment Style? *Journal of Youth and Adolescence*, 34(2), 97-110, (2005).
- DWYER, K. M, The meaning of attachment in middle and late childhood. *Human Development*, 48, 155-182. (2005).
- EMERY, R. E., & O’Leary, K. D., Children’s perceptions of marital discord and behavior problems of boys and girls. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 10, 11-24, (1982).
- EMERY, R. E., & O’Leary, K. D., Marital discord and child behavior problems in a nonclinic sample. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 12, 411- 420, (1984).
- EMERY, R. E., Fincham, F. D., & Cummings, E. M., Parenting in context: Systemic thinking about parental conflict and its influence on children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60, 909-912, (1992).
- EREL, O., & Burman, B., Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 106–132, (1995).
- FANTUZZO, J.W., Depaola, L.M., Lambert, L., Martino, T., Angerson, G., & Sutton, S., Effects of interparental violence on the psychological adjustment and competencies of young children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59, 258–265, (1991).

- FAUBER, R., Forehand, R., Thomas, A. M., & Wierson, M. A., Mediation Model of the Impact of Marital Conflict on Adolescent Adjustment in Intact and Divorced Families: The Role of Disrupted Parenting. *Child Development*, 61, 1112-1123, (1990).
- FINCHAM, F. D., Child development and marital relations. *Child Development*, 69, 543-574, (1998).
- FINCHAM, F. D., Grych, J. H., & Osborne, L. N., Does marital conflict cause child maladjustment?: Directions and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology*, 8, 128-140, (1994).
- FINKENAUER, C., Engels, R. C. M. E., & Baumeister, R. F., Parenting behaviour and adolescent behavioural and emotional problems: The role of self-control. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 58-69, (2005).
- FINZI-DOTTAN, R., Manor, I., & Tyano, S., ADHD, temperament, and parental style as predictors of the child's attachment patterns. *Child Psychiatry & Human Development*, 37(2), 103-114, (2006).
- FLAHERTY, J. A., Gaviria, F. M., Pathak, D., Mitchell, T., Wintrob, R., Richman, J. ve ark., Developing instruments for cross-cultural psychiatric research. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 176(5), 257-263, (1988).
- FOLEY, M., McClowry, S. G., & Castellanos, F. X., The relationship between attention deficit hyperactivity disorder and child temperament. *Applied Developmental Psychology* 29(2) 157-169, (2008).
- FRALEY, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A., An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 350-365, (2000).
- GAERTNER, B. M., Spinrad, T. L., & Eisenberg, N., Focused attention in toddlers: Measurement, stability, and relations to negative emotion and parenting. *Infant and Child Development*, 17(4), 339-363, (2008).

- GALAMBOS, N.L., Barker, E.T., & Almeida, D.M., Parents *do* matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child Development*, 74(2), 578-594, (2003).
- GEORGE, C., & Solomon, J., Internal working models of caregiving and security of attachment at age six. *Infant Mental Health Journal*, 10(3), 222-237, (1989).
- GOODMAN, R., The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 38(5), 581-586, (1997).
- GOODMAN, R., The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586, (1997).
- GRANOT, D., & Mayseless, O., Attachment security and adjustment to school in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 25(6), 530–541, (2001).
- GREENBERG, J., Solomon, S., & Pyszczynski, T., Terror management theory of self-esteem and cultural worldviews: Empirical assessments and conceptual refinements. In M. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, (Vol. 29, New York: Academic Press, (1997). Pp: 61-139.
- GROSSMAN, K. E., Grossman, K. & Zimmermann, P. A., Wider view of attachment and exploration: Stability and change during the years of immaturity. In J. Cassidy and P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment*. New York: The Guilford Press, (1999). Pp: 760-785.
- GROSSMANN, K., Grossmann, K. E., Fremmer-Bombik, E., Kindler, H., Scheurer-Englisch, H., & Zimmerman, P., The uniqueness of the child–father attachment relationship: Fathers' sensitive and challenging play as a pivotal variable in a 16-year longitudinal study. *Social Development*, 11, 307–331, (2002).
- GRYCH, J. H., & Fincham, F. D., Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267-290, (1990).
- GRYCH, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D., Assessing marital conflict from the child's perspective: The children's perception of interparental conflict. *Child Development*, 63(3), 558–572, (1992).

- GÜVENİR, T., Özbek, A., Baykara, B., Arkar, H., Şentürk, B. ve İncekaş, S., Güçler ve Güçlükler Anketi'nin (GGA) Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 65-74, (2008).
- HARTER, S., Causes and consequences of low self-esteem in children and adolescents. In R. F. Baumeister (Ed.), *Self-esteem: The puzzle of low self-regard*. New York: Plenum Press, (1993). Pp: 87-116.
- HOGUE, D. R., Smit, E. K., & Crist, J. T., Reciprocal effects of self-concept and academic achievement in sixth and seventh grades. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 295-313, (1995).
- HUBERT, N. C., Wachs, T. D., Peters-Martin, P. & Gandour, M. J., The study of early temperament: Measurement and conceptual issues. *Child Development*, 53(3), 571-600, (1982).
- IZARD, C. E., Haynes, O. M., Chisholm, G., & Baak, K., Emotional determinants of infant-mother attachment. *Child Development*, 62(5), 906-917, (1991).
- JOURILES, E. N., Bourg, W. J. & Farris, A. M., Marital adjustment and child conduct problems: A comparison of the correlation across subsamples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59, 354-357, (1991).
- KAGITCIBASI, C., Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403-422, (2005).
- KAGITCIBASI, C., *Family, self, and human development across cultures: Theory and Applications* (2nd Ed.). Lawrence Erlbaum, (2007).
- KAGITCIBASI, C., & Ataca, B., Value of Children and Family Change: A Three-Decade Portrait From Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54 (3), 317-337, (2005).
- KARAVASILIS, L., Doyle, A. B. & Markiewicz, D., Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2), 153-164, (2003).

- KATZ, L. F. & Gottman, J. M., Buffering children from marital conflict and dissolution. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26, 157-171, (1997).
- KATZ, L. F., & Gottman, J. M., Patterns of marital conflict predict children's internalizing and externalizing behaviors. *Developmental Psychology*, 29, 940-950, (1993).
- KERNS, K. A., Aspelmeier, J. E., Gentzler, A. L., & Grabill, C. M., Parent-child attachment and monitoring in middle childhood. *Journal of Family Psychology*, 15(1), 69 – 81, (2001).
- KERNS, K. A., Schlegelmilch, A., Morgan, T. A., & Abraham, M. M., Assessing attachment in middle childhood. In K. A. Kerns & R. A. Richardson (Eds.). *Attachment in middle childhood* (Pp. 46-70). New York: Guilford, (2005).
- KERNS, K., Tomich, P., Aspelmeier, J. & Contreras, J., Attachment based assessments of parent-child relationships in middle childhood. *Developmental Psychology*, 36(5), 614-626, (2000).
- KERNS, K.A., Klepac, L., & Cole, A., Peer relationships and preadolescents' perceptions of security in the child-mother relationship. *Developmental psychology*, 32 (3), 457-466, (1996).
- KONG, C. -K., Hau, K. -T., & Marsh, H. W., Cross-cultural validation of self-concept measures and theoretical models in the Chinese culture. In F. Salili & P. Hoosain (Eds.), *Research on multicultural education and international perspectives*. Greenwich, CT: Information Age, (2003). Pp: 117–145.
- KRISTAL, J., *The temperament perspective: Working with children's behavioral styles*. Baltimore, MD: Brookes, (2005).
- LAHEY, B. B., Van Hulle, C. A., Keenan, K., Rathouz, P. J., D' Onofrio, B. M., Brian M., Rodgers, J. L., & Waldman, I. D., Temperament and parenting during the first year of life predict future child conduct problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(8), 1139-1158, (2008).

- LAMBORN, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M., Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 62, 1049-1065, (1991).
- LENGUA, L. J., Anxiousness, frustration, and effortful control as moderators of the relation between parenting and adjustment in middle-childhood. *Social Development*, 17(3), 554-577, (2008).
- LENGUA, L. J., Associations among emotionality, self-regulation, adjustment problems, and positive adjustment in middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24, 595-618, (2003).
- LENGUA, L. J., Growth in temperament and parenting as predictors of adjustment during children's transition to adolescence. *Developmental Psychology*, 42(5), 819-832, (2006).
- LENGUA, L. J., & Long A. C., The role of emotionality and self-regulation in the appraisal-coping process: Tests of direct and moderating effects. *Applied Developmental Psychology*, 23(4), 471-493, (2002).
- LENGUA, L. J., Wolchik, S. A., Sandler, I. N., & West, S. G., The additive and interactive effects of parenting and temperament in predicting adjustment problems of children of divorce. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(2), 232-244, (2000).
- LEON, K., Risk and Protective Factors in Young Children's Adjustment to Parental Divorce: A Review of the Research. *Family Relations*, , 52(3), 258-271, (2003).
- LEVITT, M. J., Guacci-Franco, N. & Levitt, J. L., Convoys of social support in childhood and early adolescence: Structure and Function. *Developmental Psychology*, 29, 811-818, (1993).
- LIEBERMAN, M., Doyle, A. B., & Markiewicz, D., Developmental patterns in security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: Associations with peer relations. *Child Development*, 70(1), 202 – 213, (1999).
- MACCOBY, E., & Martin, J., Socialization in the context of the family: *Parentchild interaction*. In E. M. Hetherington (Ed.), P. H. Mus- sen (Series Ed.), *Handbook of*

- child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development.* New York: Wiley, (1983). Pp: 1-101.
- MACDONALD, K. B., Warmth as a developmental construct: An evolutionary analysis. *Child Development*, 63, 753-773, (1992).
- MAIN, M. & Solomon, J., Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth strange situation. MT Greenberg, D Cicchetti, M Cummings (Eds), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention.* Chicago University of Chicago Press, (1990). Pp: 121-160.
- MAIN, M., Kaplan, N., & Cassidy, J., Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. In I. Bretherton & E. Waters (Eds.), *Growing points of attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1-2), Serial No. 209, (1985).
- MARKUS, M. T., Lindhout, I. E., Boer, F., Hoogendijk, T. H. G., & Arrindell, W. A., Factors of perceived parental rearing styles: the EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences*, 34, 503-519, (2003).
- MARSH, H. W., *Self-Description Questionnaire II: Manual.* Sydney, Australia: University of Western Sydney, SELF Research Centre, (1992).
- MARSH, H. W., The big-fish-little-pond effect on academic self-concept. *Journal of Educational Psychology*, 79, 280-295, (1987).
- MARSH, H. W., Plucker, J. A., & Stocking, V. B., The Self- Description Questionnaire II and gifted students: Another look at Plucker, Taylor, Callahan & Tomchin's (1997) "Mirror, Mirror on the Wall." *Educational and Psychological Measurement*, 61, 976-996, (2001).
- MARSH, H., W., The structure of academic self-concept: The Marsh/Shavelson model. *Journal of Educational Psychology*, 82, 623-636, (1990).
- MARTIN, S. E., & Clements, M. L., Young Children's Responding to Interparental Conflict: Associations with Marital Aggression and Child Adjustment. *Journal of Child and Family Studies*, 11, 231-244, (2002).

- MAYSELESS, O., Ontogeny of attachment in middle childhood: Conceptualization of normative changes. In K. A. Kerns & R. A. Richardson (Eds.), *Attachment in middle childhood*. New York: Guilford Press, (2005). Pp: 1-23.
- MCDEVITT, S. C., Continuity and discontinuity of temperament in infancy and early childhood: A psychometric perspective. In R. Plomin & J. Dunn (Eds.), *The study of temperament: Changes, continuities and challenges*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, (1986). Pp: 27-38.
- MIKULINCER, M., & Shaver, P. R., *Attachment in adulthood: structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press, (2007).
- MIKULINCER, M., Shaver, P. R., & Pereg, D., Attachment Theory and Affect Regulation: The Dynamics, Development, and Cognitive Consequences of Attachment-Related Strategies. *Motivation and Emotion*, 27, 77-102, (2003).
- MILLS-KOONCE, W. R., Gariépy, J. L., Propper, C., Sutton, K., Calkins, S., Moore, G., & Cox, M., Infant and parent factors associated with early maternal sensitivity: A caregiver-attachment systems approach. *Infant Behavior & Development*, 30(1), 114-126, (2007).
- MOILANEN, K. L., Parenting and self-regulation in adolescence: Associations with adolescent behaviors. Unpublished PhD. Dissertation. University of Nebraska, (2005).
- MOORMAN, E., & Pomerantz, E. M., Mothers' cognitions about children's self-control: Implications for mothers' responses to children's helplessness. *Social Development*, 17(4), 960-979, (2008).
- MORRIS, A. S., Silk, J. S. Steinberg, L., Sessa, F. M., Avenevoli, S., & Essex M. J., Temperamental vulnerability and negative parenting as interacting predictors of child adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 461-471, (2002).
- ORR, E. & Dinur, B., Social setting differences in self-esteem: Kibbutz and urban Adolescents *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 3-27, (1995).
- ÖZDEMİR, M., *The psychological effects of the university entrance examination on high school students: The role of self-esteem and anxiety*, (Unpublished Master Thesis). Middle East Technical University, (2002).

- ÖZTÜRK, A., Kındap, Y. ve Sayıl, M. *Okul öncesi Dönemde Çocukların Sosyal Bilgi İşleme Becerisi ve Çocukların Davranışsal Tepkileri, Annelerinin Sosyalleşirmesi ve Psikolojik Kontrol Uygulamaları Arasındaki İlişkiler*. Sözel Bildiri sunumu: I. Ulusal Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi, 21-24 Haziran, İzmir Ekonomi Üniversitesi: İzmir, (2007).
- ÖZUSTA, Ş., *Çocuklar için durumluluk-sürekli kaygı envanterinin uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, (1993).
- PALMER, E. J., & Hollin, C. R., Sociomoral reasoning, perceptions of parenting and self-reported delinquency in adolescents. *Applied Cognitive Psychology*, 15, 85-100, (2001).
- PATTERSON, C. J., Kupersmidt, J. B., & Vaden, N. A., Income level, gender, ethnicity, and household composition as predictors of children's school-based competence. *Child Development*, 61, 485-494, (1990).
- PAULUSSEN-HOOGBOOM, M. C., Stams, G. J. J. M., Hermans, J. M. A., & Peetsma, T. T. D., Child negative emotionality and parenting from infancy to preschool: A meta-analytic review. *Developmental Psychology*, 43(2), 438-453, (2007).
- PEDERSON, D. R., & Moran, G.. A categorical description of infant-mother relationships in the home and its relation to q-sort measures of infant-mother interaction. In E. Waters, B. E. Vaughn, G. Posada, & K. Kondo-Ikemura (Eds), Caregiving, cultural, and cognitive perspectives on secure-base behavior and working models: New growing points of attachment theory and research. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 60(2-3, Serial No. 244), 111-132, (1995a).
- PEDERSON, D. R., & Moran, G., Appendix B: Maternal Behavior Q-set. In E. Waters, B. E. Vaughn, G. Posada, & K. Kondo-Ikemura (Eds), Caregiving, cultural, and cognitive perspectives on secure-base behavior and working models: New growing points of attachment theory and research. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 60(2-3, Serial No. 244), 247-254, (1995b).

- PEDERSON, D. R., & Moran, G., Expressions of the attachment relationship outside the Strange Situation. *Child Development*, 67, 915-927, (1996).
- PEDERSON, D. R., Gleason, K. E., Moran, G., & Bento, S., Maternal attachment representations, maternal sensitivity, and the infant-mother attachment relationship. *Developmental Psychology*, 34(5), 925-933, (1998).
- PEDERSON, D. R., Moran, G., Sitko, C., Campbell, K., Ghesquire, K., & Acton, H., Maternal sensitivity and the security of infant-mother attachment: A Q-sort study. *Child Development*, 61, 1974-1983, (1990).
- PETIT, G. S., & Laird, R. D., *Psychological control and monitoring in early adolescence: the role of parental involvement and earlier child adjustment*. In B. K. Barber (ed.), *Intrusive Parenting: How Psychological Control Affects Children and Adolescents*. Washington, DC : American Psychological Association Press, (2002).
- PIAGET, J., *The language and thought of the child*. London; New York:Routledge, (2002).
- POPP, T. K., Spinrad, T. L., & Smith, C. L., The relation of cumulative demographic risk to mothers' responsivity and control: Examining the role of toddler temperament. *Infancy*, 13(5), 496-518, (2008).
- PORTER, B., & O'Leary, K. D., Marital discord and childhood behavior problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 8, 287-295, (1980).
- PRIOR, M., Temperament: A review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33, 249-279, (1992).
- RICHARDSON, R. A., Developmental contextual considerations of parent-child attachment in the later middle childhood years. In K. A. Kerns & R. A. Richardson (Eds.), *Attachment in middle childhood*. New York: Guilford Press, (2005). Pp: 24 -46.
- RICHTERS, J. E. & Waters, E., Attachment and socialization: The positive side of social influence. In M. Lewis & S. Feinman (Eds.), *Social influences and socialization in infancy* New York: Plenum, (1991). Pp. 185-214.

- ROISMAN, G. I. & Fraley, R. C., The limits of genetic influence: A behavior genetic analysis of infant-caregiver relationship quality and temperament. *Child Development*, 77(6), 1656-1667, (2006).
- ROTHBART, M. K., Temperament and the development of inhibited approach. *Child Development*, 59, 1241–1250, (1988).
- ROTHBART, M. K., & Bates, J. E., Temperament. In W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg (Vol Ed.), *Handbook of child psychology, Vol 3: Social, emotional and, personality development* (5th ed.) New York: John Wiley, (1998). Pp: 105-176.
- RUBIN, K. H., Hastings, P. D., Stewart, S. L., Henderson, H. A., & Chen, X., The consistency and concomitants of inhibition: Some of the children, all of the time. *Child Development*, 68(3), 467-483, (1997).
- RUBIN, K. H., Hastings, P., Chen, X., Stewart, S., & McNichol, K., Interpersonal and maternal correlates of aggression, conflict, and externalizing problems in toddlers. *Child Development*, 69(6), 1614-1629, (1998).
- RUDY, D., & Grusec, J. E., Social cognitive approaches to parenting representations. In O. Maysel & R. Scharf (Eds.), *Caregiving representations*. Blackwell, (2006).
- SANSON, A., Hemphill, S., & Smart, D., Connections between temperament and social development: A review. *Social Development*, 13, 142-170, (2004).
- SCARAMELLA, L. V., Sohr-Preston, S. L., Mirabile, S. P., Robinson, S. D., & Callahan, K. L., Parenting and children's distress reactivity during toddlerhood: An examination of direction of effects. *Social Development*, 17(3), 578-595, (2008).
- SCHIMMEL, J., Landau, M., & Hayes, J., Self-esteem: A human solution to the problem of death. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(3), 1218-1234, (2008).
- SCHOPPE-SULLIVAN, S. J., Diener, M. L., Mangelsdorf, S. C., Brown, G. L., McHale, J. L., Frosch, C. A., Attachment and sensitivity in family context: the roles of parent and infant gender. *Infant & Child Development*, 15(4), 367-385, (2006).

- SHEK, D. T. L., Assessment of perceived parental psychological control in Chinese adolescence in Hong Kong. *Research on Social Work Practice*, 4, 383-391, (2006).
- SKAALVIK, E.M. & Hagtvet, K.A., Academic achievement and self concept. An analysis of causal predominance in a developmental perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 292-307, (1990).
- SLABACH, E. H., Morrow, J., & Wachs, T. D., Questionnaire measurement of infant and child temperament: Current status and future directions. In Dans J. Strelau et A. Angleitner (Eds.), *Explorations in temperament: International perspectives on theory and measurement*. New York: Plenum Press, (1991). Pp: 205-234.
- SPIELBERGER, C. D., Manual for the State-Trait Anxiety Inventory for Children. PaIo Alto, CA: Consulting Psychologists Press, (1973).
- STEINBERG, L., Dornbusch, S. M., & Brown, B. B., Ethnic differences in adolescent achievement: An ecological perspective. *American Psychologist*, 47(6), 723-729, (1992).
- STEINBERG, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., & Darling, N., Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266-1281, (1992).
- STEINBERG, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., & Dornbusch, S. M., Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65, 754-770, (1994).
- STEINBERG, L., Mounts, N. S., Lamborn, S. D., & Dornbusch, S. M., Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Journal of Research on Adolescence*, 1(1), 19-36, (1991).
- STRAIGHT, A. D., Gallagher, K. C., & Kelley, K., Infant temperament moderates relations between maternal parenting in early childhood and children's adjustment in first grade. *Child Development*, 79(1), 186-200, (2008).

- SÜMER, N. & Güngör, D., Yetişkin bağlanma stili ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 71 – 106, (1999).
- SÜMER, N., Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, 1-22, (2006).
- SÜMER, N., & Anafarta Şendağ, M., Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*. (Basımında).
- SÜMER, N., Sayıl, M., Kazak-Berument, S., Selçuk, E., Günaydın, G., Harma, M., Salman, S., Doğruyol, B., & Öztürk, A. *The role of the attachment, caregiving, and family dynamics on child development*. Incompleted project. Grant No: TUBITAK-105K102, (2008).
- TANGNEY, J.P., Baumeister, R.F., & Boone, A., High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72, 271-324, (2004).
- THOMAS, A. Chess, S. & Birch, H. G., *Temperament and Behavior Disorders in Children*. New York, New York University Press, (1968).
- THOMAS, A., & Chess, S., The New York longitudinal study: From infancy to early adult life. In R. Plomin & J. Dunn (Eds.), *The study of temperament: Changes, continuities and challenges*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, (1986). Pp: 27-38.
- THOMAS, A., Chess, S., & Birch, H., *Temperament and behaviour disorders in children*. New York: New York University Press, (1968).
- THOMPSON, R. A., Early Attachment and its Consequences for Later Development. Davetli Kongerans; 14. Ulusal Psikoloji Kongresi, 6-8 Eylül 2006, (2006).
- THOMPSON, R. A., Early attachment and later development. In J. Cassidy, P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment*. New York: Guilford Press, (1999). Pp: 265-286.

TÜİK. Aile Yapısı Raporu.

http://tuikrapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?aileyapi&report=aileyapi_break.RDF&deformat=html&p_kod1=3&p_kod2=8, (2006).

VALIENTE, C., Lemery-Chalfant, K., & Reiser, M., Pathways to problem behaviors: Chaotic homes, parent and child effortful control, and parenting. *Social Development*, 16(2), 249-267, (2007).

VAZSONYI, A. T., Hibbert, J. R., & Snider, J. B., Exotic enterprise no more ? Adolescent reports of family and parenting processes from youth in four countries. *Journal of Research on Adolescence*, 13, 129– 160, (2003).

VEENSTRA, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., De Winter, A. F., & ORMEL, J., Temperament, environment, and antisocial behavior in a population sample of preadolescent boys and girls. *International Journal of Behavioural Development*, 30(5), 422-432, (2006).

VERSCHUEREN, K. & Marcoen, A., Perceived security of attachment to mother and father: Developmental differences and relations to self-worth and peer relationships at school. In K. A. Kerns & R. A. Richardson (Eds.), *Attachment in middle childhood*. New York: Guilford Press, (2005). Pp: 212 – 230.

VITARO, F., Barker, E. D., Boivin, M., Brendgen, M., & Tremblay, R. E., Do early difficult temperament and harsh parenting differentially predict reactive and proactive aggression? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34(5), 685-695, (2006).

VOLLING, B., L., Blandon, A., Y., & Kolak, A., Marriage, parenting, and the emergence of early self-regulation in the family system. *Journal of Child and Family Studies*, 15, 493-506, (2006).

WATERS, E. & Deane, K., Defining and assessing individual differences in attachment relationships: Q-methodology and the organization of behavior in infancy and early childhood. In I. Bretherton & E. Waters (Eds.). Growing points of attachment theory and research. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 41-65, (1985).

- WATERS, E., The Attachment Q-set (Version 3.0). In I. Bretherton & E. Waters (Eds),
Growing points of attachment theory and research. *Monographs of the Society for
Research in Child Development*, 50, 234-246, (1995).
- WENAR, C., *Developmental Psychopathology: From Infancy through Adolescence* (3rd
Edition). New York: McGraw-Hill, Inc, (1994).
- ZHOU, Q., Eisenberg, N., Wang, Y., & Reiser, M., Chinese children's effortful control and
dispositional anger/frustration: Relations to parenting styles and children's social
functioning. *Developmental Psychology*, 40(3), 352-366, (2004).

EKLER

- Ek 1. Bilgi Formu (Okul Öncesi Dönem)
- Ek 2. İletişim Formu (Okul Öncesi Dönem)
- Ek 3. Telefon Görüşmesi Yönergesi (Okul Öncesi Dönem)
- Ek 4. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Orjinal Maddeleri
- Ek 5. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Yönergesi, Maddeleri ve Açıklamaları
- Ek 6. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Orjinal Maddeleri
- Ek 7. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Yönergesi, Maddeleri ve Açıklamaları
- Ek 8. Veri Toplama Yönergesi (İlkokul Örnekleme)
- Ek 9. Veri Toplama Çizelgesi (İlkokul Örnekleme)
- Ek 10. Çocuk Bataryası (İlkokul Örnekleme)
- Ek 11. Anne Bataryası (İlkokul Örnekleme)
- Ek 12. Baba Bataryası (İlkokul Örnekleme)

Ek 1.Bilgi Formu (Okul Öncesi Dönem)



1956

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY
06531 ANKARA -TURKEY

Psikoloji Bölümü
Department of Psychology

Tel: 90 (312) 210 31 82
Faks:90 (312) 210 79 75

Sayın Anneler,

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü olarak TÜBİTAK tarafından desteklenmekte olan 105K102 No'lu "Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgi-Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi" başlıklı araştırma projesini yürütmekteyiz. Araştırmamızın önemli bir amacı 1-4 yaş arasındaki çocukların anneleriyle birlikteyken gösterdikleri günlük davranışları belirlemektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için çocuğunuzun ve sizin yardımınıza ihtiyaç duymaktayız.

Katılımcı olmayı kabul ettiğiniz takdirde sizi iki kere, yaklaşık üç saat sürecek ve annesiyle birlikteyken çocuğun günlük davranışlarını içeren gözlemler için evinizde ziyaret edeceğiz. Bu ziyaretler gün içinde gözlenen doğal davranışları ortaya çıkarmak için yapılacak, dolayısıyla anne ve çocuğun günlük işlerini veya uğraşlarını bölmeyecek ya da engellemeyecektir. Yapılacak gözlemlerin çocuğunuzun psikolojik gelişimine olumsuz etkisi olmayacağından emin olabilirsiniz.

Ayrıca sizden bazı anketleri cevaplamanızı isteyeceğiz. Bu anketlerde isim sorulmayacak ve cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılmak tamamen gönüllü bir katkıdır. Hem siz hem de çocuğunuz çalışma sırasında istediğiniz zaman katılımcılıktan ayrılma hakkına sahip olacaksınız. Çalışmaya katılarak bize sağlayacağınız bilgiler çocukların duygusal gelişiminin anlaşılmasına önemli bir katkıda bulunacaktır.

Çalışma sonunda ailelere yardımları karşılığında birinci gözlemden sonra 50 YTL, ikinci gözlem ve anketlerin doldurulmasından sonra ise 50 YTL olmak üzere toplam 100 YTL verilecektir.

Bu araştırmaya katkıda bulunmaya karar verirseniz iletişim formumuzu doldurarak bize ulaştırınız veya aşağıdaki telefon numaralarından birini kullanarak iletişim bilgilerinizi bize bildiriniz. Araştırma ile ilgili her türlü sorunuzu yanıtlamaktan memnuniyet duyacağız.

Saygılarımızla,

Prof. Dr. Nebi Sümer

Psikoloji Bölüm Başkanı
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
Tel: (0312) 210 5111
e-posta: nsumer@metu.edu.tr
web-adresi: <http://www.psy.metu.edu.tr/rrl/indextr.html>

İletişim için	E-posta	Telefon
Prof. Dr. Nebi Sümer	nsumer@metu.edu.tr	+90(312) 210 5111
Selin Salman	selin_salman@yahoo.co.uk	+90(312) 210 5966

Ek 2. . İletişim Formu (Okul Öncesi Dönem)



1956

Psikoloji Bölümü
Department of Psychology

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY
06531 ANKARA-TURKEY

Tel: 90 (312) 210 31 82
Faks:90 (312) 210 12 88

PROJE İLETİŞİM FORMU

Adınız, Soyadınız: _____

Telefon Numaranız

Ev: _____

İş: _____

Cep: _____

Ev Adresiniz: _____

Çalışmaya sizinle katılacak çocuğunuzun ismi: _____

Çocuğunuzun doğum tarihi: (gün/ay/yıl) _____

Aile durumunuz (Lütfen aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz)

- Evli ve anne-baba birlikte yaşıyor
- Evli ve anne baba ayrı yaşıyor
- Boşanmış ve çocuk anne ile yaşıyor
- Boşanmış ve çocuk babayla yaşıyor
- Boşanmış ve çocuk akraba ile yaşıyor

Ek 3. . Telefon Görüşmesi Yönergesi (Okul Öncesi Dönem)

Ulaşım hakkında bilgi sorulduktan sonra şu noktalara vurgu yapılır.

1. Görüşmemiz yaklaşık olarak 3 saat sürecektir. Bu süre boyunca çocuğunuzun evdeki günlük davranışlarını ve anneye (sizinle) olan iletişimini gözleyeceğiz. Bu yüzden evde sadece anne ve çocuğun olması, sizin iletişiminizi etkileyecek başka kişilerin olmaması bizim için önemlidir. Mümkünse, misafirlerin ve diğer akrabaların olmadığı bir zaman ayarlayabilirsiniz çok seviniriz.
 - a. Evde başka kardeş çocuk var mı? Varsa, bırakabileceğiniz bir yer varsa daha iyi olur.
2. Görüşme sırasında çocuğunuzun sizinle etkileşimini de gözlemleyeceğimiz için çocuğunuzla oynamaktan, onunla konuşmaktan kaçınmayın, çocuğunuzu bizimle yalnız bırakmak için çaba göstermeyin (Örn.).
3. Lütfen bizim için evinizin günlük düzenini bozmayın. Oyuncakların veya diğer eşyaların yerlerini değiştirmeyin.
4. Siz ve çocuğunuz son zamanlarda bir hastalık yaşadınız mı? Görüşme sürecince sizin ve çocuğunuzun bir rahatsızlığının olmaması ve ikinizin de yorgun olmamanız bizim için önemli. Çocuğunuz veya siz kendinizi iyi hissetmediğinizde lütfen bunu bize bildirin ve görüşmeyi başka bir zaman alalım.
5. Çocuğunuzun gün içerisinde belli uyku saatleri varsa bu saatlerin dışında görüşmeyi ayarlayalım.

Ek 4. Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Orjinal Maddeleri(MBQS; Maternal Behavior Q-Sort, Pederson & Moran, 1995a,b)

1. Provides B with little opportunity to contribute to the interaction.
2. Monitors B's activities during visit.
3. M's responses are unpredictable.
4. During interaction with visitor does not notice B.
5. Awkward and ill at ease during intimate interactions with B.
6. Supports interaction of B with visitor.
7. Treats B as an inanimate object when moving her around or adjusting her posture.
8. Gives signal or explanation to B when leaving the room.
9. Ignores positive signals (vocalizations, smiles, reaches).
10. Speaks to B directly.
11. Repeats words carefully and slowly to B as if teaching meaning or labelling an activity or object.
12. Naptimes are determined by M's convenience rather than the immediate needs of B.
13. Uses sibling or television to keep B entertained.
14. Breaks off from B in mid-interaction to speak to visitor or attend to some other activity.
15. Attempts to involve B in games or activities that are beyond B's current capability.
16. During ongoing interactions, misses slow down or back off signals from B.
17. Content and pace of interaction set by M rather than according to B's responses.
18. Home shows little evidence of presence of B.
19. Places B in another room when B is in a bad mood or cranky.
20. Responds accurately to signals of distress.
21. Overwhelmed by caretaking demands.
22. Appears to tune out and not notice bids for attention.
23. Provides B with unrestricted access to her.
24. Arranges her location so she can perceive B's signals.
25. Not skillful in dividing her attention between B and competing demands and therefore misses B's cues.
26. Responds immediately to cries/whimpers.
27. Responds to B's distress and non-distress signals even when engaged in some other activity such as having a conversation with visitor.
28. Offers an acceptable alternative to B to divert attention from inappropriate activity
29. When B is distressed, M is able to identify the source.
30. Interactions with B characterized by active physical manipulations.
31. Redirects B's bids for proximity and/or contact without a transition period to facilitate smooth interactions.
32. Non-synchronous interactions with B, i.e., the timing of M's behaviour out of phase with B's behaviour.
33. Repeated series of interventions in search of best method to satisfy B, resorts to trial and error.
34. Interactions revolve around B's tempo and current state.
35. Well resolved interaction with B -- interaction ends when B is satisfied -- also consider the termination of ongoing interactions that B is enjoying.
36. Interrupts activity that is likely to be dangerous.
37. Interferes with appropriate activity if it is likely to get B messy.

38. Provides nutritional snacks.
39. Instructive during interactions with B.
40. Encourages B's initiatives in feeding.
41. Interactions with B are object oriented (e.g. with toys, food).
42. Expressions of affection are limited to perfunctory, mechanical kisses, typically on the head.
43. Is animated when interacting with B.
44. Realistic expectations regarding B's self-control of affect.
45. Praises B.
46. Molds B to self when holding.
47. Displays affection by touching, caressing.
48. Points to and identifies interesting things in B's environment.
49. Seeks interactions with B.
50. Creates interesting physical environment for B.
51. Provides age appropriate toys.
52. Uses verbal prohibitions (e.g., "no or don't").
53. Slows pace down, waits for B's response during interactions.
54. Teases B to promote continued interaction/contact.
55. Respects B as an individual, i.e., able to accept B's behaviour even if it is not consistent with her wishes.
56. Has lots of "shoulds" or mind sets about B's care, has rigid routines
57. Shows delight in interaction with B.
58. Considers B's needs when structuring environment.
59. Lets B carry on with appropriate activity without interruption
60. Scolds or criticizes B.
61. Is irritated by demands of B for physical contact or proximity.
62. Interprets cues correctly as evidenced by B's response.
63. Signals awareness of B's distress to B, but does not intervene.
64. Greets B when re-entering room.
65. Responds to B's signals.
66. Consistently unresponsive.
67. Responds only to frequent, prolonged or intense distress.
68. Interactions appropriately vigorous and exciting as judged from B's responses.
69. Notices when B is distressed (e.g., cries, fusses or whimpers).
70. Response delayed such that B cannot connect M's responses with the action that initiated it.
71. Builds on the focus of B's attention.
72. Notices when B smiles and vocalizes.
73. When irritated with B, disengages or distances herself from interaction with B.
74. Anxious about B's exploration (e.g. hovers over B).
75. Encourages independent exploration of environment.
76. Uses close bodily contact to soothe B.
77. Vocalizes to B throughout the visit.
78. Plays social games with B.
79. Distressed by B's demands.
80. Annoyed by B's uncooperative behaviour.
81. Spontaneously expresses positive feelings to B.
82. Physically restricts B's movements while in proximity.
83. Aloof when interacting with B.

84. Display of affect does not match B's display of affect (e.g., smiles when B is distressed).
85. Interactions with B are incomplete.
86. Terminates physical contact before B is satisfied.
87. Actively opposes B's wishes.
88. Interactions with B are characterized by conflict.
89. Interventions satisfy B.
90. Punitive or retaliatory during interactions with B.

Ek 5. . Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS) Yönergesi, Maddeleri ve Açıklamaları

Sınıflandırmayla ilgili işlemler

Öncelikle maddeleri yaklaşık 7'ye 10 cm boyutlarında kalın kartlara basın. Madde numaralarını da kartlara bastığınızdan emin olun, fakat maddelerin ağırlıkları kesinlikle kartlara yazılmamalıdır.

Sınıflandırmanıza başlamadan önce kartları iyice karıştırmayı unutmayın.

Sınıflandırma işlemleri üç adımda gerçekleşmektedir. Önce kartları üç kümeye ayırın. Anneyi tanımlayan kartları sağdaki kümeye; gözlemlenmeyen, anneyi kısmen tanımlayan veya anne için bazen doğru bazen yanlış olan davranışlarla ilgili kartları ortadaki kümeye ve anneyi tanımlamayan kartları soldaki kümeye koyunuz. Teknik olarak, kümeler kabaca eşit ama ortadaki kümede biraz daha az kart olduğunda sınıflandırma daha iyi sonuç vermektedir. Gözlemediğiniz etkileşimlerin belirgin özelliklerini tanımlamak istediğinizi unutmayın. Daha sonra, “anneye benziyor” dediğiniz kümeyi, bu kümeye ait kartların üzerindeki davranışların annenin gözlemlenen davranışına ne kadar benzediğini göz önüne alarak birbirine yaklaşık olarak eşit üç kümeye daha ayırın. “Anneye benzemiyor” dediğiniz kümeyi benzememe derecesine göre üçe ayırın. Son olarak ortadaki kümeyi, benzemeyen kartları sola benzeyenleri sağa koyarak üç kümeye ayırın. Bu ikinci sınıflandırma ilk sınıflandırmada yaptığınız hataları fark etmenizi ve düzeltmenizi sağlayacaktır.

Bu değerlendirmeden sonra elinizde yaklaşık olarak eşit sayıda kart içeren 9 tane küme olmalı. En sağdaki kümeden başlayarak kartları okuyabileceğiniz şekilde yerleştirin. Eğer bu kümede 12 karttan daha az kart varsa, kümedeki kart sayısı en az 12 olacak şekilde yeterli sayıda kartı bitişiğindeki kümeden bu kümeye geçirin. Sonra, annenin gözlemlenen davranışını en iyi tanımlayan 10 kartı seçin. Bu 10 kart Küme 9'a aittir. Artan kartları bir sonraki kümeye (Küme 8) aktarın ve aynı şeyi tekrarlayın; bu kümedeki anneyi en iyi tanımlayan 10 kartı seçin. Yine bu kümede incelemek için en az 12 kart olmasına özen gösterin. Bu işleme 9, 8, 7 ve 6. kümeleri bitirene kadar devam edin. Daha sonra anneyi tanımlamayan, en soldaki kümeye gidin ve aynı işlemi bu sefer anneye en benzemeyen 10 kartı seçerek tekrarlayın. Bu kartlar Küme 1'de sınıflandırılacaktır. İşlemleri bitirdiğinizde elinizde her birinde tam 10 kart olan 9 küme olmalı (kümelerdeki kartların kendi içindeki sıralaması önemli değildir).

Daha sonra, madde numaralarını bir kağıda kaydedin. Bu işlem için 1'den 9'a kadar numaralandırılmış 9 satır ve her satırda 10 sütun olan aşağıdaki örnekteki gibi bir tablo kullanabilirsiniz. Aslında, bu işlemler sonucunda, annenin davranışını her ölçek noktasının tam 10 kere kullanıldığı 9 noktalı bir ölçekte değerlendirmiş oldunuz. Yaptığınız tablo ise her bir puanı alan maddeleri göstermektedir.

M A D D E L E R

KÜMELER	1									
	2									
	3									
	4									
	5									
	6									
	7									
	8									
	9									

Veri girişi

Veri girişi için kendi yazılımınızı geliştirebileceğiniz gibi, Excel veya QuatroPro gibi bir program da kullanabilirsiniz. Öncelikle Excel’de “veri girişi” adında bir sayfa oluşturun; bu sayfada 10 tane “1”, 10 tane “2”...ve 10 tane “9” içeren 90 satırlı bir sütun oluşturun. Küme 1’deki 10 kart “1”lerin yanına, Küme 2’deki 10 kart “2”lerin yanına, vs. gelecek şekilde her kümedeki madde numaralarını bu sütunun yanına kaydedin. Artık elinizde 90 satırlı iki sütun var (katılımcı numarası satırı dahil değil); birincisinde “1”ler, “2”ler, vs., ikincisinde ise sınıflandırma setinin madde numaraları var. Daha sonra, bu iki sütunu madde numarasına göre dizin; böylelikle bir sütunda 1’den 90’a madde numaraları, “veri sütunu” olarak adlandırabileceğimiz diğerinde ise her maddenin puanı (veya ait olduğu) kümenin numarası olacaktır. Pek çok istatistik programı katılımcıların satırlarda olduğunu varsaydığı için veri sütununu seçip kopyaladıktan sonra Excel’in “Düzen-Özel Yapıştır” menüsündeki “İşlemi tersine çevir” komutunu kullanarak yana yatırmalısınız. Bu şekilde elde ettiğiniz satırı “veri” adını vereceğiniz ikinci bir sayfaya kopyalayın. Satırın başına katılımcı ve gözlemcinin numaralarını eklemeyi unutmayın. Veri matrisinin başında katılımcı numarası, gözlemci numarası ve 1’den 90’a kadar madde numaralarını içeren bir satırın olması işinizi kolaylaştıracaktır. Veri matrisinin ikinci satırına hassasiyet ölçüt sınıflandırmasını yerleştirin. Annenin hassasiyet puanı programın “korelasyon” komutunu kullanarak hesaplanabilir.

Sınıflandırma Seti Maddeleri

Not: Madde numarasını maddenin kendisi takip etmektedir. Soldaki parantez içindeki sayı o maddenin hassasiyet için ölçüt ağırlığıdır. Sınıflandırma seti kartları üzerine sadece madde numarası ve maddenin kendisi yazılmalıdır (yani ağırlıkları veya açıklamaları karta yazmayın).

(2) 1. Etkileşime katkıda bulunması için B’ye pek fırsat tanımaz.

Açıklama: A oyun veya etkileşimi başlatabilir, ama B’nin öncülüğünü kabul etmez. Dolayısıyla, “nöbetleşme” davranışı (yani etkileşimin A-B-A-B-A gibi bir sıra izlemesi) çok az görülür ya da hiç görülmez. A B’nin niyetlerine dikkat etmeden emirler verir. Çok az etkileşim varsa veya hiç etkileşim yoksa orta kümelere yerleştirin.

(8) 2. Ziyaret süresince B’nin ne yaptığını takip eder.

Açıklama: Başka işlerle uğraşsa bile A B’yi yakından takip eder. B başka bir odaya giderse A onun neyle uğraştığının farkındadır. A’nın davranışları, onun B’nin ne yaptığını sürekli bildiği izlenimini uyandırır.

(2) 3. A’nın tepkileri tutarsızdır, kestirilemez.

Düşük: Tutarlı olarak aynı şekilde tepki verir.

Açıklama: Bu maddede A’nın verdiği tepkilerin ne kadar tahmin edilebilir olduğu ölçülmektedir. B’nin gözünden, A’nın olumlu veya olumsuz ipuçlarına nasıl tepki vereceğini kestirmek güçtür. B’nin verdiği ipuçlarına A’nın verdiği tepkileri veya tepkisizliğini dikkate alın. Eğer A B’nin ipuçlarını sürekli olarak görmezden gelirse veya sürekli olarak duyarlı davranırsa, “anneye benzemiyor” kümelerinden birinde sınıflandırın.

(2) 4. Ziyaretçilerle ilgilenirken B’nin ne yaptığının farkında olmaz.

Açıklama: A ziyaretçilerle meşgul ve B’nin ne yaptığını takip etmiyor, B’nin ne yaptığının farkında değil. A B’nin aktivitelerini farketmiyor veya bunlarla ilgili yorumda bulunmuyor.

(1) 5. B ile yakın etkileşim sırasında acemice ve tedirgin davranışlar gösterir.

Açıklama: B’yle fiziksel temas kurarken mekanik, ruhsuz ve baştan savar gibi görünür. Örneğin, A B’yi tutarken ve kucaklarken rahat değil. B temas için yaklaştığında B’yi kendinden başka tarafa yönlerebilir. Eğer hiç temas gözlenmezse, bu maddeyi orta kümelerde sınıflandırın.

(6) 6. B'nin ziyaretçilerle etkileşime girmesini destekler.

Örnekler: A B'yi ziyaretçiyle tanıştırır. Yerini B'nin ziyaretçiyle olan etkileşimlerini kolaylaştıracak şekilde ayarlar. B'nin yabancılarla etkileşim içindeyken yapmaktan rahat olduğu şeyleri önerir.

(4) 7. Dolaştırırken veya duruşunu düzeltirken B'ye cansız bir nesneymiş gibi davranır.

Açıklama: A B'yi fiziksel olarak hareket ettirdiği zaman bunu uygunsuz veya yumuşaklıktan uzak bir şekilde yapar. Örnekler: B'ye bir kuklaymış gibi davranır, aniden B'nin üstüne çullanır, B'nin duruşunu kaba bir şekilde düzeltir.

(7) 8. Odadan ayrılırken B'ye gittiğini belli eder veya açıklama yapar.

Açıklama: A'nın verdiği işaretin uygunluğuna B'nin aktivitesini içeren duruma bakarak karar verir. A B'yle etkileşimde değilse ve B bir faaliyete dalmışsa A'nın, gittiğini belli eden bir işaret yapmasına gerek olmayabilir. B'yle etkileşimdeyken odadan ayrılması gerektiğinde ayrılırken gittiğini belli eder veya bir açıklama yaparsa yüksek değerlendirin. A ziyaret sırasında odadan hiç ayrılmazsa orta kümelerde değerlendirin.

(2) 9. Kendisine yöneltilen olumlu işaretleri (sesler çıkarma, gülücükler, uzanmalar gibi) gözardı eder.

Açıklama: B'nin olumlu duygu durumu veya A'yla etkileşime girme çabaları A tarafından görmezden gelinir. Bunlar B'nin A'ya yönelttiği işaretlerdir. Eğer B A'ya olumlu işaretler yapmazsa orta kümelerde değerlendirin.

(6) 10. B'yle doğrudan konuşur.

Açıklama: A ona yorumlarda bulunduğu B dikkatini ona verir. A iletişime geçmeden önce B'nin dikkatini çeker.

(4) 11. B'ye bir nesnenin veya aktivitenin adını veya anlamını öğretiyormuş gibi kelimeleri dikkatle ve yavaşça tekrarlar.

Açıklama: B'nin çıkardığı sesleri veya B'nin aktivitelerini öğretici bir üslupla geliştirir.

(4) 12. Uyku saatleri B'nin o anki ihtiyacından ziyade A'nın düzenine göre belirlenir.

Açıklama: A gözlemciyle olan randevuyu B için en iyi zamana göre değil kendi programına göre belirler. Ziyaret sırasında B yorulursa A bunu görmezden gelir veya tepki vermez.

(5) 13. B'yi oyalamak için kardeşlerini veya televizyonu kullanır.

Açıklama: B'yi televizyonun önüne koyarak veya kardeşinin onunla etkileşime girmesini sağlayarak kendini B için ulaşılmaz kılar. Eğer televizyon açık olduğunda A B'nin ne yaptığını takip etmek veya onunla ilgilenmek için ulaşılabılır kalırsa maddeyi anneye benzemeyen kümelerde sınıflandırın.

(3) 14. Ziyaretçiyle konuşmak veya başka bir şey yapmak için B'yle etkileşimini pat diye keser.

Açıklama: B'yle etkin olarak haşır neşirken önceden haber vermeden veya B'yi buna hazırlamadan etkileşimi bitirir veya etkileşime ara verir. Örnek: B hala onunla etkileşimdeyken telefona cevap vermek veya ziyaretçiyle konuşmak için B'yi yere bırakır.

(4) 15. B'ye becerebileceğinin üzerinde oyun veya faaliyetleri yaptırmaya çalışır.

Açıklama: B'nin becerilerinin farkında değil veya bunlar hakkında hassas değil. Örnek: B bir aktiviteyle boşuna uğraştığı için sinirli/yılgın görüldüğü veya bu aktiviteyi tamamlayamadığı halde A onu aynı aktiviteyle meşgul eder. Bu A'nın B'ye yeni amaçlarını gerçekleştirmesi için yardımcı olduğu durumların aksi bir durumdur.

(2) 16. Etkileşim sırasında, B'nin yavaşlama veya faaliyeti bitirme isteğini belirten işaretlerini kaçırr.

Açıklama: A, B'nin aktiviteyi sevmediğine veya ilgilenmediğine dair verdiği ipuçlarına göre etkileşimi başkalaştırmaz. Örnek: B'nin başka tarafa yönelmesine veya reddetmesine rağmen B'ye aynı oyuncağı vermeye devam eder; B bununla ilgilenmediği halde ondan bir marifetini göstermesini ister.

(1) 17. Etkileşimin içeriği ve hızı B'nin tepkilerinden ziyade A tarafından belirlenir.

Açıklama: A etkileşim sırasında kendi bildiğini okur. B'nin etkileşimin içeriğini veya hızını değiştirme girişimlerini veya bununla ilgili işaretlerini görmezden gelir. B'ye kendi arzularını Kabul ettirmeye çalışır.

(4) 18. Evin bebekli bir ev olduğuna dair çok az işaret vardır.

Açıklama: B'nin keşif davranışına desteğin yokluğunu belli eder şekilde B'nin eşyaları hemen görülebilecek gibi meydana değildir. Çevre B için güvenli bir hale getirilmediği için A B'nin keşiflerini kısıtlamak zorunda kalır. Eğer B'nin eşyaları ve oyuncakları ulaşılabilirse ve A B'nin keşifleri için ilginç ve güvenli bir ortam yaratmışsa maddeyi anneyi tanımlamayan kümelerde değerlendirin.

(4) 19. B huysuzlandığında onu başka bir odaya koyar.

Açıklama: Olumsuz duygu gösterdiğinde B'yi kendinden uzaklaştırır. Örnek: B'yi yatak odasına veya evdeki oyun parkına koyar. Olumsuz duygu gözlenmezse maddeyi ortadaki kümelerde değerlendirin.

(9) 20. B'nin sıkıntı ve rahatsızlık işaretlerine doğru ve yerinde karşılık verir.

Açıklama: Doğru ve yerinde olma durumu B'nin tepkisine göre değerlendirilir. A'nın müdahalesinden sonra B'nin stresi azalır veya biter. A hiç müdahalede bulunmazsa maddeyi anneyi tanımlamayan kümelerde değerlendirin. Hiç sıkıntı ve rahatsızlık işareti gözlemlenmezse ortadaki kümelerde değerlendirin.

(3) 21. B'nin bakım ihtiyaçları karşısında bunalır.

Açıklama: A B'nin temel bakımını sağlarken bile çabalar, çırpınır. Örnek: A, B'nin altının değiştirme veya B'ye yemek yedirme gibi işlerde pasif, çekingen veya yılmış olabilir.

(1) 22. B'ye karşı kendini kapatır ve onun ilgi isteklerini farketmez.

Açıklama: A, B'nin psikolojik olarak ona ulaşamayacağı durumdadır, B'nin ipuçlarını fark etmez.

(8) 23. B'nin kendisine istediği zaman ulaşabileceği bir ortam sağlar.

Açıklama: A kendini B'nin kendi başına onunla yakınlık kurabileceği şekilde konumlandırır. Eğer B hareketli ise, hiçbir engelle karşılaşmadan A'ya ulaşabilir. Eğer B hareketli değilse, A kendini B'nin yakınında konumlandırır.

(7) 24. Yerini B'yi görebileceği/duyabileceği bir şekilde ayarlar.

Açıklama: Örnekler: Yüzü B'ye dönük oturur, eğer B hareket ederse A kendini B'yi duyabilecek veya görebilecek şekilde yeniden konumlandırır.

(3) 25. Dikkatini aynı anda hem B'ye hem de diğer işlere vermeyi beceremediği için B'nin ipuçlarını kaçırr.

Açıklama: Burada ölçülen, A'nın aynı anda gelişen taleplere dikkat edebilme becerisidir. Başka işlerle uğraşırken B'nin ipuçlarını kaçırr.

(8) 26. Ağlamalara/sızlanmalara anında cevap verir.

Açıklama: Burada değerlendirilen A'nın tepkilerinin zamanlamasıdır. Ağlamalar, yılgınlık halleri ve kızgınlık dahil tüm olumsuz duyguları göz önünde bulundurun. Eğer olumsuz duygu yoksa orta kümelerde sınıflandırın.

(9) 27. Ziyaretçiyle sohbet gibi başka faaliyetler yaparken bile B'nin stres içeren ve içermeyen tüm işaretlerine cevap verir.

Açıklama: Başka işlerle uğraşırken B'nin ipuçlarına dikkat etmekle kalmaz aynı zamanda bu ipuçlarına tepki verir.

(7) 28. Uygun olmayan bir faaliyetten dikkatini uzaklaştırmak için B'ye kabul edebileceği bir seçenek sunar.

Açıklama: B'ye onu meşgul edecek daha uygun bir faaliyet bulur (B'nin yeni aktiviteyi yapmayı kabul edip etmemesi önemli değil).

(9) 29. B stres altında olduğunda A bunun neden kaynaklandığını anlar.

Açıklama: A B'nin neye ihtiyacı olduğunu tahmin ederek buluyormuş gibi görünmez. B'nin A'nın müdahalelerine (araya girmelerine) verdiği tepkilerden de anlaşıldığı gibi B'yi iyi tanır.

(5) 30. B'yle etkileşimi daha çok aktif fiziksel manipülasyonlar içerir.

Açıklama: Etkileşimler sözel olmaktan çok fizikseldir. A, B'nin hareketlerini ve konumunu fiziksel olarak kontrol eder. Örnekler: B'nin elini nesneye doğru götürür, B'yi enerjik bir şekilde hareket ettirir, çatlak patlak benzeri oyunlar oynar.

(3) 31. Pürüzsüz bir etkileşim sağlayacak bir geçiş süresi olmaksızın, B'nin yakınlık ve/veya temas arayışlarını başka bir şeye yönlendirir.

Açıklama: A'nın B'nin yakınlık ve temas isteklerini başka yöne yönlendirişindeki aceleceği göz önünde bulundurun. Örnekler: B'nin temas arzusunun cevabı vermez, B'nin temas ihtiyacı karşılanmadan B'nin dikkatini başka yöne çevirir. Eğer A B'nin isteğine cevap verir ve B'nin kabul edebileceği bir alternatif önerirse, maddeyi düşük kümelerde sınıflandırın.

(1) 32. Etkileşimler B ile senkronize değil. Yani A'nın davranışını zamanlaması B'nin davranışıyla tutmuyor.

Açıklama: Örnekler: B'nin keyif aldığı bir faaliyete karışabilir, B onunla iletişim kurmaya çalıştığında cevap vermez, B başka işlerle uğraştığı halde etkileşim başlatır, B sessiz olduğunda aktiftir, B aktif olduğunda sessizdir.

(3) 33. Bebeğin ihtiyacına cevap verebilecek en iyi yöntemi bulmak için bir dizi müdahalede bulunur; deneme-yanılma yöntemine başvurur.

Açıklama: B'nin ihtiyaçlarını karşılarken belirli bir stratejisi yok, müdahalelerinin açık ve makul bir açıklaması yok. B'nin ihtiyaçlarını sezinleyemez.

(9) 34. Etkileşimler bebeğin temposu ve o anki durumuna göre şekillenir.

Açıklama: Etkileşimde B'nin yönlendirmesine uyarak B'nin o anki durumunun farkında olduğunu gösterir. Örnekler: B yorgun olduğunda onu bir işi bitirmesi için zorlamaz, B'nin ilgisine ve yorgunluğuna göre etkileşimi değiştirir.

(9) 35. B'yle olan etkileşim iyi sonuçlanır, B tatmin olduğunda etkileşim sonlanır

(Değerlendirirken B'nin hoşlandığı etkileşimlerin sonlandırılış şeklini de dikkate alın).

Açıklama: Eğlenceli faaliyetlerin yanı sıra rahatlatma arayışları da göz önünde bulundurulur. A belirli bir faaliyetin ne kadarının B'ye yeteceğini bilir. Örnek: Eğer B A ile (fiziksel) temas kurmuşsa B bırakılmaya hazır olana kadar teması bitirmez, kesmez veya B'yi başka bir şeye yönlendirmez. Eğer B

A ile oyun oynuyorsa, B başka bir şeye yönelene veya başka bir şekilde oyunun bittiğini işaret edene kadar oyunu sürdürür.

(7) 36. B için tehlike yaratabilecek aktiviteleri durdurur.

Açıklama: Durum gerektirdiğinde, A B'yi korumak için hızlı bir tepkide bulunur. Bu tepkisiyle B'ye başka bir alternatif bırakmayabilir. A'nın açık önceliği B'yi korumaktır.

(5) 37. B'nin üzerini batırma olasılığı varsa, uygun aktivitede bile müdahale eder.

Açıklama: A B'nin çevreyi keşfetme ihtiyacı veya yeni yeni gelişmeye başlayan bağımsızlığından ziyade B'nin üstünü başını kirletip kirletmemesiyle ilgilenir. Örnek: B bir şey yer veya içerken A sık sık onun elini yüzünü siler. Yemek sırasında yumuşak yemekleri elle yemek uygun olduğunda dahi müdahale eder. Eğer üstü başı batıran oyun gözlemlenmiyorsa orta kümelerde sınıflandırın.

(5) 38. Atıştırarak besleyici şeyler verir.

Açıklama: Bu bir "dolgu" maddesidir, A'nın hassasiyeti ile ilgili doğrudan bir ilişkisi yoktur. Ancak dolgu maddelerini doğru sınıflandırmak önemlidir, çünkü bir kartın sınıflandırmadaki yeri diğer kartların da yerine etki eder. Eğer besleyici yemekler vermek A'nın sık gözlemlenen bir özelliği ise, bu madde yüksek sınıflandırılan diğer maddelerin yerini alır. Örnek: B'ye besleyici açıdan çocuklara ve bebeklere uygun yiyecekler verir.

(5) 39. B'yle etkileşim sırasında öğreticidir.

Örnekler: Etkileşimleri B'ye bir şeyler öğretebileceği fırsatlar olarak kullanır; B'nin faaliyetlerini isimlendirir, "Bu ne?" diye sorar, etkileşimler sırasında direktifler kullanır.

(5) 40. B'nin kendi başına yeme girişimlerini teşvik eder.

Açıklama: Neyin yaşa uygun olduğunu ve neyin B'nin insiyatiflerini destekleyeceğini göz önünde bulundurur. Örnekler: Küçük lokmalar vererek B'ye kendi yemesi için şans verir, B'nin kaşık kullanmasına izin verir.

(4) 41. B'yle olan etkileşimlerinde nesnelere (oyuncak, yemek, vb.) aracı olarak kullanır.

Açıklama: A etkileşimlerde aracı olarak yemek veya oyuncaklar kullanır. Özellikle A'nın B kızdığına veya yakınlık istediği durumlarda ne yaptığına dikkat edin.

(2) 42. Sevgi ifadeleri genelde başa kondurulan üstünkörü ve mekanik öpücüklerle sınırlıdır.

Açıklama: Sevginin gösterilmesi aceleyle ve zorunluluk icabıdır, yakın ve B ile iç içe olmaktan uzaktır. Örnek: B'nin üzerine eğilip kafasına soğuk bir öpücük kondurur. Eğer herhangi bir sevgi gösterimi yoksa orta kümelerde sınıflandırın. Eğer duygusal etkileşimler içten gelen ve kendiliğinden yapılan dokunmalar, okşamalar ve öpücüklerle şekillenen bir sıcaklık ve sevecenlik içeriyorsa veya B'nin duygusunu göstermesine cevap olarak ortaya çıkıyorsa düşük sınıflandırın.

(6) 43. B'yle etkileşim sırasında canlıdır (canlandırmalar, taklitler yapar).

Açıklama: Duygusunu çeşitli şekillerde gösterir, B ile iken coşkuludur. Eğer A B ile etkileşiminde duygusuz ve kayıtsızsa düşük sınıflandırın.

(8) 44. B'nin kendi duygulanımlarını kontrolü konusundaki beklentileri gerçekçidir.

Açıklama: B kendi kendini yatıştırma veya duygularını düzenleme kapasitesinin sınırına geldiğinde müdahale eder (araya girer). A'nın beklentilerini müdahale edişindeki zamanlamaya ve müdahalenin içeriğine dikkat ederek belirleyin. Örnekler: B'nin yaptığı işten kaynaklanan yılgınlığını yardım önererek yatıştırır, B düştüğünde acısı ile başa çıkmak için rahatlatmaya ihtiyacı olup olmadığını görmek için onu takip eder, B'nin aşırı heyecanı ile başa çıkmak için yumuşak bir şekilde alternatif faaliyetler önerir.

(7) 45. B'ye takdirini gösterir.

Örnekler: B'ye, başardığı ve yaptığı şeyleri farkettiğini belli ederek ve bunları onunla kutlayarak onayını gösterir.

(7) 46. Kucağına aldığı anda B'yi vücuduyla uyum içinde sarar. Orta: Bebek anne tarafından kucağa alınmıyorsa.

Açıklama: A'nın vücudu gevşemiş ve B ile yakın temasa olanak verecek şekildedir, B'yi kendine doğru çeker. Eğer A B'yi kendinden uzak tutuyorsa veya B'yi tutarken kollarını kendiyile B arasına koyuyorsa maddeyi düşük sınıflandırın.

(7) 47. Sevgisini dokunarak, okşayarak gösterir.Orta: Sevgi ifadesi yoktur.Düşük: Sevgisini fiziksel olmayan biçimlerde ifade eder.

Örnekler: B yakın olduğunda, A sevgisini göstermek için B'ye kendiliğinden dokunur veya onu sefkatle okşar. Eğer A'nın sevgisini gösterişi genelde sözel ise maddeyi düşük sınıflandırın.

(6) 48. B'nin çevresindeki ilginç şeyleri gösterir ve tanıtır.

Açıklama: B'nin ilgisini çekecek şeyleri gösterecek ve onları isimlendirecek kadar B'nin çevresindekilerden haberdardır. Aynı zamanda, A'nın B'ye faaliyetler arası geçişlerde sözlü işaretler vererek, ziyaretçileri tanıtarak, oyun sırasında oyuncakları ve faaliyetleri isimlendirerek B'nin çevresini onun için nasıl yapılandırdığını da göz önünde bulundurun.

(6) 49. B'yle etkileşim için isteklidir, fırsat kollar.

Açıklama: B ile etkileşimleri başlatır. Bu maddede etkileşimlerin içeriği, kalitesi ve zamanlaması ölçülmemektedir. Örnekler: B'ye oyuncakları tanıtır, B ile konuşur, B'yi yanına gelmesi için davet eder.

(6) 50. B için ilgi çekici fiziksel ortamlar yaratır.

Açıklama: B'nin keşfetmesini ve öğrenmesini sağlamak için ulaşılabilir ve uygun nesnelere verir; bundan A'nın onun ihtiyaçları, ilgileri ve gelişimsel düzeyi hakkında açıkça düşünmüş olduğu anlaşılmaktadır. B'nin bu nesnelere oynaması için hazırlanan yeri de göz önünde bulundurun.

(5) 51. Yaşına uygun oyuncaklar verir.

Açıklama: B'ye gelişimsel olarak uygun oyuncaklar verir; bundan B'nin gelişimsel yetenekleri hakkında düşündüğü ve bu konuda dikkatli olduğu çıkarılabilir.

(5) 52. Sözlü yasaklamalar kullanır (“Hayır” veya “Yapma” gibi).

Açıklama: B'nin hareketlerini sözlü olarak yasaklar veya kontrol eder.

(8) 53. Etkileşimler sırasında yavaşlayıp B'nin tepkisini bekler.

Açıklama: Etkileşimin hızını (tempo) ayarlayarak B'nin tepki vermesine fırsat verir.

Örnekler: Yeni bir faaliyeti tanıttığında B'nin keşif davranışına izin verir; bulmaca (yap-boz) oyununda bulmacayı tamamlamaktansa B'nin oyununu desteklemeye önem verir.

(1) 54. Etkileşimi/teması devam ettirmek için B'yle dalga geçer.

Açıklama: B'ye sataşmayı olumsuz duyguları ifade etmenin bir yolu olarak kullanır. Ainsworth'un reddetme ölçeğinde olduğu gibi B takılmaya, dalga geçmeye olumlu tepki verse bile, dalga geçen davranışında olumsuz, saldırgan bir bileşen vardır ve uç noktalarda, dalga geçme sadistçe ve düşmanca olur. Örnekler: B'ye oyuncaklar önerip, B oyuncuğa ilgi gösterdiğinde oyuncuğa ulaşamayacağı bir yere koyar, oyuncuğu sürekli B'nin suratına iter, B sıkıntılı olduğunda B'yi dürterek onu rahatsız eder. Eğer gözlemlenmiyor veya bu davranış anneden beklenmiyorsa maddeyi düşük sınıflandırın.

(8) 55. Bir birey olarak B'ye saygı duyar; yani kendi arzularıyla uyuşmasa bile B'nin davranışını kabul edebilir.

Açıklama: B'nin yapacakları A'nın beklentilerine uygun olmasa bile, B'nin bağımsızlığını gösterme, keşfetme ve çevresini tanıma arzularını herhangi bir sınırlama koymadan kabul eder. B için tehlikeli olabilecek hareketleri veya B'nin A'nın müdahalesine ihtiyaç duyduğu durumları (örnek: yatma vakti) dahil etmeyin.

(5) 56. B'nin bakımıyla ilgili pek çok "-meli, -malı"ları ya da kalıpları vardır. Rutinlere sıkı sıkıya bağlıdır.

Açıklama: Çocuk yetiştirmeyle ilgili B'nin gerçek ihtiyaç ve arzularını dikkate almayan ve bunlara uymayan önceden düşünülmüş, esnek olmayan, katı fikirleri var. Örnekler: B'nin acil ihtiyaçlarını karşılamaktansa onu günlük plana bağlı tutmaya çalışır, erken tuvalet eğitimi ve süttten kesmede ısrar eder.

(9) 57. B'yle etkileşimden keyif aldığı belli olur.

Açıklama: B ile etkileşiminde onu çok sevdiği ve etkileşimden keyif aldığı belirgindir. Etkileşimler kendiliğinden yapılan olumlu hareketler, sesler ve B'ye gülümsemelerle şekillenir.

(6) 58. Çevreyi düzenlerken B'nin ihtiyaçlarını göz önüne alır.

Açıklama: B'nin hem psikolojik hem de fiziksel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurun. Örnekler: İşlerini B'nin ihtiyaçlarına göre ayarlar; B sıkıntılı veya yorgun olduğunda sessiz sakin bir zaman yaratır, fiziksel çevreyi B'nin hareketlerinin ve keşif davranışlarının engellenmeyeceği şekilde yapılandırır, tehlikeli ve yetişkinlere özgü nesnelere B'nin ulaşamayacağı yerdedir, oyuncaklar B'nin ulaşabileceği yerdedir.

(7) 59. Uygun faaliyetlerini kesmez, bunlara devam etmesine izin verir.

Açıklama: Ainsworth'un işbirliği ölçeğinde olduğu gibi, A'nın müdahaleleri veya etkileşim başlatması B'nin sürmekte olan faaliyetini bölmez, kesmez. Etkileşimlerin gerek zamanlaması gerekse niteliği B'nin o anki durumu, ruh hali ve ilgisine göre ayarlanır. Örnek: Eğer B uygun bir işle meşgulse, A yeni bir iş önermeden önce B işini bitirene kadar bekler.

(2) 60. B'yi azarlar veya eleştirir.

Açıklama: Etkileşimler azarlamalar, hor görmeler ve düşmanca tenkitlerle şekillenir. Etkileşimlerde cezalandırıcı bir hava vardır.

(3) 61. B'nin fiziksel temas veya yakınlık isteğinden rahatsız olur.

Açıklama: Kızgınlık, örtülü bir şekilde B'nin temas ihtiyacı çeşitli kızgınlık işaretleri yoluyla (örn; üflemler, iç çekmeler, öfkeli bakışlar) kasıtlı olarak görmezden gelinerek ifade edilir. Ayrıca kızgınlık, B'nin yaklaşma ihtiyacı eleştirilerek (örn; küçük gören bir ses tonuyla "Çok kötüsün" demek) veya B'nin temas ihtiyacı fiziksel olarak başka birşeye yönlendirilerek açık bir şekilde de ifade edilebilir.

(9) 62. B'nin tepkilerinden de anlaşıldığı gibi, B'nin ipuçlarını doğru yorumlar.

Açıklama: B'nin tepkilerinden de anlaşılacağı üzere A, B'nin ihtiyaçlarını doğru bir şekilde yorumlar. Örneğin: B mızızlanır, A müdahale eder, B sakinleşir ve hoşnut görünür.

(2) 63. B'nin sıkıntısının farkında olduğunu B'ye hissettirir, ama müdahale etmez.

Açıklama: B'nin stresini görmezden gelmez, farkındadır ancak tepki vermez. Örneğin; B'ye bakar veya durumuyla ilgili yorum yapar, ancak B'nin istediği veya ihtiyaç duyduğu şeyi vermez.

(6) 64. Odaya tekrar girdiğinde B'yi selamlar.

Açıklama: B'nin dikkat düzeyinin farkında olduğunu belli eder. Örneğin; selamlama B'nin o anki aktivitelerini bozmayacak veya kesmeyecekse, kısa süreli ayrılmalardan sonra yanına döndüğünde B'ye döndüğünü farkettirir. Şayet böyle bir gözlem yapılmazsa orta kümelere yerleştirin.

(8) 65. B'nin verdiği işaretlere (ihtiyaçlarına) cevap verir.

Açıklama: A B'nin verdiği işaretlerin farkında olmanın yanısıra aynı zamanda bunlara cevap da verir. Bu cevaplar uygun olabilir veya olmayabilir. Eğer B'den gelen bir işaret yoksa orta kümelere yerleştirin.

(1) 66. Mütemediyen tepkisizdir.

Açıklama: B'nin olumlu veya olumsuz herhangi bir işaretine tepki vermez. Değerlendirme yaparken bu tepkisizliğin tutarlı oluşunu gözönünde bulundurun. Örneğin; A olumsuz belirtilere tepki veriyor, ancak olumlu belirtileri görmezden geliyorsa orta gruba yerleştirin.

(1) 67. Sadece sık, uzun süren veya şiddetli sıkıntılara tepki verir.

Açıklama: B'nin sıkıntılı olduğunu gösteren belirtiler sadece sık, uzun veya şiddetli ise müdahale eder ve/veya B'yi rahatlatır, aksi takdirde B'nin huzursuzluğuna karşı ilgisizdir. A, B'nin sızlanma veya iç çekme gibi fazla şiddetli olmayan stres belirtilerine tepki göstermez.

(8) 68. B'nin tepkilerinden anlaşıldığı gibi etkileşimler uygun düzeyde heyecan verici ve güçlüdür.

Açıklama: B ile etkileşimin zamanlaması doğrudur ve B'nin heyecanı veya aktivite seviyesi ile uyuşmaktadır.

(7) 69. B sıkıntılı olduğunda fark eder (örn., ağladığında, huysuzlandığında veya sızlandığında)

Açıklama: B'nin sıkıntısının farkında olduğunu belli eder. B'ye ilgilendiğine dair belirgin işaretler verir. B'ye bakabilir veya durumu ile ilgili açıklama yapabilir. A müdahale edebilir veya etmeyebilir.

(1) 70. A'nın tepkileri gecikmeli olduğundan B annesinin tepkisiyle onu doğuran hareket arasında bağlantı kuramaz.

Açıklama: A'nın zamanlaması yüzünden davranışları B'nin işaretlerini veya davranışlarını açıkça izlemez; bunlarla ilişkili olduğu açıkça belli değildir. Örneğin; B meyve suyu istediğini işaret eder, A dakikalar sonra getirir. B kupağa alınmak istediğini belli eder, A devam eden işi bitene kadar görmezden gelir ve daha sonra tepki verir.

(9) 71. B'nin odaklandığı şey etrafında etkileşimi sürdürür.

Açıklama: B'nin ilgi ve dikkatinin farkındadır ve bu bilgiyi onunla olan etkileşimlerini yönlendirmek için kullanır. Örneğin; oyun sırasında yeni bir faaliyet önermek yerine B'nin ilgisini çeken şeylere yoğunlaşır.

(8) 72. B gülümsediğinde ve sesler çıkardığında fark eder.

Açıklama: B'nin olumlu sinyallerinin farkında olduğuna dair gözlenebilir işaretler verir. Örneğin; B güldüğünde ona bakar ancak gülümseyerek veya seslenerek karşılık verebilir veya vermeyebilir.

(5) 73. B'ye sinirlendiğinde, etkileşimi keser veya B'yle etkileşimden uzak durur. Orta: Sinirliliği B'ye yönelik olmadığında veya yukarıdaki durum gözlenmediğinde.

Düşük: B'ye sinirliliğini etkileşimin duygusal tonunu yükselterek gösterir.

Açıklama: Kızdığı zaman B'den ya fiziksel ya da duygusal olarak uzak durur. Örneğin; B canını sıkıtığında birlikte bir aktivite yapmayı reddeder veya soğuk veya donuk davranabilir.

Eğer kızgınlık veya öfke duyguları B ile etkileşimde gittikçe artan biçimde ifade ediliyorsa maddeyi düşük kümelere yerleştirin. Örneğin; B birşey yapar ve A beğenmezse azarlayarak, alaycı davranarak veya B'ye bağırarak karşılık verir.

(4) 74. B'nin keşif davranışları konusunda kaygılıdır (örn., sürekli başında dikilir).

Açıklama: B'nin kendi başına yaptığı keşif davranışlarını gereğinden fazla gözetim altında tutar. B'nin gelişimsel anlamda uygun olan keşif davranışları ile ilgili olarak aşırı endişeli ve tetiktedir. Örneğin; B'nin hareketlerini fiziksel olarak kısıtlayabilir, B belirgin bir şekilde rahat yürüyebildiği halde başında dikilir.

(7) 75. Çevreyi tek başına keşfetmesi için B'yi teşvik eder.

Açıklama: B'nin keşfe olan ilgisini farkeder ve ona kendi başına keşif yapabilmesi için imkan sağlar. Örneğin; B'ye ilginç bulabileceği faaliyet veya oyuncaklar sunar ve B'nin bunları incelemesine izin verir.

A B'nin keşiflerini görmezden geliyorsa orta kümelere yerleştirin.

Şayet A kontrol ederek veya müdahale ederek B'nin kendi başına keşif yapması konusunda cesaretini kırıyorsa düşük kümelerden birine yerleştirin.

(8) 76. B'yi yatıştırmak için yakın fiziksel temas kullanır.

Açıklama: B üzgün olduğunda A onu kollarıyla sarıp kucaklayarak, fiziksel temasla rahatlatır.

Örneğin; B sıkıntılı olduğunda onu kucağına alır ve sarılır.

Şayet gözlem sırasında B huzursuzlanmazsa orta kümelere yerleştirin.

(6) 77. Ziyaret boyunca B ile konuşur, sesler çıkarır.

Açıklama: Ulaşılabilirliğini göstermek için sözel iletişim kullanır. Bu madde A'nın B'ye seslenme ve B ile konuşma miktarını değerlendirir; konuşmanın zamanlama ve içeriği uygun olabilir veya olmayabilir. Örneğin; A'nın B'nin farkında olduğu ve B ile ilgili olduğu hissedilir. Şayet A B ile hiç konuşmazsa düşük kümelere yerleştirin.

(6) 78. B ile sosyal/etkileşimsel oyunlar oynar.

Açıklama: B ile etkileşimli oyunlar oynar. Örnek: saklambaç, kovalamaca ve diğer yaşa uygun hareketli oyunlar.

(4) 79. B'nin istekleri A'yı strese sokar.

Açıklama: B'den gelen sinyallere karşı tahammülü düşüktür, B'nin bakımı ile ilgili sorumluluğu kabul etmekte zorlanır. Örneğin; B'nin ilgi-bakıma veya rahatlatılmaya ihtiyacı olduğunda, A sinirli, canı sıkkın, sabırsız ve kızgındır.

(4) 80. B kendisiyle işbirliği yapmadığı zaman rahatsız olur.

Açıklama: Kendi inisiyatiflerine veya isteklerine uymuyorsa B'yi kabul etmez veya ona saygı göstermez. Örneğin; B istenileni yapmadığında A, B ile savaşılarak ilişkideki duygusal tonu arttırır, B'yi uzaklaştırır, B'yi görmezden gelir veya B'nin isteklerini yerine getirmeyi reddeder.

(9) 81. B'ye olumlu duygularını içinden gelerek gösterir.

Açıklama: Sevgi ve kabul B'ye açıkça ifade edilir. A B'yi sevmenin yanısıra bu duygularını ona açıkça gösterir. Örneğin; memnuniyetini B'ye güzel şeyler söyleyerek belli eder, B sevimli bir şey yaptığında gülümser ve yorum yapar.

(3) 82. Yakınında olduğunda B'nin hareketlerini fiziksel olarak kısıtlar.

Açıklama: B'yi fiziksel olarak kısıtlar. B'yi oyun parkına bırakarak veya mama sandalyesine oturtturarak yapılan kısıtlamalar, şayet A bunu B'nin keşif davranışlarını kısıtlamak için kullanıyorsa dikkate alınır. Örneğin; oyun oynarken uzağa gitmemesi için B'yi bacaklarının arasında tutar

(3) 83. B ile etkileşimi sırasında uzak, ilgisiz.

Açıklama: Etkileşimler B'nin devam etmekte olduğu aktivitelerden uzak ve kopuktur. Örneğin; etkileşimler keyifli olmaktan çok zorunluluk gibidir.

(3) 84. A'nın gösterdiği duygu, B'nin gösterdiği duygu ile uyumsuzdur, örtüşmez (örn., B stresliyken A güler).

Açıklama: A'nın gösterdiği duygu B'nin duygusal durumu ile uyumlu değildir. Bu durum, B'nin duygularının yanlış isimlendirildiğine işaret edebilir. Örneğin; B korkar, A güler ve onun utangaç olduğunu söyler.

(3) 85. B ile etkileşimleri tamamlanmadan sona erer.

Açıklama: Etkileşimleri bölük bölüktür veya kendiliğinden bitmeden gelişigüzel kesilir. B'ye devam ettiği aktiviteyi tamamen keşfetme olanağı tanımaz. Örneğin; B bir oyuncakla oynamaktan keyif alırken ona yeni bir aktivite sunar.

(2) 86. B tatmin olmadan fiziksel teması keser.

Açıklama: Kurmuş olduğu fiziksel teması, B tamamen sakinleşmeden veya diğer aktivitelere başlamaya hazır olmadan keser.

(2) 87. B'nin arzularına bilfiil karşı çıkar.

Açıklama: B'nin bağımsız biri olduğunu ve kendi isteklerinin olduğunu kabul etmez, B'nin devam eden aktivitelerine bilfiil müdahale eder veya onu başka bir şeye yönlendirir. B'nin ruh halini ve devam eden aktivitelerini göz önünde bulundurmaz.

(1) 88. B ile etkileşimlerinde çatışma hakimdir.

Açıklama: A ve B'nin öncelikleri birbirinden farklı gibidir, bir şeylerden müşterek keyif almazlar, birbirlerine karşı gizli bir düşmanlık eğilimi gösterir gibidirler.

(9) 89. A'nın müdahaleleri B'yi tatmin eder.

Açıklama: B'nin sakinliğinden ve hoşnutluğundan anlaşılacağı gibi A'nın müdahaleleri yerinde ve etkilidir.

(1) 90. B ile etkileşim sırasında cezalandırıcı veya karşılık vericidir.

Açıklama: B'ye karşı düşmanca davranır ve onu reddeder. Örneğin; onu paylar, eleştirir, görmezden gelir, çekiştirir, ona karşı saldırganır, vurur veya tokat atar.

Ek 6. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) Orjinal Maddeleri (AQS; Waters,1995)

1. Child readily shares with mother or lets her hold things if she asks to.
2. When child returns to mother after playing, he is sometimes fussy for no clear reason.
3. When he is upset or injured, child will accept comforting from adults other than mother.
4. Child is careful and gentle with toys and pets.
5. Child is more interested in people than in things.
6. When child is near mother and sees something he wants to play with, he fusses or tries to drag mother over to it.
7. Child laughs and smiles easily with a lot of different people.
8. When child cries, he cries hard.
9. Child is lighthearted and playful most of the time.
10. Child often cries or resists when mother takes him to bed for naps or at night.
11. Child often hugs or cuddles against mother, without her asking or inviting him to do so.
12. Child quickly gets used to people or things that initially made him shy or frightened him.
13. When the child is upset by mother's leaving, he continues to cry or even gets angry after she is gone.
14. When child finds something new to play with, he carries it to mother or shows it to her from across the room.
15. Child is willing to talk to new people, show them toys, or show them what he can do, if mother asks him to.
16. Child prefers toys that are modeled after living things (e.g., dolls, stuffed animals).
17. Child quickly loses interest in new adults if they do anything that annoys him.
18. Child follows mother's suggestions readily, even when they are clearly suggestions rather than orders.
19. When mother tells child to bring or give her something, he obeys.
20. Child ignores most bumps, falls, or startles.
21. Child keeps track of mother's location when he plays around the house.
22. Child acts like an affectionate parent toward dolls, pets, or infants.
23. When mother sits with other family members, or is affectionate with them, child tries to get mom's affection for himself.
24. When mother speaks firmly or raises her voice at him, child becomes upset, sorry, or ashamed about displeasing her.
25. Child is easy for mother to lose track of when he is playing out of her sight.
26. Child cries when mother leaves him at home with babysitter, father, or grandparent.
27. Child laughs when mother teases him.
28. Child enjoys relaxing in mother's lap.
29. At times, child attends so deeply to something that he doesn't seem to hear when people speak to him.
30. Child easily becomes angry with toys.
31. Child wants to be the center of mother's attention. If mom is busy or talking to someone, he interrupts.
32. When mother says "No" or punishes him, child stops misbehaving (at least at that time). Doesn't have to be told twice.
33. Child sometimes signals mother (or gives the impression) that he wants to be put down, and then fusses or wants to be picked right back up.
34. When child is upset about mother leaving him, he sits right where he is and cries. Doesn't go after her.

35. Child is independent with mother. Prefers to play on his own; leaves mother easily when he wants to play.
36. Child clearly shows a pattern of using mother as a base from which to explore. Moves out to play; Returns or plays near her; moves out to play again, etc.
37. Child is very active. Always moving around. Prefers active games to quiet ones.
38. Child is demanding and impatient with mother. Fusses and persists unless she does what he wants right away.
39. Child is often serious and businesslike when playing away from mother or alone with his toys.
40. Child examines new objects or toys in great detail. Tries to use them in different ways or to take them apart.
41. When mother says to follow her, child does so.
42. Child recognizes when mother is upset. Becomes quiet or upset himself. Tries to comfort her. Asks what is wrong, etc.
43. Child stays closer to mother or returns to her more often than the simple task of keeping track of her requires.
44. Child asks for and enjoys having mother hold, hug, and cuddle him.
45. Child enjoys dancing or singing along with music.
46. Child walks and runs around without bumping, dropping, or stumbling.
47. Child will accept and enjoy loud sounds or being bounced around in play, if mother smiles and shows that it is supposed to be fun.
48. Child readily lets new adults hold or share things he has, if they ask to.
49. Runs to mother with a shy smile when new people visit the home.
50. Child's initial reaction when people visit the home is to ignore or avoid them, even if he eventually warms up to them.
51. Child enjoys climbing all over visitors when he plays with them.
52. Child has trouble handling small objects or putting small things together.
53. Child puts his arms around mother or puts his hand on her shoulder when she picks him up.
54. Child acts like he expects mother to interfere with his activities when she is simply trying to help him with something.
55. Child copies a number of behaviors or way of doing things from watching mother's behavior.
56. Child becomes shy or loses interest when an activity looks like it might be difficult.
57. Child is fearless.
58. Child largely ignores adults who visit the home Finds his own activities more interesting.
59. When child finishes with an activity or toy, he generally finds something else to do without returning to mother between activities.
60. If mother reassures him by saying "It's OK" or "It won't hurt you", child will approach or play with things that initially made him cautious or afraid.
61. Plays roughly with mother. Bumps, scratches, or bites during active play. (Does not necessarily mean to hurt mom).
62. When child is in a happy mood, he is likely to stay that way all day.
63. Even before trying things himself, child tries to get someone to help him.
64. Child enjoys climbing all over mother when they play.
65. Child is easily upset when mother makes him change from one activity to another. (Even if the new activity is something child often enjoys).
66. Child easily grows fond of adults who visit his home and are friendly to him.

67. When the family has visitors, child wants them to pay a lot of attention to him.
68. On the average, child is a more active type person than mother.
69. Rarely asks mother for help. Middle if child is too young to ask.
70. Child quickly greets his mother with a big smile when she enters the room. (Shows her a toy, gestures, or says "Hi, Mommy").
71. If held in mother's arms, child stops crying and quickly recovers after being frightened or upset.
72. If visitors laugh at or approve of something the child does, he repeats it again and again.
73. Child has a cuddly toy or security blanket that he carries around, takes it to bed, or holds when upset.
74. When mother doesn't do what child wants right away, child behaves as if mom were not going to do it at all (Fusses, gets angry, walks off to other activities, etc.).
75. At home, child gets upset or cries when mother walks out of the room. (May or may not follow her).
76. When given a choice, child would rather play with toys than with adults.
77. When mother asks child to do something, he readily understands what she wants (May or may not obey).
78. Child enjoys being hugged or held by people other than his parents and/or grandparents.
79. Child easily becomes angry at mother.
80. Child uses mother's facial expressions as good source of information when something looks risky or threatening.
81. Child cries as a way of getting mother to what he wants.
82. Child spends most of his play time with just a few favorite toys or activities.
83. When child is bored, he goes to mother looking for something to do.
84. Child makes at least some effort to be clean and tidy around the house.
85. Child is strongly attracted to new activities and new toys.
86. Child tries to get mother to imitate him, or quickly notices and enjoys it when mom imitates him on her own.
87. If mother laughs at or approves of something the child has done, he repeats again and again.
88. When something upsets the child, he stays where he is and cries.
89. Child's facial expressions are strong and clear when he is playing with something.
90. If mother moves very far, child follows along and continues his play in the area she has moved to (Doesn't have to be called or carried along; doesn't stop play or get upset).

Ek 7. Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS)Yönergesi, Maddeleri ve Açıklamaları

Giriş

Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS) üç nedenle geliştirilmiştir: (1) evdeki güvenli üs davranışı ve Yabancı Durum sınıflandırmaları arasındaki ilişkiyi daha iyi inceleyebilmek için ekonomik bir yöntem sunmak (2) güvenli üs kavramının davranışsal göstergelerini (bir sınıflandırma seti kullanarak) daha iyi tanımlayabilmek ve (3) normatif güvenli üs davranışına ve bebekliğin sonrasında bağlanmadaki bireysel farklılıklar hakkında ilgi uyandırmak. Vaughn ve Waters (1991)'ın Ainsworth ve arkadaşlarının (1973) bulgularını tekrarladığı çalışması, evdeki güvenli üs davranışı ve Yabancı Durum sınıflandırmaları arasındaki ilişkiyi daha iyi incelemek için atılan ilk adımdır. Bu çalışma, Yabancı Durum sınıflandırmasının çeşitli yaşlarda, kültürlerde ve klinik vakalarda geçerliğini sınamak için kullanılabilir yeni bir yöntem ortaya koymuştur. Şu anki Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti ölçümün üçüncü versiyonudur. 1987'de oluşturulmuştur ve 90 madde içermektedir.

Her maddenin anlamı ve kullanımı hakkında açıklayıcı bilgi ile birlikte BDSS maddelerinin tam bir listesi aşağıdadır. Her bir madde için verilen "Açıklama"lar sadece eğitim içindir. Gözlemcilerin kullanımı için hazırlanan kartlara sadece maddeler ("Madde", "Orta", "Düşük") yazılmalıdır, açıklamalar kartlara dahil edilmemelidir.

1. Çocuk, annesi isterse oyuncaklarını, eşyalarını ya da çeşitli şeyleri onunla kolaylıkla paylaşır veya tutmasına izin verir. Düşük: Reddeder veya paylaşmaz.
Açıklama: Paylaşım, güvenli üs davranışının bir parçası olduğu ve sorunsuz bir etkileşimi içerdiği için ilginçtir. Paylaşım veya reddetme durumundaki örneklere bakarak çocuğun, annenin müdahaleci veya duyarsız olmasını bekleyip beklemediğini görebilirsiniz (örnek: bir nesneyi vermemesi, etkileşimi aniden bitirmesi gibi). Paylaşımın olmadığı durumlarda ise bir çıkarımda bulunmak zorlaşır. Paylaşım, hem çocuğun anneye kendiliğinden yaptığı paylaşma girişimlerini hem de paylaşmayı annenin başlattığı durumda annenin isteğine ne derece uyduğunu gösterir.
2. Çocuk oyundan sonra annesine döndüğünde bazen belirgin bir neden yokken huysuzlanır.
Düşük: Çocuk oyundan sonra veya iki oyun arasında annesine karşı mutlu ve sevecen davranır.
Açıklama: Çocuğun keşfetmekten yakınlığa ve temasa geçişinin pürüzsüz olması, işlevini yerine getiren güvenli üs ilişkisinin tanımlayıcı özelliğidir. Yabancı Durum ölçümlerinde, ayrılık öncesi dönemde sırasında huysuzluk göstermek, kucağa alınmak için anneye yaklaşmak yerine mızıldanmak ve fiziksel temas yoluyla rahatlatılmama güvensiz bağlanmanın en belirgin özellikleridir. Bu davranış örüntüsü Yabancı Durum ölçümü bakımından çok önemli olduğundan bu madde sınıflandırma setine dahil edilmiştir. Bu tür durumları önceden tahmin edebilmek pek kolay değildir ve bu davranışlar ev ortamında çok sık değildir. Anneye dönüşün olduğu durumdaki önemli anları kaçırmamak için sürekli tetikte olmalısınız. Gözlemcilerin konuyu iyi anlaması için benzer durumlar içeren birkaç Yabancı Durum videosunu seyretmeleri yararlı olabilir.
Huysuzluk, anneye dönüşlerde mızıldanma, yüzünü ekşitme, yersiz ağlamalar gibi çocuğun huzursuz olduğunu gösteren tüm davranışları belirtir. Mutlu ve sevecen davranan bir çocuk ise, anneye döndüğünde gülümser veya güler, anneye dokunur veya sarılır ve yukarıda belirtilen huzursuzluk işaretlerini göstermez.

3. Çocuk üzüldüğünde veya canı yandığında, annesinden başka yetişkinlerin de onu rahatlatmasına izin verir.

Düşük: Kendisini rahatlatmasına izin verdiği tek kişi annesidir.

Açıklama: Bir bağlanma figürünü diğerlerine tercih etmek bağlanmanın ayırt edici özelliklerinden biridir. Yine de, bu tercih diğer kişileri dışlamak veya reddetmek anlamına gelmez. Ayrıca, bu tercih her bağlamda görülmeyebilir. Ainsworth'un Baltimore'da yaptığı ev gözlemlerinde, neredeyse yalnızca anneye yönelik olarak yapılan tek davranış "ulaşmayla biten yaklaşma veya fiziksel yakınlık için yapılan diğer girişimler" dir. Bu maddeyi değerlendirirken sadece rahatlama isteğine ilişkin yaklaşımları dikkate alınız. Çocuk rahatlama dışında bir şey istemek için anneye yaklaşıyorsa, maddeleri sınıflandırırken bu davranışı dikkate almayınız. Bu maddede kastedilen davranış çoğunlukla çocuğun ne kadar keyifsiz, huzursuz olduğuna bağlıdır. Bu da, çocuğun bağlanmaya ilişkin özelliklerinden çok mizacının veya içinde bulunduğu durumun bir özelliğine bağlı olabilir. Bu maddenin güvenli üs davranışıyla ne kadar ilişkili olduğu ise araştırmalarca ortaya çıkarılacaktır. Çocuk üzüntülü olduğunda kendiliğinden anneye yaklaşıyorsa veya annenin çocuğu kucağa aldığı durumlarda fiziksel temas çocuğu rahatlatıyorsa maddeyi düşük değerlendirin; ancak Küme 3'ten düşük değerlendirmeler için çocuğun diğer yetişkinlerin rahatlatmasını kabul etmediğini net bir şekilde görmek gereklidir (örneğin, ağladığında annesi çocuğu başka bir yetişkinin kucağına vermek istediğinde çocuk bunu reddediyorsa). Bu maddeyi gözlemlerken çocuğun sıkıntılı olduğu durumlarda herhangi bir müdahalede bulunmayıp çocuğun tepkisini beklemek daha doğrudur.

4. Çocuk oyuncaklara ve ev hayvanlarına karşı dikkatli ve naziktir.

Açıklama: Bu bir "dolgu" maddesidir. Bu madde, bilişsel stille ya da küçük kardeşlerin veya ev hayvanlarının bakımıyla ilgili anne-baba davranışlarını taklit etmeyle ilişkili olabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir içerik taşımamaktadır. Yine de, bu maddeyi doğru puanlanmak önemlidir. Yabancı Durum ölçümünde kaygılı-dirençli bağlanma grubunda sınıflandırılan küçük çocuklar, ayrılık öncesi dönemlerde bile, oyuncaklarıyla dikkatlerini oyuncaklarına yöneltmek yerine onları etrafa atma ve vurma eğilimi gösterirler. Hem kaygı hem de yaşın küçük olması, bu davranışı açıklayabilir. Dolgu maddeleri, sınıflandırma setinin gruplandırılmasını kolaylaştırır. Ayrıca bu maddeler sınıflandırma setinin sadece güvenli bağlanmaya odaklanmasının önüne geçer. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlem istenirliğini/yanlılığını azaltabilir.

5. Çocuk eşyalardan çok insanlarla ilgilenir.

Düşük: İnsanlardan çok nesnelere ilgilenir.

Rationale: This is a filler item. It may be related to a trait adult personality theorists term "person-thing orientation". No secure base connotation is intended. It may well be that secure attachment would be associated with a positive orientation toward people. But the observers' task is not to estimate attachment security from the behavior they observe; it is simply to describe what they see.

Do not let evidence of sociability influence scoring of secure base behavior. Filler items are necessary.

If all the items in the Q-set were about using mom as a secure base, they would be hard to sort; some items would have to be placed low even though the child is quite secure. "Filler" items

can also make the Q-set's focus on security less obvious. This may reduce social desirability responding when mothers serve as observers.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu madde, yetişkin kişiliği kuramcılarının “kişi-nesne yönelimi” olarak adlandırdığı kişilik özelliğiyle ilişkili olabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Güvenli bağlanmanın insanlara pozitif yaklaşımla ilişkili olması beklenebilir; ancak gözlemcilerin görevi, gözlem yaptıkları davranıştan güvenli bağlanmayla ilgili çıkarımlar yapmak değildir, görevleri sadece gördüklerini aktarmaktır.

Sosyal ya da girişkenlikle ilgili ipuçlarının güvenli üs davranışı puanlandırmasını etkilemesine izin vermemek gerekir. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. Ayrıca bu maddeler sınıflandırma setinin sadece güvenli bağlanmaya odaklanmasının önüne geçer. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlem istenirliğini/yanlılığını azaltabilir.

6. Çocuk annesinin yanında oynamak istediği bir şey gördüğünde mızırdanır veya annesini o yöne çekiştirir.

Düşük: Mızırdanmadan veya annesini çekiştirmeden istediği şeye yönelir.

Açıklama: Annenin uzağında keşif yapmak, güvenli üs olgusunun temel parçasıdır. Dolayısıyla bu madde, güvenli üs davranışının tam tersini tarif ediyormuş gibi görünebilir. Yine de, bu durumda çocuk etrafa karşı ilgisini korur ve anne yakınlığını rahatlatıcı bulur. Dolayısıyla bu, daha çok Yabancı Durum ölçümündeki B4 çocuğunun görüntüsüdür. Belki de bu, korku eşiği düşük olan çocukların gösterdiği bir davranıştır. Gözlemciler, bu davranışın anlamı hakkında peşin hüküm vermemelidirler. Bu davranış çok yaygın değildir. Çoğu çocuk bu tanımlamanın neredeyse tam tersidir; bu yüzden bu madde çoğunlukla ortanın biraz daha aşağısında sınıflandırılır.

7. Çocuk hemen hemen herkesle birlikteyken kolaylıkla gülümser veya güler.

Düşük: Annesi çocuğu başkalarından daha kolaylıkla gülümsetebilir veya güldürebilir.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu madde, sosyallikle veya olumlu duygu için düşük bir eşikle ilgili olabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Yine de, bu maddeyi tam doğru olarak puanlamak önemlidir. Çocuğun gözlemciye karşı tepkisini belirlemenin yanı sıra, anneye bu davranışın görülüp görülmediğini ve sıklığını sorunuz. “Dolgu” maddeleri sınıflandırma setinin daha kolay sınıflandırılmasını ve bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirirler. Bu, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir. “Dolgu” maddesi olarak işe yaramanın yanı sıra sınıflandırma setindeki mizaçla ilgili maddeler, ayırdedici geçerliğinin ölçülmesine de yardım etmektedir.

8. Ağladığında çok uzun ve bağırarak ağlar.

Düşük: Sessizce veya içini çekerek ağlar, bağırarak ağlamaz veya ağlaması uzun sürmez.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu madde olsa olsa, Thomas ve Chess’in çalışmasında “tepki şiddeti” olarak tanımlanan kişilik özelliği ile ya da olumsuz duygu veya aktivite seviyesini ölçen bir değişken ile ilişkilendirilebilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Yine de, bu maddeyi doğru olarak puanlamak önemlidir. Bu davranışı puanlarken çevre koşullarını dikkate almaya özen gösterin. Düşme sonrasındaki kuvvetli ağlamaları değerlendirmek kolaydır. Anne müdahaleci olduğu zamanlardaki veya anne ve

çocuğun isteklerinin çatıştığı anlardaki benzer ağlamaları değerlendirmek daha zordur. Böyle bir durumda, annenin veya durumun ağlamanın şiddetine katkıda bulunduğunu hesaba katmak gerekir. Puanlamanızı buna göre yumuşatınız. Çocuğun ağlamasıyla ilgili yorumunuzu onaylayacak (veya yanlışlayacak) diğer olumsuz duygu örneklerinden de yararlanınız.

9. Çocuk çoğu zaman tasasız, neşeli ve oyuncudur.

Düşük: Çocuk çoğu zaman ciddi, üzgün veya canı sıkın olma eğilimindedir.

Açıklama: Bu madde, güvenli üs davranışıyla ilgili bir boyutu değil, bir mizaç özelliğini kastetmektedir. Gözlemci sadece çocuğun davranışını tarif etmelidir. Kişi, olumlu duyguyu bazı durumlarda mizaca diğerlerinde ise güvenli bağlanmaya güvenilir olarak atfedemez. Bağlanma kuramı, tehdit içermeyen çevre koşullarında olumlu duygunun hem pürüzsüz etkileşime hem güvenli üs davranışına eşlik etmesini bekler. Şüphesiz, çocuk çoğu zaman tasasız, neşeli ve oyuncu olabilir ve yine de annenin nerede olduğunu ve yaptığı şeyleri izleme, belli bir uzaklıktan duygusal paylaşımına girme, kendiliğinden ona geri dönme veya fiziksel temastan hoşlanma gibi davranışlara ilişkin bazı işaretleri gösterebilir. “Bağlanma güvenliği” ölçüt sınıflandırması (bkz., BDSS yöntem) güvenli üs davranışlarına, yalnızca pozitif duyguya verdiği için daha çok ağırlık verir. Fakat eğer hem güvenli üs maddeleri hem de pozitif duygu maddeleri birlikte yüksek puan alırsa, çocuk daha yüksek bir bağlanma güvenliği puanı alır. Bu akla uygun görünmekle birlikte, eğer bu maddeyi “Bağlanma güvenliği” ölçüt sınıflandırmasının ortasına yaklaştırmak Yabancı Durum ölçümüyle olan ilişkiyi arttırıyorsa, o zaman kriter sınıflandırmasını yeniden gözden geçirip düzenlemek anlamlı olabilir.

10. Annesi öğle uykusuna veya akşam yatmaya götürürken çocuk sıklıkla ağlar veya direnir.

Düşük: Yatağa giderken ağlamaz veya direnmez.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Eğer ziyaret süresince çocuk yatağa götürülmemişse, bu madde sadece annenin verdiği bilgiye göre puanlandırılabilir. Bu madde çok ender olarak 5. kümeden uzakta sınıflandırılır. Eğer BDSS gözden geçirilip düzenlenirse, bu maddenin dağılımdan çıkartılması ihtimal dahilindedir. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

11. Çocuk annesi açıkça istekte bulunmadan veya çağırmadan da sıklıkla ona sarılır veya sokulur.

Düşük: Çocuk annesi istemeden veya önce o sarılmadan annesine sokulmaz veya sarılmaz.

Açıklama: Bu madde, oyun veya etkileşim sırasındaki sadece dokunma amacıyla yapılan fiziksel teması kasteder; çocuk keyifsiz olduğu zamanlardaki teması kastetmez. Mary Blehar, Mary Ainsworth ve Mary Main’in bulguları, fiziksel temastan hoşlanmanın iyi bir güvenli üs davranışının bir önceli ve bir boyutu olduğuna işaret etmektedir. Buna dayanılarak, stressiz ortamlarda fiziksel teması karşı isteksiz olan bir çocuğun bundan hoşlanan bir çocuğa nazaran keyifsiz olduğunda teması isteme veya temasla rahatlatılabilme olasılığının daha düşük olacağı öne sürülebilir (bkz., Madde 44).

12. Çocuk ilk başta çekingenlik gösterdiği veya onu korkutan kişi ve eşyalara hemen alışır.

Orta: Hiç çekingenlik göstermez veya korkmazsa.

Düşük: İnsanlara veya eşyalara geç alışır.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu madde, “çabuk ısınabilen” diye tanımlanan bir mizaç özelliği ile veya korkululuğun bir göstergesi ile ilgili olabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Çocuk korkusunu veya utangaçlığını büyük ölçüde annesinden yardım alarak yeniyorsa, buna odaklanın. Eğer anne sürekli yanı başındaysa ve ona bilfiil yardım ediyorsa, tüm yapabileceğiniz bu maddeyi 5. kümeye yerleştirmektir. Annenin varlığının ve cesaretlendirmesinin etkinliği hakkındaki maddeler 7, 60 ve 71. maddelerdir. Çocuğun gözlemciye karşı tepkisini belirlemenin yanı sıra, anneye bu davranışın görülüp görülmediğini ve sıklığını sorunuz. Eğer ziyaret süresince ilgili bir davranış gözlemleyemezseniz, anneye sormak bu maddeyi değerlendirmenin tek yoludur. Giriş kısmında belirtildiği gibi, yalnızca annenin verdiği bilgiye dayanarak maddeleri bir sıralamanın ortasından çok uzak bir yerde sınıflandırmak doğru değildir.

“Dolgu” maddesi olarak işe yaramanın yanı sıra sınıflandırma setindeki mizaçla ilgili maddeler, ayırmedici geçerliğinin ölçülmesine de yardım etmektedir. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirirler. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

13. Çocuk annesinin ayrılmasına üzüldüğünde, o gittikten sonra ağlamaya devam eder ve hatta öfkelenir.

Orta: Annesinin ayrılmasına hiç üzülmese.

Düşük: Annesi gittikten hemen sonra ağlamayı keser.

Açıklama: “Kızgın” ağlama kavramını ölçmek zordur. Yine de, gözlemciler bunu duyduklarında genellikle tanımaktadırlar. Yabancı Durum ölçümünün puanlama yönergesi bu kavramla, A2 ve C çocuklarının ayrılma davranışıyla ve C’lerin yeniden bir araya gelme sırasındaki karşı koyma davranışıyla beraber görülen kızgın ağlamayı kasteder. Ayrılmaya tepki olarak ağlama ev ziyaretleri sırasında çok sık gözlenmez. Sonuç olarak bu madde genellikle dağılımın ortasına yakın düşer. Diğer durumlarda da kızgın ağlamayı çok görebilirsiniz (ör., anne çocuğun istediği bir şeyi yapmasına veya almasına izin vermezse). Bu tip davranışı bu maddeyle ilgili olarak değerlendirmeyin.

14. Çocuk oynayacağı yeni bir şey bulduğunda, onu annesine götürür veya odanın diğer tarafından annesine gösterir. Düşük: Bulduğu yeni şeyle sessizce oynar veya oyununun bölünmeyeceği bir yere gider.

Açıklama: Bu madde, Alan Sroufe ve diğerlerinin “duygusal paylaşım” diye tanımladıkları davranışı kastedmektedir. Her ne kadar bu davranışı gösterenlerin oranları tam olarak belirlenmemişse de, güvenli çocuklar Yabancı Ortamda bu davranışı gösteren yegane çocuklardır. Bu madde, güvenli üsle ilişkili tüm davranışları tanımlayabilmek için sınıflandırma setine dahil edilmiştir. Ne kadar çok güvenli üs davranışı dahil edilirse, güvenli ve güvensiz çocuk arasındaki ayırım o kadar güvenilir bir şekilde yapılabilir. Sınıflandırma verisinden bu hareketi yapan çocukların yüzdesinin belirlenememesi sınıflandırma yönteminin bir dezavantajıdır. Bu, yöntemin avantajlarına karşı ödenen bir bedeldir.

15. Annesi ondan isterse çocuk, yeni tanıdığı insanlarla konuşmaya isteklidir, onlara oyuncaklarını ve neler yapabildiğini gösterir.

Düşük: Annesinin istemesi, çocuğun başkalarıyla etkileşime girme isteğini artırmaz. Açıklama: Ainsworth'ün çalışmaları, eğer bir bağlanma figürü mevcutsa çocukların keşif yaparken genelde daha güvenli hissettiğini göstermektedir. Joe Campos ve diğer araştırmacıların çalışmaları da, çocukların sosyal durumların güvenli olup olmadığını değerlendirmek için bakıcılarının ipuçlarına dikkat ettiğini göstermektedir. Bu madde, bu alanlardaki davranışları değerlendirir. Bu davranış duruma çok duyarlıdır. Bu madde annenin yakında olduğunu, annenin olumlu ve cesaret verici olduğunu ve çocuğun insanlara karşı az da olsa merakının olduğunu (biraz utangaç olsa bile) varsaymaktadır. Buna rağmen bazen, anne odanın bir köşesinden açıkça emirler yağdırabilir veya çocuk etkileşime girmesi için zorlanabilir. Bu maddeyi bu tip olaylara dayanarak gereğinden daha yüksek değerlendirmeyin.

Çocuğun paylaşmaya istekli olduğu veya annenin önerisi olmadan ilgi gösterdiği durumlarda da bu maddeyi gereğinden daha yüksek değerlendirmeyin; burada annenin önerileri ve cesaretlendirmeleri çocuğun davranışını teşvik etmekten çok ona eşlik eder. Bu davranışın güvenli üs davranışıyla ilgisi hakkında peşin hüküm vermeyin. Bu davranış büyük olasılıkla bağlanma güvenliğinden ziyade sosyalliği yansıtmaktadır. Bu maddeyi dikkatlice puanlayın ve bunun bağlanma güvenliğiyle olan ilişkisinin veri analizinde belirlenmesine izin verin.

16. Çocuk; bebek veya oyuncak hayvan gibi canlı şeylere benzeyen oyuncaklarla oynamayı tercih eder.

Düşük: Toplar, küpler, oyuncak tencere-tava gibi oyuncaklarla oynamayı tercih eder. Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. İçeriğine rağmen sosyallikle ilişkili olma ihtimali düşüktür. Bu madde, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı oyuncak tercihleri ile ilgili olabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Yine de, bu maddeyi doğru puanlamak önemlidir.

“Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

17. Eğer yeni tanıdığı yetişkinler canını sıkı bir şey yaparsa, çocuk onlara olan ilgisini hemen kaybeder.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu davranış (düşük) sosyallik ile veya olumsuz duygunun yoğunluğu ile ilgili olabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

18. Çocuk, annenin önerilerini emir şeklinde söylenmese bile kolayca yerine getirir.

Düşük: Emir verilmedikçe görmezden gelir veya yapmayı reddeder .

Açıklama: Bu davranış birçok şekilde tanımlanabileceği halde bu maddeyi bir “dolgu” maddesi olarak değerlendirmek en iyisidir. Bu madde güvenli üs davranışından çok annenin, çocuğun davranışını ne zaman değiştirip değiştirmeyeceği konusundaki sezgisi hakkında fikir vermektedir. Bu davranış hakkında daha çok şey öğrenmenin en iyi yolu gözlemcilerin sadece gördüklerini aktarmaları ve yorumların veri analizi sırasında oluşturulmasıdır.

19. Çocuk, annesi bir şey getirmesini veya kendisine vermesini istediğinde söz dinler. (Çocuk açıkça karşı gelmedikçe, oyundan veya şakadan itirazları saymayın.)

Düşük: Annenin çocuktan bir şey alması için kendisinin alması veya sesini yükseltmesi gerekir.

Açıklama: Bu davranış hem annenin çocuğun davranışını ne zaman değiştirip değiştirmeyeceği konusundaki sezgisini hem de çocuğun anneye olan uyumlu veya müdahaleci etkileşim geçmişini yansıtır. Key Ling Lay tarafından yapılan çalışmalar annenin müdahaleci olmayan davranışlarının çocuğu olumlu bir duygu durumuna soktuğunu ve bu pozitif ruh halinin itaati artırdığını göstermiştir. Bu davranış birçok ortamda meydana gelebilir. Örneğin, annenin bir şeye ihtiyacı olabilir ve bunu çocuktan isteyebilir. Annenin çocuğun oynadığı bir oyuncağı istediği, oyununa katılarak çocuğa bir şeyin nasıl yapılacağını gösterdiği veya bir şeyi çocuktan uzaklaştırmaya çalıştığı durumlar da bu davranışın gözlenebileceği durumlardır. Annenin açıkça çocuğun bir şeyle oynamasını durdurmak istediği zamanlardaki reddetmeleri gerekenden fazla puanlamayın.

20. Çocuk birçok çarpma, düşme veya irkilmeyi göz ardı eder.

Düşük: Küçük bir çarpma, düşme veya irkilmeden sonra ağlar.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu davranış olumsuz duygu için yüksek eşik gibi bir mizaç özelliğiyle ilgili olabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdaki sosyal istenirliği azaltabilir.

21. Çocuk evde oynarken annesinin nerede olduğunu takip eder.

Zaman zaman annesine seslenir; annesinin ne yaptığının, odadan odaya geçtiğinin farkındadır.

Orta: Çocuğun anneden ayrı oynayacağı bir yeri yoksa veya anneden uzakta oynamasına izin verilmiyorsa.

Düşük: Annesinin nerede olduğunu takip etmez.

Açıklama: Bu davranış güvenli üs olgusunun temel bir unsurudur. Bunu evde gözlemlemek zor olabilir, çünkü çocuk annesinin davranışına alışkıdır ve en ufak bir ipucundan bile onun ne yaptığını veya yapmak üzere olduğunu söyleyebilir. Bunu, anneyi takip etmedeki başarısızlık ile karıştırmayınız.

Takip etme başarısızlığının bir belirtisi, çocuğun annesini kontrol ettikten sonra aradan çok uzun süre geçmiş olması ve dolayısıyla çocuğun anneyi çağırmak veya aramak zorunda kalmasıdır. Eğer çocuk belli bir yere gidip beklediği gibi annesini bulamamışsa da aynı sonuca varabilirsiniz. Fakat bu bariz işaretler evde nadir olarak görülür. Çoğunlukla, takip etmedeki başarısızlık açıkça izlemenin ve işaretler vermenin eksikliğinden ve çocuğun yapmakta olduğu şeye olan ilgisinin derinliğinden çıkartılmalıdır

Çocuğun annesinin yerini ve aktivitelerini izlemediğinden şüphelendiği zaman gözlemcinin, çocuğa “Annen nerede, ne yapıyor?” diye sorması uygundur. Cevaba olması gerekenden daha fazla anlam yüklemeyin; çocuk şans eseri de doğru tahmin edebilir. Çocuğun verdiği cevaba olan inancına dikkat edin. Bu tip sorgulamaya dayanarak bu maddeyi gerektiğinden yüksek değerlendirmeyin.

Not: Gözlemcilerin çocukla etkileşime girmesi uygundur, neredeyse engellenemez. Yine de, çocuğun dikkatini doğal güvenli üs davranışı (takip etme gibi) veya çocuk-anne etkileşiminden başka yerlere çekebilecek kadar çok eğlendirici olmamaya özen gösterin.

22. Çocuk, oyuncak bebeklere, ev hayvanlarına ve bebeklere karşı sevecen bir ebeveyn gibi davranır.

Orta: Çocuğun oynayacağı ya da ulaşabileceği oyuncak bebek, evcil hayvan ya da bebek yoksa.

Düşük: Bunlarla farklı bir şekilde oynar.

Açıklama: Madde 4 (Çocuk oyuncaklara ve ev hayvanlarına karşı dikkatli ve naziktir.) ve Madde 16 (Çocuk; bebek veya oyuncak hayvan gibi canlı şeylerin oyuncaklarıyla oynamayı tercih eder.) gibi bu madde de bir “dolgu” maddesidir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Bu davranış büyük olasılıkla çocuktaki taklit davranışları ile mizaç özelliklerinin etkileşimini yansıtmaktadır. Taklit davranışları, annenin çocuğa karşı davranışlarının, çocuğa örnek olsun diye onun oyuncaklarına gösterdiği davranışların veya annenin çocuğun küçük kardeşine karşı davranışlarının taklidi olabilir. Mizaç özellikleri ise; hareketlilik düzeyi, dürtüsellik ve olumlu duyguyu kapsayabilir. Gözlemciler çocukta gözlemledikleri taklit davranışları ya da mizaç özelliklerinden etkilenmeden, sadece maddede belirtilen davranışın varlığını ya da yokluğunu değerlendirmelidirler.

23. Anne aileden birileriyle birlikteyken veya onlara ilgi ve sıcaklık gösterirken çocuk annenin ilgi ve sıcaklığını kendisine çekmeye çalışır.

Düşük: Annenin başkalarına ilgi ve sıcaklık göstermesine izin verir, kıskançlık göstermeden onlara katılır.

Açıklama: Annesi aileden başka birileriyle birlikteyken çocuğun araya girmek istemesi veya buna karşı çıkması, annesinin ulaşılabilirliği ve duyarlılığına olan güveninin zayıf olduğunu gösterir. Çocuğun bu durumu kabul etmesi veya aralarına katılması ise çocuğun annesi başkalarıyla etkileşim içindeyken bile onun ulaşılabilir ve duyarlı olduğuna olan inancının azalmadığına işaret eder. Başka bazı sınıflandırma maddeleri de annesi başka bir aktiviteyle (örnek: ziyaretçiyle konuşma, evde başka bir işle uğraşma) uğraşırken çocuğun onun ulaşılabilirliği ve duyarlılığına olan güveniyle ilgilidir. Aynı durumu farklı ortamlarda ölçmek, ölçüt sınıflandırmalarına veya maddelerin alt kümelerine dayanılarak yapılan puanlamaların güvenilirliğini artırmak için sınıflandırma setinde kullanılan bir stratejidir.

24. Anne çok kararlı konuştuğunda veya ona karşı sesini yükselttiğinde, çocuk annesini mutsuz ettiği için üzülür, keyfi kaçır veya utanır.

(Çocuk sırf yüksek sestense huzursuz olduğu veya ceza almaktan korktuğu için yüksek puan vermeyin.)

Düşük: Bu tür davranışlar çocuğun keyfini kaçırmaz veya onu huzursuz etmez.

Açıklama: Bu davranış ebeveyn değerlerinin içselleştirilmesiyle ilgili olabilir. Bunun bağlanma güvenliğiyle ilişkili olup olmadığını anlamak için böyle bir madde oluşturulmuştur (Cevapla ilgili peşin hükümde bulunmayın). Bu tür bir davranış seyrek olarak görülmektedir. Buna rağmen, gözlemciler bu davranışa karşı tetikte olmalı ve bunu dikkatlice puanlandırmalıdır. Bu madde sınıflandırmanın orta kısmından yukarıya nadiren

konulmaktadır. Annenin kararlı konuşmasına karşılık çocuğun ona sinirli tepkiler verdiği durumlar belirgin bir şekilde görülürse, bu madde düşük puanlanabilir.

25. Annenin görüş alanının dışında oynarken çocuk kolayca annesinin gözünden kaçabilir.

Orta: Çocuk annenin görüş alanı dışında hiç oynamıyorsa.

Düşük: Çocuk görüş alanının dışındayken seslenir ve konuşur, kolayca ne yaptığı takip edilebilir, bulması kolaydır.

Açıklama: Güvenli üs ilişkisinin iyi gitmesi için her iki tarafın da aktif bir rol üstlenmesi gerekir. Çocuğun kolay göz kulak olunabilir olması, bu ilişkide annenin üstüne düşeni yapmasını kolaylaştırır. Yakınlığın korunmasına yönelik davranışlar, seslenme, ses çıkarma ve uzaktayken girilen etkileşimler gibi çocuğun göz-kulak olunabilirliğini artıran etkileşimlerin bilinçli olarak yapılması gerekmez. Bu tür etkileşimler sıradan oyun ve keşif davranışlarına eşlik eder. Yabancı Ortam sırasında sıklıkla çocukların anneleri odanın dışına çıkınca daha fazla ses çıkardıkları, mırıldandıkları görülür. “Göz-kulak olunabilirlik” bu davranışın beklenen sonucudur; fakat bebeğin “kasıtlı olarak” neden olduğu bir sonuç değildir.

26. Annesi çocuğu evde bebek bakıcısı, babası veya büyükanne/büyükbabasıyla bıraktığında çocuk ağlar.

Düşük: Bu kişilerle bırakıldığında ağlamaz.

Açıklama: BDSS çeşitli durumlarda ağlama davranışını gözlemek için bazı maddeler içermektedir. Bu maddeler, işi bozulduğunda, anne odadan odaya geçtiğinde, güvenli üs ilişkisi sırasındaki geçişlerin ortasında ve hatta canı acıdığına çocuğun ağlaması hakkındadır. Buradaki önemli nokta, ağlamanın sadece mizaca ilişkin bir gösterge olmadığı, aksine ağlamanın “ne anlama geldiğinin” duruma bağlı olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Anneye bu davranışın görülüp görülmediğini yargılama içermeyen bir şekilde sorun. Bu davranış ile güvenli üs davranışları ve genel bağlanma güvenliği arasındaki ilişki hakkında peşin hüküm vermeyin. Bu davranış genelde annenin verdiği bilgiye göre ölçüldüğü için, madde nadiren sınıflandırmanın ortası dışında bir yere konulmaktadır.

27. Annesi şakalaşp takıldığında çocuk güler.

Orta: Oyun veya konuşma sırasında anne çocukla hiç şakalaşmıyorsa.

Düşük: Anne şaka yaptığına çocuğun canı sıkılır.

Açıklama: Bu madde, çocuğun annenin müdahalesini içeren geçmişteki etkileşimlerini yansıtılabileceği fikriyle sınıflandırma setine dahil edilmiştir. Bunun şu andaki güvenli üs davranışlarına etkisi olup olmadığını görmek ilginç olabilir. Bu davranış çocuk ya da bebeklerle olan ev gözlemlerinde seyrek olarak görülmektedir. Belki, yaşça daha büyük çocuklarda veya baba-çocuk etkileşimlerinde bu davranış daha sık ortaya çıkabilir. Davranışın görülme sıklığı yabancı kişilerin varlığı yüzünden de azalıyor olabilir. Bu madde nadiren sınıflandırmanın ortası dışında bir yere konulmaktadır.

28. Çocuk annesinin kucağında rahatlamaktan hoşlanır.

Orta: Çocuk hiç yerinde durmuyorsa.

Düşük: Yerde veya koltukta oturarak rahatlamayı tercih eder.

Açıklama: Bu davranış güvenli üs davranışlarının bir parçasıdır. Yakın fiziksel temastan hoşlanan bir çocuğun stresli olduğu durumlarda bu teması rahatlatıcı bulması beklenir. Çocuk teması sağlarken talepkar veya rahat davranabilir ya da teması başlatan anne olabilir. Temas kurulduğunda çocuğun davranışına odaklanın. Rahatlamış bir duruş, anneye sarılmak, onu okşamak ve uzun süreli temas ilgili davranışlara örnektir.

Çocuk teması reddederse, rahatsız görünürse veya teması hemen keserse bu maddeyi düşük değerlendirin. Tabii ki, çocuk fiziksel temastan hoşlandığı halde, anne sevilmek için oyununu keserse karşı koyabilir. Bu durum, düşük değerlendirmeyi gerektirmez. Çocuğun fiziksel temastan hoşlandığı olumlu bir davranış örneği genellikle, çocuğun karşı koyduğu veya yere bırakılmak için kıvrandığı bir örnekten daha çok şey anlatır. Not: Çocuk çok hareketliyse ve fiziksel temasın gerçekleşmesine yetecek kadar yerinde duramıyorsa, bu maddeyi değerlendiremezsiniz. Bu durumda, maddeyi Küme 5'e koyun.

29. Bazen çocuk bir şeye kendini o kadar çok kaptırır ki başkaları ona bir şey söylediğinde duymaz.

Düşük: Oyuna kendini çok kaptırdığı zamanlarda bile çocuk başkaları ona konuştuğunda fark eder.

Açıklama: Bu bir "dolgu" maddesidir. Bu davranış "dikkatin derinliği"ni gösteren mizaç özelliği hakkında fikir verebilir. Güvenli üs kavramıyla veya sosyallikle ilgili bir ima amaçlanmamıştır. "Dolgu" maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. "Dolgu" maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdaki sosyal istenirliği azaltabilir.

30. Çocuk oyuncaklarına çok çabuk kızar.

Düşük: Çocuk oyuncaklarına kolay kolay kızmaz.

Açıklama: Bu bir "dolgu" maddesidir. Bu davranış düş kırıklığına uğramaya tahammülün düşüklüğünü veya olumsuz duygu için düşük bir eşiği yansıtabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. "Dolgu" maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. "Dolgu" maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdaki sosyal istenirliği azaltabilir.

31. Çocuk annesinin ilgi odağı olmak ister. Anne meşgulse veya başka biriyle konuşuyorsa araya girer.

Düşük: Çocuk annesinin ilgi odağında değilse, bunu fark etmez veya buna aldırılmaz.

Açıklama: Bu davranış annenin ulaşılabilirliğine ve duyarlılığına olan güven eksikliğini yansıttığı ölçüde önemlidir. İlgili davranışlar huysuzluk ve sıkıntıyla gölgelenebilir. Anne daha önce bu davranışı teşvik etmişse, çocuk yine annenin ilgi odağı olmaya çalışabilir. Bu tür durumlarda çocuk bağımlı gibi görünebilir, ancak duygusal durum olumludur; çocuk annenin dikkatini kolayca geri kazanabilmeyi bekler. Böyle durumlarda maddeyi sınıflandırmada çok yüksek (Küme 7'den büyük) değerlendirmeyin. Çocuk, anne başka bir şeye veya kişiye ilgi gösterirken izleyici olmaktan veya kendi başına bir şeyler yapmaktan tatmin oluyorsa bu maddeyi düşük değerlendirin. Bu tür davranış annenin güvenli üs olarak kullanılmasına ilişkin bir problem değildir. Annenin ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir ve duyarlı olacağına duyulan güveni yansıtır. Düşük sınıflandırma bağlanma güvenliğinin düşük olduğu anlamına gelmez. Çocuk anneye sürekli olarak kayıtsız davranıyorsa, bu maddeyi

Küme 5'e koyun. Sınıflandırma setinde, bağlanmayla ilgili bir problem olduğuna işaret eden kayıtsızlığı yakalamak için başka maddeler vardır. Madde 21 (Annesinin nerede olduğunu takip eder), Madde 36 (Oynamak için uzaklaşır, geri döner veya annenin yanında oynar, tekrar uzaklaşır) ve Madde 59 (Faaliyetler arasında annesine dönmeksizin genellikle yapacak başka bir şey bulur) bunlara örnektir.

32. Anne hayır dediğinde veya cezalandırıldığında çocuk istenmeyen davranışı bırakır (en azından o an için). İkinci kez söylemeye gerek kalmaz.

Düşük: Çocuk istenmeyen davranışını sürdürür.

Açıklama: Bu davranış birçok şekilde tanımlanabileceği halde buna bir "dolgu" maddesi olarak davranmak en iyisidir. Bu madde güvenli üs davranışından çok annenin, çocuğun davranışını ne zaman değiştirip değiştirmeyeceği konusundaki sezgisi hakkında fikir vermektedir. Bu davranış hakkında daha çok şey öğrenmenin en iyi yolu gözlemcilerin sadece gördüklerini aktarmaları ve yorumların veri analizi sırasında oluşturulmasıdır.

33. Çocuk bazen annesine kucaktan inmek istediğini hissettirir; bırakıldığında ise huysuzlanır veya tekrar kucağa alınmak ister.

Düşük: Çocuk kucaktan inmek istediği anda oyuna gitmeye hazırdır.

Açıklama: Yabancı Ortam'da bu davranış, C örüntüsünün (kaygılı/direnen) örüntüsünün önde gelen belirtisidir. Bu madde sınıflandırma setine iki nedenle dahil edilmiştir. Birincisi bu davranışın Yabancı Ortam dışında ne sıklıkla ortaya çıktığını anlamının önemli olması, ikincisi ise bu davranışın yakınlık ve fiziksel temasın her zamanki güvenli üs görevlerini yerine getirme konusundaki başarısızlığını belirgin olarak göstermesidir. Puanlamanızın basit öfke nöbetleri veya çocuğun bir şey istediği, annenin "Hayır" dediği ve her ikisinin de dediğinden caymadığı güç mücadelelerinden fazla etkilenmesine izin vermeyin. Çocuğun yakınlık veya fiziksel temas istediği ve bunlara ulaşabileceği ve hatta ulaşmış olduğu halde keyifsiz olduğu durumlara odaklanın. (Not: Anne çocuğun keyifsiz kalmasına neden olacak şekilde duyarsız davranıyorsa veya çocuğun işine karışıyor/işini bozuyorsa bu maddeyi çok yüksek değerlendirmeyin.)

34. Çocuk, annesi yanından ayrıldığı için üzülduğünde, bulunduğu yere oturur ve ağlar. Annesinin arkasından gitmez.

Orta: Annesi ayrıldığında hiç üzülmezse.

Düşük: Üzülür veya ağlarsa hemen annesinin peşine düşer.

Açıklama: Anlaşılır, etkili ipuçları verme, yakınlık arama ve teması sürdürme davranışı, işlevsel bir güvenli üs ilişkisinin belirleyici özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Yabancı Ortamda, kucağa alınmak için anneye yaklaşmak yerine mızıldanıp yakınlaşma girişimini tamamlayamama ve anneye fiziksel temas kurarak kendini rahatlatamama güvensiz bağlanmanın önde gelen işaretleridir. Bu madde Yabancı Ortam için çok önemli olduğundan sınıflandırma setinde yer almaktadır. Bu davranış ev gözlemlerinde nadiren görülmektedir. Yabancı Ortam'a ait birkaç videoda bu davranışı görmek gözlemciler için yararlı olabilir.

35. Çocuk annesinden bağımsızdır. Kendi başına oynamayı tercih eder, oynamak istediğinde annesinden kolaylıkla ayrılır.

Orta: İzin verilmiyorsa veya oynamak için yeterli alan yoksa.

Düşük: Anneye veya ona yakın oynamayı tercih eder.

Açıklama: Bu madde bağımsızlık ve bağımlılık özelliklerine karşılıktır. Hem kuramsal hem de görgül olarak bunlar, özellikle 24. aydan sonra bağlanma güvenliğiyle ilişkisizdir. Çocuk annenin yeri ve ne yaptığı konusunda tetikte ve hoşnutsa bağımsızlık güvenli olmama

anlamına gelmez. Benzer şekilde, çocuk rahat ve gerçekten meşgulse anneye yakın veya onunla oynamayı tercih etmesi, annenin ulaşılabilirliği ve duyarlılığı konusunda güvensiz olduğu anlamına gelmez. Eğer çocuk anneye yakın oynamayı tercih ederse çocuğun rahat veya huzursuz olmasına bakmaksızın bu maddeyi düşük değerlendirin. Olumlu veya olumsuz duygu durumunun bağlanma güvenliğiyle ilgili doğurgularını kapsayan başka BDSS maddeleri vardır.

36. Çocuk keşifleri için anneyi üs olarak kullandığını açıkça gösteren bir örüntü sergiler. Oynamak için uzaklaşır, geri döner veya annenin yanında oynar, tekrar uzaklaşır ve bu böyle sürer.

Düşük: Her zaman annenin yakınındadır veya annesi çağırmadığı/almadığı sürece hep uzaktadır.

Açıklama: “Attachment and Loss”ta Bowlby, oyun-temas-oyun döngülerinin bağlanma kontrol sistemine ait bir işlem olduğunu öne sürmüştür. Dolayısıyla, güvenli üs döngüleri bağlanmanın varlığı için bir ölçüttür. Bu madde, güven temelli bir örüntünün niteliğini değil yalnız varlığını değerlendirmektedir. Bu davranışa ev ortamına nazaran çocuğa yabancı olan ortamlarda rastlamak biraz daha kolaydır.

Yabancı Ortamda oyun-temas-oyun döngüleri 2-3 dakikada ortaya çıkmaktadır. Gözlemciler tanıdık ortamlarda Yabancı Ortamın aksine bu döngülerin 30 dakikada ortaya çıkmasının daha olası olduğunu akıllarında tutmalıdırlar. Ayrıca, bir oyun-temas-oyun döngüsünün çabuk olması yüksek puanlamayı gerektirmemektedir. Önemli olan davranışın ne kadar sık ya da çabuk ortaya çıktığı değil de ne kadar tipik bir döngü olduğudur.

Anneye dönüşlerin tümü birbiriyle aynı değildir. Temas, etkileşim veya duygusal paylaşımı sağlama adına yapılan dönüşler güvenli üs dönüşleridir. Bir şey yapmak için izin isteme, yiyecek veya yardım alma için ve benzeri dönüşlerin güvenli üs olgusuna uygunluğu pek net değildir. Bu yüzden, bu bir güvenli üs dönüşü müdür yoksa çocuk anneyi bir şeyler veren kişi olarak mı kullanmaktadır diye kendi kendinize sorun.

Belli bir mesafeden etkileşimle sonlanan oyunun da tam yaklaşma içeren oyun-temas-oyun döngülerine denk olduğu akılda tutulmalıdır. Bu davranışı gözlemlemeye çalışırken yaşanan sorunlardan biri, annenin sıklıkla çocuğu yanına çağırması, onun yanında durması veya çocuğu belli aralıklarla kontrol etmesidir. Bu aktiviteler çocuğun oyun-temas-oyun döngülerine “kısa devre” yaptırır ve gözlemi olumsuz etkiler.

Evin büyüklüğü ve yerleşimi de güvenli üs döngülerinin görülmesinde bir faktör olabilir. Tüm bu ince ayrıntılar göz önüne alındığında, bu madde, yalnızca oyun-temas-oyun döngüleri görülmediği için orta düzeyde bir derecelemenin çok altına yerleştirilmemelidir. Düşük sınıflandırma çocuğun tipik olarak güvenli üs davranışı dışında bir şey yapması durumuna temellendirilmelidir. Maddenin de ifade ettiği gibi bu türden davranışlar, annenin aktivitelerine veya nerede olduğuna açık bir ilgisizlik veya annenin yanında kalıp asla ondan ayrılması cesaret edememektir.

37. Çocuk çok hareketlidir. Daima etrafta dolanır. Hareketli oyunları sakın oyunlara tercih eder.

Düşük: Çocuğun hareketlilik düzeyi düşüktür, sakın etkinlikleri tercih eder.

Açıklama: Bu madde mizaç özelliklerinden “hareketlilik düzeyi”ne karşılıktır. Aslında bu bir “dolgu” maddesidir. Ayırdedici geçerlik için kullanılan bir değişken bile değildir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan

vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

38. Çocuk, anneye karşı talepkar ve sabırsızdır. Anne istediğini hemen yapmazsa çocuk ısrar eder ve mızızlanır.

Düşük: Anne hemen tepki vermezse çocuk makul bir süre bekler.

Açıklama: Bowlby ve Ainsworth’ün bağlanma kuramına göre annenin duyarlılığı bağlanmanın gelişiminde kritik bir faktördür. Duyarlılık, bebekten gelen ipuçlarını fark etme eşiğinin düşük olmasını, bebeğin sürmekte olan bir davranışıyla uyumu, fiziksel ve psikolojik ulaşılabilirliği ve bebeğin gereksinim ve taleplerinin kabulünü içerir. Bu madde, annenin geçmişteki müdahale davranışını çocuğun nasıl algıladığını ortaya koyabileceği düşünülerek sınıflandırma setine dahil edilmiştir. Güvenli üs davranışıyla ilişkili olduğu varsayılsa bile bu görgül olarak ortaya konması gereken bir durumdur. Gözlemciler bu ilişki hakkında peşin hüküm vermemelidirler.

39. Çocuk, annesinden uzakta veya oyuncaklarıyla yalnız oynarken genellikle ciddi ve önemli bir iş yapıyormuş gibidir.

Düşük: Çocuk, annesinden uzakta veya oyuncaklarıyla yalnız oynarken genellikle şımarıklık yapar veya güler.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Muhtemelen dikkat, hareketlilik düzeyi ve duygu parametrelerini birlikte içeren bir davranışı yansıtmaktadır. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

40. Çocuk, yeni nesnelere ve oyuncakları çok detaylı inceler. Onları parçalarına ayırmaya veya farklı şekillerde kullanmaya çalışır.

Düşük: Yeni oyuncaklara ve nesnelere ilk bakışı genellikle kısadır (ancak daha sonra yine onlara dönebilir).

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Muhtemelen dikkat, hareketlilik düzeyi ve bilişsel stili bir arada içeren bir davranışı yansıtır. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Bu madde sınıflandırma setine annenin gözlemci olduğu sınıflandırmalarda yaşanabilecek sosyal istenirlik problemiyle başa çıkmak için konmuştur. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirirler. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

41. Anne kendisini takip etmesini istediğinde çocuk denileni yapar (Çocuk açıkça itaatsiz davranmadıkça oyunun bir parçası olan veya şakadan gecikmeleri ve itirazları saymayın).

Düşük: Çocuk annesinin isteğini umursamaz veya itiraz eder.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu madde çocuğun herhangi bir özelliğinden ziyade, annenin çocuğun davranışını değiştirip değiştirmeyeceği konusundaki sezgisi hakkında fikir vermektedir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Annelik davranışı, güvenli üs davranışı, güvenlik ve uyma arasındaki ilişkiler karmaşık ve ilginçtir. Hepsini tek bir ölçme aracı içinde ele almak olanak dışıdır. Gözlemciler davranış üzerinde çok fazla yorum yapmaksızın sadece davranışı gözlemeli ve gördüklerini tanımlamalıdır. Bu madde annelerin sınıflandırma yaptığı durumlarda sosyal istenirliğin sınanması açısından bir değer taşıyabilir, ancak bu durum henüz kesinleşmemiştir.

42. Annesi üzgün olduğunda çocuk bunu fark eder. Kendisi de sessizleşir veya üzülür. Annesini rahatlatmaya çalışır. Ne olduğunu sorar, vs.

Düşük: Annenin üzülüşünü fark etmez, oynamaya devam eder, annesinin bir şeyi yokmuş gibi davranır.

Açıklama: Ainsworth ve diğerleri empatinin güvenli bağlanmayla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Gözlemciler empati ve güvenli bağlanma arasındaki ilişkiyle ilgili peşin hükümde bulunmamalıdır. Sadece gördükleri şeyi tanımlamalı ve empati davranışlarının varlığı veya yokluğunun başka maddelerin puanlamasını etkilemesine izin vermemelidirler. Veri analizi empati ve güvenli bağlanma ilişkili olup olmadığını gösterecektir.

Not: Pratikte bu davranış oldukça nadir görülür. Carolyn Zahn-Waxler ve Mark Cummings’in yaptığı gibi, birkaç gözlem sırasında anneden 2-3 kez üzgünmüş gibi davranmasını istemek faydalı olabilir.

43. Çocuk, anneye yakın durur veya ona sık sık döner. Bu davranışlar annenin nerede olduğunu takip etmek için gerekenden daha sıktır.

Düşük: Annenin nerede olduğunu veya ne yaptığını sıkı sıkıya takip etmez.

Açıklama: Bu madde çocuğun annesinin ulaşılabilirliği ve karşılama davranışına (ihtiyacına cevap vermesine) olan güvenini yansıttığı için sınıflandırma setine dahil edilmiştir. Güvenli bir çocuk, annesinden uzaklaşma ve onun nerede olduğunu ve neler yaptığını uzaktan izlemeye ve belirli aralıklarla ona yaklaşma ve temas kurmada rahattır. Yabancı Ortam’da B4 olarak sınıflandırılan bebekler büyük ölçüde bu maddede tarif edildiği gibi davranırlar. Bu bebekler annenin yakınında veya kucağında oldukları sürece rahattırlar ve güzelce oynarlar. Grup C’deki çocuklar gibi kırgın veya kararsız değildirler; sadece bağımlı görünürler. Gözlemciler bu davranışın diğer güvenli üs davranışlarıyla olan ilişkisi hakkında peşin hükümde bulunmamalıdır.

44. Çocuk annesinin onu tutmasını, sarmasını ve kucaklamasını talep eder ve bunlardan hoşlanır.

Düşük: Bunlar için özellikle istekli değildir. Bunlara katlanır fakat kendiliğinden istemez ve yere bırakılmak için kıvrılır.

Açıklama: Fiziksel teması başlatma ve bundan hoşlanma çocuğun stresli olduğunda temas yoluyla rahatlatılabileceğini gösterir. Madde 11’de (Çocuk annesi açıkça istekte bulunmadan veya çağırmadan da sıklıkla ona sarılır veya sokulur) anlatılan davranış gibi bu da güvenli üs davranışının bir parçasıdır. Hiç temas gözlemezseniz bu maddeyi Küme 5’e koyun. Hiç temas gözlemediğiniz için çocuğun temastan hoşlanmadığı sonucuna varmayın.

Not: Bu madde çocuğun temasın kendisi için temas başlattığı durumları yansıtmaktadır. Diğer taraftan, madde 11 süregelen faaliyetler sırasında rastlantısal olarak ortaya çıkan temas ifade etmektedir (ör., anne ona bir şey yapmayı gösterirken çocuğun kolunu annesine dayaması veya anne okurken çocuğun ona yaslanması). Kısa bir ev ziyareti sırasında bu maddeyi veya Madde 11’i sınıflandıracak kadar davranış örneğiyle karşılaşılabilirsiniz, ama ikisini birden

puanlamaya yetecek kadar davranış göremeyebilirsiniz. İki şekilde de, teması başlatma veya bundan hoşlanma davranışlarının gözlenmesi çocuğun güvenlik puanını yükseltmektedir. Madde 53 ve temas ve rahatlamayla ilgili diğer maddeleri de inceleyin.

45. Çocuk dans etmekten ve müziğe eşlik etmekten hoşlanır.

Düşük: Müziği ne sever ne de sevmez.

Açıklama: Bu madde bir “dolgu” maddesidir. Ayrıca, annelerin sınıflandırma yaptığı durumlarda istenirliği azaltmaya yardımcı olmaktadır. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

46. Çocuk çarpmadan, düşmeden ve sendelemeden etrafta yürür ve koşar.

Düşük: Yaralanmayla sonuçlanmasa bile gün boyu çarpar, düşer veya sendeler.

Açıklama: Bu madde bir “dolgu” maddesidir. “Dolgu” maddelerini doğru puanlamak önemlidir. Güvenli üs kavramıyla ilgisi yokken bağlanmayla bu madde arasında ilgi kurmaya çalışarak puanlamayı zorlaştırmayın. Bu maddeyi çocuğun yaşını göz önüne alarak sınıflandırın. Bu madde nadiren Küme 7’nin üstünde veya Küme 3’ün altında sınıflandırılır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

47. Anne gülümser ve bunun bir eğlence olduğunu hissettirirse, çocuk oyunda yüksek sesleri veya zıplatılıp hoplatılmayı kabul eder ve bunlardan hoşlanır.

Düşük: Anne sesin veya aktivitenin güvenli veya eğlenceli olduğunu belirtse bile çocuk huzursuzlanır.

Açıklama: Bowlby A Secure Base (Güvenli Sığınak) kitabında bağlanma figürünün kişinin kendisinden daha “güçlü ve bilge” olarak algıladığı bir kişi olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak sadece bu yetmez, bağlanma figürü güvenilir biri de olmak zorundadır. Bu madde çocuğun annesinin desteği ve rahatlatmasına duyduğu güven veya itimadı ölçmeyi amaçlamaktadır. Gözlemciler bu davranışın, çocuğun geçmiş etkileşimlerinin bağlanma figürüyle olan karşılıklı etkisi ile çocuğun ne kadar kaygılı veya korkulu olduğunu etkileyen mizaç ve çevre faktörlerinin bir etkileşimini yansıttığını akıllarından çıkarmamalıdır.

48. Eğer isterlerse, çocuk ilk defa karşılaştığı yetişkinlerin sahip olduğu şeyleri tutmasına veya onları paylaşmasına kolaylıkla izin verir.

Düşük: İstendiğinde, çocuk ilk defa karşılaştığı yetişkinlerle kolaylıkla paylaşmaz.

Açıklama: Paylaşım, hem çocuğun ilk defa karşılaştığı yetişkinlere kendiliğinden yaptığı paylaşım girişimlerini hem de paylaşmayı bu yetişkinlerin başlattığı durumda onların isteğine ne derece uyduğunu gösterir. Bu maddeyi sınıflandırmak için çocuktan bir oyuncakını istemek faydalı olabilir.

49. Yeni birileri eve ziyarete geldiğinde çocuk utangaç bir gülümsemeyle annesine koşar.

Orta: Misafirler eve geldiğinde çocuk annesine hiç koşmazsa.

Düşük: Zamanla misafirlere ısınsa bile çocuk başlangıçta kaygıyla veya ağlayarak annesine koşar.

Açıklama: Buradaki önemli nokta, çocuğun yabancılara verdiği tepkinin genellikle olumsuz mu olduğu yoksa ihtiyat ve ilginin karışımından (Bob Marvin bu tepkiye “nazlanma” adını vermiştir) mı oluştuğudur. Ne yüksek ne de düşük bir sınıflandırma güvenli üs ilişkisinde bir probleme işaret eder. Daha olumsuz bir tepkinin mizaç ya da bağlanma güvenliğiyle ilişkisi olup olmadığı görgül bir sorudur. Gözlemciler cevap hakkında peşin hükümde bulunmamalıdır. Bu madde, Madde 34’ten (Çocuk, annesi yanından ayrıldığı için üzüldüğünde, bulunduğu yere oturur ve ağlar. Annesinin arkasından gitmez.) çok farklıdır. Yukarıdaki madde korkulu olmayı ölçerken, Madde 34 çocuğun annesini güvenli bir üs olarak kullanma yeteneğini ölçmektedir.

50. Zamanla onlara ısınsa bile, misafirler geldiğinde çocuğun ilk tepkisi onları görmezden gelmek veya onlardan kaçınmak olur.

Düşük: Başlangıçtaki tepki yaklaşma ve etkileşime girmezdir.

Açıklama: Bu madde annenin ulaşılabilirliğine ve duyarlılığına çocuğun duyduğu güvenden çok, onun mizacı ve öğrenme geçmişiyle ilgilidir. Bu madde çocuğun verdiği ilk tepkiden bahsetmektedir. Anne ya da çocuğun kapıyı açtığı andan itibaren ilgili davranışları yakalamak için tetikte olun. Sıkça görülen bir tepki “naz”dır (örneğin, utangaç bir gülümsemeyle veya annenin eteğinin arkasına saklanarak ziyaretçiye bakmak). Olumlu ilgi ve ilk başta gösterilen ihtiyatın bu şekilde bir karışımını yakalarsanız, bu maddeyi kısmen düşük olarak değerlendirin. Not: Bronson ve Pankey (1977) ilk başta gösterilen ihtiyat ile sürekli sakınma veya korkunun farklı değişkenler olduğunu göstermişlerdir.

51. Çocuk misafirlerle oynarken onların tepesine çıkmaktan hoşlanır.

Orta: Misafirlerle oynamazsa.

Düşük: Misafirlerle oynarken onlarla yakın temas aramaz.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu madde muhtemelen hareketlilik düzeyi ile ilgilidir. İlgi-bakım yaşantısından bağımsız olarak, fiziksel temasa olumlu tepki vermede de kişiye özgü farklar olabilir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Yine de, bu maddeyi doğru puanlamak önemlidir. Eğer çocuk fiziksel teması başlatma konusunda bir eğilim gösteriyor ve temas süresince annesini sosyal referans olarak çok az kullanıyor veya hiç kullanmıyorsa, maddenin güvenli üs kavramıyla bir miktar ilişkisi olabilir. Aynı sonuca işaret eden başka göstergeler de varsa bu sıradışı durum makul karşılanabilir.

“Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdaki sosyal istenirliği azaltabilir.

52. Çocuk küçük nesnelere uğraşmakta veya onları bir araya getirmekte güçlük çeker.

Düşük: Küçük nesnelere, kalem vs. konusunda çok beceriklidir.

Açıklama: Bu madde motor gelişim ile ilgili bir “dolgu” maddesidir. Dolgu maddesi rolünün yanı sıra, olgunlaşmada gecikme durumunda ayırdedici geçerliği sınamada da rol oynayabilir. Anneler gözlemci olarak kullanıldığında, cevap vermede sosyal istenirlik derecesini incelerken faydalı olabilir. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm

maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

53. Annesi onu kaldırıp kucağına aldığında çocuk kollarıyla annesini sarar veya ellerini omuzuna koyar.

Düşük: Kucağa alınmayı kabul eder fakat özellikle yardımcı olmaz veya anneyi kavramaz. Açıklama: Bu durum güvenli üs davranışının bir boyutu olarak ilgi çekicidir. Bu rahat duruş, çocuğun, annenin temas süresince müdahaleci veya kontrolcü olması, çocuk istemesine rağmen teması kesmesi veya çocuğun teması sürdürme davranışlarına tepki vermemesi ile ilgili kaygıları olmadığını gösterir. Ayrıca, çocuğun sıkıntılı olduğu zamanlarda annesiyle fiziksel temasa girerek rahatlatılabileceğine işaret eder (Bu maddenin sınıflandırma setinde yer alması bu yorumu görgül olarak test etmemize olanak sağlar). Bowlby'nin fiziksel teması tamamlayıcı bir davranım olarak yorumlamasına ilişkin açıklama için Madde 88'e bakın.

54. Anne sadece yardım etmeye çalışırken çocuk annesi işini bozacakmış gibi davranır.

Düşük: Anne gerçekten çocuğun işini bozmadıkça çocuk annesinin yardımını hemen kabul eder.

Açıklama: Bu annenin müdahaleci olduğu geçmiş yaşantıların varlığının ve oyun veya keşfetme sırasında annenin bir bilgi kaynağı olarak kullanılmasındaki zorluğun göstergesidir. Sızlanmak, sinirle bir şeye veya bir oyuncuğa vurmak veya arkasını dönmek bununla ilgili davranışlardır. Bu, Madde 79'da genel olarak belirtilen davranışın (Çocuk en ufak şeyde annesine kızar) özel bir halidir. Sınıflandırma setindeki maddeler birbirini tamamlar ve bu da sınıflandırmanın duyarlılığını artırır.

Eğer çocuğun sık sık kızdığını annenin yardım ettiği durumlarda gözlemlerseniz veya aynı davranışı hem annenin yardım ettiği hem de başka durumlarda gözlemlerseniz hem 54. hem de 79. maddeyi yüksek olarak sınıflandırın. Bu bağlanma güvenliği ölçüt sınıflandırmasına dayanan bağlanma güvenliği puanını oldukça düşürecektir. Eğer kızgınlığı sadece annenin yardım ettiği durumlarda gözlemliyorsanız sadece Madde 54'ü yüksek olarak sınıflandırın. Eğer sadece “düşük seviyede” kızgınlık işaretleri gözlemlerseniz, Madde 79'u en azından ortanın biraz üzerinde sınıflandırabilirsiniz. Ölçüt sınıflandırmasında Madde 54 kadar yüksek değerlendirilmediğinden Madde 79 bağlanma güvenliği puanına tek başına fazla etki edemez.

55. Çocuk annesinin birçok davranışını veya işleri nasıl yaptığını onu izleyerek taklit eder.

Düşük: Annesinin davranışlarını bariz bir şekilde taklit etmez.

Açıklama: Bağlanma güvenliği ile önceleri yakınlığın veya “özdeşleşmenin” bir göstergesi olarak kullanılan taklit etme davranışı arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek ilgi çekici olabilir. Ancak bu madde temel olarak bir “dolgu” maddesidir. Bu tür maddeler gereklidir. Setin sınıflandırılmasını kolaylaştırırlar. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir. Waters'a göre bu maddede anlatılan davranış çok sık gözlenmemektedir. Genelde Küme 5'te sınıflandırılır. Setin ileriki revizyonlarında çıkarılması muhtemel bir maddedir.

56. Bir faaliyet zor gibi görüldüğünde çocuk ona ilgisini kaybeder veya çekingenlik gösterir.
Düşük: Zor işleri yapabileceğini düşünür.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Yeterlik motivasyonu veya sürdürme, vazgeçmeme ile ilgili bir mizaç özelliğini yansıtabilir. Maddenin güvenli üs anlamı taşınması amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Setin sınıflandırılmasını kolaylaştırırlar. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirirler. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir. Bu madde, keşfetme ile ilgili diğer maddelerle birlikte yeterlik motivasyonu ölçüt sınıflandırmasında faydalı olabilir.

57. Çocuk korkusuzdur.

Düşük: Çocuk temkinli veya korkuludur.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Olumlu veya olumsuz duygu ile ilgili bir mizaç özelliğini yansıtabilir. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olarak kullanıldığı durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

58. Çocuk eve gelen yetişkinleri büyük ölçüde gözardı eder. Kendi oyunlarını/faaliyetlerini daha ilginç bulur.

Düşük: Başlangıçta biraz çekingen davranırsa bile misafirleri oldukça ilgi çekici bulur.

Açıklama: Bu, kişilik özelliği olarak sosyalliği ölçmeyi hedefleyen bir “dolgu” maddesidir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Eğer bu madde bağlanma güvenliği puanı ile anlamlı ilişki gösterseydi, uzmanlar bu maddeyi ileriki bağlanma güvenliği ölçüt sınıflandırmalarında daha yüksek olarak sınıflandırmayı isteyebilirlerdi. Bu, gözlemcinin maddeyi farklı olarak kullanması anlamına gelmez. Gözlemcilerin genel bir değerlendirme yapması ve sınıflandırmayı bu değerlendirmeye dayanarak gerçekleştirmesi hiçbir zaman uygun değildir. Gözlemcilerin görevi çocuğun davranışlarını tanımlamaktır. Gözlemcinin sınıflandırma sonucunda hangi olgular ile ilgili bir puanlama yapılacağını bilmesine bile gerek yoktur.

59. Çocuk bir faaliyeti veya bir oyuncakla oynamayı bitirdiğinde faaliyetler arasında annesine dönmeksizin genellikle yapacak başka bir şey bulur.

Düşük: Çocuk bir faaliyeti veya bir oyuncakla oynamayı bitirdiğinde oyun oynamak, duygusal destek veya yapacak yeni bir şey bulması için annesine geri döner.

Açıklama: Bağlanma figürü keşfetme ve öğrenmeyi bilgi, yardım, teşvik ve uyarım sağlayarak destekler. Ross Parke bunu “donatım” (vericilik) olarak adlandırmaktadır. Bu madde çocuğun anneyi keşif için güvenli üs olarak ne kadar etkin kullandığıyla ilgilidir. Güvenli üs ilişkisinde hem anne hem de çocuk aktif rol üstlenir. Anne çocuğun hareketlerini takip eder; temas, yardım ve etkileşim sağlar; güven verip rahatlatır ve çocuğun yapacağı veya inceleyeceği ilginç şeyler gösterir. Çocuğun rolü ise annenin nerede olduğunu ve faaliyetlerini takip etmek ve donatım gerektiğinde aktif olarak anneye başvurmaktır.

Annenin çok aktif olduğu ve donatımda bütün inisiyatifi aldığı ilişkilerle çocuğun da aktif rol üstlendiği ilişkileri birbirinden ayırmak önemlidir. Çok yapılan bir hata birçok donatım etkileşimi gözlemlendiği için maddeyi düşük sınıflandırmaktır. Eğer çocuk anneyi bir kaynak olarak etkin şekilde kullanıyorsa maddeyi düşük sınıflandırın. Eğer anne çocuğa güvenli üs talep etme fırsatı vermeyecek kadar aktifse maddeyi puanlayamazsınız. Bu durumda maddeyi Küme 5’te sınıflandırın. Maddeyi doğru puanlayabilmek için gözlemci davranışı aramayı bilmeli, davranışın ortaya çıkacağı durumlara karşı uyanık olmalı ve birden fazla örnek davranışı gözlemlemelidir.

60. Annesi ona “tamam” veya “bir şey olmaz” gibi sözlerle güven verdiğinde çocuk, başlangıçta onu korkutan veya tedirgin eden şeylere yaklaşır veya onlarla oynar.

Orta: Hiç tedirgin olmazsa veya korkmazsa.

Düşük: Çocuk annesinin yatıştırılmalarına/telkinlerine inanmaz.

Açıklama: Bowlby A Secure Base (Güvenli Sığınak) kitabında bağlanma figürünün kişinin kendisinden daha “güçlü ve bilge” olarak algıladığı bir kişi olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak sadece bunlar yetmez, bağlanma figürü güvenilir biri de olmak durumundadır. Bu madde çocuğun annesinin desteği ve rahatlatmasına duyduğu güven ve itimadı ölçmeyi amaçlamaktadır. Gözlemciler bu davranışın, çocuğun geçmiş etkileşimlerinin bağlanma figürüyle olan karşılıklı etkisi ile çocuğun ne kadar kaygılı veya korkulu olduğunu etkileyen mizaç ve çevre faktörlerinin bir etkileşimini yansıttığını akıllarından çıkarmamalıdır.

61. Anneye sertçe oynar. Fiziksel oyunlar sırasında anneye vurur, onu tırmalar veya ısırır (annenin canını yakma amacı gütmese bile).

Orta: Oynadıkları oyunlar hiçbir zaman fiziksel değilse.

Düşük: Fiziksel oyunları anneyi incitmeden oynar.

Açıklama: Bu madde anneler gözlemci olarak kullanıldığında ortaya çıkabilecek sosyal istenirlik eğilimi ile başa çıkabilmek için sete konmuştur. Yine de, bazı bağlanma araştırmacıları bu davranışı altta yatan ilişki problemlerinin bir işareti olarak yorumlamaktadır. Diğer araştırmacılar bu davranışı mizaçla ilgili görmektedir. Bu davranışın güvenli üs açısından uygunluğu hakkında peşin hüküm vermeyin. Ayrıca bu madde, diğer maddelerin nasıl sınıflandırılacağını etkilememelidir. Gözlemciler bu davranışı ziyaretleri sırasında nadiren görür. Bu davranış, anneye sorularak çok iyi ölçülebilecek bir davranış da değildir ve sınıflandırmada nadiren ortadan uzakta bir yerde yer alır.

62. Çocuk mutlu bir ruh halinde ise bütün gün mutlu kalır.

Düşük: Mutluluk hali çok değişkendir.

Açıklama: Bu madde olumsuz duygu için yüksek eşik veya olumlu duyguya eğilim olarak yorumlanabilecek bir mizaç özelliğine ilişkindir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. Bu maddenin sete dahil edilmesinin temel nedeni bağlanma güvenliği ile olumlu duygu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmalar tutarlı olarak bağlanma güvenliğinin olumlu duygu ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bunun bir açıklaması anne duyarlılığının uyumlu etkileşimle ilişkili olmasıdır. Diğer bir olasılık ise olumlu duygunun, bağlanma güvenliği olarak yorumlanmasıdır.

63. Kendi başına bir şeyi denemeden önce, çocuk ona yardımcı olacak birini arar.

Düşük: Kendinden emindir. Yardım aramadan önce kendisi dener.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Madde, bağımsızlık veya yeterlikle ilişkili davranışlara işaret eder. Güvenli üs kavramıyla bir ima amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı,

değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olduğu durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

64. Çocuk annesiyle oyun oynarken onun üstüne tırmanmaktan ve sarmaş dolaş olmaktan hoşlanır.

Düşük: Oynarken annesiyle çok yakın temasta bulunmak istemez.

Açıklama: Bu madde, çocuğun yakın fiziksel temastan hoşlandığını gösteren işaretlere odaklanmaktadır. Yakın fiziksel temastan hoşlanan bir çocuğun sıkıntılı olduğunda bu tür temas yoluyla rahatlatılıp sakinleştirilebileceği varsayılmaktadır. Çok aktif bir çocuğun anne kucağında sarılarak rahatladığı veya dinlendiği pek gözlenmez. Fakat yetişkinle alt alta üst üste boğuşan bir çocuğun yakın fiziksel temastan hoşlandığı sonucu çıkarılabilir. Temas içeren bütün oyunlar çocuğun yakın fiziksel temastan hoşlandığını göstermez. Örneğin, kovalamaca sonunda anneye sarılma veya dayanma, anne otururken şaka veya oyun yollu annenin üstüne tırmanma, anneye doğru koşma ve bacaklarına yapışma/eteğine yüzünü gömme gibi davranışlara dikkat edin. Ayrıca çocuğun yakın fiziksel temastan hoşlandığının kanıtı olarak uzun süreli temas içeren oyunları sayın. Eğer bu tür oyunlar hiç yoksa, maddeyi Küme 5’te sınıflandırın. Eğer aktif (fiziksel) oyun fazlaca var fakat temas sadece tesadüfi ise maddeyi daha düşük sınıflandırın.

65. Annesi onu bir faaliyetten başka bir faaliyete yönlendirdiğinde çocuğun hemen keyfi kaçar, huzursuzlanır (yeni faaliyet/oyun çocuğun çoğunlukla hoşlandığı bir şey olsa bile).

Düşük: Anne yeni bir faaliyete yönlendirdiğinde çocuk kolayca yeni şeye geçer.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Bu maddenin bahsettiği davranış muhtemelen mizaç özellikleri ile annenin geçmişteki müdahaleci davranışlarının bir etkileşimini yansıtmaktadır. Yine de, güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalınırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olduğu durumlarda sosyal istenirliği azaltabilir.

66. Çocuk ona arkadaşça davranan yetişkin misafirlere kolayca ısınır.

Düşük: Yeni kişilere kolayca ısınmaz.

Açıklama: Bazı bağlanma araştırmacıları bağlanma güvenliğinin empatiden duygusal açıklığa kadar bir dizi olumlu duygusal tepkiyle ilişkili olduğunu öngörmüşlerdir. Sınıflandırma setine bu hipotezi sınamak için bazı maddeler konmuştur. Gözlemciler bu davranışın güvenli üs davranışı ve bağlanma güvenliği ile ilişkisi hakkında peşin hüküm vermekten kaçınmalıdırlar. Bağlanma kuramını “Tüm iyi şeyler bir arada olur” hipotezine indirgememek çok önemlidir. Bağlanma ile duygu ve olumlu duygulanımın farklı boyutları arasındaki ilişki görgül bir konu olarak düşünülmelidir.

67. Eve misafir geldiğinde çocuk onlardan kendisine çok ilgi göstermelerini ister.

Düşük: Misafirlerden özellikle bir ilgi beklemez.

Açıklama: Bu madde sınıflandırma setine güvenli üs davranışını değil sosyalliği ölçmek için eklenmiştir. Eğer çocuk kendi faaliyetleriyle meşgulse veya gözlemciye karşı kayıtsızsa

maddeyi düşük sınıflandırın. Eğer çocuk anne ile meşgulse veya ziyaret boyunca gözlemcinin farkındaysa maddeyi Küme 5'te sınıflandırın. Eğer çocuk etkileşime girmek isterse gözlemci buna cevap vermeli ancak çocuğun zamanını tekeli altına almamalıdır. Böyle bir gözlemci, 3 yaşından büyük çoğu çocuğun dikkatini dağıtabilir. Bunun bağlanma güvenliği ile bir ilgisi yoktur ve güvenli üs davranışını gözlemeleme şansını azaltır.

Not: Sınıflandırma setinin maddelerine çok aşına olunmadığı ve alanda uygulama yapılmadığı sürece puanlanabilir davranışı gözden kaçırmak kolaydır. Sadece oyun oynamak için oyuna katılmak tecrübesiz bir gözlemcinin çok şey kaçırdığının ve bu yüzden ziyaretleri sıkıcı bulduğunun göstergesidir.

68. Genelde çocuk anneden daha hareketli bir yapıdadır.

Düşük: Çocuk anneden daha az hareketli bir yapıdadır.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir. Güvenli üs kavramıyla ilgili bir ima amaçlanmamıştır. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olduğu durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

69. Çocuk annesinden nadiren yardım ister.

Orta: Çocuk yardım istemek için çok küçükse.

Düşük: Sıklıkla annesinden yardım ister.

Açıklama: Bu madde sete bağımsız olmayı ölçmek için değil güvenli üs davranışındaki bir sorunu ölçmek için eklenmiştir. Anneyi bir bilgi kaynağı olarak kullanmak güvenli üs davranışının bir boyutudur. Anneden yardım istemek annenin ulaşılabilirliği ve karşılık verebileceğine duyulan güveni gösterir. Annenin onu umursamayacağı veya müdahaleci davranacağı beklentisi içindeki bir çocuk nadiren annesine yaklaşır ondan yardım ister. Eğer çocuk annesinden rahatlıkla yardım istiyor gibi gözüküyorsa maddeyi düşük sınıflandırın. Çocuk annesine bağımlı olduğu için maddeyi düşük sınıflandırmayın.

70. Annesi odaya girdiğinde çocuk onu hemen kocaman bir gülümsemeyle karşılar (Ona bir oyuncak gösterir, dikkatini çekmek için hareketler yapar veya “anne geldi”, “merhaba anne”, “anne”, vb. der).

Düşük: Annesi başlatmadıkça çocuk annesini selamlamaz, annesini karşılama davranışı göstermez.

Açıklama: Bazı bağlanma araştırmacıları bağlanma güvenliğinin empatiden duygusal açıklığa kadar bir dizi olumlu duygusal tepkiyle ilişkili olduğunu öngörmüşlerdir. Sınıflandırma setine bu hipotezi sınamak için bazı maddeler konmuştur. Gözlemciler bu davranışın güvenli üs davranışı ve bağlanma güvenliği ile ilişkisi hakkında peşin hüküm vermekten kaçınılmadırlar. Bağlanma kuramını “Tüm iyi şeyler bir arada olur” hipotezine indirgememek çok önemlidir. Bağlanma ile duygu ve olumlu duygulanımın farklı boyutları arasındaki ilişki görgül bir konu olarak ele alınmalıdır.

71. Korktuğunda veya huzursuzlandığında annesi onu kucağına alırsa çocuk ağlamayı keser veya çabucak yatıştır.

Düşük: Kolaylıkla yatıştırılmaz.

Açıklama: Güvenli üs olgusu hem sıradan hem de acil durumlarda işlevseldir. Acil bir durumda fiziksel yakınlık arama ve teması koruma davranışları keşif davranışlarından önce

gelir. Bowlby, bire bir fiziksel teması, stresi azaltabilecek çok güçlü bir uyaran olarak tanımlamıştır. Yabancı Ortam uygulamalarında karşılaşılan fiziksel yakınlık arama ancak bu yakınlıkla rahatlatılmama paradoksu güvensiz-direnen bağlanmanın işaretidir. Bu madde, acil durumlardaki güvenli üs davranışının bir unsuru olan fiziksel temasın etkililiğini anlamayı amaçlamaktadır.

Şayet çocuğun canını acıtacak, onu ağlatacak bir şey olmazsa bu davranış ev ölçümlerinde genellikle görülmez. Annesi istediği bir şeyi vermediği zaman çocuk sıklıkla ağlar; ancak bu tür durumlar da çocuğun fiziksel temasa tepkisini gözlemlemek için çok iyi örnekler değildir; zira anne bu tür durumlarda hem provokatör hem de rahatlatıcı rolündedir.

Çocuğun mizacının da rahatlatma kolaylığını etkileyebileceği unutulmamalıdır. Eğer güvenli bir çocuk mizaç özelliği olarak zor rahatlıyorsa, annesi tepkisiz ve müdahaleci olmadığı müddetçe, fiziksel teması korur ve öfkeli veya temasa direnen davranışlar sergilemez.

72. Eğer misafirler çocuğun yaptığı bir şeye güler veya onaylarsa, çocuk aynı şeyi tekrar tekrar yapar.

Düşük: Misafirlerin tepkisi çocuğu bu şekilde etkilemez.

Açıklama: Bu madde çocuğun gözlemciye tepkilerini vurgulamaktadır. Bu konuda çocuklardaki davranış farklılıkları tutarlı bir mizaç özelliği olarak görülmektedir. Çocuklar arasındaki farklar oldukça dikkat çekicidir. Bu davranışlar ilişkiye çok hevesli olmaktan ilgisiz olmaya veya aktif olarak ilişkiden kaçınmaya kadar değişik düzeylerde gözlemlenebilir. Bu maddede güvenli üs kavramı ile ilgili bir ima hedeflenmemektedir.

73. Çocuğun beraberinde taşıdığı, yatağa götürdüğü veya keyfi kaçtığına sarılabildiği yumuşak bir oyuncuğu (oyuncak ayı, bebek, vb.) veya bir battaniyesi var.

(Eğer çocuk iki yaşının altındaysa biberon veya emziği dahil etmeyin, * bunları sürekli kullanıp kullanmadığını anneye sorun.)

Düşük: Oyuncaklarını veya battaniyesini bu gibi amaçlarla kullanmaz veya bu tür bir oyuncuğu yoktur.

Açıklama: Uzun süredir yumuşak oyuncakların ve yumuşak battaniyelerin bağlanma figürlerinin yerine geçebileceği veya psikolojik boyutta bu figürelere denk olabileceği ileri sürülmektedir. Bu ilginç bir denencedir ve bu madde sözkonusu olgunun gözlemlenmesini amaçlamaktadır. Gözlemci bu konuda yeterli gözlem yapmadan peşin hükümde bulunmamalıdır. Çocuğa, yatağına aldığı veya yanında sürekli taşımaya sevdiği bir oyuncak bebeği, hayvanı veya battaniyesi olup olmadığı sorulursa genellikle faydalı bilgiler elde edilmektedir. Ayrıca bu davranışla ilgili anneye de soru sormak faydalı olacaktır.

74. Annesi çocuğun istediğini hemen yapmadığında, çocuk annesi bu isteğini hiç yerine getirmeyecekmiş gibi davranır.

(Yakınır, sızlanır, kızar, başka faaliyetlere geçer.)

Düşük: Annesi kısa bir süre sonra istediğini yapacakmış gibi makul bir süre bekler.

Açıklama: Bowlby ve Ainsworth'un bağlanma teorisinin en önemli önergesi, anne duyarlılığının bağlanmanın gelişiminde kritik bir faktör olmasıdır. Duyarlık,, bebeğin verdiği işaretleri farketme eşiğinin düşük olması, bebeğin o anki süregelen davranışına destek olma (veya müdahale etme, karışma), fiziksel ve psikolojik ulaşılabilirlik ve bebeğin ihtiyaç ve isteklerini kabul etme boyutlarını içerir. Bu madde, annenin geçmişteki müdahale davranışlarını yansıtacağı düşüncesine dayanılarak sınıflandırma setine eklenmiştir. Güvenli

üs davranışlarıyla ilişkili olduğu düşünülmesine rağmen bu, araştırılması gereken bir konudur. Gözlemci bu ilişkiyle ilgili olarak peşin hüküm vermemelidir.

75. Evde, annesi odanın dışına çıktığında çocuk huzursuzlanır veya ağlar.
(Anneyi takip edebilir veya etmeyebilir.)

Düşük: Annenin gittiğini fark eder, anneyi takip edebilir, ama huzursuzlanmaz.

Açıklama: Güvenli bağlanmanın önde gelen göstergesi, annenin ulaşılabilirliğine ve ihtiyaca yanıt vereceğine dair duyulan güvendir. Şayet annenin davranışı bir şekilde sıradışı değilse, tanıdık ortamlarda birçok bebek ve çocuk annelerinin odayı terketmelerine itiraz etmezler. Gözlemcilerin, çocuğun yüz ifadelerini çok dikkatli takip etmeleri gerekir, zira bu işaretler bazen belli belirsiz veya çok kısa süreli olabilir. Çocuğun gözlemcinin varlığına alıştığı açıkça belli olmadan ortaya çıkan ayrılma tepkilerini yüksek değerlendirmeyin. Sadece tek bir örnek gözlemlediyse yüksek puanlamayın. Davranışın belirgin ve şiddetli olması onun tipik bir davranış olduğunu göstermez. Böyle bir durumda anneye “Çocuğunuz zaman zaman böyle davranır mı?” diye sorun.

76. Seçme şansı olduğunda çocuk, büyükler yerine oyuncaklarla oynar.

Düşük: Oyuncaklar yerine büyüklerle oynar.

Açıklama: Bu madde bir “dolgu” maddesidir. Yetişkin kişilik araştırmalarında çalışılan “İnsan veya Nesne Yönelimli” olma özelliğine işaret etmektedir. Madde, bağlanma ile ilgili olmamakla birlikte doğru puanlanması önemlidir. Çocuğun oyuncaklarla insanlarla birlikte oynadığı durumlarda bunlardan hangisinin araç hangisinin amaç olduğu dikkate alınmalıdır. Örneğin, çocuk oyuncaklarını insanlarla etkileşime girmek için kullanıyorsa (sürekli oyuncaklarını getirip başkalarına vermesi vb. davranışlar) bu maddeyi ortanın biraz üstünde değerlendirebilirsiniz.

“Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olduğu durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

77. Anne çocuktan bir şey yapmasını istediğinde, çocuk annenin ne istediğini kolaylıkla anlar (bu isteğe uyabilir veya uymayabilir).

Orta: Eğer anlayamayacak kadar küçükse.

Düşük: Bazen afallar veya annenin ne istediğini geç anlar.

Açıklama: Bu madde bir “dolgu” maddesidir. Çocuğun bilişsel yeteneği ile ilgilidir ve güvenli üs davranışının herhangi bir yönüyle ilgili değildir. Madde, bağlanma ile ilgili olmamakla birlikte doğru puanlanması önemlidir. “Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olduğu durumlarda gözlemdeki sosyal istenirliği azaltabilir.

78. Çocuk, ebeveynleri ve/veya büyükanne/büyükbabası dışındaki kişiler* tarafından kucağa alınmaktan veya kucaklanmaktan hoşlanır. *yabancılar

Düşük: Böyle bir temasa özel bir ilgisi yok.

Açıklama: Bebekler ve çocuklar sıklıkla eve gelen misafirlerle ilişki kurarlar; ancak bu ilişki misafir tarafından başlatılırsa bebeğin ve çocuğun bunu kabul etme veya bundan keyif alma ihtimali düşüktür. Özellikle 1 yaşından sonra, tanıdık olmayan yetişkinlerle ayırım yapmaksızın fiziksel temastan hoşlanma durumu oldukça nadir görülür. Böyle bir durum, güvenli üs yöneliminin azaldığına işaretler. Özellikle, ziyaretinizin ilk yarısında henüz çocukla çok fazla etkileşim olmadan önce yetişkin tarafından başlatılan temasa dikkat edin. Ziyaretçinin çocuğun elini tutması, çocuktan kucağına oturmasını istemesi veya uygun bir durumda çocuğu kucağına alması bu tür bir gözlem için uygun bir durum olacaktır. Çocuk kucağına alınmayı veya başkasının sarılmasını keyifsiz olduğu için reddediyorsa bu maddeyi düşük değerlendirmeyin. Böyle bir durumda çocuğun anneyi tercih etmesi beklenen bir durumdur. Not: Çocuk erkek ziyaretçilere karşı özellikle daha temkinli davranabilir. Şayet anne çocuğun kadınlara karşı da aynı davranışları gösterdiğini söylemezse, bu maddeyi Küme 8 veya 9'a yerleştirmeyin.

79. Çocuk en ufak şeyde annesine kızar, parlar.

Düşük: Çocuk çok yorgun veya anne çok müdahaleci olmadıkça annesine kızmaz.

Açıklama: Bu madde etkileşimin pürüzsüzlüğü ve annenin duyarlılığı, ulaşılabilirliği ve karşılık vermeye hazır oluşuna duyulan güven ile ilgilidir. Her çocuk, annesinin aşırı duyarsız ve müdahaleci olmasına kızabilir. Eğer kendinizi "Anne bunu kendi istedi" derken buluyorsanız bu maddeyi yüksek değerlendirmeyin. Çocuğun, ortada pek az kışkırtıcı şey varken kızdığı durumları görmeye çalışın. Bu maddeyi doğru puanlayabilmek için, kızgınlığı ortaya çıkaran şartları farkedebilmeniz gerekir. Sadece izlemeniz yetmez, öngörülü olmanız gerekmektedir.

Belirgin bir kızgınlık veya rahatsızlık örneği hiçbir kızgınlık durumunun gözlenmemesine kıyasla puanlamaya daha uygun bir dayanak sağlar. Çocuk çok belirgin bir şekilde sabırlı ve anneye etkileşiminden tutarlı bir şekilde mutlu değil ise maddeyi 3'ten aşağı değerlendirilmeyin. Belirgin bir kanıt yoksa maddeyi Küme 5'e yerleştirin. Bazı çok sevimli çocuklar sizi şaşırtabilir.

80. Bir şey tehditkar veya tehlikeli görüldüğünde çocuk annesinin yüz ifadesini iyi bir bilgi kaynağı olarak kullanır.

Düşük: Annesinin ifadesini kontrol etmeden kararını verir.

Açıklama: Bu davranış Campos & Sternberg (1981) tarafından "sosyal referans alma" olarak tanımlanmıştır. Bu davranış, sınıflandırma setinde güvenli üs olgusunun bir ögesi olarak değerlendirilmektedir. Hem bir nesne veya yapılacak bir davranış ile ilgili olarak hem de annenin olası tepkileri ile ilgili olarak (örneğin; onaylayacak mı onaylamayacak mı?) anneye bakarak ondan bilgi almayı içerir. Eğer anne sürekli çocuğun yakınlarındaysa ve biraz müdahaleci bir tarzı varsa, çocuğun anneye bakması kolaylıkla edimsel kontrol şeklini alabilir. Annenin belirgin bir şekilde yönlendirmediği ve ipucu vermediği örnekleri görmeye çalışın.

Bu durumu değerlendirebilmek için öngörülü olmayı öğrenmeniz gerekmektedir. Sosyal referans alma davranışının gelişmesinden yani çocuk anneye bakmadan önce ortaya çıkan ipuçlarına ve yönlendirme davranışlarına dikkat etme konusunda uyanık olmazsanız, daha sonra bu davranışları hatırlayamazsınız.

81. Çocuk annesine istediği şeyi yaptırabilmek için ağlar.

Düşük: Genelde, gerçekten rahatsız (yorgun, üzgün, korkmuş, vs.) olduğu için ağlar.

Açıklama: Bağlanma teorisyenleri bu davranışın ilgi-bakımın duyarsız, iletişim becerilerinin sınırlı, oyun ve keşifin yarım kesilmiş olması ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ağlamanın

çocuğun ilk ve en hızlı iletişim yolu olup olmadığına ve istediği şeyi almak için çocuğun ağlamayı ne kadar sıklıkla kullandığına dikkat edilmeli. Annenin zamanında tepki vermesini sağlayan tek davranışın ağlama olması farketmez.

Bu davranış literatürde tartışma konusudur. Edimsel Koşullama teorisyenleri annenin ağlamaya yerinde ve zamanında tepki vermesini çocuğun ağlama sıklığının artmasının nedeni olarak görmektedirler. Şüphesiz, ağlama özellikle de 1 yaşından sonra bir miktar edimsel kontrol içerebilir.

Bağlanma teorisyenleri ağlamaya verilen değişken tepkilerin güvenli üs açısından sonuçlarına odaklanmaktadır. Bu tepkilerin akıcı iletişim becerilerinin gelişmesini ve annenin ulaşılabilirliğine ve ihtiyaca yanıt vereceğine dair güvenin gelişmesini engellediğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca, sık sık ağlama çocuğun süregelen oyun ve keşif davranışlarını da bozmaktadır. Duyarsız bir çocuk bakımı, sınırlı iletişim becerileri ve yarıda kesilmiş oyun bir araya geldiğinde güvenli üs ilişkisi zorlaşmaktadır.

82. Çocuk oyun vaktinin çoğunu sadece sevdiği birkaç oyuncak veya faaliyetle geçirir.

Düşük: Farklı farklı oyuncakları inceler ve bunlarla kısa sürelerle oynar.

Açıklama: Bu madde bir “dolgu” maddesidir. Güvenli üs kavramıyla bağlantılandırılması amaçlanmamaktadır. Buna rağmen, maddeyi doğru puanlamak önemlidir. Bu madde nadir olarak 7’den yüksek ve 3’ten düşük olarak puanlanır. Eğer bu maddeyi çok yüksek (veya çok düşük) puanlıyorsanız, çocuğun davranışlarının sadece bir iki oyuncakla (veya birçok oyuncakla) oynama ihtiyacına veya amacına yönelik olarak organize olduğunu belirtiyorsunuzdur. Diğer bir deyişle çocuk kendi tercihini sürdürebilmek için diğer davranışlarını amacı doğrultusunda düzenleyebilmektedir. Her durumda tek bir faaliyete devam etmektedir (veya bir oyuncaktan diğerine, sonra bir diğerine geçmektedir). Her iki durum da sıradışıdır.

“Dolgu” maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. “Dolgu” maddeleri başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olduğu durumlarda gözlemdaki sosyal istenirliği azaltabilir.

83. Çocuk sıkıldığında yapacak bir şeyler bulmak için annesinin yanına gider.

Düşük: Yapacak bir şey ortaya çıkana kadar etrafta dolanır veya bir süre hiçbir şey yapmaz.

Açıklama: Bu, güvenli üs davranışının bir parçasıdır. Bağlanma figürü keşif ve öğrenmeyi çocuk için bilgi kaynağı, yardım ve uyarıcı sağlayarak destekler. Ross Parke bunu “donatı” olarak adlandırmıştır. Bu madde çocuğun annesini ne kadar etkin bir şekilde etrafında keşif yapabileceği bir üs gibi kullandığı ile ilgilidir. Hem anne hem de çocuk güvenli üs ilişkisinin kurulmasında aktif rol oynarlar. Anne çocuğun aktivitelerini takip eder, ona fiziksel temas sağlar, güven verir, yardım eder, onunla etkileşime geçer ve ona yapacağı veya inceleyeceği ilginç şeyler gösterir. Çocuk ise, annesinin nerede olduğunu ve ne yaptığını takip eder ve ihtiyacı olduğunda gerekeni sağlaması için aktif olarak annesine geri döner.

Annenin daha çok aktif olduğu ve gerekeni sağlamak için tüm girişimleri kendisinin yaptığı ilişki tarzını çocuğun da aktif bir rol üstlendiği ilişki tarzından ayırıştırabilmek önemlidir. İlişki içerisinde çok fazla donatı içeren etkileşim olduğu için bu maddenin yüksek değerlendirilmesi oldukça sık yapılan bir hatadır.

Bu maddeyi, sadece çocuk aktif olarak annesini bir kaynak olarak kullanıyorsa yüksek olarak değerlendirin. Eğer çocuk oyununu bitirdikten sonra veya bir faaliyetten sıkıldıktan sonra

tipik olarak amaçsızca ortada dolaşıyorsa maddeyi düşük değerlendirin (Televizyon izlemeyi “amaçsız” bir davranış saymayın. Sadece bir kere amaçsızca ortalıkta dolanma varsa çok düşük değerlendirmeyin. Bunun tipik bir davranış olduğundan emin olun. Eğer anne çok aktifse ve bu yüzden çocuğun güvenli üs davranışını başlatacak çok az fırsatı olmuşsa, madde puanlanamaz. Böyle bir durumda maddeyi Küme 5’e yerleştirin).

84. Çocuk evde temiz ve düzenli olmak için az da olsa çaba harcar.

Düşük: Sürekli üstüne başına veya yerlere bir şeyler döker, sürer.

Açıklama: Bu madde bir “dolgu” maddesidir. Sosyal olarak istenir bir davranış olduğu için sınıflandırma setine eklenmiştir. Bu madde, çocuk ancak çok dağınık veya düzensizse (sakarlıktan veya dikkatsizlikten) 3’ün altında değerlendirilir. Şayet, ziyaret boyunca eşyaları temiz ve düzenli tutma davranışı sıklıkla görülürse 7’nin üzerinde değerlendirilir. Her iki uçtaki değerlendirmeler nadiren görülür. Bu maddeye uygun davranışlar olduğunda kolaylıkla farkedilir.

Bebekler ve çok küçük çocuklar için bu maddeyi Küme 5’e yerleştirin. Bu madde, ılımlı bir üslupla kaleme alınan fakat düşük veya yüksek değerlendirme ile çocuklarla ilgili olarak uç noktaların ifade edildiği maddelere iyi bir örnektir. Maddelerde ılımlı üslup kullanmak sosyal istenirlik eğilimini azaltır.

85. Yeni oyuncaklar ve faaliyetler çocuğu çok çeker.

Düşük: Yeni oyuncaklar onu cezbetmez, bildiği oyuncaklardan veya faaliyetlerden vazgeçirmez.

Açıklama: Bu bir “dolgu” maddesidir ve bilişsel tarz ile ilgilidir. Güvenli üs kavramıyla bağlantılandırılması amaçlanmamıştır. Buna rağmen, maddeyi doğru puanlamak önemlidir. Misafirlerin getirdikleri yeni şeylere (oyuncak olmak zorunda değil) ve önerdikleri yeni faaliyetlere odaklanın. Çocuğun sadece misafire olan tepkisine veya yabancıyla bilindik bir faaliyet içinde ilgilenmesine odaklanmayın. Bunlar sosyallik belirtileridir ve başka maddeler tarafından da vurgulanmaktadır.

Çocuğun tepkisini gözlemleyebilmek için çocuğa önceden bilmediği bir aktivite önermek faydalı olur. Sınıflandırma ve gözlem için anne ve çocuk için bazı kısa aktiviteleri önceden planlamak faydalıdır. Bu eğer anne ile çocuğun daha önceden bilmedikleri bir aktivite ise, çocuğun yeni aktivitelere ilgisini gözlemlemek için iyi bir fırsat olur. Ayrıca çocuğun yeni aktivitelere karşı ilgisini annesine de sorabilirsiniz. Eğer yeni aktivitelere tepkileri gözleme fırsatınız olmazsa maddeyi Küme 5’e yerleştirin.

86. Çocuk annesinin onu taklit etmesini sağlamaya çalışır veya annesi onu kendiliğinden taklit ettiğinde bunu hemen fark eder ve bu çocuğun hoşuna gider.

Düşük: Bu tür taklit davranışlarına özel ilgi göstermez.

Açıklama: Bu davranış pürüzsüz bir etkileşimin, duygu paylaşımının ve muhtemelen sosyal referans alma davranışının birlikte görülmesidir. Bu madde sadece anneye yapılan bir davranışa işaret eder, ziyaretçileri içermez. Tek bir örnek gözlenmesi yüksek puanlamaya sebep değildir. Birkaç örnek ve devam eden taklit davranışları gözlemlemeye veya çocuğun tepkilerinin çok açık olarak olumlu olduğu durumları fark etmeye çalışın. Bu maddeyi çocuğun hiçbir taklit davranışını görmediğiniz zaman düşük değerlendirmeyin. Düşük puan için, annenin taklit davranışlarını çocuğun umursamadığını gösteren belirgin veya tekrar eden davranışlar gözlemlemeye çalışın. Bu davranış çok nadir gözlemlendiğinden sıklıkla bu madde Küme 5’te değerlendirilir.

87. Anne çocuğun yaptığı bir şeye güler veya onaylarsa, çocuk aynı şeyi tekrar tekrar yapar.

Düşük: Annesinin tepkisi çocuğu bu şekilde etkilemez.

Açıklama: Bu madde mizaç özelliği olarak olumlu duygu eşliğini yansıtan bir maddedir. Bu tür bir mizaç pürüzsüz etkileşimi kolaylaştırır ve bu da çocuğun güvenli üs ilişkisini (eğer annesi işbirliği yaparsa) oluşturma ihtimalini artırır. Ayrıca bu davranış birçok durumda, pürüzsüz iletişim ve duygusal paylaşım ile ilişkilidir. Mizaçla ilişkili bir maddenin toplam güven puanına eklenmesi yanlış değildir. Ölçüt sınıflandırması puanları birçok maddeye dayanmaktadır. Başka maddelerle ilgili bilgi alınmasını kolaylaştıran her madde çok etkilidir. Eğer tüm güvenli üs maddeleri yüksek değerlendirilmişse bu madde genel güvenlik puanlaması üzerinde değişiklik yaratabilir. Ancak yalnız başına yüksek bir güvenlik puanı oluşturamaz.

88. Bir şey huzurunu kaçırdığında çocuk olduğu yerde durur ve ağlar.

Düşük: Ağladığında annesinin yanına gider. Annesinin onun yanına gelmesini beklemez.

Açıklama: Bu davranış, Yabancı Ortam'da "pasif" davranış olarak puanlanan fiziksel teması direnç davranışına benzemektedir. Her iki tarafın da güvenli üs ilişkisinde aktif rolleri vardır. Dolayısıyla, bütün sorumluluk yetişkin tarafa bırakıldıysa bunu dikkate alın. Anne duyarsız veya tepkisiz olduğu için çocuğun yaşadığı öfke patlamalarından ziyade çocuğa bir şey olduğu zamanki tepkilerine ağırlık verin. Bu madde zaman zaman gözlemlenen bir durum içerdiği için sınıflandırma setine dahil edilmiştir. Gözlemci salt bu davranışın gözlemlenmesi ile puan vermelidir. Tanımlayın ama teşhis koymayın (çıkarsama yapmayın).

Elbetteki Bowlby, bebeklerin sıkıntıda oldukları zamanlarda ne yapmaları gerektiğine ve nasıl bir güvenli üs davranışı sergilemeleri gerektiğine dair güçlü tanımlamalar yapmıştır. Bebeğin davranışı kısıtlanmadıkça veya fiziksel bir özürü olmadıkça, fiziksel yakınlığın aranmadığı stresli bir durum Bowlby'nin doğru ve düzgün çalışan bağlanma kontrol sistemi tanımı ile tutarsızdır (Problemin kontrol sisteminin kendisinden gelen bir aksaklıktan mı yoksa sistemin pürüzsüz işleyişini bozan bir tür duyuş-temelli etkiden mi kaynaklandığı belirtilmemiştir). Bowlby'e göre bağlanma davranışları "Türe Özgü Davranış Kontrol Sistemi" ile kontrol edilmektedir. Bebek sıkıntılı olduğunda bu kontrol sistemi aktive olmaktadır. Böyle bir durumda oyun ve keşif davranışları azalır. Bebek bağlanma figürüne yönelir ve fiziksel yakınlık arar. Bağlanma figürüne yaklaşır ve tamamen rahatlayana kadar vücut vücuda bir temas arar. Vücut vücuda sıkı temas, sıkıntının ortadan kalkması için yapılması gereken gerçek (doyurucu) davranış olarak görülebilir.

Öğrenme teorisyenleri belli bir davranışın belli durumlarda olması gerektiği fikrine şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Ancak Bowlby'nin güçlü normatif yaklaşımı bağlanma teorisine iyi hizmet etmektedir. Sadece böyle bir yaklaşım, Yabancı Ortam'daki kaçınma ve direnmenin duyarsız bakım ve bebeklik sonrası bağlanma problemleri ile ilişkili olduğunu anlamak için temel oluşturabilir.

89. Bir şeyle oynarken çocuğun yüz ifadeleri güçlü ve anlaşılır.

Düşük: Yüz ifadeleri kolaylıkla anlaşılır değil.

Açıklama: Bu madde olumlu duygu ve ilgiyi belirten yüz ifadeleri ile ilgilidir. Sızlanma, yakınma ve ağlama ile ilgili yüz ifadelerini belirtmemektedir. Bu madde bir "dolgu" maddesidir. Güvenli üs kavramıyla bağlantılandırılması amaçlanmamıştır. Yine de, maddeyi doğru puanlamak önemlidir.

"Dolgu" maddeleri gereklidir. Sınıflandırma setindeki tüm maddeler anneyi güvenli üs olarak kullanmakla ilgili olsaydı, değerlendirme yapmak çok zor olurdu; çocuk oldukça güvenli bağlandığı halde bazı maddelere düşük puan vermek zorunda kalırdı. "Dolgu" maddeleri

başka amaçlara da hizmet edebilmektedir. Örneğin, bu maddeler sınıflandırma setinin bağlanma güvenliği üzerindeki vurgusunu daha az hissedilir hale getirir. Bu da, annelerin gözlemci olduğu durumlarda gözlemdaki sosyal istenirliği azaltabilir.

Not: Sınıflandırma seti maddelerine çok aşına olmadıkça veya alanda bu yöntemi kullanmadıkça puan verilebilecek bir davranışı gözden kaçırmak kolaydır. Maddelerde belirtilen bir davranışı çocukta gözlemlemek için değil oyun için oynanması, deneyimsiz bir gözlemcinin pek çok davranışı kaçırdığının ve ziyareti sıkıcı bulduğunun bir işaretidir.

90. Anne çok uzağa giderse çocuk onu takip eder ve oyununa annenin gittiği yerde devam eder (Çağırılması veya oraya götürülmesi şart değil; oyun oynamayı bırakmaz veya huzursuzlanmaz).

Orta: Eğer çocuğun uzağa gitmesine izin verilmez veya gidecek yer yoksa.

Düşük: Çocuk oyununa devam edebilir veya etmeyebilir; ancak anne gidince konumunu değiştirmez.

Açıklama: Bu madde, çocuğun güvenli üs ilişkisindeki etkin rolünü temsil etmektedir. Çocuğun, annesinin ne yaptığını izleme ve ulaşılır olmasını sağlama konusundaki aktif çabalarıyla oyununu uyum içinde yürütebildiğini gösterir. Bu davranış olumsuz bir anlam (ör., yapışma veya bağımlılık) içermemektedir. Çocuk annenin yanına giderken keyfi kaçmaz. Bu davranış, annenin yakınında oynamayı (mizacı veya durumun gerekleri nedeniyle) tercih eden bir çocuğun yetkin güvenli üs davranışıdır. Bu davranış en çok, çocuğun yabancı olduğu ortamlarda veya çocuk ziyaretçiye karşı temkinli yaklaşırsa görülür. Evde bunun belirgin örneklerini görürseniz, maddeyi uygun şekilde sınıflandırın. Waters, oyunun taşınabilir olmadığı ve çocuğun annesinin uzaklaşmasına karşı koyduğu birkaç durumda maddeyi yüksek sınıflandırdıklarını ifade etmektedir. Bu durumlarda, anne uzaklaştığı halde, çocuğun aynı yerde oyununa devam etmesine izin vermeye isteklidir. Gözlemler evin içi ve çevresiyle sınırlıysa, anneyi takip etme veya oyununu onun olduğu yere taşıma davranışının yokluğuna çok fazla ağırlık vermeyin.

Ek 8. Veri Toplama Yönergesi (İlkokul Örnekleme)

Çalışmayı Tanıtma ve Dilekçe Dağıtma

(Çalışmayı mutlaka her sınıfa teker teker girip biz anlatalım.)

Merhaba arkadaşlar, ben X öğretmeniniz. Ankara'daki Orta Doğu Teknik Üniversitesinden geliyorum. Sizinle bu hafta içinde bir anket çalışması yapacağız. Bu çalışmada kağıt kalem kullanarak bazı sorulara cevap vereceksiniz. Ama bu çalışmayı yapabilmek için anne-babalarınızın izni gerekiyor. Onun için şimdi size bir dilekçe dağıtacağım. Bu dilekçeyi anne ve babanız imzalayacak ve siz de yarın dilekçeyi öğretmeninize teslim edeceksiniz. Şimdi dilekçeleri dağıtıyorum.

Notlar:

Anket uygulamasından önce müdür yardımcısı veya rehber öğretmenden sınıf listelerini temin edin ve birer fotokopisini alın.

Her bir sınıf listesine, anne-babalarının uygulamaya katılmasına izin verdiği çocukları **uygulamadan önce** işaretleyin.

Uygulamaya örnek kartonları, hediye kupa ve kalemleri, bir adet tükenmez kalem ve sınıf listelerini götürmeyi unutmayın.

Anket Uygulama

(Başlamadan önce)

Tahtaya dilekçenin (beyaz kağıt) ve anne-baba anketlerinin teslim edileceği tarih yazılacak.

Merhaba arkadaşlar, ben X öğretmeniniz. Bu da X öğretmeniniz. (Yanınızda başka kişi varsa). Bugün sizinle bir anket uygulaması yapacağız, yani size dağıtacağımız bazı sorulara cevap vereceksiniz. Şimdi anne-babalarınızın bu çalışmaya katılmasına izin veren arkadaşları teker teker isimleri ile çağırıp, anketlerini vereceğiz. Biz zarfınızı açın diyene kadar kimse zarfı açmayacak.

Zarflar dağıtılırken adı okunan öğrencinin aldığı anketin numarası sınıf listesine kaydedilecek.

(Zarflar dağıtılınca)

Şimdi size dağıttığım zarfın içinden kalın, üstünde adam olan anketi çıkarın. Sıranızın üstüne koyun. Bu zarfta da iki küçük zarf ve beyaz bir kağıt var (Tek tek çıkarıp gösterin; “Siz çıkarmıyorsunuz” diye ikaz edin). Şu gördüğünüz beyaz kağıdı yarın öğretmeninize getireceksiniz. Bu gördüğünüz zarflar anne ve babalarınız için hazırlanmış anketler. Üzerinde anne anketi yazan annenize, baba anketi babanıza vereceksiniz. Anne ve babanızın bu anketleri birbirleriyle konuşmadan ayrı ayrı doldurması gerekiyor. Bundan siz sorumlusunuz. Yani anne babalarınızın birbirinden kopya çekmesini engelleyeceksiniz, onları bu konuda uyaracaksınız (gülün!). Anne babalarınız bunları doldurup zarfları yapıştırıp size verecek, siz de X tarihinde öğretmeninize getireceksiniz. Şimdi tahtadaki tarihleri ödev defterinize yazın (Herkes yazıncaya kadar bekleyin.)

Şimdi büyük zarfı kaybetmeyeceğiniz bir yere koyun.
Dolduracağınız ankette iki tür soru var. Bunlardan biri şöyle:

(Kerns Açıklama)

Böyle bir soru karşınıza geldiğinde sorunun önce orta kısmını okuyoruz. (Örnek kartonun yanlarını katlayın) Burada iki çocuktan bahsediliyor, sizin yapmanız gereken bu iki çocuktan hangisi size daha çok benziyor ona karar vermek. Şimdi orta kısmı birlikte okuyoruz. (aynen okunacak, kendi cümlelerimizle söylemek yok!)

	Bazı çocuklar boş zamanlarında dışarıda oynamayı tercih ederler	AMA	Bazı çocuklar da televizyon seyretmeyi tercih ederler	
--	---	------------	---	--

Şimdi, kimler boş zamanlarında dışarıda oynamayı **daha çok** seviyor? Tamam, sizler sorunun bu tarafına gideceksiniz ve bu çocuğun size ne kadar benzediğine karar vereceksiniz.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar boş zamanlarında dışarıda oynamayı tercih ederler	
---	---	---	--

Eğer bu çocuk size çok benziyorsa “Bana çok benziyor”un, bu çocuk size biraz benziyorsa “Bana biraz benziyor”un altındaki kutucuğu işaretleyeceksiniz.

Şimdi, kimler boş zamanlarında televizyon seyretmeyi **daha çok** seviyor? Tamam, sizler de sorunun bu tarafına gideceksiniz ve bu çocuğun size ne kadar benzediğine karar vereceksiniz.

	Bazı çocuklar da televizyon seyretmeyi tercih ederler	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
--	---	---	---

Eğer bu çocuk size çok benziyorsa “Bana çok benziyor”un, bu çocuk size biraz benziyorsa “Bana biraz benziyor”un altındaki kutucuğu işaretleyeceksiniz.

(Örnek kartonun hepsi tekrar açılacak.)

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar boş zamanlarında dışarıda oynamayı tercih ederler	AMA	Bazı çocuklar da televizyon seyretmeyi tercih ederler	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	--	---	---

Bu kısım çok önemli, onun için burayı çok dikkatli dinliyorsunuz. Böyle bir soru ile karşılaştığımızda bu dört seçenekten yalnız bir tanesini işaretleyeceksiniz. Buradaki her iki çocuk da size benziyor olabilir. Yapmanız gereken size **en çok** benzeyeni seçmek ve sadece onun tarafını işaretlemek.

EMBU Açıklama:

Bu da başka bir çeşit soru. Şimdi örnek soruya bakalım. (*Örnek kartonu gösterin, annen akşamları yatmadan önce sana süt içirir mi örneğini ele alın*). Mesela, anneniz size yatmadan önce her akşam süt içiriyorsa “evet, her zaman” seçeneğinin karşısını işaretleyin. Çoğu zaman içiriyorsa “Evet, çoğu zaman” seçeneğini, bazen içiriyorsa “Evet, bazen” seçeneğini işaretleyin. Anneniz size hiçbir zaman yatmadan önce süt içirmiyorsa “Hayır” seçeneğini işaretleyin. Her soru için bu seçeneklerden yalnızca bir tanesini işaretleyeceksiniz.

Çocuklar, bu bir sınav değil, doğru ya da yanlış cevap yok. Soruları dikkatlice okuyun, sonra ilk aklınıza gelen seçeneği işaretleyin.

Sorusu olan hiç ses çıkarmadan el kaldırsın yanınıza gelip sorularınızı cevaplayacağız.

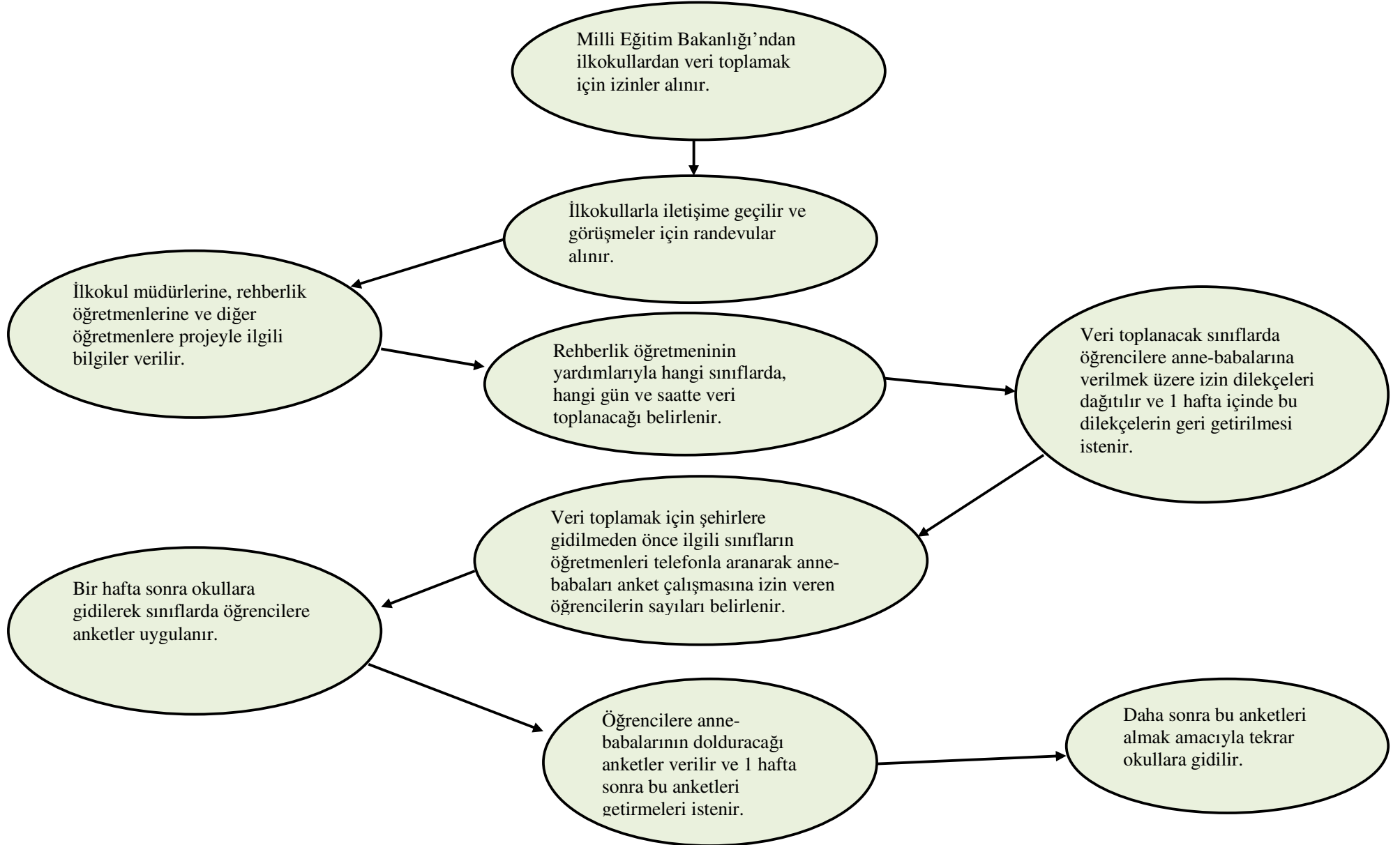
Notlar:

Çocuklar uygulamaya başladığında hemen katılanları daha önce fotokopisini çıkardığımız sınıf listesine tik atarak işaretleyin ve bu listenin başına dilekçenin ve anne-baba anketlerinin çocuklar tarafından teslim edileceği tarihleri not edin. Bu listeyi geri dönüşleri kontrol edebilmesi için hediye kupayla birlikte öğretmene verin.

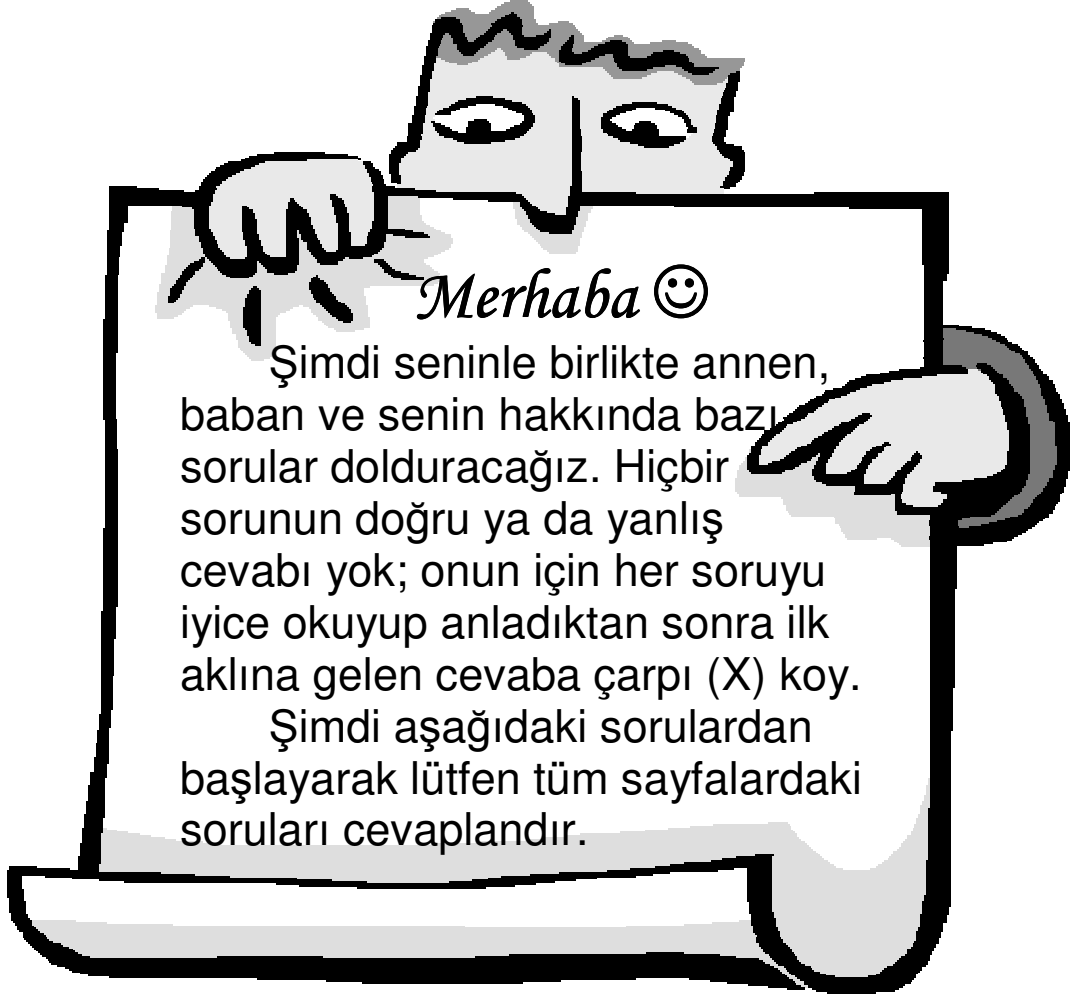
Yardım ettiğiniz ya da aşırı hızlı doldurduğu için attığından şüphelendiğiniz çocukları gizlice liste üzerinde not alın.

Kalemleri uygulamalar bittikten sonra dağıtın ve sınıftaki bütün çocuklara verin!

Ek 9. Veri Toplama Çizelgesi (İlkokul Örneklemi)



Ek 10. Çocuk Bataryası (İlkokul Örnekleme)



Cinsiyetin: Kız Erkek

Okulun:.....

Sınıfın:.....

Doğum Tarihi: gün/ay/19__

Senden küçük ya da büyük kardeşin var mı? Evet (Kaç tane?) Hayır

Annenin eğitim durumu nedir?

Okuma-yazma bilmiyor İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu

Babanın eğitim durumu nedir?

Okuma-yazma bilmiyor İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu

Annem ve Ben

Şimdi sana annenle ilgili bazı sorular soracağız. Her bir cümle için sadece bir tane kutucuğu işaretleyeceksin. (Eğer hem annen hem de üvey annen varsa, birlikte yaşadığın hangisiyse ona göre cevap ver; eğer annen hayatta değilse annen yerine koyduğun kişiyi düşünerek soruları cevaplandır.)

1. Annen kendi başına bir şey yapmandan hoşlanır mı?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

2. Annen senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

3. Annen üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

4. Diyelim ki anneni üzdün. Onu memnun edene kadar seninle konuşmadığı olur mu?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

5. Annen yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni ağır bir şekilde cezalandırır mı?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

6. Yaptığın bir şey yüzünden, annenin "artık seni sevmeyeceğini" söylediği olur mu?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

7. Oynarken annen "Gözümün önünden ayrılma" der mi?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

8. Başına kötü bir şey geldiğinde annen seni rahatlatmaya çalışır mı?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

9. Annenle aynı fikirde olmadığında sana karşı daha az sevecen davranır mı?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

10. Annen sana karşı çok sert davranır mı?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

11. Anneni her üzgün gördüğünde bunun senin suçun olduğunu düşünür müsün?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

12. Annen başka çocukları sana örnek gösterir mi?

- Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

13. Annen sana herkesin içinde kötü sözler söyler mi?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

14. Annen sana kızdığında kendisi de üzülür mü?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

15. Anneni hayal kırıklığına uğrattığında seninle göz göze gelmekten kaçınır mı?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

16. Annen oyuncaklarıyla ne oynayacağına karışır mı?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

17. Annenin durup dururken sana kızgın davrandığı olur mu?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

18. Annenin istemediği gibi bir çocuk olmaktan korkar mısın?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

19. Annen derslerin konusunda seni arkadaşlarıyla karşılaştırır mı?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

20. Annen sana hiçbir işi başaramadığını söyler mi?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

21. Annen terleyip terlemediğini sürekli kontrol eder mi?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

22. Annen sen konuşurken cümlelerini tamamlar mı?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

23. Annen, senin zamanının eğlenceli geçmesine çalışır mı (örneğin; tatile, akrabalara göndererek, sana güzel kitaplar alarak)?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

24. Annen yaptığın bir işi beğenmezse, o işi zorla senden alıp kendi yapar mı?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

25. Annenin sana karşı çok kaba davrandığı olur mu?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

26. Annen sana bebekmişsin gibi davranır mı?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

27. Annen seni arkadaşlarıyla karşılaştırır mı?

Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

28. Sence annen sana çok mu karışır?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

29. Sen bir şey söylemeye çalışırken annen konuyu değiştirir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

30. Annen sana sıcak ve sevecen davranır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

31. Üstün pisenir diye annenin bazı oyunları oynamana izin vermediği olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

32. Yanlış bir şey yapmadığın halde annenin seni cezalandırdığı olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

33. Anneni hayal kırıklığına uğrattığını hisseder misin?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

34. Annen sana kızdığında daha önce yaptığın hataları sürekli söyleyip durur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

35. Annen arkadaşlarının notlarını sana sorar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

36. Annen arkadaşlarının kim olduğuna karışır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

37. Bir işi başardığında annen seninle gurur duyar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

38. Annen diğer çocuklardan daha kötü veya başarısız olduğunu söyler mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

39. Annen ailede yapılan her şeyin senin için yapıldığını söyler mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

40. Annen derslerin konusunda seni kardeşin, ağabeyin/ablan veya akraba çocuklarıyla karşılaştırır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

41. Annen sağlığın konusunda çok endişelenir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

42. Kötü bir şey yaptığında annen sana kızmadan önce nedenini sorar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

43. Ödevlerini yaparken annen sana sen istemediğin halde karıştır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

44. Annen senin bir konudaki düşünce ve kararlarını ısrarla değiştirmeye çalışır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

45. Annenin sana vurduğu veya seni dövdüğü olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

46. Annen senin yaşına uygun davranmadığını sık sık söyler mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

47. Annen arkadaşların içinde en iyi olman için seni zorlar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

48. Annen evin uzağında oynamana izin verir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

49. Annen sana sevgisini kucaklayarak veya sarılarak gösterir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

50. Annen sana sormadan odadaki eşyaların yerini değiştirir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

51. Evde bir şey ters gittiğinde annen hemen seni mi suçlar?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

52. Annenin, sadece istediği bir şeyi yaparsan seni seveceğini söylediği olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

Eğer kardeşin, ağabeyin/ablan varsa lütfen aşağıdaki soruları onları düşünerek yanıtla.
Yoksa, alttaki soruları boş bırak ve bir sonraki sayfaya devam et.

53. Annen kardeşlerini veya ağabeyini/ablanı senden daha çok sever mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

54. Annen onlara ve sana eşit davranır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

Babam ve Ben

Şimdi sana babanla ilgili bazı sorular soracağız. Her bir cümle için sadece bir tane kutucuğu işaretleyeceksin. (Eğer hem baban hem de üvey baban varsa, birlikte yaşadığın hangisiyse ona göre cevap ver; eğer baban hayatta değilse baban yerine koyduğun kişiyi düşünerek soruları cevaplandır.)

1. Baban kendi başına bir şey yapmandan hoşlanır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

2. Baban senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

3. Baban üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

4. Diyelim ki babanı üzdün. Onu memnun edene kadar seninle konuşmadığı olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

5. Baban yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni ağır bir şekilde cezalandırır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

6. Yaptığın bir şey yüzünden, babanın "artık seni sevmeyeceğini" söylediği olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

7. Oynarken baban "Gözümün önünden ayrılma" der mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

8. Başına kötü bir şey geldiğinde baban seni rahatlatmaya çalışır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

9. Babanla aynı fikirde olmadığında sana karşı daha az sevecen davranır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

10. Baban sana karşı çok sert davranır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

11. Babanı her üzgün gördüğünde bunun senin suçun olduğunu düşünür müsün?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

12. Baban başka çocukları sana örnek gösterir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

13. Baban sana herkesin içinde kötü sözler söyler mi?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman
14. Baban sana kızdığında kendisi de üzülür mü?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

15. Babanı hayal kırıklığına uğrattığında seninle göz göze gelmekten kaçınır mı?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

16. Baban oyuncaklarıyla ne oynayacağına karışır mı?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

17. Babanın durup dururken sana kızgın davrandığı olur mu?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

18. Babanın istemediği gibi bir çocuk olmaktan korkar mısın?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

19. Baban derslerin konusunda seni arkadaşlarıyla karşılaştırır mı?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

20. Baban sana hiçbir işi başaramadığını söyler mi?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

21. Baban terleyip terlemediğini sürekli kontrol eder mi?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

22. Baban sen konuşurken cümlelerini tamamlar mı?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

23. Baban, senin zamanının eğlenceli geçmesine çalışır mı (örneğin; tatile, akrabalara göndererek, sana güzel kitaplar alarak)?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

24. Baban yaptığın bir işi beğenmezse, o işi zorla senden alıp kendi yapar mı?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

25. Babanın sana karşı çok kaba davrandığı olur mu?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

26. Baban sana bebekmişsin gibi davranır mı?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

27. Baban seni arkadaşlarıyla karşılaştırır mı?			
<input type="radio"/> Hayır	<input type="radio"/> Evet, bazen	<input type="radio"/> Evet, çoğu zaman	<input type="radio"/> Evet, her zaman

28. Sence baban sana çok mu karışır?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

29. Sen bir şey söylemeye çalışırken baban konuyu değiştirir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

30. Baban sana sıcak ve sevecen davranır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

31. Üstün pislenir diye babanın bazı oyunları oynamana izin vermediği olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

32. Yanlış bir şey yapmadığın halde babanın seni cezalandırdığı olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

33. Babanı hayal kırıklığına uğrattığını hisseder misin?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

34. Baban sana kızdığına daha önce yaptığın hataları sürekli söyleyip durur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

35. Baban arkadaşlarının notlarını sana sorar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

36. Baban arkadaşlarının kim olduğuna karışır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

37. Bir işi başardığında baban seninle gurur duyar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

38. Baban diğer çocuklardan daha kötü veya başarısız olduğunu söyler mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

39. Baban ailede yapılan her şeyin senin için yapıldığını söyler mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

40. Baban derslerin konusunda seni kardeşin, ağabeyin/ablan veya akraba çocuklarıyla karşılaştırır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

41. Baban sağlığın konusunda çok endişelenir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

42. Kötü bir şey yaptığında baban sana kızmadan önce nedenini sorar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

43. Ödevlerini yaparken baban sana sen istemediğin halde karıştır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

44. Baban senin bir konudaki düşünce ve kararlarını ısrarla değiştirmeye çalışır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

45. Babanın sana vurduğu veya seni dövdüğü olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

46. Baban senin yaşına uygun davranmadığını sık sık söyler mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

47. Baban arkadaşların içinde en iyi olman için seni zorlar mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

48. Baban evin uzağında oynamana izin verir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

49. Baban sana sevgisini kucaklayarak veya sarılarak gösterir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

50. Baban sana sormadan odadaki eşyaların yerini değiştirir mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

51. Evde bir şey ters gittiğinde baban hemen seni mi suçlar?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

52. Babanın, sadece istediği bir şeyi yaparsan seni seveceğini söylediği olur mu?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

Eğer kardeşin, ağabeyin/ablan varsa lütfen aşağıdaki soruları onları düşünerek yanıtla.

Yoksa, alttaki soruları boş bırak ve bir sonraki sayfaya devam et.

53. Baban kardeşlerini veya ağabeyini/ablanı senden daha çok sever mi?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

54. Baban onlara ve sana eşit davranır mı?
 Hayır Evet, bazen Evet, çoğu zaman Evet, her zaman

Nasıl Biriyim? - 1

Şimdi sana seninle ve annenle ilgili bazı sorular soracağız. Her bir cümle için sadece bir tane kutucuğu işaretleyeceksin. **Ancak bu anketin biraz farklı bir yolla doldurulması gerekiyor. Aşağıdaki sorularda, “AMA” yazan kutunun hemen sağında ve solunda iki çocuk tanımlanmaktadır. Önce bunları oku ve hangisine daha çok benzediğine karar ver. Sonra da seçtiğin tarafa git. Bu çocuğa çok benziyorsan “Bana çok benziyor” kutucuğunu”, biraz benziyorsan “Bana biraz benziyor” kutucuğunu işaretle.**

1.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirlir.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

2.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar yaptıkları her şeye annelerinin çok karıştığını düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar kendi başlarına bir şeyler yapmalarına annelerinin izin verdiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

3.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar için annelerinin yardım edeceğine inanmak kolaydır.	AMA	Bazı çocuklar için annelerinin yardım edeceğine inanmak zordur.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

4.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerinin onlarla yeterince zaman geçirdiğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onlarla yeterince zaman geçirmediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

5.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerine ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten pek hoşlanmazlar.	AMA	Bazı çocuklar annelerine ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten hoşlanırlar.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

6.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar her şeyde annelerine ihtiyaç duymaz.	AMA	Bazı çocuklar annelerine hemen hemen her şey için ihtiyaç duyar.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

7.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar " Keşke anneme daha yakın olabilseydim " derler.	AMA	Bazı çocuklar annelerine olan yakınlıklarıyla mutludurlar.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

8.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerinin onları gerçekten sevmediğinden endişe duyarlar.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları sevdiğinden emindirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

9.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerinin onları anladığını hissederler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları anlamadığını hissederler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

10.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerinin onları terk etmeyeceğinden gerçekten emindirler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları terk edebileceğinden bazen endişelenirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

11.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında annelerinin yanlarında olamayacağını düşünerek endişelenirler.	AMA	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında annelerinin yanlarında olacağından emindirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

12.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerinin kendilerini dinlemediğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları gerçekten dinlediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

13.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanına giderler.	AMA	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanına pek gitmezler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

14.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar “Keşke annem sorunlarımla daha çok ilgilense” derler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onlara yeterince yardım ettiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

15.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar anneleri etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissederek.	AMA	Bazı çocuklar anneleri etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissetmezler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

Nasıl Biriyim?-2

Şimdi sana seninle ve babanla ilgili bazı sorular soracağız. Her bir cümle için **sadece bir tane kutucuğu işaretleyeceksin. Ancak bu anketin biraz farklı bir yolla doldurulması gerekiyor. Aşağıdaki sorularda, “AMA” yazan kutunun hemen sağında ve solunda iki çocuk tanımlanmaktadır. Önce bunları oku ve hangisine daha çok benzediğine karar ver. Sonra da seçtiğin tarafa git. Bu çocuğa çok benziyorsan “Bana çok benziyor” kutucuğunu”, biraz benziyorsan “Bana biraz benziyor” kutucuğunu işaretle.**

1.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar babalarına kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar babalarına güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirlir.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

2.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar yaptıkları her şeye babalarının çok karıştığını düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar kendi başlarına bir şeyler yapmalarına babalarının izin verdiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

3.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar için babalarının yardım edeceğine inanmak kolaydır.	AMA	Bazı çocuklar için babalarının yardım edeceğine inanmak zordur.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

4.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar babalarının onlarla yeterince zaman geçirdiğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onlarla yeterince zaman geçirmedini düşünürler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

5.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar babalarına ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten pek hoşlanmazlar.	AMA	Bazı çocuklar babalarına ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten hoşlanırlar.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

6.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar her şeyde babalarına ihtiyaç duymaz.	AMA	Bazı çocuklar babalarına hemen hemen her şey için ihtiyaç duyar.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	--	---	---

7.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar "Keşke babama daha yakın olabilseydim" derler.	AMA	Bazı çocuklar babalarına olan yakınlıklarıyla mutludurlar.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

8.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar babalarının onları gerçekten sevmediğinden endişe duyarlar.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları sevdiğinden emindirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

9.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar babalarının onları anladığını hissederler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları anlamadığını hissederler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

10.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar babalarının onları terk etmeyeceğinden gerçekten emindirler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları terk edebileceğinden bazen endişelenirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

11.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında babalarının yanlarında olamayacağını düşünerek endişelenirler.	AMA	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında babalarının yanlarında olacağından emindirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	---	---	---

12.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar babalarının kendilerini dinlemediğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onları gerçekten dinlediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

13.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar üzgün olduklarında babalarının yanına giderler.	AMA	Bazı çocuklar üzgün olduklarında babalarının yanına pek gitmezler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

14.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar " Keşke babam sorunlarımla daha çok ilgilense " derler.	AMA	Bazı çocuklar babalarının onlara yeterince yardım ettiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	------------	---	---	---

15.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar babaları etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissederek .	AMA	Bazı çocuklar babaları etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissetmezler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	---	------------	--	---	---

Nasıl Hissediyorum?

Şimdi sana genel olarak kendini nasıl hissettiğinle ilgili bazı sorular soracağız. Her bir cümle için seni ve duygularını en iyi anlattığını düşündüğün tek bir seçeneği işaretle.

1. Yanlış yapacağım diye endişelenirim.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
2. Ağlayacak gibi olurum.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
3. Kendimi mutsuz hissederim.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
4. Karar vermekte güçlük çekerim.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
5. Sorunlarımla yüz yüze gelmek bana zor gelir.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
6. Çok fazla endişelenirim.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
7. Evde sınırlarım bozulur.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
8. Utangacım.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
9. Sıkıntılıyım.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
10. Aklımdan geçen önemsiz düşünceleri engelleyemem ve bu beni rahatsız eder.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
11. Okul beni endişelendirir.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
12. Ne yapacağıma karar vermekte zorluk çekerim.	<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
13. Kalbimin hızlı hızlı attığını fark ederim.			

<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
14. Nedenini bilmediğim korkularım var.		
<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
15. Annem ve babam için endişelenirim.		
<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
16. Ellerim terler.		
<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
17. Kötü bir şey olacak diye endişelenirim.		
<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
18. Geceleri uykuya dalmakta güçlük çekerim.		
<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
19. Karnımda bir rahatsızlık hissedirim.		
<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık
20. Başkalarının benim hakkımda neler düşündükleri beni endişelendirir.		
<input type="radio"/> Hemen hemen hiç	<input type="radio"/> Bazen	<input type="radio"/> Sık sık

Derslerim Nasıl?

Aşağıda, bazı derslerin hakkında verilen ifadelerin senin için ne kadar doğru olduğunu değerlendirmen gerekiyor. Lütfen aşağıdaki tüm maddeleri belirtilen ders için cevapla. Seni en iyi anlatan tek bir seçenek işaretlemen gerekiyor.

1. Kendimi yaşıtlarımla karşılaştırdığımda Matematikte iyiyim.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

2. Matematik dersinde hep yüksek notlar alırım.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

3. Matematik dersinde başarılı olma umudum yoktur.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

4. Matematik konularını çabucak öğrenirim.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

5. Matematikte şimdiye kadar hep iyi yaptım.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

6. Matematik dersine çalışmak benim için çok kolaydır
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

7. Kendimi yaşıtlarımla karşılaştırdığımda Türkçede iyiyim.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

8. Türkçe dersinde hep yüksek notlar alırım.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

9. Türkçe dersinde başarılı olma umudum yoktur.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

10. Türkçe konularını çabucak öğrenirim.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

11. Türkçede şimdiye kadar hep iyi yaptım.
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

12. Türkçe dersine çalışmak benim için çok kolaydır
 Çok yanlış Yanlış Doğru Çok doğru

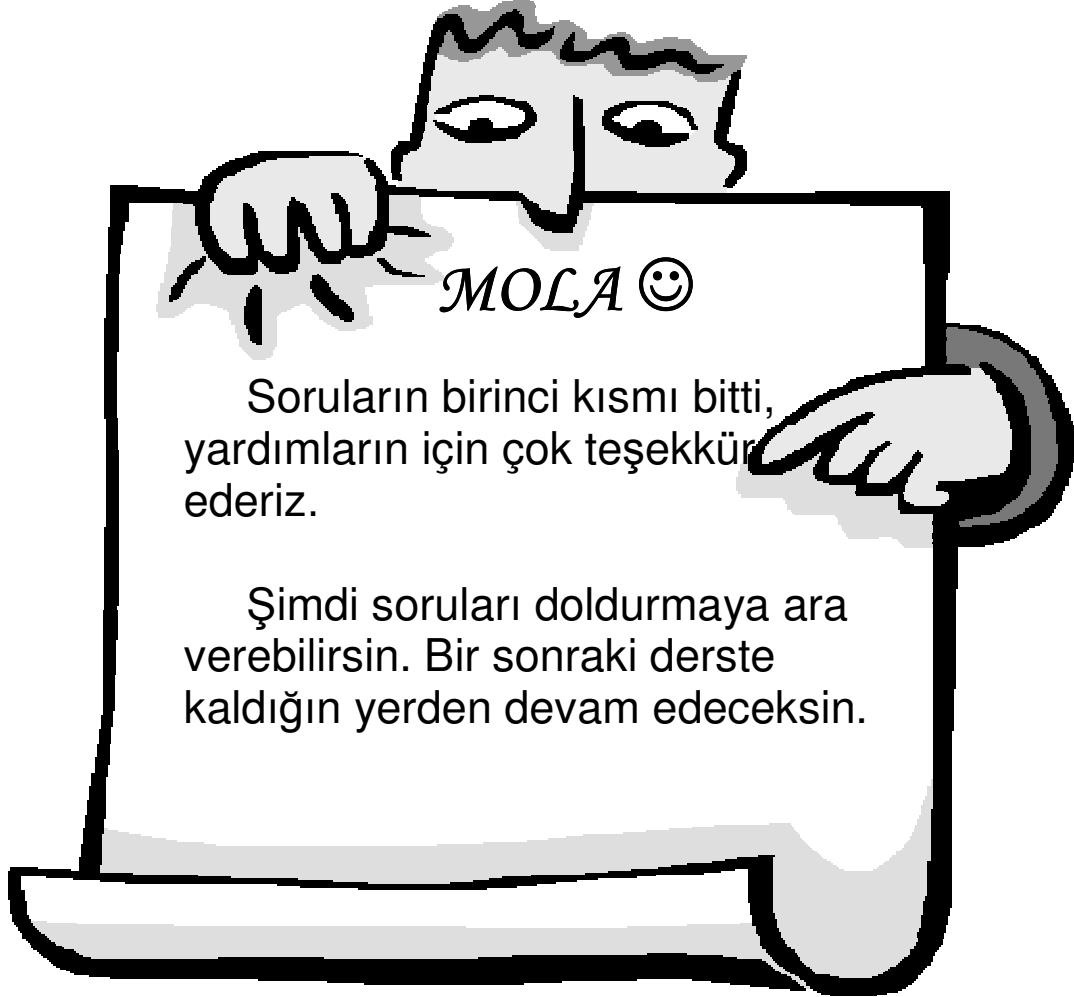
Annem-Babam Neler Yapar?

Her ailede anne-babaların anlaşamadığı zamanlar olur. Aşağıdaki cümleler, anne-babaları tartıştığında çocukların düşündüğü veya hissettiği şeylerle ilgilidir. Lütfen aşağıdaki her cümle için senin için en doğru olan tek bir seçeneği işaretle.

1. Annemle babamın tartışıklarını hiç görmedim.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
2. Annemle babam tartıştıklarında genellikle sorunu çözerler.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
3. Annemle babam sık sık benim okulda yaptıklarım yüzünden tartışırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
4. Annemle babam tartışırken çıldırmış gibi olurlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
5. Annemle babam tartıştıklarında moralimi düzelterek bir şeyler yapabilirim.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
6. Annemle babam tartıştıklarında korkarım.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
7. Annemle babam tartıştıklarında arada kalmış hissederim.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
8. Annemle babamın tartışmaları benim suçum değil.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
9. Annemle babam benim bildiğimin farkında değiller ama onlar çok tartışırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
10. Annemle babamın tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
11. Annemle babam birlikte mutlu olmadıkları için tartışırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
12. Annemle babam bir anlaşmazlıkları olduğunda sakince konuşurlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
13. Annemle babam tartıştıklarında ne yapacağımı bilemem.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
14. Annemle babam yanlarında ben olsam bile birbirlerine sık sık kötü davranırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
15. Annemle babam tartıştıklarında bana ne olacak diye endişelenirim.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
16. Annemle babamın tartışmaları genellikle benim suçumdur.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
17. Annemle babamı sık sık tartışırken görürüm.

- Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
18. Annemle babam bir konu hakkında anlaşamadıklarında genellikle bir çözüm bulurlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
19. Annemle babamın tartışmaları genellikle benimle ilgili bir konudur.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
20. Annemle babam hep aynı nedenler yüzünden tartışır.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
21. Annemle babam tartıştıklarında birbirlerine kötü sözler söylerler.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
22. Annemle babam tartıştıklarında genellikle durumu düzeltmelerine yardım edebilirim.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
23. Annemle babam tartıştıklarında kötü bir şey olacak diye korkarım.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
24. Annemle babam tartıştıklarında annem kendi tarafını tutmamı ister.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
25. Annemle babam tartıştıklarında, söylemeseler bile suçlu benim.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
26. Annemle babam çok az tartışır.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
27. Annemle babam tartıştıklarında genellikle hemen barışırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
28. Annemle babam genellikle benim yaptığım şeyler yüzünden tartışır.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
29. Annemle babam birbirlerini gerçekten sevmedikleri için tartışır.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
30. Annemle babam tartışırken birbirlerine bağırırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
31. Annemle babam tartıştıklarında onları durdurmak için yapabileceğim bir şey yoktur.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
32. Annemle babam tartıştıklarında ikisinden birine bir zarar gelecek diye korkarım.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
33. Annemle babam tartıştıklarında birisinin tarafını tutmak zorundaymışım gibi hissedirim.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
34. Annemle babam evde sıkça birbirleri hakkında söylenirler.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
35. Annemle babam tartışırken hemen hemen hiç bağırılmazlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış

36. Ben yanlış bir şey yaptığımda annemle babam genellikle tartışmaya başlarlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
37. Annemle babam tartışırken bir şeyler kırar veya fırlatırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
38. Annemle babamın tartışmaları bittikten sonra birbirlerine arkadaşça davranırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
39. Annemle babam tartıştiklarında bana da bağırabileceklerinden korkarım.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
40. Annemle babam tartıştiklarında beni suçlarlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
41. Annemle babam tartıştiklarında babam kendi tarafını tutmamı ister.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
42. Annemle babam tartışırken birbirlerini itip kakarlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
43. Annemle babam tartıştiklarında hiçbir şey moralimi düzeltmez.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
44. Annemle babam tartıştiklarında boşanabilirler diye korkarım.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
45. Annemle babam tartışmaları bittikten sonra birbirlerine kötü davranmaya devam ederler.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
46. Annemle babam nasıl anlaşacaklarını bilmedikleri için tartışırlar.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
47. Annemle babamın tartışmaları genellikle benim hatam değildir.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış
48. Annemle babam tartışırken benim söylediğim hiçbir şeyi dinlemezler.
 Doğru Bazen, Biraz Doğru Yanlış



Ek 11. Anne Bataryası (İlkokul Örnekleme)



1956

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY
06531 ANKARA -TURKEY

Psikoloji Bölümü
Department of Psychology

Tel: 90 (312) 210 31 82
Faks:90 (312) 210 79 75

Sayın Anne,

Daha önce katılmayı kabul etmiş olduğunuz “Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgili-Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi” adlı çalışma kapsamındaki anketleri çocuğunuz okulda doldurmuştur, teşekkür ederiz.

Sizin cevaplandıracağınız sorulardan oluşan anket ektedir. Lütfen her soru grubunun başındaki açıklamaları dikkatlice okuyun ve değerlendirmelerinizi buna göre yapın. Soruları cevaplarken acele etmeyin. Rahatsız edilmeyeceğiniz bir zaman seçin. Hiçbir sorunun doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Bu nedenle lütfen değerlendirmelerinizi gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtacak şekilde yapın. Soruları gerçek durumunuzu ve duygularınızı yansıtacak şekilde cevaplamanız bu araştırma için çok büyük önem taşımaktadır. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve bu anketten elde edilen bilgiler yalnızca araştırma amacına yönelik olarak kullanılacaktır.

Araştırma sonuçlarının sağlıklı olması ve çocukların duygusal gelişimini etkileyen faktörlerin saptanması için önemli olan sizin cevaplarınızdır. Bu yüzden, lütfen anketi doldururken sorular hakkında eşinizle ya da başka birileriyle görüş alışverişinde bulunmayın ve soruları eşinizden ya da başkalarından etkilenmeden yalnız başınıza cevaplandırın. Soruların tamamını cevapladıktan sonra, anketi size verilen zarfa koyarak zarfı kapatın. Daha sonra, bu zarfı okula teslim etmesi için çocuğunuza verin.

Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresini veya telefon numarasını kullanarak bize yöneltebilirsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Prof. Dr. Nebi Sümer

Psikoloji Bölüm Başkanı
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
Tel: (0312) 210 5111
e-posta: nsumer@metu.edu.tr
web-adresi: <http://www.psy.metu.edu.tr/rrl>

AİLEYE İLİŞKİN SORULAR

Bu bölüm çocuğunuzun bulunduğu aile ortamı ile ilgili genel sorular içermektedir.

1a. Çocuğunuzun nesi oluyorsunuz?

- Öz anne
- Koruyucu anne
- Evlat edinen anne
- Üvey anne
- Diğer (lütfen belirtiniz)

2. Kaç yaşındasınız?

3a. Anketi eve getiren çocuğunuzun kaç kardeşi var? (büyük ya da küçük)

- Hiç
- Bir
- İki
- Üç veya daha fazla

3b. Çocuğunuz doğum sırasına göre kaçıncı?

- İlk (en büyüğü)
- İkinci
- Üçüncü
- Dördüncü veya daha fazla

5. Ailenizde çocuklarınız dışında sizinle yaşayan başkaları var mı?

- Hayır
- Evet (lütfen belirtiniz)

6a. Çocuğunuza sizden başka bakan oluyor mu?

- Evet
- Hayır (soru 7'ye geçiniz)

b. Çocuğunuza sizden başka kim bakıyor? (birden fazla cevap mümkün)

- Kreş
- Babası
- Aileden biri (lütfen belirtiniz)
- Çocuk bakıcısı eve geliyor
- Komşular
- Diğer (lütfen belirtiniz)

c. Haftada toplam kaç saat bakıyorlar?

- 5 saatten az
- 5-10 saat arası
- 10-20 saat arası
- 20 saatten fazla

7. Çocuğunuza okul öncesinde ve okul sırasında EN ÇOK kimin baktığını aşağıdaki listede sol başta verilen zaman aralıklarına göre işaretleyiniz.

0 – 3 ay	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
3 – 6 ay	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
6 – 9 ay	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
9 – 12 ay	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
1 – 1.5 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
1.5 – 2 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
2 – 2.5 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
2.5 – 3 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
4 – 5 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
5 – 6 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
6 – 7 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
7 yaş ve sonrası	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....

8. Eğitim düzeyinizi işaretleyiniz.

<input type="checkbox"/>	Okuma yazma bilmiyorum
<input type="checkbox"/>	İlkokul
<input type="checkbox"/>	Ortaokul
<input type="checkbox"/>	Lise
<input type="checkbox"/>	Yüksek okul (2 yıllık)
<input type="checkbox"/>	Üniversite (4 yıllık)
<input type="checkbox"/>	Master (Yüksek lisans) veya Doktora

9a. Aile durumunuzu sizin, eşinizin ve çocuğunuzun durumunu en iyi yansıttak şekilde işaretleyiniz.

<input type="checkbox"/>	Evli ve anne-baba birlikte
<input type="checkbox"/>	Evli ve anne baba ayrı yaşıyor
<input type="checkbox"/>	Boşanmış ve çocuk anne ile yaşıyor
<input type="checkbox"/>	Boşanmış ve çocuk babayla yaşıyor
<input type="checkbox"/>	Boşanmış ve çocuk akraba ile yaşıyor
<input type="checkbox"/>	Diğer (Lütfen belirtiniz).....

b. Evliyseniz:

Ne kadar süredir evlisiniz? yıl ay

Bu kaçınıcı evliliğiniz?

10a. Size en uygun seçeneği işaretleyiniz.

Ev hanımıyım Çalışıyorum İşsiz Emekli

Varsa, mesleğiniz

11. Eve giren aylık gelir miktarını işaretleyiniz.

1	2	3	4	5	6	7
500 YTL ve altı	500 – 1000 YTL	1000 – 1500 YTL	1500 – 2000 YTL	2000 – 3000 YTL	3000 – 4000 YTL	4000 YTL ve üzeri

12. Aşağıdaki hususlarda anketi getiren çocuğunuzun fiziksel sağlık durumu nasıl? (birden fazla cevap verebilirsiniz)

	Evet	Hayır
Sürekli/kronik bir hastalığı var	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Düzenli olarak ilaç kullanıyor	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Geçtiğimiz 12 ay içerisinde hastaneye gitti	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Geçtiğimiz 12 ay içerisinde hastanede yatılı kaldı	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Geçtiğimiz 12 ay içerisinde ameliyat oldu	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Geçtiğimiz 12 ay içerisinde tıbbi tedavi gördü (ameliyat için değil)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Bedensel engelli	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

13. Şu an sizin ve ailenizin sağlık durumları nasıl? (Lütfen her sütun için tek bir seçenek işaretleyiniz)

	Çocuğunuz	Siz	Babası ya da baba yerine geçen kişi
Çok iyi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
İyi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Orta derece	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kötü	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Çok kötü	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

14. Geçen yıl içinde:

a. Yakınlarınızdan hayatını kaybeden oldu mu?	<input type="radio"/> Evet	<input type="radio"/> Hayır
Yakınlığı		
b. Eşinizin yakınlarından hayatını kaybeden oldu mu?	<input type="radio"/> Evet	<input type="radio"/> Hayır
Yakınlığı		
c. Aile üyelerinden birinin uzun süreli (2 aydan fazla) tedavi ya da hastane bakımı gerektiren ciddi bir sağlık sorunu oldu mu?	<input type="radio"/> Evet	<input type="radio"/> Hayır
Yakınlığı Sorun neydi?		

15. Genel olarak yaşamınızdan ne kadar memnunsunuz?

1-----2-----3-----4-----5-----6
Hiç memnun Memnun Biraz memnun Biraz Memnunum Çok
değilim değilim değilim memnunum memnunum

<p>Aşağıda anne ve babaların çocuklarıyla yaşayabilecekleri durumlara ve duygulara ilişkin ifadeler verilmiştir. Sizden ANKETİ GETİREN ÇOCUĞUNUZLA olan ilişkinizi düşünerek bu ifadelerin sizin için ne derece geçerli olduğunu cevaplandırmanız istenmektedir. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Cevaplarınızı size en çok uyan dört seçenektan birini yuvarlak içine alarak belirtiniz.</p> <p>1-----2-----3-----4</p> <p>Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman</p>					Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Çocuğumun kendi başına bir şey yapmasından hoşlanırım.	1	2	3	4				
2. Çocuğuma onun için ne kadar çok çalışıp yorulduğumu söylediğim zamanlar olur.	1	2	3	4				
3. Çocuğumun sıkıntıda olduğunu o söylemeden anlarım.	1	2	3	4				
4. Çocuğum duygularımı incitirse beni memnun edene kadar onunla konuşmam.	1	2	3	4				
5. Küçük şeyler için bile çocuğumu sert bir şekilde cezalandırırım.	1	2	3	4				
6. Yaptığı bir şey yüzünden, çocuğuma “artık onu sevmeyeceğimi” söylediğim zamanlar olur.	1	2	3	4				
7. Çocuğum oynarken ona gözümün önünden ayrılmamasını söylerim.	1	2	3	4				
8. Başına kötü bir şey geldiğinde çocuğumu rahatlatmaya çalışırım.	1	2	3	4				
9. Çocuğum benimle aynı fikirde olmazsa ona karşı daha az sevecen davranırım.	1	2	3	4				
10. Ona karşı çok sert davrandığım olur.	1	2	3	4				
11. Beni üzdüğünde, çocuğuma bir şekilde kendini suçlu hissettirim.	1	2	3	4				
12. Başka çocukları çocuğuma örnek gösteririm.	1	2	3	4				
13. Çocuğuma herkesin içinde kötü sözler söylediğim olur.	1	2	3	4				
14. Çocuğuma kızdığımda kendim de üzülürüm.	1	2	3	4				
15. Çocuğum beni hayal kırıklığına uğrattığında onunla göz teması kurmaktan kaçınırım.	1	2	3	4				
16. Çocuğumun oyuncaklarıyla nasıl oynayacağına karışırım.	1	2	3	4				
17. Nedenini söylemeden çocuğuma kızgın ya da ters davrandığım olur.	1	2	3	4				
18. Çocuğuma istediğim gibi bir çocuk olmadığını hissettirim.	1	2	3	4				
19. Çocuğumu dersleri konusunda arkadaşlarıyla karşılaştırırım.	1	2	3	4				
20. Çocuğuma hiçbir işi beceremediğini söylediğim olur.	1	2	3	4				

	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
21. Çocuğumun terleyip terlemediğini sürekli kontrol ederim.	1	2	3	4
22. Çocuğum konuşurken onun cümlelerini tamamlarım.	1	2	3	4
23. Zamanının eğlenceli ve öğretici geçmesine çalışırım (örneğin; tatile, akrabalara, kursa göndererek, ona güzel kitaplar alarak).	1	2	3	4
24. Çocuğumun yaptığı bir işi beğenmezsem, o işi zorla da olsa ondan alıp kendim yaparım.	1	2	3	4
25. Çocuğuma karşı çok kaba davrandığım olur.	1	2	3	4
26. Çocuğuma bebekmiş gibi davrandığım olur.	1	2	3	4
27. Çocuğumu davranışları konusunda arkadaşlarıyla karşılaştırırım.	1	2	3	4
28. Çocuğumun çok üstüne düştüğüm olur.	1	2	3	4
29. Çocuğum bir şey söylemeye çalışırken konuyu değiştiririm.	1	2	3	4
30. Çocuğuma sıcak ve sevecen davranırım.	1	2	3	4
31. Üstü pisenir diye çocuğumun bazı oyunları oynamasına izin vermediğim olur.	1	2	3	4
32. Yanlış bir şey yapmadığı halde onu cezalandırdığım olmuştur.	1	2	3	4
33. Çocuğuma beni hayal kırıklığına uğrattığını hissettiririm.	1	2	3	4
34. Çocuğumu eleştirirken geçmişte yaptığı hataları ortaya koyarım.	1	2	3	4
35. Çocuğuma arkadaşlarının notlarını sorarım.	1	2	3	4
36. Çocuğumun arkadaş seçimine karışırım.	1	2	3	4
37. Bir işi başardığında onunla gurur duyduğumu belli ederim.	1	2	3	4
38. Ona diğer çocuklardan daha kötü veya başarısız olduğunu söylediğim olur.	1	2	3	4
39. Çocuğuma yaptığımız her şeyi onun için yaptığımızı söylerim.	1	2	3	4

	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
40. Çocuğumu dersleri konusunda kardeş(ler)i (ondan küçük ya da büyük) veya akraba çocuklarıyla karşılaştırırım.	1	2	3	4
41. Çocuğumun sağlığı konusunda çok endişelenirim.	1	2	3	4
42. Kötü bir şey yaptığında hemen kızmaz, nedenini anlamaya çalışırım.	1	2	3	4
43. Ödevlerini yaparken çocuğuma o istemese bile karışırım.	1	2	3	4
44. Çocuğumun bir şey hakkındaki hislerini ve düşüncelerini değiştirmeye çalışırım.	1	2	3	4
45. Çocuğuma vurduğum veya onu dövdüğüm olur.	1	2	3	4
46. Çocuğuma yaşına uygun davranmadığını söylediğim olur.	1	2	3	4
47. Arkadaşlarının içinde en iyisi olması için çocuğumu zorlarım.	1	2	3	4
48. Oynarken evin yakınından ayrılmasına hiç izin vermem.	1	2	3	4
49. Çocuğuma sevgimi onu kucaklayarak veya ona sarılarak gösteririm.	1	2	3	4
50. Çocuğuma sormadan odasındaki eşyaların yerini değiştiririm.	1	2	3	4
51. Evde bir şey ters gittiğinde hemen çocuğumu suçlarım.	1	2	3	4
52. Çocuğuma ancak istediğim bir şeyi yaparsa onu seveceğimi söylediğim olur.	1	2	3	4

<p>Aşağıda eşinizle olan ilişkiniz hakkında cümleler verilmiştir. Eşinizle olan ilişkinizi göz önünde bulundurarak bu cümlelere ne ölçüde katıldığınızı belirtiniz. Her bir ifadenin evliliğinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 5 aralıklı cetvel üzerinde ilgili rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz. Eğer eşinizi kaybettiyseniz veya eşinizden ayrı yaşıyorsanız, bu bölümdeki soruları atlayınız.</p> <p>1-----2-----3-----4-----5 Hiç Biraz Kararsızım/ Biraz Tamamen katılmıyorum katılmıyorum fikrim yok katılıyorum katılıyorum</p>	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım/fikrim yok	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Eşimle iyi bir ilişkim var.	1	2	3	4	5
2. Eşimle ilişkim çok istikrarlı.	1	2	3	4	5
3. Eşimle ilişkim çok güçlü.	1	2	3	4	5
4. Eşimle ilişkim beni mutlu ediyor.	1	2	3	4	5
5. Eşimle kendimi gerçekten bir bütünün parçası gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
6. Genel olarak evliliğimdeki her şeyden çok memnunum.	1	2	3	4	5

ANKETİ GETİREN ÇOCUĞUNUZUN son 6 ay içindeki davranışlarını göz önüne alarak lütfen aşağıdaki maddeleri doldurunuz. Her bir maddenin çocuğunuz için ne derece doğru olduğunu aşağıdaki 3 seçenekten en uygun olanını yuvarlak içine alarak gösteriniz.

1-----2-----3
Doğru değil Kismen doğru Kesinlikle Doğru
ÇOCUĞUM...

	Doğru Değil	Kismen Doğru	Kesinlikle Doğru
1. Diğer insanların duygularını önemser.	1	2	3
2. Huzursuz, aşırı hareketli, uzun süre kıpırdamadan duramaz.	1	2	3
3. Sıkça baş ağrısı, karın ağrısı ve bulantıdan yakınır.	1	2	3
4. Diğer çocuklarla kolayca paylaşır.	1	2	3
5. Sıkça öfke nöbetleri olur ya da aşırı sinirlidir.	1	2	3
6. Daha çok tek başınadır, yalnız oynama eğilimindedir.	1	2	3
7. Genellikle söz dinler, erişkinlerin isteklerini yapar.	1	2	3
8. Birçok kaygısı vardır. Sıkça endişeli görünür.	1	2	3
9. Eğer birisi incinmiş, morali bozulmuş ya da kendini kötü hissediyor ise ona yardımcı olur.	1	2	3
10. Sürekli elleri ayakları kıpır kıpırdır ya da oturduğu yerde kıpırdanıp durur.	1	2	3
11. En az bir yakın arkadaşı vardır.	1	2	3
12. Sıkça diğer çocuklarla kavga eder ya da onlarla alay eder.	1	2	3
13. Sıkça mutsuz görünür, kederli ya da ağlamalıdır.	1	2	3
14. Genellikle diğer çocuklar tarafından sevilir.	1	2	3
15. Dikkati kolayca dağılır. Yoğunlaşmakta güçlük çeker.	1	2	3
16. Yeni ortamlarda gergin ya da huysuzdur. Kendine güvenini kolayca kaybeder.	1	2	3
17. Kendinden küçüklere iyi davranır.	1	2	3
18. Sıkça yalan söyler ya da hile yapar.	1	2	3
19. Diğer çocuklar ona takarlar ya da onunla alay ederler.	1	2	3
20. Sıkça başkalarına (anne, baba, öğretmen, diğer çocuklar) yardım etmeye istekli olur.	1	2	3
21. Bir şeyi yapmadan önce düşünür.	1	2	3
22. Ev, okul ya da başka yerlerden çalar.	1	2	3
23. Erişkinlerle çocuklardan daha iyi geçinir.	1	2	3
24. Pek çok korkusu var. Kolayca ürker.	1	2	3
25. Başladığı işi bitirir, dikkat süresi iyidir.	1	2	3

Aşağıda çocukların çoğunlukla küçük yaşlarda gösterdiği bazı davranışlar sıralanmıştır. **ANKETİ GETİREN ÇOCUĞUNUZUN daha çok okul öncesi dönemde gösterdiği davranışları dikkate alarak** her bir maddeyi değerlendiriniz ve 1 ile 4 arasındaki uygun bir rakamı gösterilen **davranışın sıklığına göre** işaretleyiniz. Şayet belirtilen davranış çocuğunuzun bu yaşlarda hiç göstermediği bir davranışsa, duruma göre 1 ya da 2'yi; çok sık gösterdiği bir davranışsa, duruma göre 4 ya da 3'ü işaretleyiniz.

1-----2-----3-----4
Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman

ÇOCUĞUM KÜÇÜKKEN....

	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Utangaçtı.	1	2	3	4
2. Kolayca ağlardı.	1	2	3	4
3. İnsanlarla bir arada olmayı severdi.	1	2	3	4
4. Yerinde duramazdı.	1	2	3	4
5. Tek başına oynamaktansa başkalarıyla oynamayı tercih ederdi.	1	2	3	4
6. Duygusal olmaya meyilliydi.	1	2	3	4
7. Bir şeye başlarken yavaş hareket ederdi.	1	2	3	4
8. Kolayca arkadaş edinirdi.	1	2	3	4
9. Uyanır uyanmaz koşuşturmaya başlardı.	1	2	3	4
10. Onun için insanlar diğer şeylerden daha ilgi çekiciydi.	1	2	3	4
11. Sık sık huysuzlanır ve ağlardı.	1	2	3	4
12. Arkadaş canlısıydı.	1	2	3	4
13. Çok enerjikti.	1	2	3	4
14. Tanımadığı insanlara ısınması zaman alırdı.	1	2	3	4
15. Kolayca keyfi kaçardı.	1	2	3	4
16. Yalnız bir çocuktü.	1	2	3	4
17. Sakin, sessiz oyunları aktif ve hareketli oyunlara tercih ederdi.	1	2	3	4
18. Yalnızken tek başına, ayrı kalmış hissederdi.	1	2	3	4
19. Keyfi kaçtığında şiddetli tepki gösterirdi.	1	2	3	4
20. Tanımadığı insanlarla kolay arkadaşlık kurardı.	1	2	3	4

<p>Aşağıda verilen cümlelere ne ölçüde katıldığınızı <u>eşinizle olan ilişkinizi göz önünde bulundurarak cevaplayınız.</u> Her maddenin evliliğinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 5 aralıklı cetvel üzerinde ilgili rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz. Eğer eşinizi kaybettiyseniz veya eşinizden ayrı yaşıyorsanız, aşağıdaki maddeleri <u>bir ilişki içinde bulunduğunuzu varsayarak cevaplayınız</u></p> <p>1-----2-----3-----4-----5</p> <p>Hiç Biraz Kararsızım/ Biraz Tamamen katılmıyorum katılmıyorum fikrim yok katılıyorum katılıyorum</p> <p>ÖNEMLİ NOT: Aşağıdaki cümlelerin bazılarında “yakın olmak” veya “yakınlaşmak” ifadeleri geçmektedir. Bu ifadelerle kastedilen eşinizle duygusal yakınlık kurmak, düşüncelerinizi veya başınızdaki geçimleri eşinize açmak, eşinize sarılmak ve benzeri davranışlardır. Lütfen ilgili soruları bu tanıma göre cevaplayınız.</p>	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
36.Eşimin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5
37.Gerçekte ne hissettiğimi eşime göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
38.Sıklıkla, eşimin artık benimle olmak istemediği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5
39.Özel duygu ve düşüncelerimi eşimle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissedirim.	1	2	3	4	5
40.Sıklıkla, eşimin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5
41.Eşime güvenip dayanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
42.Eşimin beni, benim onu önemsedığım kadar önemsemediğinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5
43.Eşime yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5
44.Sıklıkla, eşimin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5
45.Eşime açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5
46.İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5
47.Eşime fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
48.Benden uzakta olduğunda, eşimin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5
49.Eşim benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5
50.Eşime duygularımı gösterdiğimde, onun benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5

	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
51.Eşimle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5
52.Eşimin beni terkedeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5
53.Eşimle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5
54.Eşim kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5
55.Genellikle, eşimle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5
56.Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5
57.Zor zamanlarımda, eşimden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5
58.Eşimin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
59.Eşime hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5
60.Eşimin bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirdiğini hissedirim.	1	2	3	4	5
61.Başımdan geçenleri eşimle konuşurum.	1	2	3	4	5
62.Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5
63.Eşim benimle çok yakınlaştığında gergin hissedirim.	1	2	3	4	5
64.Eşim beni yakından tanırorsa, "gerçek ben"i sevmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5
65.Eşime güvenip dayanmak konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5
66.Eşimden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendir.	1	2	3	4	5
67.Eşime güvenip dayanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5
68.Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5
69.Eşime şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5
70.Eşim beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5
71.Eşim beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5

<p>Aşağıda ailelerin karşılaştığı bazı sorunlar verilmekte ve size bunlara ilişkin sorular sorulmaktadır. Her maddeyi okuduktan sonra o maddede belirtilen sorunun kendiniz ve eşiniz için uygunluğunu düşününüz ve 1'den (= Hiçbir zaman) 5'e (= Her zaman) kadar sıralanan seçenekler üzerinde size en uygun görünen rakamı yuvarlak içine alarak işaretleyiniz. Lütfen soruları ANKETİ EVE GETİREN ÇOCUĞUNUZU dikkate alarak cevaplayınız.</p> <p>1-----2-----3-----4</p> <p>Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman</p>					Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Ekonomik sıkıntıların arttığı günlerde geçimle ilgili tartışmaları belirli zamanlara ve ortamlara sınırlamak zorlaşır. Siz ve eşiniz parasal konuları çocuğunuzun önünde ne sıklıkla tartışsınız?	1	2	3	4				
2. Çocuklar genellikle anne ya da babasının birinden para veya izin isteyip alamadıklarında hemen diğerine giderler. Sizin çocuğunuz bunu yaptığında ne sıklıkla istediğini elde eder?	1	2	3	4				
3. Eşler genellikle çocuklarının disiplini konusunda anlaşmazlığa düşerler. Siz ve eşiniz çocuğunuzun disiplini ile ilgili problemleri onun önünde ne sıklıkla tartışsınız?	1	2	3	4				
4. Çocuğunuz ne sıklıkla sizi veya eşinizi, ailede kadının üstlenmesi gereken roller (örneğin; ev kadını olmak, çalışan kadın olmak, vb.) ile ilgili tartışırken duyar?	1	2	3	4				
5. Eşiniz ne sıklıkla sizi kişisel bir alışkanlığınız nedeniyle (örneğin; içki-sigara içmek, söylenmek, özensiz olmak ve benzeri konularda) çocuğunuzun önünde eleştirir?	1	2	3	4				
6. Siz eşinizi ne sıklıkla kişisel bir alışkanlığı nedeniyle çocuğunuzun önünde eleştirirsiniz?	1	2	3	4				
7. Her evlilikte tartışmaların olması normaldir. Eşinizle tartışmalarınız ne sıklıkla çocuğunuzun önünde cereyan eder?	1	2	3	4				
8. Hepimiz aşırı stres altındayken elimizde olmadan kontrolümüzü biraz da olsa kaybederiz. Evliliğinizde öfke ne sıklıkla çocuğunuzun önünde fiziksel davranışlarla ifade edilir?	1	2	3	4				
9. Siz veya eşiniz ne sıklıkla çocuğunuzun önünde birbirinize öfkeli sözler söylersiniz?	1	2	3	4				
10. Eşinizle birbirinize olan sevginizi ne sıklıkla çocuğunuzun önünde gösterirsiniz?	1	2	3	4				
11. Çocuğunuzun neler ve ne kadar yediği konusunda onun önünde eşinizle ne sıklıkla tartışsınız?	1	2	3	4				
12. Eşinizi çocuğunuzun çok şımarttığı için çocuğunuzun önünde ne sıklıkla eleştirirsiniz?	1	2	3	4				
13. Çocuğunuzla yeterince ilgilenmediği konusunda eşinizle çocuğunuzun önünde ne sıklıkla tartışsınız?	1	2	3	4				
14. Eşler bazen çocuklarının üzerine gereğinden fazla düşüp onları aşırı korurlar. Siz eşinizle bu konuda çocuğunuzun önünde ne sıklıkla anlaşmazlığa düşersiniz?	1	2	3	4				
15. Okul başarısı ve ders çalışma konusunda çocuğunuzun önünde eşinizle ne sıklıkla tartışsınız?	1	2	3	4				

Ek 12. Baba Bataryası (İlkokul Örnekleme)



1956

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY
06531 ANKARA -TURKEY

Psikoloji Bölümü
Department of Psychology

Tel: 90 (312) 210 31 82
Faks:90 (312) 210 79 75

Sayın Baba,

Daha önce katılmayı kabul etmiş olduğunuz “Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgisi-Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi” adlı çalışma kapsamındaki anketleri çocuğunuz okulda doldurmuştur, teşekkür ederiz.

Sizin cevaplandıracağınız sorulardan oluşan anket ektedir. Lütfen her soru grubunun başındaki açıklamaları dikkatlice okuyun ve değerlendirmelerinizi buna göre yapın. Soruları cevaplarken acele etmeyin. Rahatsız edilmeyeceğiniz bir zaman seçin. Hiçbir sorunun doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Bu nedenle lütfen değerlendirmelerinizi gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtacak şekilde yapın. Soruları gerçek durumunuzu ve duygularınızı yansıtacak şekilde cevaplamamız bu araştırma için çok büyük önem taşımaktadır. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve bu anketten elde edilen bilgiler yalnızca araştırma amacına yönelik olarak kullanılacaktır.

Araştırma sonuçlarının sağlıklı olması ve çocukların duygusal gelişimini etkileyen faktörlerin saptanması için önemli olan sizin cevaplarınızdır. Bu yüzden, lütfen anketi doldururken sorular hakkında eşinizle ya da başka birileriyle görüş alışverişinde bulunmayın ve soruları eşinizden ya da başkalarından etkilenmeden yalnız başınıza cevaplandırın. Soruların tamamını cevapladıktan sonra, anketi size verilen zarfa koyarak zarfı kapatın. Daha sonra, bu zarfı okula teslim etmesi için çocuğunuza verin.

Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresini veya telefon numarasını kullanarak bize yöneltebilirsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Prof. Dr. Nebi Sümer

Psikoloji Bölüm Başkanı
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
Tel: (0312) 210 5111
e-posta: nsumer@metu.edu.tr
web-adresi: <http://www.psy.metu.edu.tr/rrl>

AİLEYE İLİŞKİN SORULAR

Bu bölüm çocuğunuzun bulunduğu aile ortamı ile ilgili genel sorular içermektedir.

1a. Çocuğunuzun nesi oluyorsunuz?

- Öz baba
- Koruyucu baba
- Evlat edinen baba
- Üvey baba
- Diğer (lütfen belirtiniz)

2. Kaç yaşındasınız?

3a. Anketi eve getiren çocuğunuzun kaç kardeşi var? (büyük ya da küçük)

- Hiç
- Bir
- İki
- Üç veya daha fazla

3b. Çocuğunuz doğum sırasına göre kaçınıcı?

- İlk (en büyüğü)
- İkinci
- Üçüncü
- Dördüncü veya daha fazla

5. Ailenizde çocuklarınız dışında sizinle yaşayan başkaları var mı?

- Hayır
- Evet (lütfen belirtiniz)

6a. Çocuğunuza sizden başka bakan oluyor mu?

- Evet
- Hayır (soru 7'ye geçiniz)

b. Çocuğunuza sizden başka kim bakıyor? (birden fazla cevap mümkün)

- Kreş
- Annesi
- Aileden biri (lütfen belirtiniz)
- Çocuk bakıcısı eve geliyor
- Komşular
- Diğer (lütfen belirtiniz)

c. Bu kişi(ler) haftada toplam kaç saat bakıyorlar?

- 5 saatten az
- 5-10 saat arası
- 10-20 saat arası
- 20 saatten fazla

7. Çocuğunuza okul öncesinde ve okul sırasında EN ÇOK kimin baktığını aşağıdaki listede sol başta verilen zaman aralıklarına göre işaretleyiniz.

0 – 3 ay	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
3 – 6 ay	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
6 – 9 ay	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
9 – 12 ay	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
1 – 1.5 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
1.5 – 2 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
2 – 2.5 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
2.5 – 3 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
4 – 5 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
5 – 6 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
6 – 7 yaş	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....
7 yaş ve sonrası	<input type="checkbox"/> Anne	<input type="checkbox"/> Baba	<input type="checkbox"/> Aileden biri (lütfen belirtiniz)	<input type="checkbox"/> Çocuk bakıcısı	<input type="checkbox"/> Kreş	<input type="checkbox"/> Komşu	<input type="checkbox"/> Diğer (lütfen belirtiniz).....

8. Eğitim düzeyinizi işaretleyiniz.

<input type="checkbox"/>	Okuma yazma bilmiyorum
<input type="checkbox"/>	İlkokul
<input type="checkbox"/>	Ortaokul
<input type="checkbox"/>	Lise
<input type="checkbox"/>	Yüksek okul (2 yıllık)
<input type="checkbox"/>	Üniversite (4 yıllık)
<input type="checkbox"/>	Master (Yüksek lisans) veya Doktora

9a. Aile durumunuzu sizin, eşinizin ve çocuğunuzun durumunu en iyi yansıttak şekilde işaretleyiniz.

<input type="checkbox"/> Evli ve anne-baba birlikte
<input type="checkbox"/> Evli ve anne baba ayrı yaşıyor
<input type="checkbox"/> Boşanmış ve çocuk anne ile yaşıyor
<input type="checkbox"/> Boşanmış ve çocuk babayla yaşıyor
<input type="checkbox"/> Boşanmış ve çocuk akraba ile yaşıyor
<input type="checkbox"/> Diğer (Lütfen belirtiniz).....

b. Evliyseniz:

Ne kadar süredir evlisiniz? yıl ay

Bu kaçınıcı evliliğiniz?

10a. Size en uygun seçeneği işaretleyiniz.

Çalışıyorum İşsiz Emekli

Varsa, mesleğiniz

11. Eve giren aylık gelir miktarını işaretleyiniz.

1	2	3	4	5	6	7
500 YTL ve altı	500 – 1000 YTL	1000 – 1500 YTL	1500 – 2000 YTL	2000 – 3000 YTL	3000 – 4000 YTL	4000 YTL ve üzeri

12. Aşağıdaki hususlarda anketi getiren çocuğunuzun fiziksel sağlık durumu nasıl? (birden fazla cevap verebilirsiniz)

	Evet	Hayır
Sürekli/kronik bir hastalığı var	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Düzenli olarak ilaç kullanıyor	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Geçtiğimiz 12 ay içerisinde hastaneye gitti	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Geçtiğimiz 12 ay içerisinde hastanede yatılı kaldı	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Geçtiğimiz 12 ay içerisinde ameliyat oldu	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Geçtiğimiz 12 ay içerisinde tıbbi tedavi gördü (ameliyat için değil)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Bedensel engelli	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

13. Şu an sizin ve ailenizin sağlık durumları nasıl? (Lütfen her sütun için tek bir seçenek işaretleyiniz)

	Çocuğunuz	Siz	Annesi ya da anne yerine geçen kişi
Çok iyi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
İyi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Orta derece	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kötü	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Çok kötü	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

14. Geçen yıl içinde:

a. Yakınlarınızdan hayatını kaybeden oldu mu?	<input type="radio"/>	Evet	<input type="radio"/>	Hayır
Yakınlığı				
b. Eşinizin yakınlarından hayatını kaybeden oldu mu?	<input type="radio"/>	Evet	<input type="radio"/>	Hayır
Yakınlığı				
c. Aile üyelerinden birinin uzun süreli (2 aydan fazla) tedavi ya da hastane bakımı gerektiren ciddi bir sağlık sorunu oldu mu?	<input type="radio"/>	Evet	<input type="radio"/>	Hayır
Yakınlığı Sorun neydi?				

15. Genel olarak yaşamınızdan ne kadar memnunsunuz?

1-----2-----3-----4-----5-----6
Hiç memnun değilim Memnun değilim Biraz memnun değilim Biraz memnunum Memnunum Çok memnunum

<p>Aşağıda anne ve babaların çocuklarıyla yaşayabilecekleri durumlara ve duygulara ilişkin ifadeler verilmiştir. Sizden ANKETİ GETİREN ÇOCUĞUNUZLA olan ilişkinizi düşünerek bu ifadelerin sizin için ne derece geçerli olduğunu cevaplandırmanız istenmektedir. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Cevaplarınızı size en çok uyan dört seçenekten birini yuvarlak içine alarak belirtiniz.</p> <p>1-----2-----3-----4</p> <p>Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman</p>	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Çocuğumun kendi başına bir şey yapmasından hoşlanırım.	1	2	3	4
2. Çocuğuma onun için ne kadar çok çalışıp yorulduğumu söylediğim zamanlar olur.	1	2	3	4
3. Çocuğumun sıkıntıda olduğunu o söylemeden anlarım.	1	2	3	4
4. Çocuğum duygularımı incitirse beni memnun edene kadar onunla konuşmam.	1	2	3	4
5. Küçük şeyler için bile çocuğumu sert bir şekilde cezalandırırım.	1	2	3	4
6. Yaptığı bir şey yüzünden, çocuğuma “artık onu sevmeyeceğimi” söylediğim zamanlar olur.	1	2	3	4
7. Çocuğum oynarken ona gözümün önünden ayrılmamasını söylerim.	1	2	3	4
8. Başına kötü bir şey geldiğinde çocuğumu rahatlatmaya çalışırım.	1	2	3	4
9. Çocuğum benimle aynı fikirde olmazsa ona karşı daha az sevecen davranırım.	1	2	3	4
10. Ona karşı çok sert davrandığım olur.	1	2	3	4
11. Beni üzdüğünde, çocuğuma bir şekilde kendini suçlu hissettiririm.	1	2	3	4
12. Başka çocukları çocuğuma örnek gösteririm.	1	2	3	4
13. Çocuğuma herkesin içinde kötü sözler söylediğim olur.	1	2	3	4
14. Çocuğuma kızdığımda kendim de üzülürüm.	1	2	3	4
15. Çocuğum beni hayal kırıklığına uğrattığında onunla göz teması kurmaktan kaçınırım.	1	2	3	4
16. Çocuğumun oyuncaklarıyla nasıl oynayacağına karışırım.	1	2	3	4
17. Nedenini söylemeden çocuğuma kızgın ya da ters davrandığım olur.	1	2	3	4
18. Çocuğuma istediğim gibi bir çocuk olmadığını hissettiririm.	1	2	3	4
19. Çocuğumu dersleri konusunda arkadaşlarıyla karşılaştırırım.	1	2	3	4
20. Çocuğuma hiçbir işi beceremediğini söylediğim olur.	1	2	3	4

	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
21. Çocuğumun terleyip terlemediğini sürekli kontrol ederim.	1	2	3	4
22. Çocuğum konuşurken onun cümlelerini tamamlarım.	1	2	3	4
23. Zamanının eğlenceli ve öğretici geçmesine çalışırım (örneğin; tatile, akrabalara, kursa göndererek, ona güzel kitaplar alarak).	1	2	3	4
24. Çocuğumun yaptığı bir işi beğenmezsem, o işi zorla da olsa ondan alıp kendim yaparım.	1	2	3	4
25. Çocuğuma karşı çok kaba davrandığım olur.	1	2	3	4
26. Çocuğuma bebekmiş gibi davrandığım olur.	1	2	3	4
27. Çocuğumu davranışları konusunda arkadaşlarıyla karşılaştırırım.	1	2	3	4
28. Çocuğumun çok üstüne düştüğüm olur.	1	2	3	4
29. Çocuğum bir şey söylemeye çalışırken konuyu değiştiririm.	1	2	3	4
30. Çocuğuma sıcak ve sevecen davranırım.	1	2	3	4
31. Üstü pislenir diye çocuğumun bazı oyunları oynamasına izin vermediğim olur.	1	2	3	4
32. Yanlış bir şey yapmadığı halde onu cezalandırdığım olmuştur.	1	2	3	4
33. Çocuğuma beni hayal kırıklığına uğrattığını hissettirim.	1	2	3	4
34. Çocuğumu eleştirirken geçmişte yaptığı hataları ortaya koyarım.	1	2	3	4
35. Çocuğuma arkadaşlarının notlarını sorarım.	1	2	3	4
36. Çocuğumun arkadaş seçimine karışırım.	1	2	3	4
37. Bir işi başardığında onunla gurur duyduğumu belli ederim.	1	2	3	4
38. Ona diğer çocuklardan daha kötü veya başarısız olduğunu söylediğim olur.	1	2	3	4
39. Çocuğuma yaptığımız her şeyi onun için yaptığımızı söylerim.	1	2	3	4

	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
40. Çocuğumu dersleri konusunda kardeş(ler)i (ondan küçük ya da büyük) veya akraba çocuklarıyla karşılaştırırım.	1	2	3	4
41. Çocuğumun sağlığı konusunda çok endişelenirim.	1	2	3	4
42. Kötü bir şey yaptığında hemen kızmaz, nedenini anlamaya çalışırım.	1	2	3	4
43. Ödevlerini yaparken çocuğuma o istemese bile karışırım.	1	2	3	4
44. Çocuğumun bir şey hakkındaki hislerini ve düşüncelerini değiştirmeye çalışırım.	1	2	3	4
45. Çocuğuma vurduğum veya onu dövdüğüm olur.	1	2	3	4
46. Çocuğuma yaşına uygun davranmadığını söylediğim olur.	1	2	3	4
47. Arkadaşlarının içinde en iyisi olması için çocuğumu zorlarım.	1	2	3	4
48. Oynarken evin yakınından ayrılmasına hiç izin vermem.	1	2	3	4
49. Çocuğuma sevgimi onu kucaklayarak veya ona sarılarak gösteririm.	1	2	3	4
50. Çocuğuma sormadan odasındaki eşyaların yerini değiştiririm.	1	2	3	4
51. Evde bir şey ters gittiğinde hemen çocuğumu suçlarım.	1	2	3	4
52. Çocuğuma ancak istediğim bir şeyi yaparsa onu seveceğimi söylediğim olur.	1	2	3	4

<p>Aşağıda eşinizle olan ilişkiniz hakkında cümleler verilmiştir. Eşinizle olan ilişkinizi göz önünde bulundurarak bu cümlelere ne ölçüde katıldığınızı belirtiniz. Her bir ifadenin evliliğinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 5 aralıklı cetvel üzerinde ilgili rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz. Eğer eşinizi kaybettiyseniz veya eşinizden ayrı yaşıyorsanız, bu bölümdeki soruları atlayınız.</p> <p>1-----2-----3-----4-----5 Hiç Biraz Kararsızım/ Biraz Tamamen katılmıyorum katılmıyorum fikrim yok katılıyorum katılıyorum</p>	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım/fikrim yok	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Eşimle iyi bir ilişkim var.	1	2	3	4	5
2. Eşimle ilişkim çok istikrarlı.	1	2	3	4	5
3. Eşimle ilişkim çok güçlü.	1	2	3	4	5
4. Eşimle ilişkim beni mutlu ediyor.	1	2	3	4	5
5. Eşimle kendimi gerçekten bir bütünün parçası gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
6. Genel olarak evliliğimdeki her şeyden çok memnunum.	1	2	3	4	5

<p>Aşağıda verilen cümlelere ne ölçüde katıldığınızı <u>eşinizle olan ilişkinizi göz önünde bulundurarak cevaplayınız.</u> Her maddenin evliliğinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 5 aralıklı cetvel üzerinde ilgili rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz. Eğer eşinizi kaybettiyse veya eşinizden ayrı yaşıyorsanız, aşağıdaki maddeleri <u>bir ilişki içinde bulunduğunuzu varsayarak cevaplayınız.</u></p> <p>1-----2-----3-----4-----5 Hiç Biraz Kararsızım/ Biraz Tamamen katılmıyorum katılmıyorum fikrim yok katılıyorum katılıyorum</p> <p><u>ÖNEMLİ NOT:</u> Aşağıdaki cümlelerin bazılarında “yakın olmak” veya “yakınlaşmak” ifadeleri geçmektedir. Bu ifadelerle kastedilen eşinizle duygusal yakınlık kurmak, düşüncelerinizi veya başınızdaki geçenleri eşinize açmak, eşinize sarılmak ve benzeri davranışlardır. Lütfen ilgili soruları bu tanıma göre cevaplayınız.</p>	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Eşimin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5
2. Gerçekte ne hissettiğimi eşime göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
3. Sıklıkla, eşimin artık benimle olmak istemediği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5
4. Özel duygu ve düşüncelerimi eşimle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5
5. Sıklıkla, eşimin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5
6. Eşime güvenip dayanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
7. Eşimin beni, benim onu önemsemişim kadar önemsemişinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5
8. Eşime yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5
9. Sıklıkla, eşimin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5
10. Eşime açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5
12. Eşime fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
13. Benden uzakta olduğunda, eşimin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5
14. Eşim benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5
15. Eşime duygularımı gösterdiğimde, onun benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5

	Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
16. Eşimle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5
17. Eşimin beni terkedeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5
18. Eşimle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5
19. Eşim kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5
20. Genellikle, eşimle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5
22. Zor zamanlarımda, eşimden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5
23. Eşimin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
24. Eşiime hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5
25. Eşimin bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirdiğini hissedirim.	1	2	3	4	5
26. Başımından geçenleri eşimle konuşurum.	1	2	3	4	5
27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5
28. Eşim benimle çok yakınlaştığında gergin hissedirim.	1	2	3	4	5
29. Eşim beni yakından tanırorsa, "gerçek ben"i sevmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5
30. Eşiime güvenip dayanmak konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5
31. Eşimden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendir.	1	2	3	4	5
32. Eşiime güvenip dayanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5
34. Eşiime şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5
35. Eşim beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5
36. Eşim beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5

<p>Aşağıda ailelerin karşılaştığı bazı sorunlar verilmekte ve size bunlara ilişkin sorular sorulmaktadır. Her maddeyi okuduktan sonra o maddede belirtilen sorunun kendiniz ve eşiniz için uygunluğunu düşününüz ve 1'den (= Hiçbir zaman) 5'e (= Her zaman) kadar sıralanan seçenekler üzerinde size en uygun görünen rakamı yuvarlak içine alarak işaretleyiniz. Lütfen soruları ANKETİ EVE GETİREN ÇOCUĞUNUZU dikkate alarak cevaplayınız.</p>				
<p>1-----2-----3-----4</p> <p>Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman</p>	Hiçbir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Ekonomik sıkıntıların arttığı günlerde geçimle ilgili tartışmaları belirli zamanlara ve ortamlara sınırlamak zorlaşır. Siz ve eşiniz parasal konuları çocuğunuzun önünde ne sıklıkla tartışırsınız?	1	2	3	4
2. Çocuklar genellikle anne ya da babasının birinden para veya izin isteyip alamadıklarında hemen diğerine giderler. Sizin çocuğunuz bunu yaptığında ne sıklıkla istediğini elde eder?	1	2	3	4
3. Eşler genellikle çocuklarının disiplini konusunda anlaşmazlığa düşerler. Siz ve eşiniz çocuğunuzun disiplini ile ilgili problemleri onun önünde ne sıklıkla tartışırsınız?	1	2	3	4
4. Çocuğunuz ne sıklıkla sizi veya eşinizi, ailede kadının üstlenmesi gereken roller (örneğin; ev kadını olmak, çalışan kadın olmak, vb.) ile ilgili tartışırken duyar?	1	2	3	4
5. Eşiniz ne sıklıkla sizi kişisel bir alışkanlığınız nedeniyle (örneğin; içki-sigara içmek, söylenmek, özensiz olmak ve benzeri konularda) çocuğunuzun önünde eleştirir?	1	2	3	4
6. Siz eşinizi ne sıklıkla kişisel bir alışkanlığı nedeniyle çocuğunuzun önünde eleştirirsiniz?	1	2	3	4
7. Her evlilikte tartışmaların olması normaldir. Eşinizle tartışmalarınız ne sıklıkla çocuğunuzun önünde cereyan eder?	1	2	3	4
8. Hepimiz aşırı stres altındayken elimizde olmadan kontrolümüzü biraz da olsa kaybederiz. Evliliğinizde öfke ne sıklıkla çocuğunuzun önünde fiziksel davranışlarla ifade edilir?	1	2	3	4
9. Siz veya eşiniz ne sıklıkla çocuğunuzun önünde birbirinize öfkeli sözler söylersiniz?	1	2	3	4
10. Eşinizle birbirinize olan sevginizi ne sıklıkla çocuğunuzun önünde gösterirsiniz?	1	2	3	4
11. Çocuğunuzun neler ve ne kadar yediği konusunda onun önünde eşinizle ne sıklıkla tartışırsınız?	1	2	3	4
12. Eşinizi çocuğunuzun çok şımarttığı için çocuğunuzun önünde ne sıklıkla eleştirirsiniz?	1	2	3	4
13. Çocuğunuzla yeterince ilgilenmediği konusunda eşinizle çocuğunuzun önünde ne sıklıkla tartışırsınız?	1	2	3	4
14. Eşler bazen çocuklarının üzerine gereğinden fazla düşüp onları aşırı korurlar. Siz eşinizle bu konuda çocuğunuzun önünde ne sıklıkla anlaşmazlığa düşersiniz?	1	2	3	4
15. Okul başarısı ve ders çalışma konusunda çocuğunuzun önünde eşinizle ne sıklıkla tartışırsınız?	1	2	3	4

Divergent Perception of Psychological Control: Predicting Problem Behaviors from Parent and Child Reports*

Burak Dogruyol, Nebi Sumer, Mehmet Harma
Middle East Technical University, Turkey



Introduction

Few studies have documented that parents and children's reports of parenting were correlated from low to moderate degrees (e.g., Tein, Roosa & Michaels, 1994). The agreement and/or discrepancy between parents and children on perceiving parenting behaviors have been shown to have predictive power on child functioning (Block, Block & Morrison, 1981). High degrees of discrepancy among family members seem to have potentials for conflict and child problem behaviors. (Deal, Halverson & Wampler, 1989). Considering the cultural implications (Kagitcibasi, 2007) agreement on the perception of psychological control should be investigated. This study aims to explore the impact of the agreement/discrepancy between parents and children on child anxiety and problem behaviors by using the reports of both parents and children.

Method

Participants¹ were 4th and 5th grades students and their parents (N=485) from the two major cities of Turkey. Mean age 10.14 for children, 36.96 for mothers, and 41.39 for fathers. Students and parents completed a 15-item scale for *Parenting Psychological Control consisting of items from Barber (1996) and others*. Mothers also completed 25-item *Strengths and Difficulties Questionnaires* (Goodman, 1997) to measure child adjustment. Finally, students completed 20-item *State Trait Anxiety Inventory for Children* (Spielberger, 1973).

Results

Results showed that children perceive their mothers more controlling than their fathers ($t(484) = 3.30, p < .001$), however there was no difference between mother and father reports on psychological control. Both mothers and fathers reported higher levels of psychological control than their children ($t(484) = 2.25, p < .05$ and $t(484) = 3.45, p < .001$ respectively) (see figure 1). Regression analysis indicated that child reports of psychological control for both parents predicted anxiety and mother reported problem behaviors. Moreover, father and mother reports predicted only mother reported problem behaviors. For boys, psychological control reported by both parents and children predicted their problem behaviors. Child reported anxiety was predicted by only child reports of psychological control for both parents. Finally, the interaction between child and parent reports of psychological control did not predict the outcome variables (see Table 1).

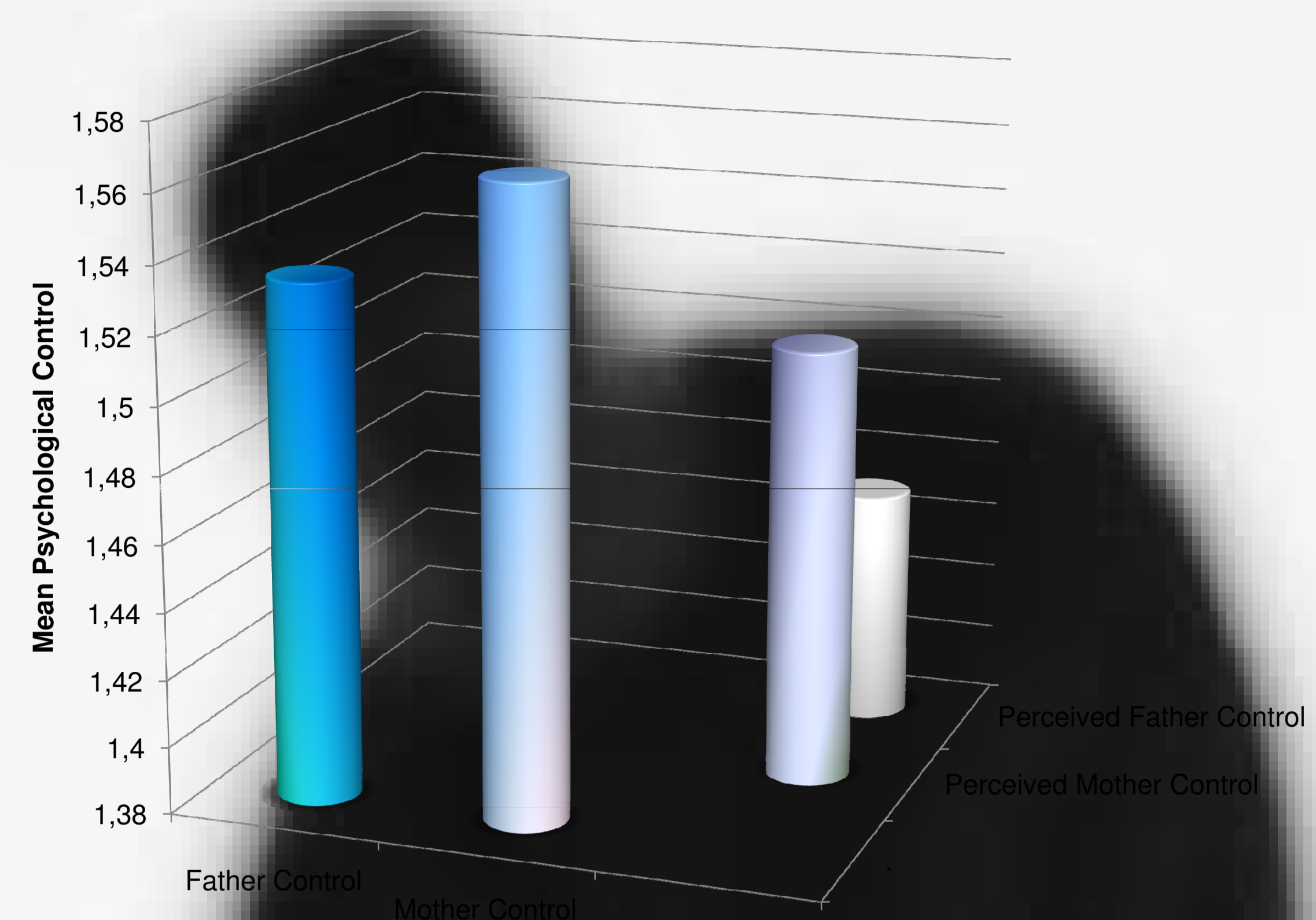


Figure 1: The mean Scores of Psychological Control for Child and Parent Reports

	Girls		Boys	
	Mother Reported Total Problem	Child Reported Anxiety	Mother Reported Total Problem	Child Reported Anxiety
Child Reported Psy. Control	.15*	.37***	.15**	.35***
Mother Rep. Psy. Control	.32***	.02	.39***	-.01
Child Report X Mother Report	-.04	-.06	-.08	-.02
R ²	.15	.14	.20	.12
Child Rep. Psy. Control	.14*	.32***	.19**	.32***
Father Rep. Psy. Control	.19**	-.01	.16**	.07
Child Report X Father Report	-.07	-.02	-.02	-.13
R ²	.07	.10	.07	.12

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Table 1: Regression coefficients weights

Discussion

Results demonstrated that psychological control is perceived differently by parents and children. Although there was no difference between parents and children, unexpectedly children perceived lower levels of psychological control than their parents. However, this finding is consistent with previous research in collectivist cultures suggesting that children do not perceive some sort of psychological control as a negative parental behavior (Kağıtçibaşı). Results also showed that perception of psychological control by children and parents have unique predictive power on adjustment even though adjustment is reported by a different source (mother). These findings should be replicated by using more universal and culturally relevant dimensions of psychological control.

Block, J. H., Block, J. & Morrison, A. (1981). Parental agreement, disagreement on child-rearing orientations and gender-related personality correlates in children. *Child Development*, 52, 865-874.
Deal, J. E., Halverson, C. F. & Wampler, K. S. (1989). Parental agreement on child-rearing orientations: Relations to parental, marital, family, and child characteristics. *Child Development*, 60, 1025-1034.
Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.
Kagitcibasi, C. (2007). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
Spielberger, C. D. (1973). *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory for Children*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
Tein, J., Roosa, M. W. & Michaels, M. (1994). Agreement between parent and child reports on parental behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 341-355.

¹ This study is a part of a larger project on parenting and attachment among Turkish school children.

This research was supported by The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK), Grant 105K102.

Orta Çocukluk Döneminde Bağlanma ve Ebeveyn Tutumları

Prof. Dr. Nebi Sümer

Orta Doğu Teknik Üniversitesi



Ankara Üniversitesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları
Anabilim Dalı
02 Ekim 2007

Proje Ekibi

- Nebi Sümer
- Melike Sayıl
- Sibel Kazak Berument
- Emre Selçuk
- Gül Günaydın
- Mehmet Harma
- Selin Salman
- Burak Doğruyol
- Ahu Öztürk

*Bu çalışma TÜBİTAK SOBAG tarafından desteklenen
105K102 nolu proje kapsamında yürütülmüştür.*

Özet

- Bağlanma araştırmaları özeti
- Bağlanma ve çocuk yetiştirme tutumları
- Orta çocukluk döneminde bağlanma
- Çocuk yetiştirme tutumları ve kültür
- Türk örneklerinde bağlanma ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler

Bağlanma Kuramı

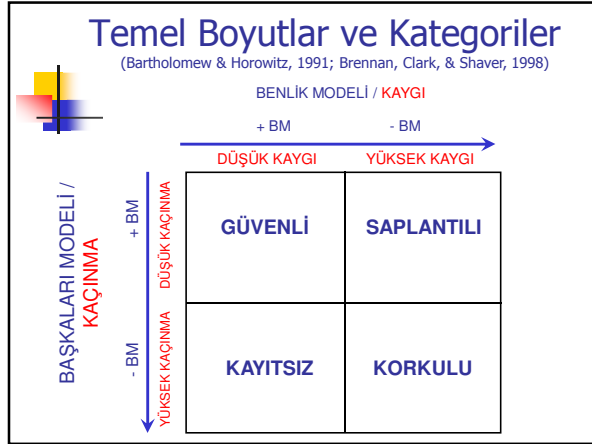
- John Bowlby ve Mary Ainsworth
- Evrimsel bakımdan yeni doğanın hayatta kalması için gereken yakınlığın sağlanması
- Çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkinin (duygusal bağın) kalitesi beşikten mezara kadar psikolojik gelişimi ve kişiliği etkiler ve kuşaklar arası aktarılır
- Bakım kalitesi ve Ebeveyn Davranışı
Duyarlılık, ulaşılabilirlik, tutarlılık ve zamanında ve yerinde olumlu karşılık verme güvenli bağlanma için temel koşullar

Bağlanmada Bireysel Farklılıklar

- Mary Ainsworth ve arkadaşlarının çalışmaları
- Yabancı Ortam ve bağlanma kategorileri
 - Güvenli
 - Kaygılı/kararsız/dirençli (saplantılı)
 - Kaçınan (kayıtsız ve korkulu)
 - Yönelim Sorunlu/dağınık

Temel Süreçler/Zihinsel Modeller

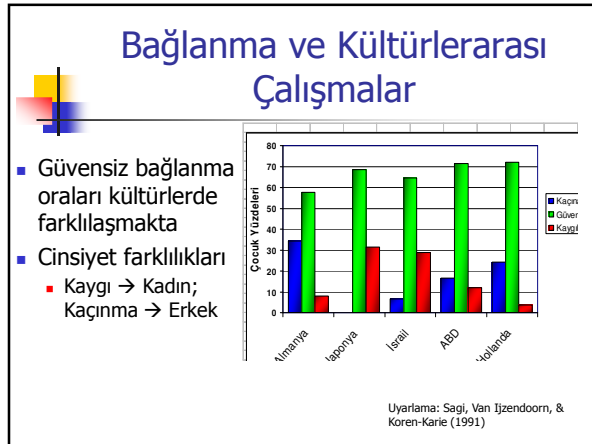
- İçsel çalışan modeller
- **Benlik Modeli (Kaygı):** Kişinin kendisini başkaları, özellikle de bağlanma kişisi, tarafından sevgi ve yardıma değer birisi olarak görüp görmediği.
- **Başkaları Modeli (Kaçınma):** Başkalarını (özellikle de bağlanma kişisini) genel olarak koruma ve destek beklentilerine karşılık veren güvenilir biri olarak görüp görmediği
- Başkalarının davranışlarını kestirme ve beklentiler
- Duygu ve benlik düzenlenmesi
- Birincil stratejiler (güvenli başa çıkma)
- İkincil stratejiler – Kaygı -> yüksek aktivasyon (hiperaktivasyon) ve Kaçınma -> aktivasyonu engelleme (deaktivasyon)



- ### Orta Çocuklukta Bağlanma
- En az araştırılan dönem (7-11 yaş), erken çocukluk, ergenlik ve yetişkinlikten farklı
 - Bağlanma figürleri önemini korur ve ebeveynler hala birincil güven üssü, ancak;
 - Bağlanma davranışlarının yoğunluğunda bir azalma olur
 - Bağlanma odağını değiştirme ve yeni hedeflere yönlendirmeye hazırlık
 - Görece özerklik ve akranlara yoğun ilgi

- ### Orta Çocuklukta Bağlanma
- Ebeveyn- çocuk arasındaki sorumluluk alanlarında değişimler
 - Bilişsel, duygusal değişimler, gelişmeler ve sözel beceri
 - Bilişsel-duygusal sistemlerdeki değişimler nedeniyle farklı kaynaklardan gelen bağlanma davranışlarının tek bir zihinsel model içinde bütünleştirme, uyumlaştırma kapasitesi gelişmiş (Mayseless, 2005)
 - Farklılaşma ve çeşitlenme süreci sonucu birincil bağlanma figüründen kısmen geri çekilme ve yeni ilişkiler arama

- ### Orta Çocuklukta Bağlanma
- Saplantılı ve kaçınan başa çıkma (güvensiz) yöntemlerin daha kristalize olduğu ve ilişkili içselleştirme-dışsallaştırma sorunları (örn., Yunger, Corby, & Perry, 2005).
 - Bu dönemde ebeveynlerle sorunlar yaşama başta erken erinlik olmak üzere bazı sorunlara yol açmakta
 - Babayla ilişkilerin daha yoğunlaştığı bir dönem (cinsiyet ve kültüre göre farklılıklara karşın)
 - Ailede ve sosyal konumdaki (okul stresi OKS vb.), bağlamdaki değişimler



- ### Rothbaum ve ark. (2000 ve 2002)
- Kültürün önemi ihmal edilmiştir ve kültürlerarası çalışmalarda temel süreçler ve konular incelenmemiştir. sadece
 - Karşıt hipotezler
 - Duyarlılık (kültürel olarak farklı yapılandırılır ve farklı ebeveyn davranışlarıyla ilintilidir.)
 - Yetkinlik (Her kültür için yetkinlik alanı ve değer verilen sonuçları aynı değildir.)
 - Güvenli Üs (Her kültürde güvenli üs keşif davranış ile doğrudan ilişkili olmayabilir)
 - Çok sargın, içine geçmiş (enmeshed) anne-çocuk ilişkisi Batı kültürleri kaygılı/dirençli çocuk ve saplantılı anne bağlanma stilleriyle ilişkilidir.
 - Kontrol (özellikle psikolojik kontrol), aşırı koruma ve karşılaştırma Batı kültürlerinde kaygılı bağlanma ile ilişkilidir (NS)
 - Suçluluk yaratma, aşırı müdahale (giriç davranış) vb. bazı ebeveyn davranışlarının etkisi bireyci kültürlerde olduğu kadar olumsuz olmayabilir (NS)

Ebeveyn Tutumları

- Ebeveyn tutumları temel sosyalizasyon araçlarıdır.
- Kabul/ilgi ve Kontrol/diyeplin temel boyutlardır fakat kültürel anlamı farklılaşabilir
- Anne babalar kültürü davranışlarında sentezlerler.
- Anababa davranışları (ve stilleri) sosyalizasyon ve bağlanma süreçlerini birbirine bağlar.
- Anababa davranışları bağlanma güvenliğinin kültürel belirleyicisidir.

Ebeveyn Tutumları

- Çocuk yetiştirme pratikleri, ilişkili değerler,beklentiler vb. kültürden kültüre farklılaşır.
- Geleneksel olarak bakım ve ilgi gösteren anne ve kontrol/diyeplin eden baba rolü?
- Kültüre özgü anababa davranışları vardır ve tepki verme biçimleri farklılaşmaktadır.

Ebeveyn Tutumları

- Türkiye gibi çocuk yetiştirmede anne ve baba rollerinin belirgin olduğu toplumlarda aynı anne ve baba davranışının etkisi cinsiyetine göre çocuklarda farklı olabilir.
- Özellikle kontrol eden anne ve aşırı koruyan ya da denetleyen baba rollerinin bağlanmaya etkisi incelenmelidir.
- Özellikle aşırı koruma, suçluluk yaratma, karışma ve çocuğu benzerleri ile karşılaştırma gibi kültürümüzde yaygın gözlenen davranışların bağlanma üzerindeki etkileri incelenmelidir.
- Aşırı koruma ve kısmi psikolojik kontrol "ilişkisel özerklik" (Ç. Kağıtçıbaşı) sağlayan süreçler olabilirler mi?

Ebeveyn Davranışlarının Bağlanmadaki Etkileri: Denenceler

- Duygusal yakınlık/sıcaklık kaçınan bağlanma ile (ters önde) ilişkili olması beklenir.
- Aşırı koruma, karşılaştırma, suçluluk yaratma, psikolojik vb. kültüre özgü değişkenler bağlanma kuramına göre kaygılı bağlanma ile ilgili olması gerekir. Kültürel varsayımına göre çok Türk örneklerde yüksek ilişkili olması beklenmez.
- Etki ebeveyn ve çocuğun cinsiyetine göre değişebilir.

TÜBİTAK Projesi İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf ve Ebeveynleri

- Ankara'dan dört ilköğretim okulu
Orta ve Alt-Orta SES
- N = 380
 - Kızlar = 193 (51 %), Erkekler =187 (49 %)
 - Yaş, Ort = 10.18
- Ebeveyn
- Anne = 196, Yaş = 36,56
Baba = 182, Yaş = 40,64

Ölçüm Araçları - Çocuk

- Kerns Çocuklar İçin Güvenli Bağlanma Ölçeği* (Kerns ve ark., 2001; Uyarlama, Sümer & Anafarta, 2006)
- Çocukların anne ve babaya algıladıkları bağlanma güvenlik düzeyini ölçen 15 maddelik ölçek

4	3				2	1
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar da annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerinin onları terk etmeyeceklerinden gerçekten emindirlir.	AMA	Bazı çocuklar da bazen, annelerinin onları terk edebileceğinden endişelenirlir.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanlarına giderler.	AMA	Bazı çocuklar da üzgün olduklarında annelerinin yanlarına gitmezler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>

Ölçüm Araçları - Çocuk

Çocuk yetiştirme davranışları. EMBU kısa form (Markus ve ark., 2003; Arrindell ve ark., 1999) ve Diğer Ölçekler

- Maddelerin Türk kültürüne uygunluğu gözden geçirildi
- Duygusal yakınlık** (9 madde) (örn., "Baban/annen üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?")
- Reddetme** (8 madde) (örn., "Baban/annen yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni sert bir şekilde cezalandırır mı?")
- Aşırı koruma** (7 madde) yeni maddeler eklendi (örn., "Sokakta oynarken annesi/babası tarafından en çok çağırılan ben olurum ")

Ölçüm Araçları - Çocuk

- Karşılaştırma** -eklendi (5 madde) oluşturuldu (örn., "Annem/babam beni derslerim konusunda arkadaşlarımla karşılaştırır.")
- Suçluluk Yaratma** (9 madde) (örn., "Baban/annen senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?")
- Girici/müdahaleci** (5 madde) (örn., "Baban oyuncaklarınla nasıl oynayacağına karışır mı?")
- Psikolojik Kontrol** (7 madde) (örn., "Babanla aynı fikirde olmadığında sana karşı daha mı az sevecen davranır?")
- Kayıma** (2 madde) (örn., "Baban kardeşlerini veya ağabeyini/ablanı senden daha çok sever mi?")

Ölçüm Araçları – Anne ve Baba

- Bağlanma boyutları: Kaygı ve Kaçınma**

- Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri** (ECR-R; Fraley, Waller, & Brennan, 2000; uyarlayan, Selçuk, Sümer, Günaydin, & Uysal, 2005)

Her biri 18 maddelik iki boyut

- Bağlanma kaygısı** (Örn., "Sıklıkla, eşimin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılıyorum.")
- Bağlanma kaçınma** (Örn., "Eşime açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.")

Ölçüm Araçları – Anne ve Baba

Ebeveyn Tutumları

- Duygusal yakınlık** (9 madde)
- Reddetme** (8 madde)
- Aşırı koruma** (7 madde)
- Karşılaştırma** (5 madde)
- Suçluluk Yaratma** (9 madde)
- Girici/müdahaleci** (5 madde)
- Psikolojik Kontrol** (7 madde)

Bulgular

- Anne ve Babaya bağlanma bakımından cinsiyet farkı yok ve bağlanma düzeyi genel olarak yüksek (değerler 4 üzerinden)
- Anneye bağlanma düzeyi (Ort. = 3.37, SS = .51) babaya bağlanmadan (Ort. = 3.26, SS = .47) anlamlı olarak yüksek, ancak etki genişliği çok düşük.
- Ebeveyn tutumları bakımından erkek ve kız çocukların algıları daha çok benzeşmekte. Sadece, erkekler, kızlara oranla hem anne hem de babalarını daha çok müdahaleci (karışan), babalarını ise daha çok reddeden ve karşılaştıran olarak algılamaktadırlar.
- Anne ve baba temsilleri hem bağlanma ($r = .62$) hem de ebeveyn tutumları bakımından benzer. Ancak, anneler için belirtilen duygusal yakınlık, aşırı koruma ve psikolojik kontrol babalar için belirtilenden görece daha yüksek.

Ebeveynlere Güvenli Bağlanma ve Tutumlar

<i>Çocuk Beyanı</i> <i>Anne İçin</i>	Anneye Güvenli Bağlanma	Babaya Güvenli Bağlanma
Duygusal Yakınlık	.51***	.36***
Reddetme	-.48***	-.39***
Aşırı Koruma	-.03	-.01
Karşılaştırma	-.26***	-.27***
Suçluluk yaratma	-.15**	-.17**
Müdahaleci Davranış	-.37***	-.34***
Psikolojik Kontrol	-.38***	-.36***
Kayıрма	-.42***	-.42***

*p<.05, **p< .01, p<.001

Ebeveynlere Güvenli Bağlanma ve Tutumlar

<i>Çocuk Beyanı</i> <i>Baba İçin</i>	Anneye Güvenli Bağlanma	Babaya Güvenli Bağlanma
Duygusal Yakınlık	.41***	.59***
Reddetme	-.31***	-.45***
Aşırı Koruma	-.03	-.01
Karşılaştırma	-.15*	-.27***
Suçluluk yaratma	-.10	-.07
Müdahaleci Davranış	-.20**	-.23***
Psikolojik Kontrol	-.28***	-.41***
Kayıрма	-.39***	-.47***

*p<.05, **p< .01, p<.001

Ebeveynlere Güvenli Bağlanma ve Tutumlar

<i>Anne Beyanı</i>	Anneye Güvenli Bağlanma	Babaya Güvenli Bağlanma
Bağlanma Kaygısı	-.04	.01
Bağlanma kaçınma	-.24***	-.36***
Duygusal Yakınlık	.21***	.12
Reddetme	-.19**	-.11
Aşırı Koruma	-.06	-.07
Karşılaştırma	-.16*	-.10
Suçluluk yaratma	-.11	-.05
Müdahaleci Davranış	-.12	-.04
Psikolojik Kontrol	-.15*	-.11

*p<.05, **p< .01, p<.001

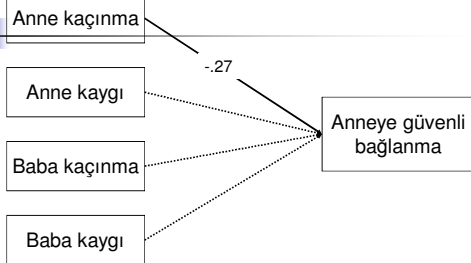
Ebeveynlere Güvenli Bağlanma ve Tutumlar

<i>Baba Beyanı</i>	Anneye Güvenli Bağlanma	Babaya Güvenli Bağlanma
Bağlanma Kaygısı	-.06	-.08
Bağlanma kaçınma	-.07	-.15*
Duygusal Yakınlık	.09	.23***
Reddetme	-.10	-.14
Aşırı Koruma	-.09	-.04
Karşılaştırma	-.17*	-.15*
Suçluluk yaratma	-.08	-.05
Müdahaleci Davranış	-.09	-.04
Psikolojik Kontrol	-.17*	-.19**

*p<.05, **p< .01, p<.001

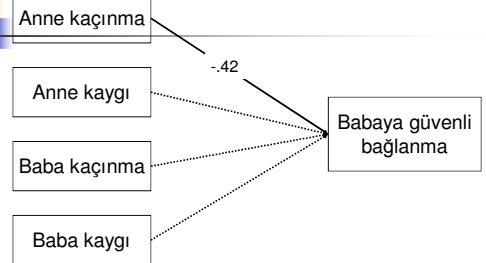
Ebeveyn Beyanı

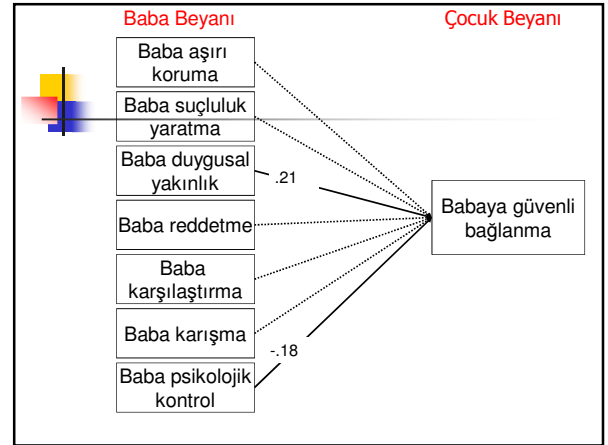
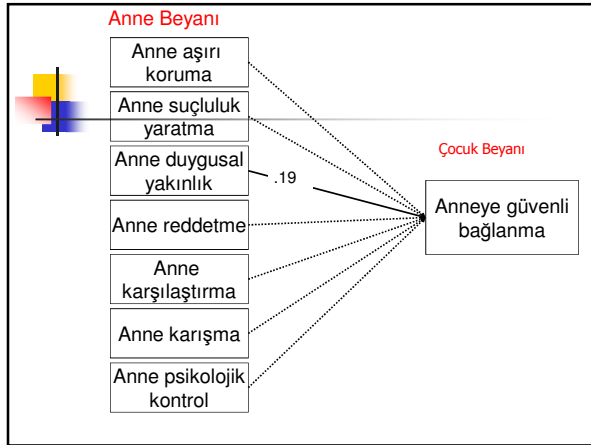
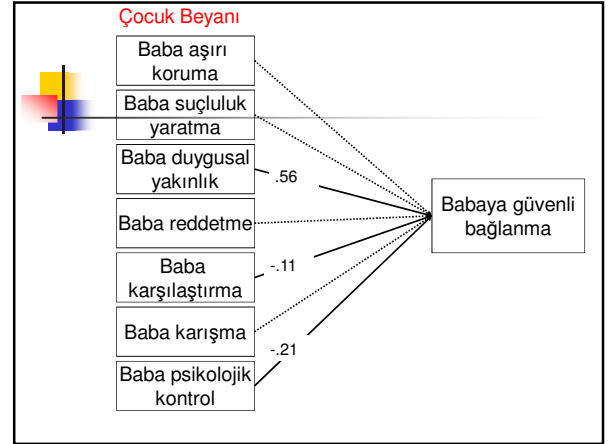
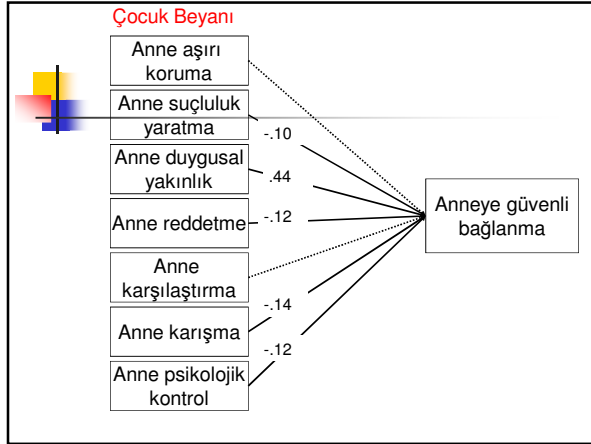
Çocuk Beyanı



Ebeveyn Beyanı

Çocuk Beyanı





Sonuç – Tartışma -1

- Bütün gelişim dönemleri için hem annenin hem de babanın çocuk yetiştirme davranışları çocukların bağlanma örüntüsünü anlamlı şekilde yordamıştır.
- Anne ve babaya ilişkin temsiller daha çok benzeşmektedir, ancak anneye bağlanma ve duygusal sıcaklık (hala!) babaya olandan daha yüksek.
- Annenin beyan ettiği kaçınma çocukların beyan ettiği hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Bağlanma kaygısının yordayıcı gücünün zayıf olması kaygının genelde yüksek olması ve "kültürel işlevselliği" bakımından tartışılmalıdır.

Sonuç – Tartışma -2

- Yurtdışında yapılan çalışmalar ebeveynlerde bağlanmaya ilişkin kaçınmanın çocuk yetiştirme tutumları ve davranışlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir (Goodman ve ark., 2004, Rholes ve ark., 1995, 1997, 2006).
- Yukarıda bahsedilen çalışmalarla şimdiki çalışmanın sonuçları biraraya getirildiğinde yetişkinlikte öz bildirim yoluyla ölçülen "bağlanmaya ilişkin kaçınma"nın bağlanmanın kuşaklararası aktarımında rol oynadığı söylenebilir.

Sonuç – Tartışma -3

- Duygusal yakınlık hem çocuk hem de ebeveyn beyanı dikkate alındığında bağlanmanın en güçlü belirleyicisidir. Bu nedenle "kaçınmanın" neden risk faktörü olduğu daha iyi anlaşılabilir.
- "İlişkisel benlik" ve "duygusal yakınlığın" yüksek olduğu Türkiye gibi ülkelerde bağlanmada kaçınma (soğukluk) bir risk faktörü olarak görülebilir.
- Kültürel olarak yaygın olduğu düşünülen "aşırı" koruma davranışı bağlanma bakımından bir risk faktörü değildir. Görece "ilgi" olarak algılanmaktadır.
- Anne karışma ve suçluluk yaratma davranışı ile baba karşılaştırma ve psikolojik kontrol davranışları ise görece zayıf ancak istatistiksel olarak tutarlı olarak anlamlı düzeylerde bağlanma güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Sonuç – Tartışma -4

- Kültürde yaygın olduğu düşünülen "aşırı koruma", "karşılaştırma", "suçluluk yaratma" gibi davranışlar hiçbir durumda temel ebeveyn boyutlarından daha güçlü yordayıcı güce sahip değildir. Ancak karşılaştırma davranışı ve psikolojik kontrolde cinsiyet farklarının daha kapsamlı analiz edilmesi gerekir.
- Aşırı koruma kültürel öğelere göre etkisi farklı. Yakın temas ve denetimi içeren aşırı koruma kısmen ilgi olarak algılanıyor.
- Suçluluk yaratma, müdahale, psikolojik kontrolün etkisi beklendiği gibi daha sınırlı ya da hiç yok.
- Bulgular Batı kültürlerinde tekrarlanmalı

Sonuç – Tartışma-5

- Kültürel çocuk yetiştirme davranışlarındaki işlevsel/uyama ilişkin süreçler ve kavramsal sorunlar
- Ölçüm ve kültürlerarası geçerlik problemi
- Çocuk yetiştirme ve bağlanma literatürlerinin birbirinden faydalanması
- Temel kavramsal konular ve kültürel farklılıklara dayalı açıklamalar. Örn., ilişkisel bağımsızlık vb.

Sınırlılıklar

- Ortak yöntem varyansı ve korelasyondan kaynaklanan sınırlılıklar
- Çocuklarda güvensiz bağlanma, özellikle kaygılı/saplantılı ve kaçınan farkına bakılmadı.
- Veri dönüş oranı
- Anne ve baba verisinde yanlılık ve olası "istenirlik" etkisi
- İzlemenin gerekliliği ve kültürler arası karşılaştırma

Teşekkürler..

nsumer@metu.edu.tr

Erken Dönem Bağlanma ve Anne Duyarlılığı

Prof. Dr. Nebi Sümer

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Ege Üniversitesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları A.B.D.
05 Aralık 2008

Bu araştırma TÜBİTAK-SOBAG projesi (No: 105K102) kapsamında yürütülmüştür.

Bağlanma Kuramı

John Bowlby ve Mary Ainsworth

- ▶ "Bebeklikte ve çocuklukta anne ile çocuk arasındaki sevginin ruh sağlığı için, fiziksel sağlıkta vitamin ve protein kadar önemli olduğu konusunda hükümetlerde, sosyal kurumlarda ve kamuda bir inanç eksikliği söz konusu" (*Maternal care and mental health*, WHO Monograph Series No 2, 1952: 158).
- ▶ Anne yoksunluğu neden önemli?

Bağlanma

- ▶ İnsanlar hayatta kalmak için güçlü ve sürekli ilişkiler kurmaya muhtaçtır.
- ▶ Yeni doğanlarla ebeveynleri birbirine bağlayan evrimsel/psikobiyojik mekanizmalar.
- ▶ Bağlanma sistemi, davranışsal sistemler içinde en önce gelişen yaşamsal işleve sahip.
- ▶ Temel işlevi:
 - kişiyi, bakım ve destek verme potansiyeli olan başkalarına (bağlanma figürüne) yakın tutarak tehlikeden korumak.

Bağlanma ve Ayrılık

- ▶ Bağlanmanın söz konusu olduğu ilişkilerde erken dönemde kaynaklanan benzer duygular söz konusu.
- ▶ Örneğin, küçük çocukların ve yetişkinlerin bağlanma geliştirdiği ilişkilerde ayrılıklara verdiği tepkilerin türü ve aşamaları birbirine benzer

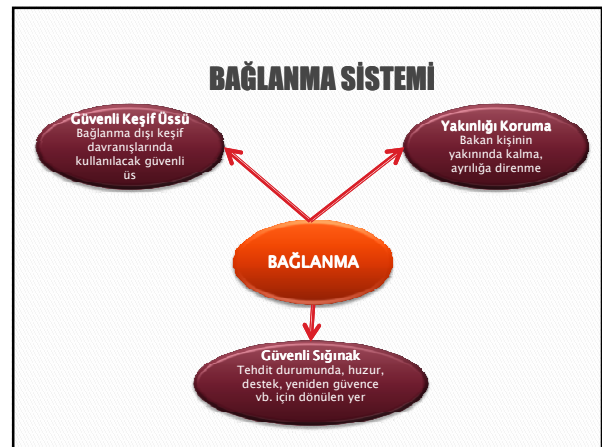
Ayrılığa Tepki Aşamaları

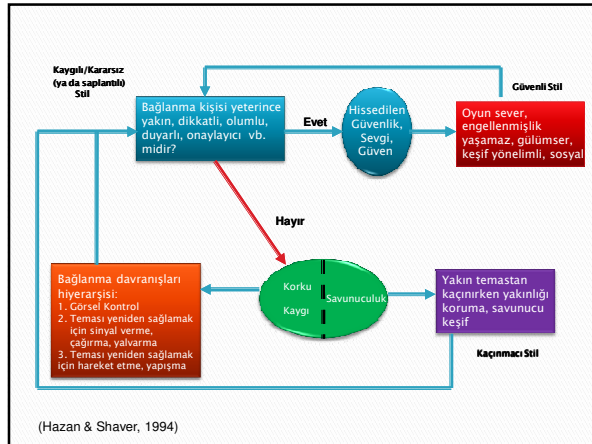
1. **Protesto:** ayrılığa direnme ve yeni ilişki kurmayı reddetme
2. **Üzüntü/kapanma:** Uzun süreli yas ve kapanma, çaresizlik
3. **Kopma:** Geri çekilme, yeniden biraraya geldiğinde soğuk karşılama

Ebeveyn duyarlılığı ve Bağlanma Örüntüsü

Yabancı Ortam Yöntemi ve Bireysel Farklılıklar

- ▶ **Tepkisiz/duyarsız bakım** → Kaçınan bağlanma (%15-25)
 - Bağlanma davranışları bastırılır, erken kopma, kendine aşırı dayanma, bağlanma ihtiyaçlarını ketleme – deaktivasyon
- ▶ **Duyarlı/tutarlı bakım** → Güvenli bağlanma (% 60-75)
 - Sağlıklı normatif benlik gelişimi, yetkinlik ve güvenlik duygusu
- ▶ **Tutarsız müdahaleci bakım** → Kaygılı/dirençli bağlanma (% 10-15)
 - Stres ve depresyona yatkınlık, "amaca göre düzenlenen ortaklık" duygusunda gecikme, bağlanma ihtiyaçlarını aşırı tetikleme –hiperaktivasyon
- ▶ **Travma ve bakım yoksunluğu** → Yönelim sorunlu bağlanma (% 3-5)
 - Duygu ve davranışları organize edememe





Temel Süreçler/Zihinsel Modeller



- İçsel çalışan modeller: Deneyimle, duyu temelinde oluşan "if-then" önermeleri
- Benlik Modeli (Kaygı):** Kişinin kendisini başkaları, özellikle de bağlanma kişisi tarafından sevgi ve yardıma değer birisi olarak görmesi.
- Başkaları Modeli (Kaçınma):** Başkalarını (özellikle de bağlanma kişisini) korunma ve destek beklentilerine karşılık veren, güvenilir biri olarak görmesi.

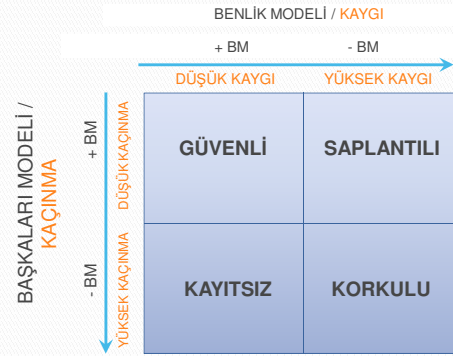
Zihinsel (içsel) Modeller

- Başkalarının davranışlarını kestirme, beklentiler ve yakın ilişkilerde atıflar (yükleme)
- Duygu ve benlik düzenlenmesi, stresle başa çıkma
- Birincil stratejiler (güvenli başa çıkma)
- İkincil stratejiler –
 - Kaygı -> yüksek aktivasyon (hiperaktivasyon)
 - Kaçınma -> aktivasyonu engelleme (deaktivasyon)



Temel Boyutlar ve Kategoriler

(Bartholomew & Horowitz, 1991; Brennan, Clark, & Shaver, 1998)



Ainsworth: Ebeveyn (Anne) Duyarlılığı: Dört Etmen

1. Duyarlı – Duyarsız:

"Annenin bebeğinin örtük mesajlarını ve verdiği sinyalleri algılaması ve doğru yorumlaması ve buna dayanarak zamanında ve uygun tepki vermesidir" (1969). Özellikle erken dönem için önemlidir.

Dört Unsur

- Sinyallerin farkında olma** (ulaşılabilir olmak ve tetikte/hazır bulunmak)
- Doğru yorumlama** (empati göstermek ve çarpıtmamak)
- Zamanında cevap** (sinyali hemen izleyen tepki)
- Uygun tepki** (bebeğin istekleri ve ihtiyaçları arasında denge)

Anne Duyarlılığı

- Kabul – Ret** (annenin bebekten kaynaklanan olası olumsuz duygularını ve çatışmayı çözme becerisi)
- İşbirliği-Müdahale** (Bebegi "özerk" (!) birey olarak kabul etme, zamanını ve tepkilerini onun yaptıklarına göre ayarlama ya da kesme, gereksiz müdahale, girici davranış) **Kültürel farklar: Yemek, yedirme??**
- Ulaşılabilir-Dikkate almaz** (annenin fiziksel ve psikolojik olarak ulaşılabilir olması ya da kendiyile/çevre isteğiyle takıntılı olması)

Bu dört özellik arasında ilişki çok yüksek ($r = .80$)
 Aile ortamının ve ailedeki "duygusal iklimin" önemi

Yakın Bakımda Kritik Duyarlılık Göstergeleri

- ▶ Çocuğun bireysel farklılıklarını, mizacını erken tanıma
- ▶ Çocukla senkronize davranma, kendini çocuğun hızına ve ilgisine göre ayarlama
- ▶ Dikkati başka yerdeyken ya da stres altındayken çocuğun gönderdiği sinyali fark etme, doğru algılama ve etkin müdahalede bulunma
- ▶ Çevreyi ve psikolojik ortamı önceden hissetme/hazırlama
- ▶ Çocuğun duygu durumu ve özkontrol becerileri hakkında gerçekçi beklentiler
- ▶ Çocuğun pozitif sinyallerini algılama ve çocuğun sinyallerinden bağımsız pozitif sinyal vermek.

Duyarlılığa Dayalı Bakımın Etkileri

- ▶ “Güvenli bağlanma ilişkisi”
- ▶ Amaca göre düzenlenen (ayarlanan) ortaklık
- ▶ Duygu-düzenleme
- ▶ Yetkinlik duygusu (kültürel farklar!)
- ▶ Keşif merakı (kültürel farklar)
- ▶ İçsel ve dışsal motivasyona olası etkileri??



Güvenli Bağlanmanın ve Anne Duyarlılığının Değerlendirilmesi

Güvenli Bağlanma Değerlendirme Yöntemleri

- ▶ Yabancı Ortam Prosedürü (YOP; Ainsworth, ve ark., 1978)
 - Bebek kısa bir süre bir yabancı ile yalnız bırakılır, sonra 8 ayrı olay (episode) ile bakıcıyla tekrar buluşur.
 - Bebeğin nasıl tepki verdiği önemlidir.
- ▶ Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS; Waters, 1995; Waters & Deane, 1985)
 - Çocuğun davranışlarını tanımlayan 90 madde
 - Gözlemci ya da bakıcı maddeleri 9 gruba ayırır
 - Çocuğun bağlanma puanı, çocuğun özellikleri ile uzmanlarca belirlenen ölçüt sınıflandırma arasındaki korelasyona göre belirlenir

16

Güvenli Bağlanmanın ve Anne Duyarlılığının Değerlendirilmesi

Anne Duyarlılığı Değerlendirme Yöntemleri

- ▶ İlgili-bakım (Ainsworth ve ark., 1978)
 - Çocuğun işaretlerine duyarlılık
 - İşbirliği - Müdahale
 - Fiziksel/Psikolojik ulaşılabilirlik
 - Kabul x Red
- ▶ Görüşmeler
- ▶ Davranışları sayma
- ▶ Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS; Pederson & Moran, 1995)
 - Annenin davranışlarını tanımlayan 90 madde
 - Gözlemci maddeleri 9 gruba ayırır
 - Annenin duyarlılık puanı, annenin özellikleri ile uzmanlarca belirlenen ölçüt sınıflandırma arasındaki korelasyona göre belirlenir

17

Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanma Üzerine Meta-analiz Çalışmaları

- ▶ Goldsmith ve Alansky (1987) $r = .32$
- ▶ De Wolff & van Ijzendoorn (1997) $r(4106) = .22$
 - Güvenli bağlanma hem 'YOP' hem de 'BDSS' ile ölçülmüş. Orta SED (.27) düşük SED (.15) bulunmuş.
- ▶ Atkinson ve ark. (2000) $r = .27$. De Wolff & van Ijzendoorn'a (1997) göre daha konservatif kriterler göz önüne almışlar.
 - Ortam, gözlemler arasındaki zaman, çocuğun yaşı gibi potansiyel moderatörler kontrol edildiğinde anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma arasındaki ilişkinin .40'lara çıktığı bulunmuş.
- ▶ 42 örneklem ile yapılan ve sadece BDSS ile anne duyarlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen meta analizi sonucunda etki genişliğinin arttığı görülmüştür $r(2768) = .31$ (van Ijzendoorn ve ark., 2004).

18

Anne Duyarlılığı & Güvenli Bağlanma



- ▶ 'Anne duyarlılığı'- 'Güvenli bağlanma' ilişkisi pek çok farklı örnekte tutarlı olarak bulunmuştur. Ancak, etki genişlikleri görece düşük.
- ▶ Pederson & Moran (1995)
 - daha uzun ve ayrıntılı gözlemler ve Ainsworth'un yönteminin geliştirilmesi
 - Etki genişliği daha yüksek
- ▶ Posada ve ark., (2002) farklı kültürlerde (örn., Kolombiya), farklı SED'de ve farklı bağlamlarda Pederson & Moran ile benzer sonuçlar bulmuşlardır.

19

Kültür, Anne Duyarlılığı, & Güvenli Bağlanma

- ▶ Meta-analizlerde yer alan çalışmaların %90'dan fazlasını Batı örneklemi oluşturmaktadır.
- ▶ Önceki meta-analiz çalışmaları (örn., Van Ijzendoorn, 1991, 1995) güvensiz bağlanan grupların dağılımında kültürel farklılıklar olduğunu göstermiştir.
 - Örn: Japonya'da C, Kuzey Avrupa'da ise A tipinde oranının yüksek olduğu bulunmuştur.

20

Kültür, Anne Duyarlılığı, & Güvenli Bağlanma

- ▶ Etki büyüklüğü farklı Batı örneklerinde bile farklılık gösterebilmektedir.
 - Örn: ABD'de $r = .20$; Kanada'da $r = .53$, Avrupa'da $r = .48$ (van Ijzendoorn ve ark., 2004)
- ▶ Rothbaum ve ark. (2000) temel varsayımların kültürlerarası geçerliliği üzerine sert eleştirilerde bulunmuşlardır.
- ▶ Türkiye'ye ait hiç veri yok!
- ▶ Sagi & van Ijzendoorn (1999) "Bağlanma kuramına ilişkin Hindistan'da ve İslam ülkelerinde hala veri bulunmamaktadır." (s. 731)

21

Amaç

- ▶ BDSS ve ADSS'nin Türk örneğinde psikometrik özelliklerinin test edilmesi.
- ▶ Türkiye'de anne duyarlılığı-güvenli bağlanma ilişkisinin incelenmesi
- ▶ BDSS ve ADSS'nin alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi
 - Anne duyarlılığının ve güvenli bağlanmanın boyutları arasındaki ilişkiler farklı kültürel ortamlarda çok az incelenmiştir (bkz., Posada ve ark., 2002).
- ▶ Anne duyarlılığı, güvenli bağlanma ve ÇDKL (Çocuk Davranışları Kontrol Listesi) ile ölçülen sonuç davranışları (örn. uyum) arasındaki ilişkilere bakılması.

22

Yöntem



- Çalışmaya 98 anne ($Ort_{yaş}=30$) ve onların çocukları katılmıştır (42 kız & 56 erkek; $Ort_{yaş}=25$ ay)
- **Bağlanma Güvenliği.** Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (AQS- BDSS; Waters, 1995)
 - Üç saatlik ev gözlemi
 - İki bağımsız gözlemci ($Ort_{tutarlılık}=.81$)
 - Bağımsız bir şekilde 90 kart 9 gruba ayrılıyor:
 - 1 = çocuğu hiç tanımlamıyor, 9 = çocuğu çok iyi tanımlıyor
 - Güvenli bağlanma kriter puanı ile gözlemcilerin puanı arasındaki korelasyon → çocuğun bağlanma güvenliği puanı

23

Yöntem

- **Anne Duyarlılığı.** Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (MBQS- ADSS; Pederson & Moran, 1995)
 - Üç saatlik ev gözlemi
 - İki bağımsız gözlemci ($Ort_{tutarlılık}=.84$)
 - Bağımsız bir şekilde 90 kart 9 gruba ayrılıyor:
 - 1 = anneyi hiç tanımlamıyor, 9 = anneyi çok iyi tanımlıyor
 - Anne duyarlılığı kriter puanı ile gözlemcilerin puanı arasındaki korelasyon → anne duyarlılığı puanı
- BDSS ve ADSS farklı gözlemciler tarafından yapılmıştır.
- Gözlemlerin sırası dengelenmiştir.
- İki gözlem türü arasındaki süre ortalama 10 gündür.

24

Yöntem

- ▶ **Çocuk Davranışları.** Çocuk Davranışları Kontrol Listesi (CBCL- ÇDKL; Achenbach, 1991)
 - Anneler ikinci gözlemden sonra ÇDKL'yi doldürmüşlardır.
 - İçselleştirme ($\alpha = .74$)
 - Dışsallaştırma ($\alpha = .86$)
 - Toplam problemler ($\alpha = .92$)

25

Sonuçlar

- Ortalama bağlanma güvenliği = .22
- Ortalama anne duyarlılığı = .46
- Bağlanma güvenliği ve anne duyarlılığında cinsiyet farkı bulunmamıştır.
- Çocuğun cinsiyeti ve annenin eğitimi kontrol edildikten sonra bağlanma güvenliği ve anne duyarlılığı pozitif ilişkili: $r(98) = .32, p < .001$ bulunmuştur.
- Üniversite mezunu anneler data setinden çıkartıldıktan sonra: $r(79) = .41, p < .001$

26

Sonuçlar

- ▶ 55 BDSS maddesi (35 dolgu maddesi dahil edilmedi) ile yapılan faktör analizi sonucunda 3 faktör yapısının uygun olduğu bulundu.
- ▶ Bu faktörler:
 - 'kaygı ve kararsızlık'
 - 'yakınlığa karşı kaçınma'
 - 'amaca uygun ortaklıkta başarısızlık'

27

Alt-boyutlar	Örnek maddeler	α
'Kaygı ve Kararsızlık' (17 madde)	"Çocuk annesinin ayrılmasına üzüldüğünde, o gittikten sonra ağlamaya devam eder ve hatta öfkelenir", "Çocuk oyundan sonra annesine döndüğünde bazen belirgin bir neden yokken huysuzlanır", "Evinde, annesi odanın dışına çıktığında çocuk huzursuzlanır veya ağlar"	.86
'Yakınlığa karşı kaçınma' (14 madde)	"Çocuk annesinin onu tutmasını, sarmasını ve kucaklamasını talep eder ve bunlardan hoşlanır", "Çocuk annesi açıkça istekte bulunmadan veya çağırılmadan da sıklıkla ona sarılır veya sokulur", "Çocuk annesiyle oyun oynarken onun üstüne tırmanmaktan ve sarmaş dolaş olmaktan hoşlanır"	.87
'Amaca uygun ortaklıkta başarısızlık' (9 madde)	"Annesi çocuğun istediğini hemen yapmadığında, çocuk annesi bu isteğini hiç yerine getirmeyecekmiş gibi davranır", "Çocuk, anneye karşı talepkar ve sabırsızdır. Anne istediğini hemen yapmazsa çocuk ısrar eder ve mızırızlanır", "Anne sadece yardım etmeye çalışırken çocuk annesi işini bozacakmış gibi davranır"	.80

28

Sonuçlar

- ▶ 89 ADSS maddesi (1 dolgu maddesi dahil edilmedi) ile yapılan faktör analizi sonucunda 5 faktörlü yapının uygun olduğu bulundu.
- ▶ Bu faktörler:
 - Çocukla çatışmalı etkileşimler
 - Mesafeli bakım
 - Güvenli üs sağlama
 - Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık
 - Ulaşılabilirlik

29

Alt-boyutlar	Örnek maddeler	α
Çocukla çatışmalı etkileşimler (17 madde)	"Etkileşimler sırasında yavaşlayıp B'nin tepkisini bekler (T)", "Etkileşimin içeriği ve hızı B'nin tepkilerinden ziyade A tarafından belirlenir", "Etkileşime katkıda bulunması için B'ye pek fırsat tanımaz", "B kendisiyle işbirliği yapmadığı zaman rahatsız olur"	.95
Mesafeli bakım (18 madde)	"B ile etkileşimi sırasında uzak, ilgisiz", "Sevgi ifadeleri genelde başa kondurulan üstünkörü ve mekanik öpücüklerle sınırlıdır", "B'yle etkileşimden keyif aldığı belli olur" (T), "B ile yakın etkileşim sırasında acemice ve tedirgin davranışlar gösterir".	.95
Güvenli üs sağlama (12 madde)	"Evin bebekli bir ev olduğuna dair çok az işaret vardır" (T), "Yasına uygun oyuncaklar verir", "B için ilgi çekici fiziksel ortamlar yaratır", "Çevreyi düzenlerken B'nin ihtiyaçlarını göz önüne alır"	.88
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık (9 madde)	"Ağlamalara/sızlanmalara anında cevap verir", "B sıkıntılı olduğunda fark eder", "B'nin sıkıntı ve rahatsızlık işaretlerine doğru ve yerinde karşılık verir"	.89
Ulaşılabilirlik (7 madde)	"B'nin kendisine istediği zaman ulaşabileceği bir ortam sağlar", "Ziyaret süresince B'nin ne yaptığını yakından izler", "Yerini B'yi görebileceği/duyabileceği bir şekilde ayarlar"	.86

30

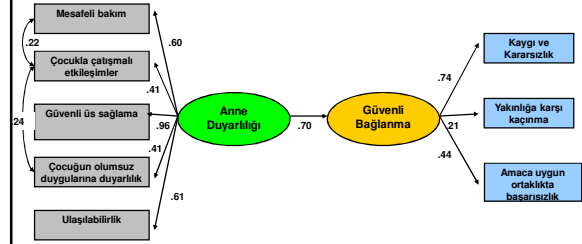
Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanmanın Altboyutları Arasındaki Korelasyonlar

	'Kaygı ve Kararsızlık'	'Yakınlığa karşı kaçınma'	'Amaca uygun ortaklıkta başarısızlık'
Çocukla çatışmalı etkileşimler	.22*	-.23*	.06
Mesafeli bakım	.03	-.26**	.21*
Güvenli üs sağlama	-.52***	-.03	-.38***
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık	-.20*	.12	-.02
Ulaşılabilirlik	-.25*	.06	-.17

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

31

Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanma Arasındaki Yapısal İlişki



$\chi^2(17, N=98)=48.55, p<.001, GFI=.89, AGFI=.76, NFI=.77, CFI=.88, RMSEA=.14$
Not: Yakınlık, Güvenli üs sağlama, Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık ve Ulaşılabilirlik ters kodlanmıştır.

ÇDKL, Güvenli bağlanma ve Anne duyarlılığı Arasındaki Korelasyonlar

	İçselleştirme	Dışsallaştırma	Toplam
Kaygı ve Kararsızlık	.30**	-.07	.08
Yakınlığa karşı kaçınma	.15	.04	.00
Amaca uygun ortaklıkta başarısızlık	.15	.29**	.31**
Mesafeli bakım	-.03	-.06	-.02
Çocukla çatışmalı etkileşimler	-.04	-.05	.03
Güvenli üs sağlama	-.22*	-.10	-.20
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık	.20	.22*	.10
Ulaşılabilirlik	-.04	-.07	-.10

* $p < .05$, ** $p < .01$

33

Tartışma



- Sonuçlar geçmiş çalışmalar ile tutarlı bulunmuş (örn., De Wolff & van Ijzendoorn, 1997) ve Ainsworth'ın önerilerininin Türk örnekleminde geçerli olduğunu göstermiştir.
- Popülasyon parametrelerini daha iyi değerlendirdiği ve bulguları daha iyi desteklediği için anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma arasında yapısal korelasyon'a (.70) bakılmıştır.
- Güvenli bağlanma ortalaması (.22) önceki çalışmalara göre görece daha az bulunmuştur.
- ADSS sonucu elde edilen anne duyarlılığının alt boyutları Ainsworth'ın tanımladığı anne ilgi bakım boyutları ile benzerlik göstermektedir.
- Çocuk ile etkileşim ve "enmeshed" (iç içe geçmiş) ebeveynlik. Türkiye'de bunlar işlevsel mi?

34

Tartışma

- Güvenli üs sağlama, güvenli bağlanma ile en yüksek korelasyona sahiptir.
- Çocuktan gelen sinyallere karşı anne davranışlarının izlerliği (contingency) çocuğun güvenli bağlanmasında kritik öneme sahip bulunmuştur.
- 'Çocukla çatışmalı etkileşimler' ve 'ulaşılabilirlik' gibi farklı boyutlar gözlenmiştir.
- Güvenli bağlanma ve anne duyarlılığı arasındaki ilişkinin yönü araştırılmalıdır.
- Çocuğun güvenli bağlanmasının (amaca uygun ortaklıkta başarısızlık; kaygı ve kararsızlık) 'uyumu' (anne raporuna dayandığı halde) anne duyarlılığından daha fazla yordadığı söylenebilir.

35

Sınırlılıklar & Öneriler



- Anne duyarlılığı-güvenli bağlanma ilişkisindeki moderatörler dikkate alınmalıdır.
 - anne eğitimi, sosyo-ekonomik düzey, "kültüre özgü ebeveynlik" ve çocuğun özellikleri (örn., mizaç)
- BDSS ve ADSS maddelerinin kültüre uygunluğu
- Anne duyarlılığına ve bağlanmaya ilişkin gözlenen "kültüre özgü davranışlar" sınıflandırılmamışlardır.
- Kuzey Amerika uzmanlarının ölçütü?
- Tek bir gözlem yapılması detaylı gözlem yapılmasını sınırlandırmıştır.

36

Sınırlılıklar ve Öneriler

- ▶ Çok fazla dolgu maddesi (BDSS) bulunmaktadır.
- ▶ İki gözlem arasındaki zaman kontrol edilmelidir.
- ▶ Bağlanma kuramının temel varsayımlarını test etmek için daha fazla kültürlerarası çalışmanın yapılması gerekmektedir. Özellikle Kuzey Amerika/Anglo-Sakson kültürlerinden farklı ebeveyn davranışlarına sahip kültürlerle bakılmalıdır.

Kültürel Risk ve Koruyucu Faktörler

- ▶ Kaygı mı kaçınma mı?
- ▶ Tutarsız bakım mı? Geniş destek mi?
- ▶ “Aşırı” koruma??
- ▶ Çocuğun değeri
- ▶ Koşula dayalı ödül ve iç-dış motivasyon

Kültürel Risk ve Koruyucu Faktörler

- ▶ Kişi ve davranış ayrımı
- ▶ Sosyal destek
- ▶ Eleştiriye dayalı gözlem ve yönlendirme
- ▶ Duygu-davranış çatışması
- ▶ Yükselen Popüler psikoloji: Yarar ve zararları??
- ▶ Duyarlılık öğretme programları ve etkileri

» Teşekkürler.....

Orta Çocuklukta Ebeveyn Davranışları ve Bağlanma: Riskler ve Koruyucu Faktörler



Prof. Dr. Nebi Sümer
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

13. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi, Hacettepe Üniversitesi, 10.07.2008

Bu araştırma TÜBİTAK-SOBAG projesi (No: 105K102) kapsamında yürütülmüştür.

John Bowlby

- "Bebeklikte ve çocuklukta anne ile çocuk arasındaki sevginin ruh sağlığı için, fiziksel sağlıkta vitamin ve protein kadar önemli olduğu konusunda hükümetlerde, sosyal kurumlarda ve kamuda bir inanç eksikliği söz konusu"
- "lack of conviction on the part of governments, social agencies, and the public that mother-love in infancy and childhood is as important for mental health as are vitamins and proteins for physical health" (*Maternal care and mental health*, WHO Monograph Series No 2, 1952: 158).

Başlanma Kuramı

- Yeni doğanla ebeveyn arasında kurulan uzun süreli duygusal bağ
- Bowlby'ye göre çocuğun gelecekte ruh sağlığını korunması ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için en önemli özkaynak
- Evrimsel bakımdan yeni doğanın hayatta kalması için gereken yakınlığı sağlanması
- Çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkinin kalitesi beşikten mezara kadar psikolojik gelişimi ve kişiliği etkiler ve kuşaklar arası aktarılır

Ebeveyn Duyarlılığı

- Ebeveyn duyarlılığı → güvenli bağlanma
- Üç temel özellik
 - Yakınlık arama/ayrılığı protesto
 - Güvenli sığınak
 - Güvenli keşif üssü

Ebeveyn duyarlılığı ve Başlanma örüntüsü

- *Tepkisiz/duyarsız bakım* → *Kaçınan başlanma* (%15-25)
 - Başlanma davranışları bastırılır, erken kopma, kendine aşırı dayanma, başlanma ihtiyaçlarını ketleme – deaktivasyon-
- *Duyarlı/tutarlı bakım* → *Güvenli başlanma* (% 60-75)
 - Sağlıklı normatif benlik gelişimi, yetkinlik ve güvenlik duygusu
- *Tutarsız müdahaleci bakım* → *Kaygılı/dirençli başlanma* (% 10-15)
 - Stres ve depresyona yatkınlık, "amacı düzenlenmiş ortaklık" duygusunda gecikme, başlanma ihtiyaçlarını aşırı tetikleme – hiperaktivasyon
- *Travma ve bakım yoksunluğu* → *Yönelim sorunlu başlanma* (% 3-5)
 - Duygu ve davranışları organize edememe

Temel Süreçler/Zihinsel Modeller

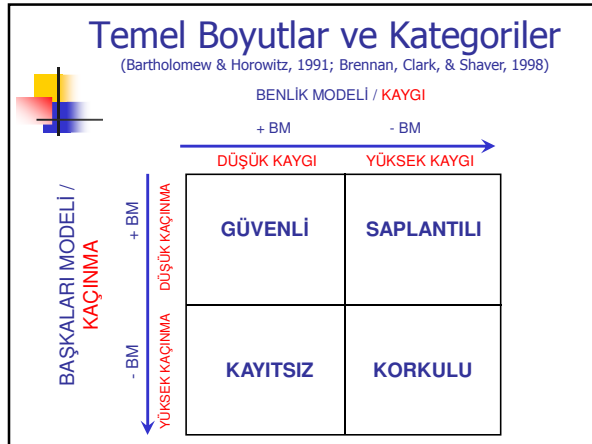
- **İçsel çalışan modeller**
- **Benlik Modeli (Kaygı):** Kişinin kendisini başkaları, özellikle de başlanma kişisi tarafından sevgi ve yardıma değer birisi olarak görülüp görmediği.
- **Başkaları Modeli (Kaçınma):** Başkalarını (özellikle de başlanma kişisini) genel olarak korunma ve destek beklentilerine karşılık veren güvenilir biri olarak görüp görmediği.
- Başkalarının davranışlarını kestirme ve beklentiler
- Duygu ve benlik düzenlenmesi
- Birincil stratejiler (güvenli başa çıkma)
- İkincil stratejiler – Kaygı -> yüksek aktivasyon (hiperaktivasyon) ve Kaçınma -> aktivasyonu engelleme (deaktivasyon)

Slide 6

AO1

virgölü sildim

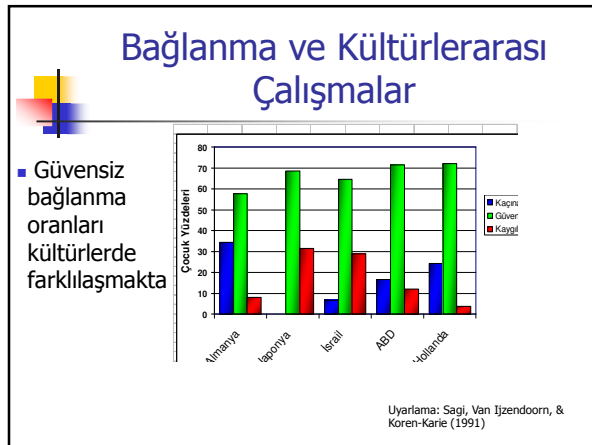
Ahu Ozturk; 10.07.2008



Bağlanmada Temel Hipotezler

(Van Ijzendoorn & Sagi, 1999; Rothbaum, et al., 2000)

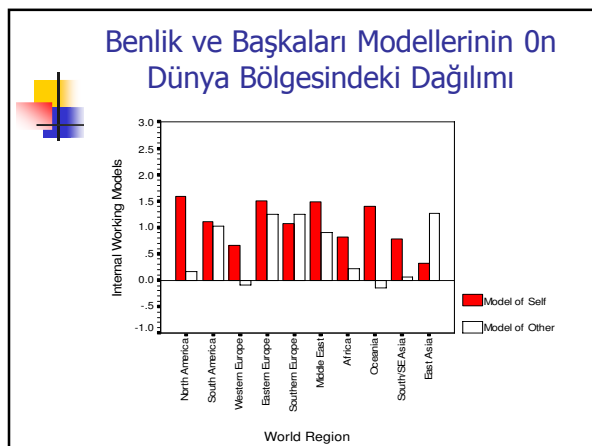
- Evrensellik Hipotezi:** Bütün çocuklar kendilerine bakan bir ya da birden fazla kişiye bağlanır
- Norm Hipotezi:** Güvenli bağlanma normdur
- Duyarlılık Hipotezi:** Bağlanmanın güvenli olması bakanın duyarlı ve tutarlı tepki vermesine bağlıdır.
- Yetkinlik Hipotezi:** Bağlanmanın güvenli/güvensiz olması çocuğun farklı alanlarda yetkinliği ile ilintilidir.
- Güvenli Temel Hipotezi:** Çocuklar annelerinin varlığında ve yeterince güvencede olduklarını/koruduklarını hissettiklerinde etrafi keşfederler.



Geniş Çaplı Bir araştırma

Schmitt ve Ark., (2004) 62 Kültür ve 56 Ülkedeki ISDP çalışması

- Benlik ve başkaları modelleri çoğu ISDP örneklemini için geçerli
 - Ancak, her kültürde aynı örüntüyü göstermiyor
- "Güvenli" romantik bağlanma normu, kültürlerin % 79'unda geçerli.
- Özellikle uzak Asya kültürlerinde "saplantılı" örüntü yaygın.



Schmitt ve ark.

- Erkekler kadınlara oranla bütün kültürlerde daha kayıtsız bağlanmaya sahip değil
- Bağlanma ve sosyokültürel göstergeler ilişkili
- Güvensiz bağlanma düzeyi, az gelişmişlikle ve kaynakların kıtlığı ile ilintili
- Yüksek düzeyde ekolojik stres güvensiz ebeveyn-çocuk ilişkisini, kişiler arası güvensizliği ve kısa dönem üreme eğilimini tetikliyor.

Bağlanma, ebeveyn tutumları ve Kültür

- Kültürün önemi ihmal edilmiştir ve kültürlerarası çalışmalarda sadece temel süreçler ve konulara önem verilmiştir
- Çocuk yetiştirme yaklaşımları ve sosyalleştirme hedefleri kültürden kültüre değişir
- Çok sargın, iç içe geçmiş anne-çocuk ilişkisi bazı Batı kültürlerinde kaygılı/dirençli çocuk ve saplantılı anne bağlanma stilleriyle ilişkilidir. İlişkisel kültürlerde böyle olmak zorunda değil
- Psikolojik kontrol, aşırı koruma ve karşılaştırma Batı kültürlerinde kaygılı bağlanma ile ilişkilidir

Ebeveyn Tutumları

- Ebeveyn tutumları temel sosyalleştirme araçlarıdır.
- Kabul/ilgi ve Kontrol/disiplin temel boyutlardır fakat kültürel anlamı farklılaşabilir
- Anne babalar kültürü davranışlarında sentezlerler.
- Ana-baba davranışları (ve stilleri) sosyalleştirme ve bağlanma süreçlerini birbirine bağlar.
- Ana-baba davranışları bağlanma güvenliğinin kültürel belirleyicisidir.

Ebeveyn Tutumları

- Çocuk yetiştirme pratikleri, ilişkili değerler,beklentiler vb. kültürden kültüre farklılaşır.
- Geleneksel olarak bakım ve ilgi gösteren anne ve kontrol/disiplin eden baba rolü?
- Kültüre özgü ana-baba davranışları vardır ve tepki verme biçimleri farklılaşmaktadır.

Ebeveyn Tutumları

- Türkiye gibi çocuk yetiştirmede anne ve baba rollerinin belirgin olduğu toplumlarda aynı anne ve baba davranışının etkisi cinsiyetine göre çocuklarda farklı olabilir.
- Ç. Kağıtçıbaşı' nın Ailede Değişim ve Psikolojik (duygusal) karşılıklı bağımlılık modeli.
- Kültüre uyumlu ve uygun anne babalık
- Annenin kaygılı, babanın kaçınan bağlanma göstermesi geleneksel rollerle çelişkili değil, "kültürel olarak uyumlu"
- Türk kültüründe, kaçınan anne ve kaygılı baba, bağlanma bakımından daha kritik risk faktörleri olabilir.

Risk ve Koruyucu Faktörler

- Olumsuz, duyarsız, tutarsız ve reddedici anne baba ve benimsedikleri bakım davranışları sosyo kültürel bağlamdan ve gelişmişlik düzeyinden bağımsız düşünülemez
- Yakın bağlam özelliklerini dikkate alarak bağlanma ve ebeveynlik dinamiklerini araştırdık

TÜBİTAK Projesi Erken Dönem Bağlanma ve Anne Duyarlılığı

- 105 anne ve çocuk (Anne ort. yaş = 30 yıl, çocuk ort. Yaş 25 ay)
- Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS; AQS: Waters, 1995=; ve Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS, MBQS; Pederson ve Moran, 1995)
- Üçer saatlik gözlem bağımsız gözlem ve her biri için 90 kart sınıflaması
- BDSS, örn. "Çocuk annesinin yanındayken oynamak istediği bir şey gördüğünde mızırdanır veya annesini o yöne çekiştirir"
- ADSS, örn. "Ziyaret süresince B' nin ne yaptığı takip eder"

Bulgular

- Cinsiyet farkı yok
- Cinsiyet, çocuk yaşı ve anne eğitimini kontrol ettikten sonra bile çocuk güvenli bağlanma ile anne duyarlılığı ilişkili ($r = .32, p < .001$)
- Üniversite mezunu anneleri çıkarınca ilişki $r(79) = .41, p < .001$, artıyor

Faktör Analizleri

- Çocuk bağlanmada üç faktör gözlemlendi
 - Kaygı ve kararsızlık
 - Yakınlık arama/kaçınma
 - Amacı düzenlenmiş ortaklık eksikliği
- Anne duyarlılık davranışında beş faktör gözlemlendi
 - Çatışmalı etkileşim
 - Uzak/ilgisiz bakım
 - Güvenli üs ve keşfi destek
 - Çocuğun olumsuz duygusuna ilgi
 - Ulaşılabilirlik

	Kaygı ve kararsızlık	Kaygı ve kararsızlık	Amacı düzenlenmiş ort. eksikliği
Çatışmalı etkileşim	.22*	-.23*	.06
Uzak/ilgisiz bakım	.03	-.26**	.21*
Güvenli üs ve keşfi destek	-.52***	-.03	-.38***
Çocuğun olumsuz duygusuna ilgi	-.20*	.12	-.02
Ulaşılabilirlik	-.25*	.06	-.17

TUBITAK Proje

Orta Çocuklukta Bağlanma ve Ebeveyn Tutumları

- Dört ilden dörder okuldan 4. ve 5. sınıf öğrencileri ve onların ebeveynleri
- N= 1931, %51 kız, Çocuk ort. yaş 10.74 yıl (SS = 1.09).

Ölçüm Araçları

Ebeveyn Davranışları. EMBU kısa form (Arrindell ve ark., 1999) ve farklı kaynaklardan ölçekler. Maddelerin Türk kültürüne uygunluğu gözden geçirildi

- **Duyusal yakınlık**= 10 madde (örn., "Annem/baban üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?")
- **Reddetme** = 11 madde, (örn., "Annem/baban yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni ağır bir şekilde cezalandırır mı?")
- **Aşırı koruma** (4 madde) (örn., "Annem/baban terleyip terlemediğini sürekli kontrol eder mi?")
- **Karşılaştırma** (5 madde) (örn., "Annem/babam derslerin konusunda seni arkadaşlarımla karşılaştırır mı?")
- **Suçluluk yaratma** = 3 madde (örn., "Annem/baban senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?")
- **Müdahale/Karışma** = 7 madde (örn., "Annem sen konuşurken cümlelerini tamamlar mı?")

Bağlanma Ölçümü

- *Kerns Çocuklar İçin Güvenli Bağlanma Ölçeği* (Kerns ve ark., 1996, Uyarlayan Sümer ve Anafarta, Basımda)
 - Çocukların anne ve babaya algıladıkları bağlanma güvenlik düzeyini ölçen 15 maddelik ölçek

4	3				2	1
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar da annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerinin onları terk etmeyeceklerinden gerçekten emindirlir.	AMA	Bazı çocuklar da bazen, annelerinin onları terk edebileceğinden endişelenirlir.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanlarına giderler.	AMA	Bazı çocuklar da üzgün olduklarında annelerinin yanlarına gitmezler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>

Ebeveyn bağlanma Ölçüm Aracı: Bağlanma Boyutları

- Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (ECR; Brennan, Clark, & Shaver, 1998; uyarlayan Sümer, 2005)

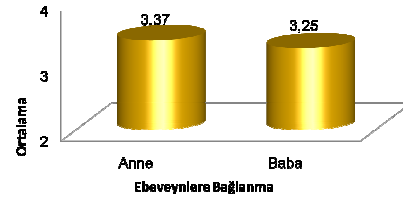
Her biri 18 maddelik iki boyut

- Bağlanma kaygısı (Örn., Eşimin sevgisini kaybetmekten korkarım)
- Bağlanma kaçınma (Örn., Gerçekte ne hissettiğimi eşime göstermemeyi tercih ederim)

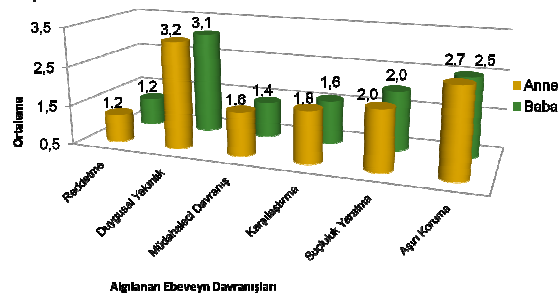
Bulgular

- Anne ve babaya bağlanma arasında ($r = .57$) ve ebeveyn davranışları arasında güçlü ilişkiler var. En düşük reddetme .51, en yüksek aşırı koruma, .66.
- Anne > baba : bağlanma, duygusal yakınlık, müdahale/karışma, karşılaştırma ve aşırı koruma
- Kızlar > erkekler: anneye bağlanma, anne duygusal yakınlık
- Oğlanlar > kızlar: anne reddetme, anne müdahale, anne karşılaştırma, anne suçluluk yaratma, baba reddetme, müdahale, baba karşılaştırma ve baba suçluluk yaratma

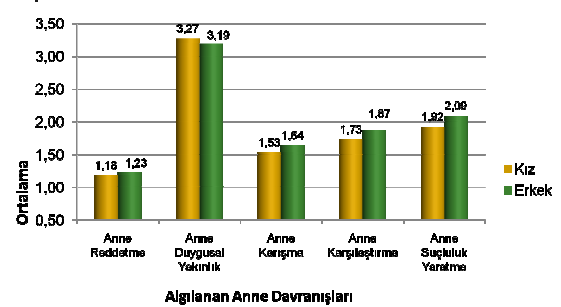
Anne ve Babaya Bağlanma

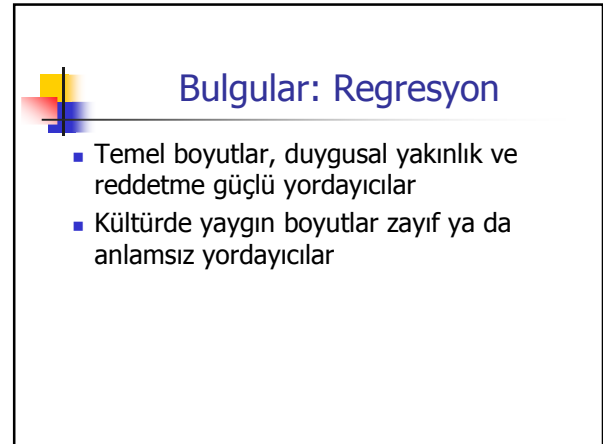
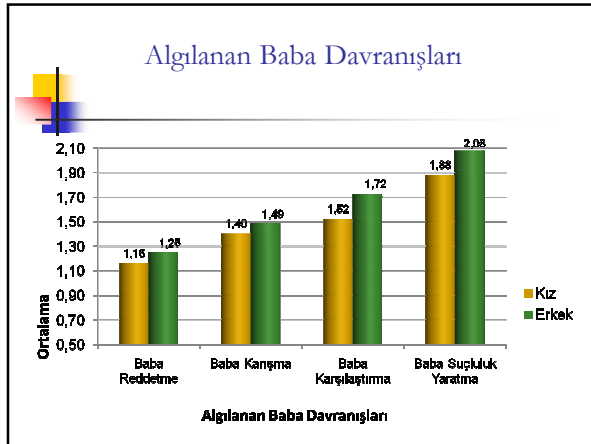


Anne ve Baba Davranışlarının Karşılaştırılması



Algılanan Anne Davranışları

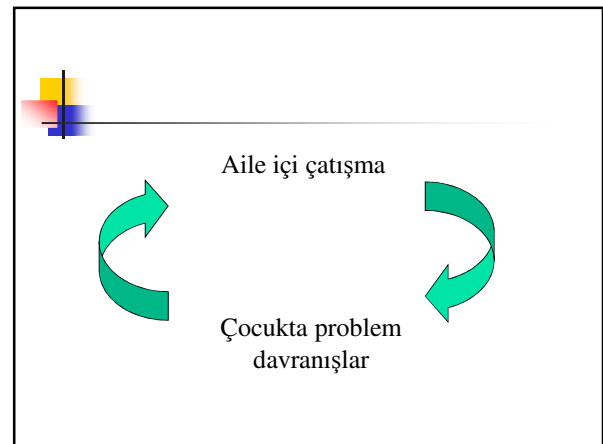
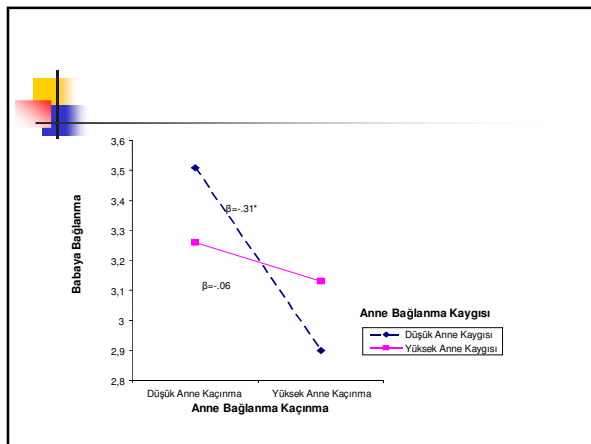
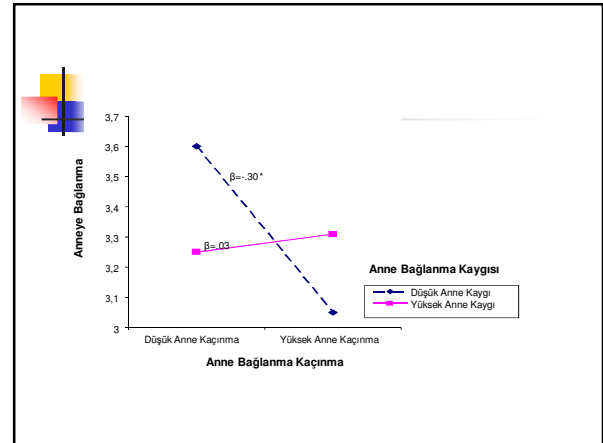


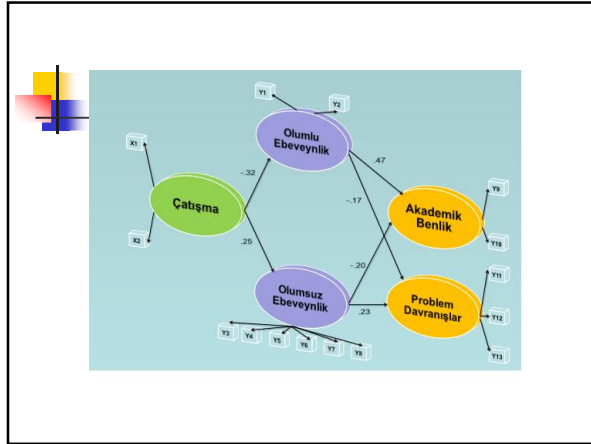


Anne ve Babaya Bağlanmayı Yordayan Ebeveynlik Değişkenleri

Analiz	Anneye Bağlanma		Babaya Bağlanma	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
Adım 1: Demografikler				
Cinsiyet (1 = K, 2 = E)				
Anne Eğitim	-0.01	.02**	.06*	.01*
Anne Eğitim	-0.03		.04*	
Çocuk Yaş	.05*		-.01	
Adım 2: Temel Ebeveynlik Boyutları				
Anne/Baba Reddetme	-.24**	.28**	-.29**	.35**
Anne/Baba Sıcaklık	.31**		.35**	
Step 3: Spesifik Ebeveynlik Boyutları				
Anne/Baba Müdahale	-.15**	.03**	-.08*	.01*
Anne/Baba Karşılaşma	-.11**		-.09**	
Anne/Baba Suçluluk	-.03		-.04	
Yaratma				
Anne/Baba Aşırı Koruma	-.08**		.06*	
		R^2 Toplam=.34		R^2 Toplam=.37

* $p < .05$, ** $p < .001$
Note. β değerleri son aşamadan alınmıştır.





Tartışma

- Bulgular yorumlanırken orta çocukluk özellikleri dikkate alınmalı
- Annenin kaçınan, babanın kaygılı bağlanmaya sahip olması çocuklarda güvensiz bağlanmayla daha ilişkili.
- Hem annenin hem de babanın çocuk yetiştirme davranışları çocukların bağlanma örüntüsünü anlamlı şekilde yordamıştır.
 - Başta babanın reddetme davranışı olmak üzere babaların çocuk yetiştirme davranışları bağlanma güvenliğinin güçlü bir yordayıcısı.
 - Müdahaleci ve karşılaştıran anne baba tutumları bizim için de risk faktörü

Tartışma

- Kültürel çocuk yetiştirme davranışlarındaki kültürel olarak işlevsel/uyuma ilişkin süreçler
- Ölçüm ve kültürlerarası geçerlik problemi
- Çocuk yetiştirme ve bağlanma literatürlerinin birbirinden faydalanması
- Uygulamaya yönelik doğurgular ve öneriler

Risk Faktörleri

- Duyarsız bakım ve uygun olmayan çevre
- Olumsuz ebeveyn davranışı, müdahale ve özerkliğe aşırı baskı
- Düşük anne eğitimi
- Evlilik çatışması ya da geçimsizlik
- Olumsuz duygu aktarımı ve tekrarlı eleştiri

Koruyucu Faktörler: Öz kaynaklarımız

- Sağlıklı ev ortamı ve anne eğitimi
- Uyarım ve keşif zenginliği
- Güvenli bağlanma ilişkisi
- Özsaygı
- Özyeterlik
- İyimserlik
- Olumlu dünya görüşü

Teşekkürler....

nsumer@metu.edu.tr

Proje ekibi

- Prof. Dr. Melike Sayıl
- Prof. Dr. Sibel Kazak Berument
- Emre Selçuk
- Gül Günaydın
- Mehmet Harma
- Selin Salman
- Burak Doğruyol
- Ahu Öztürk



**Anne Davranışları Sınıflandırma Setinin
Türkiye Örnekleminde
Değerlendirilmesi¹**

Selin Salman, Burak Doğruyol, Nebi Sümer
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

¹Bu çalışma Prof. Dr. Nebi Sümer'in yürütücülüğünü yaptığı 105K-102 nolu TÜBİTAK projesi kapsamında desteklenmektedir.



Amaçlar

- Anne duyarlılığının tanımı ve önemi
- Anne duyarlılığının ölçülmesi
- Anne Davranışları Sınıflandırma Seti'nin (ADSS, Pederson & Moran, 1995) tanıtımı
- ADSS'nin Türkiye örnekleminde uygulanması

Giriş

- Bağlanma kuramına göre bakım veren kişilerin ilgi-bakım sistemi ile bebeğin geliştirdiği bağlanma sistemi birbirleriyle yakından ilişkilidir (Bowlby, 1969).
- Yeni doğan bebekler yaşamlarını sürdürebilmeleri için çevresindekilerin yardımına ihtiyaç duyarlar ve bu ihtiyaç onların kendilerine ilgi-bakım gösteren kişilere karşı duygusal bir bağ kurmalarına neden olur.
- Bebekler için gelişimsel açıdan gerekli olan bu duygusal bağın oluşmasında bakım veren kişilerin ilgi-bakım davranışları çok önemli bir rol oynar.

Anne Duyarlılığı

- Annenin duyarlılığı, bebeğin ihtiyaçlarını farkedebilmesi, bu ihtiyaçları doğru yorumlaması ve onlara en uygun ve hızlı bir şekilde cevap verebilmesi şeklinde tanımlanabilir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978).
- Bağlanma kuramının "güvenli bağlanma-duyarlılık" temel hipotezine göre annenin duyarlılığı bebeğin annesine karşı nasıl bir duygusal bağ kuracağına belirleyici bir rol oynamaktadır.

Anne Duyarlılığı

- İhtiyaç duydukları anda beklentilerine tutarlı olarak karşılık alabilen bebekler tehlike anında sığınabilecekleri güvenli bir üs ve çevreyi keşfederken rahat hareket edebilecekleri güvenli bir ortama sahip oldukları için annelerine karşı *güvenli bağlanma* örüntüsü geliştirebilirler.
- Öte yandan, annelerinin ulaşılabilir olduğuna dair inançları az olan bebekler *kaçınan ya da kaygılı* bağlanma stilleri geliştirebilirler ve ayrılık durumlarında annelerine karşı ya ilgisiz olurlar ya da kaygı ve huzursuzluk hissederek ayrılığı protesto tepkileri gösterirler.

Güvenli Bağlanma-Duyarlılık Hipotezi

- "Güvenli bağlanma-duyarlılık" temel hipotezini sınanan çok sayıda çalışma yapılmış ve bu çalışmalar, anne duyarlılığının bebeklerin güvenli bağlanma stiline sahip olmalarıyla anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir (De Wolff & van Ijzendoorn, 1997).
- Fakat, bu çalışmaların hemen hemen hepsi batı kültürlerinde ve orta sosyo-ekonomik düzeyden ailelerle yapılmıştır. Bu nedenle Rothbaum, Weisz, Pott, Miyake ve Morelli (2000) anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma arasındaki ilişkide kültürel farklılıklar olabileceğine dikkat çekmiştir.

Anne Duyarlılığının Ölçülmesi

- Pederson ve Moran'a (1995) göre anne duyarlılığını ölçerken kullanılan ölçüm araçlarının yetersizliği anne duyarlılığının yeterince iyi ölçülememesine ve bu tutarsız sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.
- Bu nedenle, anne davranışlarını iyi tanımlayan ölçüm tekniklerinin kullanılması hem annelerin duyarlılık düzeylerini göstermede hem de duyarlılık ve güvenli bağlanma arasındaki ilişkiyi görmeye büyük önem taşımaktadır.

Anne Duyarlılığının Ölçülmesi

- Pederson ve Moran'a (1995) göre anne duyarlılığını ölçerken;
 - anne davranışlarını yeterince tanımlayabilmek,
 - anne davranışlarının kalitesini yakalayabilmek,
 - anne - bebek etkileşimlerindeki anlamlı farklılıkları yakalayabilmek,
 - durumsal faktörleri göz önüne almak çok önemlidir.
- Bu amaçlar doğrultusunda Pederson ve Moran'a (1995) anne davranışlarını detaylı bir şekilde tanımlayan ve bu davranışlarla duyarlı bir anne prototipi arasındaki korelasyona dayanan bir ölçüm aracı olan **Anne Davranışları Sınıflandırma Seti**'ni geliştirmişlerdir.

Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS, Pederson & Moran, 1995)

- Anne davranışlarını tanımlayan 90 maddeden oluşmaktadır.
- Örnek maddeler:

21	54	26
Bebegin bakım ihtiyaçları karşısında bunılır.	Etkileşimi/teması devam ettirmek için bebekle dalga geçer.	Ağlamalara/sızlanmalara anında cevap verir.

Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (ADSS, Pederson & Moran, 1995)

- Anne ve çocuk evlerinde yaklaşık 3 saat süren ziyaretlerle gözlemlenir.
- Gözlem sonrasında araştırmacı annenin davranışlarına göre 90 maddeyi sınıflandırır.
 - Annenin "en sık yaptığı", "orta sıklıkta yaptığı" ve "hiç yapmadığı" davranışlar olarak üçe ayırır.
 - Daha sonra araştırmacı bu grupları kendi içinde de üç ayrı gruba daha sınıflandırır ve herbiri on madde içeren toplam dokuz grup elde etmiş olur
 - 1 = annenin hiç yapmadığı davranışlar, 9 = annenin en sık yaptığı davranışları temsil etmektedir.
- Gözlemcilerin sınıflandırmalarından elde edilen duyarlılık puanı, Pederson ve Moran (1995) tarafından belirtilen ölçütlerle karşılaştırılarak annenin "duyarlılık" puanı olarak belirlenir.

ADSS'nin Türkiye Örneğinde Uygulanması

- TÜBİTAK tarafından desteklenen bir projenin parçası olan bu çalışmada ADSS'nin Türk kültüründe uygulanabilir olup olmadığı test edilmiştir.
- ADSS maddeleri ve açıklamaları proje araştırmacıları tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve pilot çalışmalar yapılarak maddelerin daha iyi anlaşılması ve maddelere aşinalığın artırılması sağlanmıştır.
- İki bağımsız gözlemci yaklaşık üç saat süren ev ziyaretleri yaparak 95 annenin çocuklarıyla olan günlük doğal etkileşimlerini gözlemlemiştir.
- Çalışmaya katılan bebeklerin yaşları 10-55 ay arasında değişirken, annelerin yaşları 20-45 arasında değişmektedir.
- Gözlem sonrası değerlendirilme ADSS maddelerinin sınıflandırılması için proje grubu tarafından geliştirilen bilgisayar programı "Metu Q-Soft" kullanılmıştır.

Gözlemler

- Anneler ziyaretçilerin önünde çocuklarıyla olan ilişkilerinde doğal davranmayabilmektedirler.
- ADSS maddelerindeki çeşitlilik doğal anne davranışlarının yakalanması için imkan tanımıştır.
- Anne olumlu duygularını gösterdiğinde bazı ADSS maddeleri bu davranışların kalitesini de ölçmektedir. Örneğin;
 - 'bebeğe olumlu duygularını kendiliğinden gösterir'
 - 'sevgi ifadeleri genelde başa konurulan üstünkörü ve mekanik öpücüklerle sınırlıdır'
- Anne-bebek arasındaki oyun ve etkileşimlerin kalitesini ve annenin içtenliği de ADSS maddeleri sayesinde değerlendirilebilmektedir.
 - 'etkileşimin içeriği ve hızı bebeğin tepkilerinden ziyade anne tarafından belirlenir'
 - 'bebek ile etkileşimi sırasında uzak, ilgisiz'

Gözlemler

- Anne-çocuk arasında çatışmaların olduğu ve annenin çocuğuna karşı kızgınlık duyduğu gözlemlerde gözlem süresi önemli bir hal almaktadır.
- Annelerin ev işleri ile bebek bakım işleriyle nasıl başa çıktığı da ADSS maddeleriyle gözlemlenebilmiştir.
 - 'ziyaretçilerle ilgilenirken bebeğin ne yaptığını farkında olmaz'
 - 'dikkatini aynı anda hem bebeğe hem de diğer işlere vermeyi beceremediği için bebeğin ipuçlarını kaçıır'

Gözlemler

- Her ne kadar pek çok ADSS maddesi bu örnekte uygulanabilir bulunsa da **korkutma ve tehdit davranışları** ADSS maddeleri içinde doğrudan değerlendirilemiştir.
- Anneler sıklıkla,
 - 'seni babana söylerim'
 - 'bak bunlar (ziyaretçileri göstererek) doktor, sana iğne yaparlar' gibi beyanlarda bulunmaktadır.
- Bu tür davranışların ilgili diğer ADSS maddeleri ile değerlendirilmesi sağlanmıştır
 - örn., 'bebek ile etkileşim sırasında cezalandırıcı veya karşılık vericidir'

Bulgular

- Bu çalışmada ADSS'den elde edilen anne duyarlılık puanları ile BDSS'den elde edilen bebeklerin güvenli bağlanma skorları arasındaki ilişkiye bakılmış ve anne duyarlılığı ile güvenli bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .26, p < .05$).
- Bu bulgu, hem ADSS'nin Türkiye örneğinde geçerli olduğunu desteklemiş hem de bağlanma kuramının temel hipotezlerinden olan duyarlılık-güvenli bağlanma hipotezinin Türk örneğinde de gözlenebildiğini göstermiştir.

Bulgular

- **PQMethod programı ile faktör analizleri yapılmış ve anneler genel olarak iki farklı gruba ayrılmışlardır.**
- **'Duyarlı-dutarsız' faktörünü oluşturan anneler,**
 - 'Bebeğe olumlu duygularını kendiliğinden gösterir' gibi maddelerden yüksek,
 - 'Bebek ile yakın etkileşim sırasında acemice ve tedirgin davranışlar gösterir' gibi maddelerden düşük puan almışlardır.
- **'Uyumlu/uyumsuz' faktörünü oluşturan anneler ise,**
 - 'Bebek kendisiyle işbirliği yapmadığı zaman rahatsız olur' gibi maddelerden yüksek,
 - 'Bebeğin odaklandığı şey etrafında etkileşimi sürdürür' gibi maddelerden düşük puan almışlardır.
- **Bu faktör analizi sonuçları da ADSS'nin Türkiye örneğinde uygulanabilir olduğunu desteklemektedir.**

Sonuç

- Bu çalışmada, ADSS maddelerinin Türkiye örneğinde uygulanabilirliği, avantajları ve eksiklikleri kültürel açıdan değerlendirilmiş ve genel olarak bizim kültürümüzde uygulanabilir olduğu sonucu çıkarılmıştır.
- ADSS'den elde edilen anne duyarlılığının güvenli bağlanma ile anlamlı ilişkisi gösterilerek 'güvenli bağlanma-duyarlılık' hipotezinin everenselliğine katkıda bulunulmuştur.
- İleriki çalışmalarda yapılandırılmamış gözlemler ve görüşmeler yoluyla Türk kültürüne özgü anne davranış örüntülerinin çıkarılması, ilgi-bakım davranışları ile çocuğun güvenli bağlanması arasındaki ilişkiyi anlamada kültürel katkılar sağlayacaktır.

Teşekkürler...

ERKEN DÖNEM BAĞLANMA SETİNİN TÜRK ÖRNEKLEMİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Mehmet Hama* Ahu Öztürk** Nebi Sümer*

*Orta Doğu Teknik Üniversitesi **Hacettepe Üniversitesi

 Bu çalışma yürütücülüğünü Prof. Dr. Nebi Sümer'in yaptığı 105K-102 nolu TÜBİTAK projesi kapsamında desteklenmektedir.

Giriş

- Bağlanma, kişinin kendisi için önemli gördüğü bir başkasına (genellikle bağlanma figürüne) karşı geliştirdiği güçlü duygusal bağlardır (Bowlby, 1969).
- Çocuk, ebeveynin tepkisi temelinde bağlanmaya ilişkin zihinsel modeller (içsel çalışan modeller) veya bağlanma örüntüsü geliştirir.
- Çocuğun geliştirdiği bu güçlü duygusal bağlar, psikolojik gelişimine etki ederek, kişiler arası ilişkilerini yönlendiren bir rehber görevi görür.

Giriş-devam

- Kültürler-arası meta-analiz ve değerlendirme çalışmaları (örn. van Ijzendoorn ve Sagi, 1999)
 - Güvenli bağlanmanın evrensel bir norm olduğuna işaret etmekle birlikte,
 - Farklı kültürlerdeki güvensiz bağlanma sınıflandırmalarının dağılımlarındaki asimetrisinin bağlanma örüntüsü ve dağılımı ile ilgili batılı-olmayan kültürlerden gelecek verilerin önemine işaret etmektedir.

Erken Dönem Bağlanma Davranışlarının Ölçümü

- Yabancı Ortam (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978): Anne-çocuk ilişkisinde bağlanma davranışını laboratuvar ortamında ayrılma ve yeniden bir araya gelme temalı sekiz episodla ölçen bir yöntemdir.
- Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (BDSS; Waters, 1995; Waters ve Dean, 1985): "Yabancı Ortam" gözlemlerine alternatif olarak, anne-çocuk ilişkisindeki bağlanma davranışına ilişkin bireysel farklılıkları *ev ortamında* gözlemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir.

Erken Dönem Bağlanma Davranışlarının Ölçümü- devam

- Yapılan çalışmalar BDSS' nin YD ye göre bazı avantajları olduğunu göstermektedir (bkz. Van Ijzendoorn Vereijken, Bakermans-Kranenburg ve Riksen-Walvaren, 2004).
 - ev ortamında gözlemlendiği için daha yüksek ekolojik geçerlilik
 - anne-çocuk ilişkilerinin derinlemesine incelenmesi
 - güvenli üs kavramının davranışsal göstergelerinin daha iyi tanımlanması
 - hem bebeğe hem de anneye stres verici ayrılık episodlarının olmaması
- Bunun yanı sıra BDSS' nin sınıflandırma yönteminin (Q-Sort) bazı avantajları da söz konusudur (Block, 1961; Stephenson, 1935; 1980).
 - her bir ifadenin göz önüne alınan kritere göre önemine göre sıralanır ve öncelikli olanların farkında olunur
 - sınıflama yönteminin hem bireye odaklı hem de değişkene odaklı olarak kullanılabilir

Amaç

- Duygusal ve sosyal gelişim açısından kritik öneme sahip olan erken çocukluk döneminde, Türk örnekleminde bağlanma örüntüsünün incelenmesi ve bu kapsamda araştırmacılara yeni bir ölçüm aracı sunulması amaçlanmıştır.
- Bu amaç doğrultusunda; TÜBİTAK desteği ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü'nde yürütülen bu çalışmada erken çocukluk döneminde bağlanmayı ölçmek için Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (Waters ve Deane, 1985) Türkçe'ye kazandırılmış ve Türkiye örnekleminde ilk defa kullanılmıştır.

Sununun Amacı

- BDSS' ni ve uyarlama çalışmasını tanıtmak ve erken çocukluk döneminde bağlanma ile ilişkili olan değişkenlerle ilgili genel bir çerçeve çizmektir.
- Ayrıca, Türkiye örnekleminde ilk defa uygulanan BDSS'nin psikometrik özellikleri hakkında kısaca bilgi verilecektir.

BDSS'nin Türk Örnekleminde Uygulanması

- 2006-2008 yılları arasında yürütülmüştür.
- Ankara ilinin farklı bölgelerinden, yaşları 10 ile 55 ay arasında değişen 95 çocuk ve anneleri çalışmaya katılmıştır.
- Annelerin % 44'ü ortaokul mezunu ve altında eğitim düzeyine sahiptir.
- Ailelerin ortalama aylık kazancı 500YTL altı ile 4000 YTL üzeri arasında değişmektedir.
- Çalışmanın erken çocukluk dönemini oluşturan ailelere katılımları için toplam 100 YTL ödenmiştir.

BDSS Özellikler

- BDSS erken dönemde çocukların özellikle güvenli üs davranışıyla ilgili olarak ev ortamında gösterebileceği **90 maddeden** oluşmaktadır (Vaughn ve Waters, 1990).
- Gözlemci, gözlem sonrasında, 90 maddeki ifadelerden her birinin **çocuk için ne kadar karakteristik olduğuna** birden dokuza kadar değişen ağırlıklar vererek **karar vermektedir**.
- Birbirinden **bağımsız iki gözlemcinin** sınıflandırmalarının **iç tutarlılık katsayılarının güvenilir düzeyde yüksek olması** beklenir.

BDSS Özellikler- devam

- Güvenli üs gibi temel kavramlarla ilişkili maddeler: **"Çocuk annesinin kucağında rahatlamaktan hoşlanır"**.
- Güvenli üssün oluşması ve sürmesi için (örn. çocuğun yakınlığın korunmasına yönelik davranışları) çocuğun bazı özellikleriyle ilgili maddeler: **"Annenin görüş alanının dışında oynarken çocuk kolayca annesinin gözünden kaçabilir"**.
- Ölçümün kolaylaşması ve gözlemcilerin maddelerin temsil ettiği boyutlara tarafsız kalması için dolgu maddeleri bulunmaktadır.

BDSS Gözlemler

- Çalışmada iki bağımsız gözlemci **ortalama 3 saat** (ranj 2-3.5 saat) boyunca her bir çocuğu annesiyle birlikte ev ortamında gözlemiştir.
- Annelerden gözlemden önce ev içindeki günlük rutinlerini bozmamaları ve **mümkün olduğunca normal davranmaları** istenir.
- Çocuk-anne ilişkisine **müdahalede bulunulmaz** ve çocuk ve/veya anneden gelen etkileşim istekleri karşısında doğal tepki verilir.
- Gözlem süresi içinde ve yoğunlukla son bir saatte, gözlemciler gözleyemedikleri maddelerle ilgili olarak **anneye sorular sorar**.

Bulgular

- Madde sayısının çokluğu göz önüne alındığında (90) her ne kadar BDSS'ndeki maddelere faktör analizleri yapmak önemli bir kısıtlılığı getirirse de, Türkiye örnekleminde toplanan bu verilerin örüntüsü hakkında önemli ipuçları verebileceği düşünülmektedir.
- Dolgu maddeleri ve gözlenemeyen maddeler çıkarılarak uygulanan yapı analizi sonucunda güvenilirliği ve açıklama oranı yüksek üç temel boyut (yakınlık arayışı, duyu düzenlemede başarısızlık ve bakıcı ile senkronizasyon) belirlenmiştir.

Bulgular-devam

- İlgili yazında pek çok çalışma sosyo-ekonomik düzeyin annenin çocuk yetiştirme, ilgi-bakım pratiklerine doğrudan etkisinin olduğunu göstermektedir.
 - ekonomik düzeyin önemli göstergelerinden biri olan eve giren aylık gelir değişkeninin doğrudan çocukların bağlanma güvenliği puanına etki etmediği bulunmuştur ($r = .15, p = .14$).
 - ancak bir diğer önemli değişken olan anne eğitiminin çocukların güvenlik puanları ile anlamlı olarak ilişkili olduğu bulunmuştur ($r = .25, p < .05$).

Bulgular-devam

- Bağlanma güvenliği ayrıca problem davranışlarla da ters yönde ilişkili olduğu pek çok çalışmada gösterilmiştir (örn.; Posada, G. & Jacobs, A., 2001)
 - BDSS ile gözlenen bağlanma güvenliği puanları hem dışsallaştırılmış hem de toplam problem davranışları ile anlamlı bir şekilde ters yönde ilişkili bulunmuştur (sırasıyla $r = -.27, p < .05$ ve $r = -.38, p < .01$).

Bulgular-devam

- Düzenlenen hiyerarşik regresyon analizleri sonucunda; çocuğun yaşı, annenin eğitimi, annenin yaşı gibi değişkenlerin kontrol edildiği durumda bile annenin duyarlılığının bağlanma güvenliği üzerinde olumlu yönde katkısı ($\beta = .24, p < .05$) olduğu bulunmuştur.

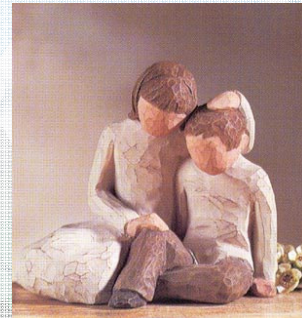
Sonuç

- Özellikle erken dönem çocuklukta yüksek yordama gücüne sahip bir ölçüm aracı olan BDSS Türkçeye kazandırılmıştır.
- Annenin çocuğuyla kurduğu bağlanmayla ilişkili olabilecek aileye (SED), anneye (eğitim) ve çocuğa (yaş, davranış problemleri) bağlı özellikler incelenmiştir.
- Yapılan ön analizlerde:
 - Annenin eğitim düzeyinin,
 - Çocuğun yaşının,
 - Çocuğun problem davranışlarının ve
 - Annenin duyarlılığınınBağlanma güvenliği üzerinde etkisi olduğu gözlenmiştir.

Sınırlılıklar

- Her ne kadar araştırmacılar önceden çalışmanın sadece anne ve çocukla beraber yapıldığını iletse de, karıştırıcı değişken olarak nitelendirilebilecek bazı durumlar yaşanmıştır (örn. gözlem içerisinde beklenmedik "kısa süreli" misafirlikler).
- Çocukların bağlanma güvenliği puanları elde edilirken, kriter puan olarak Amerika'daki karakteristik güvenli bağlanma maddeleri alınmıştır.

Picture slide



Orta Çocukluk Döneminde Bağlanma ve Ebeveyn Tutumları

Prof. Dr. Nebi Sümer

Orta Doğu Teknik Üniversitesi



*I. PSİKOLOJİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİ KONGRESİ
İzmir Ekonomi Üniversitesi
22 Haziran 2007*

Proje Ekibi

- Nebi Sümer
- Melike Sayıl
- Sibel Kazak Berument
- Emre Selçuk
- Gül Günaydın
- Mehmet Harma
- Selin Salman
- Burak Doğruyol
- Ahu Öztürk

*Bu çalışma TÜBİTAK SOBAG tarafından desteklenen
105K102 nolu proje kapsamında yürütülmüştür.*

Özet

- Bağlanma araştırmaları özeti
- Bağlanma ve çocuk yetiştirme tutumları
- Orta çocukluk döneminde bağlanma
- Çocuk yetiştirme tutumları ve kültür
- Türk örneklerinde bağlanma ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler

Bağlanma Kuramı

- John Bowlby ve Mary Ainsworth
- Evrimsel bakımdan yeni doğanın hayatta kalması için gereken yakınlığın sağlanması
- Çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkinin (duygusal bağın) kalitesi beşikten mezara kadar psikolojik gelişimi ve kişiliği etkiler ve kuşaklar arası aktarılır
- Bakım kalitesi ve Ebeveyn Davranışı
Duyarlılık, ulaşılabilirlik, tutarlılık ve zamanında ve yerinde olumlu karşılık verme güvenli bağlanma için temel koşullar

Güvenli Keşif Üssü
Bağlanma dışı kesif davranışlarında kullanılacak güvenli üs

Yakınlığı Koruma
Bakan kişinin yakınında kalma, ayrılığa direnme

BAĞLANMA

Güvenli Sığınak
Tehdit ve stres anında sığınacak güvence

Bağlanmada Bireysel Farklılıklar

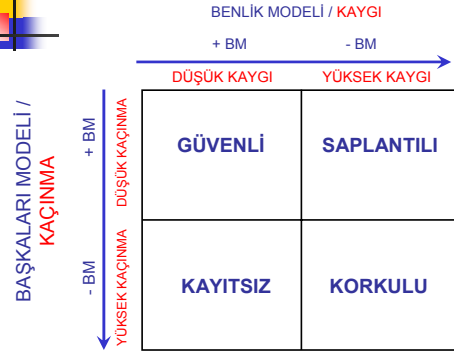
- Mary Ainsworth ve arkadaşlarının çalışmaları
- Yabancı Ortam ve bağlanma kategorileri
 - Güvenli
 - Kaygılı/kararsız/dirençli (saplantılı)
 - Kaçınan (kayıtsız ve korkulu)
 - Yönelim Sorunlu/dağınık

Temel Süreçler/Zihinsel Modeller

- **İçsel çalışan modeller**
- **Benlik Modeli (Kaygı):** Kişinin kendisini başkaları, özellikle de bağlanma kişisi, tarafından sevgi ve yardıma değer birisi olarak görüp görmediği.
- **Başkaları Modeli (kaçınma):** Başkalarını (özellikle de bağlanma kişisini) genel olarak korunma ve destek beklentilerine karşılık veren güvenilir biri olarak görüp görmediği
- Başkalarının davranışlarını kestirme ve beklentiler
- Duygu ve benlik düzenlenmesi
- Birincil stratejiler (güvenli başa çıkma)
- İkincil stratejiler – Kaygı -> yüksek aktivasyon (hiperaktivasyon) ve Kaçınma -> aktivasyonu engelleme (deaktivasyon)

Temel Boyutlar ve Kategoriler

(Bartholomew & Horowitz, 1991; Brennan, Clark, & Shaver, 1998)



Orta Çocuklukta Bağlanma

- En az araştırılan dönem (7-11 yaş), erken çocukluk, ergenlik ve yetişkinlikten farklı
- Bağlanma figürleri önemini korur ve ebeveynler hala birincil güven üssü, ancak;
- Bağlanma davranışlarının yoğunluğunda bir azalma olur
- Bağlanma odağını değiştirme ve yeni hedeflere yönlendirmeye hazırlık
- Görece özerklik ve akranlara yoğun ilgi

Orta Çocuklukta Bağlanma

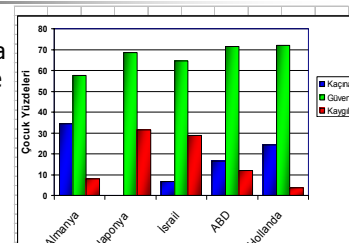
- Ebeveyn- çocuk arasındaki sorumluluk alanlarında değişimler
- Bilişsel, duygusal değişimler, gelişmeler ve sözel beceri
- Bilişsel-duygusal sistemlerdeki değişimler nedeniyle farklı kaynaklardan gelen bağlanma davranışlarının tek bir zihinsel model içinde bütünleştirme, uyumlaştırma kapasitesi gelişmiş (Maysel, 2005)
- Farklılaşma ve çeşitlenme süreci sonucu birincil bağlanma figüründen kısmen geri çekilme ve yeni ilişkiler arama

Orta Çocuklukta Bağlanma

- Saplantılı ve kaçınan başa çıkma (güvensiz) yöntemlerin daha kristalize olduğu ve ilişkili içselleştirme-dışsallaştırma sorunları (örn., Yunger, Corby, & Perry, 2005).
- Bu dönemde ebeveynlerle sorunlar yaşama başta erken erinlik olmak üzere bazı sorunlara yol açmakta
- Babayla ilişkilerin daha yoğunlaştığı bir dönem (cinsiyet ve kültüre göre farklılıklara karşın)
- Ailede ve sosyal konumdaki (okul stresi OKS vb.), bağlamdaki değişimler

Başlanma ve Kültürlerarası Çalışmalar

- Güvensiz bağlanma oranları kültürlerde farklılaşmakta
- Cinsiyet farklılıkları
 - Kaygı → Kadın;
 - Kaçınma → Erkek



Uyarılma: Sagi, Van IJzendoorn, & Koren-Karie (1991)

Rothbaum ve ark. (2000 ve 2002)

- Kültürün önemi ihmal edilmiştir ve kültürlerarası çalışmalarda temel süreçler ve konular incelenmemiştir. sadece
- Karşıt hipotezler
 - Duyarlılık (kültürel olarak farklı yapılandırılır ve farklı ebeveyn davranışlarıyla ilintilidir.)
 - Yetkinlik (Her kültür için yetkinlik alanı ve değer verilen sonuçları aynı değildir.)
 - Güvenli Üs (Her kültürde güvenli üs keşif davranış ile doğrudan ilişkili olmayabilir)
 - Çok sargın, iççe geçmiş (enmeshed) anne-çocuk ilişkisi Batı kültürleri kaygılı/dirençli çocuk ve saplantılı anne bağlanma stilleriyle ilişkilidir.
 - Kontrol (özellikle psikolojik kontrol), aşırı koruma ve karşılaştırma Batı kültürlerinde kaygılı bağlanma ile ilişkilidir (NS)
 - Suçluluk yaratma, aşırı müdahale (girci davranış) vb. bazı ebeveyn davranışlarının etkisi bireyi kültürlerde olduğu kadar olumsuz olmayabilir (NS)

Ebeveyn Tutumları

- Ebeveyn tutumları temel sosyalizasyon araçlarıdır.
- Kabul/ilgi ve Kontrol/disiplin temel boyutlardır fakat kültürel anlamı farklılaşabilir
- Anne babalar kültürü davranışlarında sentezlerler.
- Anababa davranışları (ve stilleri) sosyalizasyon ve bağlanma süreçlerini birbirine bağlar.
- Anababa davranışları bağlanma güvenliğinin kültürel belirleyicisidir.

Ebeveyn Tutumları

- Çocuk yetiştirme pratikleri, ilişkili değerler, beklentiler vb. kültürden kültüre farklılaşır.
- Geleneksel olarak bakım ve ilgi gösteren anne ve kontrol/disiplin eden baba rolü?
- Kültüre özgü anababa davranışları vardır ve tepki verme biçimleri farklılaşmaktadır.

Ebeveyn Tutumları

- Türkiye gibi çocuk yetiştirmede anne ve baba rollerinin belirgin olduğu toplumlarda aynı anne ve baba davranışının etkisi cinsiyetine göre çocuklarda farklı olabilir.
- Özellikle kontrol eden anne ve aşırı koruyan ya da denetleyen baba rollerinin bağlanmaya etkisi incelenmelidir.
- Özellikle aşırı koruma, suçluluk yaratma, karışma ve çocuğu benzerleri ile karşılaştırma gibi kültürümüzde yaygın gözlenen davranışların bağlanma üzerindeki etkileri incelenmelidir.
- Aşırı koruma ve kısmi psikolojik kontrol "ilişkisel özerklik" (Ç. Kağıtçıbaşı) sağlayan süreçler olabilirler mi?

Ebeveyn Davranışlarının Bağlanmadaki Etkileri: Denenceler

- Duygusal yakınlık/sıcaklık kaçınan bağlanma ile (ters önde) ilişkili olması beklenir.
- Aşırı koruma, karşılaştırma, suçluluk yaratma, psikolojik vb. kültüre özgü değişkenler bağlanma kuramına göre kaygılı bağlanma ile ilişkili olması gerekir. Kültürel varsayıma göre çok Türk örneklerde yüksek ilişkili olması beklenmez.
- Etki ebeveyn ve çocuğun cinsiyetine göre değişebilir.

TUBITAK Projesi İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf ve Ebeveynleri

Ankara'dan dört ilköğretim okulu
Orta ve Alt-Orta SES

- N = 380
 - Kızlar = 193 (51 %), Erkekler = 187 (49 %)
 - Yaş, Ort = 10.18
- Ebeveyn
Anne = 196, Yaş = 36,56
Baba = 182, Yaş = 40,64

Ölçüm Araçları - Çocuk

Kerns Çocuklar İçin Güvenli Bağlanma Ölçeği (Kerns ve ark., 2001; Uyarlama, Sümer & Anafarta, 2006)

- Çocukların anne ve babaya algıladıkları bağlanma güvenlik düzeyini ölçen 15 maddelik ölçek

4	3				2	1
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar da annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerinin onları terk etmeyeceklerinden gerçekten emindirler.	AMA	Bazı çocuklar da bazen, annelerinin onları terk edebileceğinden endişelenirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanlarına giderler.	AMA	Bazı çocuklar da üzgün olduklarında annelerinin yanlarına gitmezler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>

Ölçüm Araçları - Çocuk

Çocuk yetiştirme davranışları. EMBU kısa form (Markus ve ark., 2003; Arrindell ve ark., 1999) ve Diğer Ölçekler

- Maddelerin Türk kültürüne uygunluğu gözden geçirildi
- Duygusal yakınlık** (9 madde) (örn., "Baban/annen üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?")
- Reddetme** (8 madde) (örn., "Baban/annen yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni sert bir şekilde cezalandırır mı?")
- Aşırı koruma** (7 madde) yeni maddeler eklendi (örn., "Sokakta oynarken annesi/babası tarafından en çok çağırılan ben olurum ")

Ölçüm Araçları - Çocuk

- Karşılaştırma** -eklendi (5 madde) oluşturuldu (örn., "Annem/babam beni derslerim konusunda arkadaşlarımla karşılaştırır.").
- Suçluluk Yaratma** (9 madde) (örn., "Baban/annen senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?")
- Girici/müdahaleci** (5 madde) (örn., "Baban oyuncaklarıyla nasıl oynayacağına karışır mı?")
- Psikolojik Kontrol** (7 madde) (örn., "Babanla aynı fikirde olmadığında sana karşı daha mı az sevecen davranır?")
- Kayıma** (2 madde) (örn., "Baban kardeşlerini veya ağabeyini/ablanı senden daha çok sever mi?")

Ölçüm Araçları – Anne ve Baba

- Bağlanma boyutları: Kaygı ve Kaçınma**

- Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri**

(ECR-R; Fraley, Waller, & Brennan, 2000; uyarlayan, Selçuk, Sümer, Günaydın, & Uysal, 2005)

Her biri 18 maddelik iki boyut

- Bağlanma kaygısı** (Örn., "Sıklıkla, eşimin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılıyorum.")
- Bağlanma kaçınma** (Örn., "Eşime açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.")

Ölçüm Araçları – Anne ve Baba

Ebeveyn Tutumları

- Duygusal yakınlık** (9 madde)
- Reddetme** (8 madde)
- Aşırı koruma** (7 madde)
- Karşılaştırma** (5 madde)
- Suçluluk Yaratma** (9 madde)
- Girici/müdahaleci** (5 madde)
- Psikolojik Kontrol** (7 madde)

Bulgular

- Anne ve Babaya bağlanma bakımından cinsiyet farkı yok ve bağlanma düzeyi genel olarak yüksek (değerler 4 üzerinden)
- Anneye bağlanma düzeyi (Ort. = 3.37, SS = .51) babaya bağlanmadan (Ort. = 3.26, SS = .47) anlamlı olarak yüksek, ancak etki genişliği çok düşük.
- Ebeveyn tutumları bakımından erkek ve kız çocuklarının algıları daha çok benzeşmekte. Sadece, erkekler, kızlara oranla hem anne hem de babalarını daha çok müdahaleci (karışan), babalarını ise daha çok reddeden ve karşılaştıran olarak algılamaktadırlar.
- Anne ve baba temsilleri hem bağlanma ($r = .62$) hem de ebeveyn tutumları bakımından benzer. Ancak, anneler için belirtilen duygusal yakınlık, aşırı koruma ve psikolojik kontrol babalar için belirtilenden görece daha yüksek.

Ebeveynlere Güvenli Bağlanma ve Tutumlar

<i>Çocuk Beyanı</i> <i>Anne İçin</i>	Anneye Güvenli Bağlanma	Babaya Güvenli Bağlanma
Duygusal Yakınlık	.51***	.36***
Reddetme	-.48***	-.39***
Aşırı Koruma	-.03	-.01
Karşılaştırma	-.26***	-.27***
Suçluluk yaratma	-.15**	-.17**
Müdahaleci Davranış	-.37***	-.34***
Psikolojik Kontrol	-.38***	-.36***
Kayıрма	-.42***	-.42***

* $p < .05$, ** $p < .01$, $p < .001$

Ebeveynlere Güvenli Bağlanma ve Tutumlar

<i>Çocuk Beyanı</i> <i>Baba İçin</i>	Anneye Güvenli Bağlanma	Babaya Güvenli Bağlanma
Duygusal Yakınlık	.41***	.59***
Reddetme	-.31***	-.45***
Aşırı Koruma	-.03	-.01
Karşılaştırma	-.15*	-.27***
Suçluluk yaratma	-.10	-.07
Müdahaleci Davranış	-.20**	-.23***
Psikolojik Kontrol	-.28***	-.41***
Kayıрма	-.39***	-.47***

* $p < .05$, ** $p < .01$, $p < .001$

Ebeveynlere Güvenli Bağlanma ve Tutumlar

<i>Anne Beyanı</i>	Anneye Güvenli Bağlanma	Babaya Güvenli Bağlanma
Bağlanma Kaygısı	-.04	.01
Bağlanma kaçınma	-.24***	-.36***
Duygusal Yakınlık	.21***	.12
Reddetme	-.19**	-.11
Aşırı Koruma	-.06	-.07
Karşılaştırma	-.16*	-.10
Suçluluk yaratma	-.11	-.05
Müdahaleci Davranış	-.12	-.04
Psikolojik Kontrol	-.15*	-.11

* $p < .05$, ** $p < .01$, $p < .001$

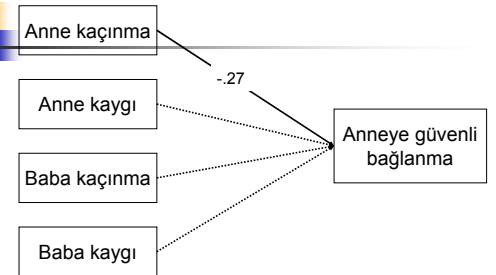
Ebeveynlere Güvenli Bağlanma ve Tutumlar

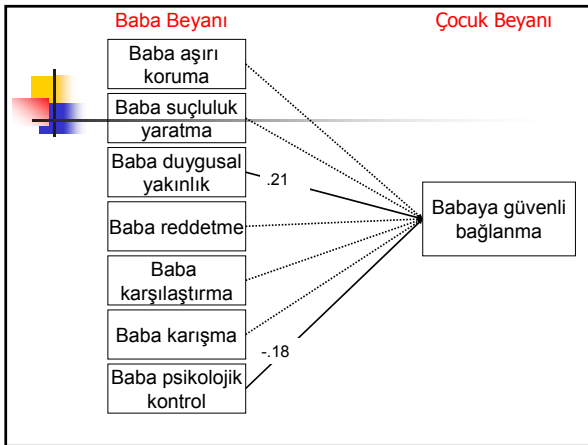
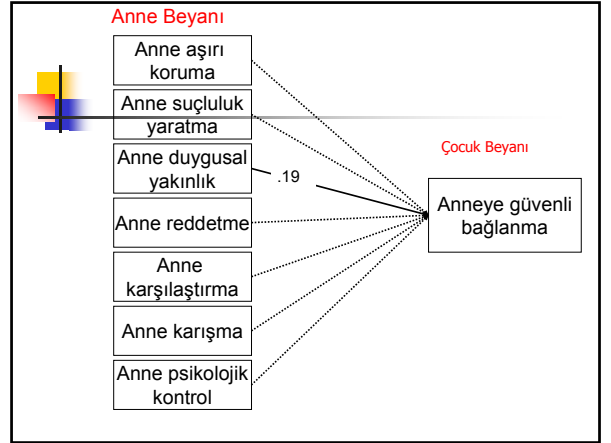
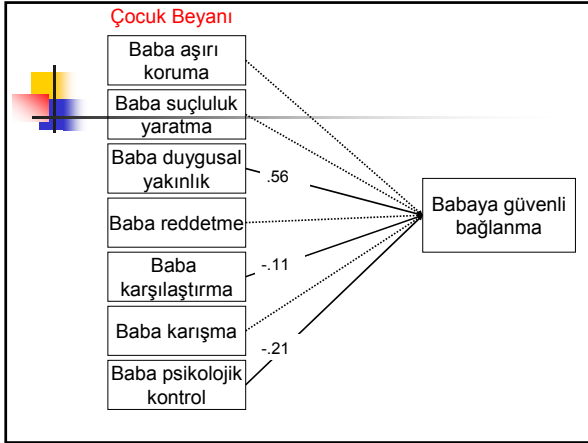
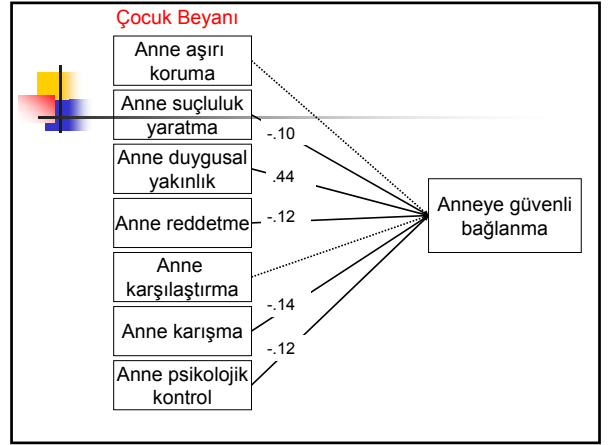
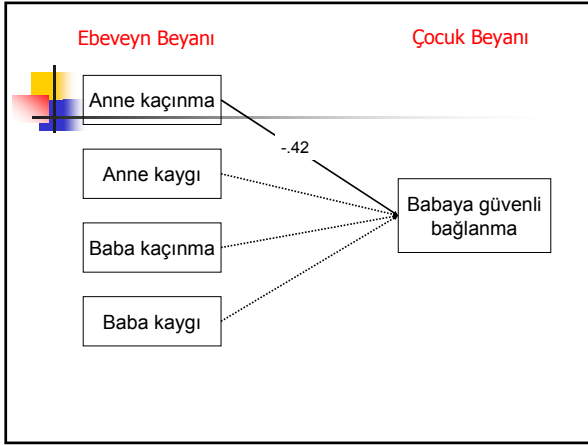
<i>Baba Beyanı</i>	Anneye Güvenli Bağlanma	Babaya Güvenli Bağlanma
Bağlanma Kaygısı	-.06	-.08
Bağlanma kaçınma	-.07	-.15*
Duygusal Yakınlık	.09	.23***
Reddetme	-.10	-.14
Aşırı Koruma	-.09	-.04
Karşılaştırma	-.17*	-.15*
Suçluluk yaratma	-.08	-.05
Müdahaleci Davranış	-.09	-.04
Psikolojik Kontrol	-.17*	-.19**

* $p < .05$, ** $p < .01$, $p < .001$

Ebeveyn Beyanı

Çocuk Beyanı





Sonuç – Tartışma -1

- Bütün gelişim dönemleri için hem annenin hem de babanın çocuk yetiştirme davranışları çocukların bağlanma örüntüsünü anlamlı şekilde yordamıştır.
- Anne ve babaya ilişkin temsiller daha çok benzeşmektedir, ancak anneye bağlanma ve duygusal sıcaklık (hala!) babaya olandan daha yüksektir.
- Annenin beyan ettiği kaçınma çocukların beyan ettiği hem anneye hem de babaya güvenli bağlanma düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Bağlanma kaygısının yordayıcı gücünün zayıf olması kaygının genelde yüksek olması ve "kültürel işlevselliği" bakımından tartışılmalıdır.

Sonuç – Tartışma -2

- Yurtdışında yapılan çalışmalar ebeveynlerde bağlanmaya ilişkin kaçınmanın çocuk yetiştirme tutumları ve davranışlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir (Goodman ve ark., 2004, Rholes ve ark., 1995, 1997, 2006).
- Yukarıda bahsedilen çalışmalarla şimdiki çalışmanın sonuçları biraraya getirildiğinde yetişkinlikte öz bildirim yoluyla ölçülen "bağlanmaya ilişkin kaçınma"nın bağlanmanın kuşaklararası aktarımında rol oynadığı söylenebilir.

Sonuç – Tartışma -3

- Duygusal yakınlık hem çocuk hem de ebeveyn beyanı dikkate alındığında bağlanmanın en güçlü belirleyicisidir. Bu nedenle "kaçınmanın" neden risk faktörü olduğu daha iyi anlaşılabilir.
- "İlişkisel benlik" ve "duygusal yakınlığın" yüksek olduğu Türkiye gibi ülkelerde bağlanmada kaçınma (soğukluk) bir risk faktörü olarak görülebilir.
- Kültürel olarak yaygın olduğu düşünülen "aşırı" koruma davranışı bağlanma bakımından bir risk faktörü değildir. Görece "ilgi" olarak algılanmaktadır.
- Anne karışma ve suçluluk yaratma davranışı ile baba karşılaştırma ve psikolojik kontrol davranışları ise görece zayıf ancak istatistiksel olarak tutarlı olarak anlamlı düzeylerde bağlanma güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Sonuç – Tartışma -4

- Kültürde yaygın olduğu düşünülen "aşırı koruma", "karşılaştırma", "suçluluk yaratma" gibi davranışlar hiçbir durumda temel ebeveyn boyutlarından daha güçlü yordayıcı güce sahip değildir. Ancak karşılaştırma davranışı ve psikolojik kontrolde cinsiyet farklarının daha kapsamlı analiz edilmesi gerekir.
- Aşırı korumanın kültürel öğelere göre etkisi farklı. Yakın temas ve denetimi içeren aşırı koruma kısmen ilgi olarak algılanıyor.
- Suçluluk yaratma, müdahale, psikolojik kontrolün etkisi beklendiği gibi daha sınırlı ya da hiç yok.
- Bulgular Batı kültürlerinde tekrarlanmalı

Sonuç – Tartışma-5

- Kültürel çocuk yetiştirme davranışlarındaki işlevsel/uyuma ilişkin süreçler ve kavramsal sorunlar
- Ölçüm ve kültürlerarası geçerlik problemi
- Çocuk yetiştirme ve bağlanma literatürlerinin birbirinden faydalanması
- Temel kavramsal konular ve kültürel farklılıklara dayalı açıklamalar. Örn., ilişkisel bağımsızlık vb.

Sınırlılıklar

- Ortak yöntem varyansı ve korelasyondan kaynaklanan sınırlılıklar
- Çocuklarda güvensiz bağlanma, özellikle kaygılı/saplantılı ve kaçınan farkına bakılmadı.
- Veri dönüş oranı
- Anne ve baba verisinde yanlılık ve olası "istenirlik" etkisi
- İzlemenin gerekliliği ve kültürler arası karşılaştırma

Teşekkürler..

nsumer@metu.edu.tr

Culturally Relevant Parenting Predictors of Attachment Security: Perspectives from Turkey

Nebi Sümer

Middle East Technical University

Çiğdem Kağıtçıbaşı

Koç University

The ways parents socialize their children show cultural variation. Recent conceptualizations on both parenting (e.g., Kagıtcıbaşı, 2005; 2007) and attachment security (e.g., Rothbaum, Weisz, Pott, Miyake, & Morelli, 2000; van IJzendoorn & Sagi, 1999) have specifically emphasized the central role of culture, and have called for testing the validity of “individualistic” assumptions in cross-cultural settings. Although attachment theory has been extensively studied in the last four decades, two main issues still call for further exploration and clarification. The first one is whether and to what extent the findings of attachment relationships in early years can be generalized to later developmental phases (e.g., Thompson, 1999). The second is how cultural differences in parenting and, thus, attachment behaviors can be explained by or integrated into the core assumptions of attachment theory (Rothbaum et al., 2000; van IJzendoorn & Sagi, 1999).

In this study, we examined the impact of parenting behaviors in both general (i.e., emotional warmth and rejection) and more “culturally relevant” domains (i.e., overprotection, comparing and contrasting the child with similar others, love withdrawal, intrusion, and guilt induction) in predicting attachment security in a relatively less studied developmental stage, namely middle childhood (Mayseless, 2005; Sümer & Anafarta, In press) among Turkish school children. Based on Kagıtcıbaşı’s (1990, 2005, 2007) theoretical perspectives on “family change” and “the autonomous-related self,” we tested two specific assumptions. First, we assumed that (over)protection and intrusion/guilt induction, both of which are generally assumed to have negative implications in individualistic cultures, would not have necessarily negative effects on attachment security in the Turkish cultural context. Second, considering the cultural adaptiveness of “anxious parenting” and critical implications of avoidance in collectivistic “cultures of relatedness” we expected that attachment avoidance of parents, especially mothers, rather than attachment anxiety, would primarily predict attachment security of children.

Culture and Attachment

From the first studies of Ainsworth (1967), the role of cultural context in the formation, maintenance, and intergenerational transmission of attachment behavior has received attention from attachment researchers (e.g., Main, 1990; van IJzendoorn & Kroonenberg, 1988). However, early attachment studies focused mainly on the proximal familial context rather than larger societal and cultural context (see Ainsworth & Bowlby, 1991; Bretherton, 1992). Although the first study was run in a non-Western culture, almost all of the later work was conducted in Western cultures, and in Bretherton’s words, “systematic work on the more fascinating topic of how different cultures-especially non-Western cultures-fit attachment behaviors and relationships into their overall social organization has barely begun... in the 1990s” (1992, p. 770). She further points out that, there is a need to examine how culturally defined parenting behaviors are linked to attachment behaviors and how the adaptive value of cultural differences can be explained using culturally informed theories of parenting and the family.

Theoretical attempts aiming to explain cultural differences in caregiver or parental behaviors associated with attachment security have been rarely offered with a few exceptions (e.g., Voelker, Keller, Lohaus, Cappenberg, & Chasiotis, 1999). In their comprehensive review, van IJzendoorn and Sagi (1999) documented cross-cultural differences in attachment behavior while supporting the overarching universal validity of attachment theory. They organized the findings from numerous studies within the four assumptions of attachment theory; *universality* (i.e., infants develop attachment to caregivers in all cultures), *normativity* (i.e., secure attachment is the ideal style in all cultures), *sensitivity* (i.e., sensitive parenting leads to secure attachment), and *competence* (i.e., secure attachment enhances social and cognitive competence of children). Although infants' specific attachment behaviors varied across cultures, they all showed behavioral patterns indicative of attachment to caregivers, supporting the "universality hypothesis. The "normativity hypothesis" also received wide support, though with a fewer number of studies.

While the first two hypotheses received ample support, evidence supporting the cross-cultural validity of the "sensitivity" and the "competence" hypotheses was relatively weak, suggesting that cultural variation increases when attachment behaviors are associated with specific parenting behaviors. Van IJzendoorn and Sagi (1999) concluded that cultural differences observed in attachment behaviors and related outcome variables provide partial support for the cross-cultural validity of fundamental assumptions. However, it is important to note that only a small number of studies from the non-Western cultures were included in the meta-analyses, and as indicated by the authors, "Data on attachment in India and the Islamic world are still completely lacking" (p. 731).

The first radical challenge to the fundamental assumptions of attachment theory was posited by Rothbaum and his colleagues (2000) contrasting the differences between Western and Japanese parenting patterns. These authors asserted that observed extensive cross-cultural differences regarding the sensitivity and competence hypotheses, indeed, reflect a qualitative difference in parents' socialization goals between "interdependent" Japanese and "independent" North American cultures. For example, they claimed that sensitive parenting in Japan involves responding to situational cues reflecting child's needs rather than to direct signals or demands from the child. By contrast, sensitive parenting in North America involves responding to direct signals from the child. Rothbaum, Pott, Azuma, Miyake, and Weisz (2000) explain these behaviors as adaptive and culture-specific paths in close relationships.

There may be some alternative explanations as to why maternal sensitivity may not be linked with attachment security in many cultures. For example, Voelker et al. (1999) asserted that maternal sensitivity in early years predicts different aspects of attachment security. Specifically, they expected that, whereas maternal behavioral contingency towards the infant's signals is related to later security of attachment, maternal warmth is related to later emotional closeness. They tested their assumptions on German infants when they were three and 12 months old and found evidence demonstrating that emotional closeness and behavioral contingency had different adaptive values for attachment security. Given that maternal warmth and emotional closeness, as opposed to behavioral contingency, are common in many collectivist contexts including Turkey (Kağıtçıbaşı, 2005, 2007); these may be related to attachment security more in collectivist cultures than in individualistic ones.

Attachment styles and the underlying internal working models of self and other permanently influence all sorts of close relationships including parent-child relations (George & Solomon, 1999). In recent conceptualization, insecure attachment behaviors are best systematized into two general dimensions: *attachment anxiety* (i.e., a strong desire for closeness and intense worry about others' availability, and one's own value in partner's eyes) and *avoidance* (i.e., discomfort with closeness and dependence to others, and a preference for emotional distance and self-reliance). Whereas attachment anxiety taps the dynamics of attachment mental (working) model of self and is related with compulsively using *hyperactivating* strategies in family and close relationships, attachment avoidance taps the mental model of others and is related with using *deactivating* strategies in relationships (see Brennan, Clark, & Shaver, 1998; Mikulincer & Shaver, 2007). The four attachment styles are produced at the interaction of the anxiety and avoidance dimensions; secure (both low anxiety and avoidance), fearful avoidant (both high anxiety and avoidance), dismissing avoidant (low anxiety but high avoidance), and preoccupied or anxious-ambivalent (high anxiety but low avoidance).

It may be suggested that attachment anxiety is more prevalent in collectivist cultures and attachment avoidance in individualistic cultures. For example, using samples from 64 cultures, Schmitt et al. (2004) found that positivity of the self model is lower than the model of the others and that preoccupied romantic attachment, which is marked with high attachment anxiety and low avoidance, is particularly prevalent in East Asian cultures. This pattern was reversed in Western cultures. Rothbaum, Rosen, Ujjiie, and Uchida (2002) assert that extreme dependency is functional, and thus, preoccupied (or anxious ambivalent) attachment and high attachment anxiety should not be seen as abnormal or maladaptive in cultures with extremely close and interdependent mother-child interactions. However, as attachment avoidance may imply complete rejection, exclusion can be maladaptive in such cultures. In other words, since anxious behaviors of mothers serve the purpose of optimal safety for children, such behaviors can be seen as adaptive in this specific context (Crittenden, 2000). Therefore, it can be expected that on the dimensional level, parental, especially maternal, attachment avoidance, and on the categorical level, dismissing-avoidant attachment pattern are more maladaptive, and thus, would be predictive of children's attachment (in)security in cultures valuing closely-knit relatedness. Furthermore, given the gender specific parental role divisions, characterized by nurturing and "warm" mother and disciplining, distant father, paternal anxiety rather than avoidance can be a maladaptive paternal behavior.

Attachment and Parenting

Attachment theory was built on the hypothesis that sensitive caregiving is the primary antecedent of attachment security (Bowlby, 1982). Following Ainsworth and her colleagues' (1978) robust finding pointing to a strong link between maternal sensitivity and infant attachment, maternal sensitivity has been used almost exclusively as the predictor of security. Sensitive caregiving was defined as "...a parent being readily available, sensitive to her child's signals, and lovingly responsive when s/he seeks protection and/or comfort and/or assistance" (Bowlby, 1988, p. 4). This definition also refers to the *acceptance* dimension of parenting (Baumrind, 1991; Darling & Steinberg, 1993.) As indicated by Bretherton, Golby, and Cho (1997), although maternal sensitivity in attachment theory and "authoritative

parenting” (defined as warm involvement, psychological autonomy granting, and behavioral control or monitoring) refer to similar characteristics (e.g., Baumrind, 1991), attachment and parenting (child socialization) literatures have followed separate lines for decades, using different labels for similar constructs.

Research on parenting styles commonly use the degree of *acceptance/involvement* and *control/discipline parents show* as the two fundamental dimensions of child socialization attitudes. Four parenting styles have been produced by crossing these two dimensions. Whereas high levels of acceptance and control correspond to *authoritative* parenting, low levels in both dimensions correspond to *neglectful* parenting. While low levels of acceptance combined with high levels of control typify *authoritarian* parenting, the opposite pattern typifies *permissive* or *indulgent* parenting (Darling & Steinberg, 1993; Kagıtcıbaşı, 1996, 2007; Lamborn, Mounts, Steinberg, & Dornbusch, 1991). Parallel to insensitive caregiving leading to insecure attachment, authoritarian and neglectful parenting are associated with negative child outcomes (e.g., Lamborn et al., 1991). Recent studies have revealed that parental warmth (acceptance) and authoritative parenting are the significant predictors of attachment security (e.g., Karavasilis, Doyle, & Markiewicz, 2003; Sümer & Engin, 2004).

There are at least three concerns to be addressed in predicting attachment security from maternal sensitivity and/or parenting styles. The first is whether maternal sensitivity and parenting styles predict a unique and independent variance in attachment security. That is, what is the contribution of parenting styles on attachment security above and beyond the effects of maternal sensitivity? Second, considering that parenting behaviors, especially parental control (Barber, 1996; Barber & Harmon, 2002), are more sensitive to cultural variations (e.g., Carlson & Harwood, 2003, Kağıtçıbaşı, 2005), what is the predictive power of culturally relevant parenting behaviors over and above the more universal parenting behaviors, such as warmth and rejecting parenting? Third, given that in the majority of cultures mothers still serve as the “nurturing” agent and fathers as the “controlling” agent, do maternal and paternal parenting behaviors differ in predicting attachment security?

Regarding the first and second concerns, past studies have shown that different aspects of maternal sensitivity, such as expression of positive affect and emotional availability are consistently associated with attachment security. In their extensive meta-analysis, de Wolff and van IJzendoorn (1997) examined the impact of a number of parental behaviors, including maternal sensitivity, and found a moderate effect size ($r = .22$) between maternal sensitivity and attachment security. They also showed that maternal sensitivity was not the unique predictor of security. Parental behaviors, such as “synchrony” and “mutuality” had relatively higher effect sizes than sensitivity (.26 and .32, respectively). de Wolff and van IJzendoorn (1997) concluded that “sensitivity has lost its privileged position as the only important causal factor” (p. 585) and those different aspects of parenting play a role similar to sensitivity in predicting attachment. As indicated by these authors, however, parental behaviors were limited to the general domains of warmth and acceptance, and aspects that are related to parental control were left unexamined in the reviewed studies. Therefore, it is imperative to examine whether or not culturally defined aspects of parental control have unique power in predicting attachment security.

Within the framework of attachment theory, maternal control, as a form of intrusive behavior, is associated with insecure attachment (Ainsworth et al., 1978). However, in

cultures where parents are expected to structure and guide the child's environment in the absence of an explicit demand from the child, parental control is used for "order setting" and the maintenance of "connectedness" within the family (Kagitcibasi, 2005, 2007; Lau, Lew, Hau, Cheung, & Berndt, 1990). In these cultures, maternal sensitivity may involve different types of control by deemphasizing autonomy (e.g., Carlson & Harwood, 2003, Kagitcibasi, 2005, Rothbaum et al., 2000).

Psychological parental control is a rather extensive and multidimensional concept that includes different aspects of parenting entailing strict control, guilt induction, intrusion, love, and withdrawal to overprotection. Past research in Western cultural contexts has demonstrated that high levels of psychological control predict a number of adjustment problems (Barber, 1996). However, depending on their cultural relevance and adaptive value, different aspects of psychological control may function differently in different settings. In general, as indicated by Kagitcibasi (2007), "higher levels of parental control are seen in sociocultural contexts where independence of the child is not a goal of parenting" (p. 175).

Family Change Theory

Kagitcibasi's (1990, 1996, 2005, 2007) theory of family change has the potential to explain why certain aspects of parental control may be adaptive in the collectivist "cultures of relatedness", while they may be maladaptive or dysfunctional in the individualistic Western middle class contexts. Three different family models are distinguished that have distinct familial and societal antecedents and implications for parental goals and behaviors as well as for the development of the self.

The model of independence is prototypical of the individualistic Western, especially American, family culture involving self-reliance and autonomy in childrearing toward the goal of the development of an autonomous and separate self. In the contrasting family model, that of interdependence, which is prototypical of the traditional agrarian society, children provide for their parents material and economic benefits especially when they grow up. Thus, intergenerational interdependence is adaptive for family well-being. To ensure this, obedience- and (inter)dependence-oriented parenting is adaptive toward the development of a related self.

It is commonly assumed that through global socio-economic development and urbanization there is a shift from the family model of interdependence to that of independence (i.e., modernization toward the Western model). However, a growing amount of both historical and contemporary empirical evidence shows this not to be the case (for extensive reviews see Kagitcibasi, 1990, 2007). Although there is a decline in "material interdependencies" between generations (i.e., decreased dependence on the (adult) offspring for material old-age security and family livelihood), "psychological interdependencies" continue to exist in collectivist "cultures of relatedness" where closely knit interpersonal ties are cherished. Instead, a third family model emerges, that of the *psychological/emotional interdependence*, which is indeed a dialectical synthesis of the models of *independence* and *interdependence* though considerably different from them. Most importantly, with increased affluence, urbanization and socio-economic development, parents' material dependency on their offspring diminishes. However, interdependence in the psychological realm continues, since this is not incompatible with changed life styles.

The family model of psychological/emotional interdependence has important implications for parental goals involving the continued adaptiveness of parental control. That is, when material interdependencies diminish (i.e., the material contribution of the offspring is no longer required for family well-being), there is more room for autonomy in childrearing, and child's autonomy is not seen as a threat to family integrity. Nevertheless, because emotional interdependence and connectedness continue to be treasured, given the collectivistic "culture of relatedness," the psychological *closeness* of the growing child is aspired for. Thus, although complete obedience and loyalty of the child are no longer needed, there is still a need for firm parental control because independence of the child leading to separation is not wanted. Parents are therefore motivated to have control and child management strategies, such as (over)protection and guilt induction to ensure the emotional relatedness and psychological interdependence of the child.

The theory also has implications for the development of the self. In the model of emotional interdependence, there is a childrearing orientation that integrates autonomy with control and relatedness, leading to the development of the *autonomous-related self*. This self-construal is different from the autonomous-separate self and the heteronomous (dependent)-related self which characterize the family models of independence and interdependence, respectively. This is an adaptive model for self-development and family functioning especially in urbanized and socio-economically more developed contexts in collectivistic cultures of relatedness. In particular, autonomy becomes functional for higher education status and more specialized urban life styles. Given the strong global urbanization trends in the Majority World (see Kagitcibasi, 2007, p.45), this self-construal is prevalent. Furthermore, Kagitcibasi asserts that it is also of universal relevance as a healthy self model, since it involves and satisfies both of the basic human needs for autonomy and relatedness (for further discussion and empirical evidence supporting the theory see Kagitcibasi, 2005, 2007).

Thus, in the Turkish urban middle class contexts, which suit the family model of psychological/emotional interdependence, parents use specific types of psychological control behaviors, to create the contingencies for related (emotionally interdependent) but autonomous children. In this cultural context, children perceive these parental control behaviors as normal, not a reflection of rejection, exclusion, or intrusion. Therefore, we maintain that parental control behaviors, such as guilt induction, love withdrawal, and (over)protection, are culturally adaptive and do not necessarily have a negative effect on child's attachment security. This is also consistent with past and recent research from diverse cultural contexts showing that where normative, strong parental control can be perceived as a sign of warmth and involvement and is not detrimental to healthy development (e.g., Deater-Deckart & Dodge, 1997; Dekovic, Pels & Model, 2006; Lansford, Deater-Deckart, Dodge, Bates & Pettit, 2003; Rudy & Grusec, 2001).

Overview and Hypotheses

In this study, we aimed to test two hypotheses to clarify two major pathways through which cultural parental patterning affects attachment security during middle childhood. First, considering the fundamental assumptions of attachment theory and cultural adaptiveness assumption, we hypothesize that parents' attachment avoidance, especially maternal avoidance, rather than attachment anxiety predicts children's attachment security to their

parents in the Turkish cultural context, Accordingly, we also expect that dismissing maternal attachment, which can be depicted with a specific interaction between (low) attachment anxiety and (high) avoidance, would predict insecure attachment to parents. Therefore, we aim to test both main effects and the interactions between parents' attachment anxiety and avoidance in predicting attachment to parents. Second, based on Kagıtcıbaşı's (2005, 2007) model of psychological/emotional interdependence, we hypothesize that although the universal dimensions of parenting, such as parental warmth and rejection, are linked to attachment security consistent with the predictions of attachment theory, culturally endorsed parenting control behaviors, namely guilt induction, overprotection, and making comparisons with other children, do not have negative effects on children's attachment security in the Turkish cultural context..

Method

Participants

This study is part of a larger project on parenting behaviors and attachment during middle childhood conducted by first author. Fourth and 5th grade students ($N = 797$, females = 52%) from two major cities in Turkey participated in this study. Four elementary schools were randomly selected from each city and all of the students attending the 4th and 5th grades were targeted as the sample. Only those children whose parents agreed and signed the parental approval and informed consent form were asked to fill out the questionnaires. About 85% of the parents allowed their children to participate in the study. After children completed the questionnaires they were given two sealed envelopes including the questionnaires for their mothers and fathers. Children brought back the questionnaires completed by their parents using the sealed envelopes. Return rate for the mothers and fathers were 73% ($n = 582$) and 64%, ($n = 508$), respectively. We had data from both parents of 502 participating students. Thus in the analyses that included parents and children together, the sample size was reduced to 502. However, the sample size was 797 for the analyses on the data reported by children.

Of the students, 45% were in the 4th grade and 55% were in the 5th grade. All the children were from two-parent families and the mean age for the sample was 10.74 years ($SD = 1.09$). Mean age for mothers was 36.93 years ($SD = 4.94$) and for fathers was 41.55 years ($SD = 5.40$). Sample groups were mostly from middle and lower middle class families. Of the mothers 28.4% were elementary school graduates, 45.4% were middle and high school graduates, and 26 % were two- or four-year college graduates. Of the fathers 15.6% were elementary school graduates, 46.4% were middle and high school graduates, and 38.0 % were two or four-year college graduates.

Measures

Some of the scales and items used in the present study were adopted into Turkish following translation and back translation procedures (e.g., Sümer & Anafarta, In press, Sümer, 2006). Parents and children completed a number of questionnaires, and demographic information was obtained. In this section, the measures used in the study are presented.

Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R). The 36-item ECR-R, developed by Fraley, Waller, and Brennan (2000), was used to measure parents' attachment. Both parents separately filled out the reworded version of the ECR for married couples so that the

term “my partner” was replaced with “my spouse.” The ECR-R was shown to have good psychometric properties for Turkish samples (Selcuk, Gunaydin, Sumer, & Uysal, 2005; Sumer, 2006). The ECR-R has two 18-item subscales assessing attachment avoidance (i.e., discomfort with interpersonal closeness, dependence, and self-disclosure), and attachment anxiety (i.e., fear of abandonment but desire for intimacy). The ECR-R has good internal consistency coefficients for its two subscales for both parents in this study (See Table 1).

Kerns Security Scale (KSS). Children completed the KSS developed by Kerns, Klepac, and Cole (1996) for childhood from 8 to 12. The 15-item KSS measures the degree to which children evaluate their parents as responsive, reliable, and available. Children completed the KSS for each parent separately. Items were rated using Harter's "Some kids . . . Other kids . . ." format. Children were asked to indicate which statement was more characteristic of them and then to indicate whether this statement was really true for them or sort of true for them. Each item was scored on a scale from 1 to 4, with higher scores indicating a more secure parent-child attachment. The KSS was shown to have good psychometric qualities for Turkish school children (Sümer & Anafarta, In press). In the current study, alphas for mother and father subscales were satisfactory (.79 and .82, respectively).

Measure for parenting behaviors. In order to assess both general and specific parental behaviors that we believe to be common among Turkish families, we used a set of items derived from different parenting measures. We also added items to tap culturally relevant parenting behaviors. We used the EMBU-C (a Swedish acronym for My Memories of Upbringing for Children -Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk, & Arrindell, 2003). The EMBU-C has been developed to assess children's perception of parental rearing practices. The EMBU-C originally consists of four subscales: *Emotional Warmth*, *Rejection*, *Overprotection*, and *Favoring*. We used the Emotional Warmth and Rejection subscales to measure general parenting behaviors. Emotional Warmth refers to acceptance and involvement, giving special attention, praising for approved behavior, unconditional love, and affection. Rejection refers to hostility, punishment, harsh discipline, and blaming of the child. We omitted the Favoring subscales and used some items from the Overprotection subscale. The Emotional Warmth subscale includes 8 items and the Rejection subscale includes 10 items.

We selected items from different parenting scales including Barber's (1996) psychological control scales to measure a number of specific parenting behaviors. Specifically we aimed to assess different aspects of parental psychological control, including overprotection, comparison (i.e., comparing children with others), guilt induction/love withdrawal, and intrusive parenting. A total of 34 items were used for the culture-relevant parenting measures.

We used principal factor analyses with Promax rotation on the 34 items and found four specific factors: *comparison*, *overprotection*, *guilt induction*, and *intrusion/love withdrawal*. Those representing *comparison* had six items (e.g., “Does your mom/dad compare you with your friends about your courses and grades?”); *overprotection* had four items (e.g., “Does your mom/dad check you to see if you are sweating or not?”); *guilt induction* had eight items (e.g., “Does your mom/dad tell you how much she has worked all for you?”); and *intrusion/love withdrawal* (labeled as *intrusion* for the sake of brevity) had 13 items (e.g., “Does your mom/dad complete your sentences as you are talking?” for intrusion and “Does your

mom/dad behave less sympathetic towards you when you disagree with her/him?" for love withdrawal). Children completed the scales for mothers and fathers separately using four point scales (1 = No, 2 = Sometimes, 3 = Most of the time, and 4 = Always yes).

All of the parenting subscales had acceptable to good degree of internal consistencies with the exception of the Overprotection (.52) and guilt induction (.53) subscales since they included few items (Table 3). (Complete set of items and results of the factor analyses may be obtained from the first author).

Results

We tested our hypotheses via regression analyses following preliminary analyses of the major variables. The first analysis examined if attachment anxiety and avoidance reported by parents predicted children's reported attachment security to parents. Table 1 presents descriptive statistics and pairwise correlations between parents and children attachment variables. Attachment to mother and fathers were strongly correlated ($r = .62, p < .001$). As expected, whereas mother attachment anxiety was not significantly correlated with attachment to parents, mother attachment avoidance was significantly correlated with both attachment to mothers ($r = -.14, p < .01$) and attachment to fathers ($r = -.11, p < .05$). Father anxiety, however, was significantly correlated with both attachment to mothers ($r = -.11, p < .05$) and fathers ($r = -.15, p < .01$), father avoidance was significantly correlated with attachment to parents.

Table 1 about here

Hierarchical regressions were used to predict attachment to fathers and mothers reported by children separately. Sex and age of the children, mothers' and fathers' level of education were entered as covariates on the first step to control for their effects, followed by both parents' attachment anxiety and avoidance reported by parents on the second and the six interactions between father and mother attachment anxiety and avoidance were entered on the third step. As seen in Table 2, in predicting attachment to mothers, mothers' level of education was significant on the first step ($\beta = .10, p < .05$) suggesting that as mothers' education increases children report more secure attachment to their mothers. As expected, only mother attachment avoidance significantly and negatively predicted secure attachment to mothers ($\beta = -.14, p < .01$) in the second step. The interaction between mother attachment anxiety and avoidance also significantly predicted attachment to mothers ($\beta = .19, p < .001$) in the third step. In predicting attachment to fathers, first, children age was significant ($\beta = -.10, p < .05$), suggesting that as they get older to preadolescent ages, their attachment to fathers was slightly decreasing. In the second step, father attachment anxiety was significant ($\beta = .13, p < .01$). In the last step, the interaction between mother anxiety and avoidance, and between father anxiety and avoidance, signifying specific attachment styles, were also significant in predicting attachment to fathers ($\beta = .13, p < .01$; $\beta = .10, p < .05$, respectively) above and beyond the main effects of the four parent attachment variables.

Table 2 about here

These interactions were plotted following the procedures proposed by Aiken and West (1991). As seen in Figure 1, when mother attachment anxiety was used as a moderating

variable, regression coefficient for high attachment anxiety was not significant. However, the coefficient for the low attachment anxiety was significant ($\beta = -.30, p < .001$). As predicted, those mothers with low anxiety and high avoidance, corresponding to dismissing attachment style, had children with lowest attachment to their mothers. However, when mothers have both low levels of attachment avoidance and anxiety, corresponding to secure attachment style, children had the highest attachment security to mothers. The same pattern was observed in predicting attachment to fathers (the beta for low mother attachment anxiety was significant only, $\beta = -.31, p < .001$), suggesting that when their mothers were “dismissing” children also reported lowest level of attachment to their fathers, and when their mothers were “secure,” they reported highest level of attachment to their fathers (see Figure 2). The plotting of the interaction between father anxiety and avoidance also depicted the same pattern that was observed for mothers. As seen in Figure 3, when the fathers had “dismissing” pattern (i.e., the combination of low anxiety and high avoidance, $\beta = -.25, p < .001$), children reported lowest attachment to their father. This pattern, however, was reversed for “secure” fathers (i.e., the combination of both low anxiety and avoidance).

Figure 1, 2, and 3 about here

In testing the second hypothesis we used the child reported data only. The correlations between attachment to parents and parenting behaviors are presented in Table 3. As seen in Table 3, child’s reports of maternal and paternal parenting behaviors were strongly correlated (.52 between mother and father rejection and .65 between mother and father overprotection). As expected, attachment to parents were strongly and positively correlated with emotional warmth and negatively correlated with rejection for both mother and father parenting, confirming their “universal significance” in forming attachment security. However, the pattern of correlations varied when we examined the correlations with the parental control variables. Whereas attachment to both parents was negatively and relatively strongly correlated with intrusion, correlations for other parenting variables differed. Attachment to parents was relatively weakly, but negatively, correlated with comparison and guilt induction. They were, however, positively correlated with overprotection. When the correlations among the parenting variables were examined, although the pattern of the correlations were in the expected direction, both mother and father emotional warmth were significantly and positively correlated with overprotection and guilt induction.

Table 3 about here

To specifically examine the hypothesis that culturally relevant parenting predicts attachment to parents in culturally “adaptive” ways, we ran two hierarchical regression analyses for mother and father variables separately. In these analyses, considering that child’s reports of mother and father parenting behaviors were strongly correlated, we predicted attachment to mothers and fathers separately by using mother variables for predicting attachment to mothers and father variables in predicting attachment to fathers. In both analyses we entered demographic variables (sex, age, mothers’ or fathers’ level of education) to control for their effects in the first step, and then, 6 parenting variables for each parent

were entered on the second step. As depicted in Table 4, among the demographic variables in the first step, only age weakly but significantly and negatively predicted attachment to mothers ($\beta = -.06, p < .05$). In the second step, mother emotional warmth ($\beta = .41, p < .001$), intrusion ($\beta = -.19, p < .01$) and comparison ($\beta = -.08, p < .05$) significantly predicted attachment to mothers. Maternal rejection, overprotection, and guilt induction did not have significant effects. All predictors accounted for 31% of the variance in attachment to mothers.

Results indicated that only age significantly and negatively predicted attachment to fathers in the first step ($\beta = -.09, p < .01$). In the second step, similar to maternal variables, paternal emotional warmth ($\beta = .45, p < .001$), intrusion ($\beta = -.14, p < .001$) and comparison ($\beta = -.10, p < .01$) significantly predicted attachment to fathers. Father rejection also significantly predicted attachment to fathers ($\beta = -.09, p < .01$). All predictors accounted for 36% of the variance on attachment to fathers.

In sum, emotional warmth was the strongest predictor of attachment security, intrusion and comparison also negatively and significantly predicted attachment to parents, although of relatively weak magnitude. Overprotection and guilt induction, however, did not predict attachment to parents.

Table 4 about here

Discussion

The present study examined the interplay between child-reported parenting behaviors, and both child and parent-reported attachment security during middle childhood in a Turkish cultural context. We expected that culturally adaptive attachment dimensions (i.e., maternal attachment anxiety and paternal avoidance) and parental control behaviors (i.e., overprotection, comparison, and guilt induction) would not have negative impact on attachment to parents in Turkish cultural context. Overall, our expectations were mostly supported.

Although the strength of the association is relatively weak, mothers' attachment avoidance significantly and negatively predicted attachment to mothers, while father attachment anxiety significantly and negatively predicted attachment to fathers. Furthermore, as expected, significant interactions between attachment anxiety and avoidance yielded clear patterns in explaining cultural relevance of these variables. The three significant interactions between attachment anxiety and avoidance revealed almost an identical pattern demonstrating that when mothers or fathers had the combination of high attachment avoidance and low anxiety, which typifies dismissing attachment style, their children had lowest (insecure) attachment to their parents. This pattern seems to be stronger for maternal avoidance. Given that child reported attachment security to parents was predicted by parent-reported attachment dimensions, completely eliminating common method variance, these findings signify that maternal avoidance rather than anxiety is a risk factor for secure attachment to parents in the Turkish cultural context. This is in line with Kagitcibasi's family change theory since in the

family contexts of total interdependence and psychological/emotional interdependence close-knit family ties are valued and nurtured.

Predictive power of attachment anxiety, however, differed depending on parents' gender. As expected, whereas maternal attachment anxiety was not predictive of child attachment, paternal attachment anxiety significantly predicted attachment to fathers. Consistent with traditional, culturally defined gender-based expectations that, as compared to mothers, fathers should be relatively distant, even avoid showing emotional closeness to children, paternal avoidance was not a critical risk factor. Rothbaum et al. (2002) claim that extremely high level of mother-child closeness and avoidance of father is a typical normative pattern in Japan. There appears to be a similar pattern in traditional sex-typed societies where gender roles are divergent, such as among low and middle class Turkish contexts from which the sample of this study was drawn.

These findings suggest that mothers' attachment anxiety, or preoccupied attachment, that is seen as an "overinvolved" or "enmeshed" mother-child interaction pattern in Western conceptualization (Rothbaum et al., 2002), may not be maladaptive (may even be normative) in cultures valuing psychological interdependence (Kağıtçıbaşı, 2007). In contrast, preoccupied or anxious-ambivalent attachment has been shown to have more negative effects on child's attachment security and psychological well-being in Western cultures (Rothbaum et al., 2002; Van IJzendoorn and Sagi, 1999). These results show that although attachment security has much commonality across cultures, insecure attachment, especially the distinction between dismissing and preoccupied patterns, should be interpreted considering the cultural relevance of associated behaviors. Indeed, some inconsistencies observed regarding the predictive power of attachment anxiety or the working model of self (e.g. Pietromonaco & Barrett, 2000) might be related to cultural variations in the conceptualization of anxious attachment behaviors. Supporting this, Schmitt and his colleagues (2004) showed that preoccupied attachment pattern was correlated with collectivism rating and was more common among East Asian cultures.

Our results further show that besides parental attachment anxiety and avoidance, the impact of parenting behaviors on attachment security should also be evaluated considering cultural relevance of these behaviors. As expected, the effect of parental control variables on attachment to parents differed depending on the specific behaviors. Overall, we found that when the effect of parenting behaviors on attachment were evaluated on the basis of higher order categories of parenting dimensions, such as emotional warmth and rejection, there should be no major cultural differences. However, when parenting behaviors are examined in middle or lower order categories, such as the dimension of parental control, the effects vary depending on the "normative" and "adaptive" nature of the specific behavior. While overprotection and guilt induction are assumed to be insensitive and intrusive behaviors that result in insecure attachment in Western cultures (Rothbaum et al., 2000, Ainsworth et al., 1978), these behaviors did not have negative effects on attachment to parents in the current study. Indeed, according to family change theory (Kagitcibasi, 1990, 2005, 2007) parental control is an important aspect of parenting in both the family model of interdependence and of psychological/emotional interdependence.

Thus a cross-cultural perspective can detect some individualistic or cultural biases in psychological theorizing that claims for universality. The very term "over"protection appears

to be culturally bound. It appears to be detrimental parental behavior in the family model of independence, where the child's autonomy and separation are nurtured. In contrast, in the psychologically/emotionally interdependent family which nurtures closely knit relatedness, protection is an inherent aspect of positive parenting, even when together with autonomy. It is not seen as 'over' protection, therefore, it turns out not to be detrimental.

Similarly, considering that guilt induction was found to be positively correlated with perceived emotional warmth from both mothers and fathers, it appears that "guilt induction" is interpreted as a sign of involvement and attention from the parents. Again an assumedly detrimental parenting behavior takes on a different meaning in a different family culture. This is another manifestation of the closely-knit relatedness in the family model of psychological/emotional interdependence.

Results demonstrated that intrusion/love withdrawal and comparison were consistently different from the other parenting control variables. Intrusion negatively and significantly predicted attachment security to parents and had negative correlations with parental warmth for both parents. Although its effect was relatively weaker than intrusion, comparison also negatively predicted to attachment security to both parents. Although some kinds of intrusive controlling seem relatively common in collectivist contexts, strict intrusion, especially when accompanied with love withdrawal, is perceived as an intrusion to personal "autonomy." Autonomy is the key concept in identity formation and parenting processes because of its universal value for healthy personal growth. Autonomy as a basic need cannot be equated with independence and/or individualism (Chirkov, Ryan, Kim, & Kaplan, 2003; Kagitcibasi, 2005; Ryan and Deci 2003), and regardless of the context, autonomy represents the means for effective transmission and internalization of prevalent cultural values. Comparing children with similar others (i.e., comparison) can also be evaluated as an intrusive behavior limiting personal autonomy and uniqueness. Therefore, given that autonomy is a basic need in actualizing the self in all cultures that value psychological interdependence or independence, excessive intrusion is likely to be perceived as a violation of autonomy and as a sign of rejection. Future studies should further explore both universal and culturally relevant dimensions of parental control using culturally informed approaches that see autonomy and relatedness in a balanced functional system (e.g., Imamoglu, 2003, Kagitcibasi, 2005).

These findings point to the need to consider what is a "normative" form of maternal (or parental) sensitivity in cultural context. Past studies showed that whereas mother's behavior contingency is a sign of maternal sensitivity in Western cultures, emotional warmth and support are the predictors of sensitivity in collectivist cultures (De Wolff & Van IJzendoorn, 1997; Voelker et al., 1999). The present study corroborates those findings. It is also in line with other research showing that strong parental control, even physical punishment (not abuse), while detrimental in the individualistic Western middle class contexts, is not so among, for example, Afro-American (Deater-Deckard & Dodge, 1997; Lansford et al., 2003) and ethnic minority families in Europe and the United States (Dekovic, et al., 2006; Harwood, Handwerker, Schoelmerich, & Leyendecker, 2001). Clearly cultural norms regarding parenting play a role in the definitions and perceptions of what is "normal" and therefore acceptable. It is not only children's perceptions that count but going beyond that, the same behavior can take on different meanings for everyone concerned. Thus in individualistic

contexts where intrusive behavior and strong discipline are not normative and are not endorsed, such parenting can indeed indicate pathology.

Implications for Applications

The implications for applications are considerable. Cultural variations are seen even in parenting of infants where commonalities are the greatest (Carlson & Harwood, 2003; Keller, Papaligoura, Kunsemuller, Voelker, Papaeliou, et al., 2003; Voelker et. al, 1999). With increasing age, from middle childhood toward adolescence, cultural diversity increases which calls for culturally sensitive analyses. The issue is particularly notable in culture contact situations involving immigration and ethnic relations. For example, Gonzales, Cauce and Mason (1996) noted that often ethnic minority parents are labeled ‘authoritarian’ because they appear to be too ‘controlling’. Yet, as we have seen in this study, acceptable, non-domineering parental control is not detrimental to attachment; neither does it mean lack of love (Dekovic, et al., 2006; Kagitcibasi, 2007). If health workers, social workers, and other service professionals do not understand these culturally sensitive issues, they may misjudge and mislead families. Thus, comparative cross-cultural theory and research are promising in informing both science and practice.

References

- Aiken, L. S., & West, S. G. (1991). *Multiple regression: Testing and interpreting interactions*. Newbury Park, CA: Sage.
- Ainsworth, M. D. S. (1967). *Infancy in Uganda: Infant care and the growth of love*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ainsworth, M. D. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, *46*, 331-341.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, *67*, 3296–3319.
- Barber, B. K., & Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents. In B. K. Barber (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (pp. 15–52). Washington, DC: American Psychological Association.
- Baumrind, D. (1991). Effective parenting during the early adolescent transition. In P. Cowan & E.M. Hetherington (Eds.), *Family transitions: Advances in family research series* (pp. 111–163). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment* (2nd ed.). New York: Basic books.
- Bowlby J (1988) Developmental psychiatry comes of age. *American Journal of Psychiatry*, *145*: 1–10.
- Brennan, K.A., Clark, C. L., & Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp.46-76). New York: Guilford Press.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, *28*, 759-775.
- Bretherton, I., Golby, B., & Cho, E. (1997). Attachment and the transmission of values. In J. Grusec and L.Kuczynski (Eds.). *Parenting and children's internalization of values* (pp. 103-134). New York: Wiley.
- Carlson, V.J. & Harwood, R.L. (2003). "Attachment, culture, and the caregiving system: The cultural patterning of everyday experiences among Anglo and Puerto Rican mother-infant pairs." *Infant Mental Health Journal*, *24*, 53-73.
- Chirkov, V., Ryan, R. M., Kim, Y., & Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: A self-determination theory perspective on internalization of cultural orientation, gender and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, *84*, 97-110.
- Crittenden, P. M. (2000). *The organization of attachment relationships: Maturation, culture and context*. Crittenden, P. M. and Claussen, A. H. (Eds.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, *113*, 487–496.

- Deater-Deckard, K., & Dodge, K.A. (1997). Externalizing behavior problems and discipline revisited: Nonlinear effects and variation by culture, context, and gender. *Psychological Inquiry*, 8, 161-75.
- Dekovic, M., Pels, T., & Model, S. (Eds.) (2006) *Unity and diversity in child rearing: Family life in a multicultural society*. Lewiston, NY: Edwin Mellen Press.
- de Wolff, M. S., & van IJzendoorn, M. H. (1997). Sensitivity and attachment: A meta-analysis on parental antecedents of infant attachment. *Child Development*, 68, 571-591.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350–365.
- George, C., & Solomon, J. (1999). Attachment and caregiving: The caregiving behavioral system. In J. Cassidy & P.R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment* (pp. 649-670). New York: Guilford.
- Gonzales, N. A., Cauce, A. M., & Mason, C. A. (1996). Interobserver agreement in the assessment of parental behavior and parent-adolescent conflict: African American mothers, daughters, and independent observers. *Child Development*, 67, 1483-1498.
- Harwood, R.L., Handwerker, W.P., Schoelmerich, A., & Leyendecker, B. (2001) Ethnic category labels, parental beliefs, and the contextualized individual: An exploration of the individualism-sociocentrism debate. *Parenting: Science and Practice*, 1, 217-236.
- Imamoglu, E. O. (2003). Individuation and relatedness: Not opposing but distinct and complementary. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 129, 367-402.
- Kagitcibasi, C. (1990). Family and socialization in cross-cultural perspective: A model of change. In J. Berman (Ed.), *Cross-cultural perspectives: Nebraska symposium on motivation, 1989* (pp. 135-200). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Kagitcibasi, C. (1996). The autonomous-relational self: A new synthesis. *European Psychologist*, 180-186.
- Kagitcibasi, C. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 4, 403-422.
- Kagitcibasi, C. (2007). *Family, Self and Human Development Across Cultures: Theory and Applications*. (Revised Second Edition). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Karavasilis, L., Doyle, A.B., & Markiewicz, D. (2003) Associations between parenting style and attachment orientation in middle childhood and early adolescence. *International Journal of Behavioural Development*, 27, 153-164
- Keller, H., Papaligoura, Z., Kunsemuller, P., Voelker, S., Papaeliou, C., Lohaus, A., Lamm, B., Kokkinaki, N., Chrysikou, L., & Mousouli, V. (2003). Concepts of mother- infant interaction in Greece and Germany. *Journal of Cross Cultural Psychology*.
- Kerns, K. A., Klepac, L., & Cole, A. (1996). Peer relationships and preadolescents' perceptions of security in the child-mother relationship. *Developmental Psychology*, 32, 457-466.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62,1049–1065.

- Lansford, J.E., Deater-Deckard, K., Dodge, K.A., Bates, J.E., & Pettit, G.S. (2003). Ethnic differences in the link between physical discipline and later adolescent externalizing behaviors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 1-13.
- Lau, S., Lew, W. J. F., Hau, K. T., Cheung, P. C., & Berndt, T. J. (1990). Relations among perceived parental control, warmth, indulgence, and family harmony of Chinese in Mainland China. *Developmental Psychology*, 26, 674-677.
- Main, M. (1990). Cross-cultural studies of attachment organization: Recent studies, changing methodologies, and the conditional strategies. *Human Development*, 33:48-61.
- Markus, M. Th., Lindhout, I.E., Boer, F., Hoogendijk, T.H.G., & Arrindell, W.A. (2003). Factors of perceived parental rearing styles: The EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences*, 34, 503-519.
- Maysless, O. (2005). Ontogeny of attachment in middle childhood: Conceptualization of normative changes. In K. A. Kerns & R. A. Richardson (Eds.). *Attachment in middle childhood* (pp. 1-23). New York: Guilford Press.
- Mikulincer, N., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change*. Guilford Press. New York
- Pietromonaco, P. R., & Barrett, L. F. (2000). The internal working models concept: What do we really know about the self in relation to other? *Review of General Psychology*, 2, 155-175.
- Rothbaum, F., Pott, M., Azuma, H., Miyake, K., & Weisz, J. (2000). The development of close relationships in Japan and the United States: Paths of symbiotic harmony and generative tension. *Child Development*, 71(5), 1121-1142.
- Rothbaum, F., Rosen, K., Ujie, T., & Uchida, N. (2002). Family systems theory, attachment theory, and culture. *Family Process*, 41, 328-350
- Rothbaum, F., Weisz, J., Pott, M., Miyake, K., & Morelli, G. (2000). *Attachment and culture*. *American Psychologist*, 55, 1093-1104.
- Rudy, D., & Grusec, J. E., (2001). Correlates of Authoritarian Parenting in Individualist and Collectivist Cultures and Implications for Understanding the Transmission of Values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 202-212.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2003). On Assimilating Identities to the Self: A Self-Determination Theory Perspective on Internalization and Integrity within Cultures. In M. R. Leary and J. P. Tangney (Eds.) *Handbook of Self and Identity* (pp. 253-272). The Guilford Press, New York.
- Schmitt, D. P., Alcalay, L., Allensworth, M., Allik, J., Ault, L., Austers, I., et al. (2004). Patterns and universals of adult romantic attachment across 62 cultural regions: Are models of self and other pancultural constructs? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 367-402.
- Selcuk, E., Gunaydin, G., Sumer, N., & Uysal A. (2005). A new measure for adult attachment styles: The psychometric evaluation of Experiences in Close Relationships - Revised (ECR-R) on a Turkish sample. *Turkish Psychological Articles [Türk Psikoloji Yazıları]*. 8, 1-11.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması [Categorical and Dimensional Comparison of the Adult Attachment Measures]. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, 1-22.

- Sümer, N., & Anafarta, M. (In press). Attachment to Parents during Middle Childhood, Self-Perceptions, and Anxiety. *Turkish Journal of Psychology*.
- Sümer, N., Engin, E. (2004). Role of parenting styles in predicting attachment anxiety and avoidance. Paper presented at the International Association for Relationship Research Conference. Madison, WC, 22-25 July 2004.
- Thompson, R. A. (1999). "Early Attachment and Later Development. In *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*, (Eds. J. Cassidy and P. Shaver. New York: Guilford Press.
- Van IJzendoorn, M. H., & Kroonenberg, P. (1988). Cross-cultural patterns of attachment: A meta-analysis of the strange situation. *Child Development*, 59, 147-156.
- Van IJzendoorn, M. H., & Sagi, A. (1999). *Cross-cultural patterns of attachment: Universal and contextual dimensions*. In J. Cassidy, & P. R., Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 713-734). New York: Guilford Press
- Voelker, S., Keller, H., Lohaus, A., Cappenberg, M. & Chasiotis, A. (1999). Maternal interactive behaviour in early infancy and later attachment. *International Journal of Behavioral Development*, 23, 921-936.

Table 1. Descriptive Statistics and Correlations among Parental and children Attachment Variables (N = 502).

	1	2	3	4	5	6
1. Attachment to Mother	(.79)					
2. Attachment to Father	.62**	(.82)				
3. Mother Attachment Anxiety	-.06	-.04	(.79)			
4. Mother Attachment Avoidance	-.14**	-.11*	.41**	(.88)		
5. Father Attachment Anxiety	-.11*	-.15**	.21**	.24**	(.71)	
6. Father Attachment Avoidance	-.04	-.08	.22**	.31**	.38**	(.84)
Mean	3.33	3.23	2.28	1.74	2.11	1.73
SD	.47	.49	.64	.67	.57	.63

* $p < .05$ ** $p < .001$

Note. Cronbach's Alpha values were given at diagonals

Table 2. Predicting Child-Reported Attachment to Parents from Parent Reported Attachment Anxiety and Avoidance (N = 471)

Analysis	Attachment to Mother		Attachment to Father	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
Step 1: <i>Demographics</i>		.03*		.02
Gender	-.06		-.01	
Age	-.08		-.10*	
Mother Education	.10*		.05	
Step 2: <i>Main Effects</i>		.02*		.03*
Mother Attachment Anxiety	.01		.01	
Mother Attachment Avoidance	-.14*		-.10	
Father Attachment Anxiety	-.10		-.13*	
Father Attachment Avoidance	-.02		-.02	
Step 3: <i>Interaction Terms</i>		.04*		.03*
MANX X MAVO	.19**		.13*	
FANX X FAVO	.05		.10*	
MANX X FANX	-.06		-.04	
MANX X FAVO	-.05		-.05	
MAVO X FANX	.01		.00	
MAVO X FAVO	.04		.05	
		R ² Total=.09		R ² Total=.08

* $p < .05$ ** $p < .001$

Note. MANX = Mother Attachment Anxiety; MAVO=Mother Attachment Avoidance; FANX=Father Attachment Anxiety; FAVO=Father Attachment Avoidance. β values were obtained from the last step.

Table 3. Descriptive Statistics and Correlations among the Major Variables Reported by Children (N = 797)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Att to Mother	(.79)													
2. Att to Father	.55**	(.82)												
3. Mother RJC	-.42**	-.33**	(.83)											
4. Mother WR	.48**	.31**	-.47**	(.77)										
5. Mother CM	-.27**	-.25**	.46**	-.14**	(.78)									
6. Mother OP	.08	.07	.01	.41**	.17**	(.51)								
7. Mother GI	-.10**	-.15**	.31**	.15**	.32**	.34**	(.49)							
8. Mother INT	-.38**	-.34**	.63**	-.21**	.56**	.20**	.42**	(.72)						
9. Father RJC	-.27**	-.43**	.52**	-.27**	.26**	.00	.23**	.47**	(.88)					
10. Father WR	.36**	.54**	-.34**	.62**	-.11**	.33**	.04	-.20**	-.42**	(.76)				
11. Father CM	-.13**	-.26**	.28**	-.07	.59**	.14**	.32**	.43**	.48**	-.09*	(.78)			
12. Father OP	.07	.20**	-.06	.34**	.05	.65**	.20**	.08*	-.01	.49**	.11**	(.52)		
13. Father GI	-.10*	-.07	.29**	.10**	.32**	.29**	.62**	.37**	.36**	.16**	.47**	.33**	(.53)	
14. Father INT	-.23**	-.34**	.38**	-.08	.36**	.19**	.35**	.63**	.67**	-.19**	.57**	.18**	.46*	(.74)
Mean	3.35	3.23	1.22	3.43	1.77	2.68	2.01	1.53	1.22	3.32	1.62	2.40	1.97	1.43
SD	.47	.51	.34	.54	.64	.64	.46	.39	.37	.60	.60	.66	.47	.38

* $p < .05$ ** $p < .001$

Note. Att = Attachment; RJC = Rejection; WR = Warmth; CM = Comparison; OP = Overprotection; GI = Guilt Induction; INT = Intrusion

Note. Cronbach's Alphas for the measures were given at diagonals

Table 4. Predicting Attachment to Mothers and Fathers using Parental Variables (N = 767)

Analysis	<i>Attachment to Mother</i>		<i>Attachment to Father</i>	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
<i>Step 1: Demographic</i>		.02*		.02*
Gender	.01		.05	
Age	-.06*		-.09*	
Mother/Father Education	.03		.01	
<i>Step 2: Parenting Variables</i>		.29***		.34***
Mother/Father Warmth	.41***		.45***	
Mother/Father Rejection	-.04		-.09*	
Mother/Father Comparison	-.08*		-.10**	
Mother/Father Overprotection	.03		.02	
Mother/Father Guilt Induction	-.04		-.01	
Mother/Father Intrusion	-.19***		-.14***	
		R ² Total=.31		R ² Total=.36

* $p < .05$ ** $p < .01$, *** $p < .001$

Figure 1. Plotting of the Interaction Between Mother Attachment Avoidance and Anxiety Predicting Child Attachment to Mother

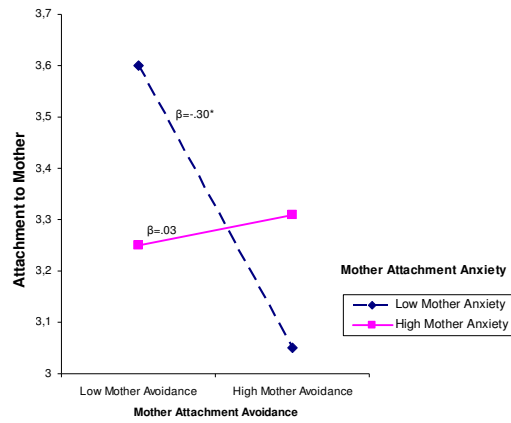


Figure 2. Plotting of the Interaction between Mother Attachment Avoidance and Anxiety in Predicting Child Attachment to Father

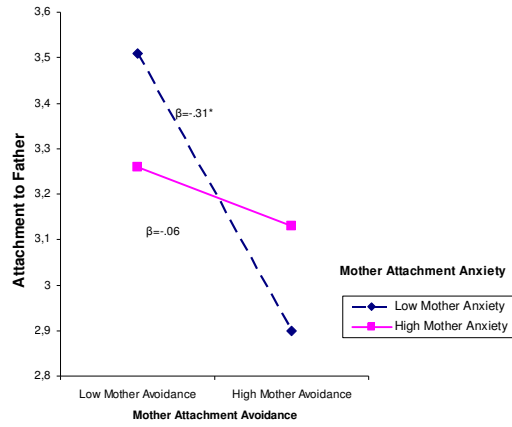
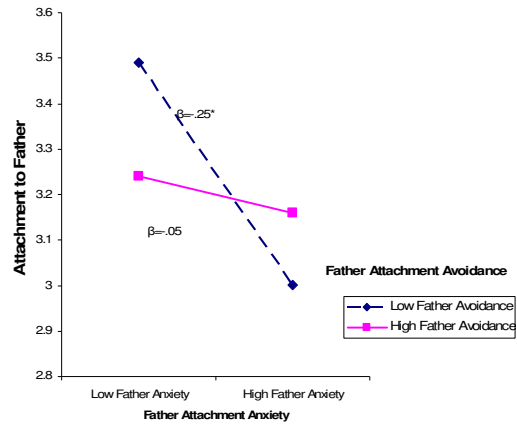


Figure 3. Plotting of the Interaction Between Father Attachment Avoidance and Anxiety in Predicting Child Attachment to Father



Acknowledgement:

This research was supported by the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK), grant no 105K102. We thank Mehmet Harma for his help and useful comments.

Temperament and parenting interactions as predictors of 4th and 5th grade children's adjustment

Sibel Kazak Berument¹, Nebi Sümer¹ & Melike Sayıl²

Middle East Technical University¹
Hacettepe University²
TÜBİTAK 105 K102

Research assistants

- Burak Doğruyol
- Gül Günaydın
- Mehmet Harma
- Ahu Öztürk
- Selin Salman
- Emre Selçuk

Temperament and child outcomes

- inhibition → internalizing
- shyness → anxiety problems
- low sociability → depression in boys
- negative emotionality → externalizing problems
- activity → externalizing problems

Temperament and parenting

- negative reactivity and punitive parenting → externalizing
- low positive emotionality and parental rejection → conduct problems
- low effortful control and maternal hostility → externalizing
- high irritable distress and psychological control → internalizing

Purpose

- To investigate the role of temperament and parenting interactions in school age children's hyperactivity, conduct and emotional problems

Participants

- Ankara, Mersin, Samsun
- 575 4th and 5th graders

Measures

- The strengths and difficulties questionnaire (Goodman, 1997)
 - **Emotional problems** Cronbach's $\alpha = .67$
"He/she gets a lot of headaches, stomach-aches or sickness"
 - **Conduct problems** Cronbach's $\alpha = .49$
"He/she fights a lot and can make others do what he/she wants."
 - **Hyperactivity** Cronbach's $\alpha = .70$
"He/she is restless, can not stay still for long"

Measures

- Temperament (Buss & Plomin, 1984)
 - **Emotionality** Cronbach's $\alpha = .68$
"often fuses and cries"
 - **Activity** Cronbach's $\alpha = .65$
"Is always on the go"
 - **Sociability** Cronbach's $\alpha = .71$
"Prefers playing with others rather than alone"

Measures

- Parenting domains
 - **Rejection** Cronbach's $\alpha = .83$
"When things go wrong at home does your mother blame you?"
 - **Warmth** Cronbach's $\alpha = .80$
"Does your mother understand that you are sad without you telling her?"
 - **Comparison** Cronbach's $\alpha = .78$
"Does your mother show other children's behaviours as a good example?"

Measures

- Parenting domains
 - **Overprotection** Cronbach's $\alpha = .51$
"When you are playing does your mother warn you to stay close to her?"
 - **Guilt induction** Cronbach's $\alpha = .49$
"Does your mother tell you that she works so hard and gets tired for you?"
 - **Intrusion/ love withdrawal** Cronbach's $\alpha = .72$
"Does your mother interfere and tell you how to play with your toys?"

Results

- Outcome variables (**mother rated**)
 - Conduct problems
 - Hyperactivity
 - Emotional problems

Hierarchical regression analyses

1. gender, emotionality, activity, sociability
2. rejection, warmth, comparison, overprotection, guilt induction, intrusion/ love withdrawal
3. **interactions entered**
emotionality *rejection, emotionality *warmth, emotionality *comparison, emotionality *overprotection, emotionality *guilt induction, emotionality *intrusion/ love withdrawal

12

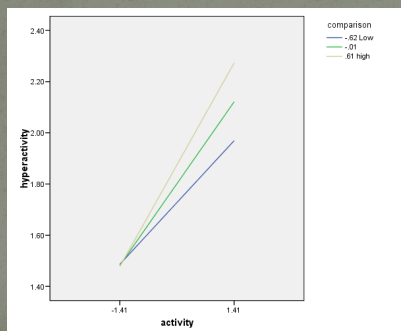
Results: Hyperactivity

		R ²	B	SE B	β
Step 1	Gender		.15	.04	.15***
	Sociability		-.07	.05	-.05
	Activity		.20	.03	.29***
	Emotionality		.17	.03	.22***
		.19***			
Step 2	Rejection		-.07	.08	-.05
	Warmth		-.13	.04	-.15***
	Comparison		.03	.04	.03
	Overprotection		.01	.03	.01
	Guilt induction		.13	.05	.12**
	Intrusion/love withdrawal		.09	.07	.07
		.23***			
Step 3	interactions				

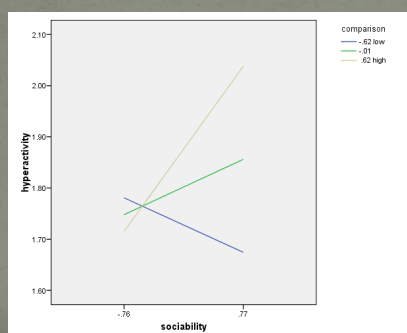
Results: Hyperactivity

		R ²	B	SE B	β
Step 3	interactions activity*parenting	.25*			
	activity*comparison		.13	.06	.11*
Step 3	Interactions emotionality*parenting	.23			
Step 3	Interactions sociability*parenting	.24			
	sociability*comparison		.24	.10	.12*

Activity and comparison interaction



Sociability and comparison interaction



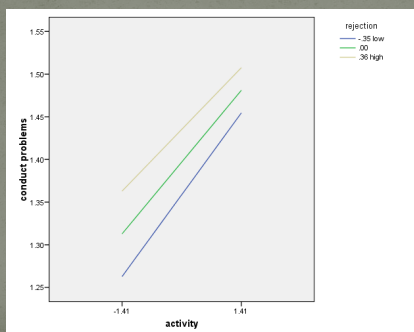
Results: Conduct Problems

		R ²	B	SE B	β
Step 1	Gender		.07	.03	.09*
	Sociability		-.21	.04	-.21***
	Activity		.08	.02	.15***
	Emotionality		.16	.02	.26***
		.13***			
Step 2	Rejection		-.04	.06	-.04
	Warmth		-.05	.04	-.07
	Comparison		-.04	.03	-.06
	Overprotection		.09	.03	.15**
	Guilt induction		.08	.04	.10*
	intrusion/love withdrawal		.12	.05	.13
		.19***			
Step 3	interactions				

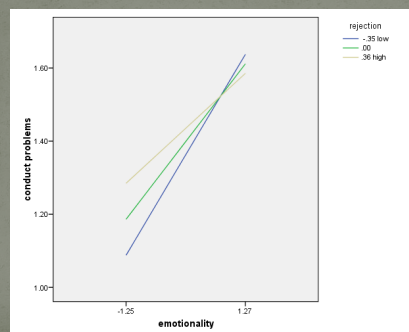
Results: Conduct Problems

		R ²	B	SE B	β
Step 3	interactions activity*parenting	.20			
	activity*rejection		-.19	.09	.12*
Step 3	Interactions emotionality*parenting	.21*			
	emotionality*rejection		-.25	.09	-.18**
Step 3	Interactions sociability*parenting	.20*			

Activity and rejection interaction



Emotionality and rejection interaction

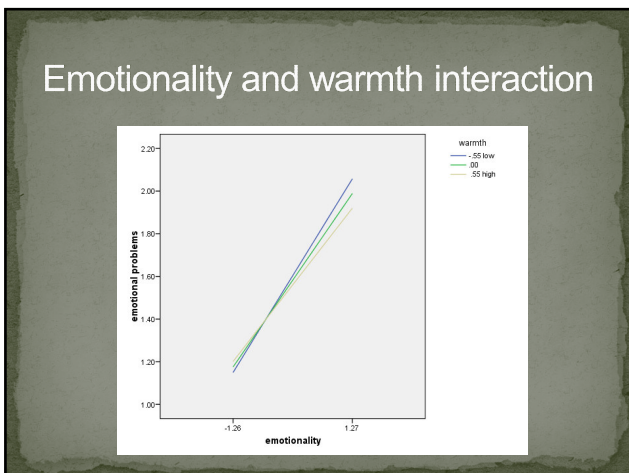


Results: Emotional Problems

		R ²	B	SE B	β
Step 1	Gender		-.03	.04	-.03
	Sociability		-.12	.05	-.10*
	Activity		-.07	.03	-.10*
	Emotionality		.34	.03	.46***
		.22***			
Step 2	Rejection		-.02	.08	-.01
	Warmth		-.07	.04	-.08
	Comparison		.05	.04	.06
	Overprotection		.05	.03	.07
	Guilt induction		.04	.05	.04
	intrusion/love withdrawal		.002	.07	.002
		.23***			
Step 3	interactions				

Results: Emotional Problems

		Δ R ²	B	SE B	β
Step 3	interactions activity*parenting	.24 *			
Step 3	Interactions sociability*parenting	.24*			
Step 3	Interactions emotionality*parenting	.23			
	emotionality*warmth		-.19	.07	-.14**



- ### Summary
- When mothers used **high comparison** child's **activity** predicted highest level of **hyperactivity**
 - Only when mothers used **high comparison** child's **sociability** predicted **hyperactivity level**
 - Only when maternal **rejection** was low child's **activity** predicted **conduct problems**
 - when maternal **rejection** was low child's **emotionality** predicted **conduct problems**
 - When maternal **warmth** was low child's **emotionality** predicted higher levels of **emotional problems**

Next step



- Child reported composite parenting score

Thank you

Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgili Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi

Nebi SÜMER
Psikoloji Bölümü,
Cuma Semineri,
28.11.2008

Relationship Research Lab
Middle East Technical University, Turkey
Department of Psychology

Proje Ekibi

- Melike Sayıl
- Sibel Kazak Berument
- Mehmet Harma
- Selin Salman
- Burak Doğruyol
- Ahu Öztürk
- Emre Selçuk
- Gül Günaydın

Sunum Planı


- Çalışmanın genel amacı
- Erken dönem çocukluk dönemi
 - Bağlanma, Duyarlılık, Kültür
 - Amaç
 - Yöntem
 - Bulgular ve Tartışma
- Okul dönemi örnekleme
 - Bağlanma, Ebeveyn Davranışları, Aile Dinamikleri, Çocuk Sonuç Davranışları
 - Amaç
 - Yöntem
 - Bulgular ve Tartışma
- Genel Tartışma

Projenin Amacı

- Kültürel faktörleri dikkate alarak erken ve orta çocukluk dönemlerinde bağlanma ve ebeveyn davranışlarını incelemek
- Aile dinamiklerinin (örneğin, evlilik uyumu, anne eğitimi düzeyi vb.) çocuğun bağlanması ve anababalık davranışları üzerindeki etkilerini incelemek
- Bağlanma, anababa davranışları ve aile dinamiklerinin çocuğun uyum (sonuç) davranışları üzerinde etkisini incelemek
- Başta erken dönem bağlanma ölçümünde kullanılan iki kart sınıflama aracının (Attachment Q-Sort ve Maternal Behavior Q-Sort) Türk kültürüne kazandırılması üzere, ölçüm araçları kazandırmak.

Erken Dönem Örnekleme

ÇALIŞMA I



Anne duyarlılığı & Güvenli bağlanma

- Anne (bakım veren) duyarlılığı → çocuğun güvenli bağlanması
- Duyarlı/tutarlı bakım → Güvenli bağlanma (B=%60-75)
 - Sağlıklı normatif benlik gelişimi, yetkinlik ve güvenlik duygusu
- Tepkisiz/duyarsız bakım → Kaçınan bağlanma (A=%15-25)
 - Bağlanma davranışları bastırılır, erken kopma, kendine aşırı dayanma, bağlanma ihtiyaçlarını engelleme – deaktivasyon-
- Tutarlı müdahaleci bakım → Kaygılı/dirençli bağlanma (C=%10-15)
 - Stres ve depresyona yatkınlık, “amacı düzenlenmiş ortaklık” duygusunda gecikme, bağlanma ihtiyaçlarını aşırı tetikleme –hiperaktivasyon

Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanma Üzerine Meta-analiz Çalışmaları

- Goldsmith ve Alansky (1987) $r = .32$
- De Wolff & van Ijzendoorn (1997) $r(4106) = .22$
 - Güvenli bağlanma hem 'YOP' hem de 'BDSS' ile ölçülmüş, Orta SES (.27) düşük SES (.15) bulunmuş.
- Atkinson ve ark. (2000) $r = .27$, Wolff & van Ijzendoorn'a (1997) göre daha konservatif ölçütler göz önüne alınmıştır.
 - Ortam, gözlemler arasındaki zaman, çocuğun yaşı gibi değişkenler kontrol edildiğinde anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma arasındaki ilişkinin .40'lara çıktığı bulunmuş.
- 42 örneklem ile yapılan ve sadece BDSS ile anne duyarlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen meta analizi sonucunda etki genişliğinin arttığı görülmüştür $r(2768) = .31$ (van Ijzendoorn ve ark., 2004).

7

Kültür, Anne duyarlılığı, & Güvenli Bağlanma

- Meta-analizlerde yer alan çalışmaların %90'dan fazlasını Batı örneklemi oluşturmaktadır.
- Önceki meta-analiz çalışmaları (örn., Van Ijzendoorn, 1991, 1995) güvensiz bağlanan grupların dağılımında kültürel farklılıklar olduğunu göstermiştir.
 - Örn: Japonya'daki çalışmada C tipi;Almanya'da A tipi daha yaygın
- Etki büyüklüğü farklı Batı örneklemi içinde bile farklılık göstermekte.
 - Örn: ABD'de $r = .20$; Kanada'da $r = .53$,Avrupa'da $r = .48$ (van Ijzendoorn ve ark., 2004)
- Rothbaum ve ark. (2000) temel varsayımların kültürlerarası geçerliliği üzerine sert eleştirilerde bulunmuşlardır.
- Türkiye'ye ait hiç veri yok!
- Sagi & van Ijzendoorn (1999) "Bağlanma kuramına ilişkin Hindistan'da ve İslam ülkelerinde hala veri bulunmamaktadır." (s. 731)

8

Kültür, Duyarlılık ve Güvenli Bağlanma

- Meta analizlerdeki çalışmaların çoğu Batılı örneklemden.
- Yakın dönemdeki meta analiz çalışmaları (örn., van Ijzendoorn, 1991, 1995) güvensiz bağlanan grubun dağılımında kültürel farklar göstermiştir.
 - Örn., Japon örneğinde A tipi bulunmamakta, C tipi fazla bulunmakta.
- Etki genişlikleri Batı örneklemini içinde bile değişmektedir (örn., USA $\rightarrow r = .20$; Kanada $\rightarrow r = .53$;Avrupa $\rightarrow r = .48$)
- Türkiye'den bu alanda veri yok!
- Rothbaum ve ark. (2000) bağlanma kuramının temel varsayımlarının kültürlerarası geçerliliğine eleştiri getirmişleridir.
- Sagi ve van Ijzendoorn (1999) "İslami dünyadan" data eksikliği

9

Çalışmanın Amacı

- BDSS ve ADSS'nin Türk örnekleminde psikometrik özelliklerinin sınanması.
- Türkiye'de anne duyarlılığı-güvenli bağlanma ilişkisinin incelenmesi
- BDSS ve ADSS'nin alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi
 - Anne duyarlılığının ve güvenli bağlanmanın boyutları arasındaki ilişkiler farklı kültürel ortamlarda çok az incelenmiştir (bkz., Posada ve ark., 2002).
- Anne duyarlılığı, güvenli bağlanma ve psikolojik uyum arasındaki ilişkilerin incelenmesi

10

Yöntem/ölçüm Araçları



- Çalışmaya 98 anne ($Ort_{yaş} = 30$) ve onların çocukları katılmıştır (42 kız & 56 erkek; $Ort_{yaş} = 25$ ay)
- **Bağlanma.** Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (AQS; Waters, 1995)
 - Üç saatlik ev gözlemi
 - İki bağımsız gözlemci ($Ort_{tutarlılık} = .81$)
 - Bağımsız bir şekilde 90 kart 9 gruba ayrılıyor:
 - I = çocuğu hiç tanımlamıyor, 9 = çocuğu çok iyi tanımlıyor
 - Güvenli bağlanma kriter puanı ile gözlemcilerin puanı arasındaki korelasyon \rightarrow çocuğun bağlanma güvenliği puanı

11

Yöntem/ölçüm Araçları

- **Anne Duyarlılığı.** Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (MBQS; Pederson & Moran, 1995)
 - Üç saatlik ev gözlemi
 - İki bağımsız gözlemci ($Ort_{tutarlılık} = .84$)
 - Bağımsız bir şekilde 90 kart 9 gruba ayrılıyor:
 - I = anneyi hiç tanımlamıyor, 9 = anneyi çok iyi tanımlıyor
 - Güvenli bağlanma kriter puanı ile gözlemcilerin puanı arasındaki korelasyon \rightarrow çocuğun bağlanma güvenliği puanı
 - BDSS ve ADSS farklı gözlemciler tarafından yapılmıştır.
 - Gözlemlerin sırası dengelenmiştir.
 - İki gözlem türü arasındaki süre ortalama 10 gündür.

12

Yöntem/ölçüm Araçları

- **Çocuk Uyum Davranışları.** Çocuk Davranışları Kontrol Listesi (CBCL; Achenbach, 1991)
 - Anneler ölçekleri ikinci gözlemden sonra doldurmuşlardır.
 - İçselleştirme ($\alpha=.74$); Dışsallaştırma ($\alpha=.92$)

13

Bulgular

- Ortalama bağlanma güvenliği = .22
- Ortalama anne duyarlılığı = .46
- Bağlanma güvenliği ve anne duyarlılığında cinsiyet farkı bulunmamıştır.
- Çocuğun cinsiyeti ve annenin eğitimi kontrol edildikten sonra bağlanma güvenliği ve anne duyarlılığı pozitif ilişkili ($r(98) = .32, p < .001$) bulunmuştur.
- Üniversite mezunu anneler data setinden çıkartıldıktan sonra: $r(79) = .41, p < .001$

14

Bulgular

- 55 BDSS maddesi (35 dolgu maddesi dahil edilmedi) ile yapılan faktör analizi sonucunda 3 faktör yapısının uygun olduğu bulundu.

Bu faktörler:

- 'kaygı ve kararsızlık'
- 'yakınlığa karşı kaçınma'
- 'amaca uygun ortaklık eksikliği'

15

Alt-boyutlar	Örnek maddeler	α
'Kaygı ve Kararsızlık' (17 madde)	"Çocuk annesinin ayrılmasına üzüldüğünde, o gittikten sonra ağlamaya devam eder ve hatta öfkelenir"; "Çocuk oyundan sonra annesine döndüğünde bazen belirgin bir neden yokken huysuzlanır"; "Evinde, annesi odanın dışına çıktığında çocuk huysuzlanır veya ağlar"	.86
'Yakınlığa karşı kaçınma' (14 madde)	"Çocuk annesinin onu tutmasını, sarmasını ve kucaklamasını talep eder ve bunlardan hoşlanır"; "Çocuk annesi açıkça istekte bulunmadan veya çağırılmadan da sıklıkla ona sarılır veya sokulur"; "Çocuk annesiyle oyun oynarken onun üstüne tırmanmaktan ve sarmaş dolaş olmaktan hoşlanır"	.87
'Amaca uygun ortaklık' eksikliği (9 madde)	"Annesi çocuğun istediğini hemen yapmadığında, çocuk annesi bu isteğini hiç yerine getirmeyeceği gibi davranır"; "Çocuk, anneye karşı talepkar ve sabırsızdır. Anne istediğini hemen yapmazsa çocuk ısrar eder ve mızırmlar"; "Anne sadece yardım etmeye çalışırken çocuk annesi işini bozacakmış gibi davranır"	.80

16

Bulgular

- 89 ADSS maddesi (1 dolgu maddesi dahil edilmedi) ile yapılan faktör analizi sonucunda 5 faktör yapısının uygun olduğu bulundu.

Bu faktörler:

- Çocukla çatışmalı etkileşimler
- Mesafeli bakım
- Güvenli üs sağlama
- Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık
- Ulaşılabilirlik

17

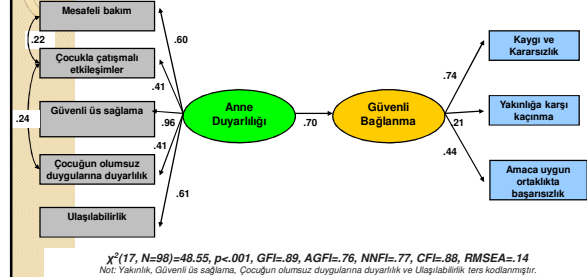
Alt-boyutlar	Örnek maddeler	α
Çocukla çatışmalı etkileşimler (17 madde)	"Etkileşimler sırasında yavaşlayıp B'nin tepkisini bekler (T)"; "Etkileşimin içeriği ve hızı B'nin tepkilerinden ziyade A tarafından belirlenir"; "Etkileşime katkıda bulunması için B'ye pek fırsat tanımaz"; "B kendisiyle işbirliği yapmadığı zaman rahatsız olur"	.95
Mesafeli bakım (18 madde)	"B ile etkileşimi sırasında uzak, ilgisiz"; "Sevgi ifadeleri genelde başa konulan üstünkörü ve mekanik öpücüklerle sınırlıdır"; "B'yle etkileşimden keyif aldığı belli olur" (T); "B ile yakın etkileşim sırasında acemice ve tedirgin davranışlar gösterir".	.95
Güvenli üs sağlama (12 madde)	"Evin bekleli bir ev olduğuna dair çok az işaret vardır" (T); "Yaşına uygun oyuncaklar verir"; "B için ilgi çekici fiziksel ortamlar yaratır"; "Çevreyi düzenlerken B'nin ihtiyaçlarını göz önüne alır"	.88
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık (9 madde)	"Ağlamalara/sızlanmalara anında cevap verir"; "B sıkıntılı olduğunda fark eder"; "B'nin sıkıntı ve rahatsızlık işaretlerine doğru ve yerinde karşılık verir"	.89
Ulaşılabilirlik (7 madde)	"B'nin kendisine istediği zaman ulaşabileceği bir ortam sağlar"; "Ziyaret süresince B'nin ne yaptığını yakından izler"; "Yerini B'yi görebileceği/duyabileceği bir şekilde ayarlar"	.86

Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanmanın Altboyutları Arasındaki Korelasyonlar

	'Kaygı ve Kararsızlık'	'Yakınlığa karşı kaçınma'	'Amaca uygun başarısız ortaklık'
Çocukla çatışmalı etkileşimler	.22*	-.23*	.06
Mesafeli bakım	.03	-.26**	.21*
Güvenli üs sağlama	-.52***	-.03	-.38***
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık	-.20*	.12	-.02
Ulaşılabirlik	-.25*	.06	-.17

19

Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanma Arasındaki Yapısal İlişki



20

ÇDKL, Güvenli Bağlanma ve Anne Duyarlılığı Arasındaki Korelasyonlar

	İçselleştirme	Dışsallaştırma	Toplam
Kaygı ve Kararsızlık	.30**	-.07	.08
Yakınlığa karşı kaçınma	.15	.04	.00
Amaca uygun başarısız ortaklık	.15	.29**	.31**
Mesafeli bakım	-.03	-.06	-.02
Çocukla çatışmalı etkileşimler	-.04	-.05	.03
Güvenli üs sağlama	-.22*	-.10	-.20
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık	.20	.22*	.10
Ulaşılabirlik	-.04	-.07	-.10

21

Tartışma

- Sonuçlar geçmiş çalışmalar ile tutarlı bulunmuş (örn., De Wolff & van Ijzendoorn, 1997)
- Ölçüm hataları kontrol edilerek alt boyutlar dikkate alındığında anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma arasındaki ilişki daha belirgin gözlenmektedir.
- ADSS sonucu elde edilen anne duyarlılığının altboyutları Ainsworth'ın tanımladığı anne ilgi bakım boyutları ile benzerlik göstermektedir.
- Çocuk ile etkileşim ve "enmeshed" ebeveynlik. Türkiye'de bunlar işlevsel mi?

22

Tartışma


- Güvenli üs sağlama, güvenli bağlanma ile en yüksek korelasyona sahiptir.
- Çocuğun işaretlerine karşı anne davranışlarının izlerliği (contingency) çocuğun güvenli bağlanmasında kritik öneme sahip bulunmuştur.
- 'Çocukla çatışmalı etkileşimler' ve 'ulaşılabirlik' gibi farklı boyutlar gözlenmiştir.
- Çocuğun güvenli bağlanması (amaca uygun başarısız ortaklık; kaygı ve kararsızlık) 'uyumu' (her ne kadar anne raporuna dayansa da) yordamaktadır.

23

Sınırlılıklar & Öneriler


- Anne duyarlılığı-güvenli bağlanma ilişkisindeki düzenleyici (moderator) değişkenler dikkate alınmalıdır.
 - anne eğitimi, sosyo-ekonomik düzey, "kültüre özgü ebeveynlik" ve çocuğun özellikleri (örn., mizaç)
- BDSS ve ADSS maddelerinin kültüre uygunluğu
- Anne duyarlılığına ve bağlanmaya ilişkin gözlenen "kültüre özgü davranışlar" sınıflandırılmamışlardır.
- Kuzey Amerika uzmanlarının ölçütü?
- Tek bir gözlem yapılması detaylı gözlem yapılmasını sınırlandırmıştır.
- Çok fazla dolgu maddesi bulunmaktadır.

24




Orta Çocukluk Örnekleme

ÇALIŞMA 2



25



Bağlanma ve Ana-Baba Davranışı

- Duyarlı ilgi-bakım ve ebeveyn davranışları bağlanma güvenliği açısından önemli unsurlardır.
- Sosyalleşme ve ilgi-bakım (bağlanma) literatürü farklı ama paralel bir yol izlemiştir.
- Literatürde pek çok farklı ebeveyn davranışı ileri sürülmüştür ve bunların çoğu kültüre duyarlı davranışlardır (örn., psikolojik kontrol).
- Sosyalleşmenin temel unsuru olan ebeveynlik davranışları aynı zamanda bağlanma güvenliğinin kültürel belirleyicisi de olabilir.
- Orta çocukluk dönemi az çalışılmıştır

26

Ana-Baba Davranışı Güvenli Bağlanmayı Yordar...

- De Woff ve van Ijzendoorn (1997) meta analiz çalışmalarında bağlanma ile anne duyarlılığı arasında bir ilişki bulunmuştur.
- Ancak anne duyarlılığı bağlanma güvenliğinin tek yordayıcısı değildir.
- Eşzamanlılık (synchrony) ve Karşılıklılık (mutuality) gibi ana-baba davranışları duyarlılıktan daha büyük etki genişliğine sahip bulunmuştur (sırasıyla, .26 ve .32).
- Duygusal yakınlık, kontrol ve/veya özerklik gibi temel ana-baba davranışları bağlanmayı yordamaktadır (örn., Karavasilis, Doyle, & Markiewicz, 2003; Sümer & Engin, 2004).
- Güvenli bağlanmada kültürler arası farklılıklar kültüre özgü belirli çocuk yetiştirme pratikleri ile açıklanmaktadır.

27

Kültüre Uyumlu/İşlevsel Ana-Baba Davranışı

- Literatürde psikolojik kontrol, karşılaştırma, "aşırı" koruma gibi kültüre uyumlu/işlevsel ana-baba davranışları yeteri çalışılmamıştır.
- Psikolojik kontrol ana-baba davranışının farklı boyutlarını içeren geniş bir kavramı ifade eder:
 - Örn., suçluluk yaratma, müdahale, sevginin esirgenmesi, aşırı koruma
- Batılı kültürel bağlamda psikolojik kontrol uyum problemleri ile ilişkili bulunmuştur.

28

Kültüre Uyumlu/İşlevsel Ana-Baba Davranışı

- İlişkisel kültürel bağlamlardaki bulgular karışık.
- Kültürel yaygınlık ve uygunluğuna göre psikolojik kontrolün farklı boyutları farklı bağlamlara farklı işlevler görebilir.
 - Yüksek psikolojik kontrol yüksek bağımsızlığın ön planda olduğu kültürlerde bir ebeveynlik hedefi olmayabilir.

29

Amaç

- Temel anababalık boyutları ile birlikte Türk kültüründe yaygın olarak kullanılan çocuk yetiştirme davranışlarının bağlanma üzerindeki etkisini incelemek.
- Belirli anababa davranışlarının çocukların sonuç değişkenleri üzerindeki etkilerini incelemek.
- Aile içi çatışmanın çocuk üzerindeki etkilerini incelemek

30

Yöntem/Ölçüm Araçları

Katılımcılar

- Dört il (Ankara, Mersin, Samsun ve Manisa), 16 ilköğretim okulundan 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile anne ve babaları
- Çocuk (N=1931, %51 kız), $Ort_{yaş} = 10,74$
- Anne (N = 1464) $Ort_{yaş} = 36,49$
- Baba (N = 1452) $Ort_{yaş} = 40,75$

31

Yöntem/Ölçüm Araçları

- **Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği.** Anneye ve babaya bağlanmayı ölçmek için (Kerns, Klepac, and Cole, 1996; Adopted into Turkish by Sumer & Anafarta, in press).
- 15 madde hem anne hem de babalar için soruldu.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar annelerine güvenip güvenemeyecekləri konusunda emin değıldirler.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	-----	--	---	---

32

Yöntem/Ölçüm Araçları

- Ana-baba davranışları farklı ölçekler kullanılarak ölçülmüştür.
 - EMBU-C (Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk, & Arrindell, 2003)
 - Barber'in (1996) psikolojik kontrol ölçeği
 - Proje ekibi tarafından geliştirilen maddeler
- 54 madde hem anne hem de baba için soruldu.

33

Yöntem/Ölçüm Araçları

- **Ebeveyn Davranışları Ölçeği:**
 - **Duygusal Yakınlık:** 10 madde ("Başına kötü bir şey geldiğinde annen seni rahatlatmaya çalışır mı?")
 - **Reddetme:** 11 madde ("Annen sana karşı çok sert davranır mı?")
 - **Karşılaşırma:** 5 madde ("Annen derslerin konusunda seni arkadaşlarıyla karşılaştırır mı?")
 - **Aşırı Koruma:** 4 madde ("Annen sırtın terleyip terlemediğini kontrol eder mi?")
 - **Suçluluk Yaratma:** 3 madde ("Annen senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?")
 - **Müdahale:** 7 madde ("Annen sana sormadan odadaki eşyaların yerini değiştirir mi?")

34

Yöntem/Ölçüm Araçları

- **Kaygı: Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory for Children-STAI-C):** Spielberger (1973) tarafından geliştirilmiş, Özusta (1993) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.
 - 20 si sürekli kaygıyı (örn. "Kendimi mutsuz hissedirim.") ölçen maddelerden oluşmaktadır.
- **Güçler ve Güçlükler Ölçeği (Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ):** Goodman (1997) tarafından geliştirilmiştir. Güvenir, Özbek, Baykara, Onurgüder ve Kazak Berument (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.
 - 3 boyutlu yapı kullanılmıştır: (hiperaktivite, olumlu sosyal davranış, duygusal problemler)
- **Akademik Benlik Algısı Ölçeği (Academic Self-Description Questionnaire-ASDQ):** Marsh (1992) tarafından geliştirilmiş, Özdemir (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.
 - 6 Matematik, 6 Türkçe yeterlik algısı

35

Yöntem/Ölçüm Araçları

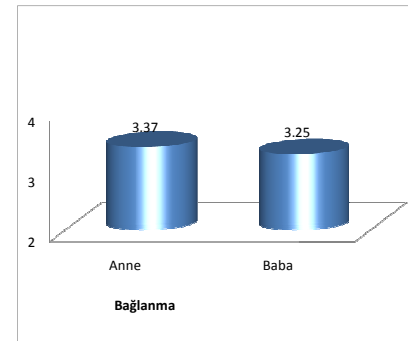
- **Bağlanma Kaygı ve Kaçınma, Anne-baba Ölçümü: Yalın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II, Fraley ve ark., 2000, Uyarlayan: Selçuk ve ark., 2005)**
 - 36 maddeden oluşan ölçekler kaygı (örn., *Eşimin (birlikte olduğum kişinin) sevgisini kaybetmekten korkarım*) ve kaçınma (örn., *gerçekte ne hissettiğimi eşime göstermemeyi tercih ederim*) boyutlarını ölçmektedir.
- **Evlilik Çatışması: Anne-Baba Ölçümü**
 - **Porter ve O'Leary (1980):** 15 madde
 - (örn. "Siz eşinizi ne sıklıkla kişisel bir alışkanlığı nedeniyle çocuğunuzun önünde eleştirirsiniz?")
- **Evlilik Çatışması : Çocuk Ölçümü**
 - **Çocuğun Aileli Çatışmaya İlişkin Algısı Ölçeği:** Grych, Seid ve Fincham (1992), 3 alt boyut 48 madde
 - **Algılanan çatışma:** "Annemle babamın tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder."
 - **Algılanan korku ve tehdit:** "Annemle babam tartışıklarında kötü bir şey olacak diye korkarım."
 - **Kendini suçlama:** "Annemle babam genellikle benim yaptığım şeyler yüzünden tartışılır."

Bulgular

- Anneye ve babaya bağlanma ($r=.57$) ile anne ve baba davranışları birbirleriyle yüksek düzeyde ilişkili (.51 ile .66 arasında)
- Anne > Baba → bağlanma, duygusal yakınlık, müdahale, karşılaştırma ve aşırı koruma
- Kızlar > Erkekler → anneye bağlanma ve anne duygusal yakınlık
- Erkekler > Kızlar → anne ve baba reddetme, müdahale, karşılaştırma ve baba suçluluk yaratma

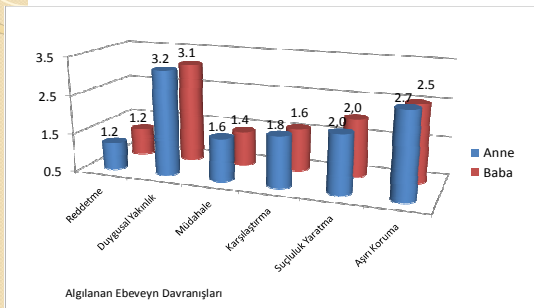
37

Anneye ve Babaya Bağlanma



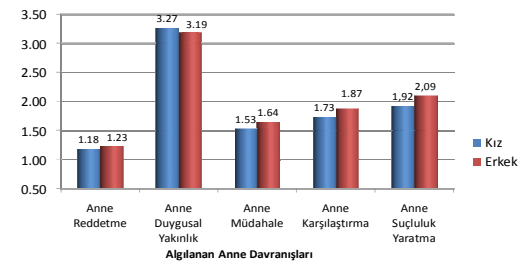
38

Anne ve Baba Davranışlarının Karşılaştırılması



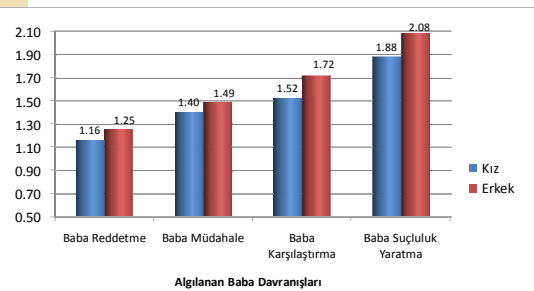
39

Algılanan Anne Davranışları



40

Algılanan Baba Davranışları

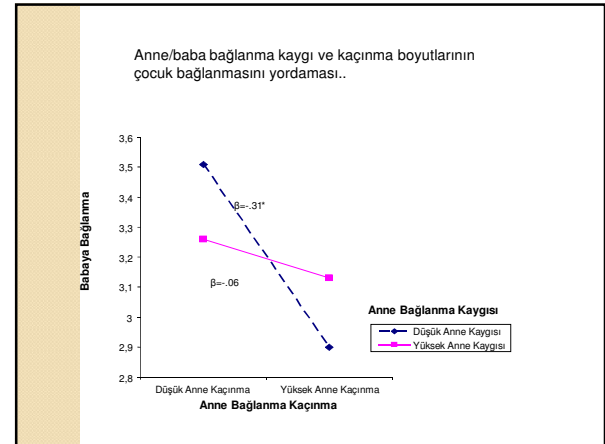
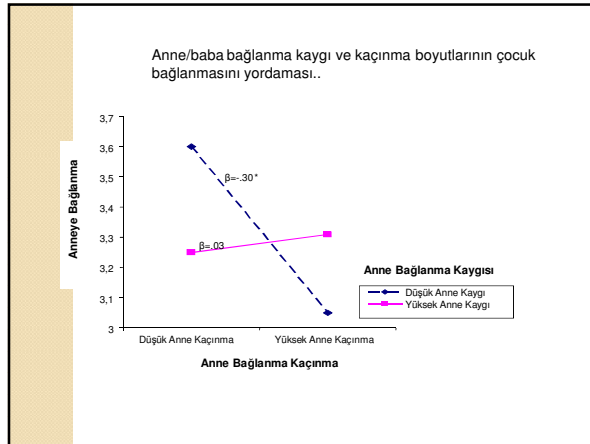


41

Anne ve Babaya Bağlanmayı Yordayan Ebeveynlik Değişkenleri

Analiz	Anneye Bağlanma		Babaya Bağlanma	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
Adım 1: Demografikler				
Cinsiyet (1 = K, 2 = E)	-.01	.02**	.06*	.01*
Anne Eğitim	-.03		.04*	
Çocuk Yaş	.05*		-.01	
Adım 2: Temel Ebeveynlik Boyutları				
Anne/Baba Reddetme	-.24**	.28**	-.29**	.35**
Anne/Baba Sıcaklık	.31**		.35**	
Step 3: Spesifik Ebeveynlik Boyutları				
Anne/Baba Müdahale	-.15**	.03**	-.08*	.01*
Anne/Baba Karşılaştırma	-.11**		-.09**	
Anne/Baba Suçluluk Yaratma	-.03		-.04	
Anne/Baba Aşırı Koruma	-.08**		.06*	
		R^2 Toplam=.34	R^2 Toplam=.37	

* $p < .05$, ** $p < .001$ Note. β değerleri son aşamadan alınmıştır.



Bulgular: Ebeveyn Davranışları, Bağlanma ve Sonuç Değişkenleri

- Temel ana-baba davranışı boyutları (reddetme ve duygusal yakınlık) hem anneye hem de babaya bağlanmayı yordamıştır.
- Spesifik boyutlar da zayıf da olsa bağlanmayı yordamıştır.
- Ana-baba davranışları çocuk sonuç değişkenlerini de yordamıştır.

45

Bulgular: Ebeveyn Davranışları, Bağlanma ve Sonuç Değişkenleri

- Anneden algılanan davranışlar:
 - Reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma → çocuğun kaygısı (+)
 - Suçluluk yaratma ve müdahaleci → matematik yeterlik algısı (-)
 - Reddetme, müdahaleci ve suçluluk yaratma → Türkçe yeterlik algısı (-)
 - Duygusal yakınlık ve karşılaştırma → Türkçe yeterlik algısı (+)

46

Bulgular: Ebeveyn Davranışları, Bağlanma ve Sonuç Değişkenleri

- Babadan algılanan davranışlar:
 - Reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma → kaygı (+)
 - Duygusal yakınlık → kaygı (-)
 - Müdahaleci → Matematik ve Türkçe yeterlik algısı (-)
 - Duygusal yakınlık → Matematik ve Türkçe yeterlik algısı (+)

47

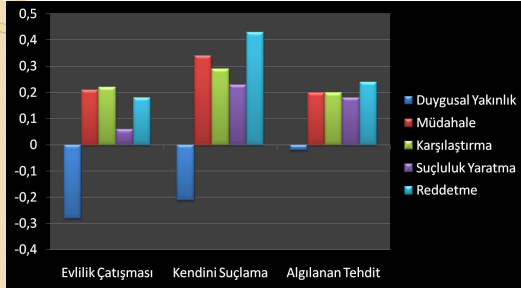
Bulgular: Evlilik Uyumu

- Aile içi Çatışmaya İlişkin Çocuk ve Ebeveyn Beyanı Arasındaki İlişkiler

	Kendini Suçlama (Çocuk Beyanı)	Evlilik Çatışması (Çocuk Beyanı)	Algılanan Tehdit (Çocuk Beyanı)	Evlilik Çatışması (Anne Beyanı)	Evlilik Çatışması (Baba Beyanı)
Kendini Suçlama (Çocuk)					
Evlilik Çatışması (Çocuk)	.50**				
Algılanan Tehdit (Çocuk)	.29**	.30**			
Evlilik Çatışması (Anne)	.21**	.26**	.12**		
Evlilik Çatışması (Baba)	.12**	.18**	.18**	.44**	

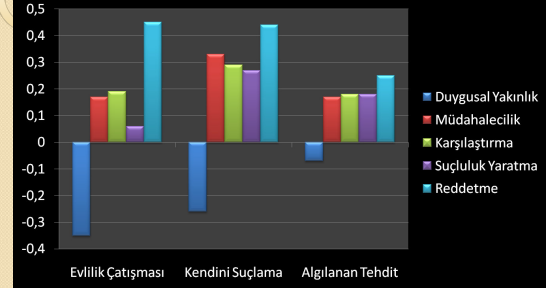
48

Anne Davranışları ve Çocuk Çatışma Algısı Arasındaki İlişkiler



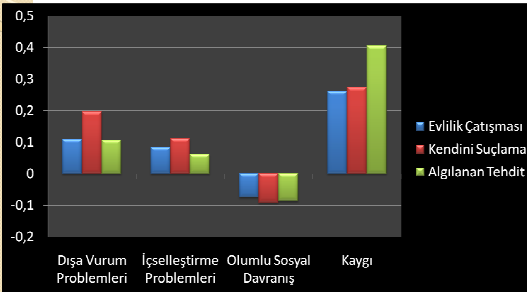
49

Baba Davranışları ve Çocuk Çatışma Algısı Arasındaki İlişkiler



50

Aile İçi Çatışmaya İlişkin Çocuğun Beyanı ile Çocuğun Davranışları ve Kaygısı Arasındaki İlişkiler



51

Tartışma

- Sonuçları yorumlarken orta çocukluk dönemine özgü özellikler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Anneye bağlanma ve algılanan baba davranışlarında cinsiyet farkı bulunmuş olsa da, 'karşılaştırma' ve 'suçluluk yaratma' değişkenleri dışında etki genişliği fazla değildir.
 - Özellikle babalar, erkek çocukları diğer çocuklarla daha fazla karşılaştırmakta ve kızlara oranla erkeklerde daha fazla suçluluk yaratmaktadır. Bu durum, erkeklerden daha fazla başarı beklenmesiyle ilgili olabilir.
- Genel olarak, 'duygusal yakınlık' ve 'reddetme' davranışlarının diğer ebeveyn davranışlarına göre bağlanma üzerinde daha fazla etkili olduğu bulunmuştur.
- Ancak, ebeveyn davranışları daha spesifik kategorilerle ve kültüre özgü davranışlar çerçevesinde incelendiğinde, etkileri o davranışın "normatif" ve "uygulanabilir" olmasına göre değişmektedir.

52

Tartışma

- Batıdaki bulguların aksine 'aşırı koruma'nın bağlanma üzerinde olumlu etkisi bulunmuştur.
- Batı kültürlerinde "aşırı" koruma ve suçluluk yaratma davranışlarının güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Rothbaum ve ark., 2000, Ainsworth ve ark., 1978).
- Bu davranışların "yakın ilişki temelli kültürler"de bağlanma üzerinde olumsuz etkisi bulunmamıştır.

53

Tartışma

- 'Suçluluk yaratmanın çocuklar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır.
- Müdahale ve karşılaştırma davranışlarının olumsuz etkileri görülmüştür.
- Müdahaleci davranışlar özerkliği kısıtlayabilmektedir.
 - Ryan ve Deci (2003) → özerklik bağımsız ve/veya bireyci olmaktan farklı temel bir ihtiyaçtır.

54

Sınırlılıklar ve Öneriler

- Spesifik ebeveyn davranışlarının bağlanma üzerindeki etkilerini daha iyi anlayabilmek için daha fazla kültürlerarası çalışma yapılmalıdır.
- “Common method variance” ve kesitsel yöntem
- Bağlanma ölçümündeki problemler ve güvensiz bağlanmayı etkileyebilecek değişkenler ile ilgili yeterli verinin olmaması
- Ebeveyn stilleri, davranışları ve pratikleri arasındaki farklılık

55

TEŞEKKÜRLER...

56

The Impact of Caregiving, Attachment and Family Dynamics on Child Development

Prof. Dr. Nebi SÜMER
Middle East Technical University
Department of Psychology

Koc University, Department of
Psychology, Seminar, Nov. 7th 2008

Relationship Research Lab
Middle East Technical University, Turkey
Department of Psychology



The Purpose of the Project

- The objectives of the present project are:
 - to investigate *culture-specific* caregiving practices and parenting styles
 - to examine the effects of family dynamics on child's attachment security and maternal caregiving behaviors
 - to predict the impact of attachment, caregiving, and family dynamics on the child's problem behaviors, hence to identify the related protective and risk factors
 - to adapt two commonly used measurement tools, the Attachment Q- Sort (AQS; Waters, 1995; Waters & Dean, 1985) and Maternal Behavior Q- Sort (MBQS; Pederson & Moran, 1995), to the Turkish culture.



Early Childhood Sample

STUDY I

Brief Intro to Attachment Theory

- "Mother love in infancy and childhood is as important for mental health as are vitamins and proteins for physical health" (Bowlby, 1951)
- Strong emotional bond between the attachment figure and the child
- Caregiver sensitivity → child attachment security
- Four features of attachment relationships
 - Proximity seeking
 - Safe haven
 - Secure base for exploration
 - Separation protest

Cultural Critics to Fundamental Hypotheses of Attachment

(Van Ijzendoorn & Sagi, 1999; Rothbaum, et al., 2000)

- Universality Hypothesis:** All infants become attached to one or multiple caregivers
- Normativity Hypothesis:** Secure attachment is the norm
- Sensitivity Hypothesis:** Attachment security is dependent on sensitive and contingent responses of caregiver
- Competence Hypothesis:** Attachment security leads to differences in children's competence in many areas
- Secure-Base Hypothesis:** Infants are likely to explore when they feel sufficiently protected & comforted by their mother's presence!

Maternal Sensitivity & Child Security

- Unresponsive caregiving** → **Avoidant attachment** (15-25%)
 - attachment behaviors are suppressed, premature detachment, compulsive self-reliance, deactivation of attachment needs
- Sensitive caregiving** → **Secure attachment** (60-75%)
 - healthy normative self-development, feelings of safety and mastery
- Inconsistent/intrusive caregiving** → **Resistant/ anxious attachment** (10-15%)
 - proneness to stress, delayed goal-corrected partnership, hyperactivation of attachment needs

Assessment of Security & Sensitivity

Methods of Assessing Attachment Security

- Strange Situation Procedure (SSP; Ainsworth, et al., 1978)**
 - Infant briefly left alone and with a stranger, and then reunited with caregiver in 8 episodes
 - Infant's response style is important
- Attachment Q-Set (Waters, 1995; Waters & Deane, 1985) as an alternative to SSP**
 - 90 descriptive statements of child behaviors
 - Observer or caregiver sorts cards into 9 piles
 - Child's characteristics correlated with a criterion Q-sort to calculate child security

Assessment of Security & Sensitivity

Methods of Assessing Maternal Sensitivity

- Qualities of Maternal Care (Ainsworth et al., 1978)**
 - Sensitivity to signals
 - Cooperation vs. interference
 - Physical/psychological availability
 - Acceptance vs. rejection
- Interviews**
- Behavior counts**
- Maternal Behavior Q-Set (MBQS; Pederson & Moran, 1995)**
 - 90 descriptive statements of maternal behaviors
 - Observer sorts cards into 9 piles

Meta Analyses on Maternal Sensitivity and Child Security

- Goldsmith and Alansky (1987) $r = .32$
- In an extensive meta analysis by De Wolff & van Ijzendoorn (1997), $r(4106) = .22$.
 - Security measures includes both SSP and the AQS. Higher in middle class (27) than lower class (15)
- Atkinson et al., (2000) $r = .27$, using more conservative inclusion criteria than de Wolff & Ijzendoorn (1997).
 - If potential moderators, such as context, time between observations, and child age are controlled for, the correlation between sensitivity and security increases to $.40$.
- Meta-analyses on the association between the AQS only and maternal sensitivity using 42 samples, effect size increased to $r(2768) = .31$ (Van Ijzendoorn et al., 2004).

Sensitivity & Security

- Sensitivity-security link is consistent across numerous samples, but effect size is modest.
- Pederson & Moran (MBQS): longer observations and better implementation of Ainsworth method, effect size much stronger.
- Posada et al. replicate Pederson & Moran's findings across-cultures (e.g., Colombia), SES, & different contexts.

Culture, Sensitivity, & Security

- Studies in meta-analyses are from mostly Caucasian/Western samples (over 90%)
- Early meta-analyses (e.g., Van IJzendoorn 1991, 1995) showed cultural differences in the distribution of insecure attachment groups.
 - e.g., In Japanese study, no type A's but high proportion of type C's
- Effect sizes vary even within the Western samples. e.g., $r = .20$ in the USA, $.53$ in Canada, $.48$ in Europe (van IJzendoorn et al., 2004).
- No data from Turkey!
- Rothbaum et al's (2000) harsh critics on cross-cultural validity of the fundamental assumptions.
- Sagi & van IJzendoorn (1999) "Data on attachment in India and the Islamic world are still completely lacking" (p.731).

Purpose of the Study

- To test the psychometric properties of the AQS and the MBQS in a Turkish sample
- To examine the link between maternal sensitivity and child security in Turkey
 - Having unique cultural characteristics as an Islamic, Western, Balkan, and Middle Eastern culture.
- To explore the interplay between the subdimensions of the AQS and the MBQS
 - The association between the domains of maternal sensitivity and child security has been rarely examined in different cultural context (see Posada et al., 2002 for an exception)
- To test the associations between maternal sensitivity, child security, and outcome behaviors (i.e., adjustment) using the CBCL.

Method

- Ninety eight mothers (M age = 30 years) and their children (42 girls, 56 boys, M age = 25 months) participated in the study
- Attachment security. Attachment Q-Set (AQS; Waters, 1995)
 - A single 3-hour home observation
 - 2 observers (M interrater reliability = .81) independently sorted 90 cards into 9 piles
 - 1 = least characteristic of the child, 9 = most characteristic of the child
 - The correlation bw child characteristics & security criterion Q-sort → child's security score

Method

METU Q-SOFT

- Maternal sensitivity, Maternal Behavior Q-Set (MBQS; Pederson & Moran, 1995)
 - A single 3-hour home observation
 - 2 observers (M interrater reliability = .84) independently sorted 90 cards into 9 piles
 - 1 = least characteristic of the mother, 9 = most characteristic of the mother
 - The correlation bw mother characteristics & sensitivity criterion Q-sort → mother's sensitivity score
- The AQS and the MBQS were sorted by different raters, so complete independence was achieved
- The order of observations was counterbalanced
- The time interval between two observations was approximately 10 days

Method

- Child behaviors. Child Behavior Checklist (CBCL; Achenbach, 1991)
 - Mothers completed the CBCL after the second observation
 - Internalizing behaviors ($\alpha = .74$), externalizing behaviors ($\alpha = .86$), total score ($\alpha = .92$)

Results

- Mean security = .22, mean sensitivity = .46
- No gender difference on security or sensitivity
- Security and sensitivity were positively associated ($r(98) = .32, p < .001$) after controlling for gender and age of the child and education level of mothers.
- $r(79) = .41, p < .001$, when excluding dyads with mothers who are university graduates.

Results

- Factor analysis of 55 AQS items (excluding 35 filler items) revealed a three-factor solution corresponding to
 - anxiety-ambivalence
 - proximity-seeking (vs. avoidance)
 - failure of goal-corrected partnership

Domain	Sample items	α
Anxiety – Ambivalence (17 items)	"When the child is upset by mother's leaving, he continues to cry or even gets angry after she is gone"; "At home, child gets upset or cries when mother walks out of the room"; "When child returns to mother after playing, he is sometimes fussy for no clear reason"	.86
Proximity-seeking (vs. avoidance) (14 items)	"Child asks for and enjoys having mother hold, hug, and cuddle him"; "Child often hugs or cuddles against mother, without her asking or inviting him to do so"; "Child enjoys climbing all over mother when they play"	.87
Failure of goal-corrected partnership (9 items)	"When mother doesn't do what child wants right away, child behaves as if mom were not going to do it at all"; "Child is demanding and impatient with mother. Fusses and persists unless she does what he wants right away"; "Child acts like he expects mother to interfere with his activities when she is simply trying to help him with something"	.80

Results

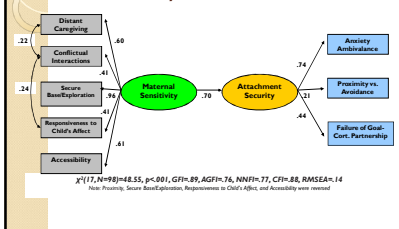
- Factor analysis of 89 MBQS items (excluding 1 filler item) revealed a five-factor solution corresponding to
 - conflictual interactions
 - distant caregiving
 - secure base/exploration
 - responsiveness to child's negative affect
 - accessibility

Domain	Sample items	α
Conflictual interactions (17 items)	"Slows pace down, waits for B's response during interactions (R)"; "Content and pace of interaction set by M rather than according to B's responses"; "Provides B with little opportunity to contribute to the interaction"; "Annoyed by B's uncooperative behavior"	.95
Distant caregiving (18 items)	"Alone when interacting with B"; "Expressions of affection are limited to perfunctory, mechanical kisses, typically on the head"; "Shows delight in interaction with B (R)"; "Awkward and ill at ease during intimate interactions with B"	.95
Secure Base / exploration (12 items)	"Home shows little evidence of presence of B (R)"; "Provides age appropriate toys"; "Creates interesting physical environment for B"; "Considers B's needs when structuring environment"	.88
Responsiveness to child's negative affect (9 items)	"Responds immediately to cries/wailings"; "Notifies when B is distressed"; "Responds accurately to signals of distress"	.89
Accessibility (7 items)	"Provides B with unrestricted access to her"; "Monitors B's activities during visit"; "Arranges her location so she can perceive B's signals"	.86

Correlations between Sensitivity & Security Domains

	Anxiety-Ambivalence	Proximity seeking (vs. avoidance)	Failure of goal-corrected partnership
Distant caregiving	.22*	-.23*	.06
Conflictual interactions	.03	-.26**	.21*
Facilitating exploration	-.52***	-.03	-.38***
Responsiveness to child's negative affect	-.20*	.12	-.02
Accessibility	-.25*	.06	-.17

Structural Link Between Sensitivity and Security



Correlations between CBCL, Security, & Sensitivity

	Internalizing	Externalizing	Total
Anxiety-ambivalence	.30**	-.07	.08
Proximity seeking (vs. avoidance)	.15	.04	.00
Failure of goal-corrected partnership	.15	.29**	.31**
Distant caregiving	-.03	-.06	-.02
Conflictual interactions	-.04	-.05	.03
Secure Base/ exploration	-.22*	-.10	-.20
Responsiveness to child's negative affect	.20	.22*	.10
Accessibility	-.04	-.07	-.10

Discussion

- Results are consistent with previous findings (e.g., De Wolff & van IJzendoorn, 1997) and confirms Ainsworth's initial premises in Turkish context.
- Structural correlation between sensitivity and security (.70), that better estimates population parameter suggest, strong support
- Mean security score (.22) is relatively smaller than previous findings
- Domains of sensitivity resembles Ainsworth's maternal caregiving behaviors. But items about "interactions" group coherently and explain larger variances, implying more "interdependence"
- Interaction with the child and "Enmeshed" parenting. Is it functional in Turkish context?

Discussion Cont'd

- Secure Base/exploration yielded the strongest association with child security.
- Maternal behavioral contingency towards the infant's signals is imperative for child security
- Unique dimensions, such as conflictual interactions and accessibility are observed
- The direction of the link between security and sensitivity should be explored
- Child security (failure of goal corrected partnership and anxiety-ambivalence) seems to be stronger predictor of adjustment than maternal sensitivity even though mother reported the CBCL

Limitations

- Moderating variables in sensitivity-security link, mother education, SES and culturally "relevant parenting" and child characteristics (e.g., temperament), should be considered systematically.
- Cultural relevance of the items in the AQS and MBQS.
- Observed "culture specific behaviors" which are relevant for sensitivity and/or security could not be sorted
- Criteria from North American experts?
- Single visit limits detailed observation and so many items pile in the middle
- The time between the observations should be controlled
- More cross-cultural data are needed to test the primary assumptions of attachment theory, especially from cultures having differential parenting practices than North American/Anglo-Saxon cultures



Middle Childhood Sample

STUDY 2



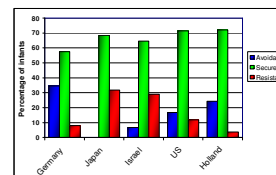
Attachment and Parenting

- Sensitive caregiving and accompanied parenting behaviors are the core antecedents of attachment security.
- Quality of caregiving and parenting is consistently linked with attachment security
- Child socialization (parenting) and attachment (caregiving) literatures followed separate but parallel paths
- Parental behaviors are numerous and most of them are sensitive to cultural variations, such as psychological control
- Parenting as a major socialization tool can also be seen as a cultural determinant of attachment security

Parenting Predicts Attachment

- In their extensive meta analysis De Wolff and Van IJzendoorn (1997) found a modest effect size ($r = .22$) between maternal sensitivity and child security.
- But, maternal sensitivity was not the unique predictor of security.
- Parental behaviors, such as "synchrony" and "mutuality" had relatively higher effect sizes than sensitivity (.26 and .32, respectively).
- Fundamental domains of parental behaviors, warmth (involvement), parental control, or autonomy have been examined in predicting attachment (e.g., Karavasilis, Doyle, & Markiewicz, 2003; Sumer & Engin, 2004)
- Cross-cultural variation in attachment (in)security has been explained by culture-specific child rearing practices.

Culture & Attachment Organization



Culturally Adaptive/Relevant Parenting

- The role of "culturally relevant parenting dimensions", such as psychological control, comparison, "over" protection were left unexamined
- Psychological parental control is a rather extensive and multidimensional concept that includes different aspects of parenting
 - e.g., strict control, guilt induction, intrusion, love withdrawal, overprotection
- Work in individualistic cultural contexts has demonstrated that psychological control predict adjustment problems

Culturally Adaptive/Relevant Parenting

- However, findings from interdependent/relational cultural contexts are mixed
- Depending on their cultural relevance and adaptive value, different aspects of psychological control may function differently in different settings
 - e.g., Kagitcibasi's (2007) model of psychological/emotional interdependence asserts that high parental control is seen in sociocultural contexts where total independence of the child is not a goal of parenting

Parenting & maternal sensitivity

- Three concerns:
1. Do maternal sensitivity and parenting behaviors predict a unique and independent variance in attachment security?
 2. Considering that parenting behaviors, especially parental control, vary across cultures (Kerns, Cole, & Tomich, 2000; Sumer, 2005), what is the predictive power of "culturally relevant parenting behaviors" over and above the more universal ones, such as warmth and rejecting parenting?
 3. Given that in the majority of cultures, mothers still serve as the "nurturing" and fathers as the "controlling" agents, do maternal and paternal parenting behaviors differ in predicting attachment security?

Purpose

- To examine whether or not specific parenting behaviors which seem to be common in Turkish culture have unique power in predicting attachment security over and above the fundamental parenting dimensions, namely emotional warmth and rejection.
- Emotional warmth and rejection are accepted as universal and parenting control behaviors, namely guilt induction, intrusion, overprotection, and comparing children with similar others as specific parenting behaviors

Method

- Participants: 4th and 5th grade students (N = 1931, girls = 51%) from four major cities in Turkey (Ankara, Mersin, Samsun, Manisa).
- Four elementary schools were randomly selected from each city
- 49% were in the 4th grade and 51% were in the 5th grade.
- Mean age = 10.74 years (SD = 1.09).

Instruments

- Kerns Security Scale to measure attachment to parents (Kerns, Klepac, and Cole, 1996; Adopted into Turkish by Sumer & Anafarta, in press)
 - 15 items are asked twice for mothers and fathers
 - Can be used for kids between 8 & 12

3. Really True for me Sort of True for me Sort of True for me Really True for me

Some kids find it easy to count on their mom for help. BUT Other kids think it's hard to count on their mom.

Instruments

- Parenting behaviors were measured using a number of different scales including
 - EMBU-C (a Swedish acronym for My Memories of Upbringing for Children - Marlowe-Lindblad, Bost-Mogensen, & Arrindell, 2003)
 - Barber's (1996) psychological control and some scales (e.g., comparison) and items were developed by researchers
- 54 items, twice for mothers and fathers on four point scales (1 = No, never 2 = Yes, Sometimes, 3 = Yes, often, 4 = Yes, Always)

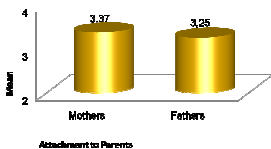
Instruments

- Emotional Warmth** = 10 items (e.g., "Do your parents show you that they love you?")
- Rejection** = 11 items refers to hostility, punishment, harsh discipline, and blaming of the child (e.g., "Do your parents sometimes punish you even though you haven't done anything wrong?")
- Comparison** = 5 items (e.g., "Does your mom/dad compare you with your friends about your courses and grades?")
- Overprotection** = 4 items (e.g., "Does your mom/dad check you to see if you are sweating or not?")
- Guilt induction** = 3 items (e.g., "Does your mom/dad tell you how much she has worked all for you?")
- Intrusion** = 7 items (e.g., "Does your mom/dad complete your sentences as you are talking?")

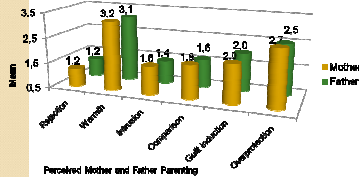
Results

- Mother and father attachment (.57) and parenting variables were strongly correlated (btw .51 for Rejection and .66 for Overprotection).
- Differences between maternal and paternal attachment and parenting using paired sample t-tests
- Mothers > father on attachment, emotional warmth, intrusion, comparison, and overprotection
- Girls > boys on attachment to mothers and mother warmth
- Boys > girls on mother rejection, intrusion, comparison, guilt induction, father rejection, intrusion, comparison, & guilt induction

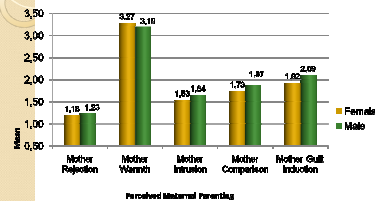
Attachment to Mothers and Fathers



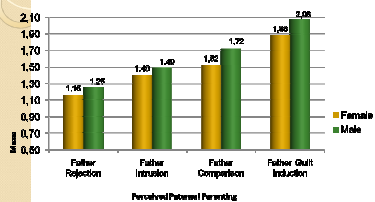
Comparing Maternal and Paternal Parenting



Perceived Maternal Parenting



Perceived Paternal Parenting



Results: Regression

- Fundamental dimensions predict strongly attachment to both mothers and fathers
- Specific dimensions predict either weakly or no effects.

Predicting Attachment to Parents from Perceived Parenting Behaviors

Analysis	Attachment to Mother		Attachment to Father	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
Step 1: Demographics				
Gender (1 = F, 2 = M)	-.01	.02**	.06*	.01*
Mother's Education	-.03		.04*	
Child Age	.05*		-.01	
Step 2: Main Parenting Dimensions				
Mother: Father Rejection	-.24**	.28**	-.29**	.35**
Mother: Father Warmth	.31**		.35**	
Step 3: Specific Parenting Dimensions				
Mother: Father Intrusion	-.15**	.03**	-.08*	.01*
Mother: Father Comparison	-.11**		-.09**	
Mother: Father Guilt Induction	-.03		-.04	
Mother: Father Overprotection	.08**		.06*	
		$R^2_{Total}=.34$		$R^2_{Total}=.37$

*p<.05 **p<.001
Note. β values were taken from the last step.

Discussion

- Factors specific to middle childhood should be considered while interpreting the data.
- Although we found gender differences on attachment to mothers and on the majority of parenting behaviors, the effect size is minimal, except comparison and guilt induction.
 - Parents, especially fathers, compare their sons with similar others and use more guilt induction for boys than their girls, implying higher expectation for achievement.
- Overall, we found that the effect of parenting behaviors on attachment are stronger on higher order categories of parenting dimensions, emotional warmth and rejection
- However, when parenting behaviors are examined in specific categories and culturally relevant behaviors, the effects vary depending on the "normative" and "adaptive" nature of the specific behavior.

Discussion

- Overprotection has positive effects on attachment, opposite to the patterns typically observed in Anglo-Saxon cultures.
- "Over" protection and guilt induction are assumed to be insensitive and intrusive behaviors that result in insecure attachment in Western cultures (Rothbaum et al., 2000, Ainsworth et al., 1978), these behaviors did not have negative effects on attachment in "relational cultures".

Discussion

- "Over" protection is seen simply as "protection" and support from the parents
- Guilt induction has no significant effect
- Intrusion and comparison have significant negative effect.
- Intrusion implies limiting autonomy. As indicated by Ryan and Deci (2003), autonomy as a basic need cannot be equated with independence and/or individualism

Limitations and Suggestions

- Need for cross-cultural comparison to better understand the effects of specific parenting behaviors on attachment.
- Common method variance and cross-sectional design
- Measurement problem in attachment and lack of data about the differential effects on insecure styles.
- Implication of the differences between parental styles, behaviors, and practices

Limitations and Suggestions

- Parenting differences are particularly critical in culture contact situations involving immigration and ethnic relations.
- Ethnic minority parents are usually labeled as 'authoritarian' because they appear "too controlling"
- Sensitivity to cultural differences in parenting is an important issue to prevent prejudice and discrimination against "different ones"

OTHER FINDINGS

Marital Conflict & Adjustment

- Relationship btw marital conflict, parenting and child outcomes. (Hernes, Sommer, DiGregori, 2008. Presented at ESSE)
 - We tested alternative models (with different informants!)

Discrepancies between Parental and Child Reports

- Divergent Perception of Psychological Control: Predicting Problem Behaviors from Parent and Child Reports. (DiGregori, Sommer, Hernes, 2008. Presented at ESSE)
- Parental reports on psychological control did not predict children's reported anxiety.
- Although mothers' reports of guilt induction predict some of the problem behaviors, children's perceived psychological control did not predict the same behaviors.

Çocuk Yetiştirme Tutumlarımız, Evlilik Uyumsuzluğu ve Çocuklarımız Üzerindeki Etkileri

Prof. Dr. Nebi Sümer
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Mersin Sempozyumu, 19-22 Kasım, 2008

TUBİTAK

Bu araştırma TUBİTAK –SÖBAG tarafından 105K102 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Sunum Özeti

- Çocuk Yetiştirme Tutum ve Davranışlarımız
- Evlilik Uyumu ya da **Geçimsizlik (çatışma)**
- Çatışmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri
- Araştırma Bulguları
- Sorular ve Tartışma

Anababa Tutumları ve Çocuğa Etkisi

- Yeni doğan ve Bağlanma
- Tutarlı ve duyarlı anababa davranışı -> güvenli bağlanma
- Erken dönemde anababa davranışlarının belirleyici rolü
- Anababa tutum ve davranışları çocuğun fiziksel ve psikolojik sağlığını doğrudan etkiler.
- Aile ortamı ve evlilik uyumu

Ebeveyn Tutumları

"Bilgisiz sevgi güçsüzdür (cılızdır), sevgisiz bilgi ise tahripkardır" B. Russell

- Anababa tutumları (stilleri) = "içinde çocuğun büyüdüğü duygusal iklim"
- Çocuk yetiştirmede **kontrol, disiplin, bilgi ve sevginin** rolü
- Aile içinde uyum ve çocuk yetiştirme ilişkisi
- İki temel anababalık (sosyalizasyon) faktörü:
 - Kabul/ilgi/duyarlılık
 - Kontrol, Disiplin

Çocuk Yetiştirme Stilleri

ÇOCUK YETİŞTİRME BOYUTLARI		
	Kabul edici, Duyarlı	Reddedici, duyarsız
Talepeden, kontrol eden	Demokratik/dengeli	Otoriter/baskıcı
Talep etmeyen, kontrol etmeyen	İzin verici/ şımartan	İzin verici/ İhmalkar

Ebeveyn Tutumları

Demokratik-Dengeli: Sevgi, kabul, standartlar ve disiplin bir denge içinde bulunur

- Sorumluluk ve karara katılma, ikna ve açık iletişim kanalları
- Suçlama ve utandırmaya baş vurulmaz
- Ceza ve disiplin farkı

Sonuç: Benlik kontrolü, özyeterlik, özsaygı, sorumluluk duygusu, sosyal vicdan ve hakkaniyet duygusu

Ebeveyn Tutumları

Otoriter/Baskıcı Stil: Düşük düzeyde sevgi, yüksek düzeyde kontrol ve standartlar

- Çocuk sevilse de bu ona gösterilmez
- Karar sorulmadan verilir ve sınır konulur, nedenleri açıklanmaz
- İletişim sınırlı, uzlaşmaya kapalı
- İtaat ve saygı en öncelikli değerler
- Ceza (bazen fiziksel) uygulanır

Sonuç: Özyeterlik ve özsaygı düşük, sorumluluktan korkma ve stres yaşama

Ebeveyn Tutumları

İzin verici-Şımartan: Yüksek sevgi, düşük kontrol

- Tutarlı disiplin ve kararsızlık
- Tek yönlü duyarsız iletişim
- Çocuğun isteklerine sınır koymama

Sonuç: Zayıf benlik kontrolü, bencillik, sorumluluktan kaçma, doyumsuzluk, aşırı ilgi bekleme

Ebeveyn Tutumları

İhmalkar Stil: Hem sevgi/ilgi hem de kontrol düşük düzeyde

- Tutarlı disiplin ve kararsızlık
- İlgisiz ebeveyn ve etkisiz kontrol
- Çatışma ve münakaşa problem çözme stratejisi olarak kullanılır
- Kısır döngü "dişe diş göze göz"

Sonuç: Olumsuz kimlik olasılığı, dağınmık kimlik, alkol ve uyuşturucu yatkınlığı vb. sorunlar

Ebeveyn Kontrolü

- **Psikolojik kontrol** : Çocuğun ne hissedeceğini ve düşüneceğini kontrol etmek
- **Davranışsal kontrol** : Davranışlarını izleme ve bilgi sahibi olma.
- Her iki kontrol türü farklı sonuçlarla ilişkili bulunmuştur. Özellikle davranışsal kontrol üzerindeki çalışmalar daha tutarlı sonuçlar vermiştir.
- Kuzey Avrupa ve Amerika'daki çalışma sonuçlarına göre tutarsız bulgular.
 - Demokratik-dengeli ebeveynler → Davranışsal kontrol → + sonuç
 - Otörter ebeveynler → Davranışsal kontrol → - sonuç
- Psikolojik kontrol
 - benlik ve yetkinlik algısını
 - Özerkliği
 - İç motivasyonu zedelediği için özellikle "içselleştirme" problemleriyle (örn., depresyon) ilişkili olduğu ileri sürülmüştür.

Ebeveyn Kontrolü

- Çok boyutlu bir kavram olan psikolojik kontrol; '*aşırı kontrol*', '*aşırı koruma*', '*suçluluk yaratma*', '*müdahale*', '*sevgiyi geri çekme*', '*mesafeli davranma*' vb., çok sayıda davranışı içerir.
- Kağıtçıbaşı'nın "psikolojik/duygusal/karşılıklı bağımlı/ilişkisel" modeli
 - psikolojik kontrol ve alt boyutları farklı sosyalizasyon amaçlarını hedefleyen (örn., psikolojik bağımlılık) farklı kültürel bağlamlarda farklı bir uyum ihtiyaçlarına cevap verebilir ve her koşulda olumsuz sonuçlarla ilişkili **olmayabilir**.

Psikolojik Kontrol

- Ülkemizde psikolojik kontrol ve içerdiği alt davranışların olumsuz sonuçlarla ilişkisini çalışan kapsamlı bir çalışma yoktur.
- Bu nedenle, araştırmamızda duygusal sıcaklık gösterme (kabul/ilgi) ve reddetme (aşırı kontrol/ret) gibi genel/evrensel ana baba davranışlarının yanı sıra;
 - kültürel farklılığa daha duyarlı psikolojik kontrolün alt boyutları geniş bir örnekleme ve farklı ilgi kaynaklarını (çocuk, anne ve baba) dikkate alarak incelendi.

Psikolojik Kontrol Boyutları

- **Suçluluk yaratma**: "Sana hiç yakıştı mı?"
- **Müdahale**: "Bırak ben yaparım!"
- **Sevgiyi (geri) çekme**: "Artık annen olmayacağım!"
- **Karşılaştırma**: "Bak Ali senden daha yüksek not aldı"
- **"Aşırı" Koruma**: "Ter bezi koymadan sokağa göndermemek"

Türkiye'deki Durum ve Araştırmanın Amacı I

- Türkiye gibi hızlı sosyal değişim yaşayan, aynı zamanda geleneksel anne (bakım ve ilgi gösteren) ve baba (kontrol/disiplin eden) rollerini koruyan ülkelerde psikolojik kontrol davranışlarının yaygınlığı ve etkisi
 - uygulayan ebeveyn;
 - çocuğun cinsiyetine;
 - sosyo-ekonomik düzey gibi demografik özelliklere göre daha fazla değişimler gösterebilir.

Türkiye'deki Durum ve Araştırmanın Amacı II

- Temel ana baba davranışları (duygusal sıcaklık ve ret) + psikolojik kontrol boyutları (suçluluk yaratma, müdahale, karşılaştırma ve aşırı koruma) orta çocukluk dönemindeki etkilerini ebeveyn ve çocuk gözüyle incelemek.
- Başta evlilik uyumu (**aile içi çatışma**) olmak üzere aile ortamının ebeveyn davranışları ve çocuk üzerindeki etkilerini incelemek.

TÜBİTAK Projesi, Orta Çocukluk Verisi

"Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgi-Bakım, ve Aile Dinamiklerinin Etkisi"

- Dört il (Ankara, Mersin, Samsun ve Manisa), 16 ilköğretim okulundan 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile anne ve babaları
- Çocuk (N=1931, %651 kız), Ort_{yaş}=10.74 (SS=1.09)
- Anne (N=1464) Ort_{yaş} = 36.49 (SS = 5.45)
- Baba (N = 1452) Ort_{yaş} = 40.75 (SS = 5.01)

Yöntem

Ölçüm Araçları

Yöntem/Ölçüm Araçları I

- **Ana-Baba Davranışları**
 - Çocuk ve anne/babalara ayrı ayrı, sadece ifade biçimi değiştirilerek 4 aralıklı ölçeklerle 54 madde uygulandı.
 - Ana-baba davranışları için **EMBU** kısa formu (Arrindell ve ark., 1999); Barber (1996) **Psikolojik Kontrol** ölçeği ve farklı kaynaklardan ölçek maddeleri, Türk kültürüne uygunlukları gözden geçirilerek uygulandı ve **bizim geliştirdiğimiz maddeler** eklendi.
 - Faktör analizleri sonucunda çocuk, anne ve baba formlarında aynı maddeler yer alacak şekilde 6 ana baba davranış boyutu oluşturuldu.

Ana-Baba Davranışları

- **Duyusal yakınlık:** 10 madde (örn., "Annen/baban üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?")
- **Reddetme:** 11 madde (örn., "Annen/baban yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni ağır bir şekilde cezalandırır mı?")
- **Aşırı koruma:** 4 madde (örn., "Annen/baban terleyp terlemediğini sürekli kontrol eder mi?")
- **Karşılaştırma:** 5 madde (örn., "Annem/babam derslerin konusunda seni arkadaşlarımla karşılaştırır mı?")
- **Suçluluk yaratma:** 3 madde (örn., "Annen/baban senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?")
- **Müdahale:** 7 madde (örn., "Annen sen konuşurken cümlelerini tamamlar mı?")

Yöntem/Ölçüm Araçları II

- **Anne ve Babaya Bağlanma:** *Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği* (Kerns ve ark., 1996, Uyarlayan Sümer ve Anafarta, Basımda). Çocukların anne ve babaya algıladıkları bağlanma güvenlik düzeyini ölçen 15 maddelik ölçek

Yöntem/Ölçüm Araçları III

- **Kaygı:** *Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri (CSKE) (State-Trait Anxiety Inventory for Children-STAI-C)*; Spielberger (1973)-Özusta (1993) TR adaptasyon
 - Sürekli kaygıyı ölçen maddelerden oluşmaktadır.
- **Güçler ve Güçlükler Ölçeği:** (*Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ*). Goodman (1997) - Güvenir, Özbek, Baykara, Onurgüder ve Kazak Berument (2002) TR adaptasyon.
 - Hiperaktivite, Olumlu Sosyal Davranış, Duyusal Problemler
- **Akademik Benlik Algısı Ölçeği:** (*Academic Self-Description Questionnaire-ASDQ*); Marsh (1992) - Özdemir (2002) TR adaptasyon
 - Matematik ve Türkçe yeterlik algısı

Yöntem/Ölçüm Araçları IV

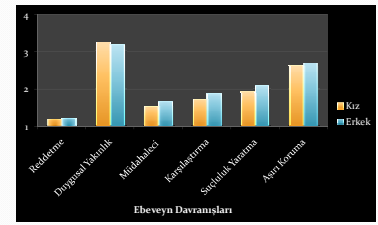
- **Evlilik Çatışması : Çocuk Ölçümü**
 - **Çocuğun Aileki Çatışmaya İlişkin Algısı Ölçeği:** Grych, Seid ve Fincham (1992), 3 alt boyut 48 madde
 - **Algılanan çatışma:** "Annemle babamın tartışmaları bitikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder."
 - **Algılanan korku ve tehdit:** "Annemle babam tartıştıklarında kötü bir şey olacak diye korkarım."
 - **Kendini suçlama:** "Annemle babam genellikle benim yaptığım şeyler yüzünden tartışır."
- **Evlilik Çatışması: Anne-Baba Ölçümü**
 - **Porter ve O'Leary (1980):** 15 madde
 - (örn. "Siz eşinizi ne sıklıkla kişisel bir alışkanlığı nedeniyle çocuğunuzun önünde eleştirirsiniz?")

Bulgular: Anababa tutumları

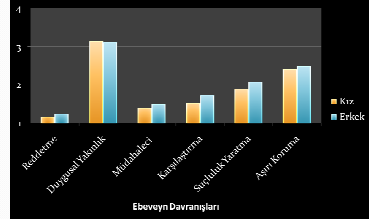
Cinsiyete göre genel düzey ve farklılıklar



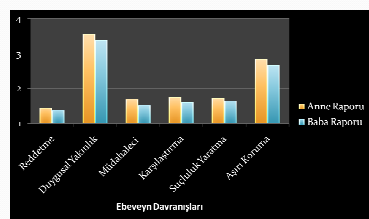
Kız ve Erkeklerin Algıladığı Anne-Baba Davranışlarının Karşılıklı İlişimi (N = 2018)



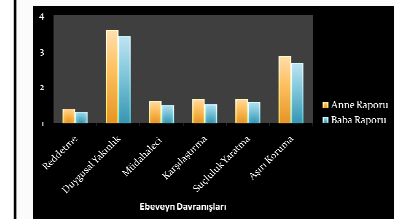
Kız ve Erkeklerin Algıladığı Anne-Baba Davranışlarının Karşılıklı İlişimi (N = 1897)



Erkekler için Ebeveyn Davranışlarına Anne ve Baba Beyanlarının Karşılıklı İlişimi (N = 670)



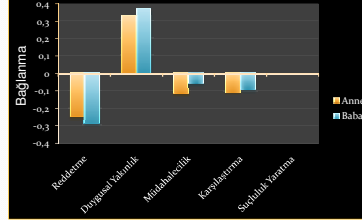
Kızlar için Ebeveyn Davranışlarına Anne ve Baba Beyanlarının Karşılıklı İlişimi (N = 676)



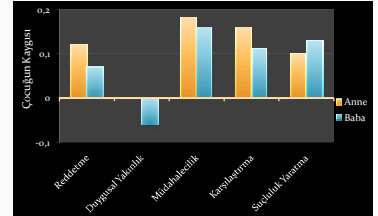
Ana Baba Davranışlarının Çocuk Sonuç Değişkenleri Üzerindeki Etkileri

- Regresyon analizleri ile ana baba davranışlarının temel sonuç değişkenleri üzerindeki etkileri incelendi.
- Anne ve baba davranışları için ayrı analizler yapıldı.
- Cinsiyet, yaş ve anne eğitimi ilk aşamada eşitliğe girilerek etkileri kontrol edildi.
- Grafiklerde sadece istatistiksel olarak anlamlı olan beta değerleri gösterilmektedir.

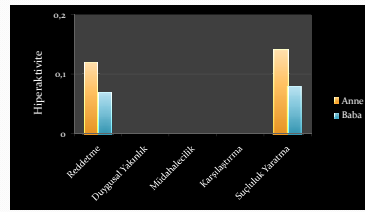
Anne-Baba Davranışlarının Bağlanma Üzerinde Etkisi (Çocuk beyanı)



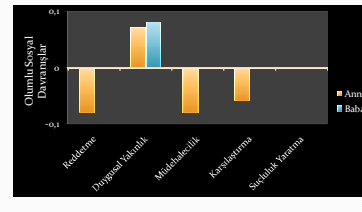
Çocuğun Genel Kaygısı Üzerinde Etkisi (Çocuk beyanı)



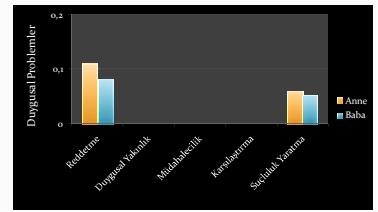
Çocuğun Hiperaktivitesi Üzerinde Etkisi (Anne beyanı)



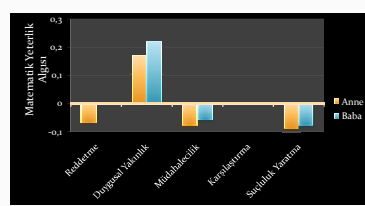
Olumlu Sosyal Davranışlar Üzerinde Etkisi (Anne beyanı)



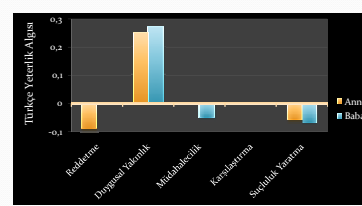
Duygusal Problemler Üzerinde Etkisi



Matematik Yeterlik Algısı Üzerinde Etkisi (Çocuk beyanı)



Türkçe Yeterlik Algısı Üzerinde Etkisi (çocuk beyanı)



Bulgular Ne Söylüyor? Özet I

1. Çocuk, anne ve baba beyanları birbirlerine yakın. Çocuğun algısı görece "nesnel". Batı çalışmalarıyla tutarlı.
2. Her üç koşulda da duygusal yakınlık yüksek, reddetme ya da reddedilme algısı çok düşük (☺).
3. Erkekler hem anne hem de babalarından kızlara göre daha fazla psikolojik kontrol algılıyorlar (özerkliğe daha fazla ihtiyaç?)
4. Çocuğun algısı ile ebeveyn beyanı arasındaki fark, erkeklerde kızlardankinden daha fazla.
 - Özellikle erkek çocuklar, babalarının beyan ettiğinden daha az duygusal yakınlık fakat daha fazla müdahale, suçluluk yarattırma ve karşılaştırma algılıyorlar.
 - Farklar kızlar için daha düşük

Bulgular Ne Söylüyor? Özet II

5. Hem kızlar hem erkekler reddetme dışında anne davranışlarını baba davranışlarından daha yüksek düzeyde algılıyorlar.
 - Anneden daha yüksek duygusal yakınlık ve psikolojik kontrol algılanıyor.
6. Temel boyutların (yakınlık ve ret) bağlanma üzerindeki etkisi psikolojik kontrolün etkisinden daha fazla
 - Kaygı üzerinde ise tam tersi geçerli
7. Anne tutumlarının çoğu bağımlı değişken üzerindeki yodayıcı gücü baba tutumlarından daha yüksek.
 - Ancak, bütün değişkenlerde baba tutumları da yodayıcı.

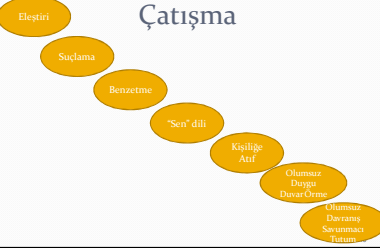
Bulgular Ne Söylüyor? Özet III

6. Çoğu değişkende etki genişlikleri zayıf (dar) olsa da, duygusal yakınlık (olumlu olarak) müdahalecilik ve suçluluk yaratma (olumsuz olarak) yordayıcıdır.
7. Özetle, psikolojik kontrol davranışları sınırlı düzeylerde olumsuz etkiler göstermekte.
 - Müdahaleci ve karşılaştıran psikolojik kontrol davranışlarının olumsuz etkisi suçluluk yaratma davranışından daha yüksek.

Evlilik Uyumu I

- Evdeki duygusal атмосфера
- "Biz" duygusu ve uzlaşma
- Şiddetli geçimsizlik ve tartışma
- Aşırı tepki ve "öfke duygusunun taşınması"
- Mutlu evlilik = 5 (olumlu davranış) / 1 (olumsuz davranış) oranı

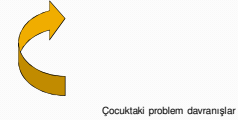
Çatışma



Evlilik Uyumu II

- Boşanmanın en iyi göstergesi çatışmadan kaçmaktır
- Çatışmasını bilmek!
- "Belden aşağı vurmamak"
- 2007 yılında 638.311 çift evlenmiştir.
- 2007 yılında boşanan çift 94.219'a çıktı.
- Kaba boşanma hızı binde 1.85 ile Ege Bölgesi birinci oldu, 1.79 ile İstanbul ve binde 1.64 ile Batı Anadolu Bölgesi izliyor.
- Kaba boşanma hızının en düşük olduğu bölgeler ise binde 0.45 ile Kuzeydoğu Anadolu ile Ortadoğu Anadolu Bölgeleri

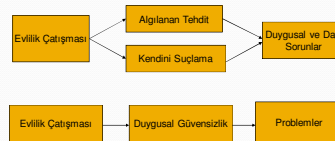
Evlilikte Çatışma



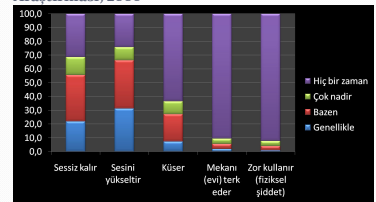
Çatışmanın Çocuğ Etkisi

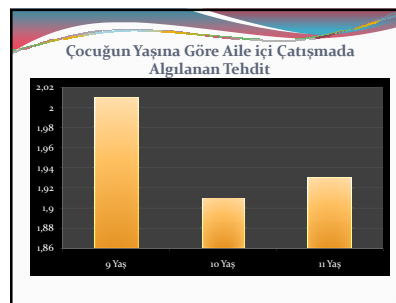
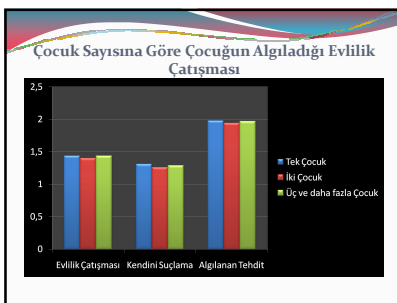
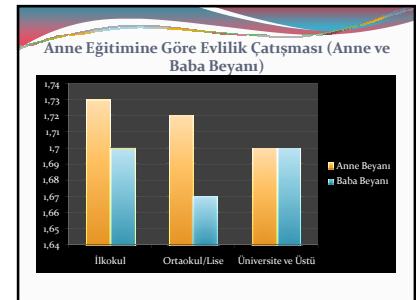
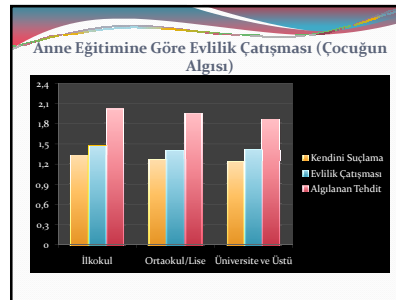
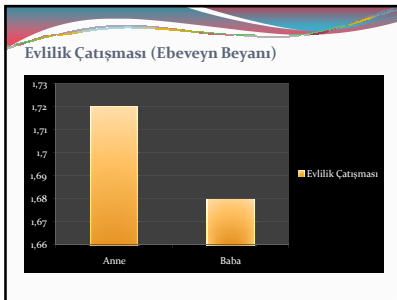
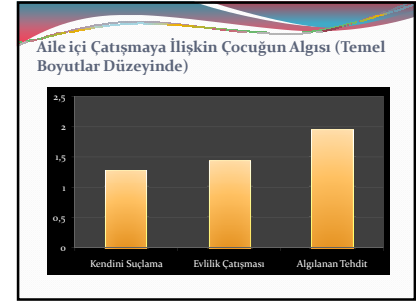
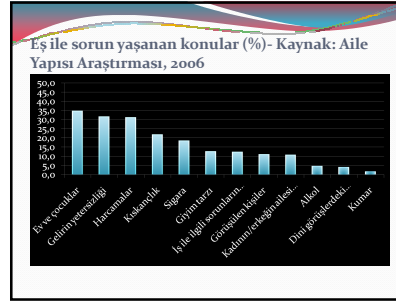
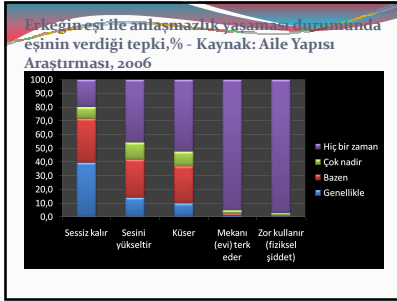
- Çocuk çatışmayı (kavgayı) nasıl algılıyor ve neye atfediyor?
- Özellikle çocuk yetiştirme konusundaki anlaşmazlıkların etkisi çok yüksek
- Çocuğun duygusal güvenlik algısına tehdit
- Kendini her koşulda suçlu hissetme, suçlama ve utanma
- Uyum sorunu: Duygusal ve davranışsal problemlerde artış

Çatışmanın Etkisi



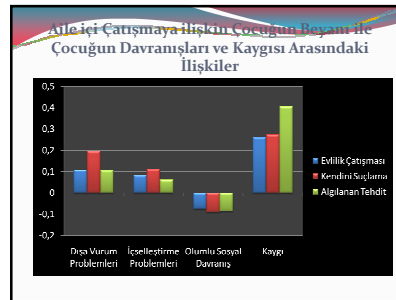
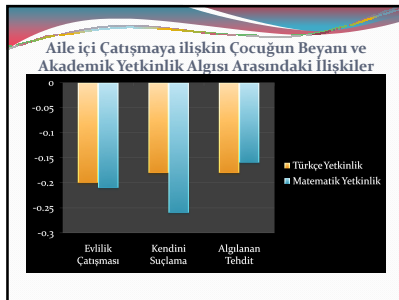
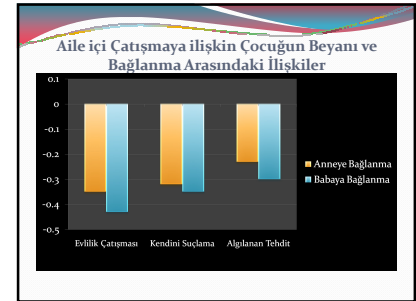
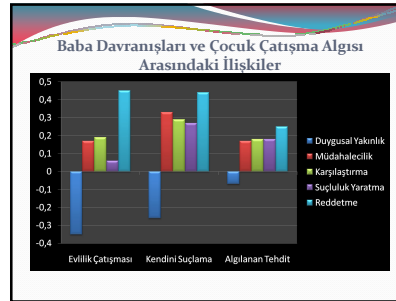
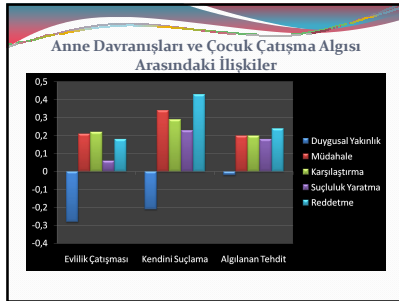
Kadının eşi ile anlaşmazlık yaşamaması durumunda eşi nın verdiği tepki,% - Kaynak: Aile Yapısı Araştırması, 2006





Aile İçi Çatışmaya İlişkin Çocuk ve Ebeveyn Beyanı Arasındaki İlişkiler

	Kendini Suçlama (Çocuk beyanı)	Evlilik Çatışması (Çocuk Beyanı)	Algılanan Tehdit (Çocuk Beyanı)	Evlilik Çatışması (Anne Beyanı)	Evlilik Çatışması (Baba Beyanı)
Kendini Suçlama (Çocuk)					
Evlilik Çatışması (Çocuk)	.50**				
Algılanan Tehdit (Çocuk)	.29**	.30**			
Evlilik Çatışması (Anne)	.21**	.26**	.12**		
Evlilik Çatışması (Baba)	.12**	.18**	.18**	.44**	



Teşekkürler..


Proje ekibi

- Melike Sayıl
- Sibel Kazak Berument
- Mehmet Harma
- Selin Salman
- Burak Doğruyol
- Ahu Öztürk
- Emre Selçuk
- Gül Günaydın

Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgili Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi

Nebi SÜMER
Psikoloji Bölümü,
Cuma Semineri,
28.11.2008

Relationship Research Lab
Middle East Technical University, Turkey
Department of Psychology



Proje Ekibi

- Melike Sayıl
- Sibel Kazak Berument
- Mehmet Harma
- Selin Salman
- Burak Doğruyol
- Ahu Öztürk
- Emre Selçuk
- Gül Günaydın

Sunum Planı


- Çalışmanın genel amacı
- Erken dönem çocukluk dönemi
 - Bağlanma, Duyarlılık, Kültür
 - Amaç
 - Yöntem
 - Bulgular ve Tartışma
- Okul dönemi örnekleme
 - Bağlanma, Ebeveyn Davranışları, Aile Dinamikleri, Çocuk Sonuç Davranışları
 - Amaç
 - Yöntem
 - Bulgular ve Tartışma
- Genel Tartışma

Projenin Amacı

- Kültürel faktörleri dikkate alarak erken ve orta çocukluk dönemlerinde bağlanma ve ebeveyn davranışlarını incelemek
- Aile dinamiklerinin (örneğin, evlilik uyumu, anne eğitimi düzeyi vb.) çocuğun bağlanması ve anababalık davranışları üzerindeki etkilerini incelemek
- Bağlanma, anababa davranışları ve aile dinamiklerinin çocuğun uyum (sonuç) davranışları üzerinde etkisini incelemek
- Başta erken dönem bağlanma ölçümünde kullanılan iki kart sınıflama aracının (Attachment Q-Sort ve Maternal Behavior Q-Sort) Türk kültürüne kazandırılması üzere, ölçüm araçları kazandırmak.

Erken Dönem Örnekleme

ÇALIŞMA I



Anne duyarlılığı & Güvenli bağlanma

- Anne (bakım veren) duyarlılığı → çocuğun güvenli bağlanması
- Duyarlı/tutarlı bakım → Güvenli bağlanma (B=%60-75)
 - Sağlıklı normatif benlik gelişimi, yetkinlik ve güvenlik duygusu
- Tepkisiz/duyarsız bakım → Kaçınan bağlanma (A=%15-25)
 - Bağlanma davranışları bastırılır, erken kopma, kendine aşırı dayanma, bağlanma ihtiyaçlarını engelleme – deaktivasyon-
- Tutarlı müdahaleci bakım → Kaygılı/dirençli bağlanma (C=%10-15)
 - Stres ve depresyona yatkınlık, “amacı düzenlenmiş ortaklık” duygusunda gecikme, bağlanma ihtiyaçlarını aşırı tetikleme –hiperaktivasyon

Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanma Üzerine Meta-analiz Çalışmaları

- Goldsmith ve Alansky (1987) $r = .32$
- De Wolff & van Ijzendoorn (1997) $r(4106) = .22$
 - Güvenli bağlanma hem 'YOP' hem de 'BDSS' ile ölçülmüş, Orta SES (.27) düşük SES (.15) bulunmuş.
- Atkinson ve ark. (2000) $r = .27$, Wolff & van Ijzendoorn'a (1997) göre daha konservatif ölçütler göz önüne alınmıştır.
 - Ortam, gözlemler arasındaki zaman, çocuğun yaşı gibi değişkenler kontrol edildiğinde anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma arasındaki ilişkinin .40'lara çıktığı bulunmuş.
- 42 örneklem ile yapılan ve sadece BDSS ile anne duyarlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen meta analizi sonucunda etki genişliğinin arttığı görülmüştür $r(2768) = .31$ (van Ijzendoorn ve ark., 2004).

7

Kültür, Anne duyarlılığı, & Güvenli Bağlanma

- Meta-analizlerde yer alan çalışmaların %90'dan fazlasını Batı örneklemi oluşturmaktadır.
- Önceki meta-analiz çalışmaları (örn., Van Ijzendoorn, 1991, 1995) güvensiz bağlanan grupların dağılımında kültürel farklılıklar olduğunu göstermiştir.
 - Örn: Japonya'daki çalışmada C tipi;Almanya'da A tipi daha yaygın
- Etki büyüklüğü farklı Batı örneklemi içinde bile farklılık göstermekte.
 - Örn: ABD'de $r = .20$; Kanada'da $r = .53$, Avrupa'da $r = .48$ (van Ijzendoorn ve ark., 2004)
- Rothbaum ve ark. (2000) temel varsayımların kültürlerarası geçerliliği üzerine sert eleştirilerde bulunmuşlardır.
- Türkiye'ye ait hiç veri yok!
- Sagi & van Ijzendoorn (1999) "Bağlanma kuramına ilişkin Hindistan'da ve İslam ülkelerinde hala veri bulunmamaktadır." (s. 731)

8

Kültür, Duyarlılık ve Güvenli Bağlanma

- Meta analizlerdeki çalışmaların çoğu Batılı örneklemden.
- Yakın dönemdeki meta analiz çalışmaları (örn., van Ijzendoorn, 1991, 1995) güvensiz bağlanan grubun dağılımında kültürel farklar göstermiştir.
 - Örn., Japon örneğinde A tipi bulunmamakta, C tipi fazla bulunmakta.
- Etki genişlikleri Batı örneklemini içinde bile değişmektedir (örn., USA $\rightarrow r = .20$; Kanada $\rightarrow r = .53$; Avrupa $\rightarrow r = .48$)
- Türkiye'den bu alanda veri yok!
- Rothbaum ve ark. (2000) bağlanma kuramının temel varsayımlarının kültürlerarası geçerliliğine eleştiri getirmişleridir.
- Sagi ve van Ijzendoorn (1999) "İslami dünyadan" data eksikliği

9

Çalışmanın Amacı

- BDSS ve ADSS'nin Türk örnekleminde psikometrik özelliklerinin sınanması.
- Türkiye'de anne duyarlılığı-güvenli bağlanma ilişkisinin incelenmesi
- BDSS ve ADSS'nin alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi
 - Anne duyarlılığının ve güvenli bağlanmanın boyutları arasındaki ilişkiler farklı kültürel ortamlarda çok az incelenmiştir (bkz., Posada ve ark., 2002).
- Anne duyarlılığı, güvenli bağlanma ve psikolojik uyum arasındaki ilişkilerin incelenmesi

10

Yöntem/ölçüm Araçları



- Çalışmaya 98 anne ($Ort_{yaş} = 30$) ve onların çocukları katılmıştır (42 kız & 56 erkek; $Ort_{yaş} = 25$ ay)
- **Bağlanma.** Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti (AQS; Waters, 1995)
 - Üç saatlik ev gözlemi
 - İki bağımsız gözlemci ($Ort_{tutarlılık} = .81$)
 - Bağımsız bir şekilde 90 kart 9 gruba ayrılıyor:
 - I = çocuğu hiç tanımlamıyor, 9 = çocuğu çok iyi tanımlıyor
 - Güvenli bağlanma kriter puanı ile gözlemcilerin puanı arasındaki korelasyon \rightarrow çocuğun bağlanma güvenliği puanı

11

Yöntem/ölçüm Araçları

- **Anne Duyarlılığı.** Anne Davranışları Sınıflandırma Seti (MBQS; Pederson & Moran, 1995)
 - Üç saatlik ev gözlemi
 - İki bağımsız gözlemci ($Ort_{tutarlılık} = .84$)
 - Bağımsız bir şekilde 90 kart 9 gruba ayrılıyor:
 - I = anneyi hiç tanımlamıyor, 9 = anneyi çok iyi tanımlıyor
 - Güvenli bağlanma kriter puanı ile gözlemcilerin puanı arasındaki korelasyon \rightarrow çocuğun bağlanma güvenliği puanı
 - BDSS ve ADSS farklı gözlemciler tarafından yapılmıştır.
 - Gözlemlerin sırası dengelenmiştir.
 - İki gözlem türü arasındaki süre ortalama 10 gündür.

12

Yöntem/ölçüm Araçları

- **Çocuk Uyum Davranışları.** Çocuk Davranışları Kontrol Listesi (CBCL; Achenbach, 1991)
 - Anneler ölçekleri ikinci gözlemden sonra doldurmuşlardır.
 - İçselleştirme ($\alpha=.74$); Dışsallaştırma ($\alpha=.92$)

13

Bulgular

- Ortalama bağlanma güvenliği = .22
- Ortalama anne duyarlılığı = .46
- Bağlanma güvenliği ve anne duyarlılığında cinsiyet farkı bulunmamıştır.
- Çocuğun cinsiyeti ve annenin eğitimi kontrol edildikten sonra bağlanma güvenliği ve anne duyarlılığı pozitif ilişkili ($r(98) = .32, p < .001$) bulunmuştur.
- Üniversite mezunu anneler data setinden çıkartıldıktan sonra: $r(79) = .41, p < .001$

14

Bulgular

- 55 BDSS maddesi (35 dolgu maddesi dahil edilmedi) ile yapılan faktör analizi sonucunda 3 faktör yapısının uygun olduğu bulundu.

Bu faktörler:

- 'kaygı ve kararsızlık'
- 'yakınlığa karşı kaçınma'
- 'amaca uygun ortaklık eksikliği'

15

Alt-boyutlar	Örnek maddeler	α
'Kaygı ve Kararsızlık' (17 madde)	"Çocuk annesinin ayrılmasına üzüldüğünde, o gittikten sonra ağlamaya devam eder ve hatta öfkelenir"; "Çocuk oyundan sonra annesine döndüğünde bazen belirgin bir neden yokken huysuzlanır"; "Evinde, annesi odanın dışına çıktığında çocuk huysuzlanır veya ağlar"	.86
'Yakınlığa karşı kaçınma' (14 madde)	"Çocuk annesinin onu tutmasını, sarmasını ve kucaklamasını talep eder ve bunlardan hoşlanır"; "Çocuk annesi açıkça istekte bulunmadan veya çağırılmadan da sıklıkla ona sarılır veya sokulur"; "Çocuk annesiyle oyun oynarken onun üstüne tırmanmaktan ve sarmaş dolaş olmaktan hoşlanır"	.87
'Amaca uygun ortaklık' eksikliği (9 madde)	"Annesi çocuğun istediğini hemen yapmadığında, çocuk annesi bu isteğini hiç yerine getirmeyecemmiş gibi davranır"; "Çocuk, anneye karşı talepkar ve sabırsızdır. Anne istediğini hemen yapmazsa çocuk ısrar eder ve mızırmlar"; "Anne sadece yardım etmeye çalışırken çocuk annesi işini bozacakmış gibi davranır"	.80

16

Bulgular

- 89 ADSS maddesi (1 dolgu maddesi dahil edilmedi) ile yapılan faktör analizi sonucunda 5 faktör yapısının uygun olduğu bulundu.

Bu faktörler:

- Çocukla çatışmalı etkileşimler
- Mesafeli bakım
- Güvenli üs sağlama
- Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık
- Ulaşılabilirlik

17

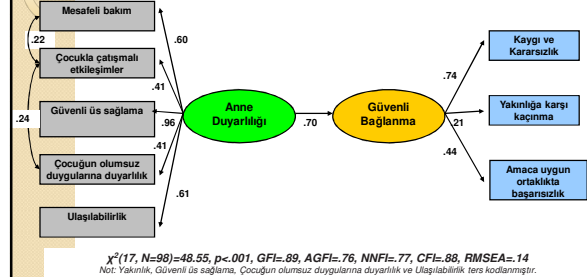
Alt-boyutlar	Örnek maddeler	α
Çocukla çatışmalı etkileşimler (17 madde)	"Etkileşimler sırasında yavaşlayıp B'nin tepkisini bekler (T)"; "Etkileşimin içeriği ve hızı B'nin tepkilerinden ziyade A tarafından belirlenir"; "Etkileşime katkıda bulunması için B'ye pek fırsat tanımaz"; "B kendisiyle işbirliği yapmadığı zaman rahatsız olur"	.95
Mesafeli bakım (18 madde)	"B ile etkileşimi sırasında uzak, ilgisiz"; "Sevgi ifadeleri genelde başa konulan üstünlük ve mekanik öpücüklerle sınırlıdır"; "B'yle etkileşimden keyif aldığı belli olur" (T); "B ile yakın etkileşim sırasında acemice ve tedirgin davranışlar gösterir".	.95
Güvenli üs sağlama (12 madde)	"Evin bekleli bir ev olduğuna dair çok az işaret vardır" (T); "Yaşına uygun oyuncaklar verir"; "B için ilgi çekici fiziksel ortamlar yaratır"; "Çevreyi düzenlerken B'nin ihtiyaçlarını göz önüne alır"	.88
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık (9 madde)	"Ağlamalara/sızlanmalara anında cevap verir"; "B sıkıntılı olduğunda fark eder"; "B'nin sıkıntı ve rahatsızlık işaretlerine doğru ve yerinde karşılık verir"	.89
Ulaşılabilirlik (7 madde)	"B'nin kendisine istediği zaman ulaşabileceği bir ortam sağlar"; "Ziyaret süresince B'nin ne yaptığını yakından izler"; "Yerini B'yi görebileceği/duyabileceği bir şekilde ayarlar"	.86

Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanmanın Altboyutları Arasındaki Korelasyonlar

	'Kaygı ve Kararsızlık'	'Yakınlığa karşı kaçınma'	'Amaca uygun başarısız ortaklık'
Çocukla çatışmalı etkileşimler	.22*	-.23*	.06
Mesafeli bakım	.03	-.26**	.21*
Güvenli üs sağlama	-.52***	-.03	-.38***
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık	-.20*	.12	-.02
Ulaşılabirlik	-.25*	.06	-.17

19

Anne Duyarlılığı ve Güvenli Bağlanma Arasındaki Yapısal İlişki



20

ÇDKL, Güvenli Bağlanma ve Anne Duyarlılığı Arasındaki Korelasyonlar

	İçselleştirme	Dışsallaştırma	Toplam
Kaygı ve Kararsızlık	.30**	-.07	.08
Yakınlığa karşı kaçınma	.15	.04	.00
Amaca uygun başarısız ortaklık	.15	.29**	.31**
Mesafeli bakım	-.03	-.06	-.02
Çocukla çatışmalı etkileşimler	-.04	-.05	.03
Güvenli üs sağlama	-.22*	-.10	-.20
Çocuğun olumsuz duygularına duyarlılık	.20	.22*	.10
Ulaşılabirlik	-.04	-.07	-.10

21

Tartışma

- Sonuçlar geçmiş çalışmalar ile tutarlı bulunmuş (örn., De Wolff & van Ijzendoorn, 1997)
- Ölçüm hataları kontrol edilerek alt boyutlar dikkate alındığında anne duyarlılığı ve güvenli bağlanma arasındaki ilişki daha belirgin gözlenmektedir.
- ADSS sonucu elde edilen anne duyarlılığının altboyutları Ainsworth'ın tanımladığı anne ilgi bakım boyutları ile benzerlik göstermektedir.
- Çocuk ile etkileşim ve "enmeshed" ebeveynlik. Türkiye'de bunlar işlevsel mi?

22

Tartışma


- Güvenli üs sağlama, güvenli bağlanma ile en yüksek korelasyona sahiptir.
- Çocuğun işaretlerine karşı anne davranışlarının izlerliği (contingency) çocuğun güvenli bağlanmasında kritik öneme sahip bulunmuştur.
- 'Çocukla çatışmalı etkileşimler' ve 'ulaşılabirlik' gibi farklı boyutlar gözlenmiştir.
- Çocuğun güvenli bağlanması (amaca uygun başarısız ortaklık; kaygı ve kararsızlık) 'uyumu' (her ne kadar anne raporuna dayansa da) yordamaktadır.

23

Sınırlılıklar & Öneriler


- Anne duyarlılığı-güvenli bağlanma ilişkisindeki düzenleyici (moderator) değişkenler dikkate alınmalıdır.
 - anne eğitimi, sosyo-ekonomik düzey, "kültüre özgü ebeveynlik" ve çocuğun özellikleri (örn., mizaç)
- BDSS ve ADSS maddelerinin kültüre uygunluğu
- Anne duyarlılığına ve bağlanmaya ilişkin gözlenen "kültüre özgü davranışlar" sınıflandırılmamışlardır.
- Kuzey Amerika uzmanlarının ölçütü?
- Tek bir gözlem yapılması detaylı gözlem yapılmasını sınırlandırmıştır.
- Çok fazla dolgu maddesi bulunmaktadır.

24




Orta Çocukluk Örnekleme

ÇALIŞMA 2



25



Bağlanma ve Ana-Baba Davranışı

- Duyarlı ilgi-bakım ve ebeveyn davranışları bağlanma güvenliği açısından önemli unsurlardır.
- Sosyalleşme ve ilgi-bakım (bağlanma) literatürü farklı ama paralel bir yol izlemiştir.
- Literatürde pek çok farklı ebeveyn davranışı ileri sürülmüştür ve bunların çoğu kültüre duyarlı davranışlardır (örn., psikolojik kontrol).
- Sosyalleşmenin temel unsuru olan ebeveynlik davranışları aynı zamanda bağlanma güvenliğinin kültürel belirleyicisi de olabilir.
- Orta çocukluk dönemi az çalışılmıştır

26

Ana-Baba Davranışı Güvenli Bağlanmayı Yordar...

- De Woff ve van Ijzendoorn (1997) meta analiz çalışmalarında bağlanma ile anne duyarlılığı arasında bir ilişki bulunmuştur.
- Ancak anne duyarlılığı bağlanma güvenliğinin tek yordayıcısı değildir.
- Eşzamanlılık (synchrony) ve Karşılıklılık (mutuality) gibi ana-baba davranışları duyarlılıktan daha büyük etki genişliğine sahip bulunmuştur (sırasıyla, .26 ve .32).
- Duygusal yakınlık, kontrol ve/veya özerklik gibi temel ana-baba davranışları bağlanmayı yordamaktadır (örn., Karavasilis, Doyle, & Markiewicz, 2003; Sümer & Engin, 2004).
- Güvenli bağlanmada kültürler arası farklılıklar kültüre özgü belirli çocuk yetiştirme pratikleri ile açıklanmaktadır.

27

Kültüre Uyumlu/İşlevsel Ana-Baba Davranışı

- Literatürde psikolojik kontrol, karşılaştırma, "aşırı" koruma gibi kültüre uyumlu/işlevsel ana-baba davranışları yeteri çalışılmamıştır.
- Psikolojik kontrol ana-baba davranışının farklı boyutlarını içeren geniş bir kavramı ifade eder:
 - Örn., suçluluk yaratma, müdahale, sevginin esirgenmesi, aşırı koruma
- Batılı kültürel bağlamda psikolojik kontrol uyum problemleri ile ilişkili bulunmuştur.

28

Kültüre Uyumlu/İşlevsel Ana-Baba Davranışı

- İlişkisel kültürel bağlamlardaki bulgular karışık.
- Kültürel yaygınlık ve uygunluğuna göre psikolojik kontrolün farklı boyutları farklı bağlamlara farklı işlevler görebilir.
 - Yüksek psikolojik kontrol yüksek bağımsızlığın ön planda olduğu kültürlerde bir ebeveynlik hedefi olmayabilir.

29

Amaç

- Temel anababalık boyutları ile birlikte Türk kültüründe yaygın olarak kullanılan çocuk yetiştirme davranışlarının bağlanma üzerindeki etkisini incelemek.
- Belirli anababa davranışlarının çocukların sonuç değişkenleri üzerindeki etkilerini incelemek.
- Aile içi çatışmanın çocuk üzerindeki etkilerini incelemek

30

Yöntem/Ölçüm Araçları

Katılımcılar

- Dört il (Ankara, Mersin, Samsun ve Manisa), 16 ilköğretim okulundan 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile anne ve babaları
- Çocuk (N=1931, %51 kız), $Ort_{yaş} = 10,74$
- Anne (N = 1464) $Ort_{yaş} = 36,49$
- Baba (N = 1452) $Ort_{yaş} = 40,75$

31

Yöntem/Ölçüm Araçları

- **Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği.** Anneye ve babaya bağlanmayı ölçmek için (Kerns, Klepac, and Cole, 1996; Adopted into Turkish by Sumer & Anafarta, in press).
- 15 madde hem anne hem de babalar için soruldu.

Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirlir.	Bana biraz benziyor <input type="checkbox"/>	Bana çok benziyor <input type="checkbox"/>
---	---	--	-----	--	---	---

32

Yöntem/Ölçüm Araçları

- Ana-baba davranışları farklı ölçekler kullanılarak ölçülmüştür.
 - EMBU-C (Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk, & Arrindell, 2003)
 - Barber'ın (1996) psikolojik kontrol ölçeği
 - Proje ekibi tarafından geliştirilen maddeler
- 54 madde hem anne hem de baba için soruldu.

33

Yöntem/Ölçüm Araçları

- **Ebeveyn Davranışları Ölçeği:**
 - **Duygusal Yakınlık:** 10 madde ("Başına kötü bir şey geldiğinde annen seni rahatlatmaya çalışır mı?")
 - **Reddetme:** 11 madde ("Annen sana karşı çok sert davranır mı?")
 - **Karşılaşırma:** 5 madde ("Annen derslerin konusunda seni arkadaşlarıyla karşılaştırır mı?")
 - **Aşırı Koruma:** 4 madde ("Annen sırtın terleyip terlemediğini kontrol eder mi?")
 - **Suçluluk Yaratma:** 3 madde ("Annen senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?")
 - **Müdahale:** 7 madde ("Annen sana sormadan odadaki eşyaların yerini değiştirir mi?")

34

Yöntem/Ölçüm Araçları

- **Kaygı: Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory for Children-STAI-C):** Spielberger (1973) tarafından geliştirilmiş, Özusta (1993) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.
 - 20 si sürekli kaygıyı (örn. "Kendimi mutsuz hissedirim.") ölçen maddelerden oluşmaktadır.
- **Güçler ve Güçlükler Ölçeği (Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ):** Goodman (1997) tarafından geliştirilmiştir. Güvenir, Özbek, Baykara, Onurgüder ve Kazak Berument (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.
 - 3 boyutlu yapı kullanılmıştır: (hiperaktivite, olumlu sosyal davranış, duygusal problemler)
- **Akademik Benlik Algısı Ölçeği (Academic Self-Description Questionnaire-ASDQ):** Marsh (1992) tarafından geliştirilmiş, Özdemir (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.
 - 6 Matematik, 6 Türkçe yeterlik algısı

35

Yöntem/Ölçüm Araçları

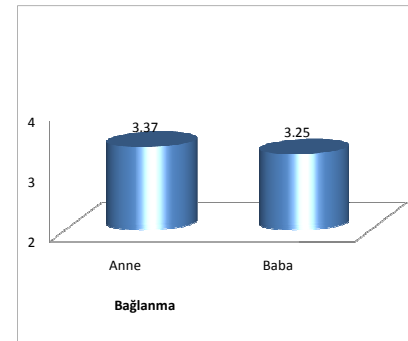
- **Bağlanma Kaygı ve Kaçınma, Anne-baba Ölçümü: Yalın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II, Fraley ve ark., 2000, Uyarlayan: Selçuk ve ark., 2005)**
 - 36 maddeden oluşan ölçekler kaygı (örn., *Eşimin (birlikte olduğum kişinin) sevgisini kaybetmekten korkarım*) ve kaçınma (örn., *Gerçekte ne hissettiğimi eşime göstermemeyi tercih ederim*) boyutlarını ölçmektedir.
- **Evlilik Çatışması: Anne-Baba Ölçümü**
 - **Porter ve O'Leary (1980):** 15 madde
 - (örn. "Siz eşinizi ne sıklıkla kişisel bir alışkanlığı nedeniyle çocuğunuzun önünde eleştirirsiniz?")
- **Evlilik Çatışması : Çocuk Ölçümü**
 - **Çocuğun Aileli Çatışmaya İlişkin Algısı Ölçeği:** Grych, Seid ve Fincham (1992), 3 alt boyut 48 madde
 - **Algılanan çatışma:** "Annemle babamın tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder."
 - **Algılanan korku ve tehdit:** "Annemle babam tartışıklarında kötü bir şey olacak diye korkarım."
 - **Kendini suçlama:** "Annemle babam genellikle benim yaptığım şeyler yüzünden tartışılır."

Bulgular

- Anneye ve babaya bağlanma ($r=.57$) ile anne ve baba davranışları birbirleriyle yüksek düzeyde ilişkili (.51 ile .66 arasında)
- Anne > Baba → bağlanma, duygusal yakınlık, müdahale, karşılaştırma ve aşırı koruma
- Kızlar > Erkekler → anneye bağlanma ve anne duygusal yakınlık
- Erkekler > Kızlar → anne ve baba reddetme, müdahale, karşılaştırma ve baba suçluluk yaratma

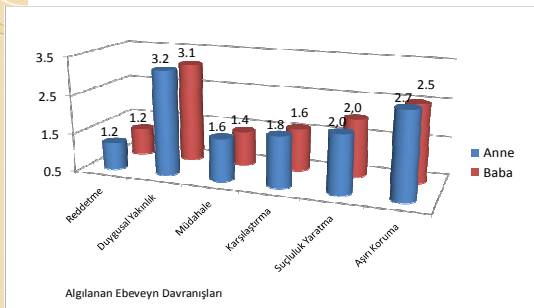
37

Anneye ve Babaya Bağlanma



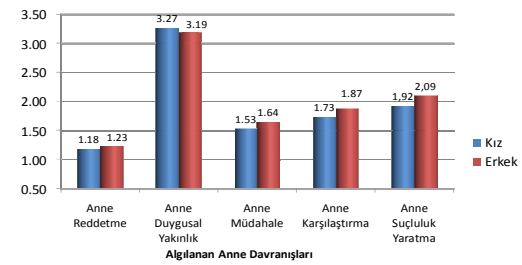
38

Anne ve Baba Davranışlarının Karşılaştırılması



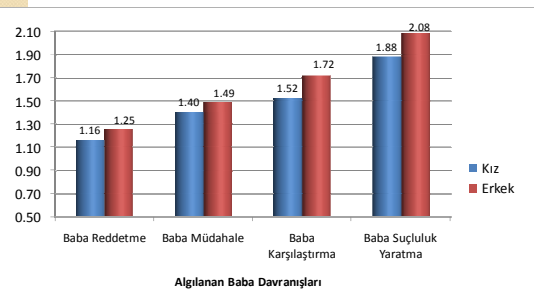
39

Algılanan Anne Davranışları



40

Algılanan Baba Davranışları

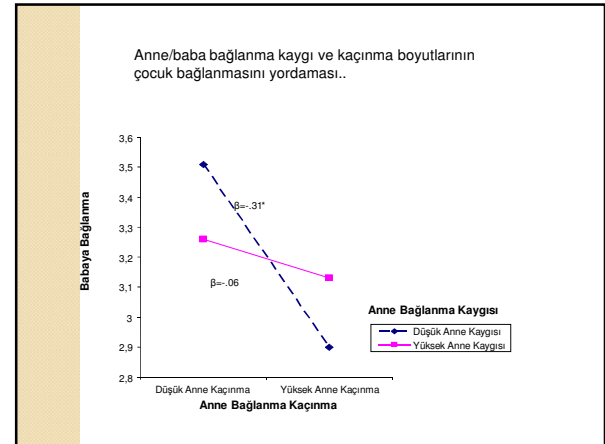
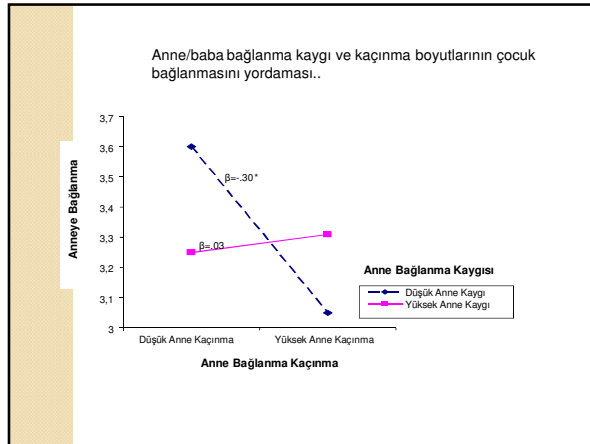


41

Anne ve Babaya Bağlanmayı Yordayan Ebeveynlik Değişkenleri

Analiz	Anneye Bağlanma		Babaya Bağlanma	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
Adım 1: Demografikler				
Cinsiyet (1 = K, 2 = E)	-.01	.02**	.06*	.01*
Anne Eğitim	-.03		.04*	
Çocuk Yaş	.05*		-.01	
Adım 2: Temel Ebeveynlik Boyutları				
Anne/Baba Reddetme	-.24**	.28**	-.29**	.35**
Anne/Baba Sıcaklık	.31**		.35**	
Step 3: Spesifik Ebeveynlik Boyutları				
Anne/Baba Müdahale	-.15**	.03**	-.08*	.01*
Anne/Baba Karşılaştırma	-.11**		-.09**	
Anne/Baba Suçluluk Yaratma	-.03		-.04	
Anne/Baba Aşırı Koruma	-.08**		.06*	
		R^2 Toplam=.34		R^2 Toplam=.37

* $p < .05$, ** $p < .001$ Note. β değerleri son aşamadan alınmıştır.



Bulgular: Ebeveyn Davranışları, Bağlanma ve Sonuç Değişkenleri

- Temel ana-baba davranışı boyutları (reddetme ve duygusal yakınlık) hem anneye hem de babaya bağlanmayı yordamıştır.
- Spesifik boyutlar da zayıf da olsa bağlanmayı yordamıştır.
- Ana-baba davranışları çocuk sonuç değişkenlerini de yordamıştır.

45

Bulgular: Ebeveyn Davranışları, Bağlanma ve Sonuç Değişkenleri

- Anneden algılanan davranışlar:
 - Reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma → çocuğun kaygısı (+)
 - Suçluluk yaratma ve müdahaleci → matematik yeterlik algısı (-)
 - Reddetme, müdahaleci ve suçluluk yaratma → Türkçe yeterlik algısı (-)
 - Duygusal yakınlık ve karşılaştırma → Türkçe yeterlik algısı (+)

46

Bulgular: Ebeveyn Davranışları, Bağlanma ve Sonuç Değişkenleri

- Babadan algılanan davranışlar:
 - Reddetme, müdahalecilik, karşılaştırma ve suçluluk yaratma → kaygı (+)
 - Duygusal yakınlık → kaygı (-)
 - Müdahaleci → Matematik ve Türkçe yeterlik algısı (-)
 - Duygusal yakınlık → Matematik ve Türkçe yeterlik algısı (+)

47

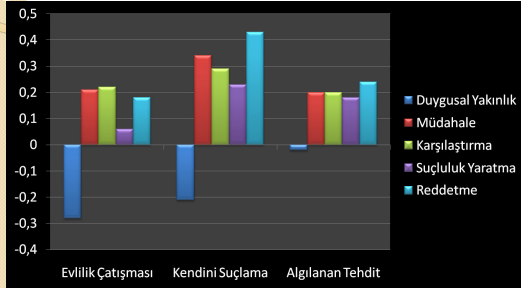
Bulgular: Evlilik Uyumu

- Aile içi Çatışmaya İlişkin Çocuk ve Ebeveyn Beyanı Arasındaki İlişkiler

	Kendini Suçlama (Çocuk Beyanı)	Evlilik Çatışması (Çocuk Beyanı)	Algılanan Tehdit (Çocuk Beyanı)	Evlilik Çatışması (Anne Beyanı)	Evlilik Çatışması (Baba Beyanı)
Kendini Suçlama (Çocuk)					
Evlilik Çatışması (Çocuk)	.50**				
Algılanan Tehdit (Çocuk)	.29**	.30**			
Evlilik Çatışması (Anne)	.21**	.26**	.12**		
Evlilik Çatışması (Baba)	.12**	.18**	.18**	.44**	

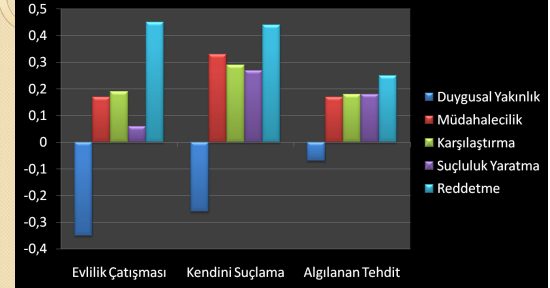
48

Anne Davranışları ve Çocuk Çatışma Algısı Arasındaki İlişkiler



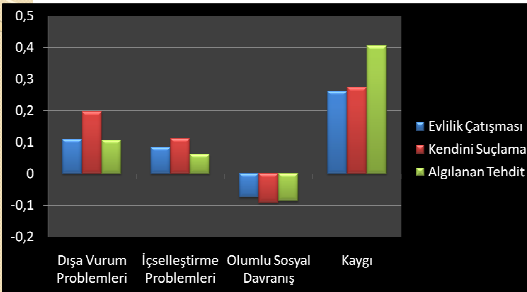
49

Baba Davranışları ve Çocuk Çatışma Algısı Arasındaki İlişkiler



50

Aile İçi Çatışmaya İlişkin Çocuğun Beyanı ile Çocuğun Davranışları ve Kaygısı Arasındaki İlişkiler



51

Tartışma

- Sonuçları yorumlarken orta çocukluk dönemine özgü özellikler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Anneye bağlanma ve algılanan baba davranışlarında cinsiyet farkı bulunmuş olsa da, 'karşılaştırma' ve 'suçluluk yaratma' değişkenleri dışında etki genişliği fazla değildir.
 - Özellikle babalar, erkek çocukları diğer çocuklarla daha fazla karşılaştırmakta ve kızlara oranla erkeklerde daha fazla suçluluk yaratmaktadır. Bu durum, erkeklerden daha fazla başarı beklenmesiyle ilgili olabilir.
- Genel olarak, 'duygusal yakınlık' ve 'reddetme' davranışlarının diğer ebeveyn davranışlarına göre bağlanma üzerinde daha fazla etkili olduğu bulunmuştur.
- Ancak, ebeveyn davranışları daha spesifik kategorilerle ve kültüre özgü davranışlar çerçevesinde incelendiğinde, etkileri o davranışın "normatif" ve "uygulanabilir" olmasına göre değişmektedir.

52

Tartışma

- Batıdaki bulguların aksine 'aşırı koruma'nın bağlanma üzerinde olumlu etkisi bulunmuştur.
- Batı kültürlerinde "aşırı" koruma ve suçluluk yaratma davranışlarının güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Rothbaum ve ark., 2000, Ainsworth ve ark., 1978).
- Bu davranışların "yakın ilişki temelli kültürler"de bağlanma üzerinde olumsuz etkisi bulunmamıştır.

53

Tartışma

- 'Suçluluk yaratmanın çocuklar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır.
- Müdahale ve karşılaştırma davranışlarının olumsuz etkileri görülmüştür.
- Müdahaleci davranışlar özerkliği kısıtlayabilmektedir.
 - Ryan ve Deci (2003) → özerklik bağımsız ve/veya bireyci olmaktan farklı temel bir ihtiyaçtır.

54

Sınırlılıklar ve Öneriler

- Spesifik ebeveyn davranışlarının bağlanma üzerindeki etkilerini daha iyi anlayabilmek için daha fazla kültürlerarası çalışma yapılmalıdır.
- “Common method variance” ve kesitsel yöntem
- Bağlanma ölçümündeki problemler ve güvensiz bağlanmayı etkileyebilecek değişkenler ile ilgili yeterli verinin olmaması
- Ebeveyn stilleri, davranışları ve pratikleri arasındaki farklılık

55

TEŞEKKÜRLER...

56

Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Bağlanmada Kültürel Etmeler

Prof. Dr. Nebi Sümer
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

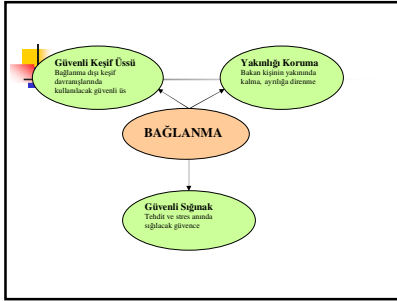
Okan Üniversitesi, Psikoloji Günleri
11 Mayıs 2007

Özet

- Bağlama araştırmaları özeti
- Bağlanma ve çocuk yetiştirme tutumları
- Bağlanmada temel hipotezler ve kültür
- Kültürler arası karşılaştırmalarda bağlama örüntüsündeki farklılıklar
- Çocuk yetiştirme tutumları ve kültür
- Türk örneklerinde bağlanma ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler

Bağlanma Kuramı

- John Bowlby ve Mary Ainsworth
- Evrimsel bakımdan yeni doğanın hayatta kalması için gereken yakınlığı sağlanması
- Çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkinin (duygusal bağın) kalitesi beşikten mezara kadar psikolojik gelişimi ve kişiliğietkiler ve kuşaklar arası aktarılır
- Bakım kalitesi ve Ebeveyn Davranışı
Duyarlılık, ulaşılabilirlik, tutarlılık ve zamanında ve yerinde olumlu karşılık verme güvenli bağlanma için temel koşullar



Bağlanmada Bireysel Farklılıklar

- Mary Ainsworth ve arkadaşlarının çalışmaları
- Yabancı Ortam
 - Güvenli
 - Kaygılı/kararsız/dirençli (saplantılı)
 - Kaçınan (kayıtsız ve korkulu)
 - Yönelim Sorunlu/dağınık (disorganized)

Çocuklukta Bağlanma Örüntüleri

- **Güvenli** : Annesinin ulaşılabilir olduğu konusunda emin ve olumlu tepki verir. Yetkin, keşif yönelimli, duygusal bakımdan pozitif. Kolayca sakinleştirilip avutulabilir, duygularını ifade etme becerisi, problemlere etkin çözüm.
- Özerk ve özgüvenli

Ebeveyn Davranışları: Duyarlılık, stresi önceden kestirme becerisi, empatik bakım, duyguları tutarlı tartışma.

Çocuklukta Bağlanma Örüntüleri

- **Kaygılı (dirençli):** Sürekli ağlama, yapışma, yakınma, annesinin ulaşılabilirliğinden kuşku, keşif yerine annesiyle ve kaygıyla takıntılı, bağlanma sistemi çok kolay tetiklenir, eşiği düşük. Huzursuz, öfkeli, kızgın ve "çocuksu"
 - Yetersizlik duygusu, terk edilme korkusu "yapışkan"
- Ebeveyn Davranışı:** Ebeveyn çok kaygılı ve kararsız, çocuğun verdiği işaretleri okumada yetersiz ya da duyarsız, girici ve tutarsız.

Çocuklukta Bağlanma Örüntüleri

- **Kaçınan:** Ayrılma sırasında pek fazla ağlamaz, anneye soğuk (kaçınır) dikkati ve ilgisi keşifte (kaygıyı bastırma peşinde'), nötr görünümlü
 - Başkalarına karşı ilgisiz hatta reddedici
- Ebeveyn Davranışı:** Reddedilme, soğukluk, olumsuz duygulardan rahatsız olma ve fiziksel temastan hoşlanmama

Çocuklukta Bağlanma Örüntüleri

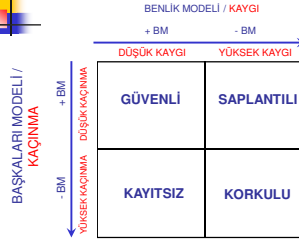
- **Yönelim sorunlu (disorganized)** bağlanma: Duygu düzenleme, denetlemede ve organizasyonunda sorunlar. Davranışlarda aşırı tutarsızlık, yaklaşma-kaçınma çatışması
- **Ebeveyn davranışı:** Özellikle erken yaşlarda fiziksel ve duygusal tacize uğrayan çocuklarda yaygın görülen bir örüntü

Temel Süreçler/Zihinsel Modeller

- İçsel çalışan modeller
- **Benlik Modeli (Kaygı):** Kişinin kendisini başkaları, özellikle de bağlanma kişisi, tarafından sevgi ve yardıma değer birisi olarak görüp görmediği.
- **Başkaları Modeli (Kaçınma):** Başkalarını (özellikle de bağlanma kişisini) genel olarak koruma ve destek beklentilerine karşılık veren güvenilir biri olarak görüp görmediği
- Başkalarının davranışlarını kestirme ve beklentiler
- Duygu ve benlik düzenlenmesi
- Birincil stratejiler (güvenli başa çıkma)
- İkincil stratejiler – Kaygı -> yüksek aktivasyon (hiperaktivasyon) ve Kaçınma -> aktivasyonu engelleme (deaktivasyon)

Temel Boyutlar ve Kategoriler

(Bartholomew & Horowitz, 1991; Brennan, Clark, & Shaver, 1998)



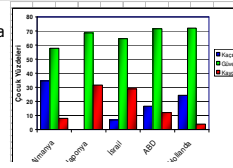
Bağlanmada Temel Hipotezler

(Van IJzendoorn & Sagi, 1999; Rothbaum, et al., 2000)

1. **Evrensellik Hipotezi:** Bütün çocuklar yeni bir ya da birde fazla baka kişiye bağlanırlar
2. **Norm Hipotezi:** Güvenli bağlanma normdur
3. **Duyarlılık Hipotezi:** Bağlanmanın güvenli olması bakanın duyarlı ve tutarlı tepki vermesine bağlıdır.
4. **Yetkinlik Hipotezi:** Bağlanmanın güvenli/güvensiz olması çocuğun farklı alanlarda yetkinliği ile ilintilidir.
5. **Güvenli Temel Hipotezi:** Çocuklar annelerinin varlığında ve yeterince güvencede olduklarını/koruduklarını hissettiklerinde etraflarını keşfederler.

Bağlanma ve Kültürlerarası Çalışmalar

- Güvensiz bağlanma oranları kültürlerde farklılaşmakta
- Cinsiyet farklılıkları
 - Kaygı → Kadın;
 - Kaçınma → Erkek

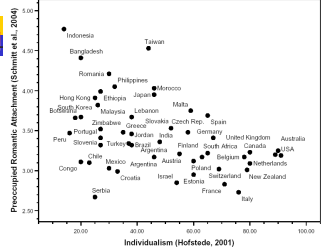
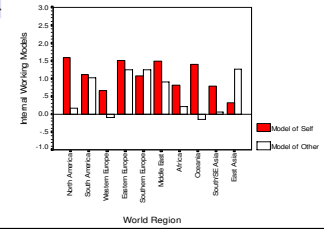


Uyarılma: Sagi, Van IJzendoorn, & Koren-Karie (1991)

Geniş Çaplı Bir araştırma Schmitt ve Ark., (2004) 62 Kültür ve 56 Ülkedeki ISDP çalışması

- Benlik ve başkaları modelleri çoğu ISDP örneklemini için geçerli
 - Ancak, her kültürde aynı örüntüyü göstermiyor
- "Güvenli" romantik bağlanma norm, kültürlerin % 79'unda geçerli.
- Özellikle uzak Asya kültürlerinde "saplantılı" örüntü yaygın.

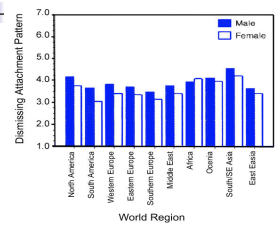
Benlik ve Başkaları Modellerinin On Dünya Bölgesindeki Dağılımı



Schmitt ve ark.

- Erkekler bütün kültürlerde daha kayıtsız bağlanmaya sahip değil
- Bağlanma ve sosyokültürel göstergeler ilişkili
- Güvensiz bağlanma düzeyi, düşük düzey gelişim ve kaynakların kıtlığı ile ilintili
- Yüksek düzeyde ekolojik stres güvensiz ebeveyn-çocuk ilişkisini, kişiler arası güvensizliği ve kısa dönem üreme eğilimini tetikliyor.

On Dünya Bölgesinde Kayıtsız Bağlanma Düzeyi



Van Ijzendoorn & Sagi (1999)

- Bağlanma kuramının etolojik temelleri var.
- Kültürel bağlama uygun olarak adaptif bağlanma davranışları gelişir.
- Temel süreçler etkilenebilir. Örn., güvenli çocuk her kültürde tercih ediliyor.
- Hindistan ve İslam ülkelerine ilişkin yeterli var yok.

⇒ **Başlanma kuramının kültürler arası geçerli varsayılabilir.**

Rothbaum ve ark. (2000 ve 2002)

- Kültürün önemi ihmal edilmiştir ve kültürlerarası çalışmalarda temel süreçler ve konular incelenmemiştir. sadece
- Karşıt hipotezler
 - Duyarlılık (kültürel olarak farklı yapılandırılır ve farklı ebeveyn davranışlarıyla ilişkilidir.)
 - Yetkinlik (Her kültür için yetkinlik alanı ve değer verilen sonuçları aynı değildir.)
 - Güvenli üs (Her kültürde güvenli üs kişisel davranış ile doğrudan ilişkilili olmayabilir)
- Çok sargın, içine geçmiş (enmeshed) anne-çocuk ilişkisi Batı kültürleri kaygılı/dirençli çocuk ve sapanatlı anne bağlanma süitesiyle ilişkilidir.
- Kontrol (özellikle psikolojik kontrol), aşırı koruma ve karşılaştırma Batı kültürlerinde kaygılı bağlanma ile ilişkilidir (NS)
- Suçluluk yaratma, aşırı müdahale (gıncı davranış) vb. bazı ebeveyn davranışlarının ekisi bireyci kültürlerde olduğu kadar olumsuz olmayabilir (NS)

Ebeveyn Tutumları

- Ebeveyn tutumları temel sosyalizasyon araçlarıdır.
- Kabul/ilgi ve Kontrol/disiplin temel boyutlardır fakat kültürel anlamı farklılaşabilir
- Anne babalar kültürü davranışlarında sentezlerler.
- Anababa davranışları (ve stilleri) sosyalizasyon ve bağlanma süreçlerini birbirine bağlar.
- Anababa davranışları bağlanma güvenliğinin kültürel belirleyicisidir.

Ebeveyn Tutumları

- Çocuk yetiştirme pratikleri, ilişkili değerler, beklentiler vb. kültürden kültüre farklılaşır.
- Geleneksel olarak bakım ve ilgi gösteren anne ve kontrol/disiplin eden baba rolü?
- Kültüre özgü anababa davranışları vardır ve tepki verme biçimleri farklılaşmaktadır.

Ebeveyn Tutumları

- Türkiye gibi çocuk yetiştirme anne ve baba rollerinin belirgin olduğu toplumlarda aynı anne ve baba davranışının etkisi cinsiyetine göre çocuklarda farklı olabilir.
- Özellikle kontrol eden anne ve aşırı koruyan ya da denetleyen baba rollerinin bağlanmaya etkisi incelenmelidir.
- Özellikle aşırı, koruma, çocuğu benzerleri ile karşılaştırma gibi kültürümüzde sıkça gözlenen davranışların bağlanma üzerindeki etkileri incelenmelidir.
- Aşırı koruma ve kısmi psikolojik kontrol "ilişkisel özerklik" (Ç. Kağıtçabaşı) sağlayan süreçler olabilir mi?

Ebeveyn Davranışlarının Bağlanmadaki Etkileri: Denenceler

- Duygusal yakınlık kaçınan bağlanma ile (ters önde) ilişkili olması beklenir.
- Aşırı koruma, karşılaştırma, suçluluk yaratma, psikolojik vb. kültüre özgü değişkenler bağlanma kuramına göre kaygılı bağlanma ile ilişkili olması gerekir. Kültürel varsayım göre çok Türk örneklerinde yüksek ilişkili olması beklenmez.
- Etki ebeveyn ve çocuğun cinsiyetine göre değişebilir.

Farklı Öğrenci Grupları ve Ebeveynleri Üzerinde Araştırmalar

Üniversite Örneklemi

- Ankara'daki iki üniversiteden 480 üniversite öğrencisi (306 kız, 174 erkek) katıldı.
- Ort. Yaş: Kızlar = 20.62, erkekler = 21.63.



Ölçüm Araçları

■ **Çocuk yetiştirme davranışları.** EMBU kısa form (Arrindell ve ark., 1999)

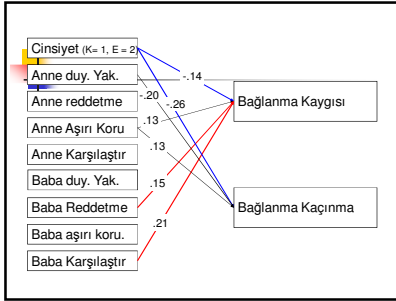
- Maddelerin Türk kültürüne uygunluğu gözden geçirildi
 - **Duygusal yakınlık** (9 madde) (örn., "Annemle/babamla aramda sıcaklık ve sevecenlik vardı.") ve **reddetme** (8 madde) (örn., "Annem/babam küçük şeyler için bile beni sert bir şekilde cezalandırdı.") alt ölçükleri korundu.
 - **Aşırı koruma** alt ölçeğine (7 madde) yeni maddeler eklendi (örn., "Sokakta oynarken annesi/babası tarafından en çok çağırılan ben olurdum.")
 - Yeni bir alt ölçek olarak **karşılaştırma** alt ölçeği (5 madde) oluşturuldu (örn., "Annem/babam beni derslerim konusunda arkadaşlarımla karşılaştırırdı.")

Ölçüm Aracı: Bağlanma Boyutları

■ **Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri** (ECR; Brennan, Clark, & Shaver, 1998; uyarlayan Sümer, 2005)

Her biri 18 maddelik iki boyut

- Bağlanma kaygısı (Örn., "İlişkilerim konusunda çok kaygılıyım")
- Bağlanma kaçınma (Örn., "Romantik ilişkiye olduğum kişi çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım")



Ergen Örneklemi

Katılımcılar:

- N = 218, Ankara'daki üç lisede okuyan 9. ve 10. sınıf öğrencileri
- Kız = 130 (% 60)
- Erkek = 88 (% 40)
- Ortalama yaş = 15,31 (SS = .81)
- Anneler, N = 130, Ort. Yaş = 41.77 (SS = 4.47), % 35 üniversite mezunu
- Babalar, N = 118, Ort.yaş = 45.24 (SS = 4.86), % 72 Üniversite mezunu

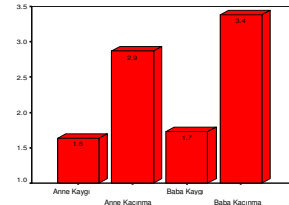
Ölçüm Araçları

- Bağlanma boyutları.** Yakın İlişkilerde Yaşantılar Anketi-II (Fraley, Waller, & Brennan, 2000) – 10 maddelik kısa form
 - Anneye ve babaya **bağlanmaya ilişkin kaçınma** (6 madde; örn. "Anneme/babama açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.")
 - Anneye ve babaya **bağlanmaya ilişkin kaygı** (4-madde; örn. "Annemin/babamın beni terk edebileceğinden korkarım.")
 - Ebeveynlerin birbirlerine bağlanmasına ilişkin kaçınma ve kaygı

Ölçüm Araçları

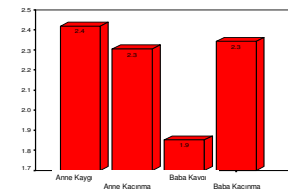
- Çocuk yetiştirme davranışları.** EMBU kısa form (Arrindell ve ark., 1999)
- Maddelerin Türk kültürüne uygunluğu gözden geçirildi
 - Duyusal yakınlık** (9 madde) (örn., "Annemle/babamla aramda sıcaklık ve sevecenlik vardı.") ve **reddetme** (8 madde) (örn., "Annem/babam küçük şeyler için bile beni sert bir şekilde cezalandırdı.") alt ölçekleri korundu.
 - Aşırı koruma** alt ölçeğine (7 madde) yeni maddeler eklendi (örn., "Sokakta oynarken annesi/babası tarafından en çok çaişinlen beni olurdum.")
 - Yeni bir alt ölçek olarak **karşılaştırma** alt ölçeği (5 madde) oluşturuldu (örn., "Annem/babam beni derslerim konusunda arkadaşlarımla karşılaştırırdı.")

Ergen raporu



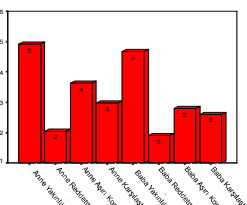
Yüksek kaçınma - Bağımsızlık isteği??

Ebeveyn raporu

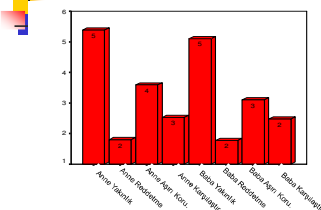


Annelerin babalardan daha fazla bağlanma kaygısı göstermesi

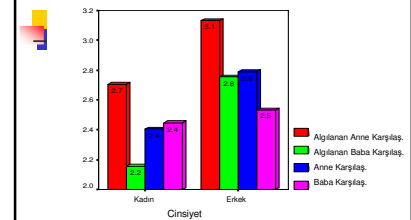
Ergen Raporu

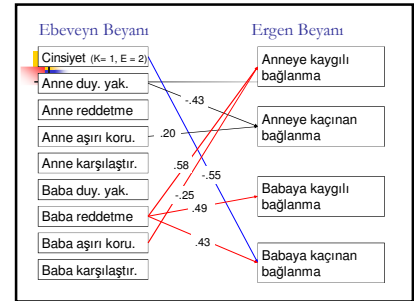
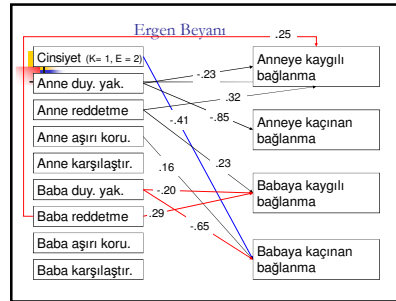
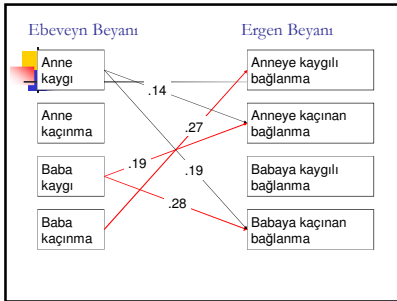


Ebeveyn Raporu



Karşılaştırma Davranışı





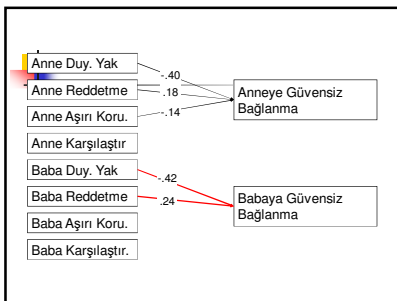
İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf

- Ankara'dan üç ilköğretim okulu
- N = 263
- Kızlar = 147 (56 %)
- Oğlanlar 108 (41 %)
- Cinsiyet belirtmeyen = 8 (3 %)
- Yaş, Ort = 9.40 (SS = .54)

Ölçüm Araçları

- Ebeveyn Davranışları, EMBU Çocuk Kısa Formu* (Markus ve ark., 2003; Arrindell ve ark., 1999)
- Kerns Çocuklar İçin Güvenli Bağlanma Ölçeği* (Kerns ve ark., 2001)
 - Çocukların anne ve babaya algıladıkları bağlanma güvenlik düzeyini ölçen 15 maddelik ölçek

4	3			2	1	
Bazı çocuk annelerine kolayca güvenirlir.	Bana biraz benziyor	Bazı çocuklar da annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar da annelerine güvenip güvenemeyecektleri konusunda emin değildirlir.	Bana biraz benziyor	Bana çok benziyor
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bana çok benziyor	Bana biraz benziyor	Bazı çocuklar da annelerinin onları terk etmeyeceklerinden gerçekten emindirlir.	AMA	Bazı çocuklar da bazı annelerinin onları terk edebileceklerinden endişelendirlir.	Bana biraz benziyor	Bana çok benziyor
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bana çok benziyor	Bana biraz benziyor	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanlarına gidirlir.	AMA	Bazı çocuklar da üzgün olduklarında annelerinin yanlarına gidirmezler.	Bana biraz benziyor	Bana çok benziyor
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



TÜBİTAK Projesi İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf

- Ankara'dan dört ilköğretim okulu
- N = 380
- Kızlar = 193 (51 %)
- Oğlanlar 187 (49 %)
- Yaş, Ort = 10.18

Ölçüm Araçları

- Ebeveyn Davranışları, EMBU Çocuk Kısa Formu* (Markus ve ark., 2003; Arrindell ve ark., 1999)
- + Aşırı koruma, psikolojik kontrol, suçluluk yaratma, müdahaleci yaklaşım vb.
- Kerns Çocuklar İçin Güvenli Bağlanma Ölçeği* (Kerns ve ark., 2001)
 - Çocukların anne ve babaya algıladıkları bağlanma güvenlik düzeyini ölçen 15 maddelik ölçek

İlk veriler

	Anneye Bağlanma	Babaya Bağlanma
Anne Aşın Koruması/İli	.09	-.12*
Anne Aşın Kori/denetim	-.06	-.04
Anne Aşın Kori/müdahale	-.16*	-.15
Baba Aşın Koruması/İli	.11*	.20**
Baba Aşın Kori/denetim	-.06	-.09
Baba Aşın Kori/müdahale	-.15**	-.19***
Anne Duygusal Yakınlık	.51***	.36***
Baba Duygusal Yakınlık	.41***	.59***
Anne Reddetme	-.48***	-.39***
Baba Reddetme	-.31***	-.45***
Anne Suçluluk Yaratma	-.15**	-.17**
Baba Suçluluk Yaratma	-.09	-.06
Anne Karşılaştırma	-.26***	-.27**
Baba Karşılaştırma	-.15**	-.27**

Sonuç - Tartışma

- Bütün gelişim dönemleri için hem annenin hem de babanın çocuk yetiştirme davranışları çocukları bağlanma örüntüsünü anlamlı şekilde yordamıştır.
- Başta babanın reddetme davranışı olmak üzere babaların çocuk yetiştirme davranışları bağlanma güvenliğinin güçlü bir yordayıcısı.
- Benzer şekilde yurt dışındaki çalışmalarda da (örn., Feeney ve Noller, 1990; Mikulincer ve Nachson, 1991) kaygılı bağlanmalar babalarını daha olumsuz şekilde algılamışlardır.
- Hem anne hem de babanın bağlanma kaygısı yüksekse özellikle ergenin anneye kaygılı bağlanması maksimum düzeyde.

Sonuç - Tartışma

- Aşın koruma ve karşılaştırma davranışının yordayıcı gücü duygusal yakınlık ve reddetme davranışları kadar yüksek değildir, çok sınırlı. Ancak karşılaştırma davranışı etkili ve cinsiyet farklarının ileriki çalışmalarda daha detaylı incelenmesi gerekir.
- Aşın koruma kültürel öğelere göre etkisi farklı. Yakın temas ve denetimi içeren aşın koruma kısmen ilgi olarak algılanıyor.
- Suçluluk yaratma, müdahale, psikolojik kontrolün etkisi beklendiği gibi daha sınırlı ya da hiç yok.
- Bulgular Batı kültürlerinde tekrarlanmalı

Sonuç - Tartışma

- Kültürel çocuk yetiştirme davranışlarındaki işlevsel/uyama ilişkin süreçler ve kavramsal sorunlar
- Ölçüm ve kültürlerarası geçerlik problemi
- Çocuk yetiştirme ve bağlanma literatürlerinin birbirinden faydalanması
- Temel kavramsal konular ve kültürel farklılıklara dayalı açıklamalar. Örn., ilişkisel bağımsızlık vb.

Introduction

- ▶ Researchers studied the relationship between self-reported adult attachment and caregiving mostly in the context of adult romantic relationships.
- ▶ Few studies which focused on parent-child relationships showed that self-reported avoidant attachment was related to less responsive caregiving behaviors (Edelstein et al., 2004; Rholes et al., 1995)
- ▶ In these studies, caregiving behaviors were observed during brief, specific interaction episodes (i.e., immunization at a clinic in the Edelstein et al. study and a laboratory teaching task in the Rholes et al. study).
- ▶ Aims of the current study: (1) To overcome the abovementioned limitation of previous studies by observing maternal caregiving behaviors in natural home settings for a relatively longer time (i.e., approximately three hours) to sample a greater number of caregiving behaviors, (2) to examine whether self-reported anxious and avoidant attachment are related to different aspects of maternal caregiving, and (3) to examine if child's temperament interacts with mother's attachment style to predict mother's caregiving behavior.
- ▶ Hypothesis: In line with previous studies (Edelstein et al., 2004; Rholes et al., 1995), we expect avoidant attachment to be negatively related to overall caregiving sensitivity. This relationship will be significant even when child's temperament is controlled.

Methods

- ▶ Participants: Sixty mothers and their children (34 boys; mean age = 30 months)
- ▶ Instruments and Procedure: Maternal Behavior Q-Set (MBQS; Pederson & Moran, 1995). Two observers visited the mother-child dyad at home and observed their interaction. Then, each observer independently described mothers' caregiving behaviors by arranging 90 MBQS items in nine sets (1 = very uncharacteristic of mother, 9 = very characteristic of mother; mean interrater reliability = .84). The mother's average item scores were correlated with expert-based prototypic scores for sensitivity. The resulting correlation coefficient was used as the mother's sensitivity score.
- ▶ Mothers completed the Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R; Fraley et al., 2000) and the parent version of the Emotionality, Activity, Sociability (EAS) Temperament Scale (Buss & Plomin, 1984) in a separate session.

Results

- ▶ We conducted a hierarchical regression analysis to predict maternal sensitivity. We entered child age and gender in the first step, child's temperament dimensions (i.e., emotionality, activity, and sociability) in the second step, mother's attachment anxiety and avoidance and in the third step, and the two-way interactions between child's temperament dimensions and mother's attachment dimensions in the fourth step.
- ▶ The overall model was significant ($F(13, 59) = 2.31, p < .05$), and the addition of attachment dimensions significantly increased the amount of variance explained $\Delta R^2 = .13, p < .05$.
- ▶ Attachment avoidance was negatively related to sensitive caregiving as assessed by the MBQS (see Table 1) controlling for child gender, age, and temperament.

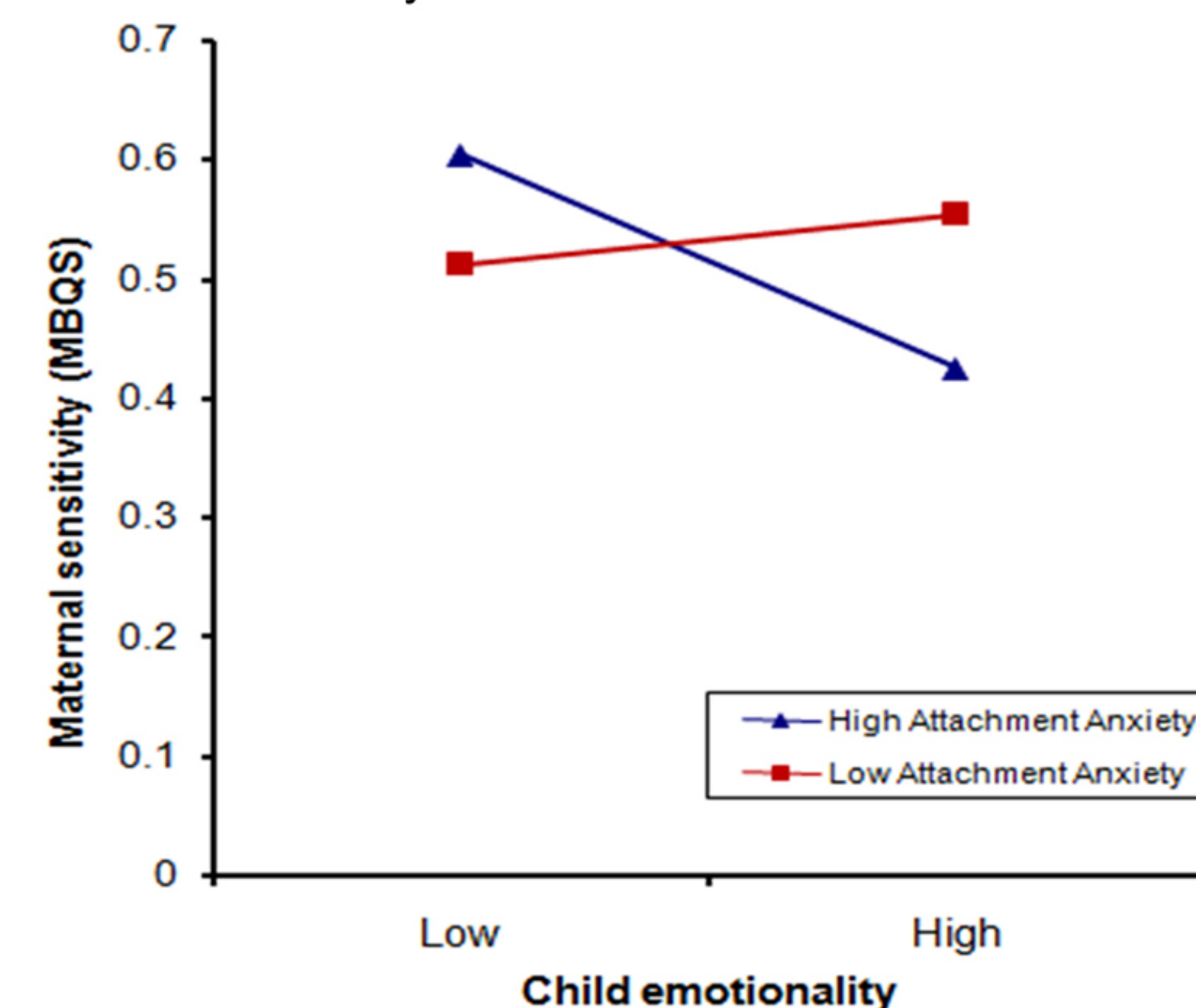
Table 1. Hierarchical regression analysis on maternal sensitivity

	MBQS Sensitivity	
	β	r
Child Age	-.27*	-.28*
Mother's Avoidance	-.42**	-.35*
Child's Emotionality X Mother's Avoidance	-.33*	-.31*

Note. Only significant coefficients are shown, * $p < .05$, ** $p < .01$

- ▶ The interaction between mother's attachment anxiety and child's emotionality was also related to MBQS sensitivity.

Figure 1. The interaction between mother's attachment anxiety and child's emotionality



- ▶ Simple slope analysis on the interaction revealed that, for mothers with high attachment anxiety, child's emotionality was related to less maternal sensitivity ($b = -.18, t(58) = -2.17, p < .05$) whereas it did not have a significant effect on maternal sensitivity for mothers low on attachment anxiety (see Figure 1).
- ▶ Following Onishi, Gjerde, and Block (2001), we correlated attachment anxiety and avoidance scores with MBQS items. Attachment avoidance was correlated with 22 MBQS items and attachment anxiety with 9 MBQS items.
- ▶ We grouped discriminating items via principal components analysis to summarize the themes associated with each attachment dimension.
- ▶ The themes that emerged from the correlates of attachment avoidance were quality of interactions, attentiveness to child's signals, and providing a secure base (see Table 2).

Table 2. MBQS item correlates of mothers' attachment avoidance

MBQS Item	r
Theme 1: Quality of interactions	
Positive correlates	
Content and pace of interaction set by M rather than according to C's responses.	0.35**
Treats C as an inanimate object when moving her around or adjusting her posture.	0.28*
Provides C with little opportunity to contribute to the interaction.	0.26*
Uses verbal prohibitions (e.g., "no or don't").	0.25*
During ongoing interactions, misses slow down or back off signals from C.	0.24†
Non-synchronous interactions with C, i.e., the timing of M's behavior out of phase with C's behavior.	0.23†
Interactions with C are incomplete.	0.22†
Negative correlates	
Builds on the focus of C's attention.	-0.36**
Slows pace down, waits for C's response during interactions.	-0.32**
Well resolved interaction with C -- interaction ends when C is satisfied	-0.28*
Interactions revolve around C's tempo and current state.	-0.28*
Lets C carry on with appropriate activity without interruption	-0.24†
Theme 2: Attentiveness to child's signals	
Positive correlates	
Not skillful in dividing her attention between C and competing demands and therefore misses C's cues.	0.27*
During interaction with visitor does not notice C.	0.22†
Negative correlates	
Responds to C's distress and non-distress signals even when engaged in some other activity such as having a conversation with visitor.	-0.32**
Notifies when C smiles and vocalizes.	-0.25*
Interprets cues correctly as evidenced by C's response.	-0.24†
Theme 3: Providing a secure base	
Negative correlates	
Arranges her location so she can perceive C's signals.	-0.32**
Provides C with unrestricted access to her.	-0.29*
Interrupts activity that is likely to be dangerous.	-0.28*
Gives signal or explanation to C when leaving the room.	-0.27*
Considers C's needs when structuring environment.	-0.25*

Note. C = Child, M = Mother, † $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$

- ▶ The themes that emerged from the correlates of attachment anxiety were conflict in interactions and responsiveness to child's signals (see Table 3).

Table 3. MBQS item correlates of mothers' attachment anxiety

MBQS Item	r
Theme 1: Conflict in interactions	
Positive correlates	
Actively opposes C's wishes.	0.33**
Physically restricts C's movements while in proximity.	0.31*
Interactions with C are characterized by conflict.	0.29*
Negative Correlates	
Respects C as an individual, i.e., able to accept C's behaviour even if it is not consistent with her wishes.	-0.29*
Theme 2: Responsiveness to child's signals	
Positive correlates	
Interactions with C are object oriented (e.g. with toys, food).	0.27*
Negative Correlates	
Responds to C's distress and non-distress signals even when engaged in some other activity such as having a conversation with visitor.	-0.32**
Responds to C's signals.	-0.30*
Gives signal or explanation to C when leaving the room.	-0.29*
Monitors C's activities during visit.	-0.23†

Note. C = Child, M = Mother, * $p < .05$, ** $p < .01$

Conclusions

- ▶ We extend previous line of work by showing that attachment anxiety and avoidance are related to different aspects of maternal caregiving behaviors.
- ▶ Avoidant mothers' reluctance to express emotions and distress and their defensive tendency to devalue closeness and attachment needs lead them to adopt a "strategy of caregiving from a distance" (see also Solomon & George, 1996). As a result, they are less willing to be involved in a goal-corrected partnership with their children (Theme 1), are less attentive to their children's signals (Theme 2) and maintain a high distance when the child is engaged in exploratory activity (Theme 3).
- ▶ On the one hand, anxious mothers are comfortable with closeness and intimacy and presumably are willing to provide care for their children. On the other hand, their chronic attachment-related worries may steal from psychological resources to deal effectively with their children's needs. Thus, they can easily become emotionally exhausted when dealing with their children's care needs so their attempts might lead to conflict and may not always take the form of responsive caregiving.
- ▶ Child emotionality was related to less sensitive caregiving only when mothers' attachment anxiety was high. This finding implies that child temperament is a contextual factor interfering with caregiving behaviors of anxiously attached mothers.

The Mediator Role of Attachment Security in Children's Psychosocial Adaptation.

Sayıl, M., Sümer, N., & Kazak-Berument, S.

Society for Research in Child Development (SRCD),
Denver, Colorado, ABD, 2-4 Nisan, 2009.

The purpose of this study was to test the mediational role of secure attachment between perceived parental conflict and psychosocial adjustment of school children. Emotional security of boys and girls was assessed as a mediator controlling the children's age, mothers' education and children's temperament characteristics. Participants from intact families were recruited from four major cities in Turkey. A total of 1290 students (654 girls, 636 boys) were from 4th and 5th grades (Mean age = 10.74, SD = 1.09) and randomly selected from four primary schools. Measures included following questionnaires and scales: Kerns Security Scale, Strengths & Difficulties Questionnaire, Children's Perception of Interparental Conflict, EAS Temperament Scale and Academic Self Description Questionnaire. Results revealed that the mediator role of secure attachment to mother and father was changed according to gender and the type of psychosocial functioning. For girls, secure attachment to mother mediated the relations of interparental conflict with hyperactivity and self efficacy in Math. Attachment security for father was mediated the relations between parental conflict, and prosocial behavior and hyperactivity. For boys the mediator role of secure attachment to mother was significant for internalization problem, prosocial behaviors, hyperactivity and self efficacy in Math. Father attachment was found significant for relations of parental conflict with prosocial behavior and self efficacy in Math. Secure attachment had both direct and indirect influence in school children's positive and negative functioning under the perceived parental conflict, confirming the importance of emotional security in family.

Predicting Attachment Security in Middle Childhood: The Role Parental Attachment Avoidance.

Sümer, N., Doğruyol, B., Harma, M., Salman, S., & Öztürk, A.

11. Avrupa Psikoloji Kongresi, Oslo, Norveç, 7-10 Temmuz.

Considering the critical value of emotional interdependence in Turkish cultural context, we expected that parental attachment avoidance rather than anxiety would be a risk factor for attachment insecurity during middle childhood. Parents ($N_{\text{mother}} = 1614$; $N_{\text{father}} = 1410$) completed the Experiences in Close Relationship assessing the attachment avoidance and anxiety dimensions, and 4th and 5th grade children ($n = 1931$) completed the Kerns Security Scale measuring attachment to parents. Results indicated that predictive power of maternal attachment variables was stronger than the paternal attachment in predicting child attachment security. Maternal avoidance predicted attachment to parents stronger than both maternal and paternal attachment anxiety, especially for boys. The interaction between avoidance and anxiety also predicted attachment security to parents suggesting that high avoidance accompanied with high anxiety is associated with the lowest level of attachment to parents. Findings were discussed considering the implications of attachment avoidance in “relational” cultures.

Parental Attachment Anxiety and Avoidance Predicting Child's Adjustment during Middle Childhood.

Sümer, N.

14. Avrupa Gelişim Psikolojisi Kongresi, Vilnius, Litvanya, 18-22 Ağustos, 2009.

Background: Based on attachment theory claiming that parental attachment patterns have an impact on child adjustment, this study examined the role of mothers' and fathers' attachment anxiety and avoidance on a number of child adjustment variables during middle childhood.

Method: As a part of large scale project on middle childhood in Turkey, mothers (N = 1614) and fathers (N = 1410) completed the attachment measures and 4th and 5th grade children (N = 1931) completed the measures of child trait anxiety, academic efficacy on Literacy (Turkish) and Mathematics courses. Mothers also filled of the Strengths and Difficulties Questionnaire for assessing child's adjustment on hyperactivity, emotional problems, and prosocial behaviors.

Results: A series of regression analyses using parent-reported attachment anxiety and avoidance as predictors and child-reported outcome variables as the criterion variables revealed that mother attachment anxiety significantly predicted boys', but not girls', trait anxiety positively. However, father attachment avoidance predicted girls' trait anxiety. Both mother and father attachment anxiety and mother avoidance predicted both boys' and girls' mathematic efficacy negatively. Father attachment anxiety predicted girls' and mother attachment avoidance predicted boys' efficacy on literacy course. Mother attachment anxiety also predicted both boys' and girls' hyperactivity and emotional problems and avoidance predicted prosocial behaviors (negatively).

Conclusions: Results suggested that, as compared to fathers, mother attachment (in)security (represented by anxiety and avoidance dimensions) had stronger effects on child adjustment, especially on boys. Father and mother attachment dimensions had differential effects on girls and boys outcome variables implying gender-specific effects of parental attachment. This study contributed to current literature by showing that parents own attachment patterns had a consistent effect on child adjustment not only in emotional domains but also in academic efficacy during middle childhood.

Parental Availability and Dependency in Predicting Child's Problem Behaviors.

Salman, S., Sümer, N.

14. Avrupa Gelişim Psikolojisi Kongresi, Vilnius, Litvanya, 18-22 Ağustos, 2009.

BACKGROUND: Attachment Theory proposes that secure attachment to parents protects children from problem behaviors later in life. We aim to examine the role of secure attachment to parents on hyperactivity, prosocial behaviors, and emotional problems during middle childhood.

METHOD: The 4th and 5th grade children (N = 1931) completed the Kerns Security Scale (Kerns, Klepac & Cole, 1996) assessing child's perception of parental attachment availability and dependency. Mothers (N = 1614) completed the Strengths and Difficulties Questionnaire (Goodman, 1997) measuring child's hyperactivity, prosocial behaviors, and emotional problems.

RESULTS: A series of regression analyses were conducted in predicting the three outcome behaviors from mother and father availability, dependency, and their interactions after controlling for the effects of child's age and mother education. The results indicated that hyperactivity was negatively predicted by only mother availability by mother availability for both girls and boys. In addition, the interaction effect between mother availability and dependency predicted boy's hyperactivity. Parent availability and dependency of girls did not predict their prosocial behaviors, but boys' mother availability and dependency and their interaction predicted their prosocial behaviors. Finally, mother availability predicted emotional problems positively for both girls and boys. The significant interaction effect between mother availability and dependency on emotional problems revealed that for boys who perceived low availability, the dependency was not related to their emotional problems, but for those who perceived high availability dependency was related to low levels of emotional problems.

CONCLUSIONS: The findings suggested that mother availability has stronger effect than mother dependency, father availability, father dependency on problem behaviors, especially for boys. This study implied that investigating attachment security to parents within the domains of availability and dependency, rather than a global attachment measure, has a number of advantages to better understand the impact of attachment (in)security on child problem behaviors.

Predictive Power of Parenting on Child Adjustment beyond the Effects of Temperament.

Harma, M., & Sümer, N.

14. Avrupa Gelişim Psikolojisi Kongresi, Vilnius, Litvanya, 18-22 Ağustos, 2009.

Past research showed that separately both parenting and child temperament have effects on child adjustment. However, there exist a few studies showing the unique contribution of parenting on adjustment after controlling for the effects of child temperament. Furthermore, past studies in this arena have employed single informant using either parents or children only. In this study, we examined the unique contribution of parenting behaviors (i.e., warmth, rejection, intrusion, comparison, and guilt induction) on child adjustment (i.e., academic self-concept and anxiety) after controlling for child temperament using both mothers and child reports. Forth and fifth grade students (N = 1426) completed the measures of trait anxiety and the Academic Self-Concept Scale, including Turkish and math dimensions. Mothers completed the measures of parenting behaviors and reported temperament of their children using the EAS, including emotionality, activity, and sociability subscales. Results of the regression analyses revealed the unique contributions of maternal warmth and rejection on child anxiety after controlling for the three dimensions of child temperament. Similarly, maternal warmth positively predicted academic self-concept dimensions after controlling for child temperament. Findings were discussed considering the unique and overlapping aspects of parenting behaviors, especially parental control, and temperament in predicting child outcomes.

Moderating Role of Attachment Security between Temperament and Child Adjustment.

Öztürk, A., & Sümer, N.

14. Avrupa Gelişim Psikolojisi Kongresi, Vilnius, Litvanya, 18-22 Ağustos, 2009.

Background

Both attachment security and temperament have been shown to predict child adjustment. In this study, we aim to examine moderating role of attachment security between temperament and adjustment in early childhood.

Method

Participants were 103 Turkish preschool children (45 girls, 58 boys; Mage = 26.28 months) from mostly impoverished inner-city families. Mothers completed Buss and Plomin's (1984) EAS assessing temperament with three subscales; activity, emotionality, and sociability and the CBCL (Achenbach, 1991) to measure children's externalizing and internalizing problems. Two independent raters visited homes and sorted 90 items of the AQS (Attachment Q-Set; Waters, 1985) that assess child attachment security.

Results

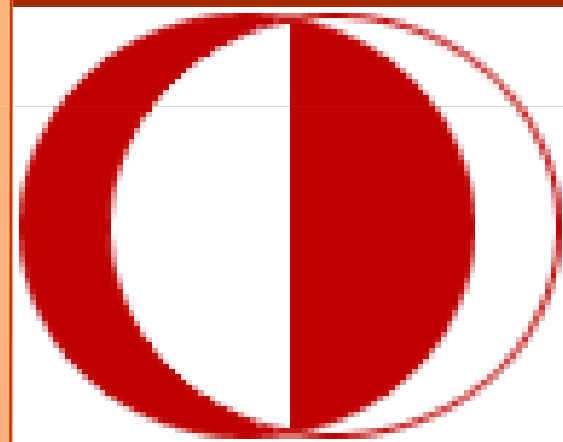
A series of regression analyses were conducted to predict internalizing and externalizing problem behaviors from the dimensions of temperament, attachment security, and the interactions between attachment security and temperament dimensions. The results indicated that internalizing behavior was predicted negatively by attachment security and positively by only children's activity level. In addition, the interaction between child activity and attachment security predicted children's internalizing behaviors. The pattern of the interaction suggested that for children who had high levels of attachment security (secure children) the activity level was not related to internalizing problems, but the pattern was reversed for those with low levels of attachment security (insecure children).

Conclusions

The findings indicated that children's temperamental activity level has an effect on internalizing behaviors for only insecurely attached children. Implications of the findings were discussed on bases of previous studies on temperament, adjustment and attachment.

Caregiving Behavior Profiles in Turkish Culture¹

Selin Salman, Emre Selçuk, Sibel Kazak-Berument, Nebi Sümer, Burak Doğruyol
Middle East Technical University



20th
BIENNIAL
ISSBD
MEETING

INTRODUCTION

Attachment theory proposes that caregiver sensitivity is the key factor determining the quality of early interaction between caregiver and infant. To better understand maternal behaviors, Ainsworth et al. (1978) highlighted the significance of identifying the meaningful behavior patterns rather than the frequencies of countable behaviors. Maternal behaviors leading to child security have been studied mostly in North American and European samples but not in Turkish culture. The aim of the current study was to empirically describe the patterns of maternal behaviors by grouping mothers on the basis of their sensitivity in a Turkish sample.

METHOD

Participants² were 101 mothers ($M_{age} = 29.58$) and their children ($M_{age} = 26.88$). 90-item Maternal Behavior Q-Set (Pederson & Moran, 1995) was used to identify maternal behaviors. Two trained raters observed mother-child dyads at their homes. After the visits they independently sorted 90 items into nine piles ranging from 1 (most uncharacteristic of mother) to 9 (most characteristic of mother).

RESULTS

■ By following the procedure of Bailey et al. (1997) q-factor analysis was conducted via PQMethod, a statistical program designed for the factor analysis of q-data. Mothers were factor analyzed rather than items and items describing groups of mothers were identified.

■ Principle components analysis with varimax rotation revealed a two-factor solution representing sensitivity and synchronicity.

■ In order to select maternal behaviors that were most/least descriptive of each factor, weighted average item scores (factor scores) of each item were computed by multiplying mothers' factor loadings (cut-off = .40) with the ratings of the items.

■ 79 mothers significantly loaded on the first factor and it was labeled as 'sensitive/insensitive'.

Table 1. Normalized Factor Scores for Factor 1

Most Descriptive 10 Items for Factor 1 (Sensitive)	Z-scores
1. Responds to baby's signals	1.64
2. Points to and identifies interesting things in baby's environment	1.61
3. Notices when baby smiles and vocalizes	1.53
4. Vocalizes to baby throughout the visit	1.51
5. Molds B to self when holding	1.40
6. Spontaneously expresses positive feelings to baby	1.38
7. Provides age appropriate toys	1.37
8. Creates interesting physical environment for baby	1.36
9. Interactions appropriately vigorous and exciting as judged from baby's responses	1.31
10. Shows delight in interaction with baby.	1.24
Least Descriptive 10 Items for Factor 1 (Insensitive)	
1. Consistently unresponsive	-1.71
2. Appears to tune out and not notice bids for attention	-1.71
3. Ignores positive signals	-1.63
4. Aloof when interacting with baby	-1.56
5. Awkward and ill at ease during intimate interactions with baby	-1.55
6. Is irritated by demands of B for physical contact or proximity	-1.54
7. Scolds or criticizes baby	-1.49
8. Interactions with baby are characterized by conflict	-1.48
9. Overwhelmed by caretaking demands.	-1.48
10. Punitive or retaliatory during interactions with baby	-1.42
Eigenvalue = 51.51; explained variance = 51%	

■ 18 mothers significantly loaded on the second factor and it was labeled as 'nonsynchronous/ synchronous'.

Table 2. Normalized Factor Scores for Factor 2

Most Descriptive 7 Items for Factor 2 ('nonsynchronous')	Z-scores
1. Uses verbal prohibitions (e.g. "no or don't")	2.35
2. Provides age appropriate toys	1.87
3. Breaks off from baby in mid-interaction to speak to visitor or attend to some other activity.	1.62
4. Annoyed by baby's uncooperative behavior.	1.61
5. Interactions with baby are incomplete	1.57
6. Encourages baby's initiatives in feeding	1.56
7. Redirects baby's bids for proximity and/or contact without a transition period to facilitate smooth interactions	1.25
8. Content and pace of interaction set by mother rather than according to baby's responses.	1.23
9. Non-synchronous interactions with baby, i.e., the timing of mother's behavior out of phase with baby's behavior	1.19
10. Aloof when interacting with baby	1.15
Least Descriptive 7 Items for Factor 2 (synchronous)	
1. Seeks interactions with baby	-2.06
2. Gives signal or explanation to baby when leaving the room	-1.82
3. Plays social games with baby	-1.77
4. Home shows little evidence of presence of baby	-1.70
5. Responds accurately to signals of distress.	-1.58
6. Realistic expectations regarding baby's self-control of affect	-1.57
7. Interactions appropriately vigorous and exciting as judged from baby's responses	-1.46
8. Respects baby as an individual, i.e., able to accept baby's behavior even if it is not consistent with her wishes	-1.42
9. Shows delight in interaction with baby.	-1.42
10. Interactions revolve around baby's tempo and current state	-1.34
Eigenvalue = 8.99; explained variance = 9%	

■ The first factor was positively and highly correlated with standard criterion score ($r = .79, p < .000$) and the second factor was found to be moderately and negatively correlated with criterion sort ($r = -.37, p < .000$).

■ Mothers' loadings on two factors were found to be highly negatively correlated ($r = -.79, p < .000$).

DISCUSSION

Majority of the mothers in the sample were identified in 'sensitive vs. insensitive' category and their scores were highly correlated with standard MBQS criterion sort supporting the validity of the criterion sort in a Turkish sample. The items describing the first group signify the importance of prompt responsiveness and structuring a secure environment for exploration. The second profile in the sample which is the opposite of the first one seems to represent inconsistent\ unresponsive maternal behaviors underlying lack of synchronicity between the mother and the child. This study contributed to the current literature by showing that Turkish mothers can be grouped in terms of sensitivity similar to the previous studies although the descriptive behaviors of sensitivity may vary.

References

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- Bailey, H. N., Waters, C. A., Pederson, D. R., Moran, G. (1999). Ainsworth revisited: An empirical analysis of interactive behavior in the home. *Attachment & Human Development*, 1 (2), 191 – 216.
- Pederson, D.R., Moran, G. (1995). A categorical description of infant-mother relationships in the home and its relation to Q-sort measures of infant-mother interaction. *Monographs of the Society and Research in Child Development*, 60 (2/3), 111 – 132.

¹This project was supported by the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK), Grant No: 105K102

²This study is a part of a large project on parenting and attachment among preschool children.

Maternal Sensitivity and Child Security in Turkish Culture

Nebi Sümer, Emre Selçuk,
Gül Günaydın, Mehmet Harma, & Selin Salman

 Middle East Technical University, Turkey

20th ISSBD Meeting, Würzburg, Germany, July 13 – 17, 2008

This research was supported by The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK), Grant 105K102.

Brief Intro to Attachment Theory

- ▶ “Mother love in infancy and childhood is as important for mental health, as are vitamins and proteins for physical health” (Bowlby, 1951)
- ▶ Strong emotional bond between the attachment figure and the child
- ▶ Caregiver sensitivity → child attachment security
- ▶ Four features of attachment relationships
 - Proximity seeking
 - Safe haven
 - Secure base for exploration
 - Separation protest

Maternal sensitivity & child security

- ▶ *Unresponsive caregiving* → *Avoidant attachment* (15–25 %)
 - attachment behaviors are suppressed, premature detachment, compulsive self-reliance, deactivation of attachment needs
- ▶ *Sensitive caregiving* → *Secure attachment* (60–75%)
 - healthy normative self-development, feelings of safety and mastery
- ▶ *Inconsistent/intrusive caregiving* → *Resistant/anxious attachment* (10–15%)
 - proneness to stress, delayed goal-corrected partnership, hyperactivation of attachment needs

Assessment of security & sensitivity

Methods of Assessing Attachment Security

- ▶ Strange Situation Procedure (SSP; Ainsworth, et al., 1978)
 - Infant briefly left alone and with a stranger, and then reunited with caregiver in 8 episodes
 - Infant's response style is important
- ▶ Attachment Q-Set (Waters, 1995; Waters & Deane, 1985) as an alternative to SSP
 - 90 descriptive statements of child behaviors
 - Observer or caregiver sorts cards into 9 piles
 - Child's characteristics correlated with a criterion Q-sort to calculate child security

Assessment of security & sensitivity

Methods of Assessing Maternal Sensitivity

- Qualities of Maternal Care (Ainsworth et al., 1978)
 - Sensitivity to signals
 - Cooperation vs. interference
 - Physical/psychological availability
 - Acceptance vs. rejection
- Interviews
- Behavior counts
- Maternal Behavior Q-Set (MBQS; Pederson & Moran, 1995)
 - 90 descriptive statements of maternal behaviors
 - Observer sorts cards into 9 piles

Meta analyses on maternal sensitivity and child security

- ▶ Goldsmith and Alansky (1987) $r = .32$
- ▶ In an extensive meta analysis by De Wolff & van Ijzendoorn (1997), $r(4106) = .22$.
 - Security measures includes both SSP and the AQS. Higher in middle class (.27) than lower class (.15)
- ▶ Atkinson et al., (2000) $r = .27$, using more conservative inclusion criteria than de Wolff & Ijzendoorn (1997).
 - If potential moderators, such as context, time between observations, and child age are controlled for, the correlation between sensitivity and security increases to **.40s**
- ▶ Meta-analyses on the association between the AQS only and maternal sensitivity using 42 samples, effect size increased to $r(2768) = .31$ (Van Ijzendoorn et al., 2004).

Sensitivity & Security

- ▶ Sensitivity–security link is consistent across numerous samples, but effect size is modest.
- ▶ Pederson & Moran (MBQS): longer observations and better implementation of Ainsworth method, effect size much stronger.
- ▶ Posada et al. replicate Pederson & Moran's findings across–cultures (e.g., Colombia), SES, & different contexts.

7

Culture, sensitivity, & security

- ▶ Studies in meta–analyses are from mostly Caucasian/ Western samples (over 90%)
- ▶ Early meta–analyses (e.g., Van Ijzendoorn, 1991, 1995) showed cultural differences in the distribution of insecure attachment groups
 - e.g., In Japanese study, no type A's but high proportion of type C's
- ▶ Effect sizes vary even within the Western samples
 - e.g., $r = .20$ in the USA, $.53$ in Canada, $.48$ in Europe (van Ijzendoorn et al., 2004).
- ▶ Rothbaum et al's (2000) harsh critics on cross–cultural validity of the fundamental assumptions
- ▶ No data from Turkey!
- ▶ Sagi & van Ijzendoorn (1999) "Data on attachment in India and the Islamic world are still completely lacking" (p. 731).

8

Purpose of the study

- ▶ To test the psychometric properties of the AQS and the MBQS in a Turkish sample
- ▶ To examine the link between maternal sensitivity and child security in Turkey
 - Having unique cultural characteristics as an Islamic, Western, Balkan, and Middle Eastern culture...
- ▶ To explore the interplay between the subdimensions of the AQS and the MBQS
 - The association between the domains of maternal sensitivity and child security has been rarely examined in different cultural context (see Posada et al., 2002 for an exception)
- ▶ To test the associations between maternal sensitivity, child security, and outcome behaviors (i.e., adjustment) using the CBCL.

9

Method

- ▶ Ninety eight mothers (M age = 30 years) and their children (42 girls, 56 boys, M age = 25 months) participated in the study
- ▶ *Attachment security.* Attachment Q–Set (AQS; Waters, 1995)
 - A single 3–hour home observation
 - 2 observers (M interrater reliability = $.81$) independently sorted 90 cards into 9 piles
 - 1 = least characteristic of the child, 9 = most characteristic of the child
 - The correlation bw child characteristics & security criterion Q–sort → child's security score

10

Method

- ▶ *Maternal sensitivity.* Maternal Behavior Q–Set (MBQS; Pederson & Moran, 1995)
 - A single 3–hour home observation
 - 2 observers (M interrater reliability = $.84$) independently sorted 90 cards into 9 piles
 - 1 = least characteristic of the mother, 9 = most characteristic of the mother
 - The correlation bw mother characteristics & sensitivity criterion Q–sort → mother's sensitivity score
- ▶ The AQS and the MBQS were sorted by different raters, so complete independence was achieved
- ▶ The order of observations was counterbalanced
- ▶ The time interval between two observations was approximately 10 days

11

Method

- ▶ *Child behaviors.* Child Behavior Checklist (CBCL; Achenbach, 1991)
 - Mothers completed the CBCL after the second observation
 - Internalizing behaviors ($\alpha = .74$)
 - Externalizing behaviors ($\alpha = .86$)
 - Total score ($\alpha = .92$)

12

Results

- ▶ Mean security = .22, mean sensitivity = .46
- ▶ No gender difference on security or sensitivity
- ▶ Security and sensitivity were positively associated ($r(98) = .32, p < .001$) after controlling for gender and age of the child and education level of mothers.
- ▶ $r(79) = .41, p < .001$, when excluding dyads with mothers who are university graduates

13

Results

- ▶ Factor analysis of 55 AQS items (excluding 35 filler items) revealed a three-factor solution corresponding to
 - anxiety-ambivalence
 - proximity-seeking (vs. avoidance)
 - failure of goal-corrected partnership

14

Domain	Sample items	α
Anxiety – Ambivalence (17 items)	"When the child is upset by mother's leaving, he continues to cry or even gets angry after she is gone", "At home, child gets upset or cries when mother walks out of the room", "When child returns to mother after playing, he is sometimes fussy for no clear reason"	.86
Proximity-seeking (vs. avoidance) (14 items)	"Child asks for and enjoys having mother hold, hug, and cuddle him", "Child often hugs or cuddles against mother, without her asking or inviting him to do so", "Child enjoys climbing all over mother when they play"	.87
Failure of goal-corrected partnership (9 items)	"When mother doesn't do what child wants right away, child behaves as if mom were not going to do it at all", "Child is demanding and impatient with mother. Fusses and persists unless she does what he wants right away", "Child acts like he expects mother to interfere with his activities when she is simply trying to help him with something."	.80

15

Results

- ▶ Factor analysis of 89 MBQS items (excluding 1 filler item) revealed a five-factor solution corresponding to
 - conflictual interactions
 - distant caregiving
 - facilitating secure base/exploration
 - responsiveness to child's negative affect
 - accessibility

16

Domain	Sample items	α
Conflictual interactions (17 items)	"Slows pace down, waits for B's response during interactions (R)", "Content and pace of interaction set by M rather than according to B's responses", "Provides B with little opportunity to contribute to the interaction", "Annoyed by B's uncooperative behavior"	.95
Distant caregiving (18 items)	"Aloof when interacting with B", "Expressions of affection are limited to perfunctory, mechanical kisses, typically on the head", "Shows delight in interaction with B.(R)", "Awkward and ill at ease during intimate interactions with B"	.95
Facilitating secure base / exploration (12 items)	"Home shows little evidence of presence of B (R)", "Provides age appropriate toys", "Creates interesting physical environment for B", "Considers B's needs when structuring environment"	.88
Responsiveness to child's negative affect (9 items)	"Responds immediately to cries/whimpers", "Notifies when B is distressed", "Responds accurately to signals of distress"	.89
Accessibility (7 items)	"Provides B with unrestricted access to her", "Monitors B's activities during visit", "Arranges her location so she can perceive B's signals"	.86

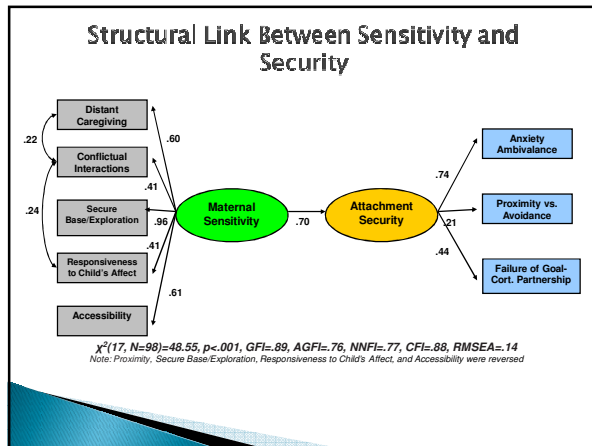
17

Correlations between Sensitivity & Security Domains

	Anxiety – Ambivalence	Proximity seeking (vs. avoidance)	Failure of goal-corrected partnership
Distant caregiving	.22*	-.23*	.06
Conflictual interactions	.03	-.26**	.21*
Facilitating secure base/exploration	-.52***	-.03	-.38***
Responsiveness to child's negative affect	-.20*	.12	-.02
Accessibility	-.25*	.06	-.17

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

18



Correlations between CBCL, security, & sensitivity

	Internalizing	Externalizing	Total
Anxiety-ambivalence	.30**	-.07	.08
Proximity seeking (vs. avoidance)	.15	.04	.00
Failure of goal-corrected partnership	.15	.29**	.31**
Distant caregiving	-.03	-.06	-.02
Conflictual interactions	-.04	-.05	.03
Facilitating secure base/exploration	-.22*	-.10	-.20
Responsiveness to child's negative affect	.20	.22*	.10
Accessibility	-.04	-.07	-.10

* $p < .05$, ** $p < .01$

Discussion

- Results are consistent with previous findings (e.g., De Wolff & van IJzendoorn, 1997) and confirms Ainsworth's initial premises in Turkish context.
- Structural correlation between sensitivity and security (.70), that better estimates population parameter suggest, strong support
- Mean security score (.22) is relatively smaller than previous findings
- Domains of sensitivity resembles Ainsworth's maternal caregiving behaviors. But items about "interactions" group coherently and explain larger variances, implying more "interdependence"
- Interaction with the child and "Enmeshed" parenting. Is it functional in Turkish context?

Discussion Con't

- Facilitating secure base/exploration yielded the strongest association with child security.
- Maternal behavioral contingency towards the infant's signals is imperative for child security
- Unique dimensions, such as conflictual interactions and accessibility are observed
- The direction of the link between security and sensitivity should be explored
- Child security (failure of goal corrected partnership and anxiety-ambivalence) seems to be stronger predictor of adjustment than maternal sensitivity, even though mother reported the CBCL

Limitations & Suggestions

- Moderating variables in sensitivity-security link should be considered systematically
 - mother education, SES and culturally "relevant parenting" and child characteristics (e.g., temperament)
- Cultural relevance of the items in the AQS and MBQS
- Observed "culture specific behaviors" which are relevant for sensitivity and/or security could not be sorted
- Criteria from North American experts?
- Single visit limits detailed observation and so many items pile in the middle
- The time between the observations should be controlled
- More cross-cultural data are needed to test the primary assumptions of attachment theory, especially from cultures having differential parenting practices than North American/Anglo-Saxon cultures

nsumer@metu.edu.tr

Special thanks to the participating kids, mothers, and

Melike Sayil
 Sibel Kazak Berument
 Burak Dogruyol
 Ahu Ozturk
 Senel Husnu
 Emine Tuna Ozgule

The Role of Spousal Communication Patterns on Maternal Sensitivity

Ahu Öztürk¹ F. Melike Sayıl¹

NebiSümer²

¹Hacettepe University, Turkey

²Middle East Technical University, Turkey

Introduction

Attachment theory asserts that maternal sensitivity is the critical antecedent for child attachment security (Bowlby, 1982, 1988). Maternal sensitivity is influenced by a number of individual and contextual variables including quality of interparental communication. Numerous studies showed that quality of communication within the family members is one of the stable predictors of adjustment for both parents and children (e.g., Heavey, Christensen, & Malamuth, 1995). We aimed to investigate the impact of spousal communication patterns on maternal sensitivity regarding caregiving behaviors.

Method

Participants^ψ were 79 mothers (M age= 28.33 years). Mothers were visited in their homes and two trained observers rated the degrees of maternal sensitivity using the Maternal Behavior Q-Set (MBQS; Pederson & Moran, 1995). The MBQS consists of 90 cards which are sorted by independent raters using a 1-9 rating scale (e.g., "Gives signal or explanation to baby when leaving the room").

The 90 items of the MBQS were factor analyzed and two main factors were obtained representing *responsiveness* (e.g., "Shows delight in interaction with baby") and *restrictiveness* (e.g., "Provides baby with little opportunity to contribute to the interaction"). The two factors were constructed using the marker items on each factor (15 items for responsiveness, 10 items for restrictiveness, respectively). Mothers also completed Communication Patterns Questionnaire (CPQ; Christensen & Sullaway, 1984; Christensen, 1988). The CPQ is originally consisted of 35 items, we used 18 items representing two fundamental dimensions of communication: *destructive* (e.g. "My partner criticizes while I defend myself") and *constructive* (e.g. "We both suggest possible solutions and compromises") spousal communication patterns.

Results

A series of regression analyses were run to test the predictive power of communication patterns on maternal sensitivity after controlling for mother's level of education and child age.

First, both destructive and constructive communication did not predict overall maternal sensitivity, regression predicting overall maternal. Second, the two factors of maternal sensitivity, responsiveness and restrictiveness were separately regressed from the two dimensions of communication patterns, destructive and constructive. The results revealed that, although communication patterns did not significantly predict responsiveness, destructive communication significantly predicted restrictive maternal behaviors ($\beta=.23$, $p<.05$) (See Figure 1).

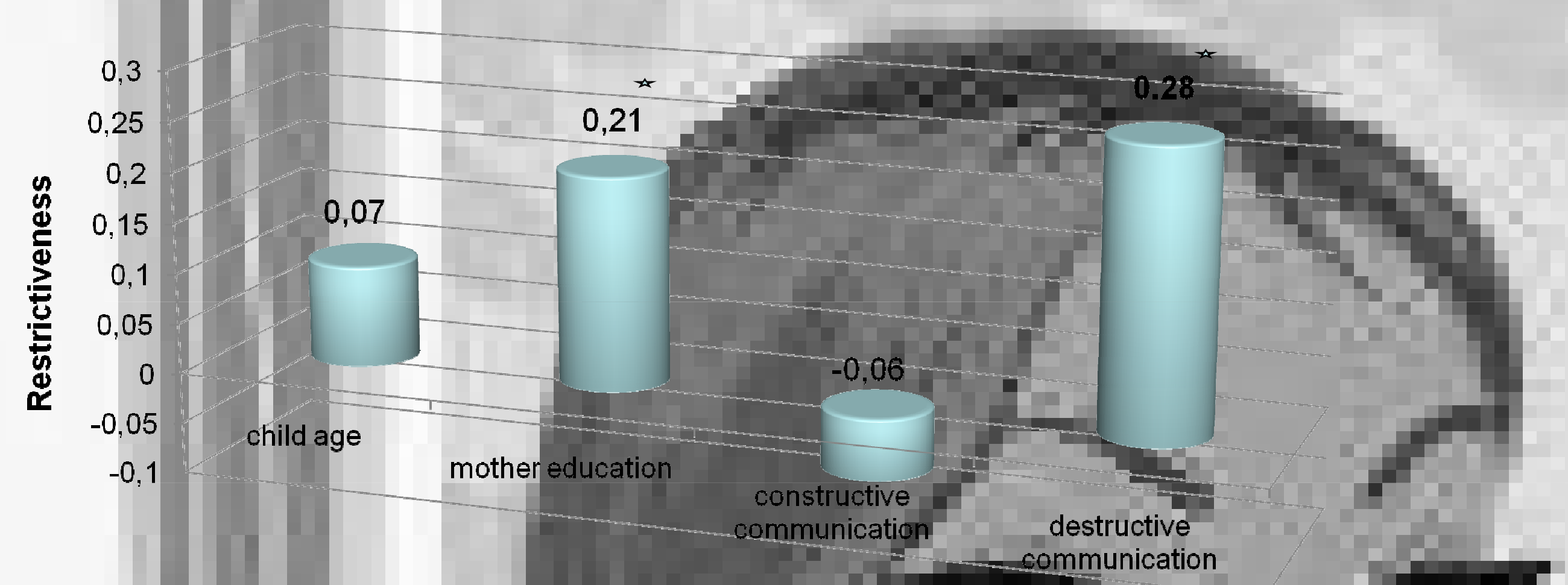


Figure 1: The hierarchical regression results (Betas) for restrictiveness

Discussion

Although the effect size is relatively weak, the findings suggested that destructive communication patterns between the spouses create a tendency for mothers to use more restrictive caregiving behaviors and thus, it can be seen a risk factor for child security. Unexpectedly there was no significant association between constructive communication and maternal responsiveness. Given that communication patterns were reported by mothers and maternal behaviors were rated by independent observers, high heterogeneity and error variance in the assessment of communication patterns and maternal sensitivity might have limited detection of potential association between these constructs. This study suggested that the interplay between other specific dimensions of spousal communication patterns and maternal sensitivity should be examined in future studies.

References

- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss. Vol. 1. Attachment (2nd rev. ed.). New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). A secure base: Parent-child attachment and healthy human development. New York: Basic Books.
- Christensen, A. (1988). Dysfunctional interaction patterns in couples. In P. Noller & M. A. Fitzpatrick (Eds.), Perspectives on marital interaction (pp. 31-52). Philadelphia, PA: Multilingual Matters.
- Christensen, A., & Sullaway, M. (1984). *Communication patterns questionnaire*. Unpublished questionnaire, University of California, Los Angeles.
- Heavey, C. L., Christensen, A., & Malamuth, N. M. (1995). The longitudinal impact of demand and withdrawal during marital conflict. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 63*(5), 797-801.
- Pauli-Pott, U., & Beckmann, D. (2007). On the association of interparental conflict with developing behavioral inhibition and behavior problems in early childhood. *Journal of Family Psychology, 21* (3), 529-532.
- Pederson, D. R. & Moran, G. (1995). A categorical description of infant-mother relationships in the home and its relation to q-sort measures of infant-mother interaction. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 60* (2-3), 111-132.

^ψ This study is a part of a large project on parenting and attachment among preschool children.

* This research was supported by The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK), Grant 105K102.

**Anababa ve Çocuk Penceresinden
Türkiye'de Çocuk Yetiştirme Tutumları**

Nebi Sümer
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

VI. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi - Ankara Üniversitesi, 13-14 Ekim, 2008

Bu araştırma TÜBİTAK -SÖBAG tarafından 105K102 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Sunum Özeti

- Ana baba tutumları ve çocuk sosyalizasyonu literatürüne kısa bakış
- Temel kavramlar ve modeller
- Kültürel farklılıklar
- Tutumların ana baba ve çocuk tarafından algılanmasında uyum
- Çocuk, anne ve baba değerlendirmeleri temelinde Türkiye'de anababa davranışları, TUBİTAK projesi

Ana baba Tutumları ve Sosyalizasyon: Özet I

- Geçmiş (Batı) literatüründe ana baba tutum ve davranışları genellikle ikili temel boyutlar ve/ya kategoriler temelinde ele alınmıştır.
- İlk sosyalizasyon çalışmalarına örnekler:
 - Symonds'un (1939) kabul/ret
 - Baldwin'in (1948) duyarlı/duyarsız ve demokratik/otokratik boyutları
- Ancak, en çok ilgi çeken ve kullanılan Baumrind'in 1970'lerdeki sınıflaması olmuş ve bunun sonucu temel sosyalizasyon aracı olarak anababa tutum ve davranışları hem uygulamacılar hem de araştırmacılar için zengin kavramlar ve modeller üretmiştir.
- Özellikle, ana baba tutum, davranış ve/ya uygulamalarının çocuk ve ergenlerde çok sayıda olumlu ve olumsuz sonuçla güçlü ve tutarlı ilişki göstermesi alanın hızla büyümesine katkıda bulunmuştur.

Ana baba Tutumları ve Sosyalizasyon: Özet II

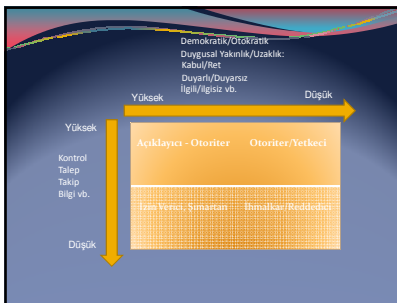
- Baumrind: Toplumsal ve bireysel ihtiyaçların sosyalizasyon içinde dengelenmesi.
- Toplumun talepleri: disiplin/kontrol/denetim
- Bireyin talepleri: Özerklik ve yetkinlik.
- Destek, özerklik, yüksek standartlar, yapıcı denetim ve karşılıklı açık iletişime dayanan otoriter-açıklayıcı (demokratik) tutumun, yetkeci ve izin verici tutumlara oranla olumlu sonuçlarla ilintili olduğu bulunmuştur.
- Anababa tutum ve davranışları önerilen temel boyutlarla ilişkilidir ancak önerilen boyut ya da kategorilerin ötesinden çok çocuk yetiştirme davranışı ve uygulaması vardır ve bunların hemen hemen hepsi kültürel farklılığa duyarlıdır (örneğin, psikolojik kontrol)

Anababa Tutumları ve Sosyalizasyon: Özet III

- Örneğin, Yetkeci tutumun bazı etnik gruplarda olumsuz sonuçlarla ilişkili olmadığı bulunmuştur.
- İlk araştırmalardan başlayarak bulgular eleştirilmiştir.
- Türkiye'den en etkili ses ve kültürel eleştiri Kağıtçıbaşı tarafından yapılmıştır.
- Zaman içinde, batı literatüründe de önce yakın bağlam ve aile daha sonra da uzak bağlam ve kültürel farklılıklar modellere eklenmiştir.
- Antropoloji, etnografi, etnoloji vb alanlardaki karşılaştırmalı kültürler arası çalışmalar da bu süreçte etkili olmuştur.
- Uygun anababalık nedir?

Anababa Tutumları ve Sosyalizasyon: Özet IV

- Maccoby ve Martin (1983): Temel iki boyut: *Talep ve Duyarlılık* ve dört temel kategori
 - Yüksek talep ve duyarlılık -> Açıklayıcı-Otoriter
 - Yüksek talep düşük duyarlılık -> Yetkeci-Otoriter
 - Düşük talep ve duyarlılık -> İhmalkar-Reddedici
 - Düşük talep yüksek duyarlılık -> İzin verici/Şımartan
- En kapsamlı yaklaşım, Darling ve Steinberg (1993) Bağlamsal Modeli: Sosyalizasyonun amacı, değerler ve yer aldığı bağlam ve aktarım süreci.
- Ana babalık tutum ve uygulamaları arasındaki fark
- Değerlerin aktarımı ve içselleştirilmesi, vicdan gelişimi, kültürel bağlam?



Kültürel Farklılıklar

- Darling ve Steinberg'in (1993) bağlamsal modeli (1993) kültürün dışında, SES vb. demografik özelliklerin ve sosyal değişim sürecinin de sosyalizasyon amaçlarını ve ana babaların çocuk yetiştirme motivasyonu ve uygulamalarını etkileyeceğini öngörmüştür.
- Araştırmalar temel boyut ve kategorilerinin dışında alt davranış alanlarına eğilmeye ve bunların kültürel boyutlarını incelemeye başlamıştır.
- Örneğin, bağlanma örüntüsünde görülen kültürel farklılıkların kültüre-özü ana baba tutum ve davranışlarıyla ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Kültüre Uyumlu ya da Uygun Anababa Tutumları I

- Temel tartışma konularından biri ebeveyn kontrolü ve bunun etkileri konusunda olmuştur (Özellikle Barber'ın (1996) çalışmaları)
- Genel olarak, psikolojik kontrol (çoğunun ne düşüneceğini kontrol etme) ile davranışsal kontrol (davranışlarını izleme ve bilgi sahibi olma) iki farklı sonuçla ilişkili bulunmaktadır. Özellikle davranışsal kontrol üzerindeki çalışmalar daha tutarlı sonuçlar vermiştir.
- Ancak, Kuzey Avrupa ve Amerika'daki çalışmalar görece tutarlı sonuçlar verse de, örneğin davranışsal kontrol, otoriter-açıklayıcı ebeveynler tarafından uygulandığında olumlu sonuçlarla, yetkeci ebeveynler tarafından uygulandığında ise olumsuz sonuçlarla ilişki bulunmuştur.
- Psikolojik kontrolün çocuğun özgüven ve yetkinlik algısını olumsuz etkilediği, özerkliği ve iç motivasyonu zedelediği için özellikle "içselleştirme" problemleriyle (örn., depresyon) ilişkili olduğu ileri sürülmüş ve Batı'da da bununla tutarlı bulgular elde edilmiştir.

Kültüre Uyumlu ya da Uygun Anababa Tutumları II

- Ancak, psikolojik kontrol ve onunla ilişkili olduğu düşünülen "aşırı" koruma vb. kavramlar ise daha geniş anlamda kültürel farklılığa duyarlı olduğu bilinmektedir ve yeterince araştırılmamıştır (Chao, 1994 vb. çalışmaları ve Kağıtçıbaşı ve diğerlerin "etnosentrizm" eleştirileri hariç).
- Çok boyutlu bir kavram olan psikolojik kontrol, aşırı kontrol, aşırı koruma, suçluluk yaratma, müdahale, sevgiyi geri çekme, mesafeli davranma vb., çok sayıda davranışı içerir.
- Ancak, Kağıtçıbaşı'nın "psikolojik/duygusal/karşılıklı bağımlı/işkisel" kavramlarıyla açıkladığı ve Aile Değişimi modelinde sunduğu gibi, psikolojik kontrol ve alt boyutları farklı sosyalizasyon amaçlarını hedefleyen (örn., psikolojik bağımlılık) farklı kültürel bağlamlarda farklı bir uyum ihtiyacına cevap verebilir ve her koşulda olumsuz sonuçlarla ilişkili **olmayabilir**.

Psikolojik Kontrol

- Batı ülkelerinde psikolojik kontrol ve içerdiği alt davranışlar olumsuz sonuçlarla ilişkili bulunsa da, bu konuda özellikle ülkemizde yapılmış kapsamlı bir çalışma yoktur.
- Bu nedenle, araştırmamızda duygusal sıcaklık gösterme (kabul/ilgi) ve reddetme (aşırı kontrol/ret) gibi genel/evrensel ana baba davranışlarının yanı sıra, kültürel farklılığa daha duyarlı psikolojik kontrolün alt boyutlarını geniş bir örneklemde ve farklı bilgi kaynaklarını (çocuk, anne ve baba) dikkate alarak incelemeyi amaçladık.

Psikolojik Kontrol Boyutları

- **Suçluluk yaratma:** Ahlaki yönlendirme, düzeltme ve güdüleme amacıyla çocuğu suçlama ("Sana hiç yakıştı mı?" hem olumlu yönlendirme içermekte hem de çocuktan memnuniyetsizliği ifade etmekte)
- **Sevgiyi (geri) çekme:** Çocuk istenmeyen bir davranış gösterdiğinde onu kontrol etmek ya da davranışını düzeltmek amacıyla sevgiyi geri çekmek ya da çekmekte tehdit etmek ("Artık annen olmayacağım!")
- **Karşılaştırma:** Bizde daha yaygın görülen çocuğun başarı motivasyonunu artırmak amacıyla performansını benzer başkalarıyla karşılaştırma ("Bak Recep senden daha yüksek not aldı")
- **"Aşırı" Koruma:** Batı'da özzerkin gelişimini ve bağımsız denemeyi engelleyen sınırlayıcı ve müdahaleci davranışlar ("Etrafında olmazsa kendime bakamazmışım gibi hissettirirdi"), Doğu'da koruma ve riski azalmaya yönelik önlemler ("Ter bezi koymadan sokağa göndermemek")

Türkiye'deki Durum ve Araştırmanın Amacı I

- Türkiye gibi hızlı sosyal değişim yaşayan, aynı zamanda da geleneksel olarak bakım ve ilgi gösteren anne ve kontrol/dişiplin eden baba rollerini koruyan ülkelerde psikolojik kontrol davranışlarının yaygınlığı ve etkisi hem ebeveyn hem de çocuk cinsiyetine ve SES gibi demografik özelliklere göre daha fazla değişimler gösterebilir.
- Rollerin farklılaşması hem bir uyum hem de bir çelişki olarak algılanabilir.
- Anne ve baba tutumları arasında tutarsızlık ya da çocuk ile ebeveynlerin aynı tutum ve davranışları farklı algılamaları olumsuz sonuçlarla ilişkili olabilir.

Türkiye'deki Durum ve Araştırmanın Amacı II

- Ana baba davranışlarının istenilen sosyalizasyon hedeflerine ulaşması, yani etkili olması, için aile içinde anne ve baba tutumları arasında uyum ve tutarlılığın olması gerekir.
- Uyumsuzluk ya da tutarsızlık başta değer aktarımda zayıflık ve dışsallaştırma davranışı olmak üzere çok sayıda olumsuz sonuçla ilişkili.
- Örneğin, Block ve ark.'nın (1981) çalışmaları anne ve baba davranışları, çocuk yetiştirme tarzları ve değer sistemleri arasındaki tutarsızlığın çocuğun psikolojik uyumunu olumsuz etkilediğini göstermiştir.

Türkiye'de Durum ve Araştırmanın Amacı III

- Özellikle anne ve baba davranışları arasında gözlenen fark çocuk tarafından bir "çatışma" olarak algılandığı için etkisinin çok daha olumsuz olacağı ileri sürülmektedir.
- Çocuğun anne ve babadan "çelişen mesajlar" alması çocuk için ciddi bir stres kaynağı ve davranışlarını yordama ve kontrol etme bakımından ciddi bir uyum sorunudur.

Türkiye'de Durum ve Araştırmanın Amacı IV

- Bu çalışmanın amacı hem temel ana baba davranışları boyutlarında (duygusal sıcaklık ve ret) hem de psikolojik kontrol boyutlarında (suçluluk yaratma, sevgiyi geri çekme/müdahale, karşılaştırma ve aşırı koruma) Türkiye'de orta çocukluk döneminde genel durumu ve bunun uyumlu ilgili sonuçlara etkisini, ebeveyn ve çocuk gözleriyle incelemektir.
- Ayrıca ele alınan davranışlarda anne baba arasında gözlenen farkın etkileri de incelenmiştir.

TÜBİTAK Projesi, Orta Çocukluk Verisi

"Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgı-Bakım, ve Aile Dinamiklerinin Etkisi"

- Dört il (Ankara, Mersin, Samsun ve Manisa), 16 ilköğretim okulundan 4. 5. sınıf öğrencileri ve anne babaları
- Çocuk (N=1931, %51 kız), Ort. yaş=10.74 (SS=1.09)
- Anne (N=1464) Ort. yaş = 36.49 (SS = 5,45)
- Baba (N = 1452) Ort. Yaş = 40,75 (SS = 5,01)

Yöntem

Ölçüm Araçları

Yöntem/Ölçüm Araçları

- Çocuk ve anne ve babalara ayrı ayrı sadece ifade biçimi değiştirilerek 4 aralıklı ölçeklerle 54 madde uygulandı.
- Ana baba Davranışları için EMBU kısa form (Arrindell ve ark., 1999); Barber (1996) Psikolojik Kontrol ölçeği ve farklı kaynaklardan ölçekler maddelerin Türk kültürüne uygunluğu gözden geçirilerek uygulandı ve bizim geliştirdiğimiz maddeler eklendi.
- Faktör analizleri sonucunda çocuk, anne ve baba formlarında aynı maddeler yer alacak şekilde 6 boyut oluşturuldu.

Ana Baba Davranışları

- **Duyusal yakınlık:** 10 madde (örn., "Annen/baban üzüntülü olduğunu sen söylemeden anlar mı?")
- **Reddetme:** 11 madde, (örn., "Annen/baban yaptığın küçük yaramazlıklar veya hatalar için bile seni ağır bir şekilde cezalandırır mı?")
- **Aşırı koruma:** 4 madde (örn., "Annen/baban terleyip terlemediğini sürekli kontrol eder mi?")
- **Karşılaştırma:** 5 madde (örn., "Annem/babam derslerin konusunda seni arkadaşlarımla karşılaştırır mı?")
- **Suçluluk yaratma:** 3 madde (örn., "Annen/baban senin için ne kadar çok çalışıp yorulduğunu söyler mi?")
- **Müdahale:** 7 madde (örn., "Annen sen konuşurken cümlelerini tamamlar mı?")

Sonuç Değişkenleri I

- **Anne ve Babaya Bağlanma: Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği** (Kerns ve ark., 1996, Uyarlayan Sümer ve Anafarta, Basımda). Çocukların anne ve babaya algıladıkları bağlanma güvenlik düzeyini ölçen 15 maddelik ölçek

Sonuç Değişkenleri II

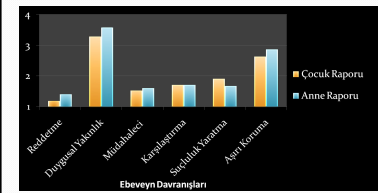
- **Kaygı: Çocuklar için Sürekli Kaygı Envanteri (ÇSKE) (State-Trait Anxiety Inventory for Children-STAI-C)**: Spielberger (1973) tarafından geliştirilmiş, Özista (1993) tarafından Türkiye'ye uyarlanmıştır.
 - 20 si sürekli kaygıyı (örn. "Kendimi mutsuz hissederim.") ölçen maddelerden oluşmaktadır.
- **Güçler ve Güçlükler Ölçeği (Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ)**: Goodman (1997) tarafından geliştirilmiştir. Güvenir, Özbeck, Baykara, Onurgüder ve Kazak Berument (2002) tarafından Türkiye'ye uyarlanmıştır.
 - 3 boyutlu yapı kullanılmıştır: (hiperaktivite, olumlu sosyal davranış, duygusal problemler)
- **Akademik Benlik Algısı Ölçeği: (Academic Self-Description Questionnaire-ASDQ)**: Marsh (1992) tarafından geliştirilmiş, Özdemir (2002) tarafından Türkiye'ye uyarlanmıştır.
 - 6 Matematik, 6 Türkçe yeterlik algısı

Bulgular: Anababa tutumları

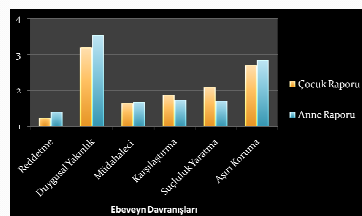
Cinsiyete göre genel düzey ve farklılıklar



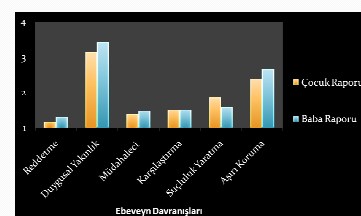
Kızlar tarafından algılanan ve Anne tarafından Rapor Edilen Anne Davranışlarının Karşılaştırılması (N = 735)



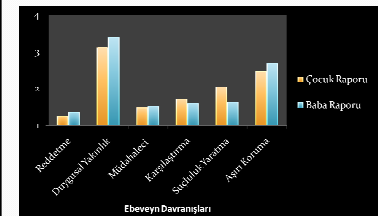
Erkekler tarafından algılanan ve Anne tarafından Rapor Edilen Anne Davranışlarının Karşılaştırılması (N = 726)

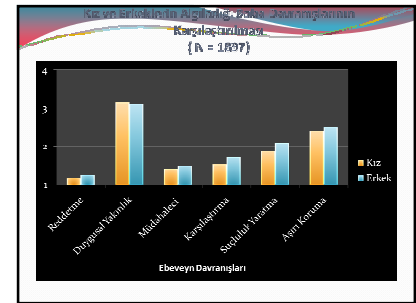
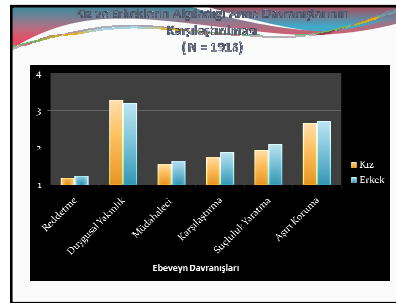
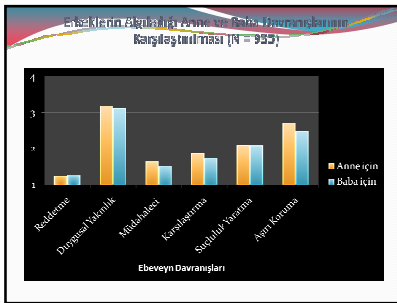
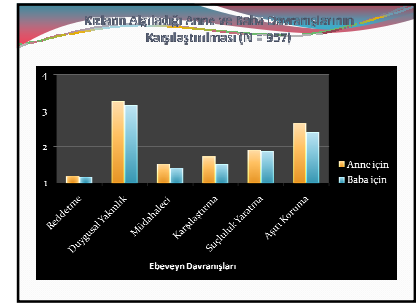
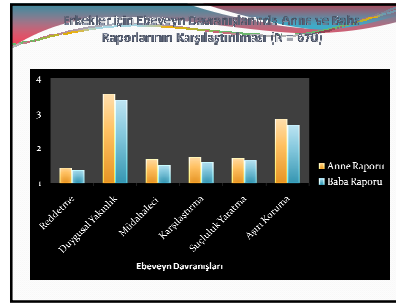
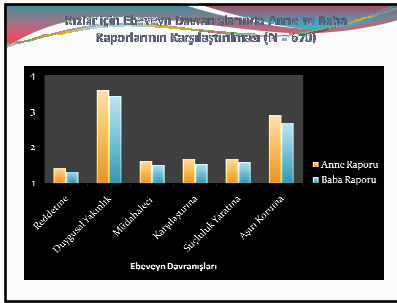


Kızlar tarafından algılanan ve Baba tarafından Rapor Edilen Baba Davranışlarının Karşılaştırılması (N = 672)



Erkekler tarafından algılanan ve Baba tarafından Rapor Edilen Baba Davranışlarının Karşılaştırılması (N = 671)

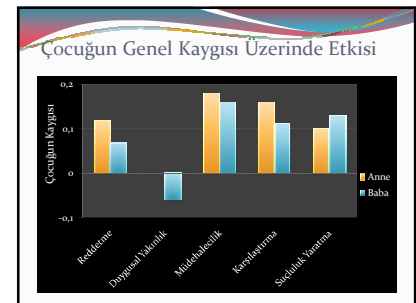
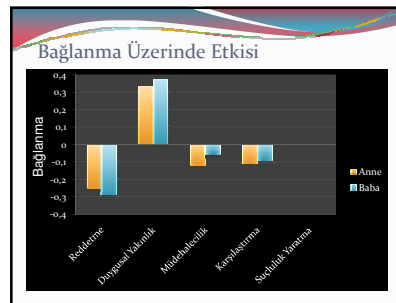


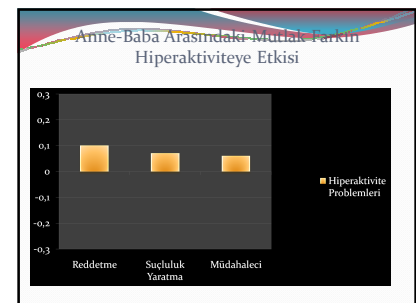
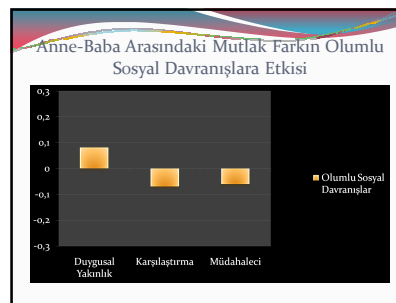
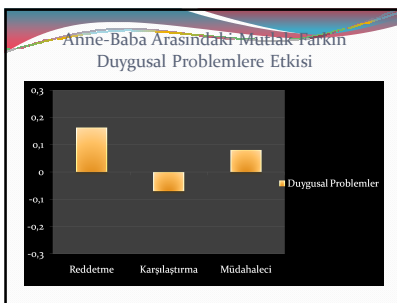
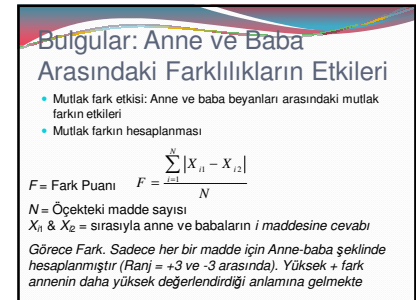
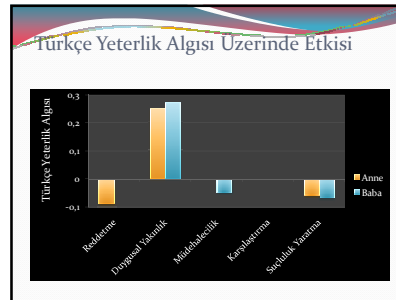
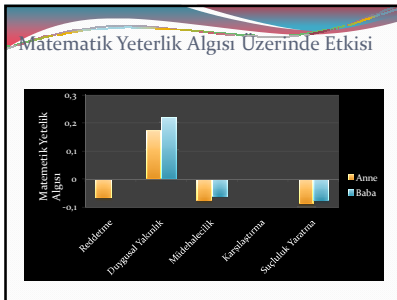
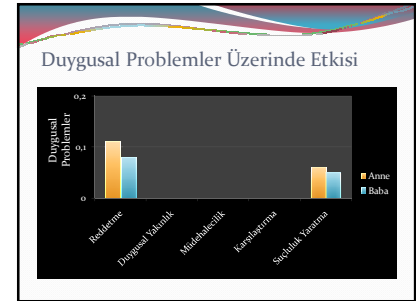
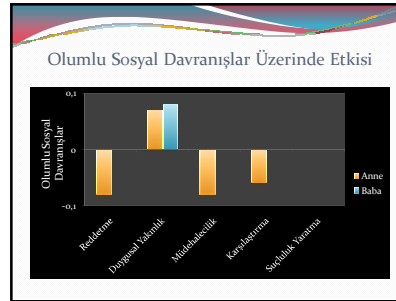
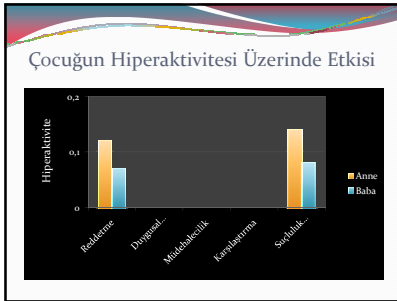


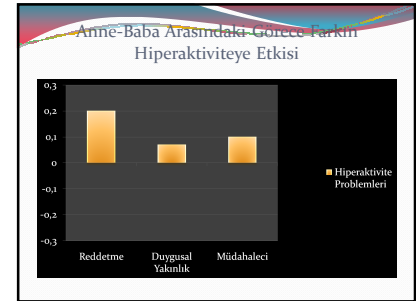
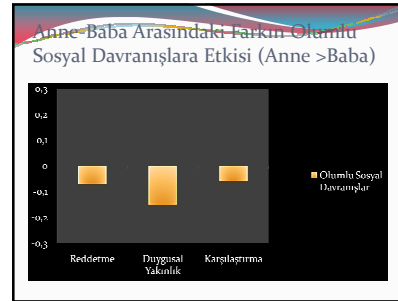
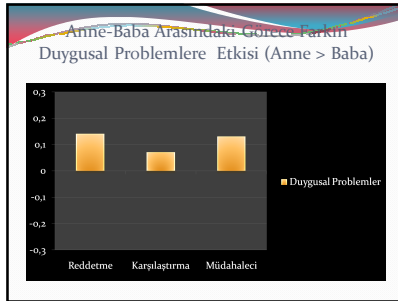
Bulgular

Ana Baba Davranışlarının Etkileri

- Regresyonlar kullanarak ana baba davranışlarının temel sonuç değişkenler üzerindeki etkileri incelendi.
- Anne ve baba davranışları için ayrı regresyon analizleri yapıldı.
- Cinsiyet, yaş ve anne eğitimi ilk aşamada eşitliğe girilerek etkileri kontrol edildi.
- Sadece istatistiksel olarak anlamlı olan betalar gösterilmektedir.







- ### Bulgular Ne Söylüyor? Özet
1. Çocuk, anne ve baba beyanları birbirlerine yakın. Çocuğun algısı görece "mesnet". Bitti çaişmeleriyle tutarı.
 2. Her üç koşulda da duygusal yakınlık yüksek, reddetme ya da reddedilme algısı çok düşük (©).
 3. Erkekler kızlardan daha fazla hem annelerinden hem de babalarından daha yüksek psikolojik kontrol algılıyorlar (özerkliğe daha fazla ihtiyaç!?)
 4. Erkek çocuklar algısı ile anne ve baba beyanı arasındaki fark kızlardankinden daha fazla.
 5. Özellikle erkek çocuklar babalarından rapor ettiklerinden daha az duygusal yakınlık fakat daha fazla müdahale, suçluluk yaratma ve karşılaştırma algılıyorlar.
 6. Farklar kızlar için daha düşük.
 7. Hem kızlar hem erkekler reddetme dışında anne davranışlarını baba davranışlarından daha yüksek düzeyde algılıyor (hem daha yüksek duygusal yakınlık hem daha fazla psikolojik kontrol)

- ### Bulgular Ne Söylüyor? Özet II
8. Bağlanma üzerinde temel boyutların etkisi psikolojik kontrolden daha fazla.
 9. Kaygı üzerinde ise tam tersi geçerli.
 10. Matematik yeterlik algısı dışında bütün değişkenlerde anne tutumların yordayıcı gücü baba tutumlarından daha yüksek. Ancak, bütün değişkenlerde baba tutumları da benzer şekilde anlamlı yordayıcı.
 11. Duygusal yakınlık (olumlu olarak) müdahaleci ve suçluluk yaratma (olumsuz olarak) yordayıcı, ancak etki güçlüğü zayıf (dar).
 12. Anne ve baba beyanları arasındaki farkın (tutarlılığı) en olumsuz etkisi problem davranışlarda gözleniyor. Özellikle müdahaleci ve suçluluk yaratma davranışlarında farkın etkisi anlamlı.
 13. Özellikle aşırı konuma dışındaki psikolojik kontrol davranışları sınırlı düzeylerde olumsuz etkiler göstermekte. Müdahaleci ve karşılaştıran psikolojik kontrol davranışlarının etkisi suçluluk yaratma davranışından daha yüksek.
 14. Kültürler arası karşılaştırma yapılmadan kesin bir kültürel örüntüden bahsetmek çok zor. Ayrıntılı analizler, cinsiyet dışında, özellikle SES vb. değişkenler temelinde de daha ayrıntılı olarak yapılmalı.

Teşekkürler..

Proje ekibi

- Melike Sayıl
- Sibel Kazak Berument
- Mehmet Harma
- Selin Salman
- Burak Doğruyol
- Ahu Öztürk
- Emre Selçuk
- Gül Günaydın

Culture-Specific Parenting Behaviors Predicting Attachment Security among Turkish Children

Nebi Sumer
Middle East Technical University, Turkey

20th ISSBD Meeting, Würzburg, Germany, July 13 - 17, 2008

This research was supported by The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK), Grant 105K102.

Attachment and Parenting

- Sensitive caregiving and accompanied parenting behaviors are the core antecedents of attachment security.
- Quality of caregiving and parenting is consistently linked with attachment security
- Child socialization (parenting) and attachment (caregiving) literatures followed separate but parallel paths
- Parental behaviors are numerous and most of them are sensitive to cultural variations, such as psychological control
- Parenting as a major socialization tool can also be seen as a cultural determinant of attachment security

Parenting predicts attachment

- In their extensive meta analysis De Wolff and Van IJzendoorn (1997) found a modest effect size ($r = .22$) between maternal sensitivity and child security.
- But, maternal sensitivity was not the unique predictor of security.
- Parental behaviors, such as “synchrony” and “mutuality” had relatively higher effect sizes than sensitivity (.26 and .32, respectively).
- Fundamental domains of parental behaviors, warmth (involvement), parental control, or autonomy have been examined in predicting attachment (e.g., Karavasilis, Doyle, & Markiewicz, 2003; Sümer & Engin, 2004)
- Cross-cultural variation in attachment (in)security has been explained by culture-specific child rearing practices.

Culture & Attachment Organization

- Different child rearing patterns and culturally relevant socialization goals may results in differences in attachment patterns.
- Early meta-analyses (Van IJzendoorn 1991, 1995) showed cultural differences in the distribution of attachment groups.
 - e.g., In Japanese study, no type A's but high proportion of type C's
- In sum, type B is the most common everywhere but type A more common in Western European countries and type C more common in Japan & Israel

Culture & Attachment Organization

Country	Avoidant (%)	Secure (%)	Resistant (%)
Germany	35	55	10
Japan	5	65	30
Israel	10	60	30
US	15	70	15
Holland	25	70	5

Adapted from: Sagi, Van IJzendoorn, & Koren-Karie (1991)

Cultural Critics to Fundamental Hypotheses of Attachment

(Van IJzendoorn & Sagi, 1999; Rothbaum, et al., 2000)

1. **Universality Hypothesis:** All infants become attached to one or multiple caregivers
2. **Normativity Hypothesis:** Secure attachment is the norm
3. **Sensitivity Hypothesis:** Attachment security is dependent on sensitive and contingent responses of caregiver
4. **Competence Hypothesis:** Attachment security leads to differences in children's competence in many areas
5. **Secure-Base Hypothesis:** Infants are likely to explore when they feel sufficiently protected & comforted by their mother's presence

Culturally Adaptive/Relevant Parenting

- The role of “culturally relevant parenting dimensions”, such as psychological control, comparison, “over” protection were left unexamined
- Psychological parental control is a rather extensive and multidimensional concept that includes different aspects of parenting
 - e.g., strict control, guilt induction, intrusion, love withdrawal, overprotection
- Work in individualistic cultural contexts has demonstrated that psychological control predict adjustment problems
- However, findings from interdependent/relational cultural contexts are mixed
- Depending on their cultural relevance and adaptive value, different aspects of psychological control may function differently in different settings
 - e.g., Kagitcibasi’s (2007) model of psychological/emotional interdependence asserts that high parental control is seen in sociocultural contexts where total independence of the child is not a goal of parenting

7

Parenting & maternal sensitivity

Three concerns:

1. Do maternal sensitivity and parenting behaviors styles predict a unique and independent variance in attachment security?
2. Considering that parenting behaviors, especially parental control, vary across cultures (e.g., Carlson & Harwood, 2003; Kagitcibasi, 2007), what is the predictive power of “culturally relevant parenting behaviors” over and above the more universal ones, such as warmth and rejecting parenting?
3. Given that in the majority of cultures, mothers still serve as the “nurturing” and fathers as the “controlling” agents, do maternal and paternal parenting behaviors differ in predicting attachment security?

8

Purpose

- To examine whether or not specific parenting behaviors which seem to be common in Turkish culture have unique power in predicting attachment security over and above the fundamental parenting dimensions, namely emotional warmth and rejection.
- Emotional warmth and rejection are accepted as universal and parenting control behaviors, namely guilt induction, intrusion, overprotection, and comparing children with similar others as specific parenting behaviors

9

Method

- Participants: 4th and 5th grade students (N = 1931, girls = 51%) from four major cities in Turkey.
- Four elementary schools were randomly selected from each city
- 49% were in the 4th grade and 51% were in the 5th grade.
- Mean age = 10.74 years (SD = 1.09).

10

Instruments

- Kerns Security Scale to measure attachment to parents (Kerns, Klepac, and Cole, 1996; Adopted into Turkish by Sumer & Anafarta, in press)
 - 15 items are asked twice for mothers and fathers
 - Can be used for kids between 8 & 12

3. Really True for me Sort of True for me Some kids find it easy to count on their mom for help. **BUT** Sort of True for me Really True for me Other kids think it's hard to count on their mom.

11

Instruments

- Parenting behaviors were measured using a number of different scales including
 - EMBU-C (a Swedish acronym for My Memories of Upbringing for Children -Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk, & Arrindell, 2003)
 - Barber’s (1996) psychological control and some scales (e.g., comparison) and items were developed by researchers
- 54 items, twice for mothers and fathers on four point scales (1 = No,never 2 = Yes, Sometimes, 3 = Yes, often, 4 = Yes, Always)

12

Instruments

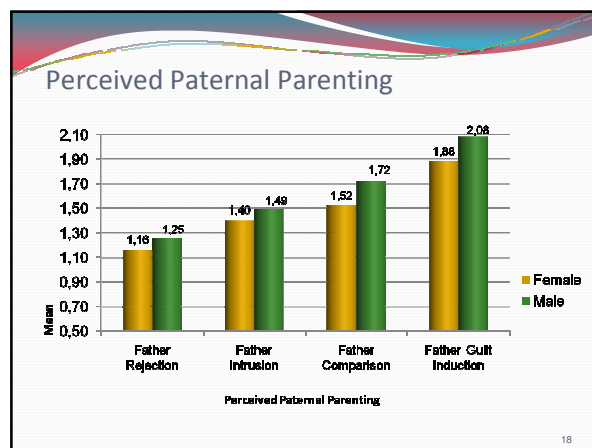
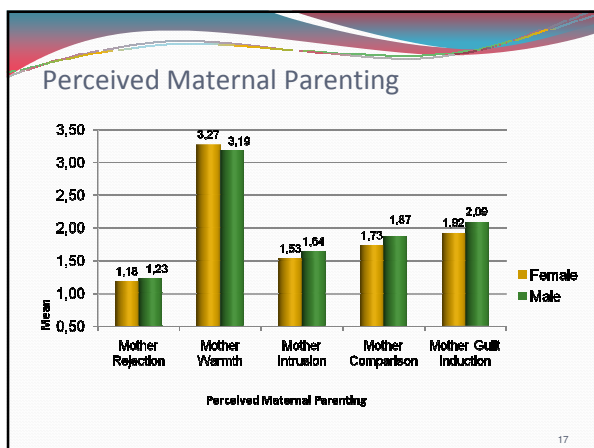
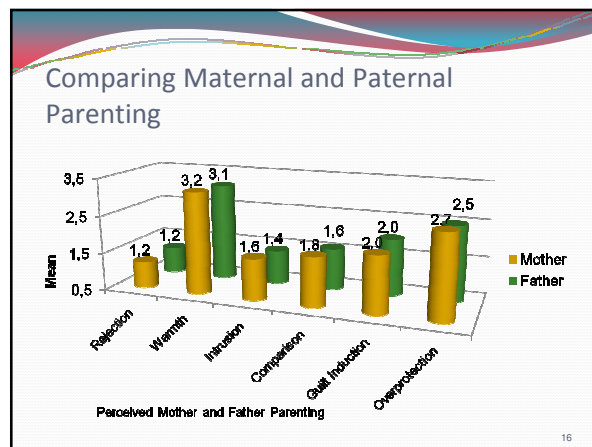
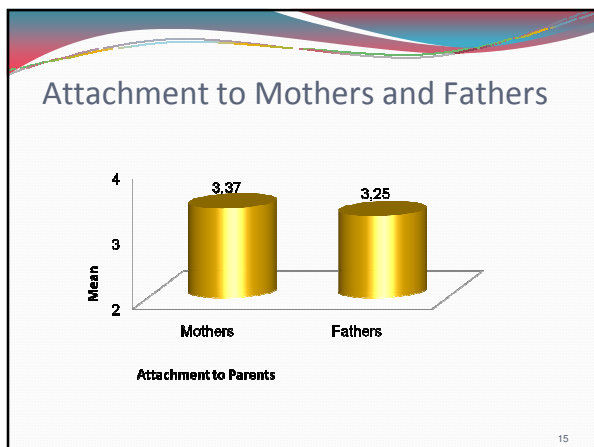
- **Emotional Warmth** = 10 items (e.g., "Do your parents show you that they love you?")
- **Rejection** = 11 items refers to hostility, punishment, harsh discipline, and blaming of the child (e.g., "Do your parents sometimes punish you even though you haven't done anything wrong?")
- **Comparison** = 5 items (e.g., "Does your mom/dad compare you with your friends about your courses and grades?")
- **Overprotection** = 4 items (e.g., "Does your mom/dad check you to see if you are sweating or not?")
- **Guilt induction** = 3 items (e.g., "Does your mom/dad tell you how much she has worked all for you?")
- **Intrusion** = 7 items (e.g., "Does your mom/dad complete your sentences as you are talking?")

13

Results

- Mother and father attachment (.57) and parenting variables were strongly correlated (btw .51 for Rejection and .66 for Overprotection).
- Differences between maternal and paternal attachment and parenting using paired sample t-tests
- Mothers > father on attachment, emotional warmth, intrusion, comparison, and overprotection
- Girls > boys on attachment to mothers and mother warmth
- Boys > girls on mother rejection, intrusion, comparison, guilt induction, father rejection, intrusion, comparison, & guilt induction

14



Results: Regression

- Fundamental dimensions predict strongly attachment to both mothers and fathers
- Specific dimensions predict either weakly or no effects.

19

Predicting Attachment to Parents from Perceived Parenting Behaviors

Analysis	Attachment to Mother		Attachment to Father	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2
Step 1: <i>Demographics</i>		.02**		.01*
Gender (1 = F, 2 = M)	-.01		.06*	
Mother's Education	-.03		.04*	
Child Age	.05*		-.01	
Step 2: <i>Main Parenting Dimensions</i>		.28**		.35**
Mother/Father Rejection	-.24**		-.29**	
Mother /Father Warmth	.31**		.35**	
Step 3: <i>Specific Parenting Dimensions</i>		.03**		.01*
Mother/Father Intrusion	-.15**		-.08*	
Mother/Father Comparison	-.11**		-.09**	
Mother/Father Guilt Induction	-.03		-.04	
Mother/Father Overprotection	-.08**		.06*	
		R ² Total=.34		R ² Total=.37

* $p < .05$, ** $p < .001$

Note. β values were taken from the last step.

20

Discussion

- Factors specific to middle childhood should be considered while interpreting the data.
- Although we found gender differences on attachment to mothers and on the majority of parenting behaviors, the effect size is minimal, except comparison and guilt induction.
 - Parents, especially fathers, compare their sons with similar others and use more guilt induction for boys than their girls, implying higher expectation for achievement
- Overall, we found that the effect of parenting behaviors on attachment are stronger on higher order categories of parenting dimensions, emotional warmth and rejection
- However, when parenting behaviors are examined in specific categories and culturally relevant behaviors, the effects vary depending on the "normative" and "adaptive" nature of the specific behavior.

21

Discussion

- Overprotection has positive effects on attachment, opposite to the patterns typically observed in Anglo-Saxon cultures.
- "over" protection and guilt induction are assumed to be insensitive and intrusive behaviors that result in insecure attachment in Western cultures (Rothbaum et al., 2000, Ainsworth et al., 1978), these behaviors did not have negative effects on attachment in "relational cultures".
- "over" protection is seen simply as "protection" and support from the parents
- Guilt induction has no significant effect
- Intrusion and comparison have significant negative effect.
- Intrusion implies limiting autonomy. As indicated by Ryan and Deci (2003), autonomy as a basic need cannot be equated with independence and/or individualism

22

Limitations and Suggestions

- Need for cross-cultural comparison to better understand the effects of specific parenting behaviors on attachment.
- Common method variance and cross-sectional design
- Measurement problem in attachment and lack of data about the differential effects on insecure styles.
- Implication of the differences between parental styles, behaviors, and practices

23

Limitations and Suggestions

- Parenting differences are particularly critical in culture contact situations involving immigration and ethnic relations.
- Ethnic minority parents are usually labeled as 'authoritarian' because they appear "too controlling"
- Sensitivity to cultural differences in parenting is an important issue to prevent prejudice and discrimination against "different ones"

24

nsumer@metu.edu.tr

Thanks for your attention and our research group...

Melike Sayil
Sibel Kazak Berument
Burak Dogruyol
Mehmet Harma
Gül Günaydın
Ahu Ozturk
Selin Salman
Emre Selcuk



The Impact of Interparental Conflict and Parental Behaviors on Child Adjustment: Testing the Direct Effect and Mediational Models*

Mehmet Harma, Nebi Sumer, Burak Dogruyol
Middle East Technical University, Turkey

INTRODUCTION

Marital conflict is linked with a range of adjustment problems in children. The impact of marital conflict on children's problem has been explored using direct effect and indirect effect models. Direct effect model assumes that marital conflict sensitizes family and directly influences child outcomes. Indirect effect models propose that marital conflict has an impact on child outcomes via its negative effect on parental behaviors (see Davies & Cummings, 1994; Grych & Fincham, 1990). This study aims to compare these two models by employing both parents and child reports. Specifically, we tested if marital conflict has an effect on academic self-concept and problem behaviors through positive and negative parenting.

METHOD

*Participants*** were fourth and fifth grades students and their parents ($N=501$, Boys=246, Girls=255) in Turkey. Mean age was 10.14 for children, 37.02 for mothers, and 41.44 for fathers.

Instruments.

Children completed 39-item *Perceived Parenting Behaviors* scales measuring four parenting dimensions: emotional warmth, rejection, guilt induction, and intrusion for each parent.

Children also completed 12-item *Academic Self-Description Questionnaire* (Marsh, 1990) assessing academic self-concept on literature and math courses.

Parents filled out 15-item *Interparental Conflict Scale* (Porter & O'Leary, 1980) and *Strengths and Difficulties Questionnaires* (SDQ; Goodman, 1997) assessing child problem behaviors which are conduct problems, emotional symptoms, hyperactivity-inattention.

RESULTS

Three separate latent structural models were tested to compare direct effect and indirect effect models.

Marital conflict was consisted of mother and father reports of conflict. Positive parenting included perceived maternal and paternal warmth, whereas negative parenting comprised of perceived rejection, guilt induction and intrusion from both parents. Indicators of academic self-concept were the ratings on literature and math courses. Child problem behaviors were represented by conduct problems, emotional symptoms, and hyperactivity-inattention by using SDQ.

As seen in Figure 1, both parental conflict and parenting behaviors had significant effects on academic self-concept and problem behaviors except that positive parenting did not predict problem behaviors. Full mediated (indirect effect) model, as seen in figure 2, suggested that both positive and negative parenting mediated the association between marital conflict and the two outcome variables. Although mediation was confirmed, the direct effects model yielded a better fit than the full mediated model. Finally, we tested a partial mediated model in which direct effect of marital conflict on outcome variables were fixed. This model yielded poorer fit than the direct effects model ($\chi^2 \Delta(1, N=501)=34.97, p<.001$) and better fit than the full mediated model ($\chi^2 \Delta(3, N=501)=120.33, p<.001$) suggesting that marital conflict had an impact both directly and indirectly (via parenting) on child outcomes.

Figure 1. The Direct Effects Model

$\chi^2(78, N=501)=311.63, p<.001, GFI=.92, AGFI=.88, CFI=.89, RMSEA=.08$

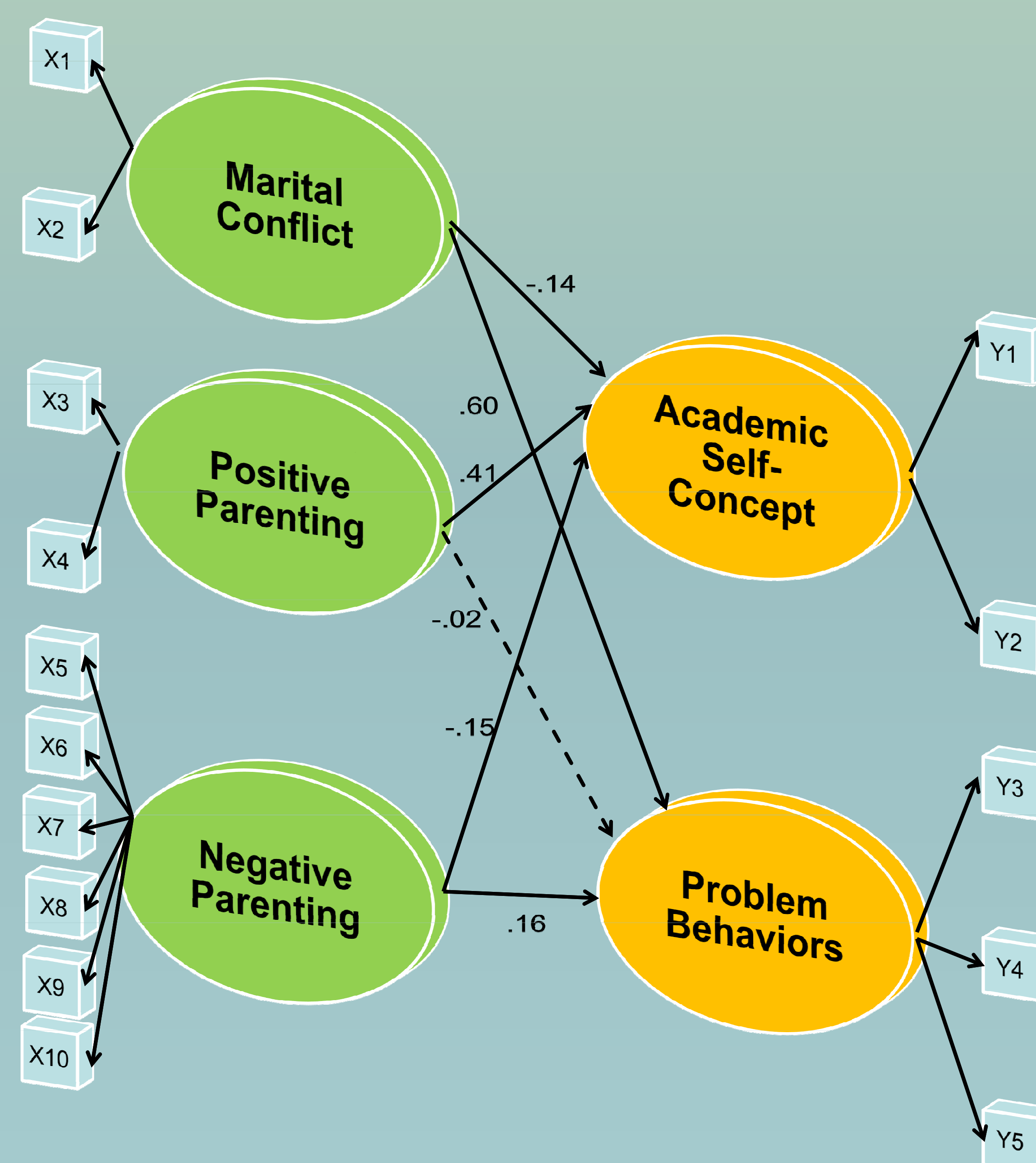
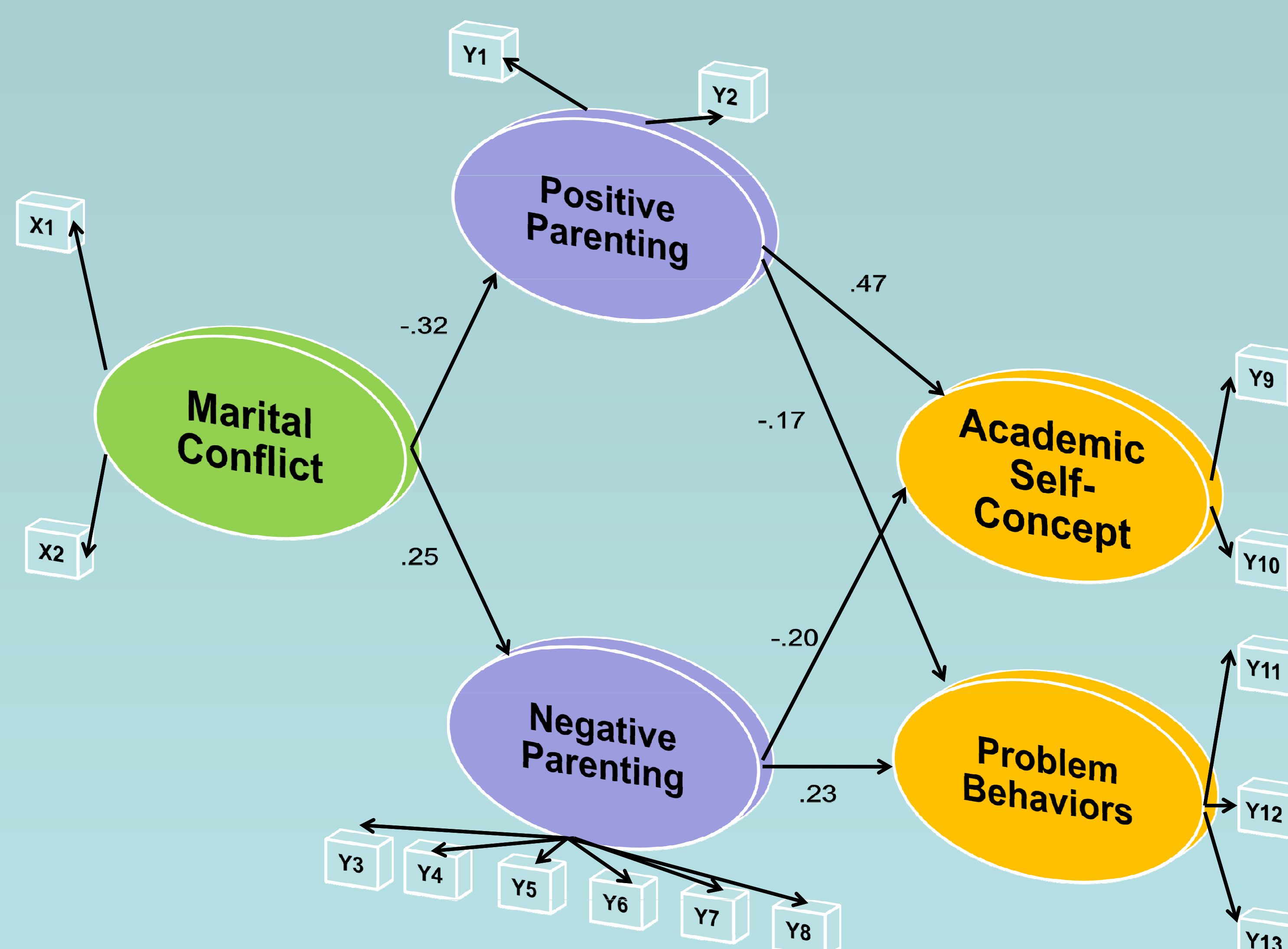


Figure 2. The Indirect Effects Model

$\chi^2(81, N=501)=431.96, p<.001, GFI=.90, AGFI=.85, CFI=.85, RMSEA=.09$



DISCUSSION

Findings were generally consistent with the direct effects model (Davies & Cummings, 1994) suggesting that marital conflict directly affects children's positive and negative outcomes. However, results were consistent with the expectations that marital conflict influences parenting behaviors negatively, especially creating a tendency for using guilt induction, intrusion, and heightened rejections. This implies that marital conflict also deteriorates effective parenting, and thus, influences child outcomes during middle childhood.

Results were consistent with the both sensitization and stressor hypotheses. This study indicated that as compared to positive parenting (i. e., emotional warmth), negative parenting (i. e., rejection, intrusion, and guilt induction) has more critical role on both positive and negative child outcomes. Whereas academic self-concept was predicted by positive parenting stronger than marital conflict, problem behaviors were predicted by marital conflict stronger than parenting variables. Finally, these results suggest that both partial mediation and direct effects model gained support from Turkish cultural context signifying the validity of "sentiment override" within the family context.

REFERENCES

- Davies, P. T & Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116, 387-411.
- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267-290.
- Marsh, H. W. (1990). The structure of academic self-concept: The Marsh/Shavelson model. *Journal of Educational Psychology*, 82, 623-636.
- Porter, B., and O'Leary, K.D. (1980). Marital discord and childhood behavior problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 8, 287-295.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.

TÜBİTAK
PROJE ÖZET BİLGİ FORMU

Proje No: 105 K 102
Proje Başlığı: "Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlg-Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi"
Proje Yürütücüsü ve Araştırmacılar: <u>Proje Yürütücüsü:</u> Prof. Dr. Nebi Sümer <u>Araştırmacılar:</u> Prof. Dr. Melike Sayıl, Doç. Dr. Sibel Kazak Berument <u>Proje Asistanları:</u> Burak Doğruyol, Gül Günaydın, Mehmet Harma, Ahu Öztürk, Selin Salman, Emre Selçuk
Projenin Yürütüldüğü Kuruluş ve Adresi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) İnönü Bulvarı, 06531, ANKARA.
Destekleyen Kuruluş(ların) Adı ve Adresi: TUBİTAK, Tunus Cad. No: 80, 06100, Kavaklıdere/ANKARA
Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihleri: 01/11/2005 – 01/02/2009
Öz <p>İki ayrı araştırmada anababa davranışları, bağlanma ve aile içi uyumun erken ve orta çocukluktaki psikolojik etkileri incelenmiştir. Birinci araştırmada gözlemler yoluyla küçük çocukların (N = 110) bağlanma ve annelerinin duyarlılık düzeyi, ikinci araştırmada dört ilden 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin (N = 1931) ve ebeveynlerin bağlanma, anababalık davranışları ve evlilik uyumları ölçülmüştür. Reddedici, müdahaleci ve çocukları karşılaştıran davranışlarının, eşler arasındaki çatışmanın ve kaçınan bağlanma tarzının temel risk faktörleri olduğu bulunmuştur.</p>
Anahtar Kelimeler: 'erken ve orta çocukluk', 'ebeveyn tutum ve davranışları', 'bağlanma', 'evlilik uyumu', 'problem davranışlar', 'akademik öz yeterlik'.
Projeden Yapılan Yayınlar: Kitap Bölümü 1. Sümer, N., & Kağıtçıbaşı, Ç. (Basımda). <i>Culturally Relevant Parenting Predictors of Attachment Security: Perspectives from Turkey</i> . Sözel Sunumlar & Posterler 1. Sümer, (2008). <i>Ergen Dönem Bağlanma ve Anne Duyarlılığı</i> . Davetli Konuşma, Ege Üniversitesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, 5 Aralık.

2. Sümer, (2008). *Çocuğun Gelişiminde Bağlanma, İlgili Bakım ve Aile Dinamiklerinin Etkisi*, Bölüm Semineri, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 28 Kasım.
3. Sümer, N. (2008). *Çocuk Yetiştirme Tutumlarımız, Evlilik Uyumsuzluğu ve Çocuklarımız Üzerindeki Etkileri*. Mersin Sempozyumu, 19-22 Kasım.
4. Sümer, N. (2008). *Türkiye’de Çocukluktan Geç Ergenliğe Bağlanma Örüntüsü*. Davetli Konuşma, 13. Ergen Günleri, Kuşadası, Aydın, 13-15 Kasım.
5. Sümer, (2008). *The Impact of Caregiving, Attachment and Family Dynamics on Child Development*. Davetli Konuşma, Koç Üniversitesi, 7 Kasım.
6. Sümer, N. (2008). *Anababa ve Çocuk Penceresinden Türkiye’de Çocuk Yetiştirme Tutumları* . VI. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi-Türkiye’de Çocuk Yetiştirme, Ankara Üniversitesi, 13-15 Ekim.
7. Sümer, N., Selçuk, E., Günaydın, G., Salman, S., & Harma, M. (2008). *Maternal Sensitivity and Child Security in Turkish Culture*. Sempozyum, 20th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development (ISSBD), Würzburg, Almanya, 13 – 17 Temmuz.
8. Sümer, N. (2008). *Culture-Specific Parenting Behaviors Predicting Attachment Security among Turkish Children*. Sempozyum, 20th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development (ISSBD), Würzburg, Almanya, 13 – 17 Temmuz.
9. Salman, S., Selçuk, E., Berument, S. K., Sümer, N., & Doğruyol B. (2008). *Caregiving Behavior Profiles in Turkish Culture*. Poster sunumu, 20th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development (ISSBD), Würzburg, Almanya, 13 – 17 Temmuz.
10. Harma, M., Sümer, N., & Doğruyol B. (2008). *The Impact of Interparental Conflict and Parental Behaviors on Child Adjustment: Testing the Direct Effects and Mediation Models*. Poster sunumu, 20th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development (ISSBD), Würzburg, Almanya, 13 – 17 Temmuz.
11. Öztürk, A., Sayıl, M., & Sümer, N. (2008). *The Role of Spousal Communication Patterns on Maternal Sensitivity*. Poster sunumu, 20th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural Development (ISSBD), Würzburg, Almanya, 13 – 17 Temmuz.
12. Doğruyol, B., Sümer, N., & Harma, M. (2008). *Divergent Perception of Psychological Control: Predicting Problem Behaviors from Parent and Child Reports*. Poster sunumu, 20th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioural

Development (ISSBD), Würzburg, Almanya, 13 – 17 Temmuz.

13. Sümer, (2008). *Orta çocuklukta ebeveyn davranışları ve bağlanma: Riskler ve koruyucu faktörler*. Davetli konuşma. 13. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi, Hacettepe Üniversitesi. 10 Temmuz.
14. Harma, M., Öztürk, A., & Sümer, N. (2008). *Erken Dönem Bağlanma Davranışları Sınıflandırma Seti'nin Türkiye Örneğinde Değerlendirilmesi*. Sözel bildiri, 2. Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi, Ankara Üniversitesi, Ilgaz, 26-29 Haziran.
15. Salman, S., Doğruyol, B., & Sümer, N. (2008). *Anne Davranışları Sınıflandırma Seti'nin Türkiye Örneğinde Değerlendirilmesi*. Sözel bildiri, 2. Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi, Ankara Üniversitesi, Ilgaz, 26-29 Haziran.
16. Kazak-Berument, S., Sümer, N., & Sayıl, M. (2008). *Temperament and parenting interactions as predictors of 4th and 5th grade children's adjustment*. 18th World Congress of the International Association for Child and Adolescent Psychiatry and Allied Professions (IACAPAP), İstanbul, 30 Nisan-3 Mayıs.
17. Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., Harma, M., & Salman S. (2008). *Are Attachment Anxiety and Avoidance Related to Different Aspects of Maternal Caregiving?* Poster sunumu, 9th Annual SPSP Conference in Albuquerque, New Mexico, 7-10 Şubat.
18. Sümer, N. (2007). *Orta çocukluk döneminde bağlanma ve ebeveyn tutumları*. Davetli Konuşma, 1. Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi İzmir Ekonomi Üniversitesi, 22 Haziran.
19. Sümer, (2007). *Orta Çocukluk Döneminde Bağlanma ve Ebeveyn Tutumlar*. Davetli Konuşma, Ankara Üniversitesi, Çocuk Ruh sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2 Ekim.
20. Sümer, (2007). *Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Bağlanmada Kültürel Etmenler*. Davetli Konuşma, Okan Üniversitesi, Psikoloji Günleri, 11 Mayıs.

Sunulacak Sözel Bildiriler ve Posterler

1. Sayıl, M., Sümer, N., & Kazak-Berument, S. (kabul edildi). *The Mediator Role of Attachment Security in Children's Psychosocial Adaptation*. Poster sunumu, Society for Research in Child Development (SRCD), Denver, Colorado, ABD, 2-4 Nisan, 2009.
2. Sümer, N., Doğruyol, B., Harma, M., Salman, S., & Öztürk, A. (değerlendirme aşamasında) *Predicting Attachment Security in Middle Childhood: The Role Parental Attachment Avoidance*. 11. Avrupa Psikoloji Kongresi, Oslo, Norveç, 7-10 Temmuz.
3. Sümer, N. (değerlendirme aşamasında) *Parental Attachment Anxiety and Avoidance Predicting Child's Adjustment during Middle Childhood*. 14. Avrupa Gelişim Psikolojisi

Kongresi, Vilnius, Litvanya, 18-22 Ağustos, 2009.

4. Salman, S., Sümer, N. (değerlendirme aşamasında). *Parental Availability and Dependency in Predicting Child's Problem Behaviors*. Sözel bildiri, 14. Avrupa Gelişim Psikolojisi Kongresi, Vilnius, Litvanya, 18-22 Ağustos, 2009.
5. Harma, M., & Sümer, N. (değerlendirme aşamasında) *Predictive Power of Parenting on Child Adjustment beyond the Effects of Temperament*. Sözel bildiri, 14. Avrupa Gelişim Psikolojisi Kongresi, Vilnius, Litvanya, 18-22 Ağustos, 2009.
6. Öztürk, A., & Sümer, N. (değerlendirme aşamasında) *Moderating Role of Attachment Security between Temperament and Child Adjustment*. Sözel bildiri, 14. Avrupa Gelişim Psikolojisi Kongresi, Vilnius, Litvanya, 18-22 Ağustos, 2009.